Coperta: MIRCEA MUNTENESCU Redactor: ION NISTOR
© Editura Albatros, 2004
Piața Presei Libere, l Sector l -Bucureşti 013701

G. T. KIRILEANU
JURNALUL UNUI MARE GENEROS
ÎNSEMNĂRI ZILNICE
(1906-1960)

Ediție îngrijită, studiu introductiv,
note, bibliografie şi indici de CONSTANTIN PRANGATI

Cu un Cuvânt înainte de IORDAN DATCU
EDITURA ALBATROS
Bucureşti • 2004

JURNALUL UNUI MARE GENEROS

Prin tipărirea Jurnalului lui G.T. Kirileanu, opera sa dobândeşte o nouă dimensiune. Opera sa scrisă, de istoric literar şi editor, a părut până acum a nu fi pe măsura posibilităților autorului ei. T. Maiorescu observase că G.T. Kirileanu face parte dintre „acei care au mai mult pe dinlăuntru decât în afară". O modestie împinsă prea departe 1-a împiedicat pe Kirileanu să-şi dea întreaga măsură a posibilităților sale, să-şi vădească mai deplin acel „adevărat temperament de polihistor, pe care i-1 recunoştea Perpessicius. Restrângerii, ca volum, a scrisului său G.T. Kirileanu i-a dat mai multe explicații: că era „greoi la scris şi mai cu seamă la tipărit", că avea condei „neîncercat", că era „perimat", „răsuflat", „ratat, nereuşit, neisprăvit, cum am fost eu în toate",, că a fost „copleşit cu multe de toate". Este evident, pentru cine îi cunoaşte activitatea, că se judeca prea aspru, fiindcă, în fapt, ceea ce a scris, atât cărțile (Cartea țăranului român, 1901, în colaborare cu C. Brudariu; Descrierea moşiei regale Broşteni-jud. Suceava, 1906, în colaborare cu A. Popovici), publicistica sa despre Ion Creangă, Minai Eminescu, Costache Conachi, Ion Codru-Drăguşanu, Veniamin Costache şi lordache Golescu, cât şi edițiile pe care le-a întocmit i-au adus un bun renume de

istoric literar şi de editor. Descrierea moşiei regale Broşteni i-a fost lăudată de Titu Maiorescu si de Nicolae lorga, acesta scriind, între altele, că „dacă o vei lua în mână nu se poate să n-o citeşti până la sfârşit. Sunt acolo ştiri istorice, note despre gospodăria cea veche şi cea nouă, elemente de limbă, de cultură, cu totul necunoscute. Limba e a scrisului lui Ion Creangă". Si-a câştigat un merit, unanim recunoscut, de mare editor al operei lui Ion Creangă, ediția sa, apărută, în 1939, la Editura Fundațiilor Regale, fiind una de referință, adică o ediție critică, cu note, variante şi glosar, alcătuită de unul care mai recuperase ceva din manuscrisele lui Creangă si cunoştea foarte bine limba acestuia. A mai dat, din opera humuleşteanului, pe lângă această ediție, altele, vreo douăzeci, multe semnate împreună cu Ilarie Chendi. Condeie de seamă au recunoscut marile merite ale acestei ediții, care a fost, de altfel, şi este singura, până acum, integrală. Perpessicius spunea că ediția este un „monument editorial alcătuit cu gust ales şi multă pricepere", iar lorgu Iordan, care avea să publice el însuşi,

npreună cu Elisabeta Brâncuş, o ediție, din opera lui Creangă, în două volume, în 970, spunea că Kirileanu este „cel mai bun cunoscător al operei si vieții acestui lare artist al literaturii noastre". Kirileanu a alcătuit şi două ediții din opera lui dihai Eminescu: Icoane vechi şi icoane nouă, Vălenii de Munte, 1909; Scrieri olitice şi literare, 1906, aceasta din urmă semnată doar de Ion Scurtu, deşi fusese Icătuită împreună cu Kirileanu).

Dar Kiriieanu a rămas celebru si printr-o altă operă a sa, aceea de generos prijinitor al unui mare număr de nume importante, din cele mai diferite domenii: ieratură, etnografie, istorie, lingvistică, artă. în anii când a fost bibliotecar al Casei Legale, dar şi mult după aceea, i s-au adresat mulți pentru ajutor, pentru informații tiințifice. Cel care n-a rămas nepăsător la cele mai diverse solicitări a contribuit la pariția unor reviste, a unor cărți. Datorită lui, revista Şezătoarea de la Fălticeni a lutut să mai apară după primul război mondial; tot datorită lui a putut să apară şi elebrul dicționar al lui H, Tiktin. A bătut la numeroase uşi ale unor personalități afluente, a scris numeroase scrisori în vederea obținerii de subvenții pentru variate ,cte de cultură, îl roagă pe T. Maiorescu să susțină apariția, la Academia Română, colecției de cântece populare a lui Al. Vasiliu-Tătăruşi, pe Virgil Madgearu ca să jute Muzeul Etnografic al Transilvaniei, înființat de Romulus Vuia, pe Mihail >adoveanu, în 1947 preşedinte al Camerei,

să-i vină în ajutor lui Mihai Costăchescu, ;el care a tipărit numeroase documente din vremea lui Ştefan cel Mare, a lui Îogdan-Voievod şi a lui Stefăniță Vodă. A avut o slăbiciune pentru etnografii din basarabia sprijinind apariția, la Editura Fundațiilor Regale, două cărți ale lui jheorghe V. Madan. Acestuia, fire cam boemă, trimițându-i şi bani din propriul său mzunar, când se afla la strâmtoare la Chisinău. A ajutat-o, de asemenea, pe Tatiana jăluşcă să facă cercetări etnografice. Semnificativ este că 1-a ajutat şi pe un rapsod >opular ai acesteia, despre care profesoara basarabeană îi scrisese că e sărac. L-a ndemnat pe preotul Dimitrie Balaur să scrie, pentru Şezătoarea, unde a şi apărut, o)rezentare etnografică a satului său, Rezem-Lăpuşna.

Omul era un erudit, avea o memorie de invidiat şi cunoştințe vaste în iteratură; etnografie, antroponimie, geografie, istorie, mentalități. D.I. Suchianu a >utut constata cu surprindere că G.T. Kirileanu ştia tot despre legislația veche 'Qmânească, Mihai Băcescu se adresa celui care cunoştea bine bibliografia veche 'omânească. Esențial este, şi faptul 1-au semnalat toți cei care 1-au cunoscut, că mpărtăşea cu generozitate tot ceea ce ştia, singura lui răsplată fiind aceea că-şi lobândea mulți prieteni. „Ştiință — scria profesorul Ion C. Chițimia — au avut nulți; ceea ce n-am văzut însă, într-o asemenea măsură, la nimeni altul este dărnicia, îlăcerea chiar cu care şi-a împărtăşit şi distribuit ştiința şi altora". Şi să nu credem :ă i s-au adresat pentru informații ştiințifice, pentru lămuriri, pentru împrumutarea le cărți şi reviste, doar persoane de formație intelectuală modestă. S-au împărtăşit lin enciclopedia vie care era Kirileanu, nume celebre: N. lorga, S. Mehedinți, G. v^âlsân, R. Vuia, V. Bogrea, Leca Morariu, Ion Scurtu, Jean Boutiere, Petru

Caraman, Victor Tufescu, Ion Conea, Gh. Ungureanu, Aureliu Sacerdoțeanu. Multora le-a stat la dispoziție vasta bibliotecă a cărturarului nemțean, alcătuită nu doar din cărți şi reviste, ci şi din nu puține manuscrise, unele cu adevărat rarisime. Virgil Gândea a constatat, cu mirare, cu câtă uşurință i-a încredințat spre studiere manuscrisul unei cronici, prima versiune a Letopisețului Țării Româneşti. Omul avea „sufletul cu adevărat nobil" (Damian P. Bogdan), îl caracterizau „demnitatea şi bunul-simț" (Gh. BobuIescu).Prin caracterul său, a rămas, toată viața sa, cu adevărat un mare generos. S-a mai spus şi despre alții că au fost generoşi, însă Kirileanu merita cu adevărat această

recunoaştere. Fiindcă dacă luăm, cumva la întâmplare, un alt personaj despre care s-a spus că a fost generos, ne referim la Bogdan-Piteşti, care invita la conacul său scriitori şi pictori, constatăm îndată că la acesta generozitatea făcea parte egală cu egoismul, chiar cu cinismul (a se vedea, în acest sens, foiletoanele sale din Seară).

Spuneam mai sus că G.T. Kirileanu trecea, între motivele care l-au îndepărtat de masa de scris, şi pe acela că a fost „copleşit cu multe de toate". Dacă ne referim la anii pe care avea să-i mai trăiască după pensionare, la Piatra Neamț, cu adevărat i s-au întâmplat multe, ce-1 îndreptățeau să se socotească un urgisit: i s-a retras, pentru o vreme, pensia, lui care nu avea alt mijloc de subzistență, i-au fost introduşi chiriaşi în casă. Toate acestea sunt menționate în jurnal, care este o operă de mare probitate,Tot aici şi-a notat, cu multă amărăciune, nenumăratele acte de urgisire a culturii române, a reprezentanților ei de frunte, a lui Maiorescu, între alții, pentru care a avut un cult.

Am pentru opera lui Kirileanu şi pentru autorul ei, pe care nu 1-am cunoscut dar despre care mi-au vorbit Adrian Fochi şi Petru Caraman, mi-au vorbit epistolele sale, o mare prețuire. Când, în 1968, am reeditat colecția maramureşeană a preotului Ion Bârlea, am subliniat aportul lui Kirileanu ia apariția ei în 1924, şi i-am dat fotografia. Am primit atunci de la marele etnograf Petru Caraman, şi el un urgisit de regimul comunist, o epistolă în care îmi scria între altele: „Ce idee minunată că 1-ați inclus acestei ediții pe cel ce ostenise pentru cea dintâi fără să fi apărut îhtr-însa! Acest fecior de clăcaş de la Holda, din ținutul Neamțului, e unul dintre cărturarii moldoveni cei mai reprezentativi. De o rară distincție sufletească , el ilustra câteva din marile virtuți ale neamului nostru: în primul rând dragostea de țară şi de tot ce-i românesc, până la jertfa de sine; apoi, o dărnicie nespus de largă şi caldă, mai presus de cea a lui Mecena, tocmai fiincă mijloacele lui materiale erau foarte limitate, în fine, ceea ce îi şedea atât de frumos, o modestie cum nu mi-a mai fost dat să văd vreodată, în aşa grad, la nici un alt om pe tot parcursul lungii mele vieți. De aceea, în sufletul meu, nu-i voi putea ierta niciodată pe cei care l-au terorizat — în numele democrației — pe blândul Kirileanu, personificarea însăşi a bunătății umane, întunecându-i cu grele suferinți ultimii ani ai vieții si grăbindu-i sfârşitul". Au fost aceste vibrante rânduri, pentru mine, un îndemn de a face, ca editor, ceva pentru cunoaşterea lui G.T. Kirileanu. Am îmbrățişat, cu mare

vn

ataşament şi am contribuit, ca redactor, la apariția masivei cărți G.T. Kirileanul, Corespondență (Editura Minerva, 1977, 700 pagini), ediție îngrijită de Mircea Handoca.

La cunoaşterea operei şi vieții lui Kirileanu au contribuit doi distinşi cercetători nemțeni: Constantin Bostan, care a semnat, în 1970, împreună cu Valentin Ciucă, o carte de contribuții documentare, a editat opera cărturarului nemțean în două volume şi a înfăptuit valoroasa carte G.T. Kirileanu sau viața ca o carte (1985), la care am fost invitat să colaborez şi eu şi profesorul Constantin Prangati, autor al unui dicționar al personalităților nemțene şi de mulți ani truditor pentru înfăptuirea ediției jurnalului lui G.T. Kirileanu, intitulat însemnări zilnice (1906-1960), pentru care a făcut cercetări a studiat manuscrisul, nu prea pus la punct de autorul lui, în sensul că 1-a scris pe tot felul de foi disparate.

Revenind la generozitatea lui Kirileanu, să amintesc ultimele ei manifestări; dăruirea vastei sale biblioteci (20 000 exemplare) .oraşului Piatra Neamț şi a bogatului său fond de manuscrise Bibliotecii Academiei Române (era membru de onoare al Academiei din anul 1948).

Am toate motivele să salut cu satisfacție apariția acestui veritabil document, care îmbogățeşte literatura română de acest fel şi adaugă operei lui Kirileanu un titlu semnificativ. Totodată, laud fapta culturală a Editurii Albatros, care-şi adaugă astfel încă un merit la acelea pe care le-a dobândit, tipărind cărți similare, jurnalele şi memoriile semnate de Ion loanid, Onisifor Ghibu, Alice Voinescu, Gala Galaction, Petre Pandrea, Constantin Beldie,Victor Felea.

IORDAN DATCU •fl

- ti* roi •!fit f.B

G. T. KIRILEANU

AŞA CUM A FOST

Un studiu complet despre viața şi opera lui G.T. Kirileanu presupune o cercetare profundă a mii de documente rămase în Biblioteca Academiei Române şi arhivele de familie ale nepoților săi: Decebal, Todică şi Grigore Kirileanu. Ceea ce s-a scris până în prezent despre cărturarul savant este prea puțin întrucât, noi

documente vin să lărgească dimensiunea culturală, a celui care în viața lui „n-a vrut să iasă în față cu nimic", lăsând întâietate scriitorilor, istoricilor şi oamenilor de ştiință, oameni care aveau menirea să contribuie la progresul spiritualității româneşti. La rândul său a făcut mult pentru spiritualitatea națională, însă fără a i se recunoaşte totdeauna meritele sale în lingvistică, folcloristică, în apărarea limbii române şi a originii poporului român, în editarea scrierilor politice şi literare ale lui Eminescu şi a operei complete a lui Ion Creangă.

Din „însemnările zilnice" ale lui G. T. Kirileanu, care reprezintă un autentic „Jurnal", rezultă dragostea de care s-a bucurat din partea a tot ceea ce a avut mai bun cultura românească în primele şase decenii ale secolului al XX-lea. Dar cine nu î-a iubit şi stimat pe G. T. Kiriieanu, acest om de suflet şi de nădejde, cărturar de neegalat, cercetător şi publicist, pe cât de modest pe atât de profund în judecățile sale, savant folclorist consultat de mulți academicieni, istorici şi critici literari, unul dintre primii editori ai lui Eminescu şi Creangă. Referindu-se la calitățile editoriale, la sârguința, responsabilitatea şi dragostea pentru marele povestitor din Humuîeşti-Neamț, D. P. Perpessicius scria cu mândrie că G, T. Kirileanu este „cel mai mare editor ştiințific al lui Creangă", încă inegalat până azi.

In acelaşi timp, G. T. Kirileanu a fost un memorialist de necomparat timp de şase decenii, indiferent unde s-a aflat, la Palatul Regal, inspector comunal la Broşteni, secretar general al Fundației Culturale „Regele Ferdinand I" sau în „sihăstria" sa din Piatra Neamț. A consemnat în „Jurnal" ceie mai importante evenimente literare, politice, diplomatice, petrecute zilnic în viața statului român, a privegheat şi a apărat puritatea limbii române, continuându-1 pe Titu Maiorescu; obiceiurile şi tradițiile populare, opunându-le tendințelor de slavizare a culturii naționale.

TY

După 1944, a polarizat în jurul său marea intelectualitate a României, ilungată din Academia Română sau din „Universități, opunându-se amestecului din ifară în spiritualitatea românească, a procesului de ideologizare şi politizare a >cesteia, după modelul sovietic. Mulți dintre prietenii săi, printre care s-au numărat 3etru Caraman, Simion Mehedinți, Leca Morariu, lorgu Iordan, Bazil

Munteanu, reneralul Radu Rosetti, Vasile Gheorghiu, Romulus Vuia, Ion Muşlea, Ion Lupaş ;i mulți alții, îl denumeau, fără a greşi, „Portarul Culturii naționale".

G. T. Kirileanu a fost şi rămâne un om cu greutate în istoria culturală a României si nu numai, dar şi în cea europeană. Această latură a activității lui G. T. tvirileanu a fost mai puțin tratată de istoriografia națională, excepție făcând D. P. Perpessicius şi Şerban Cioculescu, care au scris câteva articole imediat după moartea cărturarului, iar de atunci tăcere. A fost uitat repede, chiar si de cei care i-au folosit ediția Creangă, în reeditarea ei, numai amintindu-i numele, aşa cum a fost cazul lui lorgu Iordan sau Alexandra Pini. în ceea ce priveşte contribuția cărturarului român în editarea unor lucrări scrise de H. Tiktin, Jean Boutiere, Martha Bibescu, Andrei Veress, Henri Focillon, Yves Auager, Claude Pilon ş.a., la fel, este minimalizată, uitată cu intenție.

Menționez aceste aspecte conştient fiind că informațiile lui G. T. Kirileanu au greutatea ştiințifică necesară, credibilitate şi sunt utile în tot ce se scrie astăzi în domeniul istoriei literaturii române, al folcloristicii, lingvisticii şi memorialisticii. Astăzi, puțini sunt acei care-şi mai amintesc de numele lui G. T. Kirileanu, de locul si de rolul acestuia în progresul culturii naționale, excepție făcând acad. Gavril Istrati, iar mai recent Victor Frunză, care a scos în anul 2000, ediția de lux Creangă de G. T. Kirileanu (1939), fiind prezentată la Târgul Internațional de carte din Bucureşti.

Cei care 1-au cunoscut ne-au lăsat importante şi impresionante mărturii despre G. T. Kirileanu, In ființa lui totul exprima măsură, echilibru, discreție, inteligență şi multă maturitate, tact în relațiile cu oamenii. A fost stimat şi prețuit de suveranii României: Carol I şi Ferdinand I; de oamenii politici: Titu Maiorescu, Nicolae lorga, I. L C. Brătianu, prințul Barbu Ştirbei, luliu Maniu, C.C. Arion, Al. Averescu etc., multora dintre ei fiindu-le sfetnic apropiat. Ştia să asculte şi să răspundă când trebuia, A urcat simțul datoriei pe treptele cele mai înalte ale moralei. A fost un om demn şi mândru că este român. A fost un educator si pedagog plin de calități, în şcoala iui formându-se valori ale culturii naționale şi universale. A avut numeroşi discipoli care 1-au iubit şi venerat. Să nu uităm că a fost profesorul atât de apropiat al principeselor Ileana si Margareta de Hohenzollern şi al fiicelor prințului Barbu Ştirbei.

S-a dăruit cu întreaga-i ființă progresului culturii româneşti. Umanismul, patriotismul, integritatea sa morală s-au concretizat în fapte ce vor rămâne

înscrise pentru totdeauna în istoria culturii naționale. Dacă am vorbi numai despre aportul lui G. T. Kirileanu în editarea şi tipărirea scrierilor savanților H. Tiktin, S. Mehedinți,

G. Vâlsan, V. Bogrea, Sextil Puşcariu, D. Guşti sau ale folcloriştilor: Gh. Madan, Al. Vasiliu-Tătăruşi, Şt. Cacoveanu, I. Bârlea, D. Furtună, T. Pamfile, Tatiana Găluşcă ş.a. ar fi suficiente preocupări şi faceri de bine, pentru a-i completa şi determina dimensiunea personalității, locul pe care 1-a ocupat în spiritualitatea românească.

Opera sa este vastă, de aceea oricâți biografi s-ar ivi, dorind să-i scrie viața şi activitatea, ei nu vor reuşi s-o prezinte complet, neputând să redea toate aspectele, care după părerea rnea sunt inepuizabile, concretizate în documente noi, ivite pe parcursul anilor. Să nu uităm că peste tot, în Bucureşti, Cluj, Iaşi, se mai găsesc sute de scrisori necunoscute, care ascund în conținutul lor, fapte şi evenimente inedite din cultura națională. In aceste condiții, despre G. T. Kirileanu se va scrie încă mult timp, biografia sa fiind în permanentă completare.

La 13 noiembrie 2000 s-au împlinit patra decenii de la moartea lui G. T. Kirileanu, prilej de a-i evoca viața demnă pe care a trăit-o. Până în ultimele clipe, a fost un exemplu de mărinimie şi înțelepciune. A plecat dintre cei vii, senin şi mulțumit de contribuția adusă la progresul culturii, deşi în ultimii ani a dus-o greu, fiind persecutat pentru trecutul său politic. A fost scos din Academia Română şi arestat la domiciliu, biblioteca fiindu-i în pericol de a fi dată pradă focului. Acolo în țara de sub pământ, a mers să se întâlnească cu T. Maiorescu, G. Vâlsan, V. Bogrea, D. Guşti şi mulți oameni de cultură, supunând discuției neajunsurile de pe pământ şi, îndeosebi, nedreptățile şi răutățile oamenilor.

Printre hârțoagele lui G. T. Kirileanu găsite în arhiva de familie s-a dat peste câteva încercări de elaborare a unor scurte autobiografii, scrise după 1935, când s-a stabilit definitiv în oraşul Piatra Neamț. Schițele sunt sumare şi incomplete, fiind omise multe aspecte din viața cărturarului.

S-a născut la 13/25 martie 1872 în satul Holda, comuna Broşteni, județul Nearnț (azi, județul Suceava). Tatăl, Grigore Chiriîeanu, este fiul lui Ion Chirileanu, fost vornic al satului Holda, în 1848, vestit vânător de urşi şi neîntrecut pescar de lostrițe. Faptele lui intrate în legendă au fost descrise de I. A. Brătescu-Voineşti în cartea „Din pragul apusului", 1935.

Mama, Ioana, e fiica preotului Teodor Ivanovici, zis Popa Todică. Din studiul biografic întocmit de prof. univ. dr. Nicolae Popescu, membru de onoare al Academiei Române, despre „Popa Todică", rezultă că acesta, la rândul său, era fiul preotului loniță, vestit pe Valea Bistriței „pentru cinstea si devotamentul cu care propăvăduia credința în Dumnezeu".

La vârsta de 7 ani a rămas orfan de mamă, în urma naşterii fratelui Simion, viitor învățător de renume şi neîntrecut folclorist, apreciat de savantul german Weigand, pentru scrierile sale de mare importanță în folcloristica românească. Grigore Chirileanu căsătorindu-se a doua oară, G. T. Kirileanu a fost luat spre creştere şi învățătură la şcoală de părinții mamei sale - preotul Todică şi preoteasa Axinia, „cărora le datorase tot ce a fost bun în sufletul meu".

YT

Aşa cum rezultă din , Jurnal", Ioana Chirileanu - mama viitorului cărturar -esi era neştiutoare de carte „a fost o comoară de limbă si de bun simț. Cânta rumos din gură şi a cântat până la ceasul morții. ...Chipul mamei 1-am păstrat ca e o icoană, tot timpul vieții... Pe vremea fânului mama mă trecea în cârcă prin Sistrița la locul nostru de fanat din Mălişor. Tata avea acolo un bordei în pământ înde rămâneam noaptea, iar tata punea capcane pentru lupi".

Cursurile primare şi le-a început la şcoala din Broşteni, având învățător pe on Grințescu, preotul satului şi nepot de frate al preotului Todică. Aici i s-a chimbat numele de familie în Teodorescu, după numele preotului Teodor (Todică), ar la Universitatea din Iaşi, la cererea tatălui său, i s-a adăugat pe cel de Kirileanu. j&, şcoala din Broşteni a învățat trei ani (1878-1881) şi a stat în gazdă la „bunița)reuteasa cea bătrână". Carte n-a prea făcut, fiindcă învățătorul „Ion Grințescu avea ;i alte preocupări."

Sesizând slaba pregătire a nepotului său. Popa Todică, mare iubitor de ;arte, 1-a transferat la Şcoala nr. 1 din Fălticeni, în urina discuțiilor avute cu hvățătorul I. Ermilie, noul şcolar a fost nevoit să repete clasa a IlI-a, pentru a-si completa golurile în pregătire, în clasa a IV-a, a învățat cu reputatul dascăl Coman Vidrighin, „un român din jurul Sibiului", deținător al unei vaste culturi pedagogice şi ştiințifice. Primele două clase gimnaziale le-a urmat în aceeaşi localitate, gimnaziu cu vechi tradiții şi cu profesori bine pregătiți, ale căror nume

au făcut :inste învățământului românesc. Directorul gimnaziului era Vasile T. Lovinescu -tatăl viitorului critic literar Eugen Lovinescu.

A fost un mare iubitor al naturii, ființa lui contopindu-se cu aceasta, încă de mic a prins dragoste de locurile natale, de munții dimprejur, de apele Holdiței şi, mai ales, de Bistrița cea tumultuoasă şi limpede. A trăit zile fericite, mai ales vara când „ne culca mama afară pe pajiştea din ogradă învălindu-ne cu țolul cel mare de lână (covor - n. n.'), iar dimineața lungeam somnul aşteptând să se ridice negurile şi să se arate soarele, ca să ne ducem la pârâu să ne spălăm. Rânduneiele ne ciripeau înşirate pe coama casei".

Aflat în Fălticeni, departe de casă şi de fratele Simion, printre străini, „dorul de casă şi de locurile natale - nota G. T. Kirileanu - ardea în mine ca o vâlvătaie de foc. Aproape zilnic mă duceam pe dealurile Rădăşenilor să văd Stânişoara, Pietrosul, Rarăul şi ceilalți munți, iar când mă duceam acasă, ajungând în vârful Stânisoarei sorbeam cu nesaț aerul munților şi din tot sufletul mă închinam ca la nişte ființe scumpe, strămoşeşti, luând munții pe rând: Ceahlăul, Budacul, Grințieşul Broştenilor, Barnarul, Pietrosul, Geamălăuî, Rarăul cu Pietrele Doamnei. Dar cel mai duios era pentru mine vârful Popei cu Preoteasa pe care mi-am petrecut copilăria". De mic a stat în preajma ciobanilor ascultând de ia aceştia poveşti şi basme, în jurai focului, seara, învelit în cojocul vreunui cioban, înainte de a adormi, privind la stelele ce licăreau pe bolta cerului, îşi imagina lupta lui Făt-Frumos cu Zmeul, pentru a salva viața fetei cele mai mici a împăratului. Binele ieşea totdeauna

învingător. Poate din acele nopți ale copilăriei a învățat să lupte pentru fericirea oamenilor, pentru dreptate şi adevăr, să urască minciuna, fățărnicia şi răutatea.

în 1885, îmbolnăvindu-se, a rămas în Holda. Un an mai târziu, în 1886, a plecat singur la Iaşi pentru a susține „concursul" pentru obținerea unei burse la seminarul „Veniamin Costache", dar nereuşind decât al treilea (burse fiind numai două) şi, nea vând bani pentru tren, „am plecat pe jos două zile până la Piatra Neamț. Fiindu-mi ruşine a mă duce acasă nereuşit la concurs, am urmat un an la şcoala de cântări bisericeşti a psaltului (fiind în acelaşi timp şi institutor, fost elev al lui Titu Maiorescu la Şcoala Vasiiiană din Iaşi - n.n.) Nicolae Barcan de la

Biserica Domnească a lui Ştefan cel Mare, vestită în întreaga Moldovă, cu gândul de a mă prezenta din nou, în anul următor, la concursul pentru seminar".

Faptul că G. T. Kiriîeanu a ajuns la Piatra Neamț n-a fost întâmplător, în urma eşecului suferit, aflându-se în curtea Seminarului şi neştiind ce să facă, i-a fost dat să-1 cunoască pe Nicodim Munteanu, elev în clasa a Vll-a, pedagogul şcolii, originar din Pipirig-Neamț, viitorul mitropolit şi patriarh, care „aflându-mi supărarea m-a îndrumat să urmez şcoala lui Barcan din Piatra-Neamț".

La început a locuit în Turnul lui Ştefan cel Mare. îmbolnăvindu-se de tifos, după spitalizare a fost luat în gazdă de N. Barcan. La fel ca la Fălticeni, în dorul de casă se urca pe Cozla şi privea spre Ceahlău si mai departe spre Rarău. Nereuşind să-şi vadă munții dragi, cobora la râul Bistrița şi se spăla pe față, convins că în undele râului se afla şi apă din pârâul Holdița, care-i străbătea satul natal.

Paralel cu şcoala de cântăreți a vrut să urmeze şi cursurile Gimnaziului Real din Piatra Neamț, director fiind Calistrat Hogaş, însă acesta nu i-a aprobat, dat fiind profilul umanist al şcolii din Fălticeni, pe care o urmase, în aceste condiții, după absolvirea şcolii de cântăreți pleacă la Holda-Brosteni şi în urma discuțiilor avute cu Mihai Lupescu. renunță la gândul de a se face preot, dorind să se înscrie la Şcoala normală „Vasile Lupu" din Iaşi, pentru a ieşi învățător.

Prezentându-se la concursul pentru obținerea unei burse la Şcoala normală de învățători „Vasile Lupu" din Iaşi, în toamna anului 1887, şi reuşind printre cei dintâi, a fost admis să urmeze cursurile acestei prestigioase unități de învățământ din România. S-a bucurat de sprijinul soților Meissner, cadre didactice de mare probitate ştiințifică. Constantin Meissner - directorul şcolii - urmase cursuri de pedagogie la universitățile din Germania, fiind trimis de Titu Maiorescu, devenit ulterior, în ministeriatul lui Spiru Haret, adevăratul reformator al învățământului românesc. Cu Elena Meissner, născută Buznea, a făcut franceza şi germana. „Văzându-mi deosebita tragere de inimă la învățătură - Constantin Meissner m-a ajutat să urmez cursul superior ca bursier la «Institutele Unite » - liceu nu de mult înființat". Dintre profesori sub a căror „priveghere" s-a format ca viitor om de cultură amintim - Petru Fântânaru, Nicolae Culianu, Anton Naum, Petru Poni, Petru Răşcanu ş.a.

VTIT

Despre viața de elev a lui G. T. Kirileanu, la aceste şcoli de prestigiu, avem lărturii scrise rămase de la Al. Vasiliu-Tătăruşi, Vasile Soarec-avocat, om de ultură, fost student şi admirator al lui Titu Maiorescu si prieten apropiat al lui imion Mehedinți şi nu numai, dar şi de la G. D. Lalu, magistrat şi deputat în 'arlamentul României. A avut colegi de clasă pe Dimitrie Guşti, Constantin Buşilă, îavril Negrei şi alții, care i-au apreciat calitățile sufleteşti, „dragostea de carte şi jbirea de Țară".

în „însemnările zilnice", G. T. Kirileanu aduce elogii foştilor săi profesori ie la „Institutele Unite", subliniindu-le contribuția la formarea generațiilor de ntelectuali şi la dezvoltarea culturii naționale. Despre Petru Poni nota: „după Unirea ;u Basarabia m-a îndemnat să fac un mic glosar cu explicarea neologismelor, ieoarece basarabenii citesc cu greutate cărțile noastre prea împestrețate cu leologisme. Am luat Dicționarul lui Lazăr Şăineanu şi am trecut la explicarea icestora. Caietele cu literele A-B le-am dat prof. L A. Rădulescu-Pogoneanu spre a ie folosi de ele la neologismele din Dicționarul Academiei Române la care era ;olaborator".

Cuvinte de prețuire a avut si pentru prof. Al. Philippide, a cărui înrâurire isupra formării sale ca viitor om de cultură a fost în aceeaşi măsură, la fel de mare ;a ale savanților A. D. Xenopol, P. P. Negulescu, P. Poni ş.a. despre care nota: „într-3 zi prof. Al. Philippide care-şi dicta cu explicații cursul de Poetică la «Institutele Unite » din Iaşi, cerând ca de obicei caietul de la şeful clasei, spre a vedea la ce paragraf a ajuns, şi elevul neavându-1 la îndemână, profesorul supărat întrebă: «- Cine are caietul, să mi-1 aducă! » Am păşit din fundul clasei şi i-arn dat caietul, bine cusut, curat si frumos scris, cu margini albe care adăugasem, cu creionul note suplimentare din explicația orală a profesorului. Philippide se uită lung, îl răsfoieşte şi mă întreabă, dacă am scris textul de pe curat. I-am răspuns că e scris din dictarea lui. Atunci el zice: « - Unde ai învățat d-ta până acum ? » « -La Şcoala Normală Vasile Lupu, îi răspund eu ». « - A, înțeleg acum de ce ştii să scrii curat, respectând aliniatele şi adăugând note marginale, nu ca dumnealor... » Un pedagog mi-a spus după aceea că Philippide m-a lăudat în cancelarie către ceilalți profesori, zicând că în clasa a V-a a dat peste o « rara avis ».

Trecând examenul de bacalaureat în iunie 1885, a urmat ca bursier cursurile Facultății de Litere si Filosofic şi ale Facultății de Drept, îndeplinind şi

funcțiile de secretar al Inspectoratului şcolar din Iaşi (1895-1897) si custode la Biblioteca universitară. Ca student s-a bucurat, în continuare, de prietenia prof. AL Philippide Şi de simpatia noilor cadre didactice - A. D. Xenopol, P. P. Missir, Dim. Alexandrescu, I. Tanoviceanu, P. P. Negulescu. „La Universitatea din Iaşi - nota G. T. Kirileanu - am avut doi profesori cu care am lucrat cu cea mai mare plăcere: Al. Philippide care a zis despre mine că sunt «rara avis » şi m-a luat cu cei doi profesori Botez la scrierea de fişe a cuvintelor din « Poeziile » lui C. Conachi,

pentru Dicționarul limbii române al Academiei şi P. P. Negulescu care m-a însărcinat să iau note la cursul său de filosofic".

Luarea licenței în drept, în octombrie 1900, cu lucrarea despre „Proprietatea minelor", a atras după sine numirea Iui G. T. Kirileanu în magistratura de la Iaşi de către Titu Maiorescu, ministru Justiției, în 1901, la cerere, a fost transferat la Judecătoria de pace din Brosteni, pentru a fi în mijlocul şi în folosul consătenilor săi. La l aprilie 1901, desființându-i-se postul, a funcționat ca profesor predând limba română la Liceul particular de fete condus de Emilia Humpel din Iaşi, sora iui Titu Maiorescu. în următorii doi ani (1902-1904), a dat lecții în particular copiilor prințului Aristide Caradja (Lucia şi Constantin) din Grumăzeşti-Neamț. Aici, nu numai că a mers pe urmele lui I. Creangă şi V. Conta, făcând cercetări şi adunând documente, dar mai mult, a trecut la studierea articolelor politice, sociale si literare scrise de Mihai Eminescu în presa vremii.

Dragostea pentru Eminescu, dorința de a-i publica în volum scrierile politice, toate acestea 1-au apropiat de Titu Maiorescu. Nu-1 cunoştea personal. Măreția criticului literar îl intimida, făcându-1 să stea la distanță, citindu-i articolele şi urmărindu-i activitatea politică şi universitară. Sfaturile lui P. P. Negulescu, la care s-au adăugat insistențele Emiliei Humpel şi ale lui Constantin Meissner de a merge la Bucureşti şi a-i cere ajutorul în găsirea colecției ziarului „Timpul", au fost zadarnice. Până la urmă s-a hotărât, vizitându-1 la Bucureşti. Scrisoarea lui G. T. Kirileanu către Titu Maiorescu, după revenirea la Grumăzeşti, rămâne în istoria literaturii române un document de credință, de confesiune față de „mentorul Junimii, de respect pentru cel mai cult om al neamului românesc.

„Nu-i vorbă, m-am adăpat eu, de când m-am trezit, cu sufletul la apa pururea vie a izvoarelor activității d-voastră, fie pe tărâmul criticii literare, fie pe acel al învățăturii universitare, fie pe cel al activității politice. Şi totdeauna găsesc mare desfătare, multă mângâiere şi întărire sufletească pe filele ce cuprind cugetările şi luptele d-voastră... Şi nurnai refuzul lui N. Filipescu de a-mi încredința colecția « Timpului» m-a norocit cu apropierea de d-voastră" - scria G.T. Kirileanu la începutul anului 1903 din Grumăzeşti-Neamț.

întâlnirea cu Titu Maiorescu a lăsat urme adânci în conştiința viitorului cărturar. Revenind la îndeletnicirile lui zilnice de dascăl la conacul lui Aristide Caradja din Grumăzeşti, discipolul lui Titu Maiorescu nota: „Acuma însă îmi pot zice şi mie şi voi putea zice şi copiilor mei: 1-am văzut, 1-am auzit, a vorbit cu mine... . Şi, Doamne, multu-i asta pentru mine: numai acela care răsuflă şi trăieşte în atmosfera activității maioresciene poate să mă înțeleagă".

Intrând în posesia colecției ziarului „Timpul", G. T. Kirileanu s-a apucat de studiu, de copierea articolelor lui Mihai Eminescu, în scopul editării împreună cu I. Scurtu a primului volum din „Scrierile politice şi literare" ale poetului național. Pe măsura adâncirii în studiu, G. T. Kirileanu devenea tot mai conştient de dimensiunea universală a geniului eminescian. „De o lună trăiesc sub farmecul, sub

ităpânirea, sub cutremurarea ce ți-o produc articolele politico-economice ale lui 3minescu" - îi scria G. T. Kirileanu lui Mihai Lupescu, directorul Orfelinatului \gricol „Ferdinand" din Zorleni-Tutova. „Sunt pagini nemuritoare în articolele icestea care pentru mine au o însemnătate şi un înțeles neasemănător de adânc, căci 'n sufletul lui Eminescu, nația trecută, de față şi viitoare (sic!) ajungând la Conştiința de sine a trâmbițat nemuritoare cuvinte..."

Volumul din „Scrierile politice si literare" de Mihai Eminescu urma să apară în 1904, când se comemorau 15 de ani de la moartea poetului, „căci din ea va răsări si mai limpede personalitatea lui Eminescu". însă, lucrarea a apărut în 1906, m condiții când G. T. Kirileanu era prins de marile lui probleme, pe care i le ridicau desele desființări de posturi, rămânând fără serviciu.

Punându-se în aplicare noua lege administrativă a lui Vasile Lascăr, ministrul Afacerilor Interne, s-a prezentat la concursul de inspectori comunali şi, reuşind; a fost numit la Broşterii. Părăsind, în 1904, conacul princiar de la

Gramăzeşti-Neamț, G. T. Kirileanu şi-a reluat vechea activitate de împărțire a dreptății în rândul oamenilor, în acelaşi timp, a definitivat lucrarea monografică dedicată moşiei regale din Broşteni-Neamț, editată în 1905 şi care a produs o bună impresie asupra Regelui Carol I şi a numeroşi oameni de cultură printre care s-au aflat I. Simionescu, T. Maiorescu, N. lorga, Constantin Meissner, A. D. Xenopol, D. Onciul ş.m.a.

în aprilie 1905, suprimându-i-se postul, G. T. Kirileanu rămâne fără serviciu, fiind nevoit să predea din nou lecții unor copii de oameni bogați din Fălticeni şi Iaşi. Louis Basset, secretarul Cancelariei regale, la propunerea lui T. Maiorescu, marele protector al lui G. T. Kirileanu, îl aduce la Palatul Regal, însărcinându-1 cu coordonarea scrierii si tipăririi monografiilor Domniilor regale, în vederea aniversării „Jubileului", 40 de ani de la venirea lui Carol de Hohenzollern ca domn al Principatelor Române, eveniment sărbătorit cu mare fast în vara anului 1906.

Munca a fost grea, cuprinzând un mare volum de activități, în afară de lucrările editate pentru Expoziția jubiliară din 1906, s-au adăugat atât întocmirea discursurilor şi cuvântărilor Suveranului şi ale primului-ministru cât şi verificarea intervențiilor scrise ale fruntaşilor politici. Din nefericire, pierderea însemnărilor în 1944, aflate în câteva cufere, despre Casa Regală, a dus la vitregirea informațiilor privind implicarea lui G. T. Kirileanu, în activitățile dedicate evenimentului.

In toamna anului 1906, ca semn al recunoaşterii muncii desfăşurate, G. T. Kirileanu a fost numit şeful Biroului cercetării corespondenței în limba română şi a petițiilor adresate Regelui Carol I şi Reginei Elisabeta. în această calitate a venit în sprijinul a numeroşi țărani şi văduve ale războiului din 1877/1878, oameni năpăstuiți de soarta vremii. El considera că a trece cu uşurință peste o rugăminte adresată Suveranului înseamnă o cruzime sau o dezertare de la uman. Kirileanu pleca de la ideea că omul care solicită ceva se află într-o nevoie, o suferință, un

impas şi, din moment ce se adresează Suveranului, înseamnă că monarhul este pentru ei o nădejde, o speranță morală şi materială.

Intre timp, fără ştirea lui G. T. Kirileanu, se pregătea plecarea lui Marcel Godet, bibliotecarul Casei Regale în țara lui de baştină. Francez de origine elvețiană, profesoral Godet, adus la Palat de Louis Basset, dorea să revină la

Berna-Elveția. Starea sănătății i-o cerea, iar sprijinul se anunța a-i fi favorabil, chiar din partea Suveranului, însă până atunci vor mai trece ani, timp în care prietenia cu G. T. Kirileanu se consolidează.

în 1907, G. T. Kirileanu a fost numit inspector comunal (subprefect) cu sarcină precisă: „de a liniști spiritele de revoltă ale țăranilor de pe Valea Bistriței de Sus". Această plecare s-a făcut cu ştirea Regelui Carol I, cu condiția ca după statornicirea liniştii, G. T. Kirleanu să revină la Cancelaria Palatului. Louis Basset îi spusese ceva, dar în „doi peri", aşa că incertitudinea unui loc de muncă sigur i-a produs mari frământări sufleteşti. Alegerile din vara anului 1907 şi desemnarea lui T. Maiorescu în Parlamentul României au constituit prilej de a-i scrie criticului literar, descriindu-i realitățile sociale ale țării. „Glasul d-voastră va răsuna iarăşi, şi tocmai în aceste vremi destul de întunecate, care au nevoie de lumină, pătrunderea şi cumpăneala unui bărbat care de peste 40 de ani este conducătorul în cele bune şi aşezate ale sufletului românesc" - scria G. T. Kirileanu, la 2 iunie 1907, din Fălticeni.

în ceea ce priveşte munca lui de subprefect, în care adesea se cerea o „forțare mai mult sau mai puțin brutală şi un caracter şovăielnic şi prefăcut", G. T. Kirileanu îşi anunța „binefăcătorul" de intenția de a-şi căuta o altă ocupație potrivită cu firea sa. Promisiunea făcută de Louis Basset că va fi rechemat la Palat o considera o glumă, fără fundament. Din această cauză se gândea să-1 roage pe D. Onciul să-î încadreze ia Arhivele Statului, alunei când vor începe lucrările de tipărire a documentelor istorice, „având mare dragoste pentru tot ce priveşte cercetarea trecutului nostru".

Făcând cunoştință cu neliniştea sufletească a discipolului său, Titu Maiorescu intervine pe lângă Regele Carol I pentru rechemarea lui G. T. Kirileanu la Palat. După câteva zile, Louis Basset îl anunță telegrafic despre revenirea la Cancelaria regală, în vechea funcție şi plecarea în străinătate cu misiune din parte Suveranului. Vestea 1-a emoționat, iar gândurile de recunoştință au plecat din Fălticeni spre Titu Maiorescu. Epistola din 17 iunie 1907, exprimă intențiile lui G. T. Kirileanu de a desfăşura o muncă serioasă pusă în slujba poporului. „Se înțelege că la Cancelaria regală am o situație materială mai bună, care-mi îngăduie şi munca amintită mai sus (cercetarea şi tipărirea documentelor istorice - n. n.), şi scăparea de slujba asta în care, din cauza feluritelor piedici, nu mai

bat apa în piuă fără să am vreo nădejde că s-ar putea întrebuința cu folos râvna ce mi-au răsădit-o în suflet părinții mei sufleteşti."

Revenirea la Palat a fost legată de călătoria pe care a făcut-o cu pluta pe Bistrița, însoțindu-1 pe istoricul N. lorga. Episodul a fost imortalizat nu numai în aceste „însemnări zilnice" dar şi în „Umbre", voi. U, Junimea, 1972, de către scriitorul ieşean Aurel Leon. „în 1907, - scria G. T. Kirileanu - 1-am plimbat pe lorga de la Brosteni la Piatra. « Nu mă urc pe lemnele astea », a strigat lorga. « Vrei să mă înec? » « Ca să fiți mai sigur, merg cu d-voastră ». « Pe răspunderea d-tale. Vei da socoteală în fața familiei mele si a neamului»." Totuşi a urcat. Deşi priveliştea era minunată, lorga continua să se răcorească înjurând pe criminalii de la guvern. Acum o putea face în voie, fără nici o primejdie pentru el. Nu-1 auzea decât Bistrița.

„Când am ajuns în Piatra, se şi aflase că vine lorga însoțit de G. T. Kirileanu. Autoritățile 1-au înconjurat pe profesor şi 1-au dus urgent la tren."

în anii cât a lucrat ca secretar al Biroului de petiții din cadrul Cancelariei regale (toamna anului 1905 - vara anului 1909), G. T. Kirileanu a avut si alte atribuțiuni de stat şi culturale, cum au fost tipărirea lucrărilor „Amintiri despre Jubileul de 40 de ani de domnie a M.S. Regele Carol I (1866-1906)," Imprimeria Statului, Bucureşti, 1906, (310 pg.) şi, „Aniversarea a 70 de ani a M. S. Regele Carol I al României (1839-1909)", Imprimeria Statului, Bucureşti, 1910, (243 pg.) şi unele diplomatice.

Prin plecarea lui Marcel Godet la Biblioteca Helvetică din Berna, G. T. Kirileanu a fost numit în toamna anului 1909 bibliotecar al Casei Regale. O muncă grea, pretențioasă şi plină de răspundere, mai ales că la fiecare castel sau reşedință regală exista câte o bibliotecă cu un fond apreciabil de cărți. Zilnic în Biblioteca Palatului intrau zeci de cărți scrise în limbile de circulație mondială, trimise de prinți, regi, împărați şi mari oameni de ştiință. Schimbul de cărți era reciproc, aşa ne explicăm corespondența bibliotecarului cu marile edituri şi librării ale Europei.

Regele era un om cult, citit, fapt pentru care cerea să fie cumpărate pentru Biblioteca Palatului cele mai noi şi importante cărți apărute în țară şi străinătate. Verificat şi apreciat de Carol I, acesta a primit cu satisfacție propunerea lui Titu Maiorescu ca G. T. Kirileanu să fie numit bibliotecar. Discret şi harnic, G. T.

Kirleanu, în scurt timp, a devenit sfetnicul de încredere al Suveranului. „Regele îmi cerea cărți pentru citit, iar când Louis Basset - secretara! lui particular lipsea - eu redactam scrisorile pentru străinătate".

La 26 noiembrie 1909, Regele Caro! I, invitându-1 pe G. T. Kirileanu să-i prezinte biblioteca, „mi-a arătat marile împărțiri ale acesteia după materii sau teme. Tot acum mi-a spus despre preferințele pe care le are în ale cititului, a cărților de istorie şi despre viața împărăteselor şi împăraților".

însemnările despre Regele Carol I sunt consemnate într-un caiet ce poartă titulatura: AUDIENȚE LA BIBLIOTECAR. La G. T. Kirileanu veneau toți membrii familiei princiare, miniştri, ambasadori, academicieni şi alte mari personalități ale culturii româneşti, deoarece biblioteca dispunea de cărți rare, care

unele nu se aflau nici la Biblioteca Academiei Române, în acelaşi timp, bibliotecarul regal împărțea cărți, ducându-le personal tuturor membrilor familiei regale, iar elevilor săi le citea din cărțile nou apărute, dezvoltându-le dragostea pentru limba şi istoria poporului român.

Pe planul vieții literare să recunoaştem că G. T. Kirileanu s-a afirmat ca un reputat folclorist, lingvist, istoric şi critic literar, dar şi ca cel mai apreciat editor al scrierilor lui Mihai Eminescu şi Ion Creangă. S-a numărat printre primii cercetători ai activității de revizor şcolar şi de publicist al lui Eminescu. Din 1903, încep să apară roadele investigațiilor din arhivele vremii, în publicațiile: „Revista învățătorilor şi învățătoarelor din România", „Almanahul învățătorilor şi învățătoarelor din România" etc. Tot acum, începe colaborarea la revista „Făt-Frumos", „Convorbiri literare", „Ion Creangă", „Şezătoarea" ş.a. în 1906 apare volumul I din „Scrieri politice şi literare" de M, Eminescu, elaborat împreună cu Ion Scurtu, iar în 1909, N. lorga îi publică articolele lui Eminescu neincluse în primul volum, sub titlul „Icoane vechi, icoane nouă". De asemenea, G. T. Kirileanu are meritul de a fi identificat multe articole nesemnate ale lui M. Eminescu şi de a fi recuperat numeroase scrisori şi însemnări de ale lui Ion Creangă şi Vasile Conta.

Unii publicişti recunoscându-i activitatea culturală, contribuția adusă la progresul spiritualității româneşti, după 1948, din motive politice, i-au trecut intenționat numele sub tăcere, întreține legături de prietenie cu Al. Vasiliu-Tătăruşi, sprijinindu-1 în tipărirea lucrării: „Cântece, urături şi bocete ale

poporului", publicată în 1909, în voi. IV din colecția „Din viața poporului român" a Academiei Române, în urma raportului favorabil făcut de Titu Maiorescu, la rugămintea lui G.T. Kirileanu. Răspunsul din 25 martie 1908 pe care mentorul „Junimei" îl scrie pe epistola adresată este edificator că G. T. Kirileanu se bucura de mare prețuire, atât din partea lui Titu Maiorescu, cât şi a membrilor Academiei Române: „A fost destul să citesc astăzi in şedința secției literare a Academiei Române scrisoarea cu care ați însoțit poeziile poporane culese de bunul învățător Al. Vasiliu din comuna Tătăruşi - consemna Titu Maiorescu - pentru ca toți membrii să fim deopotrivă încălziți de cele spuse de dumneata şi secția să ia «stanțe pede următoarele hotărâri» pentru tipărirea lucrării.... De asemenea, a fost un mare prieten al lui Mihai Lupescu. Tudor Pamfile, Simion Mehedinți, Eugen Ciuchi, C. Rădulescu-Codin, Dumitru Furtună ş.a.m.d., ajutându-i în editarea scrierilor lor.

Tot în această perioadă, G. T. Kirileanu face cunoştință cu St. O. losif, Dumitru Anghel, Emil Gârleanu, Nicolae Stoîeriu, G. Vâlsan şi mulți alți scriitori, oameni de ştiință, istorici (D. Onciul, V. Pârvan), filosofi, pedagogi - cu toți cei care treceau prin sălile de lectură ale Bibliotecii Academiei Române. Mai mult, aşa cum rezultă din „Jurnal", el era prezent la şedințele publice ale Academiei Române şi la conferințele care se țineau în cadrul acesteia; era vizitat de personalități străine, oameni politici şi de cultură care veneau la Palatul Regal pentru a se întreține cu Suveranii României.

Neobosit, este peste tot. Citeşte şi studiază documente inedite la invitația lui Ion Bianu - directorul Bibliotecii Academiei Române - si urmăreşte evoluția vieții politice, îndeosebi activitatea parlamentară a lui Titu Maiorescu, C. C. Arion, C, Meissner, 1.1. C. Brătianu, Barbu Ştirbei, Nicolae lorga ş,a.m.d. Sociabil, bun şi drept, iubitor de adevăr si de țară, G. T. Kirileanu se bucură de admirația şi simpatia celor mai mari oameni de stat şi de cultură ai vremii, indiferent de coloratura lor politică. S-a ridicat în apărarea lui M. Eminescu, Ion Creangă şi Tiîu Maiorescu, împotriva ponegritorilor vremii. A stat de vorbă cu Al. Vlahuță, Tudor Pamfile, N. lorga, atât de porniți, pe nedrept, împotriva lui Titu Maiorescu, învinuit de moartea în mizerie a lui Minai Eminescu.

Titu Maiorescu, în concepția lui G. T. Kirileanu, a fost omul aproape perfect, de inegalat în cultura românească. Din această cauză, nedreptățile care i

s-au făcut, uneori cu multă ură, 1-au determinat să-i ia apărarea, îndeosebi față de istoricul Nicolae lorga care nu concepea sa trăiască „în umbra lui T. Maiorescu". A discutat cu Simion Mehedinți şi „tata" Meissner cauzele demisiei din învățământul universitar, în 1909, a lui T. Maiorescu; a comentat articolele apărute în presa liberală, ostile şi tendențioase acestuia. Refuzul lui T. Maiorescu de a face parte din comisia de judecată a corpului didactic secundar, sarcină pe care a considerat-o jignitoare pentru prestigiul său de profesor universitar, a fost considerat ca îndreptățit, intelectualitatea manifestându-şi dezaprobarea față de actul lui Spini Haret.

In acest timp, G. T. Kirileanu s-a preocupat şi de starea sănătății lui Dimitrie Guşti, internat în clinica medicală din Charlottenburg-Berlin, trimițându-i banii necesari spitalizării. Ajutorul moral dat fostului coleg de la „Institutele Unite" din Iaşi, aflat în dilemă după absolvirea studiilor universitare din Germania, dacă să revină în România sau nu, a fost hotărâtor. Unii biografi ai lui Dimitrie Guşti cum sunt Ovidiu Bădina şi Octavian Neamțu, necunoscând legăturile de prietenie dintre cei doi oameni de cultură, în lucrarea „Dimitrie Guşti", Editura Tineretului, Bucureşti, 1967, nici nu amintesc numele lui G. T. Kirileanu. Mărturiile lui G. Vlădescu-Răcoasa reluate de cei doi autori nu au suport documentar, însuşi Paul Zarifopol, în scrierile sale, nu aminteşte despre contribuția hotărâtoare a lui I. L, Caragiale, în revenirea Iui Dimitrie Guşti în țară. Dimpotrivă, viitorul redactor-şef al „Revistei Fundațiilor Regale" trece destul de repede peste prezența lui Dimitrie Guşti la Berlin şi a prieteniei cu autorul „Momentelor" şi al „Scrisorii pierdute".

Epoca berlineză a lui Caragiale (1904-1912) rezultă din „Corespondența dintre I. L. Caragiale şi Paul Zarifopol", studiu amplu comentat de Şerban Cioculescu, în revista „Fundațiilor Regale", anul H, nr. 4 din l aprilie 1935, p. 144—178, unde printre prietenii marelui dramaturg era şi D. Guşti, „care-şi prepara doctoratul", însă nimic despre discuțiile avute. La sfârşitul anului 1909, Dimitrie Guşti era bolnav în clinica din Berlin. Neliniştit, îi scria lui G. T. Kirileanu despre viitorul său incert, în urma respingerii la concursul pentru ocuparea catedrei de

sociologie de la Universitatea din Iaşi. „Oare va fi biata mea candidatură de amil acesta tot aşa de nenorocoasă ca cea de anul trecut?" - îl întreba D. Guşti pe

G. T. Kirileanu în scrisoarea din 7 noiembrie 1909, trimisă din Clinica de la Charlottenburg-Berlin. „Mă gândesc cu groază la eventualitatea unei expatrieri. Ce să fac ? Dacă nu reuşesc mă voi habilita în Lipsea ori Berlin. Si odată făcut acest pas, greu mă voi mai întoarce în țară".

Conştient de valoarea lui ştiințifică, când toate universitățile din Germania îi deschideau uşile, oferindu-i orice catedră ar fi dorit, viitorul savant, simțindu-se legat de poporal român, ca fiu al acestuia, voia să revină în țară, pentru a-i sluji interesele, în aceeaşi scrisoare, conştient de virtuțile morale ale poporului din care provenea, consemna: „Nu-mi vine însă a crede, că în țara unde secăturile de tot felul triumfa, nu-şi va putea găsi vreun modest loc şi muncitorul cinstit şi nepretențios. Din Iaşi voi veni negreşit şi în Bucureşti", în cele din urmă, în toamna anului 1910, D. Guşti revine în țară, stabilindu-se în Iaşi. G. T. Kirileanu 1-a ajutat cum a putut, discret şi fără zgomot, cuvântul lui cântărind greu peste tot.

„Scrisoarea pe care i-am trimis-o din Sinaia lui D. Guşti i-a prins bine" - nota la 6 octombrie 1910 G. T. Kirileanu. „Este bucuros că nu 1-am uitat. La rându-i îmi răspunde: « M-am săturat de a rătăci prin țări străine. De zece ani mă aflu în Germania! Sublimă țară! înclin a zice însă ca poetul: Fie pâinea cât de rea, tot mai bine... zece ani!... » continuă D. Guşti. «De ajuns pentru făurirea de visuri şi ideale. Acum trebuie să vină rândul faptei, în serviciul luminat al poporului »". La 17 octombrie, G. T. Kirileanu primeşte de la D. Guşti volumul „Introducere la cursul de istorie a filosofici greceşti, etică şi sociologie", Bucureşti, 1910, cu dedicația: „Cu cele mai cordiale salutări în semn de veche prietenie".

în paginile „însemnărilor zilnice", G. T. Kirileanu a surprins aspecte

inedite demne de a fi imortalizate în Istoria României, referitoare la regele Carol I,

la dragostea lui pentru cartea românească şi necesitatea cunoaşterii ei pe pian

european.,,La 28 mai 1910, inspectând Biblioteca din Casa Steiner, regele uitându-se

la raftul cu cărțile istorice mi-a spus să mai leg din ele, pe care le-oi crede mai

importante. Spunându-i că în biblioteca mare lipsesc volume din «Istoria

Românilor » de A. D. Xenopol si anume volumul despre Cuza Vodă: a zis să le adaug.

Uitându-se la volumele lui lorga de « Studii şi documente », i-am spus că n-avem

colecția completă şi că acum Ministerul Instrucțiunii Publice i-a desființat

contractul. «Da, da, pentru că s-au înăsprit relațiile cu dl. Haret. S-apoi lorga

lucrează cu multă uşurință ». Deodată am crezut că înțelege înlesnire la scris, dar

pe urmă mi s-a părut că a înțeles multe greşeli. Plecând a zis: « sunt vesel»: Deci/s-a

bucurat de bibliotecarul pe care-1 are. Era mulțumit." -

Anul 1911 este sărac în documente, ele lipsind aproape cu desăvârşire, fiind pierdute, aşa cum bine ştim. Cu toate acestea, constatăm implicarea lui G:JT. Kirileanu în viața literară şi politică a țării. Poartă o intensă corespondență cu Minai Lupescu, Dumitru Furtună, Tudor Pamfile, Nicolae Stoleriu; Artur Gorovei şi alți

folclorişti din țară: merge des la Buftea, fiind invitat la prințul Barbu Ştirbei, îndeplinind funcția nu numai ca secretar particular, dar şi de profesor al fiicelor acestuia, în acelaşi timp este prezent si la Vălenii de Munte, la istoricul Nicolae lorga, care nu prea era simpatizat de marii oameni ai României. „Pe mine rnă prețuieşte pentru că îi fac popularitate, apărându-1 de gurile rele" - notează G. T. Kirileanu. Este semnificativă în această direcție scrisoarea lui N. lorga din 5 ianuarie 1911, prin care-1 anunța, că are de gând să-şi depună candidatura pentru alegerile parlamentare în Bucureşti si „aştept de la prietenii d-tale o vorbă aşezată pe lângă cine cunoşti. Aceştia ne sunt agenții electorali, cei care nu pot ieşi la iveală".

Relațiile de prietenie cu Titu Maiorescu se consolidează. Este invitat la masă aproape săptămânal şi la întrunirile cu „bătrânii" junimişti. Mai mult, în probleme de cultură şi de prețuire a oamenilor de vază, cuvântul lui G. T. Kirileanu cântărea greu şi mai întotdeauna era respectat.

începând din 1916, „însemnările zilnice" cuprind informații despre George Vâlsan, viitorul savant, omul atât de prețuit de Em. de Martonne - prof. univ. dr.,

geograf francez. Notele şi scrisorile despre G. Vâlsan vor rămâne pagini de aur în antologiile literaturii şi ştiinţei româneşti. Sunt consemnate impresiile călătoriei făcute împreună în Maramureş, la pr. folclorist Ion Bârlea; emoţiile la primirea de la G. Vâlsan, aflat la studii în Berlin, a acelui „crâmpei din harta rusească de la 1829 cu amănuntul, drumurile, aşezările şi culmile munţilor copilăriei mele" - document care a produs „ecou în lumea ştiinţifică, fiind apreciată nu numai de S. Mehedinţi şi I. Bianu, dar şi de Marele Stat Major al Armatei". Prietenii lui G. Vâlsan sunt şi ai lui G. T. Kirileanu. Receptiv la tot ce era nou pe plan internaţional în domeniile ştiinţei si culturii, G. T. Kirileanu menţionează în însemnările sale prezenţa savantului francez Em. de Martonne la Budapesta, manifestându-si dorinţa ca astfel de conferinţe să fie ţinute şi la Universitatea din Bucureşti. La propunerea lui G. T. Kirileanu, S. Mehedinţi a stăruit pe lângă C. C. Arion - ministrul Instrucţiunii Publice să-1 invite pe Em. de Martonne în România, „ca să fie îndreptate boroboaţele rectorului Universităţii din Iaşi, făcute cu ocazia Jubileului. Atunci am participat la cele trei conferinţe ţinute de Em. de Martonne şi toate m-au interesat."

Prezenţa în noiembrie 1912 la Bucureşti a M. S. Imperiale Marelui Duce Nicolae Mihailovici a provocat discuţii aprinse între miniştrii Filipescu şi Cantacuzino, pe de o parte, şi Nicolae lorga, în legătură cu înmânarea volumului „Istoria otomanilor" de N. lorga, distinsului oaspete rus. „Refuzul iui N. iorga de a merge la Marele Duce - notează G. T. Kirileanu - 1-a determinat pe Carol I să trimită cartea lui Nicolae Mihailovici." Informându-1 pe lorga despre cele întâmplate, acesta mi-a răspuns: „Ba mă rog, îmi răspunde istoricul, eu n-am dorit deloc să prezint vreodată cărţi de ale mele unui Mare Duce, dar cred că era interesul regelui să prezinte asemenea carte".

G. T. Kirileanu a fost de acord cu poziţia lui N. lorga, mai ales că „Istoria otomanilor" dezvăluia politica imperialistă a Rusiei de anexare teritorială a statelor mici si mijlocii, printre care şi a României.

Ştirile despre campania militară din 1913 în Bulgaria lipsesc, cu toate că anul a fost bogat în evenimente. Din puţinele informaţii care le avem, rezultă că G. T. Kirileanu, în afară de Biblioteca regală şi Biblioteca Academiei Române şi-a petrecut timpul în preajma lui Nicolae lorga, Constantin Meissner, C.C. Arion şi mai puţin în a lui Titu Maiorescu, dat fiind preocupările lui multiple ca prim

ministru al Guvernului. Scrie ia „Şezătoarea", „Ion Creangă" şi se preocupă, „priveghind", aşa după cum singur scrie, tipărirea unor lucrări ale folcloriştilor Şt. Şt. Tuțescu, T. Pamfile, S. T. Kirileanu ş.a. ce urmau să apară sub egida Academiei Române, întreține corespondență cu G. Vâlsan, Mihai Lupescu, Artur Gorovei şi Constantin Buşilă. îl ajută băneşte pe Octav Băncilă şi nu numai, dar se ocupă, la insistențele pictorului, şi de vânzarea unor tablouri. Din corespondența cu acesta rezultă că pictorul o ducea foarte greu, viața fiindu-i împovărată de întreținerea unei familii numeroase. „Aşteaptă de la un client nişte bani - notează G. T. Kirileanu -cu care trebuie să-şi scoată paltonul de la croitor şi să vină la Bucureşti, pentru organizarea expoziției"., Jmi scrie că este bolnav şi ar avea nevoie de consultul d-rului Theohari din Bucureşti, iar de nu s-o putea, «în caz de refuz, voi aştepta până în februarie, anul viitor, când voi veni în Capitală. »"

Lipsurile în care trăia Octav Băncilă, lupta acestuia cu viața, 1-au impresionat pe G. T. Kirileanu. I-a admirat optimismul în lupta cu sărăcia, demnitatea de om cinstit şi de mare artist, neajutorat şi lăsat singur să se descurce. Aflat în mare dificultate, Octav Băncilă îi scria la 11 decembrie 1913: „Te rog mai opinteşte-te şi de astă dată şi răstoarnă nevoia bat-o focu, poate oi avea oleacă de noroc cu expoziția şi-oi mai scăpa de greutăți". Vechi prieten, căsătorit cu fiica lui Aristide Popovici - administratorul moşiei Broşteni - G. T. Kirileanu i-a sărit în ajutor.

G. T. Kirileanu a fost un om modest, căruia nu i-a plăcut gloria. A stat tot timpul retras, preocupat fiind de treburile lui. A fost un slujitor credincios nu numai al culturii, dar şi al monarhiei. Dacă i se recunoşteau meritele era bine, iar de nu, nu-şi făcea probleme. Era conştient de valoarea lui, de tot ceea ce făcea pentru spiritualitatea românească. A fost atent cu oamenii de cultură, cerând să fie respectați şi omagiați, să nu fie dați uitării după trecerea lor în eternitate. Fiind un om cu „trecere", nu numai în cercurile politice, dar şi în cele culturale ale țării, unii dintre prieteni au abuzat de numele lui, trecându-î în fruntea acțiunilor întreprinse, drept inițiatorul lor.

La 28 mai 1914, îi scria lui Mihai Lupescu exprimându-şi supărarea că este amestecat „în toate problemele culturale pe care le inițiază. Vă mărturisesc cu tot respectul pe care vi-1 port că nu-mi vine deloc la socoteală numele meu în

fruntea tuturora. Asta-i cea din urmă dată când voi fi lăsat a se face întrebuințare de numele

meu într-un fel cu totul nepotrivit firii mele. Asta-i pereche la felul în care s-a folosit Leon Mrejeriu de iscălitura mea la înființarea lui «Ion Creangă», punându-mă pe mine în fruntea întemeietorilor, când eu nu eram în fruntea acestora, precum n-am fost nici după aceea. Dv. ziceți că sunt inițiatorul serbărilor d-lui Serafim lonescu. Adevărul că eu am dat câte un sfat învățătorilor, dar inițiator nu sunt. La fel şi cu mormântul fraților Bolomei. Amestecul meu îl găsesc de prisos. Este meritul iui Louis Basset, Haralamb Popa si Aristide Popovici... Prin urmare -conchide G. T. Kirileanu - amestecul meu prea stăruitor ar putea fi primit ca nelalocul lui".

în perioada anilor 1914-1918 s-a aflat în apropierea lui I. I. C. Brătianu, Barbu Ştirbei, Nicolae lorga - urmărind evoluția evenimentelor interne şi internaționale, atât politice, cât şi diplomatice. A fost întotdeauna de partea Antantei, considerând că numai cu ajutorul acesteia se va putea realiza desăvârşirea unității naționale. Călătorise de mai multe ori prin Imperiul austro-ungar în drumul său spre Franța, Elveția şi Italia. Cunoştea bine poziția Austro-Ungariei şi a Germaniei față de România. Atitudinea lor dușmănoasă nu putea fi trecută cu vederea, chiar dacă regele Ferdinand I era de origine germană. Discuțiile avute cu dr. I. Mamulea, dr. Romalo, colonelul Gracovski, cu aghiotantul regal It. col. Angelescu ş.a. evidențiază patriotismul lui G. T. Kirileanu, interesul ce-1 purta destinelor României.

Intrarea în război de partea Antantei, în august 1916, şi primele succese militare obținute pe frontul din Transilvania, i-au dat mari speranțe cărturarului, însă pentru scurt timp. înfrângerea trupelor române a determinat mutarea întregii administrații de stat la Iaşi, timp în care G. T. Kirileanu a avut sarcini concrete de mare importanță încredințate de Suveran. A împărțit ajutoare populației, însoțind-o pe regina Măria în satele lovite de foamete şi bântuite de tifosul exantematic; a privegheat păstrarea în bune condiții a documentelor şi obiectelor de valoare depuse la moşia regală Dobrovăț de lângă Iaşi etc. In urma îndepărtării lui Louis Basset de la Cancelarie, învinuit de spionaj în slujba Puterilor Centrale, G. T. Kirileanu a devenit omul de nădejde, sfetnicul apropiat al

suveranilor, însoțindu-i peste tot şi-n deosebi la Bicaz, în vara şi toamna anului 1918.

La 17/30 noiembrie 1918 după capitularea Germaniei, G. T. Kirileanu pleacă spre Bucureşti o dată cu întreg personalul Curții Regale. „O ploaie putredă cu pâclă, semn că mergem plouați! Sau sunt lacrimile triste ale celor morți. Plouă şi în cabina mea - notează G. T. Kirileanu. Prințesa Ştirbei zice că multora li-i teamă de soarta trenului. Până la urmă se ajunge cu bine. Regele este primit triumfal."

După Unirea cea Mare de la Alba lulia (l Dec. 1918), G. T. Kirileanu se preocupă de înființarea noilor instituții de cultură şi ştiință din Cluj, Cernăuți şi Chişinău. A minimaliza locul şi rolul lui G. T. Kirileanu în cultura națională de după Primul Război Mondial este o mare greşeală, condamnată de istorie.'Lucrările

apărute în anii socialismului, din motive ideologice, au trecut sub tăcere numele marilor oameni de stat (regele Ferdinand I, I. I. C. Brătianu, Al. Lapedatu, Sextil Puscariu, G. Vâlsan, I. Grințescu, Onisifor Ghibu, prințul Barbu Ştirbei, a miniştrilor: Hiott, Mişu, Costăchescu etc.). Adevărul istoric n-a fost respectat.

Patriot de o rară modestie, „din colțul său de o voită şi firească discreție - cum bine scria Vasile Bogrea, la 16 octombrie 1923 - ştia să intervină la timp pe lângă cine trebuia (rege, şefi de guverne, miniştri, academicieni şi oameni politici - n. n.) în folosul instituțiilor de cultură din România". Este vorba de Institutul şi Muzeul de Istorie, Muzeul Literaturii Române, Institutul de Geografie - toate din Cluj; Biblioteca Universitară din Iaşi şi multe altele, în 1920, la 8 ianuarie, Al. Lapedatu îi scria de la Paris lui G. T. Kirileanu, cerându-i sprijinul şi sfatul în legătură cu constituirea şi organizarea Institutului de Istorie, încadrarea acestuia cu profesorii universitari necesari efectuării muncii de cercetare ştiințifică. Intuind parcă gândurile istoricului, G. T. Kirileanu, mergând la Suveranul României, al cărui sfetnic era, şi vorbindu-i despre necesitatea înființării unui astfel de institut în inima Transilvaniei, a obținut aprobarea regelui. „Până a nu-ți primi scrisoarea din 8 ianuarie 1920 am avut ocazia să vorbesc cu M.S. Regele despre nevoia înființării unui Institut pentru studiul istoriei românilor la Universitatea din Cluj... Acum după ce toate s-au rezolvat cu bine, vă urez să

duceți la bun capăt organizarea acestui institut atât de folositor pentru înaintarea cercetărilor noastre istorice" (11 febr. 1920).

înființarea Muzeului Limbii Române în toamna anului 1919, pe lângă Facultatea de Litere şi Filosofie din cadrul Universității Dacia Superioară din Cluj, este rezultat şi al intervenției lui G. T. Kirileanu pe lângă regele Ferdinand I, - scria Sextil Puscariu - care „s-a consultat cu mine ca mare iubitor de cultură ce era". Prieten cu Sextil Puscariu, rectorul Universității, G. T. Kiriîeanu 1-a ajutat în recrutarea cadrelor didactice, recomandându-i pe cele mai prestigioase personalități ale culturii româneşti: G. Vâlsan, Vasile Bogrea, Ion Grințescu, Ion Ursu ş.a. Mai mult, animați de aceleaşi interese - progresul culturii româneşti - G. T. Kirileanu a urmărit cu atenție, intervenind de câte ori era nevoie, în ajutorul lui Sextil Puscariu, în editarea „Dicționarului limbii române" şi al „Atlasului lingvistic al României". Sunt lucruri neştiute, dar care trebuie cunoscute de către specialişti. S-a scris mult şi încă se va mai scrie, pe măsura descoperirii de documente, despre Muzeul Limbii Române (azi Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puscariu" din Cluj-Napoca - n.n.) - singurul institut de cercetare lingvistică, din perioada interbelică. Prin activitatea de cercetare ştiințifică desfăşurată la nivelul întregului teritoriu al României întregite, dar extinsă şi peste hotare, Muzeul Limbii Române şi-a înscris numele în istoria culturală a întregului continent european.

Dat fiind funcțiile ce le-a deținut în cadrul Casei Regale (bibliotecar, secretarul Regenței, secretar general pe viață al Fundației Culturale Regale „Ferdinand I") şi de secretar general al Consiliului de Miniştri condus de prințul

Barbu Ştirbei, G. T. Kirileanu a dat importante sume de bani Muzeului Limbii Române pentru cercetare ştiințifică.

Intuind schimbările negative în viața bugetară a Casei Regale după venirea lui Caro! al II-lea pe Tronul României, G. T. Kiriîeanu, încă dinaintea lunii iunie 1930, a reuşit să obțină de la ministrul Hiott, pentru Atlasul Lingvistic, suma de 150000 lei. „Manifestându-mi pe față dragostea pentru limba si etnografia românească - îi scria G. T. Kirileanu lui Sextil Puşcariu la 10 iunie 1930 - tocmai acum când ați început lucrul şi când Statul nu vă poate da nimic, am insistat ca Muzeul Limbii Române să primească o cota parte din fondurile destinate « construcției de la Iaşi»" (Biblioteca Fundației „Mihai Eminescu" - n. n.).

Conştient de valoarea ştiinţifică a lucrării îi mărturiseşte lui Sextil Puşcariu, de contribuţia modestă pe care şi-o aducea la elaborarea acesteia, fapt pentru care se întreba cu nelinişte: „Oare eu cel mic şi neînsemnat să fiu în stare a creţui o lucrare ca aceea a Atlasului Lingvistic al României sub conducerea aşa de înţeleaptă a Muzeului Limbii Române?" Da! G. T. Kirileanu a ştiut să preţuiască această operă ştiinţifică coordonată de Sextil Puşcariu, dar, în acelaşi timp, aşa cum rezultă din corespondenţa cu Vasile Bogrea, a avut tăria ca, în numele respectării principiilor lingvistice, pe care le-a pus deasupra prieteniei, să-i critice greşelile. I-a apreciat „Istoria literaturii române. Epoca veche" (1930) si „Studiul despre neologisme" (1931), rămânând încântat de frumuseţea şi valoarea lor ştiinţifică.

Ca semn de admiraţie pentru activitatea Muzeului Literaturii Române, G. T. Kirileanu i-a trimis numeroase lucrări, printre care „Biografia româno-ungară" - tipărită de Fundaţia „Regele Ferdinand I", la cererea istoricului Andrei Veress - consilier la Ministerul Culturii de la Budapesta, pentru scrierea Istoriei Ungariei, lucrare „privegheată" de C. C. Giurescu, N. lorga si G. T. Kirileanu. De asemenea, muzeul a fost dotat cu ediţiile Creangă scoase de G. T. Kirileanu şi cu „Dicţionarul româno-german" al lui H. Tiktin - profesor de limba română la Universitatea din Berlin, îndepărtat din România, pe motivul originii „străine", evreu din naştere. Ultimul volum, aşa cum rezultă din „însemnările zilnice", a fost scos sub îngrijirea lui G. T. Kirileanu, ajutat personal de regele Ferdinand I si de primul-ministru -1.1. C. Brătianu, în ciuda opoziţiei lui N. lorga.

Tot datorită lui G. T. Kirileanu, Muzeul Literaturii Române a intrat în posesia bibliotecii personale a savantului lingvist H. Tiktin, achiziţie neobişnuită ca valoare, în legătură cu acest eveniment, G. T. Kirileanu scria lui H. Tiktin că „această comoară adunată de dvs. va fi folosită de tinerele rânduri de cărturari ale Universităţii române din Cluj - numele fiindu-ţi păstrat în eternitate".

Scrisorile trimise de Sextiî Puşcariu lui G. T. Kirileanu (9 martie 1931 şi 5 martie 1932) vin să întregească personalitatea cărturarului, contribuţia acestuia la susţinerea editării „Atlasului Lingvistic al României", atât de necesar afirmării spiritualităţii româneşti pe plan universal. Ca si Sextil Puşcariu şi colaboratorii săi: Th. Capidan, Sever Pop, Ştefan Pasca ş.a., el a văzut în „Atlasul Lingvistic" cea mai

importantă descriere „spațială a limbii române, sursă de informații pentru cercetători, care au ca obiect de studiu cultura populară", în semn de recunoştință, aşa cum rezultă din notele şi însemnările zilnice, a primit trei volume din „Atlasul Lingvistic al României" (primele două apărute în 1938 şi 1942, sub îngrijirea lui Sever Pop. iar al treilea întocmit de Emil Petrovici - n,n.) din cele zece ce trebuiau să fie editate.

Am poposit mai mult asupra acestui capitol, întrucât articolele şi studiile dedicate Muzeului Limbii Române din Cluj apărute chiar după 1990, spre regretul celor ce cunosc aportul adus de G. T. Kirileanu la buna funcționare a acestei prestigioase instituții ştiințifice, din lipsă de documente, nu vin cu nimic nou, dar mai mult trec sub tăcere, nu numai numele acestuia, dar şi pe ale Suveranului României şi primului său ministru - I. I. C. Brătianu (vezi art. „Muzeul Limbii Române. Un institut de pretigiu național şi internațional" de I. Mării, „Tribuna", Seria nouă, nr. 13, 1-7 aprilie 1993).

„însemnările zilnice" ale lui G. T. Kirileanu semnalează şi actul naşterii Bibliotecii Centrale Universitare din Iaşi (Fundația Culturală „Regele Ferdinand I"). Meritul este al lui G. T. Kirileanu si al prințului Barbu Ştirbei, cu prilejul aniversării a şaizeci de ani de la naşterea Suveranului (1865). „Prințul Ştirbei luându-mă la Buftea - notează G. T. Kirileanu - mi-a cerut părerea ce s-ar putea face în cinstea acestui eveniment. I-am răspuns: Fiindcă la Bucureşti este Fundația « Carol I», iar Moldova este lipsită de asemenea cinste, avându-se în vedere că în timpul războiului 1916-1918, familia regală a locuit la Iaşi, STar cuveni să se facă o fundație asemănătoare cu cea din Bucureşti." „Prințul Ştirbei, găsind bună propunerea mea, mi-a recomandat să redactez scrisoarea către rege, propunând organizarea Fundației «Regele Ferdinand I». Regele fiind de acord a numit preşedinte pe Mişu - ministrul Casei Regale, iar pe mine « Secretar general pe viață »". Intrând în dizgrația lui Carol al II-lea, în iunie 1930, pentru că am fost omul Regenței, al lui I. I. C. Brătianu şi al prințului Barbu Ştirbei, principalii săi dușmani, G. T. Kirileanu a fost destituit din funcția de bibliotecar al Palatului, iar în 1935, în urma persecuțiilor la care a fost supus din partea generalului Baliff, şi-a prezentat demisia din cea de secretar general al Fundației „Regele Ferdinand I", stabilindu-se în Piatra Neamț.

G. T. Kirileanu, în anii cât a stat în Bucureşti, aşa după cum notează, în afară de conferințele pe care le-a audiat în cadrul Academiei Române, a fost

prezent la concertele susținute de George Enescu şi alți mari muzicieni ai lumii. Pe Enescu 1-a cunoscut la Palatul Regal, fiind oaspetele preferat al reginei Elisabeta - soția lui Carol I, iar după moartea acestora, a ambilor suverani: Ferdinand I şi Măria regina României. A fost legat sufleteşte de George Enescu prin puternice sentimente de admirație pentru arta sa dirijorală si interpretativă, bucurându-se la rându-i de stima compozitorului, în 1909 solicita prietenilor săi - Constantin şi Elena Meissner,

foştii lui profesori de la Şcoala Normală de Băieți „Vasile Lupu" din Iaşi, facilitarea organizării unui concert simfonic la care să-şi dea concursul „maestrul Enescu".

Aprecierile lui G. T. Kirileanu despre George Enescu s-au bazat pe cunoaşterea profundă a specificului muzicii româneşti, în special, şi a muzicii simfonice universale, în general. „Asară am fost a doua oară la Concertul simfonic ai lui Enescu: Simfonia a IlI-a, asupra căreia părerile sunt împărțite - îi scria bunului său prieten Virgil Cioflec în aprilie 1921, anul înființării Operei Române. Partea a I-a, cu accente româneşti ascunse cu dibăcie sub valurile de suprafață ale muzicii, rai se pare că e nația noastră - Neamul Nevoii, cum îi zicea Eminescu - se trezeşte din amorțirea-i seculară, dar pătura superpusă împotriva căreia a luptat Eminescu, cu verbu-i profetic, o înăbuşă împingând-o la fund. în partea a 11-a, accentele unui marş întretăiat şi chinuit, arăta că nația îşi rupe hățurile. Ciocoimea se zvârcoleşte, dar în deşert, căci talgerile îi scuipă şi tobele îi toacă. Se înalță vuietul trâmbițelor de biruință, în partea a IlI-a, glasul poporului biruitor şi împăcat în sine însuşi se aude în coruri de mulțumire."

în paginile „însemnărilor zilnice", omagiul pentru muzica şi personalitatea lui Enescu constituie o permanență. De fapt, rândurile scrise în 1955, la moartea compozitorului şi înmormântarea lui în cimitirul Pere Lachaise sunt semnificative. „A dispărut unul dintre marii compozitori şi pianişti ai lumii. O dată cu moartea lui Enescu, omenirea a pierdut un artist de inegalat." Ultima întâlnire a lui George Enescu cu G. T. Kirileanu a avut loc în 1937, în urma concertului susținut în sala de festivități a Liceului „Petru Rares" din Piatra Neamț. Atunci, s-a întreținut multe ore cu „maestrul", depanând amintirile trecutului, în vila lui lorguțu Lalu - veche cunoştință a compoziorului.

Răsfoind printre hârțoagele lui G. T. Kirileanu din ultimii ani ai vieții, am dat peste versurile închinate de către Demostene Botez lui Enescu, copiate de cărturar şi păstrate, ca semn al recunoştinței şi al prieteniei ce i-a purtat-o, până la moarte. „Şi parcă au înnebunit castanii / Şi umblă-n cimitirul Pere-Lachaise / Cu candelabre-aprinse pe alei,/ De parcă ar căuta cu-nfrigurare/ Pe undeva, mormântul iui Enescu./ Când l-au găsit au înălțat spre cer / Aceleaşi candelabre înflorite./ Cu frunzele cu palma larg deschisă,/ O mierlă nevăzută a cântat/ Ca în grădina casei din Li veni./ O mierlă cântă amintirile/ Copilăria lui. în cimitirul Pere Lachaise."

G. T. Kirileanu - aşa cum bine rezultă din „însemnările zilnice" - a fost omul de încredere nu numai al Suveranilor, dar şi al lui 1.1. C. Brătianu şi prințului Barbu Ştirbei, fapt pentru care a deținut numeroase şi importante funcții de stat. A fost secretar ai Regenței, iar în timpul Guvernului Barbu Ştirbei din 1927, a obținut înalta sarcină de Secretar general al Consiliului de Miniştri. Atunci, guvernul i-a răsplătit munca depusă în slujba monarhiei şi progresului culturii româneşti, acordându-i înalta distincție: Ordinul „Steaua României".

Despre primirea lui G. T. Kirileanu în Academia Română ca membru corespondent sau de onoare s-au purtat discuții în cercuri restrânse de academicieni

imediat după primul război mondial, la Cluj (V. Bogrea, G. Vâlsan, Sextil Puşcariu, Al. Lapedatu, Ion Lupaş ş.a.); I. Bianu, N. lorga, S. Mehedinți, I. Simionescu (Bucureşti); AL Philippide, P. Poni (Iaşi), însă nici unul n-a îndrăznit să-i ceară consimțământul. „ învățații de la Academia Română - notează G. T. Kirileanu -îmi cunoşteau firea. De exemplu, în 1928, ministrul Artelor şi Cultelor - Al. Lapedatu, ținând seama de pregătirea mea în ale folclorului, mi-a propus să merg ca delegat din partea României la Congresul Artelor Populare, de la Praga. Regula mea de viață fiind a mă feri de prezentări în public..., am recomandat pe Artur Gorovei, care a primit această însărcinare."

Totuşi, în 1933, Sextil Puşcariu i-a cerut acceptul pentru a-1 propune membru corespondent al Academiei Române, însă G. T. Kirileanu 1-a rugat să-1 scutească de o aşa „mare cinste", cerându-i să fie lăsat, în situația de modest iubitor al înaltului forum ştiințific şi de „harnic cititor al publicațiilor sale." După 1935, deşi se afla în dizgrația suveranului, simțindu-se tratat cu indiferență de

către unii prieteni, G. T. Kirileanu având suportul moral din partea lui S. Mehedinți, Sextil Puşcariu, D. Caracostea, Leca Morariu, Nae Popescu, Socrat Lalu, D. P. Perpessicius, A. C. Cuza ş.a. scoate, în 1939, cea mai bună ediție de până atunci a operelor complete ale lui Ion Creangă, primită cu mult interes de critica de specialitate. „Cine a consultat « ediția critică » a « Operelor » lui Ion Creangă, din 1939, cu note, variante şi glosar, cu cele 27 de planşe afară din text, ba chiar şi cu postfața celor 6 pagini de «lămuriri asupra ediției», atât de dense, totuşi, în sobrietatea lor, întocmită de G. T. Kirileanu, cunoaşte îndeajuns meritele acestei lucrări, rod al unei sârguințe de o viață... Evident, G. T. Kirileanu a fost - continuă D. P. Perpessicius - şi a rămas inegalabilul editor ştiințific al lui Creangă". (Perpessicius, „Editorul Kirileanu", în „Tribuna", 24 decembrie 1964.)

Cele două poveşti corozive: „Povestea lui Ionică cei prost" şi „Povestea poveştilor5' citite de ion Creangă ia,şedințele „Junimii" (22 octombrie 1876 şi, respectiv, 22 octombrie 1877), au fost tipărite în doar cincizeci de exemplare, pe hârtie Vidalon, beneficiind: regele Carol II, editorul şi alte patruzeci şi opt de persoane. La primirea volumului, Suveranul, - notează G. T. Kirileanu, - ar fi afirmat: „Ce este a lui Kiriîeanu, este pus deoparte. Meritele lui culturale trebuiesc apreciate". La rândul lui, Simion Mehedinți scria: „Felicitări! Ediția Creangă te face nemuritor"; iar Sextil Puşcariu, la 19 iulie 1940: „calde felicitări pentru frumoasa ediție definitivă a lui Creangă, Nimeni n-o putea face mai bine decât d-ta, care ai ştiut pune atâta dragoste şi sinceră admirație în această carte. De asemenea îți mulțumesc în numele Muzeului Literaturii pentru fotografiile după cele două poveşti, care-1 aşează pe Creangă alături de Boccaccio."

La 27 mai 2000, omul de cultură român Victor Frunză - conştient de valoarea ştiințifică a ediției Creangă realizate de Kirileanu în 1939 - ca semn de omagiu adus cărturarului, după ce a reeditat-o, a lansat-o la Târgul Internațional de Carte din Bucureşti.

YYTY

în 1942, la propunerea lui Dumitru Caracostea - directorul „Fundației Regale pentru Literatură şi Artă" din Bucureşti - s-a încercat scoaterea unei noi ediții Creangă, fără greşelile semnalate de Artur Gorovei şi Leca Morariu, însă dat fiind angajarea României în al doilea Război Mondial, „schimbându-se împrejurările politice, iar D. Caracostea fiind înlocuit, ediția a H-a nu s-a putut

realiza". Aşa cum rezultă din adresa iui G. T. Kiriieanu către „Fundația Regală pentru Literatură si Artă", Operele lui Ion Creangă urmau să apară în 3000 (trei mii) de exemplare cu introducere şi variante, autorul urmând să predea pentru tipărire lucrarea până la „l decembrie 1942", primind în schimb suma de 100.000 lei (una sută mii).

Contribuția lui G. T. Kiriieanu în cunoaşterea scrierilor lui Creangă a fost mare, nu numai în țară, dar şi peste hotare, în 1930, Jean Boutiere a scris un model de monografie literară, în care a situat Poveştile lui Creangă deasupra scrierilor lui Perrault, dându-le un loc central în literatura universală. „Nu a fost numai prima monografie completă despre viața şi opera lui Ion Creangă, dar şi cea mai bună monografie posibilă - scria Şerban Cioculescu - pe care, în stadiul actual al istoriografiei noastre literare, nici un cercetător român nu ar fi putut-o da." „Lucrarea s-a ridicat la acest nivel ştiințific - scria Jean Boutiere - datorită colaborării prețioase a multor erudiți români şi în primul rând al lui G. T. Kiriieanu, fapt pentru care am putut rezolva o mare parte din numeroasele probleme ce s-au pus pentru mine". Prin tot ceea ce a făcut pentru opera lui Creangă, G. T. Kiriieanu şi-a câştigat recunoştința nu numai din partea lui Jean Boutiere, dar şi a altor istoriografi din Anglia, Germania şi Italia.

După 1989, în România s-a scris mult despre istoria interbelică a poporului nostru, încercându-se să se demonstreze caracterul progresist al unui eveniment politic sau altul. Cu această ocazie s-a încercat să fie inclus în jocul unor interese politice G. T. Kiriieanu, falsificându-se imaginea cărturarului. El n-a făcut parte din grupul de spioni plătiți de Elena Lupescu, cu toată adversitatea pe care a avut-o față de Caro! al II-lea şi nici n-a fost antiiudaic. In întreg „Jurnalul" său nu am găsit niciodată scris cuvântul de „jidan" sau „jidov". Dat fiind tendința de a se scrie neadevăruri despre cel mai corect om pe care 1-a avut poporal român, în primele decenii ale secolului al XX-lea, m-am ridicat în apărarea lui G. T. Kiriieanu, prezentându-1 în presă aşa cum a fost el: om de suflet şi de nădejde: cărturar, „cuget limpede şi generos"; cercetător, pe cât de modest, pe atât de hotărât în actele si judecățile sale; reputat folclorist şi publicist; istoric şi critic literar, neîntrecut memorialist; editor ştiințific al Operelor lui Creangă şi ale Scrierilor politice de Eminescu. Pe cât era de adânc şi de metodic ca filolog şi om politic, tot atât, ca literat, lingvist si critic. Era de o discreție „rnormântală" si de un patriotism care mergea până la sacrificiu de sine.

După 1948, G. T. Kiriieanu a cunoscut prigoana din partea regimului politic dictatorial exercitat în numele clasei muncitoare, în 1949 i s-a luat pădurea

în suprafață de o sută hectare, iar un an mai târziu, i s-a ridicat pensia, fiind lăsat s muritor de foame.A Faptul că a slujit timp de 25 de ani instituția monarhică, în 1954, l a fost arestat la domiciliu. Doar vârsta înaintată 1-a salvat de la temniță. „A fost - * după cum singur nota - perioada jignirilor şi umilințelor", când „mă aşteptam de la . o noapte la alta să fiu arestat, iar biblioteca să fie dată pradă focului".

La 5 iunie 1948 a fost primit, ce e drept cam târziu, membru de onoare al . Academiei Române. Propunerea a fost făcută de academicianul Nicolae Popescu. r' Primirea a fost descrisă în amănunțime de către distinsul teolog. „Crezând că a venit , momentul să propun primirea lui Kirileanu în Academia Română, încă din 1947, rn-am i sfătuit cu secretarul general, care mi-a spus că nu era timpul potrivit, evenimentele i politice nefiindu-i favorabile... Un an mai târziu, simțind că alții pornesc cu propuneri pentru persoane aşa şi aşa, m-am hotărât să pornesc şi eu. Am transcris i propunerea din 1947, introducând pasagiile închise în paranteze, căci aşa cer ; oamenii şi vremile. Şi am hotărât în mine să caut şapte iscălituri de la cei mai , aplecați spre cel propus".

Cunoscându-i-se meritele, semnăturile au venit de la sine, şi, încă mai multe decât se aştepta Nicolae Popescu. „Am început cu Mehedinți: - «Cu amândouă mâinile semnez. Ce om de omenie! » Cred că al doilea 1-am găsit pe Macovei, care a fost foarte bucuros să-şi depună iscălitura. Atunci îi ştiam pe rând, / acum îi amestec: Nistor, Lapedatu, cred că şi bunul meu prieten de atunci: Traian Săvulescu." După înaintarea referatului preşedintelui Academiei Române, Andrei Rădulescu, „s-au ridicat mulți academicieni zicându-mi că lor de ce nu le-am făcut cinstea să iscălească". Mai ales Dimitrie Guşti, singur s-a dus la preşedinte şi a semnat-o. Aşa că s-au strâns mai multe iscălituri decât se cereau. Votarea s-a făcut după trei zile, iar alegerea a fost în unanimitate". A fost singura propunere de membru de onoare al Academiei Române, în cursul celor 25 de ani academici ai lui Nicolae Popescu. „Şi Kirileanu a fost cel din urmă membra de onoare ales de Academia Română" - nota Nicoîae Popescu, la 23 februarie 1949, când intra în al 69-lea an al vieții.

La 18 iunie 1948, G. T. Kirileanu a primit adresa Academiei R.P.R., \ semnată de secretarul general - Traian Săvulescu - prin care i se făcea cunoscut că... „Academia Română, apreciind activitatea desfăşurată de dvs. pe terenul culturii româneşti, v-a ales în şedința din 5 iunie 1948, MEMBRU DE ONOARE al ei. Comunicându-vă acest vot, vă rugăm să primiți, Stimate domn, încredințarea distinsei noastre considerațiuni." Era prea târziu. G. T. Kirileanu aflase deja despre scoaterea sa din rândul academicienilor, în urma hotărârii de Guvern din 9 iunie 1948, o dată cu transformarea Academiei Române în Academia Republicii Populare Române.

In conformitate cu Art. III al Decretului Prezidiului Marei Adunări Naționale a fost scos, o dată cu alți academicieni (C. Rădulescu-Motru, D. Guşti, Radu Rosetti, S. Mehedinți, C. C. Giurescu, I. Lupaş etc.) „pentru că a slujit intereselor claselor exploatatoare, ale monarhiei şi partidelor politice burgheze,

VWT

dăunând prin aceasta bunului mers al țării şi al poporului". Incriminarea a fost după modelul sovietic, menit să distrugă floarea ştiinței româneşti, purtătoarea idealurilor de unitate națională, demnitate, independență şi suveranitate de stat. La 15 august 1948, Mihai Roller (originar din Buhuşi, județul Neamț, azi județul Bacău - n.n.) semnând în „Scânteia" articolul „Rolul Academiei în R.P.R." preciza că „au fost eliminați" din cel mai mau for de ştiință şi cultură cei care s-au făcut vinovați de o activitate antidemocratică, fascistă si reacționară. Cei care au crezut că pot găsi în vechea Academie un colț în care să poată cultiva atitudini reacționare, au primit prin acest nou statut răspunsul pe care îl merită".

în aceste condiții de opresiune, scrie tuturor foştilor academicieni prieteni, protestând împotriva scoaterii lor din Academie, a arestării şi trimiterii în închisori pe motive intenționat inventate, se ridică în apărarea lor şi a cadrelor didactice alungate din învățământul de stat pe motive politice; se opune înfăptuirii reformei lingvistice după model străin, a tendințelor de slavizare a limbii si istoriei poporului român. Funcțiile deținute şi activitatea literară ale bătrânului cărturar erau, cu adevărat, bine cunoscute, pentru că el a fost un intelectual european, a cărui fizionomie modernă s-a format ca rezultat al contactelor avute cu scriitori, artişti, intelectuali din Occident. Toți, aşa cum

rezultă din scrierile lor, au fost cuceriți de bogata-i cultură, de distincția ținutei, de sensibilitatea lui sufletească, de modestia şi farmecul lui personal, încrezători în atitudinile sale antisovietice şi anticomuniste, marea intelectualitate a țării a văzut în G. T. Kirileanu un model de om, care şi-a menținut verticalitatea şi demnitatea în cele mai grele momente din viața lui.

Salvat de a fi închis pentru activitate duşmănoasă împotriva regimului politic comunist, în urma intervențiilor făcute la Petru Groza de către academicianul Gh. Macovei, av. Adrian Brudariu si Elly Kirileanu, în decembrie 1954, G. T. Kirileanu începe să revină treptat pe scena vieții culturale a țării. Aflat sub protecția primului om în stat - dr. Petru Groza, care a fost nevoit să-şi ceară scuze „pentru comportamentul lucrătorilor de securitate" care au încălcat „principiile democrației populare", istoricii şi criticii literari, scriitorii şi artiştii încep să-1 viziteze, înfruptându-se din plin din dărnicia inimii lui, a documentelor si manuscriselor aflate în biblioteca documentară, salvată cu sacrificiul vieții.

G. T. Kirileanu, în întreaga lui viață, a vegheat, ca mulți alți oameni de ştiință, la păstrarea purității, a originii limbii române. El a combătut reforma lingvistică din 1953, tendința de slavizare a limbii noastre, arătând că prin măsurile întreprinse, prin impunerea unor principii şi legi importate din afară, ortografia şi-a pierdut independența, trăind "in umilință. Suferințele lui G. T. Kirileanu - aşa cum mărturisesc oamenii de cultură aflați în apropierea lui - au fost profunde, el fiind neputincios în fața măsurilor represive din partea organelor de stat. A respins conținutul lucrării aşa-zis „geniale" - „Marxismul şi problemele lingvisticii" de I. V. Stalin si politica de integrare a României în noul sistem politic mondial sub conducerea Uniunii Sovietice. Scoaterea din programele de învățământ a limbilor:

franceză, engleză, germană, italiană etc. şi introducerea limbii ruse, extinderea învățării acesteia în fabrici şi la sate, falsificarea istoriei naționale de către Mihail Roller; sovietizarea presei de specialitate - „Viața Românească" şi „Limba Română" - prin prezența articolelor semnate de B. Burikov, N. K. Dobrinin, A. Surcov, V. V. Vinogradov, E. A. Macaev şi mulți alții, nu s-a urmărit altceva, cum nota G. T. Kirileanu, decât „dezromânizarea limbii române şi slavizarea poporului român".

în vara anului 1948, o dată cu reorganizarea pe baza principiilor „materialismului ştiinţific", noua Academie a R.P.R. a stabilit, însă în mod formal, ca principal obiectiv pentru Secţia de Limbă şi Literatură, aflată sub conducerea academicianului Mihail Sadoveanu, rezolvarea problemei ortografiei româneşti (Al. Rosetti, art. „Academia Republcii Populare Române", în „Flacăra", anul I, nr. 34 din 22 august 1948). Credincioşi teoriei savantului Sextil Puşcariu (1877-1948) că ortografia limbii române nu este dată odată pentru totdeauna, că principiile şi legile ei interne se găsesc în continuă perfecţionare, AL Rosetti, lorgu Iordan, Teodor Naum, Ştefan Bezdechi şi alţi lingvişti români au căutat să imprime activităţii institutelor de lingvistică din Bucureşti şi Cluj, spiritul ştiinţific al acestor orientări, dar pentru puţin timp. Asupra lor s-au abătut vremuri de cruntă teroare politică şi de impunere a noi metode şi principii în tratarea problemelor teoretice despre ştiinţa limbii. Sub îndrumarea Academiei de Şiinţe a URSS, a consilierilor sovietici şi a presei de specialitate, a avut loc atât ideologizarea institutelor de învăţământ şi cultură, cât şi a institutelor de lingvistică, din Bucureşti şi Cluj. G. T. Kirileanu critică în „însemnări zilnice" măsurile de îndepărtare a oamenilor de ştiinţă formaţi în şcoala de lingvistică a lui Sextil Puşcariu şi înlocuirea lor cu V. Cheresteşiu, autorul unui dicţionar româno-maghiar, şi D. Macrea, transferat ca şef de catedră la Facultatea de Filologie din Bucureşti, după „alungarea de acolo a lui Al. Rosetti."

Noua conducere a Institutului de Lingvistică din Bucureşti, la indicaţiile Prezidiului Academiei R.P.R., a trecut la reorganizarea pe principii staliniste a întregii activităţi de cercetare, la combaterea aşa-ziselor „concepţii idealiste" a lingvisticii, a structuralismului şi semănătorismului, care „atât în concepţie, cât si în metodă sunt incompatibile cu tezele marxismului care stau la baza ştiinţei sovietice despre limbă". Consecinţele reformei lingvistice au fost dezastruoase pentru cultura românească, deoarece toate lucrările de specialitate ale lui lorgu Iordan şi AL Rosetti, considerate „superficiale fără nici un folos real pentru învăţământ", au fost interzise. De asemenea, la 28 iulie 1952, Institutul de Lingvistică a respins ca „absolut necorespunzător. Dicţionarul Academic continuat din 1906 de Sextil Puşcariu, însă neîerminat". în şedinţă, în urma discuţilor purtate , lingviştii de orientare prosovietică au criticat stilul de muncă al vechilor cercetători, deoarece în loc să meargă pe drumul luminos al

lexicografici sovietice, „au urmat servili metodele de lucru şi principiile de redactare introduse la noi de lingvistul reacționar Sextil Puşcariu."

In anii care au urmat, activitatea lui G. T. Kirileanu închinată apărării limbii române, a valorilor ei reprezentative, a fost apreciată de Leca Morariu, T. Naum,

Petru Caraman, Aug. Z. N. Pop, lorgu Iordan, Al. Graur şi mulți oameni de ştiință români, „însemnările zilnice" sunt edificatoare în această direcție, constituind documentul care vine să argumenteze atitudinea demnă a OMULUI KIRILEANU, în acele condiții istorice când întreaga viață spirituală a fost supusă politizării, imprimându-i-se conținutul ideologiei marxiste, singura ideologie „ştiințifică", în acel timp, admisă de partidul clasei muncitoare.

Fondul documentar de carte a fost predat oraşului Piatra Neamț, între anii 1955_1956, G. T. Kirileanu rămânând bibliotecar-salariat al statului, în aceste condiții, Biblioteca orăşenească din Piatra Nearnț si-a îmbogățit cu peste 18 rnii de volume, printre care un important fond de manuscrise si de presă. Constantin Prisnea - ministru-adjunct în Ministerul Culturii - s-a ocupat personal de trecerea acestui mare volum de carte în proprietatea statului.

Viața lui G. T. Kirileanu intră pe un făgaş mai bun. La intervenția lui lorgu Iordan, care în aceşti ani a studiat, multe săptămâni şi luni în „odaia de sus" a casei lui G. T. Kirileanu, documente şi manuscrise, i-a fost redată pensia, pe care o parte din ea a repartizat-o în mod generos celor aflați în nevoi: Leca Morariu, Adrian Brudariu, Nicolae Vlahuță, L Tăzlăuanu etc. în acelaşi timp, oamenii de cultură români şi străini, îl vizitează, nu numai pentru a studia în fosta bibliotecă a sa, dar mai ales pentru a discuta şi informa despre trecutul cultural al României din prima jumătate a secolului al XX-lea.

în acei ani, fondul documentar al lui G. T. Kirileanu - aşa cum mărturiseau mari oameni de cultură - era printre cele mai importante. Valoarea ştiințifică a bibliotecii era dată nu numai de volumul mare de carte care se ridica la peste 18 mii cărți din toate domeniile (monografii, critică literară, folclor, istorie, artă etc.), dar şi de un număr de exemplare rare, printre care: tipărituri ale lui Coresi (din a doua jumătate a sec. XVI); „Biblia de la Blaj" (tipărită în 1795 sub îngrijirea lui Samuel Micu); Letopisețele (ed. I şi a Il-a) tipărite sub îngrijirea lui Mihail Kogălniceanu; colecții de ziare vechi „Steaua Dunării", „Jurnalul de agricultură",

„Timpul" şi de reviste: „Asachi", „Şezătoarea", „Ion Creangă", „Făt-Frumos", „Neamul Românesc", „Convorbiri literare", „Flacăra", „Țara noastră" ş.a. Răsfoind caietul de impresii, dai peste multe aprecieri scrise de lorgu Iordan, Petru Caraman, VI. Streinu, Al. Rosetti, Şerban Cioculescu, Ion Muşlea, D. P. Perpessicius etc.

în perioada de după 1947, proletcultismul, puaându-si amprenta pe viața spirituală a poporului român, scrierile lui Ion Creangă (îndeosebi „Amintirile din copilărie") ca de altfel ale tuturor scriitorilor aparținând vechii societăți, cu unele excepții,, au fost greşit apreciate. Unii istorici şi critici literari, nemaivorbind de publiciştii timpului, care din dorința de a se încadra în „spiritul vremii" au încercat să nege caracterul veridic al „Amintirilor...", contestând realitatea personajelor ce populează această frescă artistică a satului românesc de la mijlocul secolului al XEK-lea.

In aceste condiții de denaturare a operei lui Ion Creangă, la propunerea lui Al. Rosetti,^ lorgu Iordan, D. P. Perpessicius, Al. Graur şi alți apărători ai culturii româneşti, împotriva curentului slav propagat de Moscova, s-au căutat modalitățile

de scoatere a unei ediții, aşa-zis populare, a scrierilor marelui povestitor din Humuleşti-Neamț. Noua ediție, în concepția inițiatorilor, trebuia să depăşească prin conținutul ştiințific şi prezentare grafică toate edițiile ce apăruseră până atunci.

Recunoaşterea de către dr. Petru Groza a meritelor lui G. T. Kirileanu în cultura românească, ridicarea interdicției de a se scrie despre viața şi opera cărturarului, toate acestea au dat curaj celor care s-au opus promovării în literatură „a principiilor lingvistice formulate de I. V. Stalin". Pentru a se evita unele neplăceri din partea conducerii Academiei Române, dominată de spiritul ideologiei leniniste, al cărei vicepreşedinte era Mihaii Roller, D. P. Perpessicius a propus pe G. T. Kirileanu, considerat cel mai mare editor, să privegheze scoaterea noii ediții Creangă. Acceptul lui G. T. Kirileanu urma să fie luat de Gheorghe Pienescu, fost student al lui lorgu Iordan, aflat acum la ESPLA.

Deplasându-se la Piatra Neamț, în martie 1956, Gheorghe Pienescu a reuşit să-1 convingă pe cărturar, atât despre apariția ediției populare, cât şi a supravegherii acesteia. „Bolnav şi bătrân, lipsit de pensia care-mi fusese ridicată

în 1950 - nota G. T. Kirileanu în « Jurnal» - muritor de foame cum eram, mă gândeam să-1 refuz pe delegatul ESPLA, însă gândul că sunt rugat de lorgu Iordan, Perpessicius ş.a. m-a făcut să-mi dau acceptul pentru a priveghea noua ediție Creangă - ultima din viața mea atât de zbuciumată."

Modest ca întotdeauna, G. T. Kirileanu îi mărturisea lui Gheorghe Pienescu că, deşi opera lui Creangă „îi frumoasă, nesuferind comparație în lume", fapt pentru care „am editat-o de nenumărate ori", cu toate acestea „am emoții, îmi este teamă să nu-i pocesc şi eu scrisul ca frații bucureşteni". El recunoştea că nu poate veni cu nimic nou, fiindcă alții (N. lorga, lorgu Iordan, Jean Boutiere etc.) au făcut cercetări mai bune decât el.

Faptul că „Moşu Ghiță" a acceptat editarea operei lui Creangă a reținut atenția marilor oameni de cultură: Simion Mehedinți, Ion Muşlea, Gabriel Ştrempel, Şerban Cioculescu, Leca Morariu şi mulți alți universitari, prin ample scrisori trimise, şi-au manifestat bucuria pentru acceptul dat la ESPLA. Semnificativă este scrisoarea lui lorgu Iordan din 28 martie 1956, prin care îşi exprima prețuirea pentru editorul Kirileanu. „Sunteți cu siguranță cel mai bun cunoscător al operei şi vieții acestui mare artist al literaturii noastre, încât participarea dv. la alcătuirea ediției plănuite de ESPLA va fi extrem de prețioasă".

încurajat şi susținut moraliceşte de prietenii apropiați, adevărați „stâlpi" ai literaturii româneşti, G. T. Kiriieanu a trecut la pregătirea materialelor, revizuind ediția Creangă din 1939, cu note, variante şi glosar, cu 27 de planşe executate de Adolf A. Chevallier şi o postfață de 6 pagini de lămuriri, cu recomandarea expresă de a se ține seama de observațiile marginale scrise pe fiecare pagină.

Primind manusrisuî, conducerea de la ESPLA a elaborat planul noii ediții, Pe care a intitulat-o: Ion Creangă, „Amintiri. Povestiri. Poveşti", în martie 1957, '.Schema" prezentată sub titlul „Lămuriri asupra ediției" trimisă lui G. T. Kirileanu, Pentru a-1 linişti, nu era definitivă. Din această cauză, „dv. ca eminent editor al

Operei lui Creangă, - îi scria Gheorghe Pienescu - aveți latitudinea de a face contrapropuneri".

Răspunzându-i, în scrisoarea din 10 martie 1957, G. T. Kirileanu s-a declarat de acord cu „orânduirea materiei propuse, la care ar mai fi poate de

adaos în această ediție pentru popor câteva bucăți din ele publicate de Ion Creangă şi omise în ediția critica".

Cu toate garanțiile date din partea conducerii de la ESPLA, privind calitatea lucrării, G. T. Kirileanu, mărturisesc martorii oculari (Decebal, Todică si Gr. Kirileanu -nepoți de frați, de la Vasile Şoarec, Aurel Rotundu etc, - n.n.} s-a aflat în perma¬nentă nelinişte, punând la îndoială competența şi sinceritatea colaboratorilor săi.

Cercetările personale făcute pe cărțile lui Creangă în biblioteca din Țicău-laşi (1899), discuțiile avute atât cu oamenii din părțile locului (în timp cât a funcționat ca profesor particular la conacul lui Aristide Caradja din Grumăzeşti-Neamț) cât şi cu Titu Maiorescu, Garabet Ibrăileanu, Leca Morariu, Mihai Lupescu, Ai tur \jorovci, iorgu ioruan etc., ia care s-â auaugăt exigența Guițam operei *ui Creangă, în anii din urmă, toate acestea 1-au făcut să fie atent la scrierea fiecărui cuvânt. Ion Creangă - aşa cum bine ştim - a ținut foarte mult la respectarea regulilor gramaticale, făcând mare caz atunci când se strecura câte o greşeală de ortografie, în publicarea scrierilor sale la „Convorbiri literare".

Nelinişтea lui G. T. Kirileanu era justificată şi de amestecul unor activişti de partid, „atotştiutori", în editarea lucrării. Iorgu Iordan îi semnala, prin scrisoarea din 8 aprilie 1957, că „tovarăşii de la ESPLA au făcut numeroase observații, unele interesante şi, deci,vrednice de a fi ținute în seamă. Mi s-a părut, nu numai curios, ci şi puțintel ridicol când ei au găsit prea multe... moldovenisme în textul stabilit de noi. Cred că nu-i propria lor părere ci a unui bucurestean, altfel bun cunoscător al limbii noastre, sub toate aspectele ei, care este convins că adevărata limba românească este cea vorbită la Bucureşti".

Anul 1957, aşa cum rezultă din „însemnările zilnice", i-a adus mari satisfacții, care dorea să fie întregite de scoaterea unei ediții Creangă, pe măsura exigențelor sale şi a reputației pe care o avea de cel mai bun editor al scrierilor neîntrecutului povestitor, în acel an i s-a redat pensia, la intervențiile făcute de Iorgu Iordan; i s-a încredințat editarea operei lui Creangă, „în locul celor care se editaseră pe baza vechilor mele ediții" şi, în noua „Revistă de folclor", Aug. Z, N. Pop a publicat articolul „G. T. Kirileanu la 85 de ani", iar „laşul literar" a făcut să apară un articol asemănător semnat de Constantin Turcu - directorul Arhivelor Statului din Iaşi.

Tipărirea şi punerea în vânzare, la st'ârşitul anulai 1957. a cărții -„Amintiri. Povestiri. Poveşti" de Ion Creangă, Editura ESPLA, Bucureşti, cu numeroase greşeli şi omisiuni au provocat mari supărări editorului G. T. Kirileanu. Lovit în demnitatea de om de ştiință, el a scris tuturor prietenilor din țară, plângându-se de nedreptatea făcută, de ruşinea de a nu putea privi în ochii oamenilor, în urma celor întâmplate. „Mă stăpâneşte gândul - îi scria lui Iorgu Iordan la începutul anului 1958 - că Ion Creangă, atât de grijuliu în tipărirea cărților

sale, n-ar fi fost mulțumit de atitudinea noastră față de scrierile lui", iar lui Perpessicius: „Pe cât de mult prețuiesc eu scrierile lui Creangă, scoaterea noii ediții dovedeşte că ESPLA a desconsiderat pe marele povestitor".

Astfel de rânduri pline de năduf, sinceritate şi noblețe sufletească a trimis lui Petru Caraman, Simion Mehedinți, Ion Lupu, Mihai Băcescu, Constantin Motaş, Leca Morarîu, Constantin Rădulescu şi mulți alții, cerându-şi scuze, pentru greşelile care nu-i aparțineau.

în acest timp, când G. T. Kirileanu se afla între „onoare şi ruşine", majoritatea oamenilor de cultură s-au aflat în jurul editorului, încurajându-1. De peste tot, au sosit telegrame şi scrisori de felicitare, iar D. P. Perpessicius, Aug. Z. N. Pop, Leca Morariu, Al. Rosetti, lorgu Iordan ş.m.a. 1-au vizitat, exprimându-şi admirația pentru „moş Ghiță-editorul".

în 1959, luna decembrie, a fost operat în spitalul din Bicaz, însă fără mare reuşită. I se pregătea o nouă operație, care n-a mai avut loc din cauza slăbirii organismului. Sfârşitul i se apropia. Cu toate acestea, continuă să răspundă la scrisorile primite din țară, urmăreşte mersul literaturii române din presa de specialitate şi-i corectează pe cei care denaturau adevărul. Emoționante sunt scrisorile de încurajare din partea mai vechilor şi mai tinerilor prieteni: C. Rădulescu-Pogoneanu, Aug. Z. N. Pop, Petru Caraman, Şerban Cioculescu, Al. Rosetti, Constantin Fortunescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Al. Pini ş.m.a.

Despre apariția edițiilor Creangă scoase de lorgu Iordan (1959) si Alexandru Piru (martie 1960) împreună cu G. T. Kirileanu, nu avem informații. Ne lipsesc aprecierile cărturarului şi ale presei de specialitate. Bolnav fiind, primeşte vizitele lui Şerban Cioculescu, Aug. Z. N. Pop, Gabriel Ştrempel, Al. Rosetti, Petru Caraman şi ale multor oameni de cultură, care veniseră să-şi ia rămas bun de la cel mai demn şi respectat cărturar.

G. T. Kirileanu a plecat dintre cei vii, la 13 noiembrie 1960, în urma mai multor boli pe care le-a suportat cu stoicism, timp de mai multe decenii, lăsând un mare gol în cultura românească. La mormânt i-a elogiat activitatea, în cuvinte de intensă trăire sufletească, savantul Petru Caraman, bunul său prieten, fost prof. Dr. la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi, o altă victimă a regimului politic totalitar. A mers în „Țara de sub pământ", pentru a se întâlni cu Titu Maiorescu, Vasile Bogrea, Sextil Puşcariu, Dumitru Guşti şi alți prieteni, unde le-a povestit despre cele îndurate pe fața pământului, în ultimii ani de viață, din partea acelor oameni răi, puşi în slujba străinilor să lovească în cultura românească.

După revoluția din decembrie 1989, Academia Română a făcut un act de justiție, recunoscându-i titlul de membru de onoare, ridicat pe nedrept, în vara anului 1948, pe motive politice, în baza art. III din Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale.

CONSTANTIN PRANGATI

-Ivs <,î6»iq/j

i: Oi ,î?!!

ARGUMENT

în 1967, stabilindu-mă în Piatra Neamț, i-am cunoscut pe nepoții lui G. T. Kirileanu, oameni deosebiți, iubitori de cultură. Pe distinsul folclorist, n-am avut posibilitatea să-1 întâlnesc, trecuse în urmă cu şapte ani în lumea umbrelor (la 13 noiembrie 1960), lăsând în urmă un mare gol în istoria culturii româneşti. Atunci, nu ştiam aproape nimic despre cărturar, deşi ca student la Iaşi, îl cunoscusem pe prof. univ. dr. Petru Caraman - slavist de reputație mondială - care, în ultimii ani ai vieții „Portarului Bistriței", s-a numărat printre apropiații fostului bibliotecar regal, împreună cu Leca Morariu, lorgu Iordan, D. P. Perpessicius, Augustin Z.N. Pop, Al. Rosetti, Dan Simonescu, Şerban Cioculescu etc.

In decursul anilor, fiind prezent la unele reuniuni ştiințifice şi cunoscând o parte dintre bunii săi prieteni, în urma discuțiilor avute, am reuşit să-mi întregesc cunoştințele despre personalitatea lui G. T. Kirileanu, despre adevărata dimensiune culturală a acestuia. Deşi a fost fiu de țăran, născut în 1872, în satul

Holda din comuna Broşteni, județul Neamț (azi județul Suceava), în acei ani ai totalitarismului comunist despre G. T. Kirileanu - sfetnicul apropiat al Suveranilor României, al prințului Ştirbei, al primului-ministru LI. C. Brătianu şi al numeroşi oameni politici şi de stat - mai puțin se putea scrie, întrucât era socotit „duşman al poporului", pentru că slujise cu devotament instituția monarhică şi partidele „istorice".

Pe G. T. Kinieanu 1-am cunoscut din documentele rămase (pagini de jurnal, note, amintiri, însemnări, scrisori inedite), în urma predării lor Academiei Române, în 1954, prin intermediul lui Gabriel Strempel - azi, membru de onoare al Academiei Române şi director al bibliotecii acesteia. Dat fiind numărul mare al fițuicilor cu însemnări zilnice, unele scrise din memorie de G. T. Kirileanu (în urma pierderii şi confiscării caietelor - a. n.), am trecut la publicarea parțială a acestora în principalele reviste din țară („Tribuna", „Convorbiri literare", „Ramuri", „Magazin istoric" <seria nouă>, „Ateneu", „Cronica", „Literatorul" etc.). Acestea au reținut atenția multor oameni de ştiință, care 1-au cunoscut personal pe neobositul apărător al lui Eminescu, Maiorescu, Creangă, Puşcariu, Guşti, al originii limbii şi istoriei poporului român, pe „editorul ştiințific" al scrierilor povestitorului din Humulesti-Neamț, Ion Creangă - aşa cum îl aprecia Perpessicius.

în urma propunerilor făcute din toată țara, pe care le-am primit cu multe emoții, de a reuni într-un volum „însemnările zilnice", m-am apucat de muncă, ca după mai mulți ani, lucrarea să fie gata, bună pentru a vedea lumina tiparului.

YWTV

Am stat aplecat cu evlavie asupra documentelor, căutând să le descifrez mesajul lor umanist, logica gândirii, înțelepciunea, zbuciumul sufletesc prin care a trecut după anul 1947, când floarea ştiinței româneşti nu numai că a fost scoasă din Academia Română sau din universități, dar s-a trecut, după „modelul sovietic", la arestarea, condamnarea si exterminarea ei în închisori. Aşa cum rezultă din documente, G. T. Kirileanu s-a ridicat în apărarea „bunilor" şi „vechilor" săi prieteni: Al. Rosetti, VI. Streinu, lorgu Iordan, Dinu Pillat, S. Mehedinți, D. Guşti, Leca Morariu, Adrian Brudariu, Nicolae Vlahuță etc. care prin atitudinea lor s-au opus slavizării culturii naționale.

G. T. Kirileanu, prin bunătatea şi responsabilitatea sa față de valorile spiritualității româneşti, nu are egal în istorie, el rămânând cel mai mare binefăcător al oamenilor de seamă, depăşind în dărnicie pe orice filantrop, oricât de bogat ar fi fost. Din fiecare însemnare sau scrisoare emană căldură, sprijin moral si material, nu numai pentru cei care-şi desăvârşise pregătirea ştiințifică în străinătate, dar şi pentru acei scoşi necorespunzători pe bază de origine sociale nesănătoasă sau ieşiți din închisori şi rămaşi pe drumuri, muritori de foame, însemnările despre Leca Morariu, Aug. Z. N. Pop, Adrian Brudariu, Ion Muşlea, Petru Caraman s.a. sunt documente de umanism şi de demnitate intelectuală, de sacrificiu în interesul culturii naționale.

Cine citeşte „însemnări zilnice" de G. T. Kirileanu înțelege că acestea mărturisesc ADEVĂRUL, aşa cum a fost el, „înalt şi edificator". G. T. Kirileanu a fost un opozant şi un sfătuitor al oamenilor, încrezător într-un viitor mai bun al României, în care intelectualii nu vor mai fi prigoniți pe nedrept, când democrația si drepturile fundamentale ale omului vor fi respectate.

Paginile de față, prin conținutul lor, au valoare de document, ele reflectând o parte a istoriei secolului al XX-lea, primele şase decenii de început, acea parte nevăzută si necunoscută, plină de evenimente şi învățăminte care nu pot fi uitate; sunt fragmente din istorie, în care G. T. Kirileanu a rânduit chipuri de oameni minunați cu calitățile şi defectele lor, adevărate vrednicii româneşti, specifice poporului nostru.

Pentru această lucrare de mari dimensiuni, am cercetat biblioteci publice şi arhive particulare, în afara miilor de documente inedite judicios selectate, am folosit si însemnările date la iveală de loan Lăcustă - redactor al revistei „Magazin istoric" (seria nouă) - referitoare la relațiile dintre Nicolae îorga şi G, T. Kirileanu. De asemenea, multe dintre informații îşi găsesc locul în G. T. Kirileanu, „Corespondență", Editura Minerva, Bucureşti, 1977, ediție îngrijită de Mircea Handoca.

Lucrarea „însemnări zilnice" de G. T. Kirileanu rămâne în continuare deschisă pentru a fi completată cu noi documente aflate în arhivele de familie ale prietenilor fostului cărturar, aflați în viață şi care locuiesc în oraşele: Bucureşti, Cluj-Napoca, Iaşi, Suceava sau Bacău etc.

în transcrierea textului am aplicat normelor ortografice actuale, păstrând însă particularitățile de limbă specifice autorului şi epocii.

întregirile în text între paranteze rotunde () aparțin autorului, iar cele între paranteze drepte [ ] sunt ale noastre. La sfârşitul volumului am anexat un capitol de Note biobibliografice, o Bibliografie şi Indici de nume,

în încheiere, țin să-mi exprim gratitudinea mea celor care m-au ajutat moral, insuflându-mi încrederea în realizarea acestei lucrări, care reprezintă o modestă contribuție la îmbogățirea istoriografiei culturii naționale. Mulțumesc academicienilor Constantin Ciopraga, Dan Berindei, Gabriel Strempei, prof. univ. dr. Gavril Istrati, prof. dr. Iordan Datcu (apreciat folclorist), prof. dr. Mircea Mâciu; scriitorilor Gabriel Dimisianu, loan Lăcustă, Sergiu Adam, C. Stănescu, conducerii Ministerului Culturii şi nu în ultimul rând Editurii Albatros, directoarei acesteia, Doamna Georgeta Dimisianu, şi redactorului de carte, Ion Nistor.

CONSTANTIN PRANGATI

A CI

ÎNSEMNĂRI ZILNICE (1906-1960)

taft'-

1906

74 ianuarie - De luni, mă aflu la Palatul Regal. Deşi nu mă plâng de nimic, simt că dorul de Munții Moldovei mă cuprinde tot mai mult. Până acum viața mi-a fost de pribeag intelectual, a venit timpul să mă stabilesc şi eu într-un loc.

Cu câteva zile în urmă m-a vizitat Mihai Lupescu, directorul Orfelinatului Agricol „Prințul Ferdinand" din Zorleni-Tutova, fiind chemat de Louis Basset, şeful Cancelariei regale, întrucât urmează să întocmesc o schiță istorică a moşiei regale din Zorleni, 1-am rugat să se intereseze de strângerea unor materiale documentare.

17 ianuarie - Cetind din Creangă, şi vremea fiind urâtă, mi-am amintit de spusele maiorului Gr. Ganea din Iaşi, căruia marele povestitor i-a dat lecții particulare. Când era vreme rea, Creangă zicea: „Plouă, ninge, bate vântul şi mai vine o vreme !"

28 ianuarie - I-am făcut o vizită bibliotecarului Palatului Regal, Marcel Godet, fost profesor de franceză în Bucureşti, de origine helvetică. Biblioteca este imensă, dispunând de cărți de valoare, majoritatea frumos legate în piele. Godet, pe zi ce trece, pare mai prietenos. Este suferind.

27 februarie - Scriu lui Mihai Lupescu la Zorleni-Tutova. îi mulțămesc pentru trimiterea actului lui Veniamin Costache şi acelui de hirotonisire a preotului din Brosteni, județul Neamț, pe nume Vasile, fratele Popei loniță din Holda, tatăl lui Popa Todică - unchiul meu. Am primit şi caietul de muzică pe care-1 făcusem pe atunci, când eram elev la Şcoala Normală „Vasile Lupu" din îaşi, crezând că sunt menit pentru dăscălia sătească. Uitați-vă, acum aş fi învățător cu trei gradații ! , Poate cu nevastă şi copii mărişori.

Regret comportarea lui N. Stoleriu, după plecarea sa de la Zorleni, întrucât îl Ştiam om aşezat ia minte şi ia inimă. Eu lucrez la pregătirea pentru tipar a documentelor privitoare la moşia regală de la Brosteni, petrecându-mi timpul mai mult pe la Academia Română.

3 martie - Caut la telefon pe Titu Maiorescu. Este plecat din țară. Doamna Maiorescu îmi face observație, întrebându-mă de ce nu mai trec pe la ei?

7 martie - Primesc vizita lui Ilarie Chendi, în legătură cu scoaterea ediției Creangă, în discuțiile avute, pun accent încă o dată, pe respectarea limbajului marelui scriitor. Discutăm şi despre apariția ediției, voi. I, „Scrieri politice şi literare" de Mihai Eminescu.

îl martie - Studiez în arhivele Academiei Române documentele găsite referitoare la trecutul economic şi social al Broştenilor şi al altor localități de pe Valea Bistriței (Borca, Farcaşa şi Bicaz).

Volumul mare de muncă privind sărbătorirea „Jubileului" mă depăşeşte. Propun d-lui Louis Basset lărgirea colectivului de muncă cu noi personalități.

23 martie - Primesc de la Academia Română, prin bunăvoința d-lui Bianu, un nou pachet de documente pentru cercetat, în legătură cu Domeniul Zorleni-Tutova.

16 aprilie - îi răspund lui Mihai Lupescu, la ultima scrisoare trimisă. Se plânge de neprimirea abonamentului la revista „Oraşului român", publicație efemeră, apărută numai în două numere. Casa Regală urmează să nu mai facă abonament pentru anul următor, respectiv - 1907.

îl informez că Petru Gheorgheasa, învățător în județul Suceava, mi-a trimis Monografia Şcoalelor de pe moşia Brosteni, în care e pusă în lumină activitatea celor ce au muncit cu drag: Nanu, Mihai Lupescu, Ion Teodorescu cu soția, Nicolae Stoleriu şi Leon Mrejeriu - dascăli destoinici. Lucrarea este în manuscris, îi fac propunerea s-o tipărească pentru expoziție.

23 aprilie - Am în atenție ediția Creangă si apariția vol.I din „Scrieri politice şi literare" de Mihai Eminescu.

28 aprilie - Stau în biroul meu şi studiez. Mă simt ca un student conştiincios, care. nu are altceva de făcut, decât să învețe pentru a lua note bune. îmi este dor de locurile natale. Sper ca în vară dl. Basset să-mi dea un concediu mai lung.

25 mai - După cum am văzut într-o hartă a Armatei, la hotarul de răsărit al Zorlenilor este un ioc ce oamenii îi spun Nedeie. îi scriu lui Mihai Lupescu să se intereseze de trecutul istoric al acestei denumiri. Nedeie înseamnă şi Sf. Ilie şi iarmaroc.

27 mai - îi scriu lui Simion Kirileanu, la Holda, explicându-i situația în care mă găsesc de a nu fi în măsură să intervin pentru el la Ministerul de Instrucție. De când este Vlădescu ministru, peste tot este o mare batjocură.

12 iunie - Cu gândul la concediu, îi mărturisesc lui Mihai Lupescu, modul de folosire al concediului de odihnă. Jumătate vreau să-i petrec la Broşteni, pentru a-mi potoli dorul de mama Bistriță, de moşul Rarău şi Ceahlău, de frații brazi şi surorile pâraie. îl voi însoți şi pe dr. G. Proca care vrea să studieze în satul Holda chestia guşaților şi a cretinilor. De asemenea, s-a anunțat botanistul Procopeanu Procopovici pentru a face cercetări.

Săptămâna trecută s-au dat la tipar scurtele d-voastră „Arătări despre Orfelinat" împreună cu monografia Şcoalelor din Broşteni, alcătuită de Gheorgheasa, la sfârşitul căreia am adăugat şi o scurtă descriere a bisericilor din Broşteni şi a Schitului Rarău, alcătuită de Mihai Lupescu şi G. T. Kirileanu.

în legătură cu jalba cântăreților bisericeşti, consider că nu este momentul să intervin, deoarece generalul Mânu este foarte încăpățânat. N-a voit el să îndepli¬nească dorința Regelui, când i-a cerut să publice în monitor „scutirea orfanilor, apoi să se uite la cântăreții de biserici?".

Greşelile din tălmăcirea cuvintelor din Creangă nu se vor putea îndrepta decât la o altă ediție. V-aş fi recunoscător dacă mi le veți împărtăşi - îi scriu lui Mihai Lupescu. îl mai informez şi despre alte preocupări ale mele, legate de tălmăcirea de cuvinte, căci acuma trebuie să lucrez încă un vocabular, pentru C. Ganie. îi mărturisesc emoțiile pe care le-am avut citind ziarul „Basarabia". Eu când am pus mâna pe această minune de ziar mi-am făcut cruce şi cu lacrimi în ochi 1-am sărutat ca pe o sfântă icoană românească.

21 iunie - Seara, în camera mea din dosul Palatului, răsfoisc ediția Creangă scoasă împreună cu Ilarie Chendi şi reflectez la greşelile semnalate de Mihai Lupescu, un bun cunoscător al scrierilor lui Ion Creangă.

Citesc „Credințe populare în cărți bisericeşti" scrise de G. T. Kirileanu în „Şezătoarea", nr. 6-7, august-septembrie, voi. IX, 1904, pag. 81-87.

50 octombrie - în semn de adânc respect şi recunoştință, trimit d-lui Titu Maiorescu „descrierea moşiei regale Broşteni" cu următoarele cuvinte: „Aş fi vrut să iasă o lucrare mai deplină: n-a încăput însă mai mult în cadrul celor 150 de pagini ce mi s-au pus la îndemână; oricum, doritorul de a cunoaşte icoana unor sate de munte va avea măcar o schițare făcută conştiincios şi cu inimă curată".

l noiembrie - N. lorga, în notița din „Neamul Românesc", nr. 52/1906, zice: »E>aeă vei lua în mână « descrierea moşiei regale Broşteni» de G. T. Kirileanu, nu se poate să n-o citeşti până la sfârşit. Sunt acolo ştiri istorice, note despre gospodăria veche şi cea nouă, elemente de limbă, de cultură, cu totul necunoscute. Limba e ca a scrisului lui Creangă.

1907

/9 ianuarie - Mă aflu în bibliotecă. Citesc publicațiile apărute astăzi în Capitală. Dintre articole îmi reține atenția „răspunsul d-lui Radu Rosetti" dat directorului ziarului „Voința Națională", Ion Nădejde, în legătură cu aprecierile făcute, cu ocazia apariției cărții sale „Pământul, sătenii si stăpânii în Moldova".

„Ieşirea lucrării de sub teascuri - scria Ion Nădejde în « Viața Națională » din 9 ianuarie 1907 - este un eveniment ştiințific în chestia țărănească" si nu numai că nu găseşte temei de critică pentru cele cuprinse într-însa, dar laudă atât bogăția materialului ce conține, cât şi chipul în care este interpretat.

„N-aş vrea decât să mulțumesc d-lui Nădejde pentru primirea ce face cărții mele, dacă d-sa n-ar fi adăugat, în acelaşi articol, - îi răspunde Radu Rosetti - că

teoriile expuse acum de mine diferă cu totul de cele susținute acum optăsprezece ani în «Revista Nouă», Bucureşti; şi care cu totul favorabile «pretențiilor aristocrației »." Mai mult convertirea lui Radu Rosetti o pune pe seama întâmpinării „ce i-a făcut Ion Nădejde în « Literatură şi ştiință » (1894) cât şi conținutul tezei sale de licență din « Vechiul drept român »".

După ce Radu Rosetti îşi justifică poziția neschimbată față de țărănime încheie cu următoarele cuvinte: „nici prin gând nu-mi trece să mă lepăd de țărani, să simt ruşine că mă trag dintr-însii, căci ştiu bine că alții, în locul vechilor boieri, cu aceeaşi creştere, cu aceeaşi putere şi trăind în aceleaşi împrejurări, cu bună seamă că n-ar fi păcătuit mai puțin decât ei. Pe acele vremi n-au abuzat numai acei cari n-au avut putere să abuzeze!" Interesant răspuns pe măsura pregătirii omului de cultură, care este Radu Rosetti.

3 aprilie - Răscoalele țărăneşti s-au întins în întreaga țară, asupriți şi de moşieri şi de arendaşi, ei îşi cer dreptul la viață.

23 aprilie - Primesc de la Al. Lapedatu cartea „O nouă publicație de documente slavo-române", Bucureşti, cu dedicația „D-lui G. T. Kirileanu, cu expresiunea sentimentelor mele de deosebită stimă şi cinste".

25 aprilie - Fost coleg la Institutele Unite din Iaşi, absolvent al Universității din Germania, Dimitrie Guşti pe volumul: „Memoriu către Ministerul Instrucțiunii,

1907", prin care solicita catedra de sociologie de la Facultatea de Litere şi Filozofie" din Iaşi, scrie cuvintele: „Cu prieteneşti şi duioase amintiri. Lui G. T. Kirileanu". (

T

2 iunie - In timpul răscoalelor țărăneşti am funcționat câteva luni ca subprefect [Inspector comunal Broşteni - Suceava], trimis cu gânduri bune de a veni în ajutorul celor năcăjiți. După trecerea valului răscoalelor şi a alegerilor, care după vechea datină a tuturor guvernelor m-au purtat mereu pe drumuri, spre a gusta mai de aproape amărăciunea şi deşertăciunea aşa-zisei noastre vieți constituționale, scriu lui Titu Maiorescu, împărăsindu-i unele gânduri despre starea de lucruri din țară. „Dacă nu se vor înlătura formele goale ce ne mințesc şi ne înăduşă, sarcinile grele materiale care se pun asupra comunelor fără nici o

cumpăneală, dacă nu se vor pregăti slujbaşi pricepuți şi bine pregătiți în administrația satelor, atunci se vor naşte moarte multe din reformele giuruite.

Vă scriu cu toate acestea, fiindcă mult m-am bucurat ca în sfârşit, după un prea îndelungat răstimp, glasul d-voastră va răsuna iarăşi în sfatul țării, şi tocmai în aceste vremi destul de întunecate, care au nevoie de lumină, pătrunderea şi cumpăneală unui bărbat care de peste 40 de ani este conducătorul în cele bune aşezate ale sufletului românesc."

în continuare îi scriu că am de gând a-mi găsi o altă ocupație, „dat fiind că firea mea e puțin potrivită cu slujba de subprefect, în care adesea se cere o purtare mai mult sau mai puțin brutală si un caracter şovăielnic si prefăcut".

12 iunie - Mă pregătesc pentru o călătorie în străinătate, îl voi însoți pe Octav Băncilă la studii în Germania, iar de aici, voi merge să vizitez Elveția şi Nordul Italiei. Am sprijinul bănesc al lui Aristide Popovici - administratorul moşiei Broşteni.

17 iunie - Scriu lui Titu Maiorescu, mulțămindu-i despre cuvintele schimbate cu Louis Basset în legătură cu revenirea mea la cancelaria regală. „Mă temeam că făgăduințele date în această privință la plecare şi numai amintite după aceea fusese numai de formă ori de mângâiere, şi deci ar fi însemnat că mă vâr cu de-a sila în sufletul cuiva. De aceea mă şi gândisem să rog pe d-î Onciul ca atunci când se vor începe lucrările de tipărirea comorilor din Arhiva Statului - despre care mi-a vorbit odată - să mă dăruiască şi pe mine c-o bucățică de muncă oricât de modestă, având mare dragoste pentru tot ce priveşte cercetarea trecutului nostru".

14 noiembrie - Am scris mai multe scrisori lui Dimitrie Guşti la Berlin, însă nici un răspuns. Ce s-o fi întâmplat? Este bolnav?

Vitb

1908

3 ianuarie - Dimitrie Guşti îmi scrie din Germania [scrisoare datată 29 dec. 1907, Charlottenburg], prin care mă anunță că nu a primit scrisorile mele. în continuare îmi relatează despre preocupările pe care le are de a reveni în țară, pe o catedră universitară. „Te provoc să-mi răspunzi, menționează Guşti, dacă crezi că as putea face vreo ispravă în patrie în afară de politică şi reclamă, fireşte în caz când hotărârea întoarcerii mele va fi şi posibilă de realizat ! M-aş întoarce în țară

cu cele rnai bune intenţiuni, rni-aş pune bucuros curăţenia inimii si puterea voinţei în serviciul binelui obştesc, dar crezi că «censura celor în drept va fi cu mine îngăduitoare? »"

18 ianuarie - Primesc de la Dl si D-na Lalu invitaţia de a participa la nunta fiului lor George cu domnişoara Elise Roux care va avea loc duminică 27 ianuarie-9 febr., la Piatra Neamţ. („Monsieur et Madame Demetrie Lalu ont l'honneur de vous fair part du mariage de leur fus Georges avec Mademoiselle Elise Roux qui a en bien le Dimanche. 27 Janvier/ 9 Fevrier 1908 a Piatra Neamtz".

„Monsieur Theophile Roux a l'honneur de vous faire part du mariage de sa fille Elise avec Monsieur Georges D. Lalu qui a en bien le Dimanche 27 Janvier/ 9 Fevrier 1908 a Piatra Neamtz".)

7 februarie - Primesc de la dr. Dimitrie Catrinariu teza de doctorat în medicină, Iaşi, 1908, intitulată: „Tratamentul chmirgical al anusului contra naturii", cu dedicaţia: „Stâlpului de foc care pe evrei mi-a călăuzit în pustietate, farului luminos, care ca pe un vapor pe furtună m-a condus spre liman. D-lui Ghiţă Teodorescu-Kirileanu din Holda voi păstra cele mai multe sentimente de iubire şi recunoştinţă, căci lui îi datoresc, cel puţin pe jumătate, deşteptarea mea din somn, ieşirea mea din întuneric". Pe carte fac menţiunea: „Eu 1-am adus din Ştiulbicani în Holda împreună cu familia lui şi 1-am dat la şcoală lui Minai Lupescu din Brosteni.

Tot eu 1-am dus ca bursier la Institutele Unite din Iaşi, ajutându-î pe cât arn putut şi în timpul studenţiei lui. Iar cetăţenia lui s-a votat prin intervenţia lui Titu Maiorescu după rugămintea mea".

3 martie - Când înşiram, la masa Mareşalului Curţii Regale, după un pahar de vin, poveştile din vechile manuscrise si din folclorul cuprins în răspunsurile la

„Chistionarul" folcloric al lui B. P. Hasdeu, Marcel Godet - bibliotecarul regelui Carol I - privindu-mă în ochi, zicea către comeseni: „ascultând pe Kirileanu parcă văd frescele de la bisericile bucovinene" şi m-a caracterizat astfel: „născut în Holda, făcut în Iaşi şi prefăcut în Bucureşti".

24 martie - In urma convorbirii avute ieri, astăzi îi duc lui Titu Maiorescu

lucrarea în manuscris a învățătorului AL Vasiliu din comuna Tătăruşi, județul

Suceava, care cuprinde 290 de cântece poporane culese şi scrise de la câțiva

moşnegi şi babe de acolo, „Culegătorul, născut din părinți țărani din Tătăruşi, este

unul din cei mai buni învățători ai județului Suceava, rămas simplu după vorbă,

după port, cam în felul lui Creangă, a căruia rudă este."

25 martie - îmi răspunde Titu Maiorescu, pe aceeaşi foaie pe care i-am făcut

recomandarea manuscrisului lui Al. Vasiliu din Tătăruşi, informându-mă, că „a fost

destul să citească în şedința secției literare a Academiei Române scrisoarea cu care

am însoțit poeziile poporane culese de bunul învățător Al. Vasiliu, pentru ca toți

membrii să fie deopotrivă încălziți de cele spuse de mine şi secția să ia hotărârea de

tipărire a lucrării. La vestea aflată, îi scriu lui Titu Maiorescu, mulțămindu-i pentru

nemărginita bunăvoință, anunțându-1 că chiar astăzi îi voi scrie lui Al. Vasiliu

despre hotărârea Academiei Române, atât de îmbucurătoare pentru dânsul.

17 iulie - îmi scriu prietenii: Mihai Lupescu, Leon Mrejeriu şi Tudor Pamfile, că la l august curent va apare în Bârlad o revistă de literatură poporară, pe nurne „Ion Creangă" şi că am fost ales membru fondator al publicației; fapt pentru care trebuie să cotizez cu 5 lei lunar şi să scriu articole şi culegeri folclorice.

25 august - Marcel Godeî, bibliotecarul Palatului aflat la tratament în Elveția, îmi trimite o vedere luată de sus „a lacurilor Neuchatal şi Morat". Are vreme frumoasă, iar membrii familiei se simt foarte bine. In încheiere mă întreabă despre starea sănătății Prințului Ferdinand.

5 septembrie - Mihai Lupescu îmi scrie că este suprins de aprecierile ce i s-au făcut în „Analele Academiei Române" pe 1907-1908, de către Titu Maiorescu cu prilejul dezbaterii colecției Al. Vasiliu. în locul articolului asupra „Chestionarului" Hasdeu pe care nu 1-a terminat, trimite spre publicare un alt material şi ne roagă să ne publicat „fără greşeli de tipar"...

14 septembrie - Mihai Lupescu vine la Bucureşti pentru un control medical la dr. Buicliu, mă anunță Leon Mrejeriu. în continuare, îmi mulțămeşte pentru intervenția făcută la conducerea Ministerului Instrucțiunii Publice, pentru a i se aproba transferul în învățământ, în comuna Broşteni din județul Neamț.

12 decembrie"— Pe broşura nr. 1 din cărticelele sătenilor: „Uraturi (pluguşoare alese, colinde si cântece de stea", Fălticeni, 1908, 61 pagini), Nicolaie Stoleriu scrie: „D-lui Ghiță Kirileanu, devotament şi recunoştință pentru că oricând a căutat s-aprindă în mine focul si dragostea pentru orice lucru bun şi înălțător. Curtea Regală cred că ne va sprijini Casa de Sfat, cumpărând mai multe cărticele şi dându-le în dar la şcolari de sărbători.

1909

d ir
&
.o! ' nr.r

17 ianuarie - Mihai Lupescu, prin poştala din 15 ianuarie, mă roagă să cer¬cetez la Biblioteca Academiei Române dacă nu găsesc răspunsul lui B. P. Hasdeu la discursul de recepție al lui Marian asupra cromaticii poporane române, care a apărut în, Analele Academiei", seria II, Tom. V, secția H, Memorii şi notițe în 1882.

30 ianuarie - G. D. Lalu din Piatra Neamț îmi trimite prin poştă recipisa nr. 1556, prin care dovedeşte că a plătit abonamentul la „Convorbiri literare" pe anul 1908. îmi cere să verific dacă cumva nu s-a făcut vreo greşeală, întrucât el este sigur că a înaintat suma respectivă Administrației revistei.

7 martie - Iarnă grea pe Valea Bistriței, îmi scrie vărul Ionel Diaconescu din Borca-Neamț. Multe vite mor de foame. Numai locuitorii de pe Moşia Regală

primind furaje de la Administrație au reuşit să-şi salveze vitele. Vagoane întregi de furaje, aduse cu trenurile, stau în gările de la Fălticeni, Suceava şi Vatra Dornei, neputând fi transportate peste munte. Zilele trecute a fost vizitat de Arghir de la Arhivele Statului din Iaşi, Titu lonescu, V. G. Morțun si Popovici-Borca, zis contele de Berezlogi, numele cătunei sale natale — unde tot pruncul se naşte cu arcuşul în mână. Au fost tratați cu mămăliguță, brânză si lapte. Pe la el circulă zvonul că se vor suprima o mulțime de administratori de plasă. Consideră că legile nu sunt bune, fiindcă lovesc în tinerii care şi-au întrerupt studiile universitare, aventurându-se în activități funcționăreşti.

22 aprilie - De ziua numelui, Mihai Lupescu mă felicită dorindu-mi ani feri¬ciți. Mă anunță că Artur Gorovei a participat la şedința publică a cercului cultural din Zorleni, însă nu au discutat nimic despre publicațiile - „Şezătoarea" şi„Ion Creangă".

4 mai - Sublocotenentul Tudor Pamfile îmi scrie o carte poştală de la Mihai Bravu (Dadelov), prin care mă anunță că urmează să mă viziteaze la Palatul Regal.

10 mai - Aflându-se în aplicație militară, Tudor Pamfile îmi transmite din Rusciuc-Bulgaria calde salutări.

27 mai - Mihai Lupescu, venind la Bucureşti cu treburi administrative, mă

vizitează. Stăm mult de vorbă, în camera mea de la Palat. Discutăm despre soarta

revistelor, sănătatea oamenilor şi locurile natale. De la Bucureşti a cumpărat cartea

lui Al. Vasiliu, „Cântece, urări si bocete de ale poporului", Bucureşti, 1909, scoasă

de Academia Română.

28 mai - Alexandru Lapedatu, bunul meu prieten, îmi scrie din Iaşi, rugându-mă,

să trimit pe adresa Hotel Traian, d-lui George Moroianu, „Anuarul turiştilor",

pentru a fi folosit de „tânărul scoțian Seton Waston (Scotus Viator), amicul

românilor de peste munți", care vrea să facă o călătorie cu pluta pe Bistrița, de la

Dorna în jos.

Fac o vizită d-lui Simion Mehedinți. Discutăm probleme legate de parti¬ciparea mea la „Convorbiri literare" şi despre neînțelegerile ivite între Spiru Haret şi Titu Maiorescu. întorcându-mă acasă, aflu că dl. Nicolae lorga. trecând pe la Palat, a întrebat de mine.

Scriu lui Simion T. Kirileanu la Holda-Broşteni, interesându-mă de starea sănătății oamenilor dragi de acolo; rugându-1 să-mi răspundă cât de repede, trimit o poştală lui Tudor Pamfile, la Bârlad.

D-rul I. Mamulea, fost medic de spital în Sinaia, pentru priceperea lui, a devenit medicul curant al Reginei Elisabeta a României. Este un bărbat frumos, tăcut şi discret, stimat de întreg personalul Palatului.

I. Bianu îmi dă telefon, rugându-mă să trec pe la Biblioteca Academiei Române pentru a studia unele documente de mare importanță lingvistică şi folcloristică.

6 iunie - Plecând spre Bârlad, în urmă cu câteva zile, Mihai Lupescu a ajuns cu bine acasă. Urmează tratamentul medical prescris de dr, Mamulea, medicul Casei Regale, simțindu-se mai bine. I-a scris lui Titu Maiorescu, feîicitându-1 pentru discursul din Parlament.

15 iunie - Preluarea fondului de carte al Bibliotecii Casei Regale a durat mult

timp. Marcel Godet se pregăteşte să plece în Elveția, la Berna, unde va lucra la

Biblioteca Națională Helvetică.

16 iunie - îi scria iui Mihai Lupescu, anunțându-1 de întâlnirea cu Titu

Maiorescu si mirarea acestuia despre articolul lui Tudor Pamfile apărut în revista

„Ion Creangă", nr. 6. privitor la poezia poporană în dezbaterile Academiei. Asară,

ducându-mă la Simion Mehedinți şi luând în discuție aluzia făcută de Titu

Maiorescu, acesta mi 1-a citit rămânând şi eu mirat de felul cum e scris şi mai cu

seamă de încheierea articolului: „Or este bine ştiut că, aşa cum a rezultat şi din

discursurile d-lor Zamfirescu şi Maiorescu, nimeni n-a apărat mai bine poezia poporană, şi în genere literatura poporană, cum a apărat-o d-l Maiorescu".

9 august - Ionel Diaconescu, exploatator de păduri, în numele Firmei Eichler din Piatra Neamț, îmi scrie că începând cu aprilie viitor, neavând diplomă de inginer, nu va mai putea face parte din conducerea acesteia, aşa că trebuie să se gândească la ziua de mâine, îmi cere să intervin pe lângă Louis Basset, şeful Cancelariei Regale să i se încredințeze exploatarea pădurilor de pe Domeniul Regal, la punctul Bămărelul, unde se află lemnul de rezonanță bun pentru confecționat instrumente muzicale. Este împotriva aducerii străinilor pentru a lucra în păduri şi a construi drumul de fier, atâta timp cât românii localnici pot face acelaşi lucru, mai bun şi mai ieftin.

14 octombrie - Alexandru Vasiliu din Tătăruşi îmi trimite cartea „Cântece, uraturi şi bocete de ale poporului", Editura Academiei Române, Bucureşti, 1909, cu dedicația: „D-lui G. T. Kirileanu, marele meu prieten şi sprijinitor încă din anii copilăriei, prin îndemnul, sfatul şi stăruința căruia au văzut lumina zilei Cântecele şi poveştile din Tătăruşi, prinos de adâncă recunoştință şi veşnică amintire".

28 octombrie - Citesc în „Epoca" articolul intitulat „Demisia d-lui Maiorescu de la Universitatea din Bucureşti". Din cuprinsul articolului rezultă că Titu Maiorescu, recent sosit din străinătate, fiind numit de Spiru Haret „membru în comisia de judecată a corpului didactic secundar", a refuzat această sarcină, considerând-o ca o jignire adusă prestigiului său de profesor universitar. Nu este permis d-lui Haret, se scrie în „Epoca", să trateze astfel pe Maiorescu, profesorul ilustru care înainte de toate considera ca supremă datorie să dea studenților exemplul îndeplinirii cu exactitate a misiunii sale de profesor.

Demisia lui Titu Maiorescu a fost primită cu regrete de întreaga presă bucureşteană, afară de cea liberală, care, firește, s-a abținut față de retragerea de la catedra universitară a ilustrului nostru fruntaş, dl. Titu Maiorescu.

13 noiembrie - Dimitrie Guşti îmi scrie din Charlottenburg-Berlin, unde se află internat într-o clinică medicală, îmi mulțumeşte pentru fapta mea

prietenească, trimițându-i, în Germania, suma de 32 lei. „De câtva timp sufăr mult de nervi, - îmi scrie Guşti. Şi pentru a nu înspăimânta pe mama, am evitat de a cere de acasă banii trebuitori pentru o anumită cură şi pentru doctor. Nu mai spune deci nimănui, că am fost bolnav de nervi. Te pomeneşti că mă vor scoate nebun, dată fiind bunăvoința a unora dintre universitarii noştri... Am lucrat prea mult, am petrecut prea multe n°pți lucrând ori meditând, şi fireşte, nervii s-au răzbunat cumplit!" Speră ca în cel mult 10 zile să revină în țară. îl frământă problema ocupării unei catedre universitare. „Oare va fi biata mea candidatură de anul acesta tot aşa de

nenorocoasă ca cea de anult trecut? - se întreabă Guşti. Mă gândesc cu groază, la eventualitatea unei expatrieri. Ce să fac? Dacă nu reuşesc mă voi habilita în Lipsea ori Berlin. Şi odată făcut acest pas, greu mă voi mai întoarce în țară". Este optimist, încrezător în spiritul de dreptate, deoarece, competența trebuie să aibă întâietate față de politicianism. „Nu-mi vine însă a crede că în țara, unde secăturile de tot felul triumfă, nu-şi va putea găsi vreun modest loc şi muncitorul cinstit si nepretențios. Din' Iaşi, voi veni negreşit şi în Bucureşti." Scrisoarea este un document prin care omul de ştiință Dimitrie Guşti, conştient de valoarea sa, acuză societatea românească condusă de „secături", în care politicianul şi interesele personale au întâietate.

. - JO

:flUft IT

'<%'••

1910

x^AWa;

, .J-..; 'U.

. - •.'HST«:...::

70 ianuarie - In revista „Vitiorul", nr. 11-12/1909, studentul Toma G. Bulat

scrie despre Ion Creangă, ca preot. ,

23 martie — In „România Ilustrată", din februarie 1910, (anul H, nr. 2) se dau) două vederi a casei din Humuleşti în care s-a născut Ion Creangă.

l aprilie - Regele cumpără mereu cărți şi memorii asupra împărăteselor şi împăraților mari, pe care le citeşte, ş-apoi mi le dă să le leg. Suveranul este un om cult, din această cauză este atât de calculat. Fiecare cuvânt pronunțat este mai întâi gândit cu profunzime.

8 aprilie - Am propus d-lui Louis Basset cumpărarea pentru Biblioteca Regală a cărții: „Successo Delle Fottioni. Ocorse Ne'Ongaria Vicius a Vacia, rel MDXCVII et la Battagia Fatta în Transilvania conho ii Valacco rel 1600. Dai Signor Giorgio Basta Generalle deirArmi in Ongaria superiore per rea moerta Cesarea-Deseritte da Achille Farducei..." în Veneția, MDCI. D-l Basset a zis să se facă cerere pe adresa Bibliotecii Fundației Universității „Regele Carol I".

23 aprilie - „Să trăiți!, să sărbătoriți! mulți ani cu sănătate şi fericire, ziua

de azi", îmi transmite de ziua mea onomastică - Lucia Caradja din Grumăzeşti-

Neamț. în urmă cu şase ani, împreună cu fratele său, încă primea lecții de la mine,

fiindu-i profesor particular.

24 mai - Regele Carol I m-a chemat să-i comand câte un al doilea exemplar

din „Dicționarul franco-român" de Th. Codrescu, „Dicționarul româno-francez" de

Fr. Danie şi Şăineanu, ediția a Il-a, şi „Dicționarul universal ai limbii române", spre

a le avea la Sinaia - Castelul Peleş. I-am spus că din Dame a mai ieşit un volum -

«Dicționarul terminologic popular român". Mi-a mai zis, să trimit un exemplar din

„Acte şi scrisori" ale sale la Universitatea din Cernăuți si la Societatea „Junimea"

din Viena.,,La Cluj şi Sibiu să trimit?". „Nu, fiindcă se poate ca ungurii să oprească

aceste volume la graniță şi să avem neplăceri..."

28 mai - Regele a făcut inspecție la Biblioteca din Casa Steiner. I-am arătat noua odaie în care s-au pus rafturi pentru cărțile ce nu încăpeau. S-a uitat la raftul cu cărțile istorice şi mi-a zis ca să mai leg din ele pe care le-oi crede mai importante. Spunându-i că în biblioteca mare lipsesc volume din „Istoria" lui A. D. Xenopol şi anume, volumul despre Cuza Vodă, a zis să le adaug.

Uitându-se la volumele lui lorga de „Studii si documente", i-am spus că n-avem colecția completă şi că acuma Ministerul Instrucțiunii Publice i-a desființat contractul. - „Da, da, pentru că s-au înăsprit relațiile cu d-1 Haret. Ş-apoi lorga lucrează cu multă uşurință..." Deodată am crezut că înțelege înlesnire la scris, dar pe urmă mi s-a părut că a înțeles multe greşeli. Plecând a zis: „Sunt vesel". Deci s-a bucurat de bibliotecarul pe care-1 are. Este mulțumit.

l iunie - Din Milano - Italia îmi scrie Lucia Niculescu, aflată la studii. După ce a absolvit Şcoala Bacologică din Padova s-a înscris la o alta, cu profil industrial, un fel de institut. A primit numai 1000 din 2000 lei, din bursa trimisă de la Bucureşti. Urmează să adreseze o petiție ministerului, pentru a primi si restul banilor, „în august, în primele zile - scrie Lucia Niculescu - termin şcoala, unde sper mult a avea cea mai bună diplomă, în acest caz, aş voi să ştiu ce soartă mi se pregăteşte. Va fi posibil un post de directoare în Bucureşti ? Păcat de studiile mele bune care le-am făcut, dacă aş fi repartizată la o şcoală care să nu fie pe măsura pregătirii din Italia".

Mă roagă să iau legătura cu Domnul Telega de la Ministerul Instrucțiunii, pentru a i se definitiva situația, după revenirea din Italia.

6 octombrie - Scrisoarea pe care i-am trimis-o lui Dimitrie Guşti, din Sinaia, i-a prins bine. Este bucuros că nu 1-am uitat. „M-am săturat de a rătăci prin țări străine" - scrie Dimitrie Guşti. „De zece ani mă aflu în Germania! Sublimă țară! înclin a zice însă ca poetul: Fie pâinea cât de rea, tot mai bine,., Zece ani! De ajuns pentru făurirea de visuri şi ideale... Acum trebuie să vie rândul faptei, în serviciul luminat al patriei".

Mă bucur. Este optimist şi încrezător în reuşita lui: ocuparea unei catedre universitare în Iaşi. Spiru Haret şi Constantin Meissner m-au asigurat că D. Guşti trebuie să revină în țară. învățământul universitar are nevoie de el.

15 octombrie - Cu ani în urrnă. aflându-mă în străinătate, m-am întâlnit cu Tereza Strătilescu, profesoară în Iaşi, originară din Turcăa Neamț, trimisă de Tiîu Maiorescu să studieze în Marea Britanie sistemul de organizare al

învățământului secundar şi universitar. Este o femeie insistentă şi cam egoistă, care merge direct, fără să cruțe omul. Scrisoarea pe care am primit-o astăzi este edificatoare. „De când cu ghețarul din Tirol nici o vorbă de la D-ta nici de D-ta, sper că eşti zdravăn sănătos şi tot cu pungile crăieşti te îndeletniceşti. Când te-am rugat de un articol pentru UFR

(Uniunea Femeilor Române) te-ai făcut Tănase, acum ştiu bine că voi avea răspuns, căci vin să cer numai plata abonamentului pe 1908 şi 1910, adică drept 6 lei, care ne trebuie în nr. 4, şi vreau să avem şi noi o situație limpede odată: alegem grâul din neghină. De aceea, săraca de mine de vreo trei spătămâni, nu scriu în timpul liber decât corespondență cu mult mai tristă decât asta". Citind scrisoarea şi cunoscând-o cât este de aprigă i-am trimis de urgență plata abonamentelor restanță. Vai, de bărbatul care ar lua-o de soție!

17 octombrie - La Palatul Regal, primesc din partea lui Dimitrie Guşti voi. „Introducere la cursul de istoria filosofici greceşti, etică si sociologie", Bucureşti, 1910, cu dedicația: „Cu cele mai cordiale salutări în semn de veche dragoste prietenească!"

14 decembrie - în timp ce eram la Ministerul Justiției pentru o petiție, tocmai atunci mă cheamă regele. Revenind la Palat şi prezentându-mă Suveranului, mă rog de iertare fiind plecat în interes de serviciu.

„A, nu face nimic, nu face nimic", zice Regele şi-mi pune mâna pe umărul drept mergând să-mi arate nişte fotografii făcute la „Julieta", din care şi-a ales modelele care-i plăceau.

l, .rnasi rtib

i.» i

1911

1 ianuarie - Anul nou petrecut cu funcționarii Palatului. După-amiază, spre

seară merg la Buftea, fiind invitat de prințul Ştirbei.

2 ianuarie - Ion Bianu m-a invitat la masă. Discutăm despre mersul publi¬

cațiilor Academiei Române, îmi vorbeşte în termeni elogioşi despre Tudor Pamfile

pe care 1-a vizitat la Bârlad înainte de sărbători, în general, are impresii bune despre

folcloriştii noştri.

5 ianuarie - Nicolae lorga nu prea este simpatizat de oamenii mari. Pe mine mă prețuieşte pentru că îi fac popularitate, apărându-1 de gurile rele. Seara, primesc scrisoare de la el, prin care îmi urează „La mulți ani!" în continuare se arată mulțumit de mine, pentru ceea ce fac pentru el, făcând parte din categoria acelora „care nu se plătesc cu vorbe, şi sunt încă foarte rari!". „Eu îmi voi pune la Bucureşti candidatura şi aştept şi de la prietenii d-tale o vorbă aşezată pe lângă cine cunoşti. Aceştia ni sunt « agenții electorali», cei care nu pot ieşi la iveală. Poporul îl va alege sigur, se bucură de mare popularitate".

7 ianuarie - Scriu lui Simion T. Kirileanu la Holda-Broşteni, interesându-mă de

ai noştri.

ys.

8 ianuarie — îmi scrie Mihai Lupescu din Zorleni-Tutova Mai primesc felicitări

de la Nicolae Stoleriu-Baia, Tudor Pamfile-Bârlad, ec. dr. D. Furtună-Dorohoi, Ion

Teodorescu-Broşteni etc. Trimit câte o poştală lui Artur Gorovei, G. Vâlsan

şi C. Rădulescu-Codin, prietenul lui Simion.

27 ianuarie — Artur Gorovei mă anunță că scrie o Monografie a tipografiilor din Fălticeni. Mă roagă să-i trimit câteva date biografice întrucât vorbeşte despre „revistele tipărite", între care şi „Şezătoarea".

14 februarie - Studiez la Biblioteca Academiei Române. După-amiază lecturez presa, urmărind cursul evenimentelor politice.

15 mțirtie - în vizită la Titu Maiorescu; la invitația acestuia, s-au adunat bătrânii junimişti. Discut cu Eugen Ciuchi şi Simion Mehedinți.

20 iunie - Vizită la Nicolae lorga în noua sa locuință de la Vălenii de Munte, întâlnindu-ne la Biblioteca Academiei Române, Nicolae lorga îmi spune că mă

feresc de dânsul şi nu vreau să-i văd noua sa locuință de la Văleni. I-am făgăduit că întâia zi de concediu voi folosi-o întru aceasta. M-am ținut de cuvânt.

Mă primeşte doamna lorga, care-mi spune că primejdia bolii de care a suferit soțul ei a trecut (în iunie 1911, lorga a fost bolnav trei săptămâni de zile; a fost îngrijit de dr. I. Cantacuzino - «.«.)• Mă conduce la lorga, în odaia sa de lucru, cu fereştile spre soare, cu verdeața copacilor tineri. Păreții îmbrăcați cu rafturi îndesate cu cărți. Câteva strane învârtitoare cu poliți pline de cărți. O masă-birou încărcată cu manuscrise. Pe părești câteva tablouri: Dimitrie Caniemir, împăratul Rudolf şi Minai Viteazul la Praga, Mănăstirea Dragomirna, apoi tablouri colorate din Istoria literaturii franceze „de Petit de Julleville - Cetia, voi. 21 din Studii documente" [„Studii şi documente cu privire la istoria românilor", voi. XXI. Documente interne. Miscellenea, Bucureşti, 1911] şi era necăjit de multele greşeli de tipar. Zice că-s al şaselea prieten care vine să-1 vadă şi că, în această privință, a făcut reflecții amare; el sare pentru toți, dar pentru el nimeni. Şi nimeni nu i-a venit în ajutor în timpul bolii. Aştepta pe vreunul de la Academie [Remus Caracas sau N. Catojan], dar nu s-a arătat nimeni.

Pe ascuns de doctor, a făcut mereu articole şi toate corecturile pentru „Neamul românesc" ş. a. Bolnav, a trebuit să iasă din casă spre a scoate din mâinile jandarmilor pe încasatorul „Neamului românesc", Andriescu din Farcaşa, care fiind sub privegherea jandarmilor, pentru că ar fi adunat ştiri asupra purtătorilor episcopu¬lui de Buzău, fusese arestat. După lămuririle mele [spune lorga] jandarmii 1-au liberat, făcând scuze. Pe când stăteam de vorbă a venit poştaşul cu corespondența de dimineață. Cu o repegiune uimitoare, alcătuia la unele scrisori răspunsurile, iar asupra altora da cuvinte, ordine în scris.

După ce a mântuit cu coprespondența şi-a făcut inhalația şi gargara si-apoi m-a dus prin toată casa: alăturea de bibliotecă, odaia de dormit, cu mobilă națională de la Câmpulung (Bucovina), largul balcon din fața casei, cu nenumărați stâlpi de lemn cu săpături, restul odăilor nefiind încă mobilate. Trecem în grădină, unde mă sileşte să admir toate florile.

După-masă, lorga m-a petrecut până-n stradă, zicând că eu sunt din aceia ce-1 înțeleg şi de aceea nu-1 uit.

10 octombrie - Răsfoind prin revistele Academiei Române am dat peste o veche legiuire a Basarabiei din timpul lui Alexandru I, Țarul Rusiei, 1818.

Extrasul J-l trimit lui Titu Maiorescu pentru a-1 folosi în Parlament cu ocazia dezbaterilor

17

dreptului statului român asupra fostelor moşii ale Spitalului „Sf. Spiridon" din Iaşi,

ce i-au aparținut dincolo de Prut. Uăd

20 octombrie - Titu Maiorescu mă invită la ora 12V^, pentru a servi dejunul. •;•- Din Iaşi, Costică Romanescu, licențiat în matematică, îmi scrie, rugându-mă să-i ajut pe d-1 Tutunaru - secretarul Scolii Comerciale Superioare să se întâlnească cu d-1 Kalinderu.

; 70/23 noiembrie - Scriu prietenilor din țară: Leon Mrejeriu. Mihai Lupescu, Țudor Pamfile şi Dumitru Furtună. Citesc din Nietzsche - filosoful german. •

n n

•• Jll-

•-ii,

1912

11 ianuarie - George Vâlsan îmi trimite din Berlin un crâmpei din harta rusească de la 1829 cu amănuntul, drumurile, aşezările şi culmele munților copilăriei mele.

27 februarie - Ii scriu lui G. Vâlsan despre primirea hărții ruseşti din 1829, pe care am arătat-o domnilor I. Bianu şi Simion Mehedinți. De asemenea, am trimis proba de fotografie şi la Statul Major al Armatei, unde am spus că fotografierea va costa 100-120 mărci. Atât Ion Bianu, cât şi Simion Mehedinți, îi cer să facă mai multe fotografii.

în continuare, îl anunț că Em. de Martonne a ținut la Budapesta mai multe conferințe, la invitația ungurilor şi că Simion Mehedinți a stăruit pe lângă C. C. Arion - ministrul Instrucțiunii - să-1 invite în acest scop şi la Bucureşti, ca să îndrepte boroboațele rectorului Universității din Iaşi, făcute cu ocazia „Jubileului". Atunci am participat la cele trei conferințe ținute şi toate m-au

interesat. Prima a fost despre Carpații români ținută la Casa Şcoalelor; partea despre păstorit se va publica în „Convorbiri literare". A doua a fost la Ateneu, despre „Regionalismul în Franța, iar a treia a fost la Fundație, despre geografie în general". II întreb despre chestionarul dat de Em. de Martonne d-lui Murgoci, despre păstorit.

16 martie - îi răspund lui G. Vâlsan pentru fotografia trimisă cu ocazia împlinirii, peste puțin timp, a 40 de ani, mi-am propus să mă fotografiez şi eu, „căci Dumnezeu ştie de-oi mai dura încă un deceniu!" îi mulțămesc şi pentru lămuririle primite în legătură cu chestionarul, „căci acum am înțeles de ce amicul Giuglea o fece pe Neaude..." De asemenea, îi scriu despre descoperirea făcută de Docan de la Ministerul de Externe, la Viena, a hărții făcute de austrieci în principate la 1790.

23 martie - Artur Gorovei îmi scrie din Fălticeni, adresându-mi felicitări Pentru Sf. sărbători şi călduroase mulțumiri pentru atenția dedicată cu prilejul celor 20 de ani de viață ai „Şezătorii".

3 iulie - G. Nicolăiasa îmi trimite o vedere (Sfinxul şi Piramidele), din oraşul Alexandria, de la gurile Nilului egiptean.

1Q

4 iulie - Pe verso fotografiei lui C. Meissner cu soția născută Buznea, pe care am primit-o astăzi, este scris: „Lui Ghița din Holda, în semn de nestrămutată dragoste ce-i purtăm".

27 noiembrie - Strâmtorat de nevoi, pictorul Octav Băncilă mă roagă să-i vând două tablouri: „Fata pe gânduri" (120 lei, se poate lăsa si mai jos) si Moşneagu" (80 lei). „Nu te oblig ca să le vinzi numaidecât, ceea ce te-or plictisi. Le ții la tine - îmi scrie Octav Băncilă - până se iveşte ocazia... Tu ai toată latitudinea de a te tocmi, mai vei lua în considerație si punga omului după cum e mai plină sau mai puțin plină".

30 noiembrie - Mai alaltăieri, băietul de la librăria Sfetea îmi aduce volumul din urmă al „Istoriei otomanilor" de Nicolae lorga („Geschichte des Osmanischen Reiches," voi. IV, Goma, 1911) şi-mi spune că lorga a venit la librărie si a zis că miniştrii Filipescu şi Cantacuzino au crezut că ar fi nimerit să se recomande Marelui Duce (preşedinte al Societății istorice ruse) această operă în care cuprinde si istoria războaielor ruso-turce.

întrebându-1 pe d. Basset (secretarul regelui) ce-ar fi făcut, dânsul a întrebat dacă n-a trimis cu cartea si vreo scrisoare. Apoi auzind de îndemnul miniştrilor F. şi C., mi-a spus că era vorba de o şedință la Academia Română, la care lorga să facă o comunicare în fața Marelui Duce. Dar şedința neputându-se ține, poate că ar fi nimerit să i se dea Marelui Duce cartea lui lorga. Si aşa d. Basset mi-a spus să fac o notiță regelui să o trimit cu cartea. Dl. prof. N. lorga, în urma îndemnului d-nilor miniştri Filipescu şi Cantacuzino, n-a trimis, prin librarul său ultimul volum din „Geschichte des Osmanischen Reiches" [în care se cuprinde istoria războaielor ruso-turce, precum şi istoria războiului din 1877], cu rugămintea de a fi prezentat Alteței sale Imperiale Marelui Duce Nicolae Mihailovici.

Se vede că regele a dat-o, căci n-am mai văzut volumul. Ducându-mă mai apoi la lorga să văd [dacă] mă întreabă ceva despre asta, el pace! Atunci aduc eu vorba. Ei dă să se facă că nu ştie despre asta. fiu mă întunec şi îi spun mai răspicat că băietul de la librărie mi-a spus că era trimis de dl. lorga şi că m-am mirat că d-sa n-a luat calea obişnuită pentru prezentarea unei cărți la Marele Duce. lorga a răspuns: „Ba mă rog, eu n-am dorit deloc să prezint vreodată cărți de-ale mele unui Mare Duce, dar cred că era interesul regelui să prezinte asemenea carte".

îmi spune de audiența la rege, că s-a înțeles deplin în privința politicii noastre externe.

Prințul Carol (viitorul rege Carol al II-lea - 11.11.}, n-a fost la lecție la Universitate şi văd că lorga-i nemulțumit de felul cum îi ascultă cursul. Am auzit de la (D. A. - n.n.) Sturdza că prințul se aşezase astfel încât să se poată uita la fete. Dar lorga 1-a rugat să şadă altfel.

1913

23 februarie - Ilie Mihăilescu îmi transmite veşti despre învățătorii din Fălticeni şi împrejurimi. In acelaşi timp, mă roagă să intervin pe lângă unele persoane influente din Bucureşti pentru a fi transferat de la Dorna la şcoala din Oprişeni. „La avansarea pe loc - consemnează Ilie Mihăilescu - au reuşit 18 învățători din 21. Toți naționaliştii au reuşit. Aceasta-i face mare onoare lui Petrache Gheorgheasa. Mai demult revizorii şcolari puneau cele mai mari piedici

învățătorilor cari cereau să înainteze. Acuma, însă, noi am pus toate silințele ca să poată fi admişi câți mai mulți, şi în adevăr că am reuşit.

Cu puțini ani în urmă s-a pornit o mare prigonire în contra învățătorilor bănuiți de simpatii naționaliste. Ce pățeşte bietul Tomegea de la Boroaia, vai de el! Mă tem că se va isprăvi şi acesta ca şi N. Lupan - cel de la Mădei - care s-a sinucis la Englisch în Bucureşti. Acum ar fi momentul ca dl. lorga să vorbească în Cameră despre persecuțiile ce le îndură învățătorii din Suceava.

26 martie - M-am dus la restaurantul vegetarian să-i arăt lui lorga recunoştința mea ca fiu de țăran pentru cuvântarea de ieri la Cameră întru apărarea țărănimii. Era cu Murgoci şi I. Scurtu. Tocmai povestea despre lupta lui cu întrerupătorii şi mai ales cu Victor lonescu. lorga a spus lămurit că se teme să nu fie bătut şi de aceea trebuie să fie cu mare grijă.

14 aprilie - Ion Bianu de la Biblioteca Academiei Române îmi scrie să s-a încheiat Tomul I, partea I (A-B) din „Dicționarul limbii române" (Fascicola I - datată decembrie 1906! Ultimul fascicol, 29 XI1912). îmi trimite patru exemplare pentru a fi înmânate M. S. Regele, M. S. Regina, A.S.R. Principele Ferdinand şi A.S.R. Principele Carol şi mă roagă să le aşez pe drumul cuvenit spre a ajunge în mâinele cărora sunt destinate.

30 aprilie - Azi dimineață, fiind la Academia Română, vine lorga şi-mi spune că are a-mi vorbi ceva important. Mi-a spus că ieri a întrebat pe ministru de justiție, Cantacuzino, despre soarta grațierii răsculaților din 1907. Ministrul a răspuns că n-o să fie grațiați, deoarece regele s-a arătat neînduplecat față de toate uicercările făcute în acest scop. lorga a văzut că inima lui Cantacuzino de ciocoi nu-1 lasă şi i-a răspuns că nu-i adevărat că regele se împotriveşte: „De unde ştii?, 1-a

întrebat ministrul" „- Secretarul petițiilor la rece mi-a spus că regele aprobă toate grațierile propuse de ministru de justiție". - „Na, zic eu în gândul meu, nu-i chip să vorbeşti ceva cu lorga că încurcătura-i gata". lorga mă îndeamnă să cer audiență la rege şi să-i spun că politicienii pun în spinarea lui dorințele lor de răzbunare. I-am promis că voi găsi eu un mijloc să aduc la cunoştința regelui aceasta.

31 mai - M-am dus la Restaurantul „Mura" (pe strada Academiei) şi i-am spus lui lorga că cererea lui de audiență are data de 23 mai, iar la 24 mai regele a

plecat la Constanța, prin urmare nu putea să acorde audiențe. A tăcut. Mi-a spus că prințul Carol a fost la curs. La curs a vorbit despre Milan (Obrenovici) al Serbiei (rege în 1882-1889).

lorga întreba pe Ciotori când a râs prințul în hohot, căci lorga după zece minute nu-1 mai vedea în clasă, gândindu-se numai la şirul celor expuse. La cursul viitor încheie şi lorga a zis că prințul Carol nu va scăpa fără câteva cuvinte de rămas bun.

Despre statuiele ce se ridică lui Kogălniceanu, lorga zice că liberalii le monopolizează în interesul partidului lor, pe când în timpul vieții lui Kogălniceanu liberalii se purtau altfel.

3 iulie - Pictorul Octav Băncilă îmi scrie de la Mănăstirea Agapia, spunându-mi că vrea să lucreze două biserici si capela.

22 august - George Lalu, de teamă să nu răcească, nu mai merge la Broşteni. Rămâne la Piatra Neamț şi mă aşteaptă să mergem împreună la Băneşti, comuna Girov, unde are moşia. De două săptămâni îl are în gazdă pe prof. univ. Petru Răscanu din Iaşi. „Socrat împreună cu Theodor Rosetti şi Petru Răscanu ar vrea să vie de la Vaduri la Piatra cu pluta ta - îmi scrie G. D. Lalu - dacă nu te incomodează". Pluta mea venind de la Doma, urmează să fie aşteptată de ei la Vaduri.

' ț *•• ' .

18 noiembrie - Octav Băncilă scrie că este bolnav şi are nevoie de consultul d-rului Teohari. în caz de refuz, voi face şi eu ca țiganul, „lungeşte-i" Doamne boala până s-o coace poama. Si totuşi, de nu s-o putea „voi aştepta până în februarie, anul viitor, când voi veni în Bucureşti, pentru organizarea expoziției".

22 noiembrie - In sfârşit, Octav Băncilă, după cr.rn îmi scrie, a acceptat comanda de la Carol Zani.

11 decembrie - Octav Băncilă, având casă grea, trăieşte în lipsuri. Aştepta de la un client nişte bani cu care trebuia să-si scoată paltonul de la croitor şi să vină la Bucureşti, pentru organizarea expoziției. Mă anunță că din lipsă de bani îşi amână

sosirea în Bucureşti, îmi cere să-i vând un tablou pe care îl are la mine. „Te rog, mai opinteşte-te şi de astă dată şi răstoarnă nevoia, bat-o focu, poate oi avea oleacă de noroc cu expoziția, şi-oi mai scăpa de greutăți".

22 decembrie - Ieşind de la soții Meissner (Otel „Regal") cerc la uşa d-lui lorga. îl întreb de călătoria în Serbia, îmi spune că a văzut la Academia din Belgrad portretul regelui Alexandru, pe când la noi nu se pomeneşte de portretul lui Cuza Vodă, nici la Academie, nici la Palatul Regal, în Palatul Regal, zic eu nu este nici un chip de voievod de-ai noştri ca şi cum țara ar fi început de la 1866. Şi ce frumos ar fi ca în jurul scării de marmoră să fie şi numele voievozilor, în locul lui Frederic cel Mare şi al celorlalte tablouri banale de pictură. Se plânge de nepolitețele prințului Carol. Poate o fi având vreun motiv de nemulțumire, zic eu. Atunci lorga îmi spune că în audiența ce-a avut toamna asta la Castelul Peles, între altele, i-a spus regelui că prințul Carol nu-i prea bine înconjurat.

-n-

1914 ,

fî .fij

9 ianuarie - Sunt bolnav. Stau în pat şi mă doftoricesc singur după reco¬mandările d-rului Mamulea, medicul Curții regale. Când nu am temperatură citesc din cărțile cumpărate de mine.

75 ianuarie - George Lalu din Piatra Neamț a aflat că sunt bolnav, îmi scrie că urmează să încheie nişte afaceri avantajoase privind exploatarea a noi păduri pe văile: Bistrița şi Lotrului, împreună cu cumnatul său Jean Raux. Este curios să ştie dacă secretarul general şi ministru L Simionescu au de gând să inaugureze - aşa cum se scrie în presă- o era nouă plină de dreptate si moralitate.

17 ianuarie - în „Epoca" de azi, într-un articol de pe prima pagină, în care este vorba despe numirea Directorului general al Poştei, după ce aruncă în fața colonelului Verzea păcatul că ar fi avut „o suprafață politică destul de mediocră", încheie: „pe de altă parte sunt si alți competitori cu mari stăruințe". Astfel se vorbeşte acum despre un domn inginer Buşilă. Colonelul Verzea, la rându-i, a publicat un răspuns în „Epoca", batjocorindu-1 pe Constantin Buşilă. Se vede că cei de la „Epoca" nu vor să ştie de oamenii înclinați muncii şi ştiinței, aşa cum este Constantin Buşilă, inginer capabil, care după ce a terminat cu vrednicie Şcoala de poduri şi şosele la noi, şi-a desăvârşit studiile şi a lucrat mai mulți ani în uzinele din străinătate spre a se adânci în cunoaşterea electricității şi a lucrărilor hidraulice.

T«*-~~o C-, 4-r.~X f~o*-.ll *-^<Ml ^.^v1a«-r An rtlo^X Af* Io TVvc^i*Tl*<a1o. TT*-»itrt" Ăi-n ÎOOÎ O

AHLVJ13 iii Itlltl, AVOtl-ti llll/U W/AVg, l*W \slllL3ll uw Alt „jalLJLllllI.V'lW v> llic.^/ l*ul AUOA, U.

lucrat ca subdirector în Portul Constanța, conducând lucrările de modernizare, iar o dată cu înființarea Societății Tramvaielor Comunale a fost numit director al acesteia şi profesor universitar.

28 ianuarie - Ziarele de ieri publică telegramele primite de lorga de la suveranii balcanici cu prilejul inaugurării Institutului Balcanic, iar la sfârşit se spune că s-a primit o telegramă din partea Regelui României, întreb pe Gopescu şi-mi spune că regele a însărcinat pe mareşal să facă un răspuns scurt, fără vreo amintire a celor cuprinse în telegrama lui lorga.

27 februarie - Directorul Bibliotecii Academiei Române, Ion Bianu, îmi răspunde la adresa prin care solicităm împrumutarea „Anuarului Armatei pe 1913",

pentru a fi consultat câteva zile de A.S.R. Principele Moştenitor, îmi răspunde că nu-mi poate satisface cererea astăzi, rămânând pe mâine.

21 martie - Primesc prin „curier special" scrisoare de la G. D. Lalu din Piatra Neamț, prin care mă anunță că urmează să-şi contruiască o casă, iar eu să-1 ajut cu ce pot, mai ales la întocmirea actelor. „Ceea ce te rog astăzi e să-mi faci două mari servicii, întâi, chiar mâine să te întâlneşti cu Roger Bolomei (căci seara pleacă la Piatra) spre a te înțelege cu el asupra redactării pe un pergament a unui act comemorativ ce vom face sâmbătă dimineața la punerea pietrei fundamentale a casei ce începem a clădi, în acest act scurt, căruia te rog să-i dai forma literară trebuincioasă, vreau să figureze numele părinților, fraților şi cumnaților, a socrului meu Theophile Raux născut în 1854, l aprilie la St. Amand Nievre-Franța şi cumnatului meu Jean Raux. Numele arhitectului, îi vei trece pe toți asistenții... Dacă ai loc vei trece şi pe copiii mei: Jana de 5 ani, Gheorghe Theophile de 6 luni; tata are 80 de ani trecuți, iar mama 73.

Al doilea comision. Să treci pe la Spiro Lalu îhtr-o dimineață pentru a-i vorbi de o nepoată a noastră Pavlu care a făcut cerere la Minister pentru a i se încredința în mod provizoriu un post la Şcoala profesională de aici. Vei interveni

la Domnul Secretar General, căci postul va fi retribuit din bugetul comunei. Dacă nu o va numi, postul se va suprima, căci alta nu va fi primită...

17 mai — Administrația Moşiilor Regale „Predeal", ținând seama că sunt funcționar al Palatului, mă înştiințează printr-o adresă de a mă prezenta într-una din zilele săptămânii viitoare, pentru a cumpăra un lot de pământ. Cumpărătorul doritor urmează să achite 30% din prețul lotului, restul în timp de două luni, la Admi¬nistrația Moşiilor Regale Azuga, sau la Cancelaria Regală din Bucureşti. Actele definitive de proprietate se vor autentifica în cursul anului curent.

25 mai - Mihai Lupescu a fost vizitat la Zorleni-Tutova, de d-rele Basset şi Butculescu, de la care a aflat că sunt bolnav, îmi scrie că oaspeții „au cercetat băieții şi gospodăria". „Astăzi s-au dus la mănăstiri, de unde au venit plouați şi spre seară au luat un ceai la noi. I-am cerut d-lui Basset ca de la l iunie s-o şterg şi eu la Bogdăneşti să mă hodinesc şi eu o lună, să scap de clopote, de huiet şi de aer de baltă!" în scrisoare mi-a alăturat şi Apelul către învățători pentru organizarea unei serbări pentru sărbătorirea lui Serafim lonescu... „Despre hotărârile ce [le] vom lua te vom înştiința. De-i putea veni, iar va fi bine. Oricum trebuie să invităm pe dl. Meissner şi C. V. Prajă. Te-am pus si pe tine în Apel, căci eşti inițiatorul acestei sărbători şi omul cu dreaptă judecată; care dă Cezarului ce e al său. De la l iunie Până la 27 iunie îmi poți scrie la Bodgăneşti."

în continuare îmi aminteşte că în timpul alegerilor pentru constituantă, alături de alegători a trăit momente mari a unor prefaceri spre mai bine, pentru cei care

Kogălniceanu zicea: „Nu drămăluiți brazda de pământ trebuitoare hranei țăranilor. Gândiți-vă la durerile, la patimile, la lipsurile trecutului lor. Gândiți-vă la originea evreilor Dv.; gândiți-vă că cea mai mare parte din ele o datorați muncii şi sudorii lor. Gândiți-vă că mâine ora pericolului poate iar suna, că fără dânşii nu veți putea apăra nici Patria, nici averile, nici drepturile voastre".

Straşnic avertisment, straşnice vorbe, pe care toți acei ce au simțire pentru viitorul țării, aceştia ar trebui s-o aibă în inimile lor. Halal de Matei Cantacuzino din Iaşi, „fire de prinț", care înțelege glasul vremurilor. Ştim că nu s-ar face totul cum trebuie, chiar dacă s-ar face cât de puțin această pomeală spre bine şi spre ridi¬carea țărănimei e un semn bun al vremurilor şi o înțelegere a lor. îmi pare

rău că „tata" Meissner nu-i alături cu cea mai mare parte din foştii lui elevi în privința aceasta.

îmi dă informații despre Aristide Popovici, I. Teodorescu şi Gică Săndescu din Broşteni. Mă roagă să-i transmit mulțumiri d-lui L Simionescu pentru sprijinul ce 1-a dat revistei „Ion Creangă".

28 mai - Foarte supărat pe Mihai Lupescu pentru că mă amestecă în toate problemele culturale pe care le inițiază, îi scriu următoarele rânduri: „Iată de aceea fac eu greutăți când mi se cere numele meu... Vă mărturisesc cu tot respectul pe care vi-1 port că nu-mi vine deloc la socoteală numele meu în fruntea tuturora. Asta-i cea din urmă dată când voi fi lăsat a se face întrebuințare de numele meu într-un fel cu totul nepotrivit firii mele. Asta-i pereche la felul în care s-a folosit Leon Mrejeriu de iscălitura mea la înființarea lui «Ion Creangă » (revista - n.n.), punându-mă pe mine în fruntea întemeietorilor; când eu nu eram în fruntea acestora, precum n-am fost nici după aceea.

Dv. ziceți că eu sunt inițiatorul serbărilor d-lui Serafim lonescu. Adevărul e că eu am dat câte un sfat învățătorilor, dar inițiator nu sunt. îmi pare bine că vă duceți la aer şi hodină la Bogdănesti. Aştept si eu cu nerăbdare concediul spre a scăpa de Bucureşti, unde merg foarte rău cu sănătatea.

Domnului L Simionescu e bine să-i mulțumiți Dv., căci fără mijlocirea lui v-ar fi şters cu totul, cum au fost şterse cele 75 abonamente la « Vestitorul satelor ». Ca şi cum suma de 150 lei era prea mult pentru cea mai reuşită încercare de gazetă țărănească pe înțelesul tuturor. Chiar marele democrat I. G. Duca a făcut această ştersătură, care nu-i face deloc cinste.

Nu-mi scrieți ce s-a hotărât cu monumentul fraților Bolomei? Trebuie să spun că si acolo amestecul meu îl găsesc ue prisos. Căci aici dintre toți, di. Basset este cel mai în drept şi mai în măsură a se amesteca şi după dânsul dl. Haralamb Popa şi Aristide Popovici. Dv. de asemenea ați fost în legătură de serviciu. Dar eu n-am fost nici într-o legătură alta decât stima şi respectul pentru un om care-şi îndeplinea cu sfințenie datoriile față de slujba sa. Prin urmare amestecul meu prea stăruitor ar putea fi privit ca nelalocul lui. Amânările repetate a[le] propunerilor

venite prin mijlocirea Dv. până la DI. Basset sunt destulă dovadă. De aceea eu am să mă țin în rezervă şi în această chestie."

30 mai ~ Găsesc pe lorga la otel, scriind pe dosul unui plic oficial interviul cerut de ziarul austriac „Die Zeit". îmi dă să citesc un articolaş asupra convorbirilor lui Michelet, după curs, cu studenții. lorga, mare admirator a lui Michelet ca istoric. Despre Lavisse n-are idee mare.

Intră Vasile Kogălniceanu, iar lorga se încrețeşte la față, concentrându-se la scrierea interviului. Te rniră cum omul acesta, în asemenea larmă, să scrie aşa de concis, căci după ce-a mântuit de scris, ne-a citit în nemțeşte interviul. La masă îmi vorbeşte cu durere de moartea lui Pompiliu Eliade şi de pierdere fără vreme a atâtor forțe tinere. Şi bieții N. Dobrescu şi Gârleanu sunt în gura morții.

lorga se teme de cancer, de când cumnatul său, Ştefan Bogdan, i-a spus că are şi el simtomele acestei boli.

13 iunie — La 31 decembrie a.c. îmi scrie Mihai Lupescu - se împlinesc 25 de ani de la moartea lui Creangă, întrucât numărul pe decembrie al revistei „Ion Creangă" urmează să fie închinat „amintirii şi slăvirii lui", mă roagă să trimit materialele pentru a fi publicate.

l iulie - Mă duc la restaurantul „Andrei Dumitrescu" (pe strada Academiei) pe la 9 seara să găsesc pe lorga. Trimisese cuvânt că va veni mai târziu, având nişte corecturi, îl găsesc pe mântuite. Mergem la restaurant, în fund, era ministru Radovici. lorga se aşază la o masă cu spatele la Radovici, cu care nu mai vorbeşte de când cu lupta electorală de la Ploieşti. Mă pune dracu şi zic către lorga: „Mi se pare că Radovici se hlizeşte către noi". lorga se şi întoarce c-o privire fulgerătoare spre Radovici şi cu greu 1-am potolit.

Mănâncă grăbit nişte cartofi prăjiți cu brânză, o prăjitură, şi o sticlă cu apă minerală, ca să se poată duce la şedința de noapte de la Cameră.

lorga cumpără ziarul „L'independance roumaine", şi citeşte comentariul Şedinței de ieri în care vorbise lorga şi Miile. Alăturarea asta îi face rău, dar cuvintele ziarului îl amarase şi mai tare. Căci Procopiu, directorul ziarului, îl lăudase în tot felul ieri după discurs şi-i spusese că doreşte prilejul unei convorbiri, 111 care să-i spună tot binele ce are la inima lui pentru lorga. lorga îi făgăduieşte de Hiuaiă un dar de cărți: Si-a doua zi, ziarul iui îl gratifică astfel: „Dans des phrases alambiques et non depouvues de perfidie, N. lorga a cru pouvoir â acquitter de sa aette de reconnaissances envers Ies conservateurs qui l'on elu â Prahova", (în fraze alambicate şi nu lipsite de perfidie, dl. lorga a crezut

că poate să-şi plătească datoria ^ recunoştință conservatorilor care 1-au ales în Prahova.) Cum pot fi oamenii, până la atâta lipsiți de bună credință?

97

25 august - Venind de la Zorleni spre Bucureşti, m-am oprit ieri la Văleni

spre a face o vizită d-lui lorga. La 9 şi 1/2 dimineața nu se sculase. Mă întâmpină

în cămeşă de noapte şi-mi spune ce-a visat: găsise nişte cărți vechi şi rare la

Mănăstirea Văcăreşti, se certase cu Drăghiceanu, căruia i-a fost de atâta ajutor, îmi

dă sa citesc cartea asupra lui Brâncoveanu („Viața si domnia lui Constantin Vodă

Brâncoveanu"), lucrată si tipărită într-o lună de zile! îmi arată şi celelalte cărți de

curând tipărite. Se duce să se spele. La întoarcere, îi spun că în cartea lui mereu

scrie: tipărituri brâncovenesti, sculpturi brâncoveneşti, icoane brâncovenesti. Oare

despre regele Carol se va spune tot aşa? Si lorga îmi răspunde: Că la rege nu se va

mai duce decât când l-o chema, că i-a făcut o impresie penibilă în ultima audiență,

când povestindu-i lucruri văzute (în Germania) în călătoria spre Anglia, i-a spus că

balanța comercială germană se apropie de cea engleză. Regele căsca gura şi parcă

se îneca de bucurie. Va să zică simțurile lui germane sunt mai presus de orice.

Informația despre accidentul prințului Carol, cu uciderea unui copil, îl îngrozeşte pe lorga şi zice că va fi o pată pentru toată viața asupra prințului. Eu îl asigur că prințul va uita foarte uşor.

îmi spune de convorbirea avută cu I. I. C. Brătianu înainte de Consiliul de Coroană. lorga 1-a conjurat să nu mergem alături de Austria, aceasta fiind o imposibilitate sufletească şi națională, Mortun era tot pentru Austria, îmi arată declarația publicată la 20 iulie şi zice că la Consiliul de Coroană s-ar fi primit tocmai ideile sale.

26 august - Scriu d-lui N. lorga, mulțămindu-i pentru primirea călduroasă ce

mi-a făcut ieri. Comisioanele date de d-na lorga către d-ra Georgescu le-am dus la

îndeplinire.

30 august - îmi scrie Adrian Brudariu, aflat în Iaşi, recent reîntors, după două luni în Imoeriul austro-unear. multămindu-mi centru aiutorul moral si material ce i

A «-' ' > A ./ i

1-am dat, pentru a asista la haosul de lupte şi patimi ce caracterizează viața politică de dincolo de Carpați. „Acolo am învățat să privesc viața mai în serios, am învățat să îndur aceea ce aici, nici nu gândeam că poate îndura un om. Acolo m-am convins că sunt oameni care n-au nici dreptul să plângă pentru aceea ce doresc. Departe de-ai mei, lovindu-mă cu capul de atâtea greutăți şi îndurându-le, m-am convins că nu tot ce zboară se mănâncă, m-am convins că sunt forțe, în contra cărora cea mai straşnică energie si cea mai neobosită perseverență nu pot lupta.

Acolo, în Transilvania, având direct sub ochi nedreptățile strigătoare la cer ale ocârmuirei, şi în contact cu D-voastră educația mea libertină, spiritul larg cu care îmbrățişam întreaga lume, fără deosebire de neam şi lege si-a oprit zborul pe înaltele culmi ale Carpaților; de acolo mi se deschidea un orizont, dacă nu tot aşa de larg, dar şi clar-stăvilit de Tisa-Dunăre şi Nistru care îngrădesc un popor tânăr,

plin de viață şi capabil, ce, fărâmițat şi jefuit, năzuieşte veacuri mai bune, de unire, lumină, muncă şi spor".

Adrian Brudariu, cu gândul pururea la nesecatul izvor de energie națională, nu va uita niciodată starea de umilință națională în care trăiesc românii din Transilvania. „Se pare că momentul întregirii neamului nostru a sosit

- îmi scrie Adrian Brudariu. Curentul e atât de puternic că orice forță va opune voinței înțe¬lepte a poporului - va cădea zdrobită. Şi eu, ca şi toți acei ce simt sincer româneşte, sunt gata şi aştept." Mare exemplu de patriotism.

9 septembrie - Lange îmi povesteşte suferințele ce a îndurat cu plecarea la mobilizarea germană. Consulul german 1-a sfătuit să-i facă Administrația Curții Regale o adresă în care să se arate nevoia de serviciile lui; certificându-se de la dl. Mareşal (al palatului) că această adresă este din înalt ordin. Pe de altă parte, dl. Butculescu a telegrafiat d-lui Basset ca el să intervină pentru dispensarea lui Lange.

Nesosind nici un răspuns, Lange s-a dus la biserică cu soția şi s-a împărtăşit şi împreună cu alți doi mobilizați a plecat fără pic de entuziasm.

La Braşov, şeful gării a pus să se strige numele Lange şi când s-a prezentat, şeful de gară 1-a vestit că din ordinul Curții Regale române trebuie să se întoarcă la serviciu şi că M. S. Regele a fost înştiințat de această comunicare.

Bucuria lui Lange a fost nesfârşită. A împărțit banii şi mâncarea şi s-a întors în țară.

Chemându-1 mai pe urmă regele la Sinaia s-au închis împreună si au scris 4 ore la scrisori germane. Regele i-a spus că n-a crezut că în Germania se pot acorda aşa de uşor dispense de mobilizare (cum este la noi), dar că-i mai bine aşa.

Lange mă întreabă ce cred că va face țara noastră, îi răspund că dacă austriecii sunt mereu bătuți şi ruşii intră în Transilvania, vom fi siliți să intrăm şi noi alăturea cu ruşii, căci altfel aceştia ne vor înconjura din toate părțile, dând mâna cu sârbii. Recunoaşte greutatea situației noastre, dar asigură că peste 2-3 zile vom avea evenimente foarte însemnate, căci 4 corpuri de armată germane se apropie de Lemberg (Lvov) ca să alunge pe ruşi. E dezgustat şi el de netrebnicia austriecilor, lipsiți de bun conducător militar. Lange zice că în curând vor ieşi la iveală obuze mai mari decât cele de 42 cm şi că marea surpriză va fi marea flotă aeriană germană care va debarca în Anglia 500 000 de oameni. Germania nu va lua de la Franța decât Belfortul, dându-i în schimb Belgia franceză şi luând germanii Liegeul, iar Olanda Anversul. Olanda şi Italia ar fi rămas neutre îh înțelegere cu Germania, spre a-şi Putea face aprovizionările din nord şi din sud.

Lange mă întreabă ce vom face noi dacă germanii bat pe ruşi: luăm «asarabia? Răspund că n-o luăm, deoarece ruşii ne-ar lua-o oricând după aceea,

din cauză că pentru noi nu se va găsi nici o putere mare care să facă război cum face Kusia pentru Serbia, într-un singur caz poate am îndrăzni: dacă s-ar înființa regatele tartipoane - Regatul Baltic , Polonia şi Ucraina.

29

Lange mă întreabă unde-i „Craina" (Ucraina), îi spun. El zice: „Te asigur că aceste regate se vor înființa". La sfârşit, atât el cât şi nevastă-sa mă întreabă dacă unindu-ne cu Rusia la război, germanii nu vor fi alungați din țară. L-am liniştit, asigurându-1 că noi n-avem ură pe nemți.

Lange recunoaşte greşelile lui Benchtold față de România, din care cauză s-a îndârjit opinia noastră publică.

10 septembrie - Mă întâlnesc pe stradă cu aghiotantul regal It. col. Angelescu şi stăm de vorbă jumătate de ceas. Este consternat de situația regelui, care după 48 ani de domnie pierde totul, întreaga armată este îndârjită în contra regelui şi amenință cu revoluția dacă ar fi adevărat zvonul că a cerut starea de asediu spre a ne îndrepta în contra ruşilor. Lumea nu se sfieste a vorbi rău de rege, chiar când văd că alături se află un aghiotant regal în uniformă. Si un prieten mi-a dat sfatul să mă îmbrac civil când ies pe stradă spre a fi ferit de vreun atac când s-ar mai înfierbânta lucrurile.

Vina e şi a familiei regale, pentru că atât regele şi regina, cât şi prințul Ferdinand şi prințul Carol s-au rostit de multe ori prea pe față pentru Germania şi Austria, colportându-se cuvintele lor şi exagerându-se. Pe de altă parte, d-nii Mamulea şi Romalo, precum si colonelul Gracovski, susțin cu înverşunare punctul de vedere german şi austriac, făcându-se nesuferiți. Colonelul Gracovski pretinde în gura mare că n-avem nici un drept la Transilvania.

Colonelul Angelescu e îngrozit, gândindu-se la nenorocirea spre care ne-am fi prăbuşit mergând de la început cu Austria, precum ținea regele. Am fi fost pierduți, căci austriecii ne-ar fi lăsat pe noi singuri în laba rusului. Toate planurile si pregătirile statului nostru major erau îndreptate contra Rusiei.

Ion Lahovari ar fi răspuns regelui în Consiliul de Coroană că Germania şi Austria ne tratează ca pe nişte vasali, căci regele a zis: „Germania si Austria ne cer a merge împreună cu ele. Regele se lasă informat numai de prostul îngâmfat de Waldhausen, iar de informațiile Statului vostru Major nu vrea să ştie".

Ofensiva strategică franceză a reuşit deplin. Francezii au capete; armata franceză nu mai este cea de la 1870.

Obuzierul de 42 cm este un basm. Forturile de la Liege au fost zvârlite în aer de belgieni spre a nu cădea în mâinile germanilor. 8 milioane ruşi şi 4 milioane francezi nu pot să fie biruiți de germani.

Col. Angelescu crede că regele va zice nu, când bărbații politici îi vor propune să intrăm în acțiune, aceştia vor trece peste voința regelui.

După-amiază mă duc la Dimitrie Onciul. Umbla ca un leu în cuşcă şi-şi frângea mâinile că ruşii au ocupat Bucovina sub nasul nostru. Urmaşii nu vor uita crima ce am făcut de a refuza ocuparea Bucovinii când ne-au îndemnat ruşii. Daca germanii şi-au călcat iscălitura violând neutralitatea Belgiei; pentru un interes strategic, tot aşa putem şi noi călca legăturile față de Austria şi Germania, când e

vorba de pământul şi neamul nostru în primejdie de a intra în robie nouă la un stăpân nou.

îl îndemn să se ducă la L [I. C.] Brătianu, spre a-i vorbi ca profesor de istorie a românilor şi ca fiu al Bucovinei. A făgăduit că se va duce.

11 septembrie - De aseară umblă vorba că Rusia a propus României ca până în 4 zile să-i răspundă dacă vrea să ocupe Bucovina şi Transilvania, căci altfel se va vedea silită să intre prin Moldova în Ardeal.

Bogdan-Duică îmi spune că se foloseşte de lipsa lui Virgil Arion spre a convoca o întrunire a Ligii la [Sala] Eforie şi a mişca lumea. El împreună cu [Octavian] Goga au propus lui Brătianu înființarea unei gazete înflăcărate. Le-am răspuns că n-a sosit timpul. El crede însă că în curând vom intra în Trasilvania. El şi cu Goga se vor duce spre a ațâța revoluția. Soldații români din armata austriacă au declarat pe față că nu vor merge împotriva României

13 septembrie - Filip lonescu îmi spune că a văzut cu ochii cum studenții la manifestația de aseară au ars steagul german, răcnind că aşa trebuie să piară Germania. Asta-i prea-prea! Noroc că gazetele n-au spus nici un cuvânt despre acest fapt nesocotit şi fără nici un folos.

Dl. Basset scrie la Castelful] Peleş că va avea în curând nevoie de Lange cu o maşină de scris pentru a scrie şi copia în capier mai multe lucrări care i se vor

dicta. Va să zică nu vrea să copieze un român. De aceea Lange s-a pus să învețe a scrie la maşină.

De rege spune că e tot slab şi suferind, dar că s-a putut scula din pat câteva ceasuri.

Haneş îmi spune că Cernin [Czemin] a făcut vizită lui [N.] Filipescu spre a-i comunica propunerea austro-germană de a se da României sudul Ardealului şi dreptul celorlalți români rămaşi în monarhie. Filipescu a răspuns că trebuia făcută împăcarea de anul trecut între unguri si români. Acum e prea târziu. Czernin lăuda vitejia soldaților români de peste munți.

18 septembrie — Toată lumea este mirată de rezerva lui Iorga, mai ales de când a apărat în „Universul" de ieri „Declarația" lui. întâlnindu-1 azi la Ministerul de Informații, îmi spune abătut că e plin de grijă. Zic: „Articolul dv. de ieri a fost foarte deprimător." - „Cum asta?" - „Lumea zice că dv. sunteți războinic în timp de pace şi paşnic în timp de război (asta-i vorba lui Emil Panaitescu). - Ce, ar vrea sa merg eu la (statuia lui) Mihai Viteazu? Pentru asta este Filipescu". - „Apoi tocmai de asta este mirată lumea, că prin articolul dv. loviți în Filipescu, uitând că nu demult dv. ridicați lumea pentru Ardeal şi Mihai Viteazu."

Ne dăm întâlnire la 12Vi la dejun [la] (restaurantul) Andrei Dumitrescu. Lipsind la ora asta, m-am dus în grădină (căci Iorga nu vrea să mănânce decât

înăuntru, spre a evita curiozitatea lumei). Alăturea era d-rul Jean Cantacuzino (loan Cantacuzino) care m-a întrebat de ce nu vine Iorga la întâlnirea profesorilor universitari. I-am spus părerile lui de azi dimineață. A rămas ca să-i scrie de la Academie şi să-1 poftească, că Iorga tot aşteaptă poftire.

Trecând înăuntru în restaurant, găsesc pe Iorga cu d-na, la masă, cu I. Bogdan. Acesta pleacă şi eu îi spun lui Iorga de convocarea universitarilor.

- „N-am fost poftit." - „Dr. Cantacuzino are să vă scrie." - „El se interesează de Franța, mai mult." - „Din câte am vorbit, eu 1-am văzut însuflețit de cele mai calde simțiri româneşti." - „Dragă, eu nu pot fi purtat de alții ca un Fleva oarecare, eu sunt un om politic şi am scopurile mele."

Mergem să vorbim cu Ionel Brătianu, care îl chemase la o convorbire la ceasurile 4. Vorbeşte cu un şef de cabinet şi-i spune că el n-are nici o idee originală de comunicat si că dl. Brătianu are o întrebare precisă sau o propunere hotărâtă de făcut, s-o facă. Mi-a spus că nu se duce la Brătianu.

Filip lonescu îmi spune că asară a fost Goodwin la dl. Basset şi au vorbit cu uşile închise până la 8.

Azi dimineață dl. Basset a venit neobişnuit la ora 9 dimineața si a deschis casa mare, împachetând o mulțime de hârtii. La ora 12 Lange s-a dus cu pachetele la „Bank of Roumania Ld" şi a stat acolo până după 2 ore, încât femeia lui se îngrijea ce să fie.

După-amiază dl. Basset şi Lange s-au închis iar spre a pregăti alte pachete, între care am văzut şi o lădiță.

La cinci şi ceva sergentul Ciobanu a cărat pachetele la ieşirea din grădină unde aştepta o trăsură cu coşul tras. Intrând, întâlnesc pe Lange cu alte pachete subțioară. A îngăimat o explicație. Eu n-am zis nimic. A plecat.

Ne întrebam cu Filip lonescu ce să fie asta? O pregătire a bagajelor pentru abdicarea de care mi-a pomenit azi col. Brociner? Să fi trimis anume pe dl. Butculescu la Azuga spre a nu vedea aceste pregătiri?

;;; Din întâmplare găsesc explicația probabilă într-o însemnare ruptă a u-îui Basset: „Monastirea 100 000 fr. au lieu de 250 000 fr.. Depotes â la Bank of R. Argent pr. vojage Bijoux de la Rune. Papiers du Roi. Butculescu cong6 3 jours. Bijoux chez Lange et de la ă la Banque". Mă duc să [în]cerc pe Tzigara asupra abdicării. El crede lucrul imposibil psihologiceşte. Cum ar putea da regele cu piciorul la 48 de ani de domnie? însă te gândeşti şi la faptul că un Hohenzollem nu-şi poate călca iscălitura de pe tratatele cele proaspete.

19 septembrie - Azi-dimineață dl. Basset mă întâmpină cu cuvântul întunecat. Şi apoi urmează: „Rusia vrea Peninsula Balcanică, ea nu se poate întoarce din asemenea război gigantic fără roade însemnate". „Câştigarea Țarigradului, zic eu, face mai mult decât călcarea în picioare a micilor națiuni, acum când se vede ce sufere, Austria de la micile națiuni. Cred că Anglia nu se va mai împotrivi. E

adevărat că acum Anglia ține mult la Suez". îi spun de articolul lui Xenopol A. D., din „Adevărul" de ieri, scris cu mult bun simț, de faptul că noi suntem în situația Belgiei, dar fără a avea la spate nişte puteri ca Anglia şi Franța. Prin urmare, spre a păstra ce avem şi să mai câştigăm ceva suntem siliți a merge cu Rusia, îi spun că dr. I. Cantacuzino cu dreptate a zis că mai bine să urmărim înclinările populare, căci chiar de-am ieşi rău, ne vom fi luat după mase. „Să ne

luăm după stradă?" - „Nu, să luăm aminte la țărani, care zic că oricine ne poate face rău, numai rusul nu. Țăranii zic că regele nu vrea să se despartă de nemți, pentru că-şi are banii acolo. Aceasta arată foarte bine starea lor de spirit. Văd că şi profesorii universitari se întrunesc mereu şi se declară pentru curentul opiniei publice, ceea ce va provoca o frământare şi mai puternică în rândurile țăranilor."

Dl. Basset stă gânditor ş-apoi zice: „E teribil pentru rege, el e într-o situație din cele mai tragice. Cum să meargă el împotriva țării mame, iar pe de altă parte cum să se țină contra unei porniri aşa de grele a opiniei publice româneşti! Cel puțin dacă am avea posibilități mari de reuşită, dar aşa se poate prea bine ori să fie învingători germanii şi să ne zdrobească cu ura lor, or să ne înşele ruşii ca la 1877". Eu răspund: „La 1877 se ştia [dinjînaintea războiului că ruşii îşi vor lua Basarabia". Dl. Basset tăgăduieşte. Eu urmez: „M. S. Regele nu poate să uite cei 48 de ani de domnie. M. S. Regele şi-a încoronat domnia anul trecut".

Venind col. Brociner ne-a rupt vorbirea. Col. Brociner îmi repetă zvonul de abdicare: regele şi prinții vor refuza a merge contra Austriei. Va fi o regență cu prințul Mircea rege. Pachetele duse ieri de Lange le interpretează şi el ca semne de abdicare. Eu zic: „Biata noastră țărişoară". El crede că va urma o revoluție pentru rege. Dl. Basset 1-a întrebat dacă e gata pentru venirea regelui (de la Sinaia). Col. Brociner 1-a sfătuit că nu-i oportună o venire a regelui la Bucureşti în asemenea împrejurări (teama de atentat).

Colonelul Baranga îmi şopteşte la ureche: „Regele nu vrea să meargă contra Austriei, întrucât trebuie să alegem între abdicarea regelui şi abdicarea la Transilvania. Ştii prea bine ce aleg eu". Eu am naivitatea să-mi închipui că a ales Transilvania, dar tot mă fac că nu pricep şi întreb: „Ce alegeți?" „între două rele, aleg pe cel mai puțin rău: aleg pe rege. Căci ştii că eu nu pot suferi pe mocani şi pe lângă aceasta fruntaşii lui Mihali şi episcopul Hossu au venit să spue că ei doresc autonomia iar nu unirea cu noi". Eu tac. Col. Baranga adaugă: „Trebuie să mărturisesc însă cu durere că după 48 de ani de domnie, regele a rămas tot german, nu şi-a lipit inima de noi şi n-a vrut să ne cunoască, iar regina ne urăşte de^-a bînelea. Şi regele fiind foarte abătut, regina îl duce după placul ei".

- Dar prințul Ferdinand? zic eu.
- El nu contează.
- Abdicând la Transilvania eu mă tem de revoluție.
- N-ai grijă nu va fi nimic.

Va să zică asta-i părerea marghilomaniştilor şi a cioclovinelor de la cluburi, care se tem că venind ardelenii nu-şi vor mai putea bate joc de cârmuirea țării.

Am dat de a înțelege lucrul lui Goga, Pangrati şi Bogdan-Duică. Goga mi-a spus că a avut grijă să dreagă greşelile lui Mihali şi Hossu.

Butculescu a sosit azi de la Azuga unde-1 trimisese dl. Basset să ia măsuri pentru trimiterea depozitelor de bere la Bucureşti în vederea unei intrări în Ardeal. Mă pofteşte cu el la masă spre a mă întreba ce s-a mai petrecut în lipsa lui. Umblam să-i dau la obraz că el se fereşte față de mine, dar am răbdat. I-am spus de pachetele făcute de dl. Basset cu Lange. Butculescu zice: „Se înțelege că dl. Basset n-are încredere în mine şi în d-ta fiindcă suntem români, dar pentru ce trece şi peste colonel Brociner, al căruia devotament pentru casă nu poate fi pus la nici o îndoială. Si chiar nouă, dacă ni s-ar încredința un lucru de taină, am putea oare să abuzăm de încredere față de cel care ne dă pâinea si încă o pâine care nu-i mucegăită?" Spune că pe la Casteljul] Peles a văzut deplină linişte, pe când pe aici vede pe toți că-s întunecați.

Mareşalul [Palatului] a sosit de la Sinaia spre a pleca la Comăneşti. Col. Brociner zice să intru peste ei pentru că vrea să discoase pe mareşal asupra stării lucrurilor la Sinaia. După plecarea mareşalului, col. Brociner se duce la dl. Basset. Ieşind de acolo, îl întreb: „Ei, ce-ați aflat de la dl. mareşal?" - „Nimic; la Sinaia e linişte." Dar vedeam că nu vrea să-mi spuie şi mie ce ştie. Venind însă mai pe urmă fiul mareşalului ne-a spus că regele a arătat mareşalului pe hartă a+b cum vor bate germanii pe francezi.

Spiru Lalu îmi spune că într-adevăr Brătianu este şiret si nehotărât. Un secret îl spune în forme deosebite la 20 de prieteni, crezând că aceştia nu vor vorbi unii cu alții. Şi aşa omoară încrederea în ei. Mi-a mai spus că Marghiloman a făcut o declarație la Consiliu de Coroană („Magazin istoric", nr. 1/1976), care a displăcut cu totul regelui. Si spre a drege lucrurile şi a se pune bine cu regele, vrea cu orice preț să fim cu Austria după placul regelui.

Mă duc la [Emil] Pangrati apăsat de greutatea zvonurilor si pregătirilor pentru abdicare, îi dau a înțelege lucrul. El îmi povesteşte impresia ce i-a făcut regele în audiența de la Sinaia. Este hotărât a merge numai cu germanii. Scopurile noastre naționale le înțelege numai alăturea de Tripla Alianță, îi arată Pangrati purtarea ungurilor, dar regele îi spune că după război românii din

Ardeal vor avea statutul lor. Pangrati aducând vorba de belgieni şi călcarea neutralității, regele răspunde scurt că asasinatul arhiducelui Franz Ferdinand nu putea rămâne nepedepsit. Pangrati zice că nu poate fi răspunzător un popor pentru fapta unor descreierați. Regele: „presa şovinistă e de vină". Despre Italia regele zice că are informații discrete că nu va ieşi din neutralitate.

Take Ionescu i-a spus de acum zece zile că nu-i nimic de făcut cu regele, dând a înțelege abdicarea. Take e furios că sub guvernul de colaborare s-a iscălit tratatul cu Austria, fără a fi înştiințat şi el. Aşa încât Take Ionescu nu-si ia

răspunderea acestui tratat în fața istoriei. Mă gândeam că regele s-a folosit de Maiorescu ca de o unealtă oarbă, pe care a aruncat-o încolo, îndată ce şi-a făcut trebuința.

Pangrati a văzut sporirea poliției secrete la Sinaia. Ministrul Angelescu a venit la el să-1 îndemne a renunța la întrunirea universitarilor. I-a răspuns că în chestia națională nu se poate face tranzacții.

Brătianu a declarat la Consiliu de Coroană că dacă va vedea că nu poate servi interesele noastre naționale îşi va trage un glonț în cap.

22 septembrie — După-amiazi am fost cu trenul la Chitila şi înapoi pe jos. Am văzut câteva trenuri de marfă cu şiruri întregi de vagoane ungureşti încărcate cu saci de cereale. Aseară a sosit o telegramă urgentă de la dl. Basset ca să se ceară probe de cereale de la moşia regală Mănăstirea spre a se expune alăturea cu cele de la Domeniile Coroanei. Azi aflu că Domeniile Coroanei şi moşiile regale îşi vând cerealele pentru Austro-Ungaria.

Ediții speciale ale gazetelor de aseară dădeau buletinul medical al doctorului Mamulea cu data de ieri. Cuvântul greață mi s-a părut simbolic. Buletinul spune că regele e bolnav de o săptămână, iar toată lumea ştie că alaltăieri a fost la dejun cu invitați. Prin urmare se prea poate ca acest buletin să pregătească plănuita abdicare.

Pogoneanu îmi spune că ministrul Duca a sfătuit pe profesorii universitari să nu publice comunicatul lor, pentru că asta ar fi apă la moara Rusiei, care crezând că toată opinia publică este cu dânşii vor mai scădea din propunerile lor.

Azi-dimineață când vin la Palatul regal, mă întâlnesc la intrare cu Dietz, furnizorul de la Castel [ui] Peleş. Portarul bucovinean îmi spune că Dietz 1-a

asigurat că în Cernăuți nu mai este picior de ras, că germanii au intrat în Bucovina iar la Braşov sunt corpuri de armată germane.

Mă duc la colonelul Brociner în odaie, unde găsesc şi pe It. col. Angelescu. Le spun cele auzite de la Dietz. Col. Angelescu zice: „La Statul Major se face o listă de toți suspecții aceştia care vor fi arestați îndată după mobilizare. Printre cei dintâi va fi Schlow, preşedintele comunității evanghelice, care trimite fel de fel de telegrame în străinătate".

Savel de la Minerva îmi spune că pe joi se vor duce la Castel [ui] Peleş 50 de automobile cu toată ciocoimea bucureşteană spre a manifesta la rege. S-o vedem şi pe asta!

D-rul Lalu îmi spune că prințul Carol (viitorul regel Carol al II-lea - n.n.) a 2ls către prințul Bibescu „mă mir că se mai găsesc în România admiratori ai Franței; ar trebui împuşcați!".

Vasile M. Cantacuzino îmi spune că în Corpul IV se desconcentrează câte 200 soldați pe zi în regimente pe câte 8 zile. Asta nu-i semn de intrare în acțiune.

23 septembrie - Zi de o linişte descurajatoare, întâlnesc pe stradă pe Caracas

cu I. Scurtu şi I. Lapedatu. Acesta vrea să treacă înainte spre a se feri de vorbă.

Caracas era foarte ațâțat că Scurtu şi Lapedatu susțineau că ardelenii nu înțeleg

intrarea în Ardeal fără regele Carol. Pentru ei România este regele Carol.

Pangrati îmi spune că au fost azi la L Brătianu cu delegația universitarilor din Bucureşti [rectorul Toma lonescu, dr. I. Cantacuzino, Dissescu şi Pangrati]; 1-a primit foarte rece. A zis că n-au încredere în el şi nici în rege. Brătianu zice că nu se poate spune tuturor mersul lucrurilor diplomatice, la care Pangrati răspunde că regele ştie totul, iar Brătianu cât i-a spus regele.

24 septembrie - Zi nervoasă, întunecată, cu vânt. Francezii ar fi spart centru

genttan. Stând la masă cu un englez, acesta mi-a spus că austriecii sunt mult mai

gentlemeni decât germanii. Mi-a mai spus că îndată ce vom intra noi în Austria, va

intra şi Italia.

.Ieşind de la masă, văd că este Consiliu de Miniştri. Mă întâlnesc cu George Enescu, sosit de curând din Franța. Se duce să-şi vadă tatăl său în jud. Dorohoi. De regină îmi spune că-i rece cu el de când a dat telegrama la „L'Independance Roumaine" în care îşi arată admirația pentru felul cum au răspuns francezii la mobilizare.

25 septembrie - [Istoricul] Emil Panaitescu vine de la Iaşi şi spune că

Xenopol vorbeşte de unirea Moldovei şi Bucovinei sub ruşi, dacă regele nu vrea să

realizeze idealul unirii tuturor românilor.

La Academie, în sala manuscriselor, vine si lorga. Repetă că n-a fost poftit la întrunirea universitarilor. „Bine, dar Onciul va poftit în 3 rânduri" - „Pe mine nu mă pofteşte cineva din gură; se poate scrie, telegrafia," etc.

29 septembrie - Ieri dimineață, fiind în sala manuscriselor la Academia

Română văd na mă rhp,arnă Riann si în taina îmi cnntpctp r*S rll T"limitri*» A Qtm-H^a

'" ' "' ~" - ~ - ••f — - .««.-— —-» yH^^.VY-*' ~.~ ~»A. fc* 1A***V* **l ii. h* *. feVK «^^->h*

a scos ediția II din studiul său „Europa, Rusia şi România" şi că ar dori să trimită la Castel[ul] Peleş un pachet cu mai multe exemplare pentru rege, alt pachet pentru prințul Ferdinand şi al 3-lea pachet pentru Curte. Bianu i-a spus lui Sturdza că se pot trimite prin bibliotecarul Curții Regale. „Cine-i bibliotecar?" - „Kirileanu" -„Este un om de încredere?" - „Negreşit".

Si aşa astăzi am expediat cele 3 pachete aghiotantului de serviciu, It. col. Angelescu.

30 septembrie - Ziarul „Lumina" din Craiova publică în numărul din 11

septembrie 1914 un dureros articol, „Oameni liniştiți", asupra lui L I. C. Brătianu,

primul-ministru, care în zilele acestea de înfrigurată aşteptare a fost găsit de un

bătrân liberal citind liniştit într-un hamac o carte literară.

9 octombrie - Ti se rupe inima când stai de vorbă cu românii de peste hotare fugiți la noi. Bietul G. Tofan, sosit de curând, îmi spune că şi-a lăsat

familia la Suceava şi a plecat de teamă să nu fie arestat în urma cine ştie cărei denunțări, cum au fost arestați atâția, purtându-i în lanțuri pe stradă.

Ultima petiție apostilată de regele Carol: Cristina Teodorescu, str. Filaret 19, cere ca fiica sa să fie primită în institutul Otetelişanu. „Se recomandă d-lui Min[istru] al Instrfucțiunii] Publ[ice] spre a avea în vedere cererea, primită la 26 septembrie 1914". [La 10 octombrie 1914, Carol I a încetat din viață, iar pe tronul României a urcat nepotul său, Ferdinand.]

20 octombrie - Ministrul de justiție [Victor Antonescu] cere a i se înapoia

două volume asupra Belgiei pe care le-a împrumutat M. S. regelui Ferdinand. Mă

duc la apartamentul de deasupra corpului de gardă şi pun pe feciorul de serviciu să-1

întrebe. Regele mă cheamă şi-mi spune că sunt într-o cameră de la Castelul Peleş.

Biroul era încărcat cu hârtii, iar la o parte un teanc de petiții, căci de la suirea-i pe

tron a cerut să i se dea toată corespondența. Aşa încât regele a deschis toate plicurile

cu petiții pe care până acum le deschideam eu. Mi-a spus că sunt multe petiții fără

însemnătate. I-am răspuns că M. S. regele Carol I hotărâse ca să le deschid eu şi să-i

prezint numai pe cele însemnate. A zis că mi le va trimite. Mi-a vorbit cu multă

amabilitate.

Regele lucrează toată ziua, când colo când dincoace la birourile lui Carol. Trebuie să-i pară puțin. Mai citeşte în biblioteca mare. Trebuie să-i pară ciudată trecerea de la libertate la atâtea lucrări de birou. La mai mulți a spus că nu-şi vede capul de lucru.

Dl. colonel Baranga îmi spune că noul rege este foarte şovăitor şi politicienii merg fără frică la ei, pe când ia bătrânul rege mergeau cu sfială. Apoi noul rege este foarte nepopular în oştire din cauză că Dim. Sturdza, ca să se arate devotat dinastiei, 1-a pus pe prințul moştenitor să facă notarea ofițerilor în foile personale (ceea ce nu-i nici într-o țară) şi aşa generalii dădeau vina toată pe prințul

moştenitor când făcea vreo nedreptate. Odată era să fie un pronunciament (revoltă) militar şi anume comandanții de regimente voiau să se facă bolnavi şi să lipsească regulat de la mspecțiile făcute de prințul moştenitor.

21 octombrie - De la moartea regelui, parcă n-ara mai fi în plin război european. O linişte de moarte domneşte la noi.

Bogdan-Duică îmi spune că pentru armele noastre n-avem decât 80 cartuşe Pentru o puşcă - când această sumă n-ajunge nici pentru o zi de luptă. Rusia ne-a *agaduit ceva cartuşe, căci din Austria şi Germania nu ni le mai dă, dar asta şi cu nimic e tot una.

17

Costescu ar fi comandat material trebuincios pentru cartuşe (în formă pentru C.F.R.) tocmai din America, adică o să-1 avem pe l lună si 1/2. Iată cât de gata suntem!

Explicația turbării rusofile a lui A. D. Xenopol şi Take lonescu.

Xenopol ar fi pretins regelui Carol I (informație de la dr. Dimitrie Guşti) că deoarece în cursul domniei n-a încurajat ştiința românească, să deie un semn vădit prin cea mai înaltă decorație, prezidând şi banchetul ce se va da pentru sărbătorirea lui Xenopol în urma alegerii lui ca membru al Institutului Franței. Regele a întrunit audiența şi când Xenopol a mai cerut o audiență la rege, nu i-a acordat-o. De aici supărarea.

Iar Take lonescu (informația o am de la dr. Antipa) ar fi vorbit regelui Carol I amenințător despre o eventuală abdicare şi regele iarăşi i-ar fi spus: „Audiența e sfârşită", arătându-i uşa.

22 octombrie - Colonelul Râul Angelescu recunoaşte situația grea a bucovinenilor în urma retragerii ruşilor. Zice însă că ruşii au bătut pe germani la Varşovia şi-mi şopteşte că retragerea din Bucovina este cu tâlc; în curând va urma intrarea noastră în acțiune şi ocuparea Bucovinei. Prin luarea comandei armatelor austriece de către germani, Austria este osândită la pieire. Germania o va arunca tuturor drept compensație la încheierea păcii, luându-şi ea partea leului. Situația armatei germane ar fi compromisă.

Doctorul Mamulea mi-a cerut scrisoarea regelui Carol din 1869 către primarul Capitalei privitoare la diadema dăruită la căsătoria reginei Elisabeta. Se spune acolo că diadema va rămâne între odoarele Coroanei României. Ziarul

„Viitorul", apărut azi, zice că regina Elisabeta e bolnavă de câteva zile. Eu am vazut-o ieri şi mi s-a părut pe deplin sănătoasă.

3] octombrie - Dl. Basset, când i-am dat bună-dimineața: „Ei, va să zică, focul s-a întins si la miazăzi (între turci si ruşi) şi România & prinsă într-ira cerc de foc. Mă mir cum de se mai găsesc oameni la noi care să puie scântei pentru ca focul să se întindă şi rnai rnult. Nici nu ne-nchipuirn ce nenorociri ne aşteaptă".

Regele a primit azi la 2 p.m. întregul comitet al inspectorilor generali ai armatelor în frunte cu ministrul de război. Este o politeță față de fostul lor president, acurn rege, dar se poate să fie şi vreo legătură cu evenimentele actuale.

/ noiembrie - Maior Balif găseşte pe dr. Mamulea în cancelarie ia mine şi se iau la1 vorbă de războiul turco-rus. Maior Balif zice: „Se prea poate ca obiectivul nostru să se îndrepte spre sud si pentru luarea Transilvaniei să ne batem rnai întâi cu bulgarii, care nu vor să se înțeleagă cu noi". Dr. Mamulea a rămas uimit în tăcere.

1 în ms.: de (n. ed.)

3 noiembrie - Maiorul Balif îmi arată buletinul secret cu mersul războiului european. Eu zic: „Am să mă bucur când n-oi mai vedea linia asta pe pământul Franței". El răspunde: „Eu am să fac un chef mare când or ajunge franțujii pe Rin".

Azi după-amiază a avut regele, în audiență, pe Giers, ambasadorul rus de la Constantinopol, apoi pe I. Bogdan care mi-a spus că vrea să ceară regelui să stăruiască a nu se trimite pe câmpul de luptă pe Sextil Puşcariu din Braşov, deoarece moartea lui ar fi ireparabilă pentru dicționarul Academiei Române. Mi-a spus că războiul din Galiția e crâncen: au căzut 300 000 din armata austro-ungară şi încă de două ori pe atâția ruşi după zisa austriecilor. Au suferit de foame până au venit germanii, care au cerut de la început ca trupele să fie bine hrănite.

La 5l/2 are audiență la rege şi P. P. Carp. E bucuros de vestea aflată de la ministru austriac că austro-germanii au făcut 100 000 prizonieri ruşi. E sigur că Germania va fi învingătoare şi că va debarca armata în Anglia.

Mare bucurie am avut întâlnindu-mă azi cu prof. I. Nistor de la Cernăuți. A stat la lacobeni (sau Cârlibaba) şi 6 săptămâni n-a ieşit din casă de teama

vreunei înscenări din partea jandarmilor care-1 păzeau. N-a putut ceti nici un ziar.

Acuma venise jandarmii unguri care-1 țineau şi mai din scurt. Văzând aşa, a trecut în Dorna românească şi s-a coborât cu plutele la Piatra Neamț, în urma lui jandarmii îl căutau pe capete.

Citise ziarul „Dreptatea" din 1 noiembrie, la rubrica spionilor germani din România, a ieşit la iveală şi „von Duken", adică baronul von Dungern, profesor de drept internațional la Universitatea din Cernăuți; care astă-seară stă în gazdă la familia noastră regală, pe lângă regina Elisabeta.

Acest baron a iscodit legătura genealogică între Hohenzollerni şi Basarabi (vezi „Curtea de Argeş" de Jafle). Profesorul I. Nistor de la Universitatea din Cernăuți i-a spulberat genealogia asta într-o notiță de câteva rânduri. Dar baronul şi-a continuat studiul acestei genealogii în revista genealogică a cavalerului (Sever) Zotta, aşezat în Iaşi.

Se vede însă că regelui Carol şi reginei Elisabeta le-a plăcut legătura genealogică, dându-i crezare.

Baronul a venit anul trecut la Bucureşti, după încheierea Păcii (din Bucureşti) din 1913, spre a aduna material asupra acestui act istoric. Tzigara (Samurcaş) mi-1 trimite mie spre a-i da mură în gură informațiile; eu 1-am trimis la (istoricul) I. C. Filitti, iar acesta i-a cam tăiat pretențiile.

Acoruându-i-se decorația de ofițer ai „Coroanei", ei a făcut întâmpinarea că e prea mică pentru rangul şi titlurile lui. Regele Carol s-a supărat. E de mirare cum de a putut veni ca oaspete al Curții Regale.

Colonelul Angelescu îmi spune că a avut discuții aprinse cu el, deoarece susținea că noi n-avem nici un drept asupra Ardealului. Pe cât am înțeles de la Tzigara, care-i poartă multă prietenie, Dungern ar fi fost amestecat la facerea

telegramelor reginei Elisabeta către împărații Wilhelm şi Frantz losif, cu prilejul morții regelui Carol. Dar n-a vrut să-mi spună pe deplin.

Tot de la Tzigara am înțeles că Dungern ar fi avut ciocniri cu dl. Basset. Şi am observat că într-un rând fiind la masă alăturea, dl. Basset mereu i-a întors cotul şi nu i-a adresat cuvânt deloc.

Ieri, Dungem a chemat la telefon pe contele Waldburg de la Legiunea Germană spre a-i spune ceva din partea reginei Elisabeta. Azi, aud că se găteşte

să plece spre Vatra Dornei. Mai aflu că are paşaport în numele împăratului Wilhem spre a călători în România, Bulgaria si Serbia.

Dl. colonel Baranga se miră de unde a putut afla ziarul „Dreptatea" că von Dungem a avut audiență la rege după întoarcerea din Sofia, deoarece audiența a fost acordată fără a fi trecut pe listă, aşa că n-a putut şti decât unul sau doi lachei.

Von Dungern a spus colonelului Baranga că pleacă în Germania (el fiind de loc din Dresda), deoarece când patria e în primejdie cetățeanul trebuie să fie în țară.

Tzigara îmi spune că-i pare bine de plecarea lui Dungern, dar se înțelege că nu prea arăta că doreşte plecarea lui. A vorbit cu dl. Basset si despre Dungern si despre rolul lui Tzigara pe lângă regina Elisabeta. Dl. Basset e de asemenea bucuros de plecarea lui Dungern si i-a spus lui Tzigara că a cercetat chestia divulgării celor 2 telegrame către împărații Wilhelm şi Frantz losif şi a aflat că Dungern a luat un bilet de la mareşalul Palatului Mavrocordat către dirigintele oficiului telegrafo-poştal de la Castel[ul] Peleş spre a-i da să copieze toate telegramele expediate de regină, deoarece voia să le aibă în copie şi pe acele pe care regina le trimisese şi fără ştirea lui Dungern. Omul voia să-si facă situație în Austria şi Germania, arătând ce a lucrat la Curtea Regală română.

începuse a face vizite la toți fruntaşii politici : Marghiloman, Take lonescu şi Dissescu. Voia să meargă şi la lorga, şi Tzigara îl îndreptase la mine în această privință. A venit. L-am primit foarte rece, spunându-i că-1 poate găsi (pe lorga), dimineața la Otel „Regal", iar de la 2 p.m. la Academia Română, unde are de făcut

Tot pe întâi noiembrie, d-rul Mamulea îmi aduce volumul cu scrisorile regelui Carol I şi zice : „Bine că s-a strâns la un loc toate scrisorile şi cuvântările regelui, căci altfel s-ar face lesne greşeli neiertate. Iată regina Elisabeta avea de gând să dispuie asupra diademei de bucureşteni la nunta ei. Şi atunci eu i-am spus că trebuie să fi luat vreo hotărâre în scrisoarea de mulțumire ce s-o fi făcut. D-ta mi-ai dat-o si arătându-i-o reginei s-a încredințat că nu poate dispune de diademă, trebuind numai a o transmite actualei regine".

Acum înțeleg dar că scrisoarea făcută de către regina Măria nu era deloc spontană. Regina Elisabeta a chemat pe dl. Basset şi 1-a rugat să facă un proiect de scrisoare. Dl. Basset mi-a cerut ca şi d-rul Mamulea scrisoarea regelui din 1869 (prin urmare regina Elisabeta nu i-a spus de comunicarea făcută de d-rul

Mamulea şi m-a însărcinat să fac şi eu un proiect de scrisoare). Am făcut un proiect scurt, pe

care dl Basset 1-a schimbat, dându-mi-1 spre îndreptare. Apoi 1-a scris pe curat şi 1-a trimis colonelului Brociner spre a lua o copie şi a o da la „Monitorul Oficial" ca să fie publicată în ziua de 16 octombrie la aniversarea reginei Măria.

Ieri, pe 2 noiembrie 1-am întrebat pe Tzigara dacă pleacă mâine cu regina Elisabeta la Curtea de Argeş. „Nu plec, că nu-s la ordinele colonelului Brociner, care face lista invitaților de capul lui, fără să mă înştiințeze". Şi prinde a-mi povesti cum era să fie pomăzit ca secretar al reginei Elisabeta.

Regele Ferdinand 1-a rugat să nu părăsească pe regina Elisabeta, pentru că el ştie cei mai bine cum să-i vorbească şi să înlăture pornirile greşite în chipul cel mai discret - aşa cum făcea şi pe timpul unchiului, care trebuia înştiințat despre toate. A primit cu plăcere, căci socotea că va avea de îndrumat pe baron Dungem, pe care regele îl dorea ca secretar. Din cauza unor anumite fapte, von Dungern n-a mai fost agreat de regele Ferdinand şi regina Măria. Pe altă parte, Dungern nu putea primi salariul de 500 lei egal cu leafa lui de profesor universitar. Şi aşa Dungern s-a hotărât să plece, îndată după asta află de la mine Poenaru că Tzigara a fost trecut la statul personalului reginei ca secretar cu leafă de 500 lei pe lună. A protestat îndată, că el înțelege să servească pe regină din când în când (dacă-i la Curtea de Argeş, să se ducă duminica), dar nu-şi poate părăsi ocupațiile lui câştigate cu luptă şi muncă grea. Ar fi să descalice şi să meargă pe jos. Ar însemna că el este înlocuitorul unui Dall'Orso (secretarul reginei Elisabeta).

Acum văd că au pus secretar pe tânărul Romalo pe care îl cunosc prea bine, dar înțeleg că nu pot lucra cu el ca egal. Regina zice că-i trebuie un tânăr care să poată alerga pe la spitale şi pe la săraci pentru binefaceri. Pe de altă parte, Basset şi cu Brociner ar vrea să administreze averea regelui Carol: sporuri şi iarăşi sporuri. Ei uită că dacă regelui Carol i se impunea în interesul dinastiei adunarea unei averi, de-acum înainte trebuie să fie lăsate la o parte afacerile şi jocul de bursă, iar pentru regina Elisabeta să se rânduiască o administrare mai largă a averii în opera de binefacere, deoarece ea n-are nici un interes de strâns banii şi capitaluri.

Tzigara va acorda reginei Elisabeta un apanaj de cel puin 200.000 lei pe an (eu am încruntat rău din sprâncene auzind de acel apanaj cu totul de prisos) şi că astfel ea va avea un milion venit anual, sumă îndestulătoare spre a-şi face o aureolă de binefacere în puținii ani câți îi mai are de trăit.

îmi pare bine de numirea lui Gracovski, ca mare maestru şi zice că şi el a stăruit pentru el. Eu îi spun însă că şi Gracovski poate face gafe cu hotărârile lui nesocotite şi istorisesc mai multe pilde.

Tzigara a împiedicat pe regina Elisabeta de a chema la Bucureşti pe prințesa , arătându-i o informație răuvoitoare de această prințesă din „La Roumanie". »Regile Ferdinand nu mai pune în curent pe regina Elisabeta cu politica, precum crede ea că o punea regele Carol, care era prea vulpoi spre a-i încredința lucrurile gingaşe."

Tzigara îmi arată cadoul ce i-a dat regina: un ceasornic-brățară pe care 1-a purtat regele Carol şi mă întreabă mie ce mi-a dat.

- „Mie în 7 ani de când fac o mare parte din îndatoririle colonelului Brociner

si ale lui Dall'Orso nu mi-a dat decât vreo două fotografii şi nişte cărticele",

- „Cine te păştea?"

- „Ştiu eu! Poate că tocmai colonelul Brociner pentru care munceam".

v k

4 noiembrie - Tzigara îmi spune că regina voia să vândă diadema si banii să-i

dăruiască surorilor de caritate. s

5 noiembrie - Dl. lorga îmi trimite răspuns că doreşte să stăm de vorbă, îl

găsesc la restaurantul „Dumitrescu". Cu ochii roşii de plâns îmi spune că a avut o

săptămână grea de când cu moartea în Galiția a cumnatului său [înrolat în armata

aastro-ungară], cir. Al. Bogdan, profesor în Braşov. Erau şi mişcătoare articolele

din presa ardeleană. Si încă nu i le-a arătat pe toate d-nei lorga. „Sărmanul! De-abia

acum ne-a sosit scrisoarea lui trimisă cu trei zile înainte de moarte. Zicea că în nici

un caz nu pleacă din tabără, cum au făcut mare parte ofițerimea de rezervă. Ca

oricui român, îi era ruşine să plece din fața primejdiei, deşi era bolnav de reumatism."

îmi povesteşte cu mirare o propunere extraordinară ce i-a venit din Germania şi care arată că situația Germaniei trebuie să fie disperată. Vestitul Paul Hinneberg, de la „Deutsche Literaturzeintung" (revistă fondată în 1879, la Academia de Ştiințe din Berlin) i-a scris că mai mulți fruntaşi ai culturei germane (nu i-a înşirat) s-au întovărăşit să lucreze pentru înfrățirea cu țările neutre şi că lui i s-a încredințat a lucra pentru România.

Găsind că lorga este geniul reprezentativ al neamului românesc îl roagă a-i scrie numai cuvântul vino, spre a pleca imediat în România şi a-i pune la îndemână orice înlesnire materială va cere în vederea unui ciclu, de conferințe în întreaga țară. lorga i-a răspuns că, din nenorocire, nedreptățile față de românii din Austro-Ungaria, precum şi purtarea revoltătoare a diplomaților germani au creat o stare de adâncă nemulțumire în Regat, care se răsfrânge şi asupra Germaniei, aliata mai puternică a Austro-Ungariei. îi pare rău din adâncul sufletului când îşi aduce aminte de atâția mari învățați, pe care i-a admirat când şi-a făcut studiile în Germania, de atâtea prietenii culturale ce-1 leagă de Germania şi când se gândeşte la câştigurile culturale ce le avem acolo, precum şi la puterea şi înălțimea civilizației germane.

: Va aştepta însă biruința principiului național împotriva forțelor brutale şi atunci, cu toată inima, va fi gata de oricâte conferințe. Dar până atunci soarta ne desparte.

Greu am putut reda frumoasele şi înflăcăratele cuvinte ale lui lorga.

12 noiembrie, ziua - lorga zice că literatura engleză 1-a făcut om. Se bucură că şi-a găsit răstrămoşui într-un document din 1770.

I s-a comandat să scrie: „Istoria comerțului", cu plată de 12 000 lei (în martie 1915, apare primul volum al lucrării), cu care se gândeşte să-şi cumpere loc de casă la țară.

12 noiembrie, seara - Găsesc pe domnul lorga la restaurantul „Dumitrescu". îndată mă întreabă dacă am văzut noul său volum „Histoire des Etats balcaniques â l'epoque moderne", Bucureşti, 1914. „Văzut-ai ce frumos a ieşit?"

îmi spune cu bucurie de scrisoarea ce a primit de la regina Măria. E sigură că dl. lorga va contribui şi sub noua domnie la progresul şi înălțarea țării.

îi spun însă că nu înțeleg cum se împacă cuvintele regelui şi plecările reginei Măria, cu vizitele la Buftea, la prințul Ştirbei (om politic şi mare moşier - n.n.), unde se întâlnesc cu von der Busche (ministrul Germaniei la Bucureşti) şi cu Czernin (ministrul Austro-Ungariei). lorga rămâne uimit şi zice că toate în casa lui Barbu Ştirbei sunt nemțeşti.

21 noiembrie - Azi-dimineață vreme rece, închisă, cu promoroacă. Dl. Basset nu vede nici un rău în căderea Belgradului şi a podului de la Gheorghieni. Numai dacă ne mişcăm e rău, dar dacă stăm liniştiți nu vom suferi decât lipsa unora din mărfuri (orez, bumbac, untdelemn). Col. Baranga îmi şopteşte: „Ne strâng de gât, trebuie să ne micşorăm", îi spun ce-a zis dl. Basset. Răspunde: „Apoi el cu Seculici si Ştirbei sunt una cu von der Busche şi Czemin. Regelui îi vin mereu scrisori prin ei. Si într-adevăr că, alaltăieri, rele a[u] fost la Buftea câteva ceasuri, ieri a fost Ştirbei la rege, iar azi a venit scrisoarea de la Ştirbei către rege".

Maior Balif mă întreabă ce zice lorga asupra situației, îi spun teama lui că ne vom face de râs, nefiind pregătiți. Maior Balif răspunde enervat: „Ştiu, ştiu. Las că s-or găsi ei şi românii cei voinici", îl întreb de austrofilismul lui Ştirbei. Mă lămureşte că el se teme de confiscarea banilor ce-i depuşi în Germania.

Sara găsesc pe lorga la restaurantul „Dumitrescu". Mergem la sala „Transilvania" pentru şedința solemnă în cinstea Serbiei. Pe drum aduc vorba de Ştirbei şi de germanismul lui interesat, îmi spune că 1-a întrebat odată de averea lui Şi 1-a sfătuit să-şi dea fetele după băieți săraci cu suflet ales, iar nu după prinți străini. „Dă, cum s-a întâmpla" a fost răspunsul lui, iar lorga se gândea ce potrivită * fi pentru Mircea al său fetița cea mai mică a lui Ştirbei. D-na Ştirbei poetă distinsă face poezii frumoase în limba germană, din care i-a tradus câteva în fugă, câci altfel n-are chin. I-a făgăduit toate caietele, dar i se pare că Barbu Şirbei a °Prit-o a se afişa prea mult în publicitate.

lorga se gândeşte la un număr festiv al „Neamului românesc", când va lrnplini 10 ani. Apropiindu-se de sală zice: „Ghiță (Bogdan-Duică) vorbeşte la Ateneu despre 3 panuri (panslavism, pangermanism, panromâm'sm)". ;

„Mă tem că sala va fi goală." Dar sala era plină, însă cu prea multă şcolărime. Murgoci a fost politicos ca de obicei. lorga a fost foarte bine.

23 noiembrie - Ieri a sosi Dall'Orso si spre uimirea tuturor a tras la Palatul Regal. Colonelul Brociner spunându-i că locul său e ocupat de A. Romalo, Dall'Orso răspunde foarte liniştit: Regina acum e mai bogată şi poate avea cinci secretari. Când îi spun colonelului Gracovski, care venise la mine cu nişte jalbe ale reginei, despre sosirea lui Dall'Orso şi convorbirea cu colonelul Brociner, a rămas cu gura căscată, neputând crede unele ca acestea. El zice că mai e cu putință să rămâie la Curte, iar eu îl asigur că lucrurile vor urma ca si mai înainte după placul lui Dall'Orso. Va să zică vom avea iar anarhia.

Asară Dall'Orso a fost primit în audiență la regina Elisabeta. D-rul Mamulea îmi spune că d-na Mavrogheni a scris lui Dall'Orso după moartea lui Carol că nu este nevoie de serviciile lui, dar că oricând poate fi oaspetele M. S. Regina. El ar fi răspuns că-i pare rău deoarece tocmai sfârşise cu succes examenul său şi era liber pentru serviciul său pe lângă M. S. Regina Elisabeta.

Azi la dejun am avut o rară scenă de teatru modern. Prezida col. Baranga. Era şi dr. Mamulea pe lângă col. Brociner, A. Popovici, eu, Vasilescu, Filip lonescu şi cei 2 ofițeri. Lacheul spune că Dall'Orso a ieşit în oraş, dar că vine în curând la masă. Uimirea col. Baranga n-are margini. Si prinde a-1 judeca. Ce obraz mai are să vie la masa noastră un om care după ce ani de-a rândul a mâncat pânea regelui, nu găseşte cu cale a veni la înmormântarea soțului aceleia pe lângă care a servit ca secretar. Şi ne povesteşte că s-au găsit țărani de la Pietroşița care venise la Bucureşti numai pentru a vedea pe rege şi neputând intra pe din fața Palatului ei se rugau la grajdari să se îndure de ei a nu le fi drumul în zadar. Ce inimă la aceşti țărani şi ce suflet la un fost secretar al reginei!

Col. Brociner sare de colo. „Dacă-i aşa, pentru ce nu dai ordin să nu fie primit la masa aceasta." Col. Baranga răspunde: „Asemenea ordin nu pot da eu, dar Cuiisiucialie iiu mai pot avea pentru asemenea om". Coi. Brociner: „Ba ai să vezi cum o să facem haz de el cu toți şi-ai să-i întinzi mâna". Si nu mult a trecut

şi iată-1 şi pe Dall'Orso. E întâmpinat cu un A!... plin de prefăcătorie. Dar col. Baranga îl ia îndată în primire cu lipsa lui la înmormântarea regelui. Dall'Orso începe să se scuze că posta a fost întreruptă luni întregi. „Dar în ziare vei fi citit că regele Carol a murit". „Da am citit, pe când luam cafeaua duminică dimineață şi am zis că nu poate fi adevărată asemenea ştire. Am încercat în toate părțile s-o iau spre România, însă ce folos, trebuiau săptămâni ca să ajung la graniță". „Cum asta, sunt atâția care au venit rnult mai degrabă. Acum o lună a venit un profesor de la Londra în 5 zile prin Olanda, Germania şi Austria". Dall'Orso se încurcase, începu să-si arate admirația lui pentru poporul englez care a răspuns cu atâta calm şi fermitate. Zice că englezii sunt hotărâți a ține războiul aici întreg până va cădea militarismul prusac, împiedicând pe viitor alte atacuri hoțeşti asemănătoare. Francezii sunt

însuflețiți de aceeaşi hotărâre. Urmează apoi persiflările asupra examenului lui la Paris. El se laudă că noi nu ştim ce înseninează a interpreta un scriitor sau o operă literară. Col. Brociner îl roagă să ne facă nouă un caz de asemenea interpretare. Apoi Dall'Orso ne spune că la anul va urma cursuri asupra teatrului englez, pregătind un studiu în această privință. Atâta i-a trebuit colonelului Brociner spre a-1 întreba mereu :„Va să zică ții să urmezi înainte la Paris, luând [cuvânt indescifrabil] de la Palatul regal; uiți că locul tău e ocupat de Romalo". Dall'Orso: „Locul meu nu-1 poate ocupa nimeni. Un om ca mine nu poate fi înlocuit".

Col. Brociner îndeamnă pe Dall'Orso ca mâne să se prezinte la mareşal. „Mâne mă duc la Galați". „Să-ți trimit acolo şi bagajul?" Şi toate acestea Dall'Orso le înghițea ca şi cum n-ar fi fost cele mai penibile palme.

24 noiembrie - De câteva zile austrofilii sunt voioşi mai ales de la cucerirea din nou a Lodzului. Se pare că încercările de a ne împinge în acțiunea pentru Dunăre n-au izbutit din cauză că ruşii ne împing pe noi, dar se feresc a strâmtora de aproape pe bulgari. Dl. Meissner îmi spune cu bucurie că Marghiloman ar fi înfundând pe Poklewski, ministrul rus, care de curând îi ceruse ca să admită un ajutor Serbiei din partea României. Marghiloman 1-a întrebat de ce Rusia şi-a admis de la început hotărârea lui Pasici de a se supune la nota austriacă şi de a ni se cere ajutor tocmai acum când Serbia este aproape cu totul înfrântă. De concesiile lui Tisza, Marghiloman nu-i mulțămit şi i-a trimis vorbă prin Mihaly.

Mme Meissner ne povesteşte de o d-ră (institutoare?), fostă elevă a sa la Azilul „Elena Doamna", care a trecut dincolo peste munți cu bani (ascunşi în sân) şi scrisori în talpa colțunului. A fost urmărită de agenți ai poliției ungare şi cu greu şi-a îndeplinit misiunea, căci toată lumea se ferea de ea. A adus scrisori disperate de peste munți; la fiecare întrunire a acțiunii naționale de la noi cad acolo capete de bănuiți români. Se roagă ca noi să alegem una din două: ori să intrăm imediat în acțiune, ori să păstrăm tăcere şi să-i cruțăm. Una din scrisori s-a arătat şi lui Nicu Filipescu, care a rămas adânc impresionat.

Eu îi spun d-lui Meissner că şi fără asta amicii austrieci ucid în dreapta şi în stânga şi-i povestesc cazul de la Bosancea, de lângă Folticeni. Nişte femei cărora li se făcea a 3-a rechiziție au zis: „Pe bărbați ni i-ați luat, caii ni i-ați luat, acum ne luați şi vacile? Cu ce vom hrăni copiii?" Pe dată jandarmii le-au înşirat în lanț şi te-au împuşcat, iar copiii rămaşi fără părinți îi trimit înăuntrul țării, pentru ca după moda turcească să-i facă ieniceri austro-ungari.

D-nul Meissner crede că din excesul răului va ieşi un bine, după acest război. Considerațiile de drept şi nedrept vor fi mai multe luate în seamă. Noi1 sisteme filosofice vor ieşi la iveală în locul doctrinei lui Nietzsche, care a adus germanii la de sine care-i făcea să se creadă singurul popor ales.

în ms.: Nouă (n. ed.).

Dr. Antipa a spus lui Meissner una frumoasă despre A. D. Xenopol. Când i-a prezentat regelui Carol, cartea lui despre Cuza Vodă, i-a cerut să-i cumpere mai multe exemplare. Regele a zis: „Da, să trimiți 60 exemplare". Xenopol însă cere să trimeată 100 ex. Regele zice: „Da, da...". Iar d-lui Basset îi spune sa trimeată prețul a 100 ex.... însă să-i ceară numai 60 ex!...

25 noiembrie - Până si It. col. Angelescu declară că după multă gândire se încredințează tot mai mult că bine am făcut de nu ne-am lăsat împinşi peste Dunăre spre a istovi forțele şi a nu putea să ne apărăm la timpul lor interesele noastre. Rusia poate prea bine să apere ea pe bulgari mai bine decât noi.

Von der Goltz a fost primit la 3 d.a. de rege si de prințul Carol. Regele arătase ieri dorința de a-1 primi, dar tot atunci a venit înştiințarea că Brătianu se înțelesese cu von der Busche asupra unei cereri de audiență a lui von der Goltz. Mai către sară tot ieri, adjutantul It. col. Costescu a fost rugat să întrebe pe rege în ce ținută să vină der Goliz, civil sau militar. Regele foarte bucuros de această

întrebare a repetat de mai multe ori: „Civil, da, civil..." parcă scăpase de o mare greutate.

Prințul Carol 1-ar fi primit pe von der Goltz din cauză că el a fost organi¬zatorul cercetaşilor în Germania si prințul Carol vrea să-i ceară lămuriri.

27 noiembrie - Contele Czernin a trimis pe secretarul său la mareşal să-1 roage a arăta regelui dorința lui Czernin de a fi primit chiar azi în audiență, având de făcut comunicări grabnice. Ce să fie?

Mai pe seară It. col. Angelescu îmi spune că se poate să se încurce iar lucrurile la noi. Venise să mai vadă ce se aude de audiență lui Czernin despre care desigur că a comunicat unde trebuia.

Dr. Mamulea: „Armata germană admirabilă, dar acțiunea diplomatică proastă. Călcarea şi disprețul tratativelor se vor plăti cu vârf, mai ales în caz de înfrângere. De-ar fi fost numai încălcări de fapt, calea-valea, s-ar fi uitat, dar aşa sunt şi declarații precise ale împăratului şi ale cancelarului care ar fi făcut mult mai bine dacă îşi păzeau gura".

D-rul Mamulea a fost ca şi regele Carol (şi ca şi lorga) de părere să nu luăm nimic de la bulgari. Crede că Constantinopolul va fi oraş internațional, cu trecere liberă ca si Gurile Dunării.

29 noiembrie - Azi-dimineață, când veneam la cancelarie, pe un timp închis, rece şi cu promornacă, văd pe rege şi pe prințul Carol plimbându-se în tunică şi cu capul gol prin grădină. Pe biroul meu găsesc petițiile deschise ieri de rege. Deasupra era a Anetei I. Sidor din Tg. Ocna, al cărei soț a murit la mobilizarea din 1913 &1 Bulgaria, lăsând-o cu 2 copii şi o făbricuță de lemnărie pe care acuma creditorii vor să i-o vândă pe preț de nimic; cere a fi luată de stat pentru şcolile de meserii. Regele a scris pe ea: „Cazul merită interes". O arăt d-lui Basset. El zice: „Va să zică tot

deschide regele singur petițiile? Asta-i bun leac pentru durerile de cap de care suferă de când şi-a schimbat felul de viață şi stă închis în odaie mai tot timpul. Deunăzi, pe când îi prezentam bugetul, s-a dus de a deschis fereastra din cauza nesuferitelor dureri de cap."

P. P. Carp a venit la dl. Basset şi pe urmă a fost primit la rege.

Lt. col. Angelescu îmi şopteşte că toți miniştrii sunt contra Austriei, când îi spun că se poate să avem şi noi legăminte strânse cu austro-germanii ca şi

bulgarii. Adaogă: „Toate pregătirile militare sunt contra Austriei". „Acum, zic eu, iar la început eram contra Rusiei". A tăcut. Eu zic: „între doi râtani, unul rus şi altul german, prefer pe acest din urmă". „Da, da, răspunde el, dar trebuie să ştii că germanii au întrecut măsura. Din proiectilele şi materialul comandat acum doi ani, ne-au trimis acum 20 de milioane proiectile fără capac (informația „Epocii" era adevărată). De-abia peste 2 luni de le-am putea face capace. Plăteam la Krupp 64 lei proiectilul şi când am voit să ne facem fabrică la noi, a scăzut prețul la 30 lei.

Spiru Lalu a întrebat pe dl. Basset despre convorbirea cu P. P. Carp. Dl. Basset i-a spus radios că P1. Carp este ferm convins de biruința finală a germanilor, că P. Carp are un dispreț profund pentru aşa-zisa opinie publică. Şi-apoi dl. Basset i-a dat înainte cu frica lui nelecuită: ar fi un cataclism dacă s-ar ceda curentului opiniei publice, ne-ar aştepta soarta Belgiei prin intrarea la noi a ruşilor, a austro-ungurilor şi a bulgarilor.

Spiru Lalu e încântat de război şi se minunează de vitejia lor. îi spun şi lui, ca si d-rului Mamulea, care de data asta 1-am văzut în aceeaşi părere cu mine, că sârbii sunt un popor de țărani liberi şi de aceea se luptă ca leii pentru moşia lor. Noi avem două slăbiciuni: sus o pătură de venetici moleşiți prin bun trai şi sete de parvenire cu orice preț, iar jos o țărănime împilată pe care n-o trage inima să se mai lupte pentru nişte împilatori trândavi şi lipsiți de milă. Şi mai spun că dacă toate pământurile s-ar fi dat țăranilor n-am avea nici o grijă despre cucerire, căci cuceritorii n-ar mai găsi nimic de luat.

1 decembrie - Emil Panaitescu îmi spune asară că Czernin a fost la Brătianu,

dar n-a fost primit, zicând că nu poate vorbi din cauza răguşelii, care-1 ține în pat.

2 decembrie - Ofițerul de gardă din Buzău îmi spune: „S-a descoperit păcură

Pe Valea Buzăului ca şi în Prahova. Toate pământurile petroliere din Valea Beciului au

fost acaparate si consolidate, fără ştirea sătenilor proprietari, de marele patriot liberal dr.

Gh- Angelescu, ministru de lucrări publice. S-a găsit un preot care să-1 deie în judecată. E

chernat de episcop care-1 amenință că-1 rade dacă nu cade la învoială. Refuză şi

CaŞtigă procesul. Dar ceilalți săteni, ca vai de ei, au intrat în mrejele advocaților,

Care, pentru puncte şi jumătăți de puncte, fac şi desfac actele şi procesele. Este un

ayocat rădicat din țărani, secretar a lui Gh. Angelescu. Acesta-i coada de topor".

1 în ms.: G. (n. ed.)

3 decembrie - Prefectul de Suceava, Albu, venit pentru audiență, ne spune că rusii ar fi bătut stâlpi de stejar de la Storajineț spre Cârlibaba cu semne de hotar, scriind de-o parte Rossia-Basarabia, iar de alta România!...

Col. Gracovski vede la mine noua broşură a lui Radu (R.) Rosetti: „Acțiunea politicii ruseşti în țările române", pe care am dat-o şi d-lui Basset, care a citit-o fără întârziere şi-mi cere să-i cumpăr si lui un exemplar, îmi spune că tot germanii îs tari, dar recunoaşte că dacă Tripla înțelegere va fi victorioasă trebuie să mergem cu ea. Lui însă i-ar părea bine să bată germanii. Pe sârbi îi admiră, deşi sunt în câmpul opus celui la care trebuie să ținem noi. Dar se poate ca interesele viitoare să ne apropie de sârbi.

Dl. Basset caută cu mare interes harta Galiției si-a Poloniei, locul unde austriecii au avut fericirea (reala?) de a face 30 000 prizonieri ruşi. „Dar în Serbia s-au făcut cu totul de râs austriecii", zic eu.

14 decembrie - Trei apucături frumoase ale prințului Nicolae. Inginer Nicolaescu de la Sinaia îmi spune că de când cu cercetasii a avut prilejul să cunoască mai de aproape pe prințul Nicolae, să se încredințeze că deşi-i foarte neastâmpărat, dar un om bun poate face cu el ori ce-a vrea. A fost lăsat însă până acum prea numai pe mâna lacheilor fără inimă si fără suflet mai subțire, iar guvernatorii lui de până acum erau oameni mediocri, care se țineau de treburile lor personale. Alegerea lui Denise e fericită şi prințul Nicolae ține la el foarte mult.

Iată cele 3 gesturi ale prințului Nicolae. într-o excursie ale cercetaşilor era un băiet de țigan care ducea ceaunaşul. Dar toarta fiind de sârmă îi curma mâna şi s-a rugat de ceilalți să ieie şi ei ceaunul. Toți 1-au răspins. Atunci prințul Nicolae i-a ocărât zicând că cercetasii trebuie să se ajute unul pe altul si a luat el

ceaunaşul. Toți se îngrămădeau acuma după ceaunas, dar prințul Nicolae a zis: „Acum e prea târziu - îl voi duce eu".

La Piteşti, cercetasii după obiceiul lor îşi dădeau carnetele spre iscălire unii de ia alții. Unui a cerut prințului Nicoiae ca pe iângă iscălitură să-i scrie ceva. „Nu, nu scriu". Stăruind mereu, prințul Nicolae a declarat: „Ce să scriu, eu nu sunt poet". Atunci ing. Nicolaescu i-a zis: „Scrie aceste cuvinte. Eu nu sun poet!" Si aşa a şi făcut.

Prințul Nicolae ştie straşnic de frica prințului Carol. Cât îi el de față nu face nici o poznă, fiind foarte ascultător.

16 decembrie - Col. Baranga îmi spune că plecând un automobil regal fără înştiințarea şefului grajdurilor a aflat mai pe urmă că se dusese la Copăceni regina Măria cu Steinbach. Col. Baranga a trimis cuvânt lui Steinbach că trebuie să facă înştiințare când are nevoie de automobile spre a se putea şti sama lor. Steinbach s-a plâns reginei, care l[-a] chemat pe Baranga. Acesta i-a spus că asemenea măsură de control e necesară; deoarece altfel, în numele ei, se pot face abuzuri cu automobilele. Regina a tăcut.

Pe cât vede col. Baranga, ce vrea regina, aceea se face. Regele are toate calitățile, numai voința îi lipseşte şi asta-i un cusur pentru comandant.

Regele Carol ştia ce vrea. El avea numai o slăbiciune. Când era vorba de nemți îi sclipeau ochii, mişcându-i cu repeziciune uimitoare.

Prințul Carol e foarte închipuit şi înfumurat.

24 decembrie - Mergem la pomul de Crăciun la Cotroceni, unde n-am mai fost de trei ani. La plecare vreau să citesc aghiotanților înduioşătorul articol al lui lorga: „An nou" din „Neamul Românesc pentru popor", cu data de 28 decembrie (stil nou). Când vin cu numărul, sosise col. Gracovski. Am pus articolul în buzunar pe tăcute si toți cei de față m-au înțeles şi n-a trecut mult că am şi început nesfârşita discuție cu Bucovina, Transilvania şi Basarabia. Col. Gracovski zice că vom lua Bucovina de la austrieci şi apoi cu dânşii împreună vom lua Basarabia de la ruşi, căci ar fi o felonie să uităm județele luate 1877. Şi-apoi, dă Doamne bine. A început lt. col. Angelescu să-i arate că numai cine nu-i român poate să uite Transilvania.

Pe drum, în trăsură, dr. Mamulea zice că slăbiciunea noastră cea mai mare este lipsa de voință şi de hotărâre. Butculescu zice că suntem ca pe vremea

fanarioților. D-rul răspunde că am înaintat mult, dar voința hotărâtă lipseşte. Butculescu: „Stăm mai rău decât bulgarii". D-rul răspunde: „Bulgarii stau mai bine ca noi, numai ca fizic şi stare materială, dar încolo au lipsuri mari. Cât s-au bătut cu turcii şi au avut pe ruşi la spate, a mers, că-i speriase destul şi ştiau că nu pot trage cu tunul, dar când au venit a se măsura cu sârbii şi grecii n-a mai mers. Iar când a fost vorba de măsură şi cumințenie în acțiunea diplomatică, au ajuns la tratatul de la Bucureşti. Acum în loc să se înțeleagă cu noi se lasă robiți de ura oarbă, rancuna nepotolită. Noi românii tot o s-o scoatem la un capăt, mai cu noroc, mai cu forța împrejurărilor".

Damele reginei Măria, mai distinse decât ale reginei Elisabeta, afară de d-na Mavrodin, care mi se pare cu totul deşteaptă la cap. D-na Procopiu, d-na Sinica Lahovari (fiica lui Al. Lahovari, fosta soție a lui C. P. Ferechide) foarte simpatică , cu o şuviță de păr alb în frunte. Se zice că e preferata reginei. D-na Cella Delavrancea îmbrăcată fără gust, decolteu neplăcut, pentru că prea i se văd oasele. Regina o priveşte cu multă dragoste şi-i întinde obrazul să-1 sărute. Regina ca întotdeauna e cea mai încântătoare în alb, cu o broboadă înconjurată cu perle. Mersul, mişcările, corpul, pielița, părul - toate o arată de 25 nu de 39 de ani. Principesa Elisabeta nu mai e disproporționată - e fină şi la cap şi la trup. Principesa Mărioara a ajuns prea grasă la trup, părul i-i mai bogat ca al Elisabetei. Principesa Ileana e drăgălăşenia întrupată. Se joacă cu fiica generalului Petricani. Vorbesc numai româneşte. E ştirbă şi nu-i place să-i vorbeşti de lipsa dinților. Prințul Mircea, numit de maică-sa Mircea Vodă cel iubit, este în cărucior, căci deşi este de °i ani, dar nu poate merge în picioare. Dl. Basset zice că are ochi negri, dar eu i-am vazut căprui deschişi. E drăgălaş, altfel. M-am jucat cu căruțul lui.

Prințul Nicolae e tuns şi neastâmpărat ca totdeauna. Denize îmi spune că s-a efinit el singur: „Mauvaise tete, mais bon coeur" [cap urât, dar inimă bună], îi

povesteam de cei trei crai de la Răsărit si el îmi arăta trei pinguini de porțelan: „Si ăştia sunt trei crai!"

Se împart cadourile. Câte un vas sau o statuetă, amintire de la regele Carol (după testament) si câte o bijuterie. Dl. Butculescu zice că am căzut mai jos decât sub regele Carol, deoarece lui i-a dat o statuie de vreo 100-150 lei şi un ac de

cravată tot cam pe-atâta, pe când sub regele Carol căpăta mobile de peste 500 lei. Eu am primit un pocal de ou de struț si un ac de cravată.

Regina Elisabeta a dat regelui Ferdinand tabloul din camera de dormit a regelui Carol de la Castelul Peleş: Carol cel Mare făcut la cârmă pe vreme de furtună. Acest tablou i-1 dăruise regina Elisabeta regelui Carol, pentru că se potrivea cu firea lui.

D-ral Mamulea a căpătat statueta în bronz a regelui Carol în campania 1913. îi spun: „Statueta d-tale e cea mai grea". Răspunde: „Mai greu era în viață".

Barbu Ştirbei n-a rămas la masă. Regina i-a vorbit în mai multe rânduri în chip deosebit. Am observat pe Barbu Ştirbei stând singur cu priviri în gol şi cu un zâmbet inspirat, transportat. Am văzut şi o icoană împărătească a d-lui H[ristos] cu inscripția „Nicolae Zugravul, 1708, Faur l". La masă col. Brociner îmi spune că 1-a impresionat plecarea lui Dall'Orso la Galați, tocmai în ziua asta când poate ar fi fost poftit şi el la pom. Dall'Orso era schimbat; nu s-a aşteptat la o plecare ca asta. El se bizuia pe faptul că regina Elisabeta apăra totdeauna pe cei persecutați.

25 decembrie - Regina Elisabeta adresează o scrisoare primului ministru prin care dăruieşte 300 000 lei pentru aducerea apei la Curtea de Argeş, potrivit vechii datini de a se face fântâni pentru pomenirea celor morți, Ideea este foarte bună si de folos. Se pare însă că dăruirea întregii sume votată de Cameră pentru regina Elisabeta s-a făcut ca să astupe gurile rele.

Col. Gracovski mă felicitează de sărbători zicând: „Dea Domnul să ne vedem țara mărită spre nord şi răsărit". Eu răspund: „Acum cred că va trebui să ne întindem spre apus".

Sara la pomul de Crăciun a d-lui Basset. Numai col. Brociner, Butculescu, familia Keller, copiii Boxall. Bronsat a stat puțin şi după ce a comunicat ceva d-lui Basset a plecat, Dl. Basset îmi spune că s-a întâlnit azi cu P. P. Carp care i-a repetat convingerea lui asupra biruinței germanilor. Eu din nou zic: „Atâta că dl. Carp totdeauna a ieşit râu proroc şi n-a fost în stare să recunoască acest fapt". Dl. Basset e silit să recunoască acest fapt, dar zice că are un bun cap critic si-mi povesteşte conversația lor despre reforma administrativă. DL Basset propune o administrație după modelul armatei, unde ofițerii îs proprietari pe postul lor. Despre chestia ocupării Ardealului, Carp a zis către dl. Basset că producătorilor

de acolo n-are sa le convie unirea cu noi, pentru că atunci toate mărfurile ior se vor vinde cu de cum le vând acum în Austria.

1915

24 ianuarie - Dl. lorga mă cheamă la telefon şi-mi spune să luăm dejunul

împreună, căci are să-mi împărtăşească un lucru foarte neplăcut. Ce-o mai fi şi

asta? îl găsesc cu fiu-său, Petru, care învaţă la Şcoala superioară de meserii.

Mergem tustrei la restaurantul „Dumitrescu". îmi spune că a poftit pe prinţul

Nicolae la Serbarea Unirii de la Teatrul Naţional şi că regina a răspuns prin

aghiotant că, pe cât ţine doliul, nu poate lua parte familia la nici o serbare, ca şi cum

o serbare patriotică ar fi o petrecere.

Ieşind de la masă dă un franc de cheltuială (lui) fiu-său, Petru.

25 ianuarie - Mă scol dimineaţa şi plec pe la bisericile din Văleni. Frumos

răsărit de soare şi un aer rece şi uscat, dătător de viaţă. La 10 vin la cafea şi-1 găsesc

pe lorga, de curând sculat, urmându-şi desfacerea corespondenţei, a revistelor şi

ziarelor. Cartea poştală a lui Bogdan despre „Revista istorică" îi face mare plăcere,

pentru că la Bogdan greu iese un cuvânt de laudă. De asemenea, se bucură de un

articol dintr-o revistă ardeleană pentru că-1 citează din Documentele Bistriţei.

(„Documente româneşti din Arhivele Bistriţei", Bucureşti, 1899.)

30 ianuarie - Azi-dimineaţă mă duc la d-1 lorga să văd de nu-i bolnav. L-am găsit bine, numai îmi spune că urina e foarte puţină, roşie şi lăsând urme pe marginea vasului.

La Ligă [spune lorga] au mers lucrurile mai bine decât îşi închipuia. Filipescu mă ruga să nu dau dezmințire, dar la urmă n-au avut ce face şi au dat-o lui Misirliu de la „Adevărul", care venise pesemne cu Take lonescu, dar 1-am poftit frumos să Părăsească sala comitetului, unde n-are ce căuta.

S-au luat hotărâri foarte cuminți: 1) o singură întrunire publică (nu ca de °bicei 3 întruniri: una în Capitală, alta cu delegații din țară şi a treia în stradă, contra guvernului, fără nici un caracter de ostilitate pentru guvern); 2) o broşură Pentru popor scrisă de lorga, Delavrancea şi Goga.

Ranetti era beat şi lorga a trebuit să-1 puie la locul lui.

La Librăria Suru, lorga s-a întâlnit cu N. Bănescu şi cu Gh. Lazăr şi i-a at să nu mai scoată altă broşură în chestia şcolii militare de la Mănăstirea i, întâia broşură e prea de ajuns. Asta ar însemna să te îngrijeşti cu iod de Şte bube de suprafață, când ar fi nevoie de un tratament serios al bolii cronice

interne. Şi i-a administrat o lecție bună lui N. Bănescu, bănuindu-i că 1-au lăsat singur pe lorga să se uzeze în lupte politice, în loc de a veni alăturea cu el. L-a îndemnat ca în loc să umble cu gânduri de ducă pe la arhivele din Constantinopol şi Atena, să despoaie mai întâi întreaga comoară grecească de la Academie si de prin țară.

Cei de la Ministerul de Externe s-au alăturat de spusele lui lorga cu agentul nostru la Constantinopol care primea comanda turcilor deasupra armatei noastre la 1876. Le-a răspuns că el îşi culege informațiile din diferite izvoare nu numai din arhiva Ministerului de Externe.

îi pare rău că nu poate copia mai mult si e hotărât să publice seria de conferințe asupra regelui Carol si în franțuzeşte, căci această publicație va face mare zgomot.

31 ianuarie - Mă duc la otel „Regal" să văd pe d-1 lorga. Lipsind din odaie, îl aştept pe sală. Când vine zice: de ce n-ai intrat în odaie?

- Apoi noi țăranii batem la uşă si dacă nu ni se răspunde nu intrăm.
- Ai dreptate, să nu faci ca Manolescu-Mladin, care mă aşteaptă la miezul

nopții ca o stafie în odaie. Această deosebire în firea de țăran si cea de orăsean o

observ şi la concursul pentru catedra de la Academia de Comerț (Istoria

comerțului). Unul dintre târgoveți e de o superficialitate şi de o îndrăzneală de

speriat, vorbeşte ca o moară stricată. II prinzi că a spus un lucru neînsemnat şi el te

minte de la ochi, tăgăduind cele ce spusese cu un moment mai înainte. Pe când

candidatul, fiu de țăran, o ia pe încetul, toate ți le înşiră limpede şi răspicat si pe fața

lui vezi procesul cinstit al unei inteligențe cinstite.

îmi spune că Ştirbei i-a vorbit mult mai bine despre mine. Se vede că lorga i-o fi spus din nemulțămirile mele. Zic: „Nu înțeleg cum poate vorbi bine de un om pe care nu-1 cunoaşte, ținându-1 la distanță. Si Antipa i-a vorbi bine de mine. La sfârşit ^ccii^oaste si lor^â. ca toți vorbesc de bine dar ^ă. lasă să muncesc într-o stare cu totul precară".

10 februarie - Azi la 4 d.a. a sosit la Bucureşti generalul Paul Tătaru. îmi spune că de la moartea regelui Carol I n-a mai văzut atâta lume adunată la gară şi pe toate străzile spre gară, deşi vremea-i cam ploioasă.

Colonelul Baranga zice: „Toate-s bune si frumoase, dar eu chiar astăzi arn avut ocazia a trage concluzie sigură că nici într-un chip nu vom merge în contra Austriei. In contra Rusiei nu vrea poporul şi nici armata, iar în contra Austriei nu se vrea de altă parte. Aşa încât vom rămâne neutri si cu buzele umflate, amenințați de o mare revoluție internă".

- Dar dacă se face o mişcare de aceştia care au fost împinşi de simțiri adânci

întru întâmpinarea generalului Paul? îi răspund.

- Au să-i amețiască tot ca şi până acum cu legi naționale, cu asigurări de patriotism şi de încredere, până ne-om pomeni la pacea europeană.

20 februarie - Preotul C. I. Mătasă îmi cere să intervin pe lângă secretarul general de la Ministerul de Război pentru a fi mutat la altă unitate militară (Spitalul mobil al Corpului IV Armată sau la Ambulanța Diviziei a Vll-a Roman) pe motive de sănătate.

26 februarie - Mă duc la otel „Regal", la ora 5, spre a-1 lua pe lorga la Palatul Regal, pentru audiență la rege. II găsesc îmbrăcându-se; pierduse bumbii

de la manşetă. Când îi găseşte, vede că-i lipseşte un bumb de la piept. Cheamă un băiet sa-i cumpere unul în grabă. Băietul întârzie, se apropie ora 5Yi. Văd că are mănuşi albe în loc de mănuşi negre. Zic: „Haidem să cumpărăm noi şi bumb şi mănuşi". Intrăm la o prăvălie, cumpără bumb de alt fel, băietul îl cunoaşte şi zice să mai aştepte, că-i dă unul la fel. îşi cere mănuşi negre cu împrumut şi vrea să dea 5 lei garanție. Băietul refuză şi-i dă mănuşile fără garanție. Plecăm, în fugă spre Palat.

Sara, la masă, îmi spune: „Să nu mă întrebi, că nu pot să-ți răspund nimic". Răspund: „Mai întâi nu v-am întrebat, şi-apoi asta mi-a fi de învățătură şi mie pentru împrejurările când mi se cer felurite lămuriri".

1 martie - Cică regele [l-]ar fi întrebat pe părintele Lucaci în audiența ce i-a

acordat, dacă preşedintele Ligii cunoaşte situația românilor de peste munți.

Părintele Lucaci a răspuns că o cunoaşte foarte bine. Dar despre românii din

Basarabia ştiți ceva? Aci părintele Lucaci a trebuit să tacă. ..,.

Cornițele Armând Mikes a avut audiență la rege în ziua de 7 februarie 1915. Regina Elisabeta a scris pe o fotografie mare a Regelui Carol, dăruită nu ştiu cui: „Si ractus illabatur orbis Impavidum ferient ruinae. 1914."

2 martie - Dl. Basset cere numărul 2 din ziarul „Moldova" să citească

articolul anunțat pe afişe (şi în ziarul „Seara" cu data de mâine): „Neutralitatea", de

P- P. Carp. în ziar însă nu e iscălit decât cu o stea, iar cuprinsul lui nu cred să-i vie

la socoteală d-lui Basset, deoarece Carp susține intrarea în acțiune alăturea de

Germania, pe când d-1 Basset este pentru păstrarea cu orice chip a neutralității.

3 martie - Azi-noapte a murit I. Seculici. D-1 Basset ne spune că ieri după-

amiază i-a făcut o vizită acasă, la d-1 Basset, şi au stat de vorbă două ceasuri despre

toate. Era într-adevăr schimbat la față, care părea cenuşie. A vorbit cu multă

Blândețe şi bunătate. I-a povestit ultima criză de inimă care 1-a ținut acum 5 zile de

^ miezul nopții până la 4 în ziuă - simțea o tulburare care se purta în tot pieptul şi-i

^piedica respirația. Ieri i-a venit rău în baie pe la 8 seara şi scoțându-1 din baie nu

se putea ține pe picioare, încât a căzut, lovindu-se la cap. Privea moartea în față cu cea mai deplină seninătate.

Dl. Basset stătea dus pe gânduri.

4 martie - Bogdan-Duică îmi spune că acum avem 700 milioane de cartuşe

si ne silim a avea un miliard. Avem nevoie de câteva sute de bucătării de campanie

si în schimbul lor vom da germanilor benzină şi cereale.

Regele Ferdinand a zis numai că merge şi el unde vrea țara, dar dacă se întâmplă ca la urmă să mănânce ruşii bătaie, cum rămâne, cu noi în Transilvania? Pe de altă parte, Vaida a zis că dacă-i vorba să se alipească la România numai Ardealul până-n munții Apuseni, atunci mai bine să rămâie la un loc sub unguri toți românii de peste munți.

îl împung pe Duică spunându-i că Virgil Arion al lui scrie acum la surata ziarului „Ziua" (Moldova).

5 martie - Dl. Butculescu nu crede că țara noastră ar mai putea da dovezi de

energie. Suntem cu totul moleşiți si stăpâniți de interese sau de străini. Prințul Carol

ar fi spus lui maică-sa că în el sunt 18 generații de Hohenzollerni peste" care nu

poate să calce. Numai sârbii care au dinastie națională s-au ridiat ca un singur om;

si dl. Basset se mai teme de revoluție si-si trimite toate hârtiile de valoare la „Bank

of Roumania Ld".

Sara ducându-mă la familiia Caradja, mi-au spus că domnişoarele sunt adeseori poftite la Palatul Cotroceni, că prințesa Elisabeta le arată multă prietenie, căci răceala ei e numai aparentă şi voită, firea ei fiind foarte vioae si aprinsă. Ține mult la [Theodor] Bastaki, asta s-a văzu mai ales acum de când era vorba de duelul lui cu Răscanu, din care cauză principesa Elisabeta era foarte îngrijorată. E influențată mult de regina Eîisabeta. Anturajul de la Cotroceni este foarte suspect. Acolo domneşte un filtraj general: regele nu ştiu cu care doamnă, principesa Elisabeta cu Gafencu, care-i mângâie brațele în fața tuturor (însă tot Bastaki rămâne cel serios), iar prințul Caro! este mereu cu d-na Filiti cea îndrăcită.

Uneori d-reie Caradja se vedeau silite să se ascundă si după uşi, căci le era ruşine să se uite la priveliştile acestor flirturi.

Prințul Carol le-a vorbit foarte rău despre lorga: că-i pretențios, că ştie multe dar e superficial, că scrie cu totul încurcat. Să ştie îorga de una ca asta!

Fetele mă îndeasă cu întrebări asupra politicii externe, după plecarea părinților din salon. Brătiarm ar fi dat o notă am&ninţăloare Greciei; să nu atace pe turci, deoarece s-ar tulbura echilibru balcanic. Nu va face oare tot aşa Brătianu şi cu bulgarii când vor pleca împotriva turcilor, precum se aude?

Col. Baranga zice că toată lumea râde de Carp si de Moldova lui. El n-a cunoscut şi n-a simțit alăturea cu țara. Tripla înțelegere a propus Bulgariei să[-i] atace pe turci si i se va da linia Enos-Midia, precum şi atâta din Macedonia cât va

vrea Serbia, după stăruința Triplei înțelegeri. Bulgaria a cerut, ca o satisfacție morală, defilarea armatei bulgare în Constantinopol şi un Te Deum la Sf. Sofia, aşa încât în curând bulgarii vor fi la Adrianopol. Austria a propus Italiei Trentinul cu condiția să demobilizeze imediat. Italia nici n-a vrut să intre în vorbă şi la sfârşitul lui april va declara război numai Austriei.

Dl. Basset se arată foarte îngrijat de intrarea Bulgariei în acțiune contra Turciei deoarece acest fapt va determina cu siguranță plecarea României spre nord.

19 martie - lorga îmi spune că, deşi a vorbit la Academie mai bine de două ceasuri (comunicarea despre „Dardanele, amintiri istorice"), totuşi de mult n-a ținut cu atâta gust cursul de asară la Universitate („Românii din Ardeal până la

Horea"). A încheiat aşa: „Lecția viitoare vom mântui cu Mihai Viteazul, rămânând ca după Paşti să mergem mai înainte de Mihai Viteazul".

Despre cursul de la Fundația Universitară („Politica externă a României sub regele Carol I") îmi spune că-i pare rău că nu poate lucra mai mult în Arhivele Ministerului de Externe, între altele şi pentru ca să nu dea de bănuit şi să-i retragă învoirea. „Dar ce bogății de material şi ce păcat că-i lăsat să doarmă atâta timp, spre dăinuirea şi mai departe ignoranței şi lipsei noastre de orientare. Ar trebui rugat un om priceput să se apuce de cercetat în interesul cel mai înalt al statului. Iar eu trebuie să lucrez pe furiş. Asta din cauză că Regele Carol a voit să ne țină cu totul străini de politica externă a țării. De altfel, e de mirat cum au putut nişte oameni ca Brătianu şi Kogălniceanu să se lase reduşi la rolul de comparsi ai regelui Carol. Toate proclamațiile sunt redate de Kogălniceanu, iar telegramele de Ghica. Regele în memoriile sale a aranjat lucrurile cu atâta dibăcie, încât să se creadă că el a fost actorul principal."

- Rămâne acum ca şi dv., cu aceeaşi dibăcie, să puneți lucrurile în lumina cea

adevărată.

- Apoi asta am să şi fac. Regele Carol iese micşorat din studiile mele.

- Vorba veche a lui Petre Carp că regele Carol este un om onest, dar mediocru.

- Prințul Carol îi spune maică-si că nu poate călca peste cele 18 generații

Hohenzollerni ce-i are în sânge.

- Cum? A zis şi vorba asta? Şederea la Berlin i-a băgat în cap asemenea idei

nenorocite. Se vede că nu vor să-şi dea seama cum îşi joacă dinastia. Vinovații vom

1 noi, care le-am dat tot: avere, glie, domnie absolută, îngenuncherea tuturor °amenilor noştri.

21 martie — Scriu la Zorleni lui Mihai Lupescu, interesându-mă de starea lui Pamfile. în acelaşi timp îl rog să-mi spună câte ceva despre starea a Bârladului, despre George Tutoveanu şi ceilalți scriitori.

26 martie - Asară găsesc pe lorga sosit de la gară la otel „Regal". Mai era

1/2 oră până la cursul de la Fundație şi-mi spune că n-a aruncat măcar o privire

asupra însemnărilor. Cere un pahar cu lapte, dar nu se atinge de pâine, pentru că a

fost purtată prin mâinile altora. Răsfoieşte „Memoriile" regelui Carol I şi mereu

tresare, zicând: „Cu ce dibăcie primeşte lucrurile în favoarea lui", închide

„Memoriile" şi deschide caiețelul de note de la Arhivele Ministerului de Externe.

Un sfert de oră a durat pregătirea şi plecăm la curs. îmi spune că se teme că data

asta va fi slab.

Sara la curs, un student a rostit o cuvântare. Erau de față si profesorii Pârvan şi Constantin Giurescu (1875-1918), fapt care a măgulit mult pe lorga, care a zis că cu timpul se schimbă multe în bine. Era însă foarte supărat de succesul lui Duiliu Zamfirescu cu comunicarea la Academie (fiind astfel împiedicat de a pune chestia că un membru de la secția literară nu poate face comunicări la secția istorică), dar s-a răzbunat anunțând şi el o comunicare asupra eticii în drama românească modernă.

27 martie - Gh. Şoarec îmi scrie din Hangu că, întrucât termină exploatarea

pădurii, ce i s-a încredințat de către firma Gustav Eichler, mă roagă să-1 împrumut

cu o mie de lei, pentru a se apuca de comerțul cu cereale.

29 martie - Azi-noapte la 2 a murit d-na Olga Mavrocordat la Curtea de Argeş.

Văd pe dl. Basset foarte supărat, alcătuind o telegramă pentru regina Elisabeta. îmi spune: Argeşul cere mereu jertfe, ca în timpul lui Manole şi-mi înşiră pe toți cei duşi de scurt timp - Scelos, Bolomei, d-na Bengescu, Kalinderu, Sturdza, Seculici. D-na Mavrocordat era plăpândă şi trăia cu multe îngrijiri. Nici acum nu voia să plece la Curtea de Argeş - parcă avea o presimțire. Dar poftirea reginei era prea stăruitoare. De la Piteşti s-a dus în automobil deschis cu regina Elisabeta la

r»£*aî Io rvnmn1_TYiîriiott-n Io T71r\t-ir>ci Qî r\e* or^rvlrv tcvfr vn o-nt*">i»v\rO-\î1 j-^oooViîo c-»v*»c» /*^-nv+^»fj

NSWIk*JL it* jyiA**i(L»t AAAiAliU*.*. *^, iV* X * VA i^«-V. l*f M. WW C4.W^AV/ I.WI, AHA M.V» UV/A JLJL_H/A A UX/OWAIAO J k/A W V_^ M-A l^t*

de Argeş. Pe drum a simțit că-i frig şi, oprindu-se automobilul, s-a îmbrăcat mai gros - însă era prea târziu. Cum a ajuns la Curtea de Argeş s-a pus în pat. A venit s-o caute d-rul regimentului, până la sosirea d-rului Mamulea. A avut o hemoragie. Şi-a păstrat mintea şi cunoştința până la 2 ceasuri înainte de moarte.

Lumea zice că d-na Mavrocordat a murit din cauza răcelii în serviciu, ca şi d-na Bengescu, regina fiind cu mult mai rezistentă.

Soțul d-nei Mavrocordat, Petru Mavrocordat, era născut în 1819 şi a murit la 1887. Ziarele spun că d-na Macrocordat ar fi născută în 1837, deci ar fi fost cu 18 ani mai mică decât soțul ei.

31 martie - Ieri regele era foarte abătut, după cum îmi spune It. col-Angelescu.

Azi-dimineață dl. Basset întrebă foarte îngrijat de dl. Butculescu, dacă a citit reportajul diplomatic din ziarul oficios „Viitorul", din care se înțelege că Bulgaria e gata să intre alăturea de Tripla înțelegere şi prin asta să fie silită şi România a lua o hotărâre războinică.

Herfurth spune subalternului său de la oficiul telegrafic din Palatul Regal: „România are să fie bătută dacă intră în război, deoarece fiecare soldat român n-are mai mult de 20 cartuşe".

l aprilie — Dl. Basset îmi recomandă să citesc zisele ziarului englez „Daily News", care vede lucrurile în chip obiectiv, după Wolfbureanu mă tem să nu fie o redare mincinoasă. Şi într-adevăr telegrama e de la Wolfbureanu. îmi mai spune că s-a liniştit acuma în privința trecerii ruşilor peste Carpați. Germanii au trimis multe ajutoare.

4 aprilie - Dl. Basset admiră pe I. Brătianu că-şi păstrează cumpătul cu toate că e încojurat de atâția zvăpăiați care de-abia aşteaptă să aţâțe focul.

- Nu prea-i văd pe aceştia, zic eu. Nu-mi vine a crede că Emil Costinescu ar

fi aşa de aprins.

- Ba da, este fiul său care-1 împinge mereu spre război şi-i de mirare că

tocmai el, ministru de finanțe, nu-şi dă seama că un război nu se face cu punga

goală şi fără muniții, căci în arsenalul nostru nu se face decât un cartuş pe zi pentru

fiecare soldat (500 000).

Văzând informația cu litere mari în ziarul „Moldova" asupra vagoanelor şi maşinilor vândute Rusiei, dl. Basset a zis că acestea le-ar fi de trebuință în Galiția, unde au linii mai înguste decât cele din Rusia, iar d-na Basset vorbea de dreptul Germaniei la protestare.

- Mai ales că pe căile noastre ferate trec de la un timp încoace o mulțime de

muniții ruseşti pentru sârbi, adăugase dl. Basset.

- Au trecut destule muniții şi din Germania pentru bulgari şi turci, zic eu, dar

d-lor tăgăduiau cu îndârjire. Dar nici eu nu m-am lăsat şi le-am spus că am

^formații sigure de la mai mulți profesori din Giurgiu. Şi am adăugat că nu-i lucru

de mirare, deoarece guvernul nostru vrea să se strecoare şi el cum va putea între doi

Vecini puternici. D-l It. col. Angelescu ne dă iarăşi asigurări că toate merg bine şi

Ca poate nici nu se încheie luna asta fără acțiunea României.

9 aprilie - Dl. lorga m-a poftit stăruitor să vin de Paşti (4 aprilie), la Văleni. °iam să mă duc chiar în ziua de Paşti, dar am fost chemat şi la dejun şi la masă e familia Basset (secretarul regelui). Luni n-am putut pleca din cauza ploii şi am at o telegramă d-lui lorga. Marți dimineața mă trezesc cu acest răspuns: „Miercuri vreme frumoasă, te aşteptăm, lorga!" Am plecat cu Vâlsan pe o vreme

prea frumoasă, bucurându-ne de priveliştea munților acoperiți cu zăpadă. Leota cu deosebire era cum îi ghiocelul peste tot.

Dl. lorga era în cerdac. Dar tocmai atunci vine un poştaş si-1 cheamă la telefon să vorbească cu maiorul Balif, de la palatul Cotroceni. Am mers la postă şi mereu cerca să ghicească pentru ce l-o fi chemând. I-a spus că sâmbătă regina doreşte sa facă o vizită la o serie de biserici. lorga a zis că i-ar conveni să vie un automobil să-1 ia la Bucureşti sâmbătă, spre a putea sta vineri acasă. Si mă întreabă dacă acest lucru este cu putință. Eu zic: „Cam greu ajung automobilele regale". Dar se vede că lui lorga i-ar face mare plăcere să plece la Bucureşti împreună cu soția în automobilul regal. „Măcar cu atâta s-o despăgubesc pe soție, pentru tainica neplăcere de a mă şti mereu cu regina Măria".

Repezându-se un câine după noi, lorga îi dă o lovitură straşnică cu bățul peste bot si zice: „Ia aşa rabd eu, până îmi vine bine de lovit". Dar eu mă gândeam la frica lui de câini şi la cuvântul vechi ca să te ferească D-zeu de lovitura fricosului,

Ne arată unde crede el că a fost cetatea Teleajenului, unde-i mănăstirea. Unul din semne este tăria locului, iar alt semn este că s-au făcut o mulțime de clădiri de piatră în Vaslui din zidurile cetății, ca în toate oraşele cu cetăți învecinate.

10 aprilie - Asară, ducându-mă la dl Basset cu domnişoarele care fuseseră la cursul lui lorga, dl Basset îmi dă un articol de Romain Rolland din „Journal de Geneve" din 14 martie 1915, intitulat „Notre Prochain, l' Ennemi" şi-mi spune că-i cel mai frumos şi cuminte articol ce a citit, care ar merita să fie tradus si în româneşte. „Leş combatants aux prises sont d'accord pour hair ceux qui refusent de haîr... Qui ne veut point delier comme Ies autres est suspect... La passion passe. La raison reste. La raison et l'amour".

Caută în țările noastre refugiul spiritului european. Arată societățile pentru ajutorul străinilor în Anglia si Germania. Se dă apelul unei societăți în Germania si-1 dedică prietenilor din Franța - din Gutes Frankreich, din la Douce France,

Morandini, director general al vămilor, a fost pus în concediu din oficiu, pentru că a pus în pungă 1/2 milion spre a lăsa trecerea unor muniții. Amenințat cu destituirea, a răspuns si el cu amenințarea că va da pe față pe toți acei mari care au făcut ca dânsul. Morandini a stat cu chirie la soții Marin şi nu si-a plătit chiria şi datoriile.

Aprilie [fără dată] - P. V. Haneş luase un interviu d-lui C. Meissner pentru „Epoca" si trimițându-i textul, acesta a făcut schimbări în declarațiile ce i se

puneau în gură asupra situației externe. Haneş le-a arătat d-lui N. Filipescu spre a vedea dacă aprobă publicarea interviului în „Epoca" în această formă. Filipescu i-a dedicat următorul răspuns pentru Meissner, în fața lui Em. Antonescu, Mânu, Giani. Crăciun si alții mai mărunți: „Politica nu e filosofic, ci acțiune. Si cine trebuie sa facă acțiunea nu se poate împăca cu toate nuanțele tezelor deosebite. Aşa fiind'

România, cu guvern şi imensa majoritate a țării, şi-a croit — şi bine a făcut - un singur drum alături de Tripla înțelegere, care va ieşi biruitoare. Şi aceasta nu e o părere, ci o certiudine, evident că până la încheierea păcii fiecare va susține că va învinge, nu se poate altminteri. Dar însemnează a nu fi în curent cu nimic, să-ți poți închipui că Germania şi-a ales calea, în orice caz România şi-a ales calea, în această direcție ne-am angajat. Avem deja o convenție cu Rusia, avem alta cu Anglia, în urma căreia ne-a făcut împrumutul şi avem o a treia cu Franța care ne dă muniții, ;i Suntem în Tripla înțelegere până în gât. Toate măsurile militare sunt luate într-o o singură direcție. Linia Focşani - Galați, singura noastră apărare înspre Rusia, nu mai există. Turelele de pe dânsa au fost transportate în Carpați. în asemenea condiții '} mai este iertat să mai crezi diversiuni ori să opreşti avântul nostru prin îndoieli ? j Pentru mine, cine e în curent cu împrejurările, e un criminal când înfăptuieşte astfel. De aceea nu cunosc decât un germanofil onorabil, este dl. Carp, care are scuza de a fi omul ideilor fixe şi care nu măsoară posibilitățile. Afară de Carp toți ceilalți sunt oameni fără de care nu-i permis să adaog nici o circumstanță uşurătoare a bunei-credințe, începând cu aghiotantul său, Virgil Arion, care a încercat întâi să vândă regelui Carol Liga pentru un portofoliu şi pe urmă s-a vândut el însuşi băncilor germane, care-i protestau polițele, îngăduința pentru asemenea indivizi nu pricep. Mai e o categorie de oameni care n-au curajul opiniei, ba şi care susțin aparent o politică şi în fond alta. Cel mai ilustru reprezentant al acestor două politici e dl Al. Marghiloman. El mă acuză de temeritate, pentru că am voit războiul alături de Tripla înțelegere. El a fost însă tot atât de temerar vrând să ne târască în război alături de Germania, în privința temerității, suntem deopotrivă, dar cu această imensă deosebire că el a greşit iar eu nu. Şi mai e deosebirea că dacă cineva crede încă că eu am greşit, îmi voi aplica însumi sancțiunea cuvenită unuia care încurcă politica cu părerile sale. Iar d-1 Marghiloman, după ce a

greşit, vrea să evolueze, vrând numai să salveze persoana, pe când noi ne gândim să scăpăm onoarea partidului, dus de dânsul din greşeală în greşeală, fie în chestia tramvaiului, fie în cea externă. Şi pentru că nu vrea să-şi aplice el însuşi sancțiunile, trebuie să i le aplicăm noi. De aceea sunt partizanul hotărât al izgonirii lui Marghiloman, cu ferma convingere că prin tranzacțiuni şi printr-o aşa-zisă disciplină ne micşorăm şi unii şi alții. Pe când, prin desfăşurarea idealului nostru, partidul conservator se înalță din mocirla în care ne bălăcim, spre cea mai mare strălucire. Acest eveniment trebuie să aibă răsunet glorios atât în țară cât şi în toată Europa. Alungarea lui Marghiloman trebuie făcută cu toate onorurile unui eveniment european". (Data scrisorii lui Haneş către C. Meissner, 3 aprilie 1915.)

14 aprilie - Lange îmi spune că dl. Basset îşi copiază testamentul după cel e anul trecut cu puține schimbări. Având şi eu treabă la d-1 Basset mă încredințez espre asta şi găsesc încheierea listei averii care trece la total peste 2 miloane. îi

spun lui Lange că prețuiesc averea d-lui Basset între 3-4 milioane. El zice: - In bani are numai 2 miloane şi ceva, dar cu casa trece peste 3 milioane.

- Dar ca venit eu cred că trebuie să aibă ca de la 5 milioane. Numai de la

„Moldova" ia anual 100 000 lei venit.

- De la postav a luat anul acesta 80 000. De la hârtie mai puțin.

Ciudat este ca tocmai azi copiasem la Academia Română frumosul testament al lui lordache (Cantacuzino) spre a i-1 citi d-lui Basset la dejunul obişnuit de vineri. L-a ascultat cu mult interes.

18 aprilie - Âsară a fost adunarea convorbirilor literare la Mehedinți, în urma polemicii iscate în „Epoca" asupra articolelor germanofile ale lui Corteanu din „Convorbiri Literare" si a împunsăturilor cu ofensiva națională împotriva lui Mehedinți, acesta a trimis o scrisoare lămuritoare lui Nicu Filipescu, poftindu-1 la adunarea convorbirilor spre a se limpezi şi mai bine lucrurile. Si Nicu Filipescu a primit cavalereşte această propunere de discuție contradictorie. Casa lui Mehedinți era mai plină decât oricând. Pe lângă obişnuiții „Convorbirilor", mai văd o mulțime de mutre noi. Trebuie să fi fost si colaboratorii de la „Denumirea poporului" şi de la revista cercului de studii a partidului conservator. Barnoschi-

Vasiliu lipsea însă. Venise în schimb filfizonul sec de Dinu C. Arion. Iar profesorul Gh. Lazăr era în frac. Dintre cei mai bătrâni, erau de față: Misu Seulescu, Crupenschi, C. Hiott (umbra lui N. Filipescu), Evolceanu (care n-a scos un cuvânt tot timpul). Venise şi dr. I. Nistor de la Universitatea din Cernăuți.

Nicu Filipescu era îmbrăcat în haine obişnuite, cu guler moale şi ghete galbene. Se plângea că-1 doare capul. Fuma țigară după țigară. Corteanu îşi citeşte partea I a unui studiu asupra psihologiei curentelor de la noi în legătură cu războiul. Citeşte cu o voce leşinată, dar cu hotărâre şi siguranță. Filipescu îl măsura mereu si-1 cântăreşte, ascultându-1 cu răbdare, chiar atunci când a adus vorba de apostazia noastră față de austro-germani, de care ne leagă un tratat de alianță. Contrastul era luare între figura masivă şi clocoUîoaie a lui rriipescu fală de figura cam ştearsă a lui Corteanu.

N. Filipescu începe aducând scuze pentru partea de jignire personală a d-lui Corteanu în articolele „Epocei". Amărăciunea e lesne de înțeles când „Convoririle literare" au putut să se coboare la asemenea considerații politice. Zice că are colecția completă a „Convorbirilor literare", dar în urma unor asemenea articole s-a gândit că trebuie să încheie colecția la anul 1915. Primind însă o scrisoare de la d-1 Mehedinți (ş-o scoate din buzunar) s-a hotărât să vie la această adunare pentru o dezbatere cinstită şi fățişă a credințelor asupra situației României.

Citeşte din scrisoarea lui Mehedinți asupra intrării României în confederația austriacă şi se miră că împrejurările de față mai poate fi vorba de alipiri la ° împărăție care trage să moară. Mehedinți răspunde că-i vorba de o confederație a Statelor din Europa centrală în contra puhoiului slav.

- Văd că citezi pe Ion Maiorescu, ca şi cum situația de la '48 s-ar potrivi cu

cea de acum. -'

Mehedinți aduce scrierile politice şi literare ale lui Eminescu spre a dovedi că şi el s-a gândit la un federalism.

- Să lăsăm cărțile şi citatele, domnule Mehedinți, acum e timpul faptelor.

Tocmelele acestea înalte se vor discuta după război şi dacă până atunci România îşi

va îndoi teritoriul şi populația, va avea un cuvânt cu atât mai greu la intrarea în vreo

confederație.

Filipescu vrea să citească din scrisoarea lui Mehedinți, dar acesta mereu îl hăituieşte cu întrebări şi răspunsuri, doar-doar ar rămâne scrisoarea necitită şi Filipescu cu un gest îngăduitor a pus-o înapoi în buzunar. Apoi desfăşoară motivele lui pentru intrarea în acțiune. Imputarea că la începutul războiului că şi el ar fi fost pentru germani o respinge, dând lămurirea că planul Germaniei cu atacul bruscat putea să se nască şi prin urmare datoria noastră ca stat mic era să ne facem mititei şi să nu se ştie de ființa noastră. Insă când a văzut retragerea de la Marna s-a încredințat că planul Germaniei a căzut şi din clipa aceea a căpătat certitudinea că biruința va fi cu Tripla înțelegere. Căderea Lembergului era pentru N. Filipescu semnul că şi noi trebuie să intrăm în acțiune pentru a avea drept la pretenții cât mai mari.

Arată că bărbăția sârbilor le va da drept să ceară întinderi de teritorii neînchipuite. Opinia publică în imensa ei majoritate a înțeles foarte bine încotro trebuie să mergem.

în septembrie Rusia ne-a făcut propuneri garantate în scris de Franța şi Anglia ca în schimbul colaborării noastre să avem dreptul la toate teritoriile locuite în majoritate de români. Am fost fricoşi şi n-am primit aceste propuneri venite la timpul cel mai potrivit, în decembrie, Rusia ne-a făcut aceleaşi propuneri dar redactate ca pentru fricoşi: neutralitatea binevoitoare (= colaborare) şi ocuparea teritoriilor locuite de români peste munți (= război). Aceste propuneri nu mai aveau garanția scrisă a Angliei şi Franței, dar această garanție va veni la intrarea în acțiune fiind de pe acum cuprinsă în împrumutul englez şi acordarea munițiilor franceze. >.Tot îi dați cu secrete de stat pe care nu le cunoaşteți (Mehedinți), dar uitați că Poporul are drept să ştie şi el în trăsături mari încotro trebuie să-şi îndrepte gândul Şi năzuințele".

22 aprilie - Primesc scrisori de felicitare cu ocazia zilei onomastice de la Prietenii din țară. Mihai Lupescu, T. Pamfile, D. Furtună, C. Rădulescu-Codin, iar de la Broşteni, îmi scrie fratele Simion Kirileanu, Leon Mrejeriu şi Petre Gheorgheasa.

23 aprilie - Sunt felicitat personal de familia regală, mulțămindu-mi-se

pentru serviciile aduse monarhiei. La masa de prânz, toți funcționarii Palatului

prezenți mi-au urat „La mulți ani!"

24 aprilie - După-amiază sunt invitatul prințului Barbu Ştirbei, la palatul din

Buftea. Toți în jurul meu, mă felicită, bucurându-se de prezența mea, în mijlocul

lor. Minunată familie!

Asară lorga a mâncat în zece minute şi împreună cu d-na lorga ne-am dus la Sala Fundațiunii unde a ținut o conferință minunată asupra armistițiului între ruşi si turci (în războiul de la 1877). Azi a fost cu regina Măria pe la biserici: Plumbuita, Antim, Schitul Icoanei, biserica Enei, precum si la Muzeul de la Casa Bisericilor, lorga se miră de incultura principeselor. Iar principesa Mărioara are un mers aşa de greoi şi nestetic. Regina Măria e ca un cal de rasă, cu ochiul cald, treaz şi cu nările umflate de simțire. Sara îl găsesc pe lorga obosit şi amărât, îmi spune că nu se mai duce la întrunirea Ligii (culturale) de la Turnu Severin.

26 aprilie - Scriu folcloriştilor din țară, mulțămindu-le, pentru felicitările adresate de „Sf. Gheorghe". Sara îl vizitez pe tata C. Meissner. Discutăm despre situația externă. Ne îngrijorează războiul european.

30 aprilie ~ lorga e amărât si incitat de faptul că D[emostene] Russo i-a arătat mai multe greşeli dintr-o publicație grecească pentru o eventuală erată. lorga a luat lucrul ca o amenințare pentru cazul când nu 1-ar recomanda profesor la Universitate si zice că el n-are pretenție de elenist desăvârşit. N-are decât să facă o recenzie cu acele îndreptări.

l mai - Găsesc pe lorga în otel aşteptând pe ministrul (I. G.) Duca spre a merge la mitropolit să-1 liniştească asupra planurilor arhitectului Maimorolu (Dimitrie, 1859-1926) de a se întinde cu palatul Camerei Deputaților asupra clădirilor Mitropoliei, îmi spune că Petre Carp a avut idee că Mitropolia trebuia rasă de acolo ca o vechitură de prisos!

îmi arată poftirea la dejun [6 mai] la Mogosoaia scrisă de prințesa Martha Bibescu. Zice că V. Drăghiceanu, care şi el e poftit, îl va lua cu automobilul de acasă. lorga îmi cere sfatul. Eu zic: „O femeia ca asta nu poate fi refuzată!" - „Da, însă este o deosebire între mine şi Drăghiceanu". - „Cred că vor fi mai mulți". - „Şi

apoi, mai este şi faptul că nevastă-mea a avea tot dreptul să nu fie mulțumită de-a mă vedea poftit fără ea". Nu zic nimic, dar eu văd prea bine că are dreptate.

21 mai - Merg la C. Meissner pentru a-1 felicita cu ocazia „Sfinților împărați

Constantin şi Elena", îmi dă veşti despre laşul Cultural unde prietenul Socrat Laîu

este prof universitar dr. la Facultatea de Medicină. 1

29 mai - Asară, fiind cu Ştefanelli în fața otelului „Regal", iată şi soții lorga care veneau de la Universitate. Mergem la masă. Pe când stăm la masă, a venit unul din secretarii lui I. (I. C.) Brătianu şi i-a arătat lui lorga o lungă telegramă. Numai ce-1 văd pe lorga izbucnind: „Da asta-i neauzit, asemenea pretenții îs neînchipuite!" şi s-a dus cu el la otel. N-a vrut să ne spună nimic, zicând că el e cel mai discret om din lume. lorga era bucuros că poate da concursul său - tăcut şi necondiționat - şi-mi spune că ar fi fericit să i se ceară lui redactarea proclamației războiului, căci ar face un lucru mai bun decât cel al italienilor, care i s-a părut fără nerv şi fără temeinică motivare.

Azi dimineață ne întâlnim la Biblioteca Academiei, lorga copiază nişte documente româneşti fotografiate. Mă gândesc că treaba asta ar putea-o face un student.

18 iunie - Mă duc la comunicarea lui lorga de la Academia Română asupra legăturilor noastre cu Constantinopolul (câteva ştiri noi relative la legăturile noastre cu biserica constantinopolitană în a doua jumătate a sec. XVII). Ieşind de la comunicare, mi se plânge că 1-au ascultat cu multă neatenție colegii de la secția ştiințifică; parcă-i ziceau: „de asta ne arde nouă?!" Mergem pe jos la gară. Pe drum mă întreabă de câți ani sunt ca să-mi spuie că drept azi împlineşte 44 ani.

1 septembrie - îmi scrie Simion Kirileanu din Holda Broştenilor că la 15

octombrie şcoala din Holda împlineşte 10 ani de viață zbuciumată şi crede nimerit

ca evenimentul să se facă public. Ar fi bine să se întocmească o monografie, care

să cuprindă biografiile celor ce-au funcționat ca învățători, un mic istoric al şcolii,

însoțit de o mică dare de seamă de la inaugurare, în vederea tipăririi broşurii îmi

trimite biografiile cadrelor didactice, şi-mi cere părerea. Mă informează că Ion

Teodorescu din Broşteni îi atrage copii de şcoală din Holda şi Căboaia.

2 septembrie - îi răspund fratelui Simion, că într-un timp atât de scurt nu se

Poate întocmi monografia unei şcoli.

27 septembrie - Despre articolele lui din „Universul" pentru regele Carol, forga zice: „De-aş scrie ca istoric, altfel aş scrie, dar ca om politic trebuie să Urmăresc posibilitățile, iar istoricul viitor va vedea de ce trebuie să scriu astfel".

5 noiembrie - Mă întâlnesc cu lorga la Biblioteca Academiei. Pe drum, spre otel, a venit vorba de ministerul (Cabinetul) francez în care au intrat toți fruntaşii,

ca politicieni, ci ca patrioți. Ăsta-i semn că războiul va dura. Generalul

w* *

eanu i-a spus că austro-germanii s-au vârât într-un joc primejdios în Balcani,

^Sa încât s-ar putea să fie atacați din spate la un momen dat, dar trebuie să fim gata. UL lorga era de aceeaşi părere.

O vorbă frumoasă a lui I. Brătianu, când i s-a cerut învoirea de a trece prin tară a unui corp de 50 000 ruşi (care să vină în sprijinul Serbiei) - „50 000 nu pot lăsa să treacă"... De ce? - „Pentru că as vrea să treacă 500 000!"

12 noiembrie - Ieri după cursul de deschidere a d-lui lorga la Fundațiune, atât d-rul Kraus cât şi eu am arătat d-lui Basset cât de mişcător a vorbit lorga despre Carol. Iar azi i-am spus că lorga a cam rămas nemulțumit că prințul Carol s-a scuzat că nu poate răspunde la poftirea ce-i făcuse la curs.

Gânditor lorga încheie cu privire la poftirea prințului Carol: „Pentru câte servicii le fac, s-ar cădea să se poarte altfel față de mine, dar, vorba d-tale, ei socot că totul li se cuvine, adeverindu-se vorba lui Bismarck despre Wilhelm II, măcar în partea I-a, că «toți Hohenzollemii sunt nerecunoscători şi prosti»".

15 noiembrie - La o lună de la sărbătorile de la Holda, aflu că totul a mers bine. Zi frumoasă, lume multă, serbări, si distracție. Felicitări, Simioane!

27 noiembrie - Ieri şi azi am stat de mai multe ori de vorbă cu lorga. La

cursul de la Iaşi, lorga a sfătuit pe tineri să nu umble după zestre. Să fi văzut ce

mulțămire pe fața studenților. Iar când lorga a adăugat că si el are o fată de măritat,

a fost un hohot din toată inima.

Se plânge că un popă din Constantinopol i-a făcut o dare de seamă răutăcioasă asupra cărții despre Peninsula balcanică. („Sârbii, bulgarii şi românii în Peninsula balcanică", Bucureşti, 1915.)

- „Apăi eu nu mă pot ține de stil şi de perfecțiunea limbii".

— De ce vă uitați la asemenea critici?

- „Apăi dacă mă strică la inimă".

Ținta ce-o urmăreşte prin cursurile despre cărți reprezentative şi personalități mari în istorie este ca, odată s-odată, să poată scrie o istorie universală după capul lui. De aceea atacă subiectul pe feluritele lui fețe. Zic: „Cum o să citiți atâtea cărți şi izvoare?"„Parcă eu citesc pagină cu pagină? Eu ştiu să mă opresc acolo unde trebuie."

28 noiembrie - Academia Română, prin adresa nr. 2470, semnată de lacob

Negruzzi, secretarul general, îmi scrie că „d-nii C. Rădulescu-Codin şi Dumitru

Furtună au trimis Academiei pentru tipărire în publicațiunea « Din viața poporul111

român », cel dintâi culegerea « Din gura poporului»: litii, poveşti, legende si pilde'»

cel de-al doilea « Plugusorul la români»".

Secțiunea literară, căreia i s-au trimis spre cercetare aceste culegeri, hotărât să se apeleze la mine, spre a le examina, pentru a fi publicate de Academie. Odata cu adresa primesc şi cele două manuscrise.

F

11 decembrie - La ora 1V4 d.a. mă duc la otel la lorga. îl găsesc cu H. Stahl, căruia îi dicta, Jstoria românilor din Ardeal", în franțuzeşte (,.Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie", 2 voi, Bucureşti, 1915-1916), lorga se

uita pe fereastră si, congestionat, se întorcea din când în când spre Stahl şi îndrepta câte ceva. Pe drum spre restaurant îmi spune ce obositor este să scoți deodată forma de dat la tipar dictând. Când scrii singur ai tihnă de a mai rotunji fraza şi a potrivi cuvintele.

75 decembrie - Scriu lui Mihai Lupescu la Zorleni-Tutova, spunându-mi părerea în legătură cu ultimele numere din „Ion Creangă".

20 decembrie - Ieri am fost la Vălenii de Munte. De la Ploieşti am mers împreună cu dr. I. Nistor. lorga ne arată din cărțile lui vechi. Ne spune că are de gând să-şi pregătească biblioteca şi casa spre a rămâne ca un muzeu, unde or putea veni studenții să facă anumite cercetări ştiințifice.

27 decembrie - La 5l/2 găsesc pe soții lorga la otel „Regal". Dl. lorga cu căciulă pe cap cu blana pe picioare scria.

Scriu la Broşteni, fratelui Ştefan Kirileanu - felicitându-1 cu ocazia „Sf. Ştefan".

29 decembrie - Duminica trecută, pe când eram la dl. lorga la Vălenii de Munte, a primit următoarea telgramă din Florica, de la dl. Brătianu: „Sfatului d-tale prietenesc răspund că nici înjghebarea, nici consecințele nu-mi îngăduie a le privi cu simpatie. Cu acest prilej îți exprim din nou dorința de a te vedea" (urmează felicitări de sărbători).

La partea a Il-a a telegramei vroia să răspundă lui Brătianu că nu vine. Arunci eu îi arăt cât de nedreaptă ar fi asemenea jignire față de un om căruia-i porți prietenie şi față de şeful guvernului, care ar rămâne fără sprijinul unui sfat tocmai când ar avea mai mare nevoie. - „Da, dar Brătianu, la Bucureşti, a zis că mă va chema, ca şi când ar avea vreun drept în această privință." - „Cu părere de rău, văd ca dv. puneți mai presus chestia de formă decât chestia de fond."

- „Atunci am să-i telegrafiez aşa: Vă urez sărbători fericite. La 29 sau 31 sunt în Bucureşti pentru audiență. Pentru Florica n-am automobil. La Văleni nu vrei sa vii?" _ „NU Vrei să vii este prea mult. Dacă dv. ați fi prim-ministru v-ar plăcea astfel de răspuns?" - „Atunci am să zic aşa: «Pentru Florica n-am automobil, Pentru Văleni n-ai vreme? »" Şi aşa i-a trimis telegrama.

31 decembrie - Mă întâlnesc cu dl. lorga la gară. Fusese la dejun cu dl. ratianu. Tot drumul până la Suceava m-arn gândit la temperamentul vulcanic al om atât de pregătit.

l! «?T.

1916

5 ianuarie - Poporul este neclintit. Oamenii politici de stat sunt încă dezorientați. Nu ştiu încă de partea cui să treacă. Ce va urma, Dumnezeu ştie.

28 ianuarie - lorga mi-a spus că Fr. Lebrun pregăteşte o dare de seamă despre „Istoria românilor din Ardeal", în limba franceză, arătând numeroase greşeli de limbă.

- Oamenii aceştia (spune lorga) nu înțeleg că pe mine mă preocupă ideea, iar nu forma impecabilă, într-o limbă care nu este a mea. O limbă internațională trebuie să îngăduie a fi scrisă şi cu oarecare greşeli, căci mai la urmă cartea va fi citită de nemți, unguri, ruşi care se interesează mai mult de idee, decât de forma limbii franceze. Sunt din aceia care pretind că în scrierile mele româneşti sunt greşeli de limbă.

„Şi mie îrni spun mulți că scrierile dv. sunt greu de citit, şi odată am vrut să vă arăt câte un pasagiu de acestea." „Ce fel de greşeli voiai să-mi arăți?" „Fraze prea lungi şi unele întunecimi sintactice." „Cum? Am să-mi schimb eu scrisul de gustul unor analfabeți care citesc numai «Universul» si cărți uşoare franțuzeşti? Asta-i prea-prea." „Se pot însă strecura întunecimi de frază în articole pe care dv. le scrieți într-o răsuflare." „Apoi ş-aici, foarte vă înşelați, căci credeți că scrisul iese d-un jet, cu uşurință. Este o crudă elaborare până găsesc forța si cuvântul potrivit."

5 martie - lorga cu librarul Sfetea. Riria Xenopol s-a plâns că Xenopol nu mai poate duce înainte publicarea ediției nouă din „Istoria românilor", A uitat cui a dat manuscrisul voi 7 şi 8 şi nu mai găseşte ilustrațiile. lorga primeşte sa privegheze tipărirea, iar Remus Caracas va face corecturile, căci ar fi mare ruşine să nu se găsească nici un fost elev pentru această lucrare. Zice ca tcate sările lucrează pentru tiparul volumului din Hurmu/achi, în locul răposatului Nerva Hodoş (mort ia 16 noiembrie 1913), ca să iasă rnia de lei pentru chiria văduvei. ^v'a face şi o prefață despre activitatea lui Hodoş. Aşa înțeleg prietenia.

25 martie - îi scriu lui Vasile C. Buțureanu, decanul Facultății de Ştiințe din Iaşi, anunțându-1 că peste o săptămână va avea loc concursul pentru catedra de geografie, la care se va prezenta şi George Vâlsan, unul dintre cei mai de valoare

tineri din câți cunosc eu. Temeinic pregătit, patriot, inteligență vie, George Vâlsan merită să ocupe postul de profesor universitar.

23 aprilie - „Sf. Gheorghe" aniversat mai puțin față de anii trecuți din cauza evenimentelor. „La Mulți Ani!"; „Noroc!"; „Să trăieşti, coane Ghiță!" şi atât, nimic mai mult.

3 mai - Cu lorga care îmi vorbeşte de poftirea regelui şi a reginei la Vălenii de Munte. Zice că în Germania şi Anglia, cartea lui despre românii din Transilvania a fost bine apreciată; numai în Franța, nu. - „Poate că ei având cultul formei şi al limbii..." - „Va să zică şi d-ta?" - „Nu eu, ci francezul acela care nu se împacă în privința limbii franceze"... - „Dar a lui (I. Rusu) Sirianu a fost mai bună? Nu cetiți şi judecați, adică nu faceți nimic şi judecați!"

16 mai - Obosit, stau în camera mea şi mă gândesc la soarta omului. „Omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului, aşa va înflori"... Aceste cuvinte îmi vin în cap de câte ori aud moartea neaşteptată a vreunul cunoscut. Ş-atunci în urechi îmi sună cântarea de la strana bisericuții din Holda a dascălului Gheorghi Apopii, poreclit Taşcă; care atunci când ajungea la partea asta, îşi umflă guşa şi, lărgind cântarea (adică rar şi clar), zicea: „Omul ca iarba...!" Apoi grăbind ritmul pe un ton de muntean scanda apăsat: „Nu mai nădăjduiți în boieri şi în fii oamenilor bogați!" Era adevăratul glas al luptei de clasă, rostit de un om simplu de la munte cunoscător al sufletelor celor bogați.

25 august - Scriu preşedintelui Academiei Române, răspunzând la scrisoarea din 28 noiembrie 1915, prin care eram rugat să-mi spun părerea în legătură cu manuscrisele lui D. Furtună şi C. Rădulescu-Codin. „Am onoarea a vă răspunde că am cercetat amănunțit manuscrisul părintelui D. Furtună - « Plugusorul la români» - şi m-am încredințat că materialul adunat este inedit şi vrednic de a fi dat la lumină între publicațiunile Academiei Române - « Din viața poporului român ». Cât despre culegerea lui C. Rădulescu-Codin - « Din gura poporului: litii, poveşti, legende şi pilde», comunic cu părere de rău că din cauza serviciului n-am avut timp să cercetez dacă materialele sunt inedite. Dat primejdiile acestor zile grele, restitui volumele Academiei."

28 august - Pictorul D. Stoica rănit la un braț în luptele de la Turtucaia se află uiternat în Spitalul „Gerota" din Bucureşti. Mă roagă să-1 vizitez, „fiindcă are multe sa-mi spună".

14 septembrie - Arde palatul „Imobiliara". Mă duc la lorga, unde era şi librarul Suni. lorga: „Bine c-ai venit, să mai schimbăm câte o vorbă". lorga a dat sfaturi soției să-i ascundă manuscrisele pe la țărance de încredere.

16 septembrie - Asară la dl. lorga, împreună cu Munteanu Râmnic. Era supărat pe Brătianu că nu 1-a primit şi zice că nu vrea să-1 mai vadă. Bate cu degetul în masă şi zice că tot asa-i şi Brătianu, care nu vrea să asculte de nimeni.

11 septembrie - Azi-dimineață, Brătianu a trimis pe adjutantul său să[-l] poftească pe lorga la o întrevedere, îi spun de pictorul D. Stoica, rănit la Turtucaia, si-mi dă un bilet pentru ministrul Duca: „Dragă domnule Duca, pictorul Stoica e la Spitalul « Gerota », cu palma stângă pătrunsă de un glonte. Peste puțin ar trebui să plece la regiment. N-ar fi un mijloc să-i cruțăm făcătoarea de minuni dreaptă? Primeşte, te rog, salutări amicale. Nicolae lorga, 17 septembrie, 1916."

20 septembrie - Simion Kirileanu, rănit în prima zi de război la mână, merge mai bine. îi scriu lui Minai Lupescu, la Zorleni-Tutova, toate acestea, întrucât am fost câteva zile la Brosteni, unde am primit dureroasa veste a morții lui N. Stoleriu, într-un atac dat la Pietrele Roşii, unde a fost rănit si Simion. „Un glonț 1-a lovit în cap şi astfel am pierdut unul din cele mai alese capete ieşite din mijlocul țărănimii". Leon Mrejeriu a participat la mai multe lupte, Petru Gheorgheasa este în Piatra Neamț cu aprovizionarea, iar Alexandru Vasiliu e la Păltiniş.

14 octombrie - lorga a redactat comunicatul guvernului din ziarele de azi. El îl redactează în termeni mai optimişti, iar Vintilă Brătianu a cerut o formă mai rezervată.

.' P;

tiflT

?. in'

.1

1917

6 ianuarie - lamă grea. Războiul şi tifosul s-au abătut asupra poporului român provocând mii şi mii de morți.

9 ianuarie - îl vizitez pe Mihai Costăchescu, istoricul. Discutăm despre grozăviile abătute asupra țării noastre.

25 martie - Mă duc la lorga să-i dau din partea lui I. G. Babeş suma de 500 lei pentru refugiații prahoveni şi 100 lei pentru fondul ziarului „Neamul Românesc". Fiindcă pregăteşte o lucrare asupra Dobrogei, îi arăt o broşură a lui Antonescu (fostul primar al Constanței) cu studii istorice. II interesează şi zice că n-o cunoaşte. Când ajunge la articolul despre numele Dobrogei şi vede înşirându-se toți autorii cu părerile lor, zâmbeşte, zicând că acesta-i sistemul învechit a face peltea lungă. Dar când vede că-i citează mereu Chilia şi Cetatea Albă („Studii istorice asupra Chiliei şi Cetății Albe", Bucureşti, 1899), adaugă: „Vezi, îndată ce se foloseşte de-o carte bună, lucrarea ia altă înfățişare". Şi citind numele lui Dobrotici, însoțit de epitetul Vlachata, zice că poți afla şi din cartea unui naiv lucruri interesante.

75 aprilie - îi scriu lui N. lorga, împărtăşindu-i neliniştea în legătură cu starea lucrurilor din țară, cu zvonurile care circulă în legătură cu împroprietărirea țăranilor, despre dezbinările politice, în ceea ce priveşte situația internațională a României, aşa rezultă din art. „Momentul hotărâtor", este din ce în ce mai grea.

23 aprilie - Nicolae lorga nu m-a uitat. De ziua mea onomastică, îmi urează SS fiu „printre aceia care cu credință tare, ieşită biruitoare din toate încercările, şi Cu puteri crescute de conştiința mărimii şi greutăților monumentelor, vor lupta Pentru a întemeia țara solidă şi curată care trebuie să fie: «în ea, locul meu, scrie N- lorga, va fi între cei cuminți, şcoliți şi scumpi la vorbă, de care avem prea puțini»".

7 iunie - Generalii Prezan şi Cerbaef cu I. [I.C.] Brătianu la rege. Taberele la

alatul Regal. 1. Colonel Ballif cu d-na Ciucu, colonel Găvănescu, maiorii

ezarescu, Țănescu, căpitan Georgescu; 2. D-na Lahovari şi mareşalul [Palatului]

-Crgi, d-na Procopiu, dr. Romalo, Denize; 3. Neutri: prințul Ştirbei, colonelul

, dr. Mamulea.

30 iunie - Prințul Ştirbei îmi spune că regele i-a zis: „Doresc un guvern al tuturor". I-a răspuns că şi dorința lui e aceasta, dar Misu Cantacuzino vrea o situație cu totul specială. Eu zic: „De ce ar merita numai I. Brătianu o situație specială?"

11 august - Ziua de naştere a regelui. Prințul Ştirbei îmi răspunde la urări.

„Să ajungă regele pan' la bătrânețe". Sara, prințul Ştirbei îmi cere să-i fac un

proiect de scrisoare către generalul Averescu, pe care să i-o ducă colonelul Balif

care pleacă cu regina pe front. Vrea să-i arate acoperit simpatia sa ca un răspuns la

intrigile ce se fac la Iaşi împotriva lui Averescu. îmi spune că el a apropiat pe

Averescu de rege, în interesul acestuia, deoarece Averescu e aşa de iubit în armată.

De aceea, Prezan nu-1 vede bine pe prințul Ştirbei.

15 august - Proclamația regelui la împlinirea unui an de război e redactată de Take lonescu şi îndreptată în Consiliu de Miniştri. Prințul Ştirbei îmi mai spune că textul declarării de război Austro-Ungariei a fost redactat de Porumbaru, despre care prințul Ştirbei are cuvintele cele mai bune.

25 august - Regina Măria vizitează oraşul Piatra Neamț. La gară a fost întâmpinată de generalul Averescu şi N. Brânzeu - prefectul județului Neamț, un vechi prieten al reginei Elisabeta. S-a deplasat la Spitalul Crucii Roşii, iar de aici, la Casa de convalescență pentru ofițerii francezi din Vila lui G. D. Lalu. N-a uitat-o pe d-na Albu, o veche prietenă, acum bolnavă, soția fostului primar, prefect, deputat si senator.

12 septembrie - în privința audienței lui Maiorescu la rege [în ajunul

Consiliului de coroană din 14/27 august 1916] prințul Ştirbei zice că regele i-a spus

în adevăr cuvintele: „Raporturile în ultimele 14 zile s-au schimbat cu totul", dar nu

i-a spus că intrăm în război, deoarece îl prevenisem pe rege că Maiorescu s-ar duce

îndată să comunice lui Czernin.

20 septembrie - Papacostea îmi spune că-i bine să comunic „prietenilor mei" care ponegresc pe T. Maioresca că pe timpul evacuărilor, în cea din urffiă convorbire cu dânsul, fiind de față şi prințul George Ştirbei [frate cu Barbu Ştirbei]. Maiorescu s-a arătat că era omul care face un pas si apoi aşteaptă spre a face alt pas-Ministrului olandez, [la Bucureşti] i-a spus că chiar dacă România ar fi pusă ^ pământ un an, doi sau trei, ea are forța şi elasticitatea de a se ridica şi înseşi puterii6 apusene vor avea interes întru aceasta din cauza grâului şi celorlalte bogății ale țarii-

Intrarea României în alianța Puterilor Centrale s-a făcut numai cu condHia intrării Italiei ca putere latină.

Maiorescu arată de ce România nu putea să intre în război alăturea cu Puterile Centrale. 1) Intrarea Angliei arată că războiul va fi lung; 2) Italia ieşise din

3) Sentimentul majoritar era pentru Ardeal şi nu puteam recuza acest ideal. Noi trebuia să aşteptăm slăbirea beligeranților

25 septembrie - îi scriu din Iaşi lui Simion Kirileanu, fratele meu, bolnav de icter (gălbenare). Mă interesez de starea sănătății tatei şi fraților. Unii de teama războiului s-au refugiat cu vite cu tot, la Pipirig, sau prin alte sate din apropiere, cumnatu Gh. Lupuleasa mi-a scris de la moşia Oneşti a Prințului Ştirbei (comuna Plugari, județul Iaşi, lângă Hârlău) şi aşa am aflat că e cu vitele lui şi două vaci ale tatei. Anița e la Pipirig cu copiii. Dar aud că pe fugarii din Pipirig îi mută mai înăuntru şi Gh. Lupuleasa mă întreabă dacă trebuie să-şi aducă soția şi cu copiii la Oneşti. I-am răspuns că ar putea să-i ducă şi la Grumăzeşti.

La Calendar am renunțat şi anul acesta din cauza marilor lipsuri de material tipografic pentru noi oameni săraci. Văd că Regina a dat să se facă un calendar. Dacă vrei să dai material pentru acesta, mi-1 poți trimite. La Kupermann n-am găsit cărțile dorite. Dar un prieten mi-a cedat Cronicile lui Şincai, pe care le cumpărase mai zilele trecute cu 20 lei. I-am dat cei 20 lei trimişi de tine şi dacă vrei, îți înapoiez banii, rămânându-mi volumul. Fiindcă eşti aproape de Zorleni, în spitalul din Bârlad, ai putea cere de la Biblioteca Orfelinatului cărți de citit.

Ştefan e tot la Broşteni, nu ştiu când va fi trimis la trupă. Petrea a venit zilele trecute pe câteva ore în Iaşi, pârlit şi dezbrăcat ca vai de el. I-am dat material pentru tunică. E trimis ca instructor la recruți într-un sat din județul Vaslui. Costache după boala lui a fost lăsat la p.s. a Reg. 56 care se găseşte la C., de unde mi-a scris. A fost cerut la construcțiile noi care se fac la Direcția Munițiilor şi mi-ar părea bine să fie lăsat aici.

n&f
H i
*.;nr
'?"''

1918

Vtr

24 ianuarie - Dl. Basset scrie prințului Ştirbei cu data de 11 decembrie 1917 (st.n.) că se gândeşte mult la nenorocirea sărmanei Românii şi la tragicul familiei regale, precum si la silința prințului de a le uşura greutățile, ceea ce ar fi dorit să facă si el.

30 martie/12 aprilie - La Domeniul Coroanei Mălini, în loc să ne cârpim, mai rău ne-am rupt!... Ieri am sosit aici pentru evacuarea Mălinilor şi cu această ocazie să mă îngrijesc a trimite ceva hrană la ai mei, rămaşi peste hotar în Broşteni.

Bieții oameni sunt încremeniți văzând că trec sub nemți. Lipsiți fiind de orice grijă şi povățuire din partea autorităților române, nu ştiu ce să facă. Cei tineri se tem să nu-i recruteze nemții. Cei bătrâni se tem de foamete. La mănăstirea Slatina mă duc tot pentru evacuare, însărcinat fiind de mitropolitul Moldovei.

Parcă am venit la înmormântarea acestor locuri iubite.

J»; .

Duminică 1114 aprilie: - La Călugăreni-Neamț. Vineri am plecat peste Stânişoara cu Strat si Solomon de la Dom[eniul] Coroanei. Pe tot drumul, femei din Broşteni după hrană. O femeie din Dorna era cu ochii roşii de plâns. Toată

lumea plânge, auzind că rămân sub nemți. Deşi îs foarte îndurerat, îmi pare bine că am venit în aceste locuri de suferință: ce văd ochii, crede inima.

în Bapşa focuri de adăposturi pe marginea drumului, ale oamenilor din satul Crucea care se duc după hrană. Soldați nemți si unguri caută fărmăturile rămase, ca şi câinii cei hămesiți.

La pudul din Borca, 2 soldați din Regim. 73, unul neamț şi altui bulgar din jurul Tulcei. Să-ți faci cruce! Şinele căii ferate înguste de pe Sabasa au fost luate. Se văd mii de legături de sârmă.

Găzduim la gospodarul Constantin Dimitriu în Soci, căci în Sabasa toate casele sunt pustii. Constantin îmi povesteşte câte i-au făcut rusii, zicând că-i burjui.

La casele Dom[eniului] Coroanei din Borca şi pe la mătuşa Ioana sunt numai şanțuri. Fabrica de la Gura Borcii e arsă. Şcoala devastată. Ruşii aliați parcă erau puşi pe nimicirea țării noastre. Mă întâlnesc cu bieții săteni din satul meu Holda, leşinați de foame cu toții. Vine şi mama Măriuca (soția a doua a tatei, după moartea mamei mele). E neagră ca pământul şi de-abia suflând. îmi spune că tata e slab de tot şi doreşte mult să mă vadă.

Soldații unguri fără arme trecuți la noi pentru hrană. Sătenii de la Farcaşa caută fainâ.

Miercuri 18 aprilie - In săptămâna Patimilor. La 6 dim. plec din Iaşi împre¬ună cu Se. Stan, directorul de la Dom. Coroanei în automobil spre Fălticeni prin Paşcani, Cristeşti.

Apoi la Mălini rânduim cum se va face împărțirea ajutoarelor de către regina Măria, care va sosi mâine dimineață.

Mergând spre Valea Bistriței, dejunăm în vârful Stănişoarei. Pajiştea din dos era cu verdeață proaspătă, iar în depărtare vederea perdelelor de munți împăduriți spre Ceahlău şi Transilvania, pe cale de a fi pierduți prin pacea iscălită zilele acestea la Bucureşti. De la Farcaşa mergem la Bicaz, unde Stan ia măsuri pentru pregătirea locuinței în vederea venirii regelui.

La Piatra, automobilul rămâne fără cauciucuri. Cu mare greu căpătăm un automobil de la generalul Paul Angelescu şi la 10/12 noaptea plecăm spre Folticeni pe o noapte rece şi înstelată.

Joi 19 aprilie - Plecăm cu un camion automobil pe deasupra Rădăşanilor spre Mălini, unde la 9Vi dimineața sosesc regina Măria, prințesele Elisabeta şi Mărioara, însoțite de general Baliff, miss Woodfield, d-na Kopkow.

Se începe împărțeala ajutoarelor: păpuşoi, făină de grâu, zahăr, haine.

Mă gândeam : ce păcat că regina nu se poate apropia de popor fără suită si pompă; fără alaiuri şi fără atâtea forme lipsite de sinceritate. Când a venit la rând frumosul bătrân Pavai Buzilă din Neagra Şarului, văd că regina îl priveşte cu interes, îi spun: „Dumnealui este răzeş din Domele pierdute". Atunci bătrânul prinde a lăcrima. Eu îl întreb din ce comună dorneana este. El se sileşte a grăi, dar cuvintele i se înecă în plâns şi nu poate zice decât: „Neagra", iar eu completez: „Neagra Şarului". Atunci bătrânul pune mâna la ochi, prins fiind de scuturul suspinelor. Regina se apropie de dânsul, ii ia de mână, îl mângâie pe obraz, o podideşte şi pe ea plânsul şi pe toți cei de față, care plângeau în tăcere. Regina îi dă mâna bătrânului să i-o sărute pe dos şi pe față, după vechiul obicei. Neuitată va rămâne clipa asta înălțătoare, când două suflete mari şi-au pus la un loc durerea: o

inimoasă şi un răzeş de viță veche.

Vineri 20 aprilie - împreună cu A. Popovici plec din Farcaşa spre Broşteni Şi Holda. La trecerea frontierei militare din Borca santinela română ne cere biletul, dar nemții ne dau voie să trecem fără nici o formă şi nici după aceea nu m-au mai ^trebat nime. La Pârâul Cârjei venise un general neamț în inspecție. A trecut pe iangă noi fără a întreba cine suntem, în Mădei primăria şi şcoala nu mai există, în

atul Poiana Gânştei au rămas numai două case. în Malişte grădini de zarzavat nemțeşti. La Gura Petroasei numai clădiri de-ale armatei. La Corcoduş nu mai este nici o casă. în Broşteni sunt două poduri peste Bistrița.

^După-amiazi plecăm la Holda, în Hărăoaia nu mai sunt case. în Holdița e mai

lne. In Holda casele sunt, dar ogoarele-s pustii.

Ofițerul vienez (evreu amabil) care s-a suit în căruța noastră detestă războiu si face laudă căpetănesei române aşa de frumoasă din Crucea (a lui Boutea).

Pe tata îl găsesc de tot slăbit, zăcând în pat. Nu putem vorbi mai mult, căci se umpluse casa de vecini, care venise să-şi plângă fiecare păcatele şi suferinţele. Tata cere să ne iertăm căci nu crede să mai fie cum a fost.

Când ne întoarcem de la Holda, vedem mai multe căruţe încărcate cu mese, scaune ş.a. pe care le trăgeau soldaţii nemţi, în lipsă de cai.

21 aprilie - Plec cu A. Popovici la Piatra, într-o harabuşcă. Obişnuitul contrast cu automobilul regal.

22 aprilie - Piatra Neamţ. Dimineaţa Paştilor o petrec singur pe Cozla, recitând în lacrimi, cu glas tare, poezia lui Eminescu „La mormântul lui Ştefan cel

Mare (1870)".

Adevărata biserică este în mijlocul naturii.

27 aprilie - Iaşi. N. D. Cocea la Marele Cartier (prieten cu I. G. Duca). Arghezi scrie la „Steagul".

28 iunie. Mă aflu la moşia Oneşti, comuna Plugari de lângă Hârlău, pro¬ prietatea prinţului Barbu Ştirbei. In cerdacul dinspre deal, stau de vorbă cu prinţesa

Nadejda. Este o dimineaţă senină cu nori paşnici departe spre Iaşi.

Ne întrebăm cu prinţesa Ştirbei ce vesti ne va aduce diseară prinţul Barbu Ştirbei de la Iaşi după 8 zile de lipsă totală de gazete.

Eu zic: Veşti de pe fronturi nu vom avea, dar ne va aduce veşti din păcătoasa noastră politică internă. Ea: Atâta numai că prinţul nu prea scoate din gură lucrurile interesante, pe care ie păstrează numai pentru el. Eu: O să vedeţi că o să avem cine ştie ce dare în judecată a Brătienilor, căci risipă a banului ţării s-a făcut destul. Ea: ce folos că Ionel I. C. Brătianu o fi fost cinstit, dacă a lăsat pe alţii să fure. Tocmai aşa zicea tata şi despre Ion C. Brătianu, tatăl lui Ionel, pe care nici tatăl meu, nici tatăl lui Barbu nu-1 puteau suferi şi-1 numeau de bandit. Eu: Şi când coio fiul „banditului" s-a căsătorit cu fiica mai mare a unuia din ei. Ea: Ambiţia lui Brătianu 1-a purtat pe la prinţesa Cuza, apoi la Bibeasca şi la urma s-a oprit la o prinţesa Ştirbei. Eu: Care Bibeasca? Ea: Cum nu ştii? Lala era aprinsă foc după Brătianu. Dar nebunul de Anton Bibescu si-a răzbunat sora, scoţând din minţi pe sora lui Brătianu, D-na Pillat. Si-apoi ziceai: „J'ai venge familie Bibesco!" Si povestea lui tanti: Cum a avut pe D-na Pillat, cum a

încetat cu scrisorile. Anton e un țâcnit care spune lucrurilor pe numele lor: „Tous Ies hommes se couchent avec toutes Ies femmes".

Vine apoi vorba de D-na Elisa Brătianu. Prințesa o numeşte isterică, plină de temperament. O învinuieşte că ar fi îndrăgostită de dr. I. Mamulea. Cine ştie? Bârfă între prinți...

10/23 iulie - Bicaz. De dimineață eram cu prințesa Ştirbei în livada lui Alecu poteraş de la Piatra Corbului, culegând flori. Regele venea singur pe drum şi a stat de vorbă cu prințesa, amabil. Regele avea o față bună şi era bine dispus.

19 iulie/1 august - Azi a sosit la Bicaz colonelul canadian Boyle. Regina cu prințul Ştirbei s-au dus la casa lui Ghelase şi au pregătit locuința pentru Boyle. Sara Boyle a mâncat la prințul Ştirbei.

9 septembrie - Catargi comunicase regelui hotărârea lui Marghiloman de a[-l] înlătura pe prințul Carol de la moştenirea tronului. Regele ar fi cedat, dacă n-ar fi fost lângă el prințul Ştirbei.

- Mi-aduc aminte că eu spunându-vă aceste întrebări asupra faptei prințului

Carol: Când? Cum? Cu cine? Dv. ați zis: „Un ticălos".

- Ba nu le-am spus aşa: „Mauvais fils, mauvais Prince; mauvais Roumain"

[Rău copil, rău prinț, rău român]. Şi dacă 1-aş fi lăsat pe rege să asculte îndemnurile

lui Maghiloman, ar fi lăsat [părăsit, trădat] pe prințul Carol. Aşa însă i-am pregătit

notele pentru o întâmpinare dată în scris lui Marghiloman la 9 septembrie 1918, în

care partea istorică (greşelile altor moştenitori) era după amintirile regelui.

18 septembrie - în vara anului 1918. Regel Ferdinand I şi regina Măria şi-au avut reşedința la Bicaz, în casele Domeniului Coroanei. De aici au vizitat toate bisericile şi satele împărțind ajutoare şi mângâieri, iar Regina Măria se ducea adeseori la o femeie bătrână din Rugineşti, iar regele mergea prin casele oamenilor stând de vorbă cu ei şi întrebându-i de nevoile lor, îndreptându-i la mine să le fac plângeri către autorități, pe care le viza Regele.

Odată s-a dus spre satul Potoci, pe dincolo de vale şi văzând că-1 urmăreşte un agent de pază 1-a chemat şi i-a dat un buchet de flori să-1 ducă Reginei. Regele s-a oprit la o clacă de deşfăcat porumb unde a întârziat aşa de mult, încât s-a făcut sară. Regina a trimis agentul să vadă dacă nu i s-a întâmplat ceva. L-a găsit la clacă.

Regele a vizitat amănunțit bisericile şi găsind în turnul celei de la Gura Gangului un frumos sfeşnic cu vulturul bicefal, Stema cantacuzinilor, şi care flefiind trecut în inventar 1-a cerut preotului în schimbul unui însemnat dar bănesc Parohiei bisericii. L-a dăruit Reginei, care 1-a aşezat apoi în odaia de rugă.

în multe excursii m-a luat pe mine ca să-i ajut la citirea inscripțiilor de pe 2ldurile Palatului Cnejilor şi ale bisericilor, într-o zi, m-a întrebat ce cântece ştiu

despre Bistrița! Eram în drum de la Mănăstirea Bistrița pe plaiurile lui Petru Rareş spre Bisericani.

30 septembrie - G. Vâlsan se află în spital la Iaşi. Urmează să-i facă doctorii o nouă operație, a cincea, aşa cum îmi scrie el. Este optimist, îmi mulțămeste pentru harta etnografică pe care i-am trimis-o. Regretă că a întrerupt lecțiile de geografie cu prințul.

l octombrie — Merg şi stau de vorbă cu părinții lui George Vâlsan care sunt îngrijorați de starea sănătății fiului lor. îmi povestesc despre greutățile întâmpinate cu venirea lor de la Bucureşti până la Iaşi.

20 octombrie - Sunt bolnav de gripă. Stau în pat şi mă doftoricesc singur, îi scriu lui George Vâlsan, aflat în spitalul „Sf. Spiridon" pentru operație.

74/27 noiembrie - îmi iau ziua bună de la Matei Cantacuzino. Vorbeşte despre audiența la rege. I-a spus toate, folosindu-se de forma: „Aşa i-am spus lui Brătianu când a venit să mă vadă. Pentru ce ai ticluit un guvern în dosul căruia lucrezi numai d-ta? Ca să te poți spăla de răspundere când vor face greşeli prin nepriceperea lor?" Şi Brătianu a răspuns: „Pentru că nu voiam să mă ia lumea cu pietre". „Atunci de ce eşti contra unui guvern sincer de colaborare a tuturor fruntaşilor politicii sub preşedința unui om neutru?" Si, la această întrebare s-a putut vedea că ocoleşte răspunsul. Regele a întrebat pe Mat[ei] Cantacuzino. „Oare ar vrea Brătianu un asemenea guvern?" Matei i-a răspuns: „Apoi tocmai pentru asta s-ar impune autoritatea cuvântului regal. Şi acesta e rostul unui rege

în împrejurări mari şi grele". Si Matei Cantacuzino îmi spune: „Regele e un om bun la suflet ca toți cei slabi, dar îmi face impresia că se conduce ca un şcolar care a învățat lecția de la una din cele 2-3 persoane care-1 țin aproape".

75/28 noiembrie - [Vasile] Bogrea îmi spune că a vorbit cu P. Şeicaru de la ziarul „Chemarea" şi a aflat că în interviul regelui de la ospățul celor decorați cu „Miliai Viteazul" mai erau şi cuvintele acestea: „Țăranii care au fost cei mai merituoşi în război au fost cei mai neîndreptățiți. De aceea părerea lor despre reforme mă interesează; de rest nu mă preocup". Şi cenzura (Văitoianu) a cerut sa nu se puie în ziar aceste cuvinte.

76/29 noiembrie - Pregătiri de plecarea Curții Regale la Bucureşti. Pr. Ştirbei îmi vorbeşte de pofta lui lorga de a veni la guvern. Zicea că N. Filipescu avea dreptate că în țara noastră poți guverna numai cu oameni de bun simț căci ceilalți sunt nebuni-

/ 7/30 noiembrie - Plecăm spre Bucureşti cu trenul regal. O ploaie putreda cu pâclă, semn că mergem plouați! Sau sunt lacrimile triste ale celor morți... Ploua şi în cabina mea.

Prințesa Ştirbei zice că multora li-i teamă de soarta acestui tren. 'v\ 1

21 noiembrie 14 decembrie - P. P. Negulescu se miră de ignorarea Universității şi a Academiei Române la serbarea intrării în Capitală şi de faptul că s-au decorat numai liberalii în frunte cu Porcu [Al. Constantinescu]. Regele dă dovadă mereu că-i regele Brătienilor. Şi-mi citeşte articolul pregătit pentru n-rul întâi al „îndreptării", când va apărea la Bucureşti săptămâna viitoare.

îi spun că g-ral Averescu între vechi conservatori, de-o mână, tachiştii de altă mână, va pierde lupta față de liberali, căci lumea care până acum s-a ținut departe de mocirla politicianilor era însetată de un partid nou şi curat, fără amestecuri şi compromisuri. Liberalii au găsit formula de propagandă în contra Ligii Poporului. Nu vedeți că g-ral Averescu a dat mâna cu boierii care-s contra reformelor?

Negulescu îmi explică unirea cu tachiştii şi conservatorii. Zice că g-ral Averescu trebuie să facă unire cu dânşii spre a împiedica pe Brătianu de a-şi atrage într-un aşa-zis guvern național, care ar fi zădărnicit alcătuirea unui bloc

politic care să urmărească întâi de toate zdrobirea brătienismului spre a curați terenul pentru alcătuirea noii politice.

în articolul ce mi-a citit era tocmai vorba despre pacostea regimului politic al liberalilor, iar încheierea era că dacă nici Parlamentul, nici opinia publică nu-i în stare să reacționeze, atunci ne-am fi aşteptat de la rege să-şi facă datoria. Dar dacă şi el s-a făcut unealta unui singur partid, atunci mai bun ar fi un regim republican.

Col. [Radu] Rosetti zice că a vorbit cu ministrul de externe englez. Războiul acesta nu-i între două țări sau națiuni, ci între două concepții care se exclud: concepția germană a forței şi concepția occidentală (col. Rosetti a lămurit: concepția latină) a libertății. Războiul nu va înceta decât prin izbânda netăgăduită a uneia din aceste două concepții.

1114 decembrie — întâlnesc pe dr. George Maior şi-mi arăt bucuria că-1 văd în ziua aceasta mare pentru ardeleni.

îmi răspunde rece, fiindcă-i mâhnit de pierderea fiului agronom, în care-şi pusese toată nădejdea să-i urmeze activitatea. Cât despre ziua asta mare adaugă: Toate se pot schimba de la o zi la alta; să vedem dacă suntem în stare să consolidăm unirea.

6/79 decembrie - în Banat s-au împărțit afişe în care se spune că Ungaria e "berată de rege şi de magnați şi sfătuieşte pe români să se ferească de boierii din România, de regele cel bețiv şi de regina cu mulți drăguți.

Regele la Biserica Sf. Neculai Şelari. A întrebat ce purtări a avut preotul al acestei biserici şi numai după aceea a primit invitația.

La Biserica Kretzulescu a fost parastas pentru Nicolae Filipescu. Credincioşii Ul Filipescu pe care i-am văzut în biserică au multă asemănare fizică cu fostul Patron şi pe loc e-ntipărită acea pornire învăpăiată a luptătorului Filipescu. Era si Mehedinți. Apoi generalul Averescu şi-a făcut intrarea ajutat fiind înainte de C.

Argetoianu, iar în urmă venea toată ceata cu uriaşul Otetelesanu în cap. Sosirea delegației ardelene în frunte cu cei doi episcopi a fost mişcătoare. La ieşirea din biserică, lumea a făcut manifestație de bucurie generalului Averescu.

După-amiază a fost călărie la km 10, sos Ploieştilor. Prinţul Carol, prinţesa Elisabeta, d-rele Ştirbei, prinţul Ştirbei, George Moruzi ş.m. Au fost şi întreceri la alergări peste obstacole. Calul prinţului Carol dădea regulat obstacolele jos.

Sara masă mare la Cotroceni cu delegaţia ardeleană în cinstea lui Maniu şi a lui Vlad.

La coi. Radu Rosetti serată cu danţ pentru ofiţerii francezi. Am fost şi eu ca să privesc din balcon.

9/22 decembrie - Gr. Trancu [-Iaşi] spunea la masă la soru-sa că mulţi liberali se plâng împotriva lui Brătianu, care-i amână cu zilele de la audienţă.

După-amiază, ducându-mă la d-na Măria Ştirbei, cam bolnavă, îi găsesc pe Brătianu acolo de un ceas. Mai stă 1/2 ceas, apoi pleacă pe 1/4 ceas în oraş şi iar vine, pentru a-si asuma şirul glumelor. Iar eu mă miram în gândul meu cum poate un prim-ministru, în timpuri aşa de grele, să piardă ceasurile în acest fel.

Brătianu îmi cere cărţi de citit din biblioteca regelui. Zic: „De mare folos ar fi să citiţi cărţi alese din istoria Transilvaniei de G. Bariţ". Răspunde: „Eu citesc cărţi cât mai departe de preocupările actuale".

11124 decembrie - Maniu întrebând despre mine, m-am dus azi să-i strâng mâna. Era cu Vaida.

73/26 decembrie - „Monitorul oficial" cu data de azi publică decretul lege de unirea Ardealului cu România, împreună cu raportul iscălit de 1.1. C. Brătianu.

La amiazi, pe când eram la masă la prinţul Ştirbei, treceau mulţime de femei si copii cu steaguri roşii care strigau: „Trăiască republica". Aud că şi regelui, pe când trecea cu automobilul, alţi manifestanţi i-au strigat „Jos regele, sus republica". Toată lumea crede că la mijloc sunt aţâţători plătiţi cu bani lăsaţi de nemţi.

Pe la 5 d.a. adunându-se manifestanţi socialişti în slr. Sf. Ionică, la Clubul socialist şi în Piaţa Teatrului [Naţional] s-a scos armata şi din partea manifestanţilor pornind împuşcături a răspuns armata cu foc de mitraliere omorând pe mai mulţi-

Dl. Butculescu zice că d-rul Racovski cu al său Frimu şi Cristescu aţâţă atât aici cât şi la Cluj unde au fost mari mişcări.

Dl. mareşal [al Palatului] zice că oamenii noştri politici nu se pot uni difl cauza atotputerniciei lui Brătianu, care vrea să-i micşoreze pe toţi ceilalţi.

Raportul telefonic al Siguranței: „4 morți în Piața Teatrului şi 2 în stf-Câmpineanu. Vreo 14 răniți. Copiii anume erau puşi în fruntea manifestanților ca armata să nu tragă. Un foc de revolver a rănit grav un soldat, si atunci ceilalți soldat1

s-au înfuriat. Arestări - vreo 200 la clubul social democrat, din cauza strigătelor: « Jos regele! Jos armata! »"

La nr. 28 din strada Câmpineanu alt grup de manifestanți, veniți dinspre str. Ştirbei Vodă, au fost opriți de armată, au zbierat până pe la 7 seara, în Piața Teatrului, s-ar fi strigat „Trăiască Germania!" Printre lucrători s-a împrăştiat vorba că toți cei ce-au servit sub nemți vor fi dați afară. Pe mâne s-a proclamat greva generală pentru liberarea celor arestați.

Manifestanții de azi erau tipografi. Martinescu îmi spune că era aproape de înțelegere, dar doritorii de deputății cu cravată roşie au ținut-o înainte cu republica şi revoluția socială.

29 decembrie - Nicolae lorga întorcându-se cu familia de la Iaşi, locuieşte în str. Depărățeanu, 2, deasupra Băncii „Sf. Gheorghe", în mare strâmtoare. Lipsă de pane, lemne şi lucruri gospodăreşti.

\..'„

1919

79 ianuarie - G. D. Lalu mă întreabă dacă sunt adevărate zvonurile în legătură cu trecerea lui Matei Cantacuzino la liberali. Cum se îndură să-1 părăsească pe Nicu Filipescu ?

La Piatra-Neamț, începând cu 10 ianuarie, arhitectul Roger Bolomei lucrează la planul casei ce are de gând s-o construiască în oraş.

24 ianuarie (stil vechi) - Asară am fost la lorga. Era foarte nemulțumit de purtarea Aliaților față de România. E măgulit de vizita ce i-au făcut delegația saşilor şi cea a georgienilor (armenilor?), îmi arată cărțile vechi cumpărate. E singura lui plăcere, pe lângă drăciile fetiței cele mici. înainte mai avea plăcerea lucrărilor tipărite.

E îngrijit (îngrijorat) de găsirea unui păduche, acum, pe vremea tifosului exantematic. îl liniştesc spunându-i că eu sunt în acelaşi caz!

3 februarie - Scriu Administrației Domeniului Coroanei Bicaz pentru a da Primăriei Tg. Neamț cantitatea de lemne necesară reparării Casei în care s-a născut şi copilărit Ion Creangă. Starea de paragină în care se află clădirea a determinat-o pe sora povestitorului, să se adreseze Regelui Ferdinand I, cerându-i ajutorul. Suveranul României m-a însărcinat pe mine cu rezolvarea scrisorii.

Ca urmare a Apostilei Regelui Ferdinand I scrisă pe petiția surorii lui Creangă, înregistrată la Nr. 1662, din 5 decembrie 1918, rog pe C. Stan - primar, Felie Ghcoigîicăsu — msutuioi şi Zauei Gugoiuî — magistrat sîagiai la Judecătoria Războieni-Neamț să ia măsuri pentru repararea Casei lui Creangă din Humuleşti, precum si clădirea unei locuințe pentru surorile şi urmaşii scriitorului.

9 februarie - Lui G. D. Lalu din Piatra-Neamț i-a murit copilul, împreună cu Elisa, soția lui, plâng toată ziua. Mă roagă, pentru că a uitat adresa lui Roger Bolomei, să-i înmânez o scrisoare, iar d-lui Butculescu să-i transmit scuze că n-a avut timp să scrie. Socrat Lalu prof. univ. dr. a stat o lună în Piatra-Neamț neavând activitate la Universitatea din Iaşi !

16 februarie - Prof. V. A. Gheorghiță, aflat la Pipirig-Neamț îmi scrie ca a primit banii trimişi de mine si are de gând ca în toamnă să organizeze o expoziție de sculptură în lemn.

14 mai - Ieri trecând pe la redacția „Neamului Românesc", găsesc pe lorga controlând corecturile făcute de Caracas. Mergem la anticar, arătându-şi bucuria că ieri a cumpărat cartea grecească a lui D. Filippide („Istoria României", Lipsea, 1816) de o raritate extremă, numai cu un leu, punând-o aşa la întâmplare, printre alte cărți cumpărate.

16 mai - La 31 decembrie, îmi aminteşte Mihai Lupescu de la Zorleni-Tutova, se împlinesc 30 de ani de la moartea lui Creangă. Colectivul de redacție doreşte ca ultimul număr din anul acesta al revistei „Ion Creangă" să fie închinat amintirii povestitorului. Urmează să le scrie şi altor oameni de cultură pentru a primi materialele. Până acum am scris următorilor: lacob Negruzzi, A. C. Cuza, N. A. Bogdan, Al. Vlahuță, I. Nădejde, D. Furtună s.m.a. Mă roagă să-i trimit un articol închinat evenimentului şi o fotografie a lui Gr. Kirileanu.

23 mai - Primesc scrisoare de la Vasile Bogrea din Iaşi, prin care mă anunță

de primirea cărții pe care i-am trimis-o cu câteva zile în urmă. Mă roagă să-i fac

câteva corecturi la o lucrare care se află sub tipar.

24 mai - Socrat Lalu îmi scrie din Iaşi, anunțându-mă de sosirea din Franța

a d-lui Monod, fost coleg de facultate la Paris, cunoscut şi de d-nii Basset si Butculescu. Mă roagă să mă ocup de cazarea oaspetelui.

7 iunie - Academia Română 1-a ales membru corespondent pe istoricul Iustin Frățineanu din Basarabia, pe care 1-am cunoscut personal. Prin această alegere Academia Română nu numai că îi apreciază munca, dar cimentează mai mult unirea sufletească a Basarabiei cu țara mamă.

20 iunie - Vineri, luna trecută, fiind la Broşteni cu dl. Butculescu, primim o telegramă că din ordinul prințului (Barbu) Ştirbei trebuie să ne întoarcem la Bucureşti joi în loc de duminică. Mult ne-am bătut capul ce să fie la mijloc, dar n-am găsit nici o dezlegare. Sosind la Bucureşti, aflăm că-i vorba de plecarea în concediu nelimitat a prințului Ştirbei, sau în exil după cuvântul ce mi-a spus prințul la cererea de bun găsit. Altă lămurire nu mi-a mai dat.

D-rele Ştirbei, care au venit să-şi ieie ziua bună de la dr. Mamulea şi de Ia mine, erau foarte mâhnite de această plecare neaşteptată, iar prințesa (Nadejda Ştirbei), chinuită de migrena-i obişnuită, îmi trimite o scrisoare plină de durerea Părăsirii cuibului său de la Buftea. E vorba să meargă în Italia la baron Fasciotti, Pană-si vor găsi locuință undeva în munții Italiei, iar prințul Ştirbei cu Mişu se duc Cu principesa Ileana la Paris.

Pesemne că față de greutățile interne si externe, capii opoziției la consultarea ce li s-a făcut de regină şi de rege vor fi cerut înainte de toate îndepărtarea prințului Ştirbei, prin mijlocirea căruia Brătianu putea guverna şi din opoziție.

23 iunie [La lorga] - Prof. Constantinescu, cerându-i sprijin pentru căpătarea unei burse în străinătate, lorga sare în sus zicând că nu cunoaşte nici o superioritate la colegii din străinătate. Nicăieri nu poți învăța mai mult ca la Bucureşti, înțelege numai atât: mijloace pentru cercetări speciale.

25 iunie - Asară la dr. Martha Rainer. Plecarea tuturor copiilor regali îți dă

de bănuit că ar fi la mijloc teama de bolşevism, în multe familii din înalta societate

vede pregătiri pentru plecarea în străinătate.

Spune că interviul dat de regină ziariştilor străini a fost lipsit de tact; a vorbit de trebuința regilor unor ziarişti republicani; a întrerupt de mai multe ori pe rege, ceea ce a impresionat rău pe ziarişti; i-a concediat cu cuvintele: sunt obosită.

26 iunie - Tzigara crede că plecarea prințului Ştirbei e în legătură si cu

cumpărarea unei proprietăți pentru rege în Italia. Plecarea tuturor principilor regali

nu se poate explica decât prin frica de bolşevism.

Tzigara spune că regele a vorbit mult cu Marghiloman la curse; după aceea Marghiloman a fost la masă la Buftea.

Panaitescu îmi spune că regina cheamă în audiență pe oamenii politici. A dat lui Grigore Filipescu o scrisoare pentru Clemenceau.

17 iulie ~ Vasile Bogrea este prof. univ. la Cluj. Se pregăteşte pentru concursul ce urmează să aibă loc, pentru ocuparea catedrei de limbi clasice. Are contracandidat pe Popa-Lisseanu.

22 iulie - Duc lui lorga articolele lui V. Bogrea (pentru recomandarea la catedra de latină la Universitatea din Cluj), îl găsesc singur la masă, căci familia e la Văleni.

- „Mănânc ce-mi dă bucătărița şi nu mai fac nici o vorbă. Fiindcă eu fac totdeauna o deosebire: numai la cei care-mi datoresc iubire cer să mă îngrijească cu luare-aminte, pe când de la cineva care-i indiferent nu pot cere nimic. Nu pot dormi de răul şoarecilor şi a ploşnițelor."

14 august ~ în urma acordării unui concediu spre a mă duce în Elveția sa vizitez familia Ştirbei aflată acolo într-un fel de exil impus de politicieni, mă duc la Castelul Peleş spre a lua scrisorile către prințul Barbu Ştirbei.

în tren mă întâlnesc cu un inspector de C.F.R. care se ducea la Paris să p*"1' ——^5 mâinile făgăduite, dar mereu amânate. Trenul nostru întârzia cu ceasurUe

prin gări. Aşa numitul Simplon a făcut 7 ceasuri până la Sinaia! Inspectorul C.F.R. zicea că nu-s de vină numai păcătoasele maşini ale C.F.R., ci

şi lucrătorii care nu le îngrijesc, anume ca să se dezorganizeze transporturile şi apoi să-şi impună cererile: 300 lei pe săptămână (atâta cât cer şi tipografii).

în balconul Castelului Peleş erau oaspeții de la primirea noului ministru italian. Timp frumos.

Denize, secretarul reginei, îmi vorbeşte despre meschinăriile lui N. Butculescu, şeful contabilității care ține locul lui Basset: a reținut pentru alte scopuri, din suma lunară pentru rege (5000 lei) şi regele e dezgustat.

Ceai la prințul Nicolae, căruia nu-i plac englejii, care nu-s nici învățați, nici inteligenți şi te-nțeleg aşa de greu!

Regina Măria mă primeşte la 8 seara şi-mi dă scrisori pentru prințul Barbu Ştirbei, pentru prințesa Nadejda şi pentru sora sa (a reginei) aflătoare la Zurich.

In privința prințului Carol zice să-i spun prințului Ştirbei că nu s-a luat încă nici o hotărâre, căci trebuie să ne impunem noi părinții condițiile noastre, iar nu el pe ale sale.

- Mai este şi Parlamentul, zic eu...
- Pentru moment e pe front şi-i privegheat de aproape.

75 august - Regele mă primeşte în ultimul moment şi-mi dă scrisoarea sa pentru prințul B. Ştirbei. Apoi, foarte încurcat, îmi spune că ar dori din partea prințului Ştirbei un raport asupra înțelegerii care a avut-o cu ministrul de domenii în privința fermelor de pe Domeiile Coroanei, deoarece vede cu mirare că aceste ferme vor fi desființate.

Steinebach, conducătorul Palatului Cotroceni, îmi spune că dacă prințul Ştirbei nu se întoarce mai curând el a hotărât să plece din serviciile Palatului din cauza greutăților ce întâmpină din toate părțile: militarii vor să se amestece în toate; mareşalul [Palatului] e slab şi se lasă condus.

20 august - Sosesc din Valea Bistriței, unde am împărțit ajutoare de la regină.

Mi se spune că prințul Carol a făcut una si mai groasă. A scris 4 scrisori: una lui Brătianu, alta lui Take lonescu, alta lui Marghiloman şi una şefului socialiştilor y orna Dragu?) în care declară că renunță la tron. Se mai zice că ar fi cerut ^scrierea în partidul socialist, zicându-şi cetățeanul Carol. Se zice că ar fi făcut estament în favoarea femeii cu care trăieşte (Zizi).

Ziarele neputând să publice nimic în această privință pe față, au alergat la lJlocul acrostihurilor („Izbânda" din 3 august - Prințul Carol a abdicat; '•

niversul" din 7 august, pe pag. 2: în ultima şedinţă a clubului socialist s-a unţat înscrierea în mişcare de noul tovarăş cu multă însufleţire).

Stai încremenit. Si-mi amintesc de cântecul pe care prinţul Carol împreună cu tovarăşii săi de călătorie în 1909 îl repetam mereu în faţa oricărei privelişti frumoase: „Tout şa ne vaut pas l'amour" [Nimic nu valorează cât dragostea].

îmi aduc aminte si de-o vorbă a d-rului Mamulea, care întrebat asupra educaţiei ce s-a dat prinţului Carol, a răspuns: „S-a căutat un educator ieftin şi roadele se văd".

21 august - Tzigara îmi spune că a văzut scrisoarea prinţului Carol către Marghiloman. Şi comunica textul scrisorii către rege. Această scrisoare a făcut-o în urma vizitei la moşia Mănăstirea a generalului Văitoianu şi a col. Bayle, care i-au cerut să plece pe front, dându-i o scrisoare de la regină.

Vasile Bogrea îmi scrie puţin, dar cu căldură. Va fi în urma concursului susţinut de titularul Universităţii Dacia Superioară din Cluj. Din fiecare cuvânt scris se simte tremurai unei nesupuse bucurii, glasul fericirii.

23 august - Dr. Martha Rainer a aflat că prinţul Carol a fugit noaptea de la moşia Mănăstirea şi a venit la Bucureşti la socialistul Toma Dragu, căruia i-a cerut în scris intrarea în partidul socialist, fiind „sătul de mascarada regală". Acolo 1-ar fi găsit procurorul general, care i-ar fi luat un interogatoriu.

20 noiembrie - Telegrama regelui nostru către regele Angliei. Cam aşa: Se plânge împotriva Consiliului Suprem care loveşte în demnitatea şi independenţa unui stat mic, dar care ca aliat a făcut jertfe aşa de mari în interesul cauzei comune. Autoritatea guvernului este ştirbită, lăsându-se câmp liber agitatorilor împinşi de mişcările anarhice de peste hotare.

Roagă să intervie pe lângă regele Italiei şi preşedintele Republicii Franceze, cărora le-a îndreptat aceeaşi plângere.

Ziarul „Orient" a reprodus această telegramă iar englezii şi francezii îşi dădeau vina reciproc pentru această ofensă. Ataşatul militar englez din Bucureşti spunea prinţului Ştirbei că s-a făcut mare greşeală de acei ce-au îndemnat pe rege să trimită asemenea telegramă.

Note pentru rege cu privire la audienţa lui Maniu. Cam aşa:

Am dorit ca guvernul României Unite să fie prezidat de d-ta. înainte de ale¬geri se putea înţelege rezerva dv. faţă de partidele din vechiul regat, dar acum

când dv. reprezentați sâmburele cel mai puternic al majorității, puteți face un guvern cu partidele noi (țărănesc si național-ist), rămânând liberalii în afară de guvern, spre a se potoli violența celor ce s-au abținut de la alegeri (Averescu). însă noul guvern nu trebuie să se lase a se întări curentul exagerărilor privitoare la expropriere.

23 noiembrie - Duminică. La Buftea. Vine I.I. C. Brătianu cu d-na Zoe. întreb — nnntui Ştirbei ce veşti a adus. Zice: „Aliații ne-au trimis notă de rupere

relațiilor în caz de neiscălire a tratatului cu Austria". La masă vine vorba despre întoarcerea în țară a legațiunilor. Eu zic: „Nu pot crede să rupem legăturile de acei prin care am făcut România Mare".

- Cum poți vorbi aşa, zice prințul Ştirbei (iar d-rele holbară ochii - numai d-na

Duca era de părerea mea pe când dl. Duca tăcea). România Mare am făcut-o noi.

- Fără victoria Aliaților, am fi rămas cu pacea de la Bucureşti.

- Fără intervenția şi fără jertfele noastre, Aliații ar fi rezistat mai greu. De ce

depreciezi valoarea noastră?

- Eu nu depreciez valoarea ci numai pregătirea noastră. Şi ar fi bine să vedeți

că şi V. Stroescu, în discursu-i atât de aplaudat, a emis aceleaşi păreri.

- Se poate, dar asta nu m-a convins. Şi-ai să vezi că dacă rezistăm, Aliații n-au

să îndrăznească a rupe relațiile, precum n-au rupt relațiile nici cu Italia, pe care au

amenințat-o. în urma respingerii tratatului de către Senatul american, Aliații din

Europa n-au nici un interes să-şi creeze duşmani.

- Ş-apoi e şi chestie de demnitate, când vezi că ne tratează mai rău ca pe

duşmanii unguri şi bulgari.

Brătianu a avut vizita lui Maniu pentru alegerea preşedintelui Camerei, zicând că mulți [îl] vor pe lorga.

Prințul Ştirbei a vorbit la telefon cu regina care-i la Sinaia.

Dr. I. Simionescu zice că Brătianu mai vrea rezistență 2 săptămâni, deoarece în curând vor fi mari schimbări politice în Apus.

27 noiembrie — Regele şi regina au sosit de la Sinaia azi la amiază şi aud că se vor întoarce în curând la Pelişor.

La y/2 mă cheamă Denize la telefon şi-mi spune că nu[-l] găseşte pe lorga spre a-1 înştiința că regele doreşte să-1 aibă la ceai azi la ora 5.

Mă duc la Cameră, unde răzbat cu greu. lorga se coboară la mine împreună cu preotul Bălan din Sibiu.

l decembrie - Enervarea creşte zilnic din cauză că rămâne întunecată chestia noului guvern şi a semnării păcii. Zilele trecute am văzut la Palatul Regal pe miniştrii înțelegerii, dar preşedinții camerilor de-abia azi vor fi chemați. „Viitorul" Publică cu litere de-o şchioapă discursul generalului Văitoanu, rostit la ultimul Consiliu de Miniştri, discurs pe care voia să-1 rostească în ultima şedință a Camerei.

3 decembrie - Dr. Mamulea crede ca I. Brătianu a împins rezistența până la ite imposibilului, din cauză că a socotit amenințările Consiliului Suprem ca u* bluff.

- Şi s-a înşelat, ca şi la începutul războiului, când i-au ieşit pe dos toate

revederile. Portarul de la otel „Regal" a zis cu drept cuvânt: Țara s-a făcut mare,

^ unirea fruntaşilor nu s-a făcut. Fiecare se gândeşte la dânsul şi mai puțin la țară.

Acasă, lorga îmi vorbeşte cu mari laude despre noua carte a lui Gr. Antipa „Problemele evoluției poporului român".

9 decembrie - Asară am fost la lorga să felicit pe d-na de ziua numelui său

(Ecaterina).

Se anunță Sever Dan, deputat ardelean şi secretarul lui Maniu. lorga: - Ce vă aduce pe la mine?

- Vechea filie [dragoste] şi însărcinarea de a vă face întrebare asupra alegerii

de mâine a preşedintelui Camerei - candidat fiind Goldiş.

- N-am nici un răspuns de dat în afară de cel arătat zilnic în gazeta mea. Mă

țin de cele ce-am iscălit la alcătuirea blocului: 1) nu vreau întoarcerea liberalilor;

2) nu vreau dizolvare; 3) vreau iscălitura păcii şi 4) reformele. Despre alegerea

preşedintelui Camerei n-a fost vorba si nefiind mamelucul d-lui Vaida sau Maniu

nu pot da nici un răspuns.

Sever Dan stăruind, loga s-a iritat si a prins a-i răzui pe Maniu şi pe Vaida, care s-au purtat ca nişte adevărați pehlivani.

Sever Dan: Apoi dv. nu admiteți întrebuințarea diplomației în politică pentru de/armarea şi scoaterea adversarului primejdios, căci duşmanul rămas afară este mai de temut.

lorga: Uite, am aici o ediție veche cu chipul lui Machiavel; găseşti vreo asemănare cu Vaida sau Maniu? Eu merg totdeauna pe calea cea dreaptă pentru că socot că avem nevoie şi de-o schimbare morală în luptele noastre politice.

Ce fel de purtare este din partea lui Maniu si Vaida să vă trimită la mine pe dv. nişte tineri cu bune intenții, dar fără experiență?

Sever Dan: D-lor sunt în consiliu.

lorga: Mă... în consiliul d-lor. Eu am avut relații cu oameni ca Brătianu şi Take lonescu, dar ei s-au purtat loial față de mine şi când aveau de tratat ceva cu mine veneau în persoană. Ba încă lui Brătianu i-am dat o lecție zdravănă în fața prințului Ştirbei pentru că se tolănea obraznic înaintea mea.

După plecarea lui Sever Dan, lorga [o] întreabă pe d-na: De unde or fi aflat de planul nostru pe ziua de mâine, căci numai de asta a fost trimis, ca să m& ispitească. Ştim numai 5: eu, V. Cogălniceanu, Munteanu-Râmnic, Bujor, Nistor. Au deprins toate țele politicii, ardelenii noştri. Si plimbându-se prin odaie, lorga zice: - M-a prins o mare melancolie. Nu mai poți avea încredere în nimeni.

10 decembrie - Miercuri. lorga ales ieri preşedinte al Camerei, împotriva lui

Goldiş, candidatul guvernului. Unul din secretari cere prin telefon la ora 6 audiența

la rege pentru lorga, chiar azi. Aghiotantul de serviciu îl îndreaptă la mareşal-

Mareşalul se urcă la vodă şi aduce răspunsul că azi nu mai sunt audiențe, aşa încât

rămâne pe mâine fixarea orei. Mareşalul îmi spune că regele a rămas foarte surprins

de această alegere şi ar dori să mă duc la lorga spre a afla semnificația alegerii şi gândurile lui lorga, spre a se pregăti pentru audiență.

La 9V2 mă duc la lorga în automobilul mareşalului, îl găsesc tare voios, făcând corectura discursului de la Cameră. Vine şi Nistor. lorga se plânge că ardelenii şi basarabenii nu 1-au votat. Maniu, cu duhul blândeții, a venit să-i propună amânarea alegerii pe mâine spre a-i susține candidatura lui. lorga i-a răspuns că el nu se lasă înşelat decât o singură dată. Văzând aşa, Maniu a făcut propagandă din deputat în deputat pentru Goldiş. întâlnind pe pr. Bălan şi întrebându-1 asupra voturilor ardelenilor, nu i-a dat lui lorga mai mult de 30.

lorga a cerut audiență la rege şi-i va spune întâia oară ce a făcut pentru el pentru apărarea dinastiei. Apoi îi va cere lămuriri asupra principelui Carol, spre a şti ce măsuri să ia la dezvoltarea interpelării anunțate în Cameră.

Azi dimineață spun mareşalului cum stau lucrurile cu lorga. întorcându-mă de la prințul Ştirbei, pe stradă întâlnesc pe Sever Dan şi-i spun că lorga poate fi câştigat cu mici atenții, aşa cum făcea Brătianu prin Duca. Dl. Maniu ar trebui să ție seama de acest lucru.

La ora l, lorga vine la audiență. Vaida fiind bolnav, regele a chemat la 12 pe miniştrii ardeleni Vlad şi Popovici.

Când soseşte lorga la adjutanți, găseşte pe secretarul lui Maniu, care venise să roage pe lorga a se duce la Vaida să-1 vadă. Nici n-a vrut să-1 asculte plimbându-se furios în fața generalului Râmniceanu, a col. Stârcea şi a mareşalului zicea: - Asta-i extraordinar; să-mi trimită mereu pe secretarii lor, ca şi când ei ar fi prea sus ca să vorbească față la față cu mine.

12 decembrie - Primesc scrisoare de la Vasile Bogrea, datată, Cluj 10 decembrie, care mă primeşte în urma călătoriei făcută în străinătate, cu

frățescul, după datină şi inimă „bine-ai venit sănătos!" Mă informează despre lecția de deschidere - „Concepția actuală a1 filologiei clasice şi importanța ei pentru cultura românească" - ce urmează s-o redacteze şi s-o dea la tipărit, îmi dă veşti despre Vâlsan, Pârvan, Oprescu şi I. Paul. Pe Panaitescu îl caracterizează „băiat simpatic, dar țigan important şi formalist cum îl ştii. Are de lucru destul cu lecțiile, dar găseşte timp să suspine după politică."

21 decembrie - Duminică. Destrămarea îşi urmează cursul. Grevele nu mai ^cetează: la tramvaie, la „Monitorul Oficial", acuma se aude că şi magistrații se gândesc să ceară îmbunătățirea stării lor materiale. Militarii şi-au croit lefuri enorme: un ofițeraş ca frate-mio Ştefan, tânăr de 21 ani, cu 4 clase secundare are eafă de 1200 lunar şi când e trimis cu însărcinări i se mai dă o diurnă de 50 lei pe 2l- Unde mai pui prăzile aduse de pe fronturi.

30 decembrie - Ieri la Cameră şi Senat votarea Unirii. Trifu cheamă pe mareşal la ora 5-6 sară la telefon şi-i spune că primul-ministru şi preşedintele

Camerei cer să fie primiți mâine cu răspunsul la Mesaj. Regele nu vrea s-audă de o

primire aşa de grabnică, deoarece nu i s-a supus [lecturii] încă textul votat de

Cameră si-i rămâne puțin timp pentru pregătirea răspunsului său.

lorga stăruieşte din nou. Regele refuză şi mai hotărât. Vine la telefon însuşi primul-ministru şi cere să fie primit de rege împreună cu dl. lorga spre a arăta motivele dorinței lor. Mareşalul [curții] nu mai îndrăzneşte să se ducă la Vodă, dar în cele din urmă îl determină a-i primi la Cotroceni, înainte de masă. La 9l/2 sară vine răspuns la Palatul Regal din Calea Victoriei că primirea va fi la 30 decembrie - Camera la 12, Senatul la 5.

Azi-dimineață vin de la 8 si aşteptăm cu Maniu răspunsul regelui spre a fi copiat caligrafic. La 10 vine Misu cu foaia scrisă de rege. O dictăm lui Maniu pentru copie la maşină, făcând puține schimbări de limbă. Mişu îşi ia originalul şi-mi cere răspunsul Senatului, cu care se duce la Domeniile Coroanei.

După-amiezi, la ora 4, încă nu venise textul discursului regelui, aşa că n-a mai fost timp decât să-1 copiem la maşină.

31 decembrie - La ora 11 Vi mareşalul îmi spune că regele doreşte să-i prezint

un proiect pentru discursul de învestitură al Primatului pe ziua de mâine. Cu toată

durerea de cap de care sufeream, am alcătuit două pagini care i-au plăcut

mareşalului. Cu deosebire pomenirea politicii religioase a lui Mihai Viteazul a

găsit-o nimerită.

La 6 după-amiază i-am dat proiectul lui Vodă, care 1-a citit cu obişnuita-i respirație grea, zicând să i-1 las până mâine.

'• -.<&

1920

2 ianuarie - Primesc, prin George Oprescu, scrisoare de la George Vâlsan. Nu ştiu ce s-a hotărât cu catedra de geografie de la Iaşi, întrucât nu vrea să fie supărați pe el, nici I. Simionescu, nici I. Borcea. Numirea ca ministru a lui I. Borcea a simplificat lucrurile. La Universitatea din Cluj, P. P. Panaitescu forțând lucrurile a cerut definitivarea ca profesor agregat. Vasile Pârvan 1-a lăudat, însă numai ca agregat stagiar, aşa că Panaitescu a declarat profesorilor de litere, că dacă nu-1 numesc definitiv, pleacă de la Cluj.

Luând în discuție cererea lui, Consiliul nu numai că nu 1-a recomandat agregat definitiv, dar nu 1-a propus nici ca agregat stagiar, întrucât nu are nici o lucrare publicată şi nici titlu de doctor. Dacă Panaitescu pleacă din Cluj este în pericol ca la Bucureşti să nu capete catedră, dar să şi o piardă pe aceasta, fiind ocupată de un profesor din Cernăuți. G. Vâlsan a cerut ajutorul lui Bogdan-Duică ca să intervină ca Panaitescu să rămână conferențiar, dându-i-se în plus spre suplinire catedra de istorie antică.

îl îngrijorează starea sănătății lui Vasile Bogrea, care se află sub supraveghe¬rea medicală a prof. Hațeganu.

4 ianuarie — Colonelul Boyle are o fotografie a regelui, cu acest autograf:

„Acelui care în vremi grele a ajutat România şi pe regele ei". Prințul Carol nu-1

poate suferi pe Boyle. Ziarul „Epoca" îl atacă pe Boyle pentru nenumăratele afaceri.

Boyle a fost şi la Baku pentru petrol.

5 ianuarie - Ieri am fost la Buftea, unde a venit şi regina cu principesa

Elisabeta să-şi ia ziua bună pentru plecarea de sărbători Ia Bistrița, (unde prințul

Carol era pus la opreală pentru purtarea lui). La masă regina îşi arată mirarea că a

Putut spune cineva cum că ea s-ar fi plâns că-i fac şi eu opoziție la Palatul Regal,

îmi spune că lăudând spiciul rostit pentru învestitura mitropolitului primat, regele

J-a zis: Kirileanu mi 1-a făcut.

10 ianuarie - Scriu lui Mihai Lupescu, rugându-1 să-mi trimită un exemplar ediția scrierilor lui Ion Creangă de la Chişinău, mai multe lucrări ale lui T. anunțate în Bibliografie şi colecția completă din „Ion Creangă" pe anii IX,

X, XI şi XH. De asemenea, doresc două exemplare din colecția lui „Miron Costin", pe anul 1919. Plata se va face în contul Casei Regale.

Zahei Grigoriu îmi comunică cu durere că „mătuşa Ileana, singura rămasă în viață dintre surorile lui Creangă - căci acum trei săptămâni am pierdut şi pe sora ei mai mare, bunica mea, - a murit în noaptea de 12 decembrie 1919". îl rog pe Minai Lupescu să anunțe prin „Ion Creangă", moartea celor două surori ale povestitorului din Humuleşti.

î l ianuarie - Dl. Grigore Antipa, făcându-mi o vizită la bibliotecă, îmi spune că de abea a putut pune mâna pe un exemplar din Tratatul de Pace cu Germania, el care a purtat în spate treburile sub ocupația germană a României. Chestia Dunării şi toate principiile care ne apasă sunt iscălite de Ionel Brătianu, aşa încât în zadar a fost răzmeriță. Rezultatul: întârzierea refacerii țării.

12 ianuarie - La amiază, a fost înscris ia Starea Civilă fiul natural al d-nei Ioana Măria Valentina Lambrino, de 25 de ani, născut la 8 ianuarie dimineața (pe nume Mircea Grigore). Nindi Romalo a fost unul din martori, pe lângă Alfred Juvara si dl. Vâmav. Mama copilului si familia sa e foarte contrariată că noul născut e negricios şi nu seamănă deloc cu principele Carol.

14 ianuarie - Mai tot timpul am fost învăluit în lucra si cu îndatoririle sociale. Nu mai citesc nimic, iar pe la Biblioteca Academiei n-am trecut de mult. Trăind în acest oraş desfrânat, fără orizont şi fără idealism, ci închinat traiului desfrânat şi învârtelilor de tot felul, ori încotro îți îndrepți fața, trebuie să ți-o întorci cu [hjotărâre. Toate acestea i le scriu lui G. Vâlsan, la Cluj.

17 ianuarie - întorcându-mă de la Bogrea, trec pe la lorga. Dicta lui Stahl darea de seamă a călătoriei în Ardeal. Era la discursul nepotrivit al uniaților, care nu țineau seamă că suntem în epoca ortodoxiei române. Din conferința lui lorga de la Braşov, aud cu mirare cum apără ideile de cultură sătească ale lui Mehedinți. Despre prințul Carol numai cuvinte de admirație şi de încredere. Văzând îndoiala de pe fața mea zice:

- D-ta eşti totdeauna sceptic, dar noi frământăm cu încredere si când va fi

gata colacul te vorn pofti la masă cu noi

- întâi că nu rnă-'indes la colacul altora, s-al doilea, eu mă mulțămesc cu

mămăliguța mea. Şi mă gândesc cât de mult trebuie să mă păzesc a cere ceva de la

asemenea om. Din nenorocire până acuma eu sunt acela care i-am adus servicii, fără

a-i fi cerut niciodată nimic pentru mine.

Aduc vorba de scrisoarea prințului Carol către Zizi, publicată în facsimil de ..Epoca". Vădit contrariat, a schimbat vorba zicând că manifestările prințului Carol

la serbările din Ardeal sunt mai puternice decât orice dovezi scrise. Tachistii însă vor să terorizeze pe rege ca să-i aducă la putere.

îmi arată cartea de curând apărută la Paris: „Anthologie de la Litterature Roumaine", par N. lorga et Septimia Gorcux. îi pare rău că s-au strecurat o mulțime de greşeli de tipar. Asta, mă gândesc eu pentru că niciodată nu vrea să puie pe un cunoscător de la fața locului care să privegheze tipărirea.

îmi dă un exemplar pentru Vasile Bogrea, deoarece la alcătuirea acestei cărți, în Iaşi, s-au folosit de biblioteca lui Bogrea.

Zic: — Ar fi bine să-i scrieți câteva cuvinte.

— Crezi că i-ar face plăcere ?

Şi scrie următoarea dedicație: „Domniei Sale, Domnului Vasile Bogrea, ca semn de mulțămire şi veche, mare prietenie, unul din autori N. lorga".

23 ianuarie - Ieri şi astă-noapte şi azi n-avem lumină electrică din cauza grevei. Se cere spor de 40% la salarii pe lângă sporurile din trecut.

26 ianuarie — Regele s-a întors asară de la Sinaia. Azi la amiazi i-am dus câteva date pentru discurs la Cluj luate de la Bogrea. I-am arătat şi scrisoarea lui Al. Lapedata în privința Institutului de Istoria Românilor ce-ar trebui înființat la Cluj şi ca sprijin am pus înainte „Monitorul Oficial" din septembrie 1910 cu serbarea jubileului Universității din Iaşi, când regele Carol I a dăruit 300 000 lei, pentru studenții săraci. Pentru organizarea bisericilor şi şcolilor din Ardeal, i-am dat cartea lui O. Ghibu, iar pentru starea spiritelor din Ardeal i-am dat: 1. „Neamul Românesc" cu darea de seamă a lui lorga; 2) „Epoca", cu discursurile de Anul Nou la Budapesta; 3) „Patria" cu articolul lui Bogdan-Duică, împotriva ungurilor amenințători şi cu articolul oficios următor în aceeaşi chestie.

29 ianuarie - Regina s-a împăcat cu generalul Averescu şi zice că între ea şi general era pacea ruşinoasă cu nemții. Odată cu această pace nu mai există, s-a şters Şi orice animozitate față de cei ce-au tratat.

Ionel Diaconescu a luat masa aseară cu dr. Lupu, ministru de interne, pe care 1-a convins să nu desființeze jandarmeria, ca s-o transforme. Pe când vorbeau a venit generalul Nicolescu, prefectul de poliție, care i-a spus de greva brutarilor, Pusa la cale de Vintilă Brătianu.

Dr. Lupu se plânge că Siguranța Generală e tot în mâna liberalilor şi stârneşte tot felul de gogorițe. Pe directorul general, Eduard Ghica, nu 1-a putut schimba din Ca<Jză că regele a stăruit să-1 menție.

l februarie - Prințul Ştirbei a vorbit cu generalul Baliff la aparatul Hugues supra prințului Carol. Sunt semne bune că a renunțat la căsătorie, dar este nevoie

de o declarație în scris ca să anuleze renunțarea la tron. Prințul Ştirbei a dat un proiect pentru asemenea declarație.

5 februarie - Prințul Ştirbei vine cu dl. Basset acasă pentru iscălirea subscrierii noii fabrici de postav de la Azuga. Vine vorba de bolşevici şi de întâlnirea ce-a dat Racovski socialiştilor români pe luna mai în Bucureşti, (în

continuare este reprodusă următoarea scrisoare): „Bistrița, 7 februarie. Sire, de la întoarcerea de la Cluj si până azi A. S. Regală (pr. Carol) a fost în cele mai bune dispoziţiuni, cu poftă pentru lucru şi având cuvinte destul de frumoase asupra impresiunilor căpătate la serbările din Cluj. Joia trecută, A. S. a luat parte la o vânătoare de mistreți, ce a avut loc împrejur de Săreţelul, 20 km de Bistrița.

Joi dimineața de 5 ianuarie când doamna M. a căpătat un fiu care azi a fost declarat la Oficiul Stării Civile sub numele « Silviu, fiu natural al d-nei M ». Ea fiind o femeie înțelegătoare nu a făcut zgomot împrejurul acestui fapt si am luat măsuri ca în localitate să se păstreze toată discreţiunea. A. S. se arată plin de atenţiune față de ea, căci are ocaziunea să se convingă prin comparaţiune că sunt fiinţe care ştiu ce e permis şi ce nu.

Ea s-a arătat tot timpul ca o fiinţă dotată cu mult bun-simţ şi e mulţumită că îşi poate trăi romanul său aşa cum 1-a trăit.

Duminică, 8 februarie A. S. regală va da un banchet pentru avansarea sa la gradul de colonel şi la care a invitat: toți ofițerii regimentului său, cum şi şefii de corpuri de servicii din garnizoană.

Să trăiți, Majestate (s.s.) colonel adjutant Condeescu".

10 februarie - G. Vâlsan mă anunță că a trimis pe adresa mea o telegramă si o scrisoare cu un fragment din lecția de deschidere a anului universitar. M-a aşteptat împreună cu părinții pentru a participa la serbările Unirii. Regele si Regina prezenți, la festivități, 1-au recunoscut, interesându-se de starea sănătății lui.

12 februarie - Primesc de la Mihai Lupescu 4 exemplare din „Ion Creangă"

pentru Casa Regală şi chitanța de plată a abonamentelor care se vor trimite şi

şcolilor de pe moşiile regale. Fiind bolnav, doreşte să-şi prezinte demisia, începând

cu l sept. a.c., când îi încetează şi detaşarea din învățământul public.

13 februarie - Vineri. Mă iau cam cu de-a sila la Buftea. Sâmbătă dimineața

pe un soare frumos ieşim la plimbare. Prinţul Ştirbei cu Alex. Balş şi d-ra Eliza. Mă

întreabă ce părere am despre reprezentarea piesei reginei, „Ilderim". Zic: Nu-i timp

pentru spectacole şi piese, iar regina ar face mai bine să scrie numai lucruri pe care

ea singură ni le poate da: memorii, scrisori, portrete reale, în acest fel, ea ar sta

deasupra oricărei comparații sau critice. Pentru teatru, povestiri si roman se cere

cultură solidă, mare talent şi multă cunoaştere de lucruri şi de oameni. Ce păcat că

nu s-a folosit regina de sfaturile unui om ca Maiorescu, lăsându-se pe mâna unor nepricepuți.

Prințul Ştirbei: Cu mine regina nu mai vorbeşte despre scrierile sale şi de aceea era să facă una din cele mai mari greşeli, făcând contract la Paris pentru publicarea memoriilor sale. închipuieşte-ți ce duşmănii şi-ar fi stârnit în țară, căci ea vorbeşte pe față, criticând oameni cu care regele trebuie să guverneze (Brătianu, g-ral Averescu etc.). Aşa lucrează ea pripit de multe ori.

14 februarie - Buftea. Prințul Ştirbei. Poate ca nehotărârea asta a regelui i-a

fost de folos în nişte timpuri aşa de grele şi încurcate, căci numai cu amânări s-a

putut strecura pe lângă atâtea prăpăstii. De câte ori însă prin nehotărârea lui îşi

înstrăinează oamenii de credință.

E drept că regele nu poate suferi pe g-ralul Averescu, dar n-are ce face, trebuie să se supuie curentului. lorga a trimis cuvânt prin Denize că prin aducerea g-ralului Averescu la guvern îşi pregăteşte soarta lui Ludovic al XVI-lea.

15 februarie — Duminică. După-amiază: sosesc soții g-ral Prezan şi după el

Ionel Brătianu şi George Balş. Brătianu dând bună ziua zice g-ralului Prezan: parcă

am fi venit să conspirăm. Şi rămân bărbații de vorbă în salonul de jos, iar eu mă

retrag la documentele din odaia mea.

G-ral Prezan rămâne si la masa de seară. Dna g-ral Prezan, lângă care eram, tună şi fulgeră împotriva lupilor din guvern. După plecarea g-ralului Prezan, prinţul Ştirbei îmi spune că niciodată nu 1-a văzut atât de îngrijorat pe Prezan din cauza marei primejdii de la Nistru. Bolşevicii au 10 divizii bine echipate cu ofiţeri şi subofiţeri nemţi: Muniţii au, pentru că după ce Antanta a oprit fabricile din Germania, nemţii le-au mutat cu tot cu personal în Rusia. Iar noi ce le putem spune ?

16 februarie - Plecăm la Bucureşti şi de la Mogoşoaia prinţul Ştirbei ia şi pe

prinţesa Martha Bibescu. Vorbesc politică externă. Prinţesa se întoarce către mine

Şi zice: îndeamnă-1 să-şi scrie memoriile.

20 februarie - Regina s-a întors de la Sinaia cu prinţul Carol, care va pleca ^ sară la Constanţa şi de acolo pe un torpilor în Orient, însoţit de o numeroasă suită. Filip lonescu se gândeşte la marile cheltuieli ce vor fi de nevoie pentru temenea călătorie.

25 februarie - Ministrul I. Borcea îmi spune că asalturile pentru răsturnarea guvernului s-au mai potolit, dar intrigile urmează de la ascunziş.

- Eram la Antipa şi cerându-mi Pantazi să-1 numesc director la Teatrul Raţional i-am răspuns că mi-ar trebui o indicaţie de la Palatul Regal, pentru că este a mijloc şi reprezentarea piesei reginei „Ilderim". Pantazi [o] cheamă la telefon pe

d-na Lahovary, care îi răspunde fără înconjur că peste 5 zile va cădea, prin urmare să mai aştepte. Va să zică lucrurile fusese puse la cale.

Lovitura s-a dat în Consiliul de Miniştri prezidat de rege, când, fără a fi înştiinţat mai întâi pe preşedintele Consiliului, cum s-ar fi cuvenit din partea unui cavaler şi om de onoare, ne trezim că g-ral Răşcanu îşi prezintă demisia, îmi venea să mă bag sub masă de ruşine, mai ales că noi cu toţii îi arătasem atâta dragoste si încredere.

A venit apoi chestia manifestaţiei de duminica trecută, la mormântul lui Frimu. Militarii vroiau numaidecât să oprim manifestaţia, şi la 13 decembrie 1918, când se pregătise mitralierele si ni se ceruse să arestăm noaptea pe toţi

capii socialişti. Liberalii vor să se facă si de alţii presiuni sângeroase, ca să fie şi ei spălaţi.

27 februarie - Vasile Bogreaîmi scrie mulţămindu-mi pentru ajutorul pe care îl dau.

Emoţionat citesc „Chemarea" conducerii revistei „Convorbiri literare" lansată cu ocazia aniversării a 80 de ani de la naşterea lui Titu Maiorescu. „Amintirea bărbatului - se spune în « Chemare » - de al cărui nume se leagă biruinţa limbei poporului în Academie, preţuirea cea mai dreaptă a poeziei populare, aducerea documentelor Hurmuzachi de la Cernăuţi, restaurarea Bisericei de la Curtea de Argeş, îndrumarea culturii româneşti prin critică, discursuri parlamentare şi cursul de la Universitate, precum şi lărgirea hotarelor în 1913, se cade să se sărbătorească cu toată vrednicia cuvenită. Titu Maiorescu aparţine istoriei, alături de I. Maiorescu, Gh. Lazăr. Ţara întreagă, şcoala si îndeosebi Universitatea, biserica, magistratura, baroul, parlamentul şi Academia au simţit trecerea lui prin viaţă".

Sara, particip la Academia Română, unde S. Mehedinţi a ţinut comunicarea despre „Personalitatea lui T. Maiorescu".

29 februarie - Duminică, la ora 10, Sa Amfiteatrul Fundaţiei „Carol", a avut loc adunarea comemorativă. Au vorbit: Duiliu Zamfirescu, P. P. Negulescu, D. Onciul, C. Rădulescu-Motru, I. Rădulescu-Pogoneanu, Mircea Djuvara, Gh. Lazăr şi un student. Răutăcios cum este, lorga s-a ţinut de-o parte, neparticipând.

1 aprilie -Prof. Ion Lupu din Iaşi mă roagă să merg la Editura Casei

Şcoalelor, pentru a mă interesa de soarta tipăririi lucrării „Introducere în filosofie"

de Fr. Paulsen.

2 aprilie - N. lorga ţine o cuvântare comemorativă închinată „a 100 de ani

de la naşterea lui Al. I. Cuza". După conferinţă, însoţindu-1 i-am repetat lui lorga ceea

ce îi spusesem acasă la el, în ajunul alegerii ca preşedinte al Camerei Deputaţilor

din România (9 decembrie 1919): „D-ta cu prestigiul cultural, g-ralul Averescu cu prestigiul militar şi Mihalache cu prestigiul rural, lucrând împreună,

aţi fi putut da un guvern statornic şi constructiv." Iar lorga mi-a repetat că nu poate lucra cu un om care nu vrea să-i calce pragul (g-ral Averescu), nici cu un învăţătoraş care vrea să i se urce în spate (I. Mihalache).

7 aprilie - Vasile Bogrea om chinuit. A ieşit dintr-un spital ca să intre în altul. Este bolnav. Profesorii: Oprescu, Vâlsan, Bănescu ş.a. îi stau în preajmă. • Apreciază lucrarea lui S. Mehedinţi - „Oamenii de la munte". Se interesează de soarta lui Demfostene] Russo.

10 aprilie - (Sâmbăta Paştilor). De alaltăieri sunt la Buftea de sărbători. Timp prea frumos. Mergând cu prinţul Ştirbei, vorbim despre politică şi despre ale Curţii Regale.

Vorbesc prinţului de lipsa unui frâu sigur la conducerea Casei Regale. Dl. Basset, deşi bătrân, ar putea fi de folos dacă ar avea încrederea de sus. Dar aşa...

Mareşalul e slab şi fără consecvenţă. Lucrurile merg numai datorită puterii de inerţie şi slujbaşilor vechi, care din obişnuinţă, dar fără avânt, îşi îndeplinesc pe tăcute serviciile lor. Ar trebui însă o mână tare, cum a fost aceea a mareşalului Filipescu. Altfel destrămarea îşi va urma cursul spre marea dramă a Casei Regale şi micşorarea prestigiului său.

Cu drept cuvânt dr. Mamulea a făcut observaţia că la Palatul Regal au trecere oamenii fără caracter şi meşteri în arta linguşirii, care ştiu să-şi facă interesele îndeplinind fără împotrivire orice dorinţă li s-ar da a înţelege.

21 aprilie - Vine vorba cu Litarezek despre prinţul Carol şi Zizi. El se teme că prinţul Carol îşi va schimba din nou gândurile, îl întreb dacă Zizi ţine la prinţul Carol.

- Cred că ţine numai din interes. Zizi e capricioasă, ca orice grecoaică.

23 aprilie - în articolul „Două metode", publicat de N. lorga în „Neamul Românesc" (22 apr.) pune faţă în faţă adunarea sătenilor la congresul „Ligii Poporului", chemaţi de general Averescu şi fapta reginei de a petrece Pastele alături de sătenii din Oneşti. Cuvintele de laudă pentru regină au un accent de dragoste ^depărtată, de care mă miram până ce am aflat astăzi că ele-s urmarea faptului că regina a trimis lui lorga ultima sa carte „Dor nestins", cu o frumoasă dedicaţie.

„Sf. Gheorghe" sărbătorit sărăcăcios. Am primit scrisori şi telegrame de felicitare de la prietenii din ţară. Vremurile sunt grele iar săraca ţară geme sub

Povara greutăților. Şi în timp ce omul de la țară trăieşte ca vai de el, oamenii politici se mănâncă între ei.

24 aprilie - Asară fiind la dl. Basset acasă, dânsul se plângea amar de lipsă

de inimă şi de recunoştință a lucrătorilor fabricii de hârtie Buşteni, care s-au pus în

grevă, deşi acum o lună au fost îndopați cu tot felul de ajutoare.

Dna Basset: să fi auzit ce discurs frumos şi mişcător le-a ținut bărbatul meu lucrătorilor, 1-am ascultat cu lacrimile în ochi.

Dl. Basset mai practic: Le-am împărțit suma de un milion. Ce mai vor? O propagandă formidabilă îi frământă pe lucrători. Eu: Dr. Mamulea mi-a spus un cuvânt caracteristic al lucrătorilor de la C.F.R. către ministerul Trancu, atunci când acesta le dăduse cu prețuri ieftine lucruri în natură şi-i întreba dacă nici acum nu-s mulțumiți: „Noi nu umblăm după mulțămire, căci după nemulțumire putem face revoluție socială".

Spunând toate acestea lui Filip lonescu, el îmi dă următoarea lămurire:

- Lucrătorii ştiu că pomana de un million e puțin lucru, atunci când beneficiul net al fabricii de hârtie Buşteni a fost aşa de neaşteptat în anul 1919, încât acționarii si-au putut dubla capitalul de la 8 milioane la 16 milioane, fără să verse măcar un leu (deşi în publicația din „Monitor" se înțelege că s-a făcut vărsământ), a alimentat gras toate fondurile de rezervă şi pe deasupra au dat şi un gras divident la capitalul de 16 milioane. Nemaipomenită ruşine. Tot aşa au făcut anul trecut la fabrica „Moldova" din Piatra Neamț. Tot aşa s-a făcut şi la fabrica „Letea" din Bacău.

25 aprilie - Căsătoria Elisei B. Ştirbei cu E. Boxshall la Buftea. Cu d-nii

Mamulea şi Voiculescu. Ne oprim în drum şi vizităm biserica din Buciumeni si

parcul părăsit, plin de ciori croncănitoare. Nuni: I. Brătianu cu principesa Elisabeta.

Regina a adus prințului Ştirbei o scrisoare de la rege, pe care o citim împreună, îi

amintesc cu recunoştință de serviciile si sfaturile bune ce i-a dat în timpurile grele

prin care au trecut. I-o dă şi lui Brătianu, după plecarea reginii. ^

Prinţul Ştirbei zice către dr. Mamulea: iot"!

— Noi petrecem şi vulcanul sub noi clocoteşte.

13 mai - Al. Tzigara Sarmucaş pe cartea „Mărturisiri silite", Bucureşti, 1920,

scria: „Prietenului Kirileanu cu mulţumire pentru nestrămutata sa încredere", îi

scriu lui Vasile Bogrea si Mihai Lupescu.

14 mai - Ieri m-a chemat regele şi mi-a dat să fac îndreptări de limba

proiectului de scrisoare pe care i-1 adusese alaltăieri mitropolitul primat cu privire

la zidirea unei catedrale în Bucureşti în amintirea unităţii naţionale.

Azi regele a iscălit această scrisoare şi am dus-o la Sinod. • •

16 mai - în „Neamul Românesc" prof. N. lorga scrie următoarele rânduri despre colegul universitar prof. Mehedinţi. „Profesorul crede că în « Dacia » ar fi

spus adevărul despre Maiorescu, înseamnă a-1 fi insultat, în unele cazuri aşa e. Sunt adevăruri care pot insulta tocmai că sunt adevăruri".

26 mai - La Dh. în automobil cu regina şi d-ra Măria, mergem la Buftea. Până la ceai regina stă de vorbă cu prinţul Ştirbei. După ceai se duc la călărie pe ploaie, împreună cu domnişoarele. Sara rămâne la masă. Dau prinţului cererea de ajutor a Nadejdei Mateevici din Chişinău, mama răposatului poet Alexei Mateevici. îi arăt şi poezia lui asupra limbii româneşti. Regina acordă una mie lei.

5 iunie - Citesc cu atenţie procesul-verbal al şedinţei Academiei Române din 27 mai a.c., în legătură cu planul de măsuri privind publicarea materialelor de folclor. „Cercetările de folclor - spune Ov. Densuseanu - trebuie să fie sprijinite şi bine îndrumate de Academia Română, după un plan, pentru ca astfel să corespundă exigenţelor critice de astăzi."

10 iunie - Trăiesc momente înălţătoare. Vasile Bogrea a fost ales membru corespondent al Academiei Române. Sara merg la N. lorga pentru a discuta evenimentul. Este bucuros.

12 iunie - Câteva ziare dau informaţii că M. S. Regina a primit în audienţă pe generalul Averescu, preşedintele Consiliului, cu care a discutat afaceri de ordin politic.

Mai deunăzi era informația că M. S. Regina, după călătoria în Franța, va veni în Italia, unde va aştepta pe principele Carol. Iar lumea se gândeşte la un plan de căsătorie cu fiica regelui Italiei, întrebând (nume indescifrabil) el zice că a vorbit cu prințul Carol despre fiica regelui Italiei şi a înțeles că prințului nu-i este antipatică.

20 iunie - îi scriu lui Vasile Bogrea, trimițându-i si un articol apărut în „Mişcarea" din Iaşi ca o rarisimă dovadă că uneori presa politică a noastră poate spune o vorbă dreaptă şi bună. In ceea ce priveşte bucuria rnea ea nu are limite.

„Chemarea la Academie îți va fi, vrând-nevrând, un imbold şi pentru lumina tiparului din care va izvorî şi pentru noi, credincioşii dumitale cititori şi dragi pre-ţuitori, apă vie pentru ceasurile noastre amărâte de pustiul şi lipsa sufletelor celor mălțătoare, dăruindu-ne totodată şi raze de lumină pentru cele colțuri întunecate ale învățăturii noastre."

21 iunie - Regina a plecat în străinătate azi dimineață cu principesele Elisabeta şi Ileana. Merge la Paris pentru reprezentarea „Crinului vieții". Pentru cheltuielile de călătorie, Banca Națională a dat 100 000 franci francezi pe cursul la sută. Ministrul de Finanțe a dat 30 000 franci cu acelaşi curs.

_<J,

Cererea către Ministerul de Finanțe s-a făcut de generalul Baliff. Administratorul Domeniilor Coroanei, Butculescu, aflând de asta a făcut gură mare la dl. Basset si la dl, mareşal, singurii în drept a face asemenea cereri, în cele din urmă, aflu că mareşalul a făcut o cerere la Ministerul de Finanțe din partea Casei Regale pentru 30 000 franci francezi pe cursul 150 la sută, pe care si i-au împărțit între mareşal, g-ral Ângelescu, colonel Drosu si N. Butculescu

(acesta din urma a luat 9000 franci. Au plătit 45 000 lei, iar pe piață ar fi plătit 120 000 lei).

Astăzi i-am dat lecții de limba română prințesei Ileana. La urmă i-am citit o poveste scrisă de Ion Creangă. Ce s-a mai bucurat.

6 iulie - După ridicarea şedinței de azi dimineață la Cameră, dr. Vaida-Voievod

voind să vorbească înainte (era vorba de modificarea regulamentului Camerei),

armata a golit tribunele.

O delegație a opoziției unite a venit la Palat ca să ceară audiență la rege (Maniu, Vaida, Inculeț, M. Popovici, Mihalache şi alți câțiva). Col. Stârcea, adj. de serviciu îi prezintă g-ralului Ângelescu. Acesta-i ia de sus cu protocolul. Se duce la rege si aduce acelaşi răspuns. G-ral Ângelescu vrea să facă discuție de principii. Maniu conchide însă că li se pune înainte o chestie de formă, înlăturând fondul care este acesta: opoziția reunită vrea să-şi spuie păsurile capului statului. G-ralul se duce din nou la rege şi aduce răspunsul că regele va primi o delegație restrânsă, dar nu astăzi.

La orele 4 d. a. Stârcea căuta la telefon pe g-ral Averescu să spună că regele a hotărât să primească delegația opoziției, compusă din Maniu, Vaida, Inculeț si Mihalache. Generalul Ângelescu a plecat la vie.

G-ral Averescu a zis că foarte bine a făcut regele, hotărând a primi în audiență pe fiecare în parte.

Dar dacă ar fi fost el în opoziție?

7 iulie - Asarâ după ce i-am spus eu la telefon despre audiența cerută de

opoziție si refuzul în formă prea bățoasă din partea g-ralului Ângelescu, prințul

Ştirbei a avut vizita la Buftea a lui Maniu si M. Popovici. Dânşii s-au plâns ca de

la plecarea prințului Ştirbei nu mai este cu cine vorbi la Palatul Regal, iar regele a

rămas fără sfătuitor cuminte şi cu autoritate, Prințul s-a apărat că el nu mai are nici

un amestec şi nu ştie în ce le-ar putea fi folositor, în noaptea de marți spre miercuri

(6/7 iulie) automobilul prințului Ştirbei s-a dus la Florica de a adus pe loan Brătianu

la Bucureşti azi-dimineață şi pe urmă acelaşi şofer s-a dus ia Buftea de a adus pe

prințul Ştirbei. La 11 m-am dus la dânsul de i-am dat scrisoarea de la regină, sosita

pe adresa mea.

11 iulie - Prințul Ştirbei a primit prin mine o a doua scrisoare de la d-na „ viovarv. R foarte îngrijorată de hotărârea luată de regină, fără a se sfătui

cu mine (nici cu ministrul nostru la Paris) de a rămâne la Paris la o gazdă cu totul nepotrivită. Eu zic: - Cum se uită că se află într-o țară republicană care de la un timp poate să privească hostiş (ostil) la o regină. El răspunse: - Uită ea şi de republica astălaltă...

Şi dl. Basset a înțeles din vorbele regelui în audiență de ieri că nu-i prea mulțumit de călătoria reginei.

12 iulie - lorga a cerut audiență regelui spre a-i vorbi despre cărțile ce

pregăteşte pentru încoronare (biografia regelui şi a reginei). Văzând că nu-i mai

vine răspuns a întrebat pe colonel Țenescu. Acesta a vorbit regelui, iar regele m-a

însărcinat pe mine să mă duc la lorga, să-i cer manuscrisul cărților spre a-1 citi la

Sinaia unde pleacă astăzi. Mişu zice că regele se fereşte de lorga, care desigur vrea

să-i vorbească şi despre situația politică.

Azi-dimineață găsesc pe lorga pregătindu-se de plecare la împărțirea premiilor şcolare din partea Ligii Culturale (Sf. Petru). Când aude comunicarea mea sare fript. „Va să zică nici acum nu mi se acordă audiență; o să mă hotărăsc să nu mai cer niciodată audiență. Ce păcat că regele şi regina sunt înconjurați numai de oameni proşti."

Arăt lui lorga admirația mea pentru placa de argint cu Cetatea Albă: „Românii din Cetatea Albă omagiu neobositului luptător şi îndrumător al românismului, dl. prof. N. lorga".

- Mi-i ruşine că s-au pus în atâta cheltuială.
- Vă cheltuiți şi dv. destul.
- A trebuit să treacă 30 de ani de la moartea lui Eminescu spre a fi recunoscut

şi de oficialitate (Apelul Ministerului artelor pentru statuia lui Eminescu). Se vede

că tot atât îi va trebui oficialităților şi pentru mine...

La 12 spun regelui că lorga nu-i poate trimite manuscrisul cărții în starea în care se găseşte, dar vede cu părere de rău că i se refuză audiența, mai ales că a fi avut ce-i vorbi şi-n alte chestii ce interesează pe suveran.

Regele mă însărcinează să mă duc azi la lorga spre a-i spune că-1 primeşte ttiâine în audiență la 5!/2.

lorga, bucuros, zice: - Sunt oameni cumsecade, dar îi nenorocesc acei care k dau asemenea sfătuitori.

13 iulie - lorga vine în audiență, după ce fusese în frac la Cameră (ca să se

Ştie că el are audiență la rege). Stă un ceas şi jumătate la rege. La ieşire îmi zice:

~~ N-am înaintat cu nimic, în nici o chestie despre care i-am vorbit.

30 iulie - [Sunt] bolnav de dezinterie. Prințul Ştirbei vine să mă vadă.

31 iulie - Ieri la l d,a. regele mă cheamă. Mă scol din pat (fiind bolnav) şi mă duc la rege, care-mi spune să-i pregătesc ceva pentru primirea răspunsului Camerei. Atât. Nu-mi era de ajuns chinul boalei. La y/2 îi aduc proiectul meu. Mi-a făcut semn să-1 pun pe birou şi am plecat. Azi-dimineață mi-a trimis textul său pentru caligrafiere. A folosit toate pasagiile mele adăogând la început două pasagii introductive şi partea I a pasagiului cu echilibrul între diferite clase sociale. M-am mirat că a mănținut în întregime pasagiul de la sfârşit cu apelul la conlucrarea tuturor conducătorilor țării.

Chinul cu Mânu la caligrafiere. A sărit rânduri întregi. Aşa dobitoc rar am mai văzut. Si totuşi se mănține purtându-i pe degete.

70 august - Alaltăieri regele a fost la masă la Buftea. Situația externă încordată: bolşevicii înaintează mereu spre Varşovia, amânând tratările de pace; ei fac grămădiri de trupe între Tiraspol si Movilău, trimițându-ne invitații la reluarea tratărilor de pace; Aliații ne îndeamnă să intrăm în acțiune contra bolşevicilor; noi avem la Nistru numai 4000 de baionete, iar chemarea la concentrări a Corpului IV a ieşit foarte slab.

Prințul Ştirbei mă opreşte să plec în concediu, desi-mi scosesem bilet de plecare cu trenul de ieri. La mijloc e teama de o mobilizare, dar cred că si tratările pentru formarea unui guvern, de concentrare, ce se fierbe de câteva timp între ardelenii Maniu, Vaida, M. Popovici şi prințul Ştirbei.

Se descoperă corespondența lui (Ilie) Moscovici cu Lenin, în care se scuză că până acum n-a putut îndeplini cele hotărâte (uciderea anumitor oameni politici, aprinderea depozitelor de muniții etc.). G-ralul Averescu nu ia nici o măsură deoarece este sigur de iubirea poporului. Regele găseşte că g-ralul Averescu e foarte slăbit.

74 august — Prințul Ştirbei m-a pus să scriu două exemplare (unul pentru regină 1-a luat cu dânsul, celălalt a zis că-1 dă lui Mişu spre a-1 supune regelui) din proiectul de statut pentru actele stării civile ale familiei regale.

După acest proiect, ofițer al stării civile pentru actele regale va fi ministrul de justiție, iar pentru căsătoria prințului moştenitor şi a celorlalți principi si principese, consimțământul regelui este o condiție esențială.

Pe la două d.a. prințul Ştirbei vine să mă ia la Buftea, iar disară sa ne întoarcem la gară.

îi povestesc procesiunea celor de la tramvaie la Cameră, cu birjarii în coada-Tristă privelişte. Mergeau câte patru în rând. Pe fața lor nu vedeai o simțire sincera şi vie. Parcă erau duşi cu de-a sila. Oamenilor mai curăței parcă le era ruşine. Lurnea adunată si privea în tăcere şi ei treceau tot în tăcere mulți cu capetele plecate. Când au ajuns rândurile birjarilor, comandanții anume puşi îi îndemnau să strige: „U*3'

Trăiască greva!" Şi nu s-a găsit nimeni să le zică: ruşine să vă fie! G-ral Nicoleanu, prefectul de poliție, îi urma în automobil.

Mai tristă a fost procesiunea de ieri-alaltăieri a femeilor.

Pr. Ştirbei pleacă diseară cu Simplonul pentru Ziirich în vederea logodnei principesei Elisabeta cu prinţul George al Greciei.

20 august - Asară masă mare la Palatul Regal în cinstea mareşalului Joffre şi a lui Beneş, ministrul de externe cehoslovac. Regele a poftit şi din partea opoziţiei pe Vaida (care a stat lângă g-ralul Averescu) şi pe lorga (lângă Mocioni).

15 septembrie - De câteva zile mă aflu în concediu. Am sosit la Holda. Nu pot rezista chemării „muntelui sfânt" şi a văilor din împrejurimi. Timp de cinci zile, folosindu-mă de toate mijloacele de transport, în afară de aeroplan, am colindat Valea Bicazului până aproape de izvor, trecând prin cheile Bicazului-de-Sus, unde mi-a fost dat să văd frumuseţi neaşteptate, „îi scriu lui Virgil Cioflec, amintindu-i, că sunt cele mai măreţe chei din câte am văzut în Ţara Românească de mine cunoscută".

28 septembrie - Citesc scrisoarea lui Mihai Lupescu în care îmi descrie starea sănătăţii şi suferinţele îndurate pe la doctori. La Iaşi, în urmă cu o lună a fost consultat de doctorii specialişti: Rigler, Balif şi Tănăsescu. Se pregăteşte de pensie, deşi are 55 de ani. Pentru aceasta are nevoie de un decret regal.

4 octombrie, luni - Mă întorc din concediu de o lună, petrecut la Piatra Neamţ, Săvineşti, Roznov, Cheile Bicazului transilvan etc.

Joi seara, 7 ore, sosirea oficială a prinţului Carol în Capitală. La gară puţină lume, răceală. Pe străzi lume indiferentă sau nepoliticoasă.

La ospăţul de sară, regina are la dreapta pe prinţul Carol, d-na Lahovary şi Vaida, la stânga pe g-ral Averescu si Marghiloman. Regele are la dreapta pe I. Brătianu şi la stânga pe principesa Mărioara.

10 octombrie, duminică - Ieri am fost la parastasul regelui Carol în Curtea de Argeş. Nici o rânduială. Partidul Poporului n-a făcut obişnuita pomană poporului. Jar osemintele voievozilor dezgropaţi în biserica domnească au aşteptat în zadar Parastasul lor. Nici mitropolitul primat, nici Goga, ministrul cultelor, nu s-au sinchisit.

Vasile Bogrea a suferit o nouă operaţie. Se simte bine. Trebuia să merg la . Fiind chemat la Palat, nu voi mai putea pleca spre inima Transilvaniei.

5 noiembrie - La d-na Elisa Boxhall. Principesa Elisabeta i-a spus prinţului George că se logodeşte deşi nu simte pentru el nici un pic de iubire. Şi prinţul George era totuşi încântat.

Logodna s-a făcut aşa, după sfatul prinţului Ştirbei. S-a dus regele în odaia principesei Elisabeta când era acolo şi prinţul George şi 1-a sărutat zicând că de-acuma sunt logodiţi. Regele s-a coborât vesel că n-au făcut opoziţie.

După logodnă principesa ţine mai mult la prinţul George. Stau des amândoi în odaie şi acuma toată lumea trebuie să bată la uşă ca să intre. Numai principesa Ileana a intrat odată fără să bată, ca să vadă ce se petrece între ei. Şi i-a văzut sărutându-se! Principesa vrea să trăiască liberă, ca soţie a bărbatului ei, iar nu ca fiică de rege.

Principesa Mărioara fiind la Londra a prins a se lăuda că o va lua prinţul de Galles. Regina Angliei, foarte înfiptă, a depărtat pe principesa Mărioara de Curte.

12 noiembrie - Alaltă-sară am fost la lorga să-i spun că în lipsa lui regele si-a arătat dorinţa să-1 vadă.

Prinţul Ştirbei văzând că dl. Misu n-a obţinut acum audienţă pentru lorga, mi-a trimis o scrisoare către rege, spre a i-o da la sosirea lui din Sinaia, cerându-i răspuns.

Regele mi-a spus: - 1-am acordat încă de ieri pentru ziua de mâine, dar azi dimineaţă a trebuit să se facă din nou intervenţie. Şi Misu a venit la mine zicând ca să-i spună lui lorga despre acordarea audienţei la ora 6.1-am răspuns că-i mai bine să-i facă mareşalului cuvenita înştiinţare. I s-a spus si la telefon si lorga a acceptat la ora 6.

După-amiază a pus însă pe Munteanu (Râmnic) să vorbească la Cotroceni că la 6 îşi deschide cursul la Universitate, aşa încât nu poate veni decât la ora 7.

Si Misu cu adjutantul de serviciu se mirau de acest fapt neobişnuit: a voit sa arate regelui că el se ţine mai sus,

Zic: Este de văzut dacă ora cursului era fixată de mai înainte sau a fixat-o astăzi.

22 noiembrie - Din Torino îmi scrie George Giuglea prof. la Cluj, care m& anunţă că în Italia nu prea suntem cunoscuţi, deoarece noi alergăm mai mult spre

Franţa. Are dreptate.

23 noiembrie -l. Bianu îmi spune ce a aflat de Ia un liberal fruntaş. Generalul

Averescu a propus regelui dizolvarea. Regele a răspuns că e primejdios să se mai

tulbure țara cu noi alegeri. Si-atunci ar fi vorba de un guvern militar de dictatura^

I. Slavici îmi spune că generalul Averescu este o mare ilusie pierdută, î*1 administrație n-are oameni, iar la finanțe a pus pe cineva care nu poate inspir3 încredere străinătății. Numai Marghiloman este cunoscut şi capabil de a aduce °

România întregită ne-a găsit cu totul nepregătiți; pregătirea militară şi politică am văzut-o; pregătirea sufletească ni se arată acum în toată goliciunea.

Stoica îmi spune că d-na lorga i-a vorbit despre supărarea d-lui lorga că la parastasul organizat de Liga Culturală în ziua de Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril pentru Mihai Viteazul, la biserica Mihai Vodă, n-a venit nime. D. Onciul a venit la sfârşit, numai după ce 1-au chemat, iar pentru parastas a trebuit ca mahalagiii să cedeze o colivă a lor pentru slujba religioasă. Şi lorga ocăra lumea şi autoritățile că se desinteresează de asemenea pioase pomeniri.

30 noiembrie - Ieri la deschiderea Parlamentului, Emil Panaitescu, noul ales, a strigat: „Sus regele, jos conspiratorii".

Azi dimineață prințul Ştirbei îmi spune că prințul Carol s-a amorezat de prințesa Elena a Greciei. Uşurința tuturor. Numai principesa Elisabeta e mai cu cap. Regina crede că a avut bun miros politic apropiindu-se de greci încă astă-vară.

Sara la I. Brătianu. Ne dă vişinată făcută de el şi zice: „De când m-am lăsat de politică, m-am apucat de vişinată şi documente vechi". Şi prinde a-mi arăta documentele copiate de dânsul şi a-mi cere unele lecturi de ani şi pasaje grele de citit. Sunt documente argeşene.

Al. Constantinescu mă cheamă la el acasă pentru prelungirea bursei lui Al. Isăceanu din Roma, acordată de Casa Regală, i-am mai dat 2000 lei de la „Familia luptătorilor". Cine ştie din câte părți mai suge.

îi spun că regele nu mai poate face față cheltuielilor. Numai la capitolul binefacerilor, anul acesta a dat 400 000 la Universitatea din Cluj, 200 000 la Universitatea din Cernăuți, 150 000 lei la Anina, 100 000 la Opera română, alte subvenții şi ajutoare iar cu sutele de mii. De unde? Zice că lucrează acum la sporirea listei civile care se va hotărî în fiecare an.

întâlnesc pe lorga. Mă întreabă dacă regele e bolnav, căci tuşea la citirea Mesajului. Zice că va cere audienţă la regină înaintea plecării lui la Paris, pentru cursurile de acolo, spre a-i vedea părerea asupra unei expoziţii.

Mă întreabă dacă-i frumoasă prinţesa Elena, logodnica prinţului Carol şi dacă-i adevărat că acesta s-a amorezat de logodnica sa.

7 decembrie - Ieri am fost la lorga de ziua numelui său. Era numai C. ^ogdan-Duică. Povestea cu bucurie cum a pus la locul lui pe A. C. Cuza, comparandu-l cu o pasere care aşezându-se pe o masă încărcată cu bucate nu gustă din ele, Cl numai le spurcă...

- La Iaşi, când nu fusesem atât de folos Majestăţii sale, primeam de ziua mea

numeroase semne.

- Poate că au venit şi acele momente neplăcute cu publicarea memoriilor, cu

efuzui la atâtea poftiri; poate că o fi lipsind sfetnicul cel bun. Dar eu cred că dacă

avârşim o faptă bună, nu trebuie să ne aşteptăm numai la răsplată.

- Nu răsplată, ci o atenţie, căci se poate să mai aibă nevoie de mine.

- Eu cred că de va fi nevoie, dv. veţi fi de folos, fără a vă gândi la vreo

chestie personală, ci privind numai la interesul ce avem cu toţii pentru prestigiul

corpului statului.

A trecut la altele şi sosind mereu cărţi de vizită, telegrame, flori, făcea răspunsuri, iar scrisorile şi cărţile de vizită le punea într-o cutie.

Nu trece mult si vine un pachet cu cărţi de vizită ale demnitarilor Curţii, din înalt ordin. Văzându-i satisfacţia, spune:

- Vedeţi că 1-aţi judecat fără dreptate?

- Da, însă această frumoasă doamnă (si arată portretul reginei) anul trecut

mi-a trimis o icoană atât de frumoasă (o arată). Anul acesta m-aş mulţumi şi cu o

scrisorică.

9 decembrie - Printr-o lungă scrisoare, Vasile Bogrea mă roagă să transmit dlui Dem. Russo felicitări pentru succesul pe care 1-a avut, în Grecia, la Atena. De asemenea, mulțumiri d-lui Cioflec pentru vizita făcută la „patul de proaspăt operat". Are nevoie de reviste, cari fiind prea scumpe, mă roagă să i le trimit de la Bucureşti, pe cele ale Academiei Române.

14 decembrie - Prințul Ştirbei îmi spune:

- Regele foarte bine dispus: Take lonescu i-a propus pentru căsătoriile regale

oraşul Lucerna, pentru că regina Sofia, sora împăratului Wilhelm II, n-ar putea fi

primită în România. Adică un Hohenzollern n-ar putea veni la alt Hohenzollem.

Probabil că nunta se va face la Sinaia.

La pag. 83, în „Note şi impresii", Iaşi, 1920, Gabaret Ibrăileanu scrie: „Creangă a fost editat de mai multe ori. O chestie foarte importantă în editarea lui Creangă este respectarea cuvintelor şi a formelor moldoveneşti. Editura din Iaşi respectă pe moldoveanul Creangă. Cele din Bucureşti, nu. In ediția a Il-a Minerva, care a voit să-1 lase pe Creangă moldovean, tot se mai găsesc forme muntenizate, datorite desigur îndărătniciei zețarilor, căci d. Kirileanu, unul din editori, e un neaoş Moldovean din Holda de pe Bistrița. Ediția « Biblioteca pentru toți» e oribilă. Sunt cuvinte schimbate, pentru că editorul n-a priceput cuvintele lui Creangă. Sunt forme localizate, ori chiar munteneşti dialectale, pentru că editorul a fost un bucureştean care credea că românismul începe în Covaci si se isprăveşte la Băneasa.

Ce lucru admirabil ar fi fost o ediție a lui Creangă ilustrată de Grigorescu !••• Va trebui numaidecât ca un pictor de foarte mare talent să ilustreze odată pe marele scriitor".

Eu, m-am gândit că în noile ediții Creangă pe care le voi scoate, să apelez la serviciile lui A. Chevallier, fotograf artist.

1921

1 ianuarie - Sâmbătă. Prințul Ştirbei la ora 8 dimineața plecase la Brătianu.

La 9l/2 întâlnire cu Mişu. La IQ1A cu Jean Duca. La 11 la Jacques Elias, bancherul.

La 2'/2 la Palatul Cotroceni, consiliu de familie, la care a fost poftit şi prinţul Ştirbei,

nu de alta dar să fie cineva care să facă şi opoziţie, căci dl. Mişu e gata a primi orice.

Şi într-adevăr, că după consiliu de familie, care a ţinut peste 2 ceasuri, prinţul Ştirbei îmi spune că a avut de furcă (a şi răguşit) spre a putea apăra punctul său de vedere, că nunta prinţului Carol trebuie făcută în ţară. Dinastia are interes ca la toate serbările ei însemnate să ia parte naţia pentru ca să prindă rădăcini puternice în inima ei.

La Atena, ministrul Franciei n-ar lua parte (şi nici Take lonescu nu vrea să se ducă). Regele a zis că asta n-are însemnătate, dar dl. Mişu ca să bată în struna regelui a adăugat: „tant pire pour la France" [cu atât mai rău pentru Franţa]. Atunci prinţul Ştirbei a zis că nu poate fi bănuit ca francofil, el care totdeauna a fost naţionalist îndârjit, dar e de prisos să suferim o umilinţă ca asta.

Regina i-a dat dreptate, dar a întâmpinat că familia regală greacă doreşte o căsătorie la Atena. Prinţul Ştirbei răspunde: cei favorizaţi prin căsătoria asta sunt grecii şi prin urmare li se poate cere această concesiune.

Prinţul Carol părea că-i tot de ideea asta dar a tăcut.

Prinţul Ştirbei a şoptit că trebuie consultat guvernul. Regele a zis că g-ral Averescu îşi ia toate răspunderile şi crede că toate merg minunat.

Dr. Mamulea crede că Mişu are un punct de vedere statornic şi hotărât în politica externă, după care orice îndepărtare de Franţa îi vine la socoteală.

în 1906, m-am străduit şi eu, la îndemnul lui T. Maiorescu, să dau o ediţie Creangă mai bună decât a lui Chendi. De atunci s-au strecurat multe greşeli, wtrucât Filip de la Minerva n-a vrut să-mi încredinţeze corectarea noilor ediţii.

Toate acestea le scriu lui Vasile Bogrea, rugându-1 să-mi dea sfaturile cuvenite pentru ediţia Creangă care doresc s-o scot, pornind de la lipsurile cele din 1906.

2 ianuarie - Em. Panaitescu a fost ieri în audienţă la regină şi a aflat că lorga

l~a spus reginei despre neplata listei civile a regelui şi a militarilor din cauza

§°Uciunii vistieriei. I-o fi spus că de la mine a aflat ştirea asta? Omului acestuia nu-i

să-i spui un cuvânt fără să-1 întrebuinţeze pentru urile lui (de altfel, chiar atunci

când i-am făcut această comunicare m-a întrebat de ce nu spuneam şi regelui ca să ştie cine conduce).

Eu i-1 spusesem ca să vadă unde au adus cu toţii biata ţară prin atâta vorbărie si frământări sterpe, însă partidomania ne roade adânc şi nu mai putem vedea interesele ţării în afară de partide. Prinţul Ştirbei încearcă să deschidă ochii reginei Măria în privinţa afacerilor pe seama ţării noastre, „Col. Boyle".

Regina îi răspunde că este liniştita cu Boyle, ştiind că este cineva care s-o apere. - Voi, prietenii de aici, n-aţi putea ceti englezeşte.

- Am cetit pe Romanovi si vedem...
- Când doresc ceva cer prin Boyle si îndată s-a făcut, fără a mai avea nevoie

să conving. Vreau să fiu şi eu egoistă pentru sănătatea mea.

Trista realitate este că adeseori se observă la regina Măria absenţă de raţiune şi de voinţă pe de o parte, iar pe de alta constaţi qu'ele ne doute de rien [că nu se îndoieşte de nimic].

Prinţesa Mignon şi Ileana, Nicolae, nu-1 pot suferi pe Boyle, dar nu îndrăznesc a-1 critica.

Miss Woodfield a fost concediată. Şi totuşi Doamne fereşte de mai rău, încheie prinţul Ştirbei.

Prinţul Ştirbei a avut asară o convorbire de la 7-10 sară cu Vaida, fără a ajunge la o înţelegere. El [Vaida] cere ca Transilvania, ca şi Basarabia şi Bucovina, să se conducă singure prin oamenii săi, care ar primi să lucreze cu orice guvern din Regat, în felul acesta românii din provinciile alipite ar alcătui un singur partid si ar face faţă mai bine minorităţilor, care acuma de când cu introducerea luptelor de partid din Vechiul Regat si cu dezbinările ei au prins a ridica îndrăzneţ capul.

Prințul i-a răspuns dacă se plânge de impasibilitatea regelui, trebuie să recunoască faptul că generalul Averescu are o majoritate însemnată în vechiul regat şi prin urmare Capul Statului nu poate să nu ție seama de acest lucru. Ardelenii urând schimbarea guvernului cad în contrazicere cu neamestecul lor în politica Vechiului Regat.

Vaida: Apoi noi voim să lucrăm cu un guvern tare.

Prințul Ştirbei: Un guvern tare nu poate fi decât...

Vaida: ...un guvern liberal!

Prințul Ştirbei: Eu nu-s înregimentat în nici un partid şi dacă se ivesc asemenea bănuieli eu nu mai pot discuta. Dar eu zic: un guvern X va fi tare dacă va avea cea mai slaba opoziție. Eu [G. T. K]: După capul meu, logic ar fi ca partidul liberal, cel mai bine organizat si mai numeros, să poată da guvernul cel mai tare.

Prințul Ştirbei: Da, însă în contra unui guvern liberal s-ar face imediat cea mai formidabilă cualiție.

Eu: Si totuşi un guvern tare nu poate fi decât acela care se va alcătui din personalități energice şi pricepute.

Prințul Ştirbei: Poate să ajungem şi la un astfel de guvern, dar până atunci tăria unui guvern este în legătură cu slăbiciunea opoziției.

3 ianuarie - Take lonescu îşi dăduse demisia la vestea logodnei prințului

Carol, pentru că n-a fost înştiințat. Regina scrisese primului-ministru, iar prințul

Carol a trimis o scrisoare lui Zizi (Lambrino), (ceea ce nu trebuia să facă). Primul

minstru n-a făcut comunicare în Consiliul de Miniştri, iar scrisoarea prințului Carol

a dus-o el în persoană. Zizi a zis că răspunsul ei îl va da la sosirea prințului, când îi

va cere o întrevedere.

Acum a venit Lulu Lambrino cel cu luleaua-n gură spre a cere socoteală prințului Carol.

- Astea-s urmările relațiilor prea intime cu oamenii de oriunde.

- Ca şi relaţiile cu Costescu în călătoria spre Japonia. Joaca de cărţi şi şampanie cu el. Cu asemenea alegere a oamenilor ca rege va fi foarte greu. Costescu trebuie îndepărtat.

Mihai Lupescu îmi scrie, trimiţându-mi şi lista lucrărilor publicate prin reviste, fiindu-mi necesară popularizării operei sale în „Şezătoarea" şi în publi¬caţiile Academiei Române.

4 ianuarie - D-l Meissner a venit la întrunirea marghilomaniştilor. El crede c-a venit din nou timpul să fie nevoie de serviciile lui Marghiloman, altfel n-ar fi fost chemat la masă cu prinţul Carol.

întrezăreşte o colaborare cu ţărăniştii care reprezintă şi ei ideea conservatoare sănătoasă.

Prinţul Ştirbey îmi spunea însă: Marghiloman iar îşi face iluzii.

5 ianuarie - Prinţul Ştirbei recunoaşte, în sfârşit, şi el că suntem în ajunul falimentului statului. Guvernul a convocat toate băncile, cerându-le imperios pe ziua de astăzi suma de 400 milioane, că altfel funcţionarii şi cheltuielile urgente nu vor putea fi plătite. Când prinţul Ştirbei a spus regelui despre asta, el a zis că nu i s-a raportat nimic în această privinţă. Dl. Basset zice că şi băncile sunt lipsite cu totul de numerar, ca la trei miliarde fiind în mâna ţăranilor. S-a găsit atunci soluţia ca guvernul să facă un împrumut forţat asupra celor 40% datorate posesorilor de coroane, cărora li se va da rentă în loc de bani.

11 ianuarie - Mişu plecat la Sinaia cu Stamboliiski. Bratianu a spus lui Mişu SS comunice regelui că partidul liberal nu sfătuieşte mergerea regelui la Atena. Mişu a răspuns că guvernul îşi ia răspunderea că va merge cu regele (G-ral Averescu, iar nu ministrul de externe.)

Stamboliiski a lăsat cartea (de vizită) la I. Brătianu si cuvântul că mâine doreşte o convorbire la hotel. Brătianu i-a lăsat bilet de vizită la hotel, iar prin Mişu i-a trimis cuvânt că-i stă la dispoziție acasă la el.

12 ianuarie - îl rog pe Mihai Lupescu să se intereseze de „chestionarul" absolvenților Scolii Normale „V. Lupu" din Iaşi, dat de Ion Nădejde în timpul când era socialist. Trecând pe la mine, mi-a spus că se ocupă cu cercetări genealogice a vechii boierimi moldoveneşti si că s-a găsit şi dânsul înrudit cu nişte mari boieri din părțile ținutului Neamț, care au trăit pe vremea lui Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare. în realitate, scrie o carte despre V. G. Morțun.

îmi exprim îngrijorarea celor întâmplate cu bibliotecile (inundații, incendii, furturi) în aceste vremuri tulburi. Aceste documente vor fi de folos celor ce vor corecta procesul de deşteptare a săteanului român.

13 ianuarie - Stamboliiski a plecat azi-dimineață în Bulgaria. D-l Mişu îmi spune că la Sinaia, la dejun, Stamboliiski 1-a întrebat asupra principesei Mărioara, dacă nu se mărită si ea, căci i-ar plăcea pentru regele bulgar, care este un tânăr vrednic.

D-l Mişu dându-i lămuririle cerute, Stamboliiski 1-a rugat să întrebe pe mama fetei ce zice. Regele si regina au făcut mare haz. Apoi Stamboliiski a zis că vrea să[-l] aducă pe regele lor în România. Mişu a zis în glumă să facem întâi pod peste Dunăre.

Stamboliiski a văzut pe Mihalache şi s-au înțeles pe deplin, punând la cale o întrunire a țărăniştilor bulgari, români şi cehi.

20 ianuarie - George Vâlsan doreşte să scoată o revistă de specialitate la Cluj, însă îi spune că nu sunt bani. Mă roagă să intervin pe lângă Casa Şcoalelor pentru a fi ajutat, îmi cere sfatul ce să facă cu „Logica", însoțită de multe note

manuscrise, primite de la T. Maiorescu, pentru a i le publica. Vrea să le încredințez unei edituri.

22 ianuarie - Stau de vorbă cu mai mulți oameni de cultură, pentru a se veni în sprijinul lui G. Vâlsan, în vederea scoaterii publicației Institutului de Geografie din Cluj. Mulți i-au promis ajutorul, pentru care şi bunul Cioflec.

24 ianuarie - A sosit de la Paris Titulescu, ministru de finanțe, după ° absentă scandaloasă de jumătate de an şi mai bine în cele mai grele timpuri pentru vistieria țării.

Prințul Ştirbei îmi spune că însuşi Argetoianu recunoaşte că a fost antrenat î11 cinism şi neruşinare.

26 ianuarie - Vasile Bogrea îmi scrie din spital, fiind bucuros de intențiile mele de a scoate o ediție Creangă, fără greşeli, în urma cercetării ediției a IV-a a Minervei, îmi trimite observațiile de care trebuie să țiu seama. „Dacă unele trimiteri te vor interesa - scrie Vasile Bogrea, d-ta vei avea bunătatea să le urmăreşti singur, eu neavand putința s-o fac, aici, în aceeaşi chilie de spital în care am fost sortit să-mi fac veacul". Este de acord cu formatul, cu introducerea portretului lui Creangă, a bojdeucii şi pentru o hârtie mai bună. îmi recomandă întocmirea unei schițe biografice, întregită prin întrebuințarea bibliografiei mai noi, precum şi o schiță bibliografică, cuprinzând toată literatura respectivă, indiferent de calitate (inclusiv Radu Manoliu, Moş Jarnik, - revista «Ion Creangă » are un loc frumos aici), vor trebui menționate şi traducerile lui Creangă de... (Weigand, Jarnik, lorga...), este si una americană de d-ra Ipcar din Piatra". De asemenea, mă atenționează asupra glosarului si evitarea excesului de moldovenisme.

l februarie - Asară mă întâlnesc pe stradă cu A. C. Cuza.

- Ai citit discursul meu la mesaj ?
- Am citit şi am rămas uimit de personalitățile [atac la persoană] d-lui lorga.
- Vine timpul să-1 cunoaşteți cu toții şi să vă încredințați cât de nul este în

politică. O singură dată 1-am pus să lucreze la ceva pozitiv (regulamentul Camerei)

şi rezultatul a fost dovada că nu e în stare a judeca şi urmări în chip logic o

chestiune. La dânsul memoria este totul, iar judecata zero. Şi n-am să mă las până

ce nu-1 voi scoate din viața politică. Văzuta-i pretenția lui ca Vodă să-1 ție la putere

chiar atunci când interesele Țării şi ale Dinastiei cer o schimbare de regim? Apoi

credea el că o să ne supunem a fi conduşi de Lupul d-sale.

- Ce ziceți de alegerea de senator de azi ?

- Toți oamenii cu minte sănătoasă trebuie să voteze pe Vintilă Brătianu, căci

numai Partidul Liberal va putea ține piept străinilor.

- Am citit memoriile francezului elvețian Pierre Gillard, care a fost profesor

al țariviciului, asupra asasinării țarului şi familiei împărăteşti?

- Nu le-am citit.

- Acolo se arată că Sverdlof a fost capul, la Moscova, iar Iurovski brațul care

şi-a rezervat sie să împuşte pe țar. Amândoi sunt evrei („L'Illustration", din 18

decembrie 1920, p. 480).

- Fii bun şi-mi arată aceste memorii, ca să iau însemnare asupra acestui fapt.

Când i-am adus numerele din „L'Illustration", A. C. Cuza îmi spune că

Brociner a fost mare pacoste pentru Curtea Regală. „Păziți-vă de altul şi mai rău, Aristide Blanc s-a căsătorit cu Cella Delavrancea anume ca prin mijlocirea ei să ajungă a avea intrare la regină." Spunând despre asta prințului Ştirbei el a zis: "Regina mi-a povestit odată că are presimțirea cum că Blanc va juca cândva un rol în viața mea".

- Vedeți Cuza are dreptate. Şi mă întreb dacă nu cumva şi Boyle este evreu.

II

- Nu cred. Si apoi Boyle e mai puțin primejdios ca Blanc. Boyle are şi calități, el ține la regină cu mult devotament.

- Ce temei poate să aibă acest devotament în sufletul unui aventurier necunoscut, care nu vânează decât afaceri de milioane?

Uitasem. Cuza zice: I Brătianu a fost cuminte că n-a luat pe lorga la Paris. Acolo se cerea an orn răbdător care să urmărească firele ce se teşeau. lorga ar fi stricat la spatele lui Brătianu, tot ce acesta ar fi pus la cale.

2 februarie - în scrisoarea din 30 ianuarie curent, pe care am primit-o azi, G,

Vâlsan îmi mulțămeşte pentru intervențiile făcute în vederea ajutorului bănesc ce

urmează să-1 primească, pentru tipărirea publicațiilor Institutului de Geografie din

Cluj. Până acum a primit 100 000 lei de la dl. Cioflec, iar de la Casa Scoalelor

nimic.

3 februarie - Asară prințul Ştirbei a fost la Cotroceni şi a aflat de unde venise

supărarea regelui pentru descifrarea unei telegrame sosite de la Mişu din Atena.

Regina a zis prințului Ştirbei: „Ai avut dreptate, când ai observat că mai sunt

dicționare cifrate şi că regele nu si le păzeşte sub cheie". Atunci regele a adăugat

că Marghiloman i-a restituit dicționarul cifrat, chiar în ziua demisiei lui, pe când

Brătianu 1-a ținut mult timp după ieşirea lui din guvern. Prințul a apărat pe Brătianu

zicând că putea să restituie dicționarul imediat si totuşi să-şi fi reținut o copie.

Chestia e să ştii în cine poți avea încredere si în cine nu. Si prințul şi-a arătat mira¬

rea că regele a însărcinat pe Mişu (deşi nu-1 cunoaşte decât de puțin timp şi pe care

1-a numit numai prin stăruința prințului Ştirbei) să-i puie în rânduială nişte sertare

pline cu hârtii secrete. Această rânduială trebuie s-o facă însuşi regele. Căci Mişu a

dat lui Brătianu o copie de pe un raport al lui Marghiloman şi nu se ştie dacă la o

înfierbântare a luptelor politice Brătianu nu va da la iveală cuprinsul acestui raport.

Prințul Ştirbei despre Titulescu. Eu zic: „E o nerușinare fără margini să poată rămânea ministru de finanțe dacă avea de gând să stea în străinătate atâta timp. Dar cinismul sau inconştiența întrece orice închipuire dacă alcătuirea bugetului şi mult trâmbițatele reforme financiare se vor amâna şi acuma". Prințul Ştirbei răspunde: „Eu aş propune regelui să convoace un Consiliu de Miniştri sub preşedinția lui şi să ceară discutarea şi hotărârile asupra chestiei noastre financiare, aruncând astfel răspunderea numai asupra guvernului. Dar îți mărturisesc că de când văd cum sfaturile mele sunt considerate mai puțin ca acele ale unui aventurier (Boyle) m-ant cam săturat a rnai face pe dădaca."

4 februarie - Citesc prințului Ştirbei articolul lui Gh. Pop, din „Patria" (Cluj)

asupra păcii cu bolşevicii şi-1 întreb ce crede asupra lui Boyle, este cu bolşevicii»

ori cu vechiul regim.

- Ar putea fi şi cu unii şi cu alții, dar cred că-i cu vechiul regim.

6 februarie - Costescu de la Siguranța generală aduce prințului Ştirbei manifestul electoral al Federației în care-i vorba de afacerile colonelului Boyle. Se vede că prințul Ştirbey vrea să arate un exemplar reginei.

La masă la prințul Ştirbei, îi citesc articolul din ziarul „Steagul" despre tractatul de la Bucureşti şi despre guvernul generalului Averescu şi Al. Marghiloman, îl găseşte drept.

în privința întâlnirii regelui Ferdinand cu Czemin, prințul Ştirbei îmi spune că regele a zis: „Dacă guvernul hotărăşte să fac această umilință în interesul țării voi face-o".

Czernin s-a lăudat din gură că regele a plâns, dar în memorii n-a scris decât că era emoționat. Asta este de crezut, dar e sigur că regele a fost demn.

Generalul Berthelot primise condiția trecerii prin Germania a misiunii militare franceze din România. Dar Clemenceau furios a zis că mai bine să moară cu toții.

G-ralul Berthelot a cerut arestarea generalului Averescu. Din memoriile ce se publică acum se vede cum ne-au tras pe sfoară Aliații. D-na Lahovary citeşte acum memoriile generalului Sarail şi şi-a adus aminte de o vorbă a colonelului englez Thomson: „Totdeauna voi avea remuşcarea că am iscălit tratatul cu România, căci ştiam că nu va putea fi ajutată. Şi Italia ne-a tras pe sfoară, căci România a rupt tratatul cu Germania, s-a înțeles cu Italia să intre odată cu Italia în război". Sonino n-a avut curajul să facă în scris această înțelegere, ci s-a folosit de noi ca să şantajeze înțelegerea, zicând că ne are la mână, spre a căpăta condiții mai favorabile pentru Italia. Dar noi am cerut înțelegerii să tratăm singuri despre noi, şi de aceea n-am intrat o dată cu Italia.

Eu: N-ar fi fost oare mai bine s-o scăldăm ca grecii şi să nu intrăm în război nepregătiți şi nesiguri de ajutorul Aliaților?

El: „Nu cred, căci o țară trebuie să lupte şi să facă jertfe pentru idealul său național".

- Da, însă ar fi fost mai bine să avem fapte de arme înălțătoare, ca sârbii, şi din păcate n-am prea avut... Şi-apoi chiar interesul aliaților ar fi fost să nu le dea nemților un succes uşor şi o pradă aşa de bogată ca România.

La masă, dr. I. Mamulea povesteşte cum Didina Cantacuzino ştia cu două săptămâni înainte că Ia 15 august 1916 va fi declarația de război contra Austro-Ungariei şi-i citea manifestul regal ce-i comunicase fiul Porcului (Al. Constantinescu) despre care spunea că-i autorul manifestului.

D-na Elisa I. Brătianu zice că fiul Porcului a venit în țară după război şi că Manifestul e făcut de altcineva. Iar prințul Ştirbei a adăugat că, chiar în ziua Consiliului de Coroană pentru declararea războiului, nu se ştia dacă nu va ieşi de acolo un guvern Titu Maiorescu!

Federația a avut azi o întrunire la care a luat parte lorga, care a zis că nu se teme de venirea lui I. Brătianu la guvern, pentru că e urât de toată lumea si imposi¬bil în întreaga Europă, iar noi trebuie să avem un guvern bine văzut în străinătate.

P[rinţul] Ştirbei observă: Venizelos era bine văzut în străinătate si totuşi a căzut de la guvern, fiindcă n-a avut încrederea ţării sale. în realitate, la noi nici un partid nu e tare pentru guvernare. G-ral Averescu are pentru sine faptul că posedă un parlament cu care o poate duce ca până acuma, nefăcând nimic, dar altfel e slab şi el.

Eu: „Guvernul Averescu a trimis emisari la Federaţie şi lorga închină pentru o înţelegere cu Take lonescu pentru că e mai puţin primejdios, având şi încrederea străinătăţii."

Prinţul Ştirbei: „lorga înclină tocmai spre cel ce nu reprezintă nimic nici în ţară, nici în străinătate."

12 februarie - Primesc scrisori de la G. Vâlsan. îmi descrie peripeţiile prin care a trecut ca delegat al Ministerului Artelor, cu col. Bacaloglu directorul revistei „Cele trei Crişuri", preşedintele comitetului de organizare a expoziţiei de pictură din Cluj, care avea drept scop, apropierea sufletească dintre artiştii români şi unguri. Nemulţumit de cele văzute şi-a prezentat demisia.

în ceea ce priveşte persecuţiile la care este supus pr. Bârlea din partea autorităţilor maramureşene, G. Vâlsan a vorbit cu senatorul Bilcescu, care i-a trimis prefectului Meşter o scrisoare, cerând protecţia preotului.

18 mai - D-l Basset zice: „Germania şi Rusia sunt în mod fatal destinate să se înţeleagă şi să adopte o politică comună (care îi va conduce la o alianţă) care urmare a intereselor şi pagubelor comune." „Radio confidenţional" nr. 4441 din 18 mai lămureşte: Tchitcherin (Cicerin) continuă: „Germania are nevoie de sprijin moral, noi i-1 putem da. Ea are nevoie să-şi apere hotarele ei despre răsărit, putem s-o facem".

Aceste declaraţii par a confirma ştirile persistente despre un tratat între Moscova şi Berlin contra Poloniei. Tchitcherin explică apoi oportunităţile politice care prezintă pentru Rusia foarte multă importanţă. Rusia trebuie să profite de conflictele şi de duşmăniile între naţionalităţi, promovate de tratatele de la Paris. „Momentul de faţă ne foloseşte pentru a ne pregăti baza pe viitor. Cred că până în şase luni suntem gata."

„Dacă pe de altă parte, spune Tchitcherin, procesul care va provoca o noua explozie în Europa se prelungeşte, Rusia Sovietică trebuie să-si concentreze toate sforţările sale în Balcani, în Orientul Apropiat. Misiunile sovietice în Bulgaria şi România se organizează pe baze oficiale şi propaganda secretă în Grecia, la

Constantinopol şi în Iugoslavia, se desfăşoară cu rapiditate. Alimentând contradicțiile naționaliste vom reuşi să creăm bazele pentru triumful propagandei partidului nostru."

21 mai - Prințul Ştirbei îmi spune că a fost la bancherul Bercovici ş-a rămas uimit de luxul şi bogăția casei lui. Prințul Calimachi se duce la Florica. Aceste două fapte îmi dau de gândit că boierimea se apropie de liberali care să-i scape de impozite şi de luarea întregului pământ iar cu ajutorul finanței evreieşti vor să-şi înmulțească averea bănească.

Vorbesc şi cu I. Simionescu despre serbarea lui I. Brătianu şi-i spun că noi țăranii, nu-i datorăm nimic. I. Simionescu recunoaşte că I. Brătianu este înființatorul burgheziei în țară la noi. - Dar prin ce mijloace? împărțirea bugetului şi a pământurilor statului, care-au fost rupte de la cuvenirea lor, ridicarea țărănimii.

Sara la masă la prințul Ştirbei, îi spun şi prințului Ştirbei părerea mea, arătată lui I. Simionescu, că la 1864, L Brătianu era cu acei ce voiau să dee țăranului numai vatra satului. (Vezi articolele din „Patria" ale lui G. Bogdan-Duică.)

Şi iar mă înflăcărez ca în alte rânduri, susținând că temelia țării aceştia sunt țăranii şi că se face mare păcat nedându-le putința de întărire națională prin o mai bună stare economică.

- îmi placi când te văd înfierbântat, dar uiți că țăranii nu trebuie să aştepte a

li se da de alții, ci să-şi ieie singuri.

- Apoi tocmai de aceea este trebuincios un partid țărănesc, căci altfel de

bunăvoie nu se vor dezbrăca posesorii pământurilor.

- Da, însă Mihalache vrea luptă de clasă.

- Dar cei ce-au ținut până acum tot pământul n-au făcut luptă de clasă?

Țărănimea trebuie să se lupte pentru dreptul său şi sunt sigur că tot în acest sens

susține şi Mihalache lupta de clasă.

28 mai - îi scriu lui Nicolae lorga, în legătură cu discursul de la Academie asupra lui I. C. Brătianu în care face referire la un Scarlat Sofronie Vâmav. „Eu am văzut la un prieten un manuscript de cronici (copie din veacul al 19-lea) cu următoarea însemnare (cu litere latine): « Acest manuskript 1-am dăruit Bibliotecii Române de la Paris, Scarlat Vasile Vârnav", să fie oare alt Scarlat Vârnav?

3 iunie - Prințul Ştirbei mă întreabă dacă am înțeles moțiunea de la Cluj (adunarea celor 100), căci el n-o înțelege. Despre vizita lui Take lonescu la Belgard. Ce interes avem, când sârbii persecută pe români şi în Balcani şi în Banat.

- Deocamdată ne împinge o fatalitate să fim uniți toți cei ce ne-am rupt din

Austro-Ungaria.

- Am impresia că se schimbă echilibru în Europa. Brătianu îmi spunea că

vrea să se sprijine pe noile state slave, aşa că România va rămâne în aer.

- Dar dacă şi Germania se uneşte cu Rusia?

- Germania are interes să exploateze Rusia şi într-asta noi nu-i stăm în cale,

ci dimpotrivă, Germania are interes de sprijinul nostru la guriile Dunării. Dr. Antipa

îmi spune că Brians a primit pe Mrazek si i-a cerut lămuriri despre petrol.

8 iunie - Ziarele dau ştiri despre primirea cu alai a lui Take lonescu si a misiunii române la Belgrad, în urma încheierii alianței defensive în cadrul Mici înțelegeri.

La Bucureşti, însărcinatul cu afaceri germane este poftit de prințul Barbu Ştirbei la o întâlnire în Palatul său, astăzi la ora 10 dimineața. Să fie o întâmplare că la prințul Ştirbei se află şi Ionel Brătianu?

10 iunie - Vineri sară. Prințul Ştirbei îşi varsă focul zicând că nu poate servi pe suverani din cauza lor înşişi. 1. Se hotărăsc ca învoiala cu Zizi să se facă prin o bancă (Banca Generală), iar nu prin oamenii Curții, Pentru garantarea plăților băncii trebuia însă un depozit de franci francezi. Misu a fost însărcinat să se înțeleagă cu ministru de finanțe. El s-apucă şi-i spune combinația, în loc să

ceară pur şi simplu suma necesară. Titulescu sare în sus când aude că învoiala va face-o prostul de Victor Antonescu şi răsuflatul Manolescu-Râmniceanu.

- N-o să apăr eu interesele regelui, cum le-am apărat până acuma? Mă gândesc eu la o afacere pentru bancă? Eu tocmai prin depunerea acestor bani acum,

făceam ca peste 20 de ani să am o scutire de 200 000 franci. Mi-i milă de dânşii,

căci altfel [le-]aş zice: faceți cum ştiți si nu mă mai chemați pe mine la greutățile

ce [le] întâmpinați.

2. Regele mi-a cerut un memoriu asupra situației politice, pe care voia să-1 aibă înaintea audienței lui Maniu. De aceea te întrebasem dacă Maniu a cerut audiență. Si văzând că audiența nu fusese cerută, am întârziat cu prezentarea memoriului şi-am plecat liniştit la Florica. Când colo Maniu cere audiență după plecarea mea la Florica si regele neavând memoriul amână audiența până după întoarcerea de la Sinaia (pleacă marți 7 iunie şi se întoarce vineri 10 iunie).

Regele se plânge lui Mişu că n-are memoriul prințului Ştirbei, iar Mişu n-are altceva mai bun de făcut decât să-i spună lui Brătianu cauza amânării audienței. Şi mă pomenesc, la plecarea mea deunăzi spre Buftea, că mă cheamă Brătianu într-un colț şi mă întreabă ce-i cu memoriul cerut de rege. S-a mântuit cu încrederea lui Brătianu în mine şi cu a mea în Mişu.

Dar Mişu a ajuns omul de încredere a lui Brătianu. Afară numai dacă n-a fost asta o cursă din partea lui Misu, ca să vadă dacă nu comunic lui Brătianu cele ce trebuie să le comunic numai regelui.

îi va spune că regele nu trebuie să se solidarizeze cu guvernul şi să se cufunde împreună cu el, dar nici nu trebuie să-1 concedieze înainte de a-şi fi pregătit u» guvern mai tare. Şi-asemenea guvern nu poate fi nici unul numai al Federației (căci

ar avea în contră coaliția liberalo-averescă) nici unul numai liberal (că atunci coaliția ar fi între țărăniști şi averiscani).

Averescu, de bine de rău, are o Cameră cu care poate lucra. Cine ştie ce ne-ar aduce alegerile noi.

75 iunie - Asară la masă cu prințul Ştirbei - singuri, îi spun despre aprecierile „Viitorului" asupra discursului lui Mihalache la reforma agrară. „S-a terminat cu partidul țărănesc. Țara nu are nimic de pierdut". „Ba are de pierdut, zic eu, căci ar fi o crimă să se țină si pe viitor la o parte 80% din populația țării şi-anume pătura cea mai sănătoasă şi mai curat românească. Ați văzut la ce am ajuns, dacă nu s-a lăsat a se deprinde şi țărănimea cu o viață publică liberă".

- Va trebui ca fiecare partid să-şi aibă țăranii săi.
- Ba va trebui să fie un partid țărănesc pentru 80% săteni, dacă există un

partid socialist pentru 10% muncitori de oraş. Pentru buna cumpănire a ordinii în

stat se impune acest lucru.

- Dar nu vezi d-ta că sub Votul universal orice partid trebuie să ție seama de

interesele țărănimii.

- Da, ca făgăduieli electorale, dar pe urmă ştim noi cum se îndeplinesc.
- Crezi d-ta că țărăniştii ar putea guverna?
- Deocamdată nu cred că-s pregătiți, dar rostul lor trebuie să fie controlul de

aproape al guvernanților orăşeni.

Despre audiența de ieri la rege a lui Maniu, care a durat două ore, prințul Ştirbei a aflat de la regină că n-a avut nici un rezultat. S-a plâns contra liberalilor şi contra guvernului, dar regele n-a înțeles nimic. Numai generalități. Nici Maniu nu ştie ce vrea. S-auzim ce zice şi Maniu.

Eu închei. „El de asemenea se va plânge că n-a înțeles nimic de la rege, părându-i-se că nu ştie ce vrea!"

18 iunie - Prințul Ştirbei îmi spune: Regele a avut o convorbire plăcută cu Maniu, dar când i-a spus: „Să zicem că m-ai convins, care-i guvernul de concentra¬re şi pe cine recomanzi în fruntea lui?", Maniu s-a încurcat si la urmă au râs amândoi.

în legătură cu articolul din „Patria" care a ajuns la rege prin întriga d-tale (a mea G. T. K.), regele s-a plâns că a fost « criticat regele Carol». Maniu a răspuns criptic: „« Patria » nu-i a mea şi oricând o putem închide, înființând altă gazetă."

Regele a zis: „Ca şi pe vremea lui Carol [I], suntem acum într-o perioadă de °rganizare şi avem nevoie de un partid tare."

Despre cuvântarea generalului Averescu la luarea în considerare a reformei agrare, prinţul Ştirbei are cuvinte de laudă.

Madgearu îmi spune că Mişu Săulescu i-a împărtăşit aceste cuvinte ale regelui de la altă audienţă. „Pentru ce aş schimba acest guvern, care mi-a dat 'iniştea în ţară, reforma agrară şi cea financiară?"

Şi Emil Panaitescu încheie cu dreptate: „Nici regele, nici Barbu Ştirbei nu vor un guvern de concentrare (singurul care ne-ar putea da o Consituţie), ei vor liniştea a două partide de guvernământ. Să fure cât vor, dar să am linişte. Pentru asta vor lucra la măcinarea Federaţiei şi desfiinţarea ţărăniştilor".

Madgearu la rândul său zice: „în audienţa mea la rege mi-a spus astfel de păreri în chestia agrară, încât mă voi feri la a-i mai cere audienţă de teamă să nu ajung cu totul republican".

19 iunie - La 10 dimineaţa am însoţit pe prinţul Ştirbei acasă la Nicolae

lorga, ca să-1 felicităm pentru împlinirea vârstei de 50 ani. Nu era acasă şi i-am lăsat

cărţi de vizită. La 9 sară a fost serbare la Ateneu, organizată în pripă de V. V.

Hanes. Prezidează prof. Paul Bujor, care vorbeşte nepregătit. După el vorbeşte

Ştefan loan, ca fost coleg la Universitatea din Iaşi. La sfârşitul cuvântării, lorga îl

sărută, cu toate că 1-a numit de atâtea ori fără cap! In numele studenţimii vorbeşte

emfatic tânărul Rally. lorga îi strânge mâna la încheierea cuvântării.

lorga a răspuns, vorbind mai bine ca toţi. A îndemnat tinerimea să creadă în imposibil şi să-şi facă o biserică din suflet şi din iubirea aproapelui. „După 50 de ani, viaţa omului se aseamănă cu toamna, când plantele nu mai înfloresc, nici nu rodesc. Dar dacă sunt condiţii prielnice, mai este si a doua înflorire. Iubirea dv. care mi-a lipsit la prima înflorire îmi va aduce florile de toamnă."

27 iulie - Scriu lui Sextil Puşariu, despre răspunsul la discursul de recepţie al d-lui G. B.-Duică, la şedinţa Academiei Române cu câtă înăcreală înghiţea dl.

lorga duioasele d-stră cuvinte de îndreptățită laudă a marelui şi bunului Titu Maiorescu. Ii amintesc despre prietenia dintre T. Maiorescu, Eminescu, Creangă şi Slavici.

20 octombrie - Mihai Lupescu îmi scrie, vestindu-mi moartea în Chişinău a

folcloristului T. Pamfile. ,$oala de care a suferit nu 1-a iertat şi în ziua de 16 oct. a.c.

ci-a dat sufletul... îyîi-era draa ca sufletul căci era si el un fel de fiu al cx»fietv*lvu

meu."

25 octombrie - Sunt anunțat de Mihai Lupescu că a primit 500 lei pentru bustul lui Stoleriu, trimişi de mine, contribuție din partea Curții Regale. In continuare îmi scrie despre T. Pamfile şi revista „Ion Creangă", despre eforturile pe care le face Gorovei pentru scoaterea „Şezătorii", cu începere de la 1 ianuarie 1922-

13 noiembrie - Vasile Bogrea deplânge moartea lui T. Pamfile, exprimându-Ş1 părerea în legătură cu apariția revistei „Ion Creangă", propunându-mi sa iaU conducerea acesteia. „Căci acela care ar putea-o duce mai bucuros şi mai cinstit decât tot soborul de popi pomeniți si nepomeniți eşti d-ta" scrie Vasile Bogrea. „U11 lucru îmi pare, totuşi, că ai datoria, d-ta cel dintâi să faci în împrejurările de fața'-

să nu laşi ca revista ce poartă cu atâta vrednicie numele scump al lui Creangă să moară odată cu Pamfile. Ar fi cel mai mare păcat!" Câtă dreptate are, însă multele îndeletniciri pe care le am nu-mi permit să mă ocup şi de „Ion Creangă".

17 noiembrie - Mă adresez Ministerului de Externe, Gh. Derussi, rugându-1 să mă informeze cu măsurile luate pentru ajutorarea lui G. Vâlsan, care urmează să plece în străinătate, în vederea căutării sănătății.

19 noiembrie - Scriu lui Mihai Lupescu, anunțându-1 că am discutat cu Mugur de la Fundația Prințului Carol şi cu Apostol Culea, care a lucrat în Basarabia, să se ocupe de scoaterea în continuare a revistei „Ion Creangă", în ceea ce priveşte „Şezătoarea" poate fi tipărită de la 1 ianuarie 1922, întrucât greutățile băneşti vor fi înlăturate.

22 noiembrie - Ion Teodorescu-Broşteni scrie că soția lui, în drum spre Oltenița, la fiica lor Florica, s-a oprit la sora ei Sofia Nădejde, care i-a spus despre fişele cu însemnări rămase de la lancu Nădejde, pe care vrea să le doneze Fundației „Regele Ferdinand". Pentru a intra în tratative, îmi dă adresa din Bucureşti, str. Turturelelor, Căminul Băncii Româneşti, la familia Gesticone (cel mai tânăr ginere).

16 decembrie - G. Ibrăileanu, în articolul publicat în broşura „După război", Iaşi, 1921, pag. 7, scria: „Literatura lui Creangă, chiar şi prin partea ei socială din « Amintiri », cât şi Basme, care sunt în realitate nuvele, este din cele mai trainice, pentru că viața zugrăvită în ea, felul de trai al poporului, sunt aşa de « eterne » comparate cu formele de viață trecătoare, incidentale ale păturii zugrăvite de Caragiale în Comediile sale. Ceea ce zugrăveşte Creangă este viața şi concepția de viață a unei clase nediferențiate, la adăpost de mişcările de la suprafața vieții sociale româneşti"...

28 decembrie - Teodor Popovici, directorul Orfelinatului Agricol din Zorleni, mă anunță că d-na Pamfile, soția regretatului folclorist, s-a mutat la Tecuci. N-a vândut încă nimic din documente şi zilele acestea îmi trimite catalogul cu ceea Ce are în bibliotecă. După moartea lui T. Pamfile, i-am scris propunându-i ca, o Parte din cărți, să le doneze Academiei Române.

împreună cu scrisoarea, am primit şi câteva numere din colecția revistei „Ion Creangă" din anii 1909, 1910, 1913.

1922

1 ianuarie - La dr. Antipa. îmi spune că regele a fost acasă la dr. Antipa vineri 23 decembrie 1921 şi-au dezbătut un ceas situația grea în care am ajuns.

Antipa a spus regelui fără înconjor că a dat țara pe mâna celui mai dăunător

politician (aluzie la Take lonescu). Regele răspunde: Nu se putea altfel şi asta va fi

pentru scurt timp.

Dr. Antipa se sileşte a convinge pe rege de nevoia chemării lui Marghiloman. Dacă facem socoteala, vedem că în şapte ani de domnie, regele a avut 10 guverne - sunt prea multe.

2 ianuarie - Dl. ministru Misu se miră de amestecul lui lorga în toate. A trimis cuvânt regelui că principesa moştenitoare nu trebuie să se ducă în Grecia. Ea nu mai este greacă, ci românсă. Si până acum n-a făcut nici o vizită în vreun oraş românesc, nici nu s-a apucat de învățat româneşte.

4 ianuarie — Până şi regele trăieşte din experiențe. Fiindcă lista lui civilă este cu totul neîndestulătoare si generalul Angelescu mereu ciupeşte de la stat fonduri ascunse într-un fel sau altul, Take lonescu a propus ca statul să cumpere de la rege Castelul Peles, rămânând tot în folosința regelui.

6 ianuarie - Pom de Crăciun la Buftea. Darurile regelui si reginei. Amintirea sforțărilor noastre pentru România Mare si scrisori. Prințul Ştirbei: generalul Averescu a fost dimineață la rege. Amândoi au rămas mulțumiți. Averescu crezând că i se va da dizolvarea, regele că 1-a făcut să înțeleagă pe Averescu asupra motive¬lor pentru care dizolvarea nu-i necesară. Şi aşa regele făgăduieşte ambelor părți îndeplinirea dorințelor lor contrare...! Ambele părți ar dori reînvierea vechiului sistem al celor două partide care se succed la guvern. Ceea ce nu se mai poate.

Găsesc pe d-na Elisa Brătianu la prințesa Ştirbei, îi citesc din discursul l'J1 Octavian Goga, rostit la Cluj, părțile privitoare la Partidul Național şi Alba lvb&_ Luandu-rnă apoi de vorbă cu prințul Ştirbei despre Goga, aflu ca guvernul îi va I! binevoitor în alegeri, ca să-1 opună Partidului Național, înțelegerea s-a făcut " mijlocirea mitropolitului primat.

De la Mihai Lupescu. îmi scrie că 1-a vizitat la Fălticeni pe Artur Gorovej „chestia" „Şezătorii", stabilind materialele ce urmează a fi publicate. Revista va în două coaie, iar numărul pe martie va fi închinat împlinirii a 30 de &&

„Şezătorii". Articol a trimis şi Al. Vasiliu Tătăruşi, rămânând să-i scriu lui I. Teodorescu-Broşteni la Iaşi, să trimită noi materiale despre folclorul basarabean.

10 ianuarie - Prin scrisoarea din 8 ianuarie curent, Artur Gorovei îmi scrie din Dorohoi, unde se află pentru a petrece sărbătorile de iarnă, mulțămindu-mi pentru ajutorul dat în apariția, în continuare a „Şezătorii". „Fără să-ți aduc elogii, dar dacă n-ai fi făcut sforțări ca să-i asiguri existența, ea nu ar mai apărea, căci

eu nu mă simt în stare să fac, precum făceam altă dată, încercări de a aduna bani. Deci ai sigur tot meritul să reînvie".

De asemenea, mă anunță că a cerut colaborarea lui Gaster, Jarnik (tatăl şi fiul) si Weigand.

20 ianuarie - In ajutorul nevoiaşilor, îmi scrie Mihai Lupescu, să vin în ajutorul studentului sucevean Gheorghe Caradas, de la litere şi filosofie, aflat în mare nevoi materiale. „Băietul acesta - scrie Moş Mihai - de pe când era în clasa a IV-a gimnazială, fiind învățat a cules foarte bine comorile noastre populare. E un culegător bun şi priceput şi mi-a trimis pentru « Şezătoarea » o frumoasă colecție de bocete şi cântece bătrâneşti.

Are dreptate, Moş Mihai, asemenea băieți trebuie ajutați."

22 ianuarie - Asară Aurel Cazacu îmi spune că s-a dus la Stere, precum îl

mai îndemnasem. I s-a plâns că e văzut rău de rege si nu ştie pentru ce. Dr. Lupu

susține la congresul țărănist că prerogativele regale să fie ştirbite până la aceea încât

guvernele să fie numite de Parlament. Stere s-a opus. Si cu toate acestea atențiunile

regale se îndreaptă numai asupra d-rului Lupu (ceai la regină, audiență la rege).

Stere zice că d-rul Lupu şi ceilalți şefi țărănişti sunt tari numai în vorbe goale. Le

lipseşte cu totul cultura şi vederile mai înalte ale omului de stat.

23 ianuarie - La botezul princepelui Mihai, de ieri, un ofițer superior se

Plângea de multe apucături jignitoare ale regelui şi ale prințului Carol. D-rul

Marnulea îi apără zicând că ei au suflet bun şi bune intenții.

- D-ta te crezi dator să-i aperi, dar pe noi ne doare că aceşti oameni nu-s în stare să înțeleagă că şi ceilalți oameni au un suflet.

28 ianuarie - Primul-ministru Ionel Brătianu vine să mă vadă în mica mea j-^celarie de la Palatul Regal. Se miră de îngrămădeala cărților prin rafturi şi a Doagelor de pe mese, zicând că şi el are patima cărților.

. Bal la prințul Barbu Ştirbei. Regina, în stofă grea roşie, cu diademă stră-Ucitoare, tot pe roşu.

7 februarie - Prințul Ştirbei îmi spune că prințul Carol i s-a plâns la balul de deunăzi că lorga i-a trimis scrisoare în care-i spunea că se vede silit a nu mai călca la Palatul Regal, unde ar întâlni pe liberalii atotputernici (la botezul principelui Mihai). Se vede că pe urmă lorga s-a gândit să nu rupă orice legătură cu Curtea, căci a trimis pe cineva la principele Carol cu explicații. Dar principele Carol s-a săturat de apucăturile lui lorga şi voia să-i scrie, amintindu-i că la Curte a fost întâmpinat de toți cu mâini largi la toate cererile lui.

- El cere lucruri mărunte [spune G. T. Kirileanu], dar dă în schimb lucruri mari de ordine si morală. Şi prințul Carol n-ar trebui să uite că i-a fost de un nemărginit folos, atunci când luase câmpii. lorga poate să rupă tare uşor cu Palatul, dar Curtea ar face mare greşeală să facă această ruptură din partea sa cu un om cinstit cu aşa activitate morală în țară.

11 februarie - Despre Ion lonescu de la Brad, Gh. Bogdan-Duică a închinat un studiu important pe care 1-am citit pe nerăsuflate, îi scriu, amintindu-i, că notele bibliografice de la început m-au mişcat. „Şi eu am rămas fără mamă de la 7 ani, crescând apoi sub aripile bisericii şi părinților mamei mele: Preotul Todică si preoteasa Axinia din Holda. Si eu m-am înstrăinat pe la şcoli de la 10 ani, întreținându-mă cum am putut cu muncusoara mea. Iar statul aruncându-mă în două rânduri ca un netrebnic din slujba sa, valul soartei m-a dus pe lângă Curtea lui Vodă".

1

Gh. Bogdan-Duică îl numeşte pe bună dreptate, în „Istoria țărănismului", voi. I, întâiul țărănist român. „Te pomeneşti că odată şi odată s-o găsi cineva să mă treacă şi pe mine în istoria țărănismului român ca țărănist la Palatul Regal."

14 februarie - Scriu lui D. Guşti aflat în mari necazuri, dar care mă învi¬nuieşte de părtinitor în relațiile pe care le are la S. Mehedinți. Eu nu-s nici profesor universitar si nici [membra] al Academiei Române, ca să am ceva de împărțit cu direcțiile acestea. „Sunt un cititor credincios al celor care îmi spun ceva despre nație si țară si un modest admirator al celor care făptuiesc vreun bine pentru cei mulți si necăjiți, în direcțiile acestea Mehedinți are, după a mea părere, mari merite si de aceea mă doare când văd că oameni de seamă ca lorga,

ca Pârvan şi ca tine i l6 tăgăduiți. Este o crimă dacă-mi arăt durerea asta față de un vechi prieten ca tine?"

în continuare, înşir meritele lui Mehedinți ca publicist, autor de manuale şcolare, literat si om de ştiință.

18 februarie - Primesc de la Mihai Lupescu pachetul cu numerele din „Şezătoarea". S i-a terminat de transmis „poveştile şi legendele", publicate î° decursul anilor în „Şezătoarea" si „Ion Creangă", pe care vrea să i le încredințe^ lui I. Simionescu pentru „Cartea Românească".

i

«l

Scriu d-nei Zoe Balş, mulțămindu-i pentru cuvintele calde scrise la moartea Tatei, îi amintesc că numele lui Balş, fost proprietar al moşiei Broşteni, pe care a vândut-o regelui Carol I, se păstrează cu dragoste în amintirea consătenilor mei. Dar timpurile vechi cu oamenii lor se duc, cu părere de rău...

I martie - Soare de primăvară, încep alegerile la Senat. Dl. Butculescu recomandă sergentului Alexandru să voteze crucea (liberalii). Zice că la Palatul

Regal sunt bolşevici de-ai lui Mihalache printre servitori.

Prințul Ştirbei îmi spune că asară a stat până târziu la regină cu Zoe Fuller şi un senator american, venit la noi ca să studieze legăturile comerciale ce s-ar putea încheia cu România.

Zic: Duşmanii țării răspândesc în străinătate zvonul că la noi este mare primejdie de revoluție.

- Poate că ei văd mai bine adevărata stare a lucrurilor.
- Eu mă tem numai de un lucru: să n-avem şi noi o Croație în Ardeal.
- A nu; asta nu se poate.

3 martie - Rezultatul alegerilor la Senat în Bucovina şi în Vechiul regat înseamnă reuşita liberalilor într-o măsură neaşteptată nici de ei. La Palatul Regal, toți sunt veseli de reuşita liberalilor şi de căderea țărăniştilor. „Auzi, d-ta, Mihalache să aibă pretenții a juca un rol în politica țării".

II martie - Scriu istoricului Ion Nistor, în legătură cu starea de plâns în care

am găsit astă-vară străvechea biserică din Rădăuți: „Starea dărăpănată a

acoperământului bisericii, lipsa de îngrijire a locului din jurul bisericii lăsat dez-

grădit, precum şi ocuparea de către hergheliile statului, ca pe vremea austriecilor, a

clădirilor fostei episcopii rădăuțene" ne-au întristat foarte mult.

19 martie - Venind din Cişmigiu pe la amiază, întâlnesc pe Virgil Madgearu care vorbea cu Eugen Lovinescu despre lorga. Zic: - Ce-ați hotărât la sfatul de azi?

- După-amiază e sfatul, dar noi vom hotărî în înțelegere cu ardelenii. Este

aproape sigur că vom lua parte la validări şi apoi ne vom retrage, lăsând să facă

opoziție pe lorga şi pe Take lonescu. Dânşii îşi închipuie că regele se va ține de

cuvânt şi-i va chema la putere, după liberali, ca al doilea partid de ordine. Dar să se

dea regele până la atâta în brațele liberalilor, încât să-i cheme numai pe ei la putere

Ş1 să-i lase a face asemenea alegeri ?

- Ce era să facă, după atâtea scandaluri parlamentare. Se teme de necunoscut

S1 s-a sprijinit pe un partid mai organizat.

- Dar nu i-am recomandat noi un guvern neutru sau un guvern din toate

Partidele, afară de liberali?

1-71

- Duceți-vă şi-1 lămuriți pe rege. -;— .*;,.•

- Cu cine să vorbeşti, dacă-i totdeauna amețit de băutură?

- Pentru Dumnezeu, cum poți crede una ca asta! De-atâtea ori lucrez cu

dânsul şi nu 1-am văzut niciodată băut sau trecut cu băutură.

- Nu, nu, n-ai cu cine vorbi si tare mă tem să nu mergem spre prăpastia la

care a mers Nicolae al Rusiei. Nu ne rămâne alta decât să aducem pe prințul Carol,

care-i om mai de înțelegere si nu-i sub stăpânirea nici unei camarile.

27 martie - îmi scrie Mihai Lupescu, amintindu-mi de anii de prietenie, care

au început din 1886 şi continua si astăzi.

lorga 1-a întrebat pe Dimitrie Guşti:'

- Este adevărat că intri în partidul național ardelean?

- Nu-i adevărat, dar e drept că aş dori înființarea unui mare partid democrat

cu ardeleni, țărănişti si naționalişti.

lorga a reproşat prințului Carol că nu 1-a chemat să-i arate pe prințul Mihai, născut la 25 octombrie 1921, amintindu-i că regii Prusiei puneau pe fiii lor să sărute mâna marelui istoric german Mommsen.

Recitesc scrisorile primite de la G. Vâlsan, aflat internat într-o clinică din Franța (datate 5 şi 13 martie curent) şi mă gândesc la suferințele pe care le îndură acest om de o rară cultură. I. Hudiță, aflat la studii în Franța, 1-a vizitat, făcând cunoştință cu această ocazie cu savantul Em. de Mortonnei.

28 martie - Ducându-mă cu o jalbă la g-ral Gorski, subşeful Marelui Stat

Major, am văzut plecând toată generalimea de la o mare adunare, iar g-ral Gorski

foarte grăbit chema să intre pe ataşatul militar polonez, în ziarele de ieri se dădea

ştirea numirii g-ralului Brussilof în fruntea armatelor roşi. Se aude si de un atac

german împotriva Poloniei, în înțelegere cu rusii. Iar regele e la vânătoare si regina

împreună cu înalta societate se țin numai de baluri, deşi suntem în postul mare.

Sâmbătă (25 martie) sară bal, luni sară bal.

19 aprilie - Ziarele aduc vestea neaşteptată că la Genova, Germania si Rusia au iscălit pare si alianță fără să ție samă de Marea înțelegere, ale cărei planuri de la Cannes sunt cu totul răsturnate.

27 aprilie - Mă duc la Buftea. Plimbându-mă cu prințul Ştirbei pe malul Colentinei, se miră că regele si-a poftit cucoanele la Scrovistea, iar principe»* Măria şi principele Nicolae s-au dus singuri la moşia uneia Petrescu, unde a« petrecut fără nici o reținere.

Regina e pe cale a face o nouă greşeală, asemănătoare cu aceea a încerca?11 căsătoriei principesei Elisabeta cu un prinț italian în 1919 şi a încercării de apropiere a prințului de Galles pentru principesa Mărioara în 1920. Acuma, regi**3

găseşte foarte plăcut pe prințul Paul de la Belgrad şi-1 pune să pregătească apro¬pierea între prințul moştenitor italian cu principesa Ileana, fără să se gândească la relațiile încordate dintre sârbi şi italieni şi fără să păstreze taina unor asemenea legături. Principesa Elisabeta avea dreptate când zicea: „Păziți-vă, căci mama-i gură spartă!"

23 aprilie - De Sf. Gheorghe sunt felicitat de curteni, de lorga şi de prietenii din țară.

27 aprilie - Sâmbăta trecută a fost o serată de danț la inginer Zaharade, unde a fost şi principele Nicolae. Lumea a rămas mirată de reaua creştere a principelui. Cum a intrat s-a dus la bufet să mănânce şi mai ales să bea. Se ghiontea. N-a vorbit nimic cu ofițerii ce i se prezentau regulamentar.

A dansat cu 3 d-re, între care o dată cu d-ra Nina Ferechide şi mereu cu d-ra Ralet, foarte săracă, dactilografă nu ştiu unde. Cu această fată s-a retras într-o cameră, aşezându-se amândoi pe un fotoliu şi hârjonindu-se [în] aşa fel că lumea i-a lăsat singuri.

Dau semnul mercantilizării la Palatul Regal. Regele spune g-ralului Angelescu: „E prea puțină lumină în cabinetul meu de lucru din cauza vitrourilor".

G-ral Angelescu propune să se vândă vitrourile si caută cumpărători. Le vinde cu 55 000 lei arhitectului Mladenovici, care-i va clădi noua casă g-ralului Angelescu. Din aceşti bani dă 12 000 regelui ca să-şi cumpere o colecție de mărci poştale; 20 000 îi dă reginei, „aşa un cadou neaşteptat", iar cu restul va cumpăra cai.

Atâta numai că aceste vitrouri erau făcute după plăcerea regelui Carol I şi cu banii statului în palatul statului.

Acuma văd că s-au scos de la magazie toate tablourile spre a le vedea regina şi a hotărî care să se păstreze, care să se vândă, între aceste tablouri sunt: împăratul Wilhelm H, Frantz losif, tatăl regelui Carol, tatăl reginei Elisabeta, Barbu Lăutaru, Treboniu Laurian, vizita lui Frantz losif la Poiana Reginei etc.

5 mai - Primesc de la G. Giuglea, prof. la Universitatea din Cluj, Seminarul de filologie romanică, scrisoare prin care mă roagă să-i dau unele informații Privitoare la păstorit, fiindu-i necesare pentru o lucrare, şi lămuriri despre înțelesul câtorva cuvinte (îndopa, dop, îmbuiba, înțesa răşchitor, zgribuli ş.m.a.).

7 mai - Văzând că funcționarilor de la contabilitatea Casei Regale li s-au sPorit salariile pe față şi pe ascuns, m-am plâns prințului Ştirbei că eu am fost trecut ^u vederea, deşi am pe cap nu numai biblioteca, ci şi petițiile, ajutoarele si alte nsărcinări delicate (discursuri regale).

„La ocazie îi voi spune regelui să te plătească măcar atâta cât plăteşte pe 8râdinarul englez de la palatul Cotroceni, 25 lire pe lună (adică 6250 lei)."

5 iunie - Asară, după ce am venit de la Gara de Nord (plecarea familiei regale la Belgrad), prințul Ştirbei îmi vorbeşte la telefon de la Burtea:

- Am însărcinarea din partea principesei Mărioara să-ți spun că i-a părut

foarte rău că n-ai venit sâmbătă seara la recepție cu cinematograf, căci ar fi vrut să-şi

ia ziua bună si să-ți spuie nu ştiu ce.

- Mi-am luat ziua bună chiar acum la gară.
- Si nu ți-a spus nimic,

-Nu mi-a spus nimic, pesemne fiindcă nu erați dv. lângă dânsa ca să-i şoptiți!

- Să lăsăm gluma, că avea să-ți spună ceva.
- E foarte uşor să-mi spuneți dv, mâine luni, când voi veni la Buftea.

Si astăzi m-am dus cu trenul la Buftea unde am aflat rostul chemării mele la Cotroceni; alcătuirea unei scrisori de mulțămire către Banca Națională, care dăruise principesei Mărioara un milion lei! Principesa a lăsat la prințul Ştirbei două foi albe cu iscălitura ei, una mai la mijlocul foii si alta mai jos, ca să se potrivească după lungimea scrisorii de mulțămire.

8 iunie — Scriu lui Vasile Bogrea, la Cluj, interesându-mă de starea sănătății lui, şi fratelui Simion la Holda-Brosteni.

Astăzi la Belgrad s-a oficiat căsătoria principesei Mărioara cu regele Alexandru al Iugoslaviei.

12 iunie - Azi generalul Văitoianu a aşteptat aproape un ceas până să fie primit la rege pentru că d-na Dissescu a cerut adjutantului numai 5 minute la rege.

Şi adjutantul era indignat că această dobitoacă stă de vorbă cu toți sergenții si servitorii pe culoare, lăsându-şi şi cupeul la poarta de intrare a Palatului, în văzul tuturor.

Spun de toate astea prințului Ştirbei, care zice că numai principesa Mignon, cu bunul său suin, a văzut ridicolul si â âvuî îuCuăzucăla să i-1 spuie regelui) sfătuindu-1 să-i hotărască de mai înainte ceasul de audiență, ca să nu stee această d-nă pe săli de vorbă cu servitorii. Iar g-ralul Râmniceanu a dat-o pur şi simplu afară.

13 iunie - Ieri prințul Ştirbei zicea că va trimite reginei Mărioara o scrisoare de felicitare si de sfaturi căci nime din familie nu se gândeşte si nu e-n stare sa gândească la o asemenea îndatorire firească.

Zic: Regina Măria cred c-ar fi în stare. Şi azi, prințul Ştirbei care a fost asara la Cotroceni îmi spune:

- Regina Măria n-a fost în stare să citească scrisorile principesei Mărioara.

cum ar putea deci să se gândească la scrisori de sfaturi. De la Belgrad ea a ad^s singura impresie a belşugului şi a dărniciei guvernului pentru rege, regină şi Palat11

°-"-"""i rte aur, automobile - toate din larg.

L Brătianu zice că regele Alexandru este timid, ca şi regele nostru, lăsându-se cu totul în voia primului-ministru. Prințul Ştirbei răspunde:

- Şi găseşti că-i rău dacă îl ascultă?

- Când sunt eu prim-ministru găsesc că-i foarte bine, dar când e altul, atunci

se schimbă lucrul!

16 iunie - Asară prințul Ştirbei pe când se rădea îmi spune:

- Ştii că mă tem de un atac al bolşevicilor?

- Eu nu ştiu nimic.

- Eu m-am întâlnit cu Stere si întrebându-1 ce crede despre un atac bolşevic,

mi-a răspuns: cine crede într-un asemenea atac arată că habar n-are de adevărata

situație a Rusiei. Şi atunci gândindu-mă la vechile profeții ale lui Stere, care au

ieşit pe dos, mi-am zis: să nu iasă ş-acum profeția pe dos. Cu ocazia acestei

convorbiri, m-am încredințat încă o dată de marea ambiție a lui Stere, care acum stă

înăbuşită. Mi-a spus că pe Lenin şi pe Pilsudski îi cunoaşte din Siberia şi că ei au

ajuns apoi capi de state, cel din urmă foarte apreciat de Franța, deşi s-a luptat contra

înțelegerii în timpul marelui război.

17 iunie — Sunt invitat la cununia religioasă a fiicei lui Al. Aug. Laurian —

Odette cu Emil A. Pangrati, profesor universitar. Nuni: d-na şi d-1 Constantin P.

Ollănescu.

24 iunie - Ieri prințul Ştirbei a scris reginei la Sinaia, trăgându-i luarea-

aminte asupra dezastrului inundațiilor la Năsăud, unde mii de oameni au rămas fără

adăpost şi a bunei impresii ce ar face o vizită a reginei cu ajutoare în bani, haine şi

păpuşoi.

Azi regina îi spune la telefon că nu ştia nimic despre acest dezastru. Sindicatul presei americane i-a trimis 250 000 lei pentru ajutoare şi din aceştia

10 000 lei va da la Năsăud. Regele vine azi în capitală spre a fi de față la sosirea curselor de automobile.

25 iunie - Regele a ținut discurs la clubul automobilelor lăudând acest sport,

kr dr. Mamulea adaugă: - Ar trebui să facem socoteala pe hârtie câte miliarde ne

costă cele 5000 de automobile şi ce folos aduc economiei naționale. Principele

Carol a rămas si el la acel banchet, în loc să se ducă la Iaşi, unde făgăduise să

Prezideze Congresul Societății orfanilor de război.

26 iunie - Prințul Ştirbei îmi spune că regina a sosit ieri în Capitală, fără a se

duce la Năsăud; o plictisesc asemenea lucruri.

27 iunie - Ieri Denize mă cheamă la telefon si-mi spune că-s poftit pe-asară

la filmul „Crinul vieții" ce se va da la Cotroceni. Caut să mă scuzez că n-am

smoking, dar regina care era alături a stăruit să vin si să poftesc pe prințul Ştirbei

cu familia.

Regele mi-a făcut semn să mă aşez aproape de el, în dosul prințesei moştenitoare.

S-a început filmul, cu totul depărtat de realitate si lipsit de acțiune. Singură maimuța, care se chinuia să destrame o împletitură încurcând firele ghemului, cu o încăpățânare idioată, îmi înfățişa un trist simbol al realității. Şi cu toate acestea d-na Irina Procopiu, mereu în extaz, exclama spre a fi auzită de regină: „Delicieux, charmant, admirable!..."

Pentru mine era încântătoare numai ceafa pricipesei, cu o rotunjime sănătoasă, păr fin si o pieliță albă, lăptoasă, ademenitoare. Dar mă gândeam mereu la deşertăciunea unei asemenea treceri de timp, când lumea fierbe si se zbuciumă si-mi ziceam: „Decât mă cheamă să-rai arate umbre si cai verzi pe pereți, rnai bine m-ar asculta când le dau vreo lămurke de folos si pentru ei si pentru țară. Insă cu greu le poți face bine.

Prințul Carol a vorbit în chip silit câteva clipe cu mine, întrebându-mă dacă am văzut volumul de curând tipărit la Fundația lui: „Cuvântările regelui Ferdinand" (la care am lucrat doar numai eu).

Zic: - L-am văzut numai la vitrinele librăriilor. -O

- Asta-i un reproş că nu ți s-a dat un volum? >;_;

- O constatare.

28 iunie - Mare tămbălău cu înmormântarea lui Take lonescu. Articole peste

articole, delegații si coroane.

Pe coroana trimisă de rege se scrisese: „Regele lui Take lonescu". Maniu se duce la mareşal si-i spune că-i prea puțin, deoarece pentru Laseăr Catargiu, Nababu, g-ral Mânu s-a zis: „Recunoscătoare amintire". G-ral Ballif zice că-i prea mult şi totul se lasă aşa.

Liberalii se miră de marea popularitate a lui Take lonescu, dovedită prin manifestările neaşteptate în cercuri aşa de largi.

12 septembrie - Venind din concediu de la Piatra-Neamț, găsesc pe prințul Ştirbei bolnav de dureri în regiunea stomacului, Avea alăturea pentru lectură pe Machiaveli î

Aduc îndată vorba despre încoronare si-i arăt uimirea mea în privința acestei hotărâri pripite, după atâta întârziere şi nepregătire. Nu se putea lăsa pentru 10 mal viitor? Si-i înşir toate argumentele contra: 1) nepregătirea; 2) nesiguranța climei & octombrie (căci pe acest temei fusese refuzul reginei către g-ral Averescu)>

de pane la oraşe şi de porumb la sate; 4) lipsa

1

1

Constituției (care, de asemenea, fusese motiv de amânare pe timpul g-ralului Averescu); 5) abținerea Parlamentului Național, care a votat unirea de la Alba lulia; 6) interesul regelui ca asemenea serbare să se facă într-o atmosferă favorabilă.

19 septembrie — La masă, îmi arăt indignarea față de starea în care ne bălăcim. Iar dr. Mamulea: Cu adevărat eşti învins, minciuna e mai tare.

28 septembrie - Asară prințul Ştirbei (după o întâlnire cu ministrul Duca),

îmi şopteşte: „în Grecia e prost. Regele Constantin a abdicat astăzi."

- Târziu i-a venit acest pic de minte. Iată unde ajungi cu încăpățânarea oarbă.

29 septembrie - Azi-dimineață [îl] întâlnesc pe prințul Ştirbei care venea de

la I. Brătianu.

— Tocmai mă întrebam dacă vei veni azi pe la noi, căci am a-ți da textul unui proiect pentru proclamația regelui la încoronare. Şi îmi întinde 3 foi cu „Preşedinția Consiliului de Miniştri". Le iau şi nu zic nimic.

30 septembrie - Azi-dimineață la 9Vi pr. Ştirbei cam întunecat se pregătea să

meargă la Palatul Cotroceni, unde sosiseră reginele Măria şi Elisabeta. îi arăt foile

cu proiectul proclamației încoronării şi-i zic din nou: „Secetă în aceste foi, secetă

şi în sufletul meu".

- Te vei duce cu ele la I. Brătianu înainte de ora 1. Măria (fiică-sa care copia

nu ştiu ce pe foi cu „Preşedinția Consiliului") va întreba ora hotărâtă şi ți-o va

comunica.

Fac câteva adaosuri si îndreptări şi la \2Vi sunt la Brătianu. îl găsesc înconjurat de secretari antipatici ca Roşea şi Pleşoianu.

- Ştiu c-ai făcut frumoase discursuri pentru rege şi de aceea ți-am dat foilea

astea ca să le revezi şi să adăogi ce vei crede.

- Eu sunt prea mic pentru lucruri de acestea.

Aflu că au hotărât pentru alcătuirea proiectului: Ionel Brăianu, d-na Elisa Brătianu şi I. G. Duca. Văzând că am adaus un pasagiu despre „marii aliați" a şters aceste două cuvinte, înlocuindu-le cu „acei care". Zice că a început cu

cuvintele »Prin grația lui D-zeu" ca să arate mai puternic voința regelui. Eu adaog: „Aşa zice S1 Ştefan cel Mare în « Apus de soare » - Io Ştefan vodă vreau".

Mă întreabă cum ar putea intercala ceva despre unirea țărilor surori, de care ^u scrisese nimic. Zic: „Să se pomenească despre declarațiile de unire de la Chişinău, Cernăuți şi Alba lulia".

k ^ Tocmai atunci intră prințesa Nadejda Ştirbei, I. G. Duca şi Constantin ratianu (cel gras). I. G. Duca îl întreabă pe acesta din urmă dacă s-a îngrijit de cele reo 40 de automobile care vor fi de nevoie la Alba lulia. Prințesei Ştirbei îi pare 1116 că nu se va duce acolo, căci nu vrea să fie aruncată în aer de cine ştie ce bombă.

E de părere că serbările acestea, privite fără plăcere de toată lumea, seamănă a înmormântare. D-na Elisa Brătianu pleacă la dejun la Cotroceni. Brătianu pleacă după dejun la Sinaia.

A, uitasem. I. Brătianu mi-a spus că fiind bolnav si de multe ori amărât, pentru că el nu-i actor bun care joacă fără să simtă, făcând pe alții să petreacă, ci joacă din toată inima, ca distracție scrie câte ceva pentru bugetul românesc.

7 octombrie - Asară întâlnire cu părintele N. Popescu, cu directorul Mitropoliei, spre a-1 pune în cunoştință de chestia plângerii episcopului de Argeş, Visarion Puiu, privitoare la reşedința episcopală ocupată de rege la Curtea de Argeş, îi arăt că regele e foarte pornit împotriva episcopului, că ministrul Misu îşi spală mâinile si că generalul Angelescu se laudă că-1 va caterisi. Deci mitropolitul primat e dator să apere dreptul bisericii, îmi aduce răspunsul că mitropolitul [Miron Cristea] nu-i mulțămit de Visarion. Se aştepta de la el să-i fie de ajutor în Sinod. E de o nervozitate ciudată si mereu fără astâmpăr. Vrea să se mute la Galați.

Cu această ocazie, mitropolitul şi-a arătat mâhnirea că la Palat biserica ortodoxă nu-i bine văzută. Acum la încoronare i-au venit mai multe rânduri de emisari (Văitoianu, apoi Misu) ca să-i propună primirea la slujba încoronării a episcopilor uniți. A răspuns că el are a păstori 14 miloane de ortodocşi si că preferă să demisioneze decât să recunoască oficial că-i egal cu uniții.

Alaltă-sară, la SVi, m-a chemat I. Brătianu la telefon, dar din nenorocire plecasem de la Palat.

Azi prințul Ştirbei îmi spune că Brătianu mă aşteaptă la el acasă. Mă duc si-1 găsesc cu un tânăr înalt, gras peste măsură si spilcuit, pe care mi-1 recomandă: Constantinescu, consilier de legații sau aşa ceva. îl pune să citească textul actului comemorativ regal de la Alba lulia, pe care îl aştepta ministrul Banu [C. Banu ministrul cultelor şi artelor] de asară. Citeşte cu emfază acest tânăr franțuzit, care pronunță cu greu limba românească. Mai face Brătianu câteva îndreptări, între-bându-mă si pe mine.

Plecând bobocul său, grăsunul diplomatic, Brătianu îmi spune din nou că doreşte să-i citească articolul pentru bugetul românesc un om priceput ş1 independent ca mine, care i-ar putea spune apoi dacă articolul are interes pentru public si dacă nu i-ar fi neprielnic ca om politic.

Mi-a spus apoi că regele i~a citit cuvântarea ce i-am pregătit pentru încoro¬nare si au făcut amândoi haz de pasagiul cu rugăciunea.

Prințul Ştirbei îmi spune că regina Măria a fost foarte supărată pe el că a împiedicat-o să alcătuiască împreună cu Emil Panaitescu un manifest către la încoronare. A si plâns.

*

îmi spune una bună a d-lui ministru Misu. Ministrul Ungariei la "°«md să-i arate cât de greu îi va fi să ia parte la serbările de la Alba lulia, Mişu

liniştit zicând că se va face că uită a i se trimite invitație. I. Brătianu s-a înfuriat auzind de asta şi-a dat îndată ordin să se trimită invitația ministrului ungar.

Regele vrea să întâmpine la gară pe prinții care vin la încoronare, dar la sosirea lui Foch nu vrea să fie la gară.

- Se poate una ca asta, când prin trimiterea lui Foch serbările încoronării au

câştigat atâta prestigiu. Astea-s apucături medievale, care nu-şi au rostul şi ne fac

numai rău. Ce valoare au prințişorii față de un Foch!

Din nenorocire, regina vede mai limpede lucrurile şi mi-a zis că regele se arată grozav în chestiile de protocol medieval, dar uită toate principiile când e vorba de o femeie frumoasă.

8 octombrie - Vorbind cu dr. Mamulea despre greutățile ce-o aşteaptă pe

regina Elisabeta în Grecia, el e de părere că nici nu se gândeşte la aceste greutăți şi

va continua a-si citi romanele întinsă.

- E cam fantasmagorică.

- Mai rău. Toate apucăturile tatălui o stăpânesc şi pe deasupra o totală lipsă

de cultură. Iar mândria o împiedică a întreba si a se instrui, aşa încât se închide Mr-un

turn al ignoranței, plăsmuind chipuri copilăreşti pe care le crede lucruri

extraordinare. Apoi o lenevie infinită, întreruptă de impulsiuni fără rost: „aşa vreau,

nu vreau să ştiu asta"... în Grecia li s-a luat dreptul de a iscăli decret.

- Şi la noi țărăniştii vor mărginirea prerogativelor regale.

9 octombrie - Pictorul Jean Steriadi vine să-mi ceară pecetea mare pentru

actul încoronării, despre care comisia n-a avut habar până săptămâna trecută, când

s-a trezit fără pregătirea acestui act şi fără pergamentul trebuincios. Cu greu au găsit

o piele, pe care nu se ştie dacă scrierea va fi cu putință. Iar actul 1-a redactat

ministrul Banu.

Vorba regizorului teatral [Paul] Guşti: „Noi suntem țara ultimului moment, unde toate se fac de mântuială".

Cât despre lucrările în pripă de la Alba lulia şi despre Arcul de triumf care se strică înainte de a fi terminat, Jean Steriadi a zis cunoscuta cugetare: „Le temps respecte peu ce qu'on a fait sans lui" (Timpul respectă puțin ceea ce s-a făcut fără el].

Pictorul Stoica a însărcinat tot în ultimul moment cu facerea menu-ului. Se duce aproape gata (după indicațiile lui Brătianu) la comisia încoronării, unde Pictorul Costin Petrescu îl găseşte cu totul nepotrivit. Stoica pleacă furios.

Vine la mine cu planul a 2 menu-uri, pentru rege şi regină.

11 octombrie - Profesorul T. Lupu, din Iaşi (liberal) este înspăimântat de cele la Ministerul de industrie (Sassu). S-au strâns 700 de vagoane de ouă, mii de a§oane de porci, piei etc. Şi acuma au început presiunile politicienilor pentru

permisele de export. Dar ce-i mai trist, Palatul se amestecă şi el în asemenea stăruințI, vagoanele de ouă fiind cerute de un văr al regelui sau al reginei, refugiat la noi în țară. Sassu a ținut piept până acum, dar vede că va fi înlăturat, însuşi Ionel Brătianu i-a dat 2 cereri pe care Sassu le-a refuzat ca fiind contrar legilor. Regina îl detestă pentru că ea este cea mai aprigă la câştig si la cadouri (ar fi primit coliere nu ştiu de la care miniştri).

Prințul Caro! [1-a] dus de nas pe Mugur.

13 octombrie - Cu prințul Ştirbei la nunțiul papal care s-a întors de la Constantinopol. Va lua parte la încoronare ca ambasador al papei,

15 octombrie - Alba lulia. lorga a vorbit mult cu Goga înainte de masă. Un fotograf voia să ia chipul g-lui Berthelot. Acesta zise râzând: „Tot mă fotografiați, dar mie nu-mi trimiteți". Şi Ionel Brătianu se aşează lângă dânsul pentru poză.

L G. Duca rnă întreabă satisfăcut: - Ce zici de reuşita serbărilor.

- Nu-i destul popor.

Si într-adevăr, tribunele erau goale, iar pe câmpia din față nu erau valurile mulțimii precum mă aşteptam.

Dr. Mamulea îşi aminteşte de întâia călătorie cu regele şi regina prin Transilvania. Atunci să fi văzut popor mult şi entuziast. Acum urale leşinate.

Defilarea armatei a fost impunătoare. Cotlariuc îmi spunea că defilarea trupelor austriece în 1915 la Viena nu i-a făcut aşa impresie.

Conversație cu săteanca din Selişte, sora lui O. Ghibu. G-ral Averescu şi g-ral Răşcanu priveau trupele în defilare retraşi mai departe.

Momente mişcătoare: corul din biserică; punerea coroanelor pe capete sub baldachin, apoi apariția la portic cu coroanele pe cap.

Colț interesant: lorga alături de ministru Mişu, iar mai încolo g-ral Coandă, Marghiloman, Averescu.

1923

J ianuarie - Anul nou petrecut cu funcționarii Palatului regal. Retras în odaia mea, mă odihnesc şi gândesc la ceea ce ne va aduce viața.

13 ianuarie - Artur Gorovei îmi scrie de întâlnirea avută, în septembrie anul trecut cu Dumitru Furtună, care i-a cerut scrisorile lui T. Pamfile. Este îngrijorat de situația grea financiară prin care trece revista „Şezătoarea". Mă întreabă dacă sunt speranțe în găsirea de noi fonduri pentru supraviețuire.

5 februarie - lorga cu soția au fost la dejun la Palatul Cotroceni. Pentru serbarea Unirii, 6 febr. (24 ianuarie), lorga a ținut o conferință la Ateneul Român. La ieşire, unii studenți 1-au huiduit, pentru că s-a arătat favorabil evreilor. lorga a blestemat pe părinții care i-a crescut astfel.

7 februarie - Scriu lui lorga arătându-mi indignarea față de atitudinea studenților care au manifestat ieri pe stradă, împotriva istoricului, „îmi exprim părerea de rău pentru mâhnirea şi amărăciunea că vă aduc asemenea porniri pătimaşe, şi a vă asigura că ele nu pot decât să pună în lumină şi mai mult pentru sufletele drept gânditoare munca uriaşă desfăşurată o viață întreagă pentru sporirea ştiinței istorice şi a culturii naționale."

20 februarie - Din Bistrița îmi scrie Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, cerându-mi lămuriri în legătură cu eventuala posibilitate de a cumpăra colecțiile revistelor „Şezătoarea" şi „Ion Creangă". De asemenea, mă roagă să contribui la îmbogățirea cuprinsului „Izvoraşului" cu un număr de articole.

Ion C. Filitti îmi mulțămeşte pentru intervenția frățească pe care am făcut-o la „Revista istorică" pentru publicarea unor articole cu privire la căimăcămia lui Al. Ghica. îmi trimite şi „Monitorul Oficial" cerându-mi unele sfaturi în legătură cu Persoanele fugite din țară în timpul războiului din 1916-1918, din teritoriile °cupate vremelnic de către germani.

15 martie - Conferință a lui N. lorga la Fundație. Am fost şi eu. Ministrul soseşte, apoi mitropolitul primat, apoi regele. I. Minulescu, poetul, zice că Dunărea e de oameni siniştri. Conferința e un fel de causerie, presărată cu aluzii Pentru rege. Vorbeşte apoi despre cultură încercând a da o definiție. Cultura de sus e fără unitate şi fără personalitate. Țăranul are însă cultură milenară, din timpul

păgânității a cărui poezie a ştiut s-o alatureze pe lângă creştinism. Cultura lui psihologică îl ajută a pătrunde foarte uşor în sufletul semenilor săi. Cartea lui de istorie e legendă. Avem multe de învățat de la el şi numai cunoscându-i cultura i-o putem adapta cu trebuințele noi.

18 martie - Un binevoitor îmi dă a înțelege că nu prea sunt la înălțime cu îmbrăcămintea mea ca om al Palatului Regal. I-am răspuns: nu-s nici militar, nici milionar, nici tâlhar de aceea mă vezi atât de neîngrijit ca îmbrăcăminte. Orice am face nu ies la iveală cele două lumi deosebite, cărora aparținem. Eu vreau să rămân în pielea mea, fiu de țăran, născut în Holda-Broşteni.

Ah! vreme fericită a copilăriei mele, când viața-mi curgea ca un pârâu limpede printre maluri cu verdeață si pădure. Oh! vremuri silnice şi tulburate din vavilonul bucureştean!

Scriu lui D. N. Stoica, pictor, mulțămindu-i pentru încrederea de a-mi da să citesc acea inimoasă şi înțeleaptă scrisoare. Pornită dintr-o inimă curată, mi-a mers drept la inimă, gândindu-mă cu lacrimi si suspine la soarta noastră a celor dezrădăcinați de la sănătoasa şi buna casă si viață de sat, aruncați într-o lume aşa de străină de sufletul nostru, lipsită de sinceritate stearpă, deşartă, interesantă.

22 martie - La înmormântarea lui D. Onciul, lorga vede inscripția de la coroana studenților români creştini (extremă dreaptă) si spune lui C. Banu: „Asemenea studenți trebuiau luați serios de ceafă; aliatul lor, A. C. Cuza, încurajează pe Zelea Codreanu, tânărul, spre a se uni cu studenți antisemiți germani".

9 aprilie - Prin scrisoarea, datată 4 aprilie 1923, George Vâlsan mă anunța că s-a decis să iasă din spital. Dl. de Martonne urmează să-i dea 1500 de franci din banii Institutului de Geografie, pe care-i depusese la el, o dată cu internarea în

Spital. Aşteaptă bari "î*! tar^ Î!""1^ 1" «^risnrilp aHmsatp r)p T Cantarvnzinn si d?

j- - f ..»£. v —w -*r) -~r-~-~- *J * —* — — -.- »• —_ _ ~ ,-,,, _. . _ ^ -

Martonne, domnilor: I. G. Duca, Antonescu si Vintilă Brătiau, au rămas fără răspuns.

20 aprilie -1. Paul, prof. univ. la Cluj, îmi lasă un plic către mareşalul Curții Regale, însă acesta fiind ocupat nu i 1-am putut înmâna. Mergând la el şi văzând cât este de ocupat (printre vizitatori fiind şi Tică Teohari de la Tg. Neamț) i-am lăsat un bilet cu rugămintea să-mi acorde câteva momente. De-oi vedea că trec încă trei zile îi voi lăsa plicul uşierului.

23 aprilie - De Sfântul Gheorghe: „D-lui G. T. Kirileanu, scumpului nostru

«Moş Ghiță», în amintirea izvoarelor de pe la Holda" Martha Bibescu, Pari8'

1923, îmi scrie pe cartea: „Isvor, le pais des saules".

27 aprilie - Vasile Bogrea îmi mulțămeşte pentru lămuririle ce i le-am dat lui Parvan cu privire la „historion". Rolul lui lorga în chesia Romei îl doare, cu atât mai mult cu cât apare mai clar poziția lui, însă nu-şi poate explica cauzele.

8 mai - îmi scrie din Berlin, H. Tiktin, anunțându-mă că din poveştile lui Ion Creangă s-au trimis trei de Mite Kremnitz, publicate în „Rumaniche Marchem", Lepzig, 1882 şi anume: „Punguța cu doi bani", „Ivan Turbincă" şi „Fata babei şi fata moşneagului". Gustav Wiegand a publicat pe „Harap-Alb" sub titlul „Ion Creangă's Harap-Alb", berausgegeben iibersetzt und erlăntert von Prof Dr. G. Weigand, Leipzig, 1910 (traducerea e destul de proastă; cum a şi arătat în mod amănunțit H. Jamik în „Herrigus Archiv", voi. 35 şi 37-39, anii 1916 şi 1918-20). La rândul său Tiktin a tradus „Povestea unui om leneş", apărută în revista „Aus Fremden zungen". După cum văd, Tiktin nu aminteşte despre traducerea lui Creangă făcută în Boston-SUA în 1919, de către Rea Ipcar - originară din Piatra Neamț.

29 iunie - G. Valsan continuă să stea în spital, în Franța. A fost consultat de

I. Cantacuzino şi de dr. Duval. I se propune să meargă în Elveția pentru o lună,

înainte de operație, însă pentru aceasta are nevoie de bani, care nu mai sosesc din

România. Dl. Martonne este indignat şi de aceea vrea să trimită o telegramă lui

Vintila Bratianu îhtrebându-1 ce are de gând să facă cu G. Valsan. Atât I. G. Duca, cât şi

ministrul Antonescu sunt foarte gentili în vorbe, dar când este vorba de bani uită.

30 iunie - Mă cheamă lorga pentru nişte petiții la rege. îl găsesc cu nişte studente rânduind cărțile în rafturile noi de stejar.

- Pe mine toți mă vor vorbi de rău, căci cât sunt în viață li-i frică de mine.

De altfel, sunt atâția care găsesc că trăiesc prea mult. Uite, Cancel a zis că nu mai

am rost la Comisia monumentelor istorice.

- Şi totuşi eu am auzit că numirea lui Cancel la Universitate s-a făcut în urma

stăruințelor dv.

- Aşa este, dar acuma văd că nu era copt pentru o catedră universitară si, pe

deasupra, este aşa de închipuit. lorga îmi arată catalogul cu arta populară din

Stockholm şi zice că se vede influența tracica din sud.

l J iulie - în urma demersurilor făcute, G. Valsan a primit banii necesari operației şi tratamentului medical. Banca Națională i-a dat 1000 de franci, Banca Marmorosch 1500, iar Vintila Bratianu a dat ordin să i se pună la dispoziție 5000 (cinci mii) de franci.

75 iulie - Bogdan-Duică îmi cere, pentru un curs la Universitate despre literatura contemporană, biografia, cronologia apariției operelor, revistele la care am colaborat, indicarea eventuală a influențelor suferite sau admise din afară.

23 iulie - G. Vâlsan rămâne în Franța, încă două luni la Sanatoriul din Roscoff. La 15 august îl aşteaptă pe I. Cantacuzino, care îi va face o nouă cură de vaccin.

5 august - O zi grea de mers si întors la Vălenii de Munte, înghesuială în

tren, căldură nesuferită. lorga rnă primeşte ceremonios în salon. D-na lorga îmi

arată mirarea că vechii prieteni îşi mai aduc aminte de el (deoarece eu după război

n-am mai fost pe la Văleni).

- Stai si te gândeşti (zice lorga). Regele Carol a fost cum a fost. Regele Ferdinand e slab, şovăielnic. Iar prințul Carol va fi si mai rău. Si atunci îmi aduc aminte de un cuvânt al prințesei Elena Cuza care, văzând cât de curând au alergat suveranii Italiei cu ocazia unui cutremur, a zis: „Dacă-s oameni ai pământului aceluia". Si-ai noştri de acum îs buni, dar sunt străini, depărtați de inima noastră.

17 august - îmi scrie G. Vâlsan că se simte bine. A făcut o excursie în

împrejurimile Roscoffului, cu o catedrală şi o biserică din secolele XE si respectiv XV.

19 septembrie - Din cele amintite, rezultă că G. Vâlsan când va veni în țară se va ține departe de vesparul Academiei, de patimile oamenilor. lorga a vorbit la Botoşani despre scrierile literare ale lui G. Vâlsan.

6 octombrie — G. Vâlsan a terminat excursia în regiunea monumentelor

megalitice. L-a plouat mai multe ore. Făcându-i-se milă de el un brutar 1-a

transportat până la Trinitic, iar de acolo spre Roscoff, unde va ajunge seara.

12 decembrie - Vasile Bogrea este întristat de starea sănătății mele. Desemnarea ca vicepreşedinte al Congresului de bizantologie din Bucureşti a lui Dem. Russo, spre interesul nostru moral si național, este binevenită. Omisiunea era, fără îndoială, profund regretabilă si dăunătoare.

18 decembrie - Domiciliat în Piatra Neamț, pictorul Aurel Băeşu mă roagă

să-i procur un tratat bun de limba franceză şi un dicționar, dacă se poate un

Larousse, fiindcă şi-a propus să înceapă a studia în mod serios această limba,

împreună cu G. D. Lalu şi Mihai Onofrei a fost prezent la conferința prof-

Ştefănescu asupra operei lui Al. Vlahuță si a artei țărăneşti,

26 decembrie - Vasile Pârvan îmi trimite de la Roma adeverințele a trei italieni decorați de către Regele României, care sunt adânc mişcați de acest sernfl

de recunoaştere din partea statului nostru, pentru participarea la război. De asemenea, se interesează dacă s-a ajuns la vreo înțelegere privind tipărirea

1924

9 ianuarie - Am plecat din Piatra-Neamț pe o zi luminoasă şi călduroasă, după câteva zile petrecute la familia Lalu. Revistele şi cărțile cumpărate de la nişte evrei sunt de mare valoare. La Bucureşti am fost primit cu multă simpatie. Dl. Basset mi-a urat „La mulți ani!"

13 ianuarie - G. D. Lalu îmi scrie că, dat fiind starea sănătății lui Aurel Băeşu, 1-a rugat pe Aristide Popovici - administratorul moşiei Broşteni - să încredințeze executarea pictării Bisericii lui Octav Băncilă.

7/20 ianuarie - Cu ocazia Sf. Ion, ziua onomastică a lui I. L C. Brătianu, i-am trimis fascicolele apărute din „Dicționarul româno-german" a lui Tiktin şi anume voi. I (A-C), voi n (D-O) şi 6 fascicole din voi. DI până la cuvântul Sobote, câte au apărut înainte de război.,,în afară de Dicționarul Academiei Române, din care n-avem decât volumul cu literele A-B şi câteva fascicole din F-G - îi menționez lui Ionel Brătianu -, dicționarul lui Tiktin este cel mai bun şi autorul având întregul dicționar gata în manuscris, ar fi mare păcat să nu se grăbească tipărirea puținelor fascicole ce mai sunt din literele S-Z, având în vedere că dl. Tiktin este în vârstă înaintată de 74 de ani".

îl rog în continuare, să sprijine tipărirea Dicționarului.

25 ianuarie - Din Lyon, Henry Focillon îmi scrie că vizitând România a luat cunoştință de lucrările de artă aflate în Colecția Majestății Sale Regele Ferdinand, multe dintre ele executate de pictori celebri din Spania, printre care şi de El Greco. Profesorul Oprescu i-a prezentat exponatele, dovedind o înaltă pregătire în istoria artelor.

6 februarie - Scriu lui Aurel Băeşu, informându-1 că am stat de vorbă cu G. "• Lalu în legătură cu locuința pe care vrea s-o cumpere în Piatra Neamț, îi cer să Picteze, să redea în lucrurile lui, viața reală şi muncă țăranilor, obiceiurile Bătrânilor, monumente istorice de valoare, râul Bistrița cu împrejurimile ei.

11 februarie - G. Vâlsan se simte bine şi lucrează. Cu câteva zile în urmă a °ndus Şedința Societății Etnografice Române. V. Bogrea este supărat pe el,

prezentându-şi demisia din comitetul de redacție al buletinului acestei societăți. Ştirea despre înnoirea „Convorbirilor literare" primită de la S. Mehedinți, i-a adus mare bucurie. Mă întreabă dacă mai păstrez comunicarea lui despre harta lui D. Cantemir, aşa cum i-a trimis-o de la Paris.

5 aprilie - Artur Gorovei a primit abonamentul C.F.R. în calitate de ziarist, directorul revistei „Şezătoarea", şi colaborator la numeroase alte publicații. Are probleme cu tipografia condusă de Benedit, fapt pentru care s-a adresat la tipografia din Mănăstirea Neamțului, dar si aici a fost refuzat, îmi trimite un pachet cu 25 exemplare din „Şezătoarea" pentru Casa regală, urmând să mai primesc încă 100 de bucăți.

Primesc scrisoare de la T. Popovici, directorul Orfelinatului Agricol din Zorleni-Tutova, prin care mă anunță data exactă a morții lui T. Pamfile (duminică, 16 octombrie 1921) şi lipsa unor numere din „Ion Creangă" cerute pentru colecția bibliotecii Palatului.

23 aprilie - într-o şedință pentru organizarea congresului de bizantologie, prezidată de lorga, Pârvan mereu se adresa ministrului Lapedata într-un fel prea intim: Alexandre, Lapedatule. După un timp lorga se ridică furios şi zice că nu poate prezida o şedință la care se vorbeşte aşa de ordinar ca la cârciumă etc. Pârvan a înghițit lecția în tăcere, iar după aceea si-a cerut scuze. lorga cu o diabolică satisfacție sublinia fiecare cuvânt de scuze: „Aşa, da, aşa-i bine, da".

17 mai - Primesc scrisoare de la S. T. Kirileanu, care mă anunță că după plecarea mea la Iaşi, a fost pe Copou, la Mihail Sadoveanu unde a discutat despre tipărirea „Calendarului Sătenilor". Urmează ca miercuri după-amiază să viziteze împreună Stupăria sistematică a preotului Hanganu.

J 9 iunie - Din Berlin îmi scrie H. Tiktin, mulțămindu-mi ,pentru grija pe care o am, pentru tipărirea „Dicționarului româno-german". De afacerile lui din România se ocupă comisionarul său din Lipsea - dl. Otto Harrassowitz.

20 iunie - La Broşteni s-a simțit lipsa mea. în seara botezului [sic] au fost 60 de persoane, printre care şi toate autoritățile locale. La Piatra Neamț, s-a întors cu pluta. Catinca Lalu - mama lui se simte bine.

/1 iulie - în clinica de la Lausanne, Vasile Bogrea se simte bine. Urmează cu sfințenie tratamentul prescris, îmi descrie panorama părții de nord a Italiei» - ^„^z ril Ț<,ivețiaț cu scânteietoarea ei diademă de frumuseți naturale.

12 iulie - Primesc de la M. Antoniade cartea: „Immanuel Kant. Prolegomene", Bucureşti, 1924, cu dedicația: „Scumpului meu Moş Ghiță cu veche

şi statornică dragoste".

Scriu lui Simion T. Kirileanu, interesându-mă de mersul lucrărilor de la Biserica din Broşteni.

3 septembrie - Vasile Bogrea a primit scrisoarea mea din 16 august curent. S-a bucurat mult şi-mi mulțămeşte pentru informațiile primite din țară. La Lausanne 1-a nemulțumit sezonul ploios, cum nu s-a pomenit niciodată şi atmosfera de spital - pentru care motive subscrie că localitatea n-a fost „Paradis", ci mai degrabă „Purgatoriu", îmi scrie despre noutățile literare apărute în vitrinele librăriilor elvețiene.

5 septembrie - Prof univ. dr. Socrat Lalu merge împreună cu familia la Broşteni. Mă roagă să vorbesc cu Constantin Buşilă, prof. dr. ing., fostul meu coleg de la Institutele Unite din Iaşi, azi mare om de ştiință, despre intențiile pe care le are în legătură cu îmbunătățirile ce urmează a fi luate la Uzina electrică din Piatra Neamț, întreg Consiliu Local 1-a rugat să-1 ajute în această privință.

7 septembrie - Din Paris, primesc o adresă din partea Librăriei Universitare „J. Gamber", prin care mă anunță de trimiterea volumelor 3 şi 4 din Larousse, pentru Biblioteca Palatului Regal.

13 septembrie - I. Macovei de la Serviciul Tehnic al Ministerului Instrucțiunii, Casa Şcoalelor, îmi scrie, invitându-mă, la Sfințirea Bisericii de la

Galu, pentru 15 septembrie. „Prea Sființa Sa a scris d-lui Săndescu o recomandată

şi a trimis o telegramă urgentă pentru a pregăti o plută la Dorna pentru a coborî pe

Bistrița spre Galu". Prezența Sfinției Sale, Evghenie Humulescu-Pitişteanu cu care

am fost colegi la şcoala primară din Tg. Neamț, este binevenită si la Holda-

Broştenilor de către S. T. Kirileanu - învățător în acest sat - mai ales că, după

sânge, ne înrudim cu Popa Dăianu din Humuleşti, cu Țifeştii şi cu Creangă -

consemnează I. Macovei.

11 octombrie - Ing. Em. C. Brudariu mă roagă să primesc în audiență o doamnă din Bazargic, iar după ce o voi asculta s-o îndrum să meargă acolo unde trebuie, dacă e nevoie chiar la rege.

Ion Bianu, la 29 decembrie 1923, a împrumutat prin regretatul Mişu - Mareşalul Palatului - pentru M.S. Regina o broşură care a rămas până acum nerestituită (A. Franken, „Rumaniseke Volks dicktungen"). îmi scrie: „Caut-o, te g, prin toate meşteşugurile, găsiți-o şi ne-o înapoiază". O. Kaufman - Piatra-cere decorații pentru merite pe cari nu le are. Am răspuns.

28 octombrie - La Cluj, stare încordată între universitari, Bogdan-Duică, în publicația „Societatea de mâine" - redactată de Ion Clopoțel - a atacat într-un mod barbar pe Vasile Bogrea, care a fost nevoit să-i răspundă fără echivoc.

70 noiembrie - Azi-dimineață am dat regelui la Palatul Cotroceni proiectele pentru două discursuri la serbările din Cernăuți, arătându-i articolele lui Eminescu din volumul „Scrieri politice si literare", publicat de I. Scurta,, cu anume părți subliniate. M-am dus apoi la primul-ministru 1.1. C. Brătianu, care mă chemase ieri, prin telefon, eerându-mi să-i arăt si lui proiectul discursurilor pentru Cernăuți. L-am găsit cu prințul Barbu Ştirbei, apoi a venit şi Elisa Brătianu.

Am citit proiectul si i-a plăcut pasagiul cu profeția lui Eminescu, si a zis că ar fi mai bine să-1 pună în discursul lui către Rege. I-am răspuns că trebuie să-1 întreb pe Rege în această privință... Iar Brătianu adaugă: „Si pe urmă să-mi spui dacă-i de acord", cerându-mi să-i las copia acestui pasagiu. Apoi, zice să-i citesc încă o dată întregul discurs, cerând a se omite cuvântul „înşelăciune" şi expresia, „copleşită de alte neamuri", ca să nu jignim minoritățile. Doamna Brătianu zice: „Era însă aşa de mult adevăr în cuvintele: de la cele patru vânturi".

La cuvintele despre proverbiala răbdare a românului, Brătianu îmi face o lungă expunere asupra superiorității noastre prin faptul că românii au ajuns a fi conducătorii celorlalte minorități, adăugând că Basarabii, Musatinii erau nişte simpli voievozi, pe când acuma regele este în fruntea unei țări cu mare rol european.

Eu tăceam, gândindu-mă la trufie... Iar Brătianu, parcă ghicindu-mi gândul, adaugă: „Se înțelege că-i bine să nu fim trufaşi si nedrepți cu ungurii"...

Prințul Ştirbei era adânc indignat de fapta lui Gr. Filipescu, care a pus pe Râul Crăciun să facă plângere la Parchet împotriva fiicei sale — Ecaterina N. Arion - pentru că ilegal s-a făcut anularea căsătoriei.

Ionel Brătianu încerca să-1 consoleze pentru că aceeaşi purtare a avut-o şi N. Filipescu atunci când s-a despărțit şi el de D-na Moruzi. Iar Elisa Brătianu i-a amintit de Oficina de scrisori anonime, care n-au încetat decât atunci când Ionel Brătianu i-a trimis cuvânt lui N. Filipescu, ca nu citeşte asemenea scrisori.

Prințul Barbu Ştirbei în furia sa vorbea de o suprimare ca în cazul Calmette(?), iar eu 1-am potolit aducându-i înainte consecințele neplăcute legate de asemenea fapte. Prințul Ştirbei răspunde: „Eu ştiu prea bine că aceste lovituri se îndreaptă împotriva mea pentru că sprijin politica lui Ionel, dar crede oare că prin asemenea mijloace mă va schimba?"

Eu închei: „Asemenea fapte nu le-ar săvârşi un orn de jos care nu-i boier l"' Prințul Ştirbei zice că se va duce la Al. Cantacuzino, care-i „pischer", si-1 va consulta dacă se poate face un proces de calomnie.

Eu zic: ‚Asta şi vrea Filipescu, ştiind că pedeapsă nu există la noi. Marcela N. Cantacuzino, sora prințesei Nadejda Ştirbei, zice ca va încerca să vorbească cu • - '--; Minon Cantacuzino".

14 decembrie — în zilele următoare Artur Gorovei se află la Iaşi pentru a cerceta la Biblioteca Universității unele materiale, îmi trimite din Fălticeni şi pachetul cu revista „Şezătoarea".

19 decembrie - Bety Lupu - elevă în clasa a Vll-a la Liceul „Oltea Doamna" din Iaşi - născută la Vatra Domei, fiica unui evreu, bun prieten de-al meu, mă anunță că se pregăteşte de examene. Dintre profesorii care pretind cunoaşterea unei foarte multe materii, se află dl. Diaconescu, la istorie şi, în special, d-ra Eleonora Stratilescu - fostă directoare la Şcoala Centrală din Bucureşti - care are o considerație foarte rea pentru israelite la examene.

1925

5 ianuarie - Vasile Bogrea a petrecut Anul Nou cu mai mulți prieteni, printre care şi George Vâlsan, Lapedatu, Goangă şi L Paul, care tot timpul vorbeşte de mine. G. Vâlsan a primit „Povestiri din tinerețe", bucurându-se de

ieşirea cărții. Are unele neînțelegeri cu D. Caracostea în legătură cu apariția unei cărți.

8 ianuarie - Scriu lui Vasile Bogrea, descriindu-i unele impresii din preocupările mele zilnice. L-am vizitat pe I. Lupu, Gh. Ungureanu, M. Costachescu ş.m.a.

26 ianuarie - Vasile Bogrea si G. Vâlsan, după sărbătorirea Sfântului Vasile, s-au îmbolnăvit. Impresiile mele din Iaşi, atât de vii si plastice, i-au răscolit vechi amintiri de duioşie, îndeosebi, despre Liceul Internat si profesorii lui. îşi exprimă, în continuare, dezaprobarea față de Caracostea, Cartojan şi de directorul „Convorbirilor" cu care urmează să se răsboiască, fiind omul lui Bogdan-Duică. La recomandarea mea, va scrie călduros despre opera lui H. Tiktin, care închide în ea o viață de muncă devotată şi disciplinată pusă în slujba ştiinței româneşti.

5 februarie - Cetind astăzi în „Glasul Bucovinei", nr. 1748, anul VIII din 4 februarie curent, articolul lui Leca Morariu despre „Institutorul Ion Creangă" văd cu mirare în nota 48 o paranteză cu mai multe semne de întrebare, atingătoare la ediția lui Creangă, apărută în Cartea Românească. Nedumerit scriu lui Leca Morariu la Cernăuți, arătându-i că, din păcate, eu am privegheat cum s-a putut pe aceste timpuri nenorocite, pentru tipar, ediția aceasta, urmare a ediției „Minerva" din 1906, privegheată tot de mine.

Răposatul II. Chendi, în urma observațiilor mele din „Şezătoarea", anul X 1902, voi. VII, p. 150, asupra ediției din 1902, încredințându-se că nu a fost respectat scrisul lui Ion Creangă, mi-a cerut să mă ocup de scoaterea noii ediții.

„Sunt dator deci, să vă dau lămurirea că am în biblioteca mea un exemplar: «învățătorul copiilor», partea I de institutorii: C. Grigorescu, I. Creangă si V. Răceanu, ediția a X-a, Iaşi, 1893. Această carte o am de la răposatul V. Raceanu. Prin urmare, ediția a X-a, existând în Biblioteca Academiei Române, cată să dispară [această greşală] care apasă asupra mea.

îmi permit apoi a mai atrage luare aminte aprecierea lui Eminescu asupra « învățătorului copiilor », pe care Dv. o luați din Precup. - « Viața şi opera lui I. Creangă », 1921, este datată întâi de mine în prefața scrierilor lui I. Creangă, ediția Minerva, 1906, de unde i-a venit tare uşor D-lui Precup s-o folosească fără cuvenita indicie. Căci cu multă osteneală am cercetat în ziarul « Timpul» de pe

vremea cât a fost condus de Eminescu. Spre a găsi pasajul de mai sus, nu cred că Dl. Precup va fi răsfoit « Timpul»".

6 februarie - îmi scrie G. Vâlsan din Cluj, trimițându-mi şi cartea „Povestea unei tinereți", Editura Cultura Națională, 1924, care cuprinde schițele şi nuvelele publicate prin diferite reviste din țară, adunate la sfatul meu.

9 februarie - îi răspund lui G. Vâlsan, exprimându-mi bucuria pentru apa¬rița volumului „Povestea unei tinereți", înzestrată cu acele prețioase însemnări, autografe, care vor fi cercetate cu duioşie de urmaşii noştri.„îți mulțămesc din toată inima si-ți urez să ne dai cât mai curând şi volumul de poezii, precum şi acel cu studiile împrăştiate prin felurite reviste. Zilele trecute fiind chemat la Principesa Ileana ca să citim împreună bucăți literare despre țara noastră şi poporul român, i-am dus mai întâi broşurile D-tale despre Basarabia şi Valea de sus a Prahovei, rămânând ca mai încolo să-i duc şi « Povestea unei tinereți», pe care am primit-o curând."

25 februarie - Leca Morariu de la Universitatea [din] Cernăuți se plânge de lipsa de fonduri pentru înființarea unei biblioteci în cadrul Seminarului de literatură română modernă şi folclor, în timp ce doi ani a primit 10 000 (zece mii) lei, mai puțin decât Penetenciarul din Suceava, îmi solicită ajutorul, rugându-mă, să-i trimit ceva cărți pentru bibliotecă.

Pictorul Aurel Băeşu - aşa cum îmi scrie - lucrează de zor. Vrea să expună lucrări la Salonul din Iaşi. G. D. Lalu este plecat spre Bucureşti, îmi descrie înmormântarea unei tinere fete. „A murit ca o floare de mai! A dispărut pentru vecie simbolul primăverii. Avea numai 16 ani!"

Da, într-adevăr, este trist şi dureros.

16 martie - G. Vâlsan ține conferințe peste tot, acolo unde este invitat: Turda, Sibiu, Oradea Mare etc. îmi trimite articolul despre „Sanatoriul C.T.C.", rugându-mă, ca înainte de a-1 da spre publicitate, să-1 fac cunoscut D-nei Balş, Pentru ca să-şi dea încuviințare. Pregăteşte comunicarea „Geografia bazinelor române", pentru a fi susținută la Societatea etnografică, în curând va apare volumul de poezii „Grădina părăsită", titlu sugerat de mine.

23 aprilie - De ziua Sf. Gheorghe, V. A. Gheorghiță, sculptor, Raveica si fetru Gheorgheasa, Elisaveta şi Dumitru Gheorghiță - colonia de munteni care au

rămas la poalele munților, sub Cetatea lui Ştefan cel Mare - îmi transmit cele mai curate urări de fericire si mulți ani, dimpreună cu creştinescul „Hristos a înviat!"

7 mai - Sortit a trăi ca frunza pe apă, iată-mă adus azi cu automobilul lui Filip lonescu până la Braşov. Merii în floare de pe la Breaza sunt o minune, iar frunza proaspăta a fagilor de pe la Comarnic te umple de încântare. La Azuga, verdeața mi se pare asemănătoare cu cea de pe Cemegura. în timp ce urcam, Filip lonescu din neatenție era să prăvălească automobilul în Prahova.

12 mai ~ „Fiind bolnav si având nevoie de linişte vă rog să mă iertați că nu mai sunt în stare a alerga pentru necazurile altora. Sper că voi avea această cruțare din partea celor ce au puțină milă de sufletul lor."

21 mai - întâia mea vizită după boală, arn făcut-o la Dern. Russo. E plecat la Viena pentru câteva săptămâni, în drum spre odaia mea mă gândesc la o nouă definiție a prieteniei. Prieten îți este acela care-ți lipseşte.

29 mai - îi scriu lui N. lorga, amintindu-i despre necesitatea acordării unui premiu al Academiei Române celor două volume de folclor ale părintelui I. Barlea si culegerii fratelui meu - „Legendele istorice despre Ştefan cel Mare".

16 iunie - Primesc, de la dr. N. Leon, partea a Il-a a amintirilor, pentru a le citi si a-mi spune părerea. Este sănătos, se vede des cu Ion Borcea, ginerele său, care acum este la Agigea.

în legătură cu nedreptatea ce mi se face cu salarul am găsit o formulă pe care le-o dau mereu în obraz celor mai mari: - nume de boier n-am, străin nu sunt; general sau militar iar nu sunt. Am şi eu ceva aici (arat capai), aici (arăt obrazul) şi aici (arăt inima). Dar astea au ajuns să nu fie prețuite.

4 iulie - îi răspund d-ruhu N. Leon, apreciindu-i „Amintirile" pe care le-arn citit cu mult interes, găsind în ele atâtea icoane ale unor timpuri trăite de mine îa scumpul nostru Iaşi. Cartea d-rului îmi stârneşte un vechi gând de a scrie puținele însemnări despre cum am învățat carte, ca fiu de țăran din Holda şi cum am fost aruncat de soartă tocmai la Palatul lui Vodă.

15 iulie - Simion, fratele meu din Holda, îmi scrie că, la o întrunire din Fălticeni, Ştefan lonesi ar fi citit o telegramă din partea lui 1.1. C. Brătianu prin care fălticenii sunt asigurați că nu vor fi sacrificate din județ decât Domele, în schimbul r.Srora se vor primi patru comune de la Cornul Luncii: Brăeşti, Berchişeşti, Valea

Slatnei şi încă o comună, de n-o fi Capul Codrului. t^^re să-i confirm dacă telegrama e adevărată. r';'/ '"^(

24 iulie - în iunie, trecând pe lângă Orşova spre Cazane, am văzut cum se duceau cu barca cărămizi de la Cetatea Ada-Kaleh, în satul laşalnița pentru construirea unei fabrici particulare, îl informez pe lorga pentru a interveni ca cetatea care este monument istoric să fie pusă sub protecția legii.

29 iulie - Prin scrisoarea din 26 iulie curent, Artur Gorovei îmi scrie că părintele Bălăşel propune organizarea la Rm. Vâlcea a unui congres al folcloriştilor din țară, în amintirea lui Anton Pann. I-am răspuns că accept să sprijin această acțiune, însă să nu-i spunem congres ci întrunire.

7 septembrie - La deschiderea cursurilor de la Vălenii de Munte, Vasile Bogrea a absentat fiind la Botoşani, la sora lui, unde a stat cinci săptămâni, majoritatea dintre ele fiind bolnav, îmi mulțămeşte pentru trimiterea „Mărgăritarelor" lui Dem. Russo, apreciindu-le ca fiind bune, ca tot ce vine de la un învățat autentic ca dânsul.

21 septembrie - De la Piatra-Neamț, Socrat Lalu îmi scrie că se pregăteşte de

o excursie de mai multe zile, pe un traseu mai puțin vizitat de noi: Fălciu, Huşi,

Bârlad, Galați, apoi cu vaporul până la Tulcea şi Constanța, timp în care va trece pe

la numeroase cunoştințe. Regretă că nu-i pot însoți, însă treburile de la Palat nu-mi

îngăduie să lipsesc atâta timp.

22 septembrie - Castelul Peleş. întreb pe ministrul C. Hiott ce poate .fi

adevărat în articolul din ziarul „Cuvântul" despre nedelicatețea primului-ministru

1.1. C. Brătianu de a împiedica pe Rege să plece la vânătoare, şi totuşi de a nu veni

în audiență la Rege.

- Este ceva. Dar ce-i mai frumos este că azi mă cheamă la telefon Bossie -

şeful de Cabinet al lui Brătianu şi-mi spune că acesta soseşte duminică la Predeal

Şi că ar dori să fie primit de Rege. Şi tocmai acum Regele pleacă la vânătoare pentru

0 săptămână.

- Nedelicatețea lui Brătianu, spun eu, este spre folosul sănătății Regelui; care

ar trebui să mai lase vânătoarea, în starea în care se găseşte.

- Cât ne^am luptat împreună cu Regina şi cu dr. Mamulea, dar n-a fost chip.

^egele zice că poate umbla acum ceasuri întregi şi că va fi purtat pe un scaun la

Jocul de vânat.

- Ar trebui ținuți mai din scurt maiştrii vânătorilor: Mociani şi Spiess.

- I-am chemat. Ei zic însă că acum este sezonul cerbilor şi ceva mai târziu a

Cazanilor, care dacă se prea înmulțesc degenerează.

S-a anunțat luliu Maniu la ministrul Hiott, Dar acesta zice că se duce la Hotelul Caraiman ca să-1 vadă pe Maniu. îi spun considerația mea cu I. Lupaş. Anul acesta nu vor fuziona cele două partide: țărănesc şi național român.

3 octombrie - G. D. Lalu, printr-o poştală, mă anunță că pleacă la Broşteni împreună cu Mihail Manoilescu. Prof. Socrat D. Lalu este în Bucureşti, unde va sosi si el peste zece zile, pentru a participa la lucrările Parlamentului.

5 decembrie - Florian Marinescu a ridicat de la Direcția Vânătorilor (o direcție nouă) două milioane şi jumătate pentru Casa de Vânătoare a Regelui de la Lăpusna.

11 decembrie - Filip lonescu a murit într-un accident de automobil în Ardeal. Puteam muri amândoi, cu câteva luni în urmă, când urcam pe Valea Prahovei spre Braşov.

17 decembrie - Trimit lui S. Mehedinți memoriu lui Vasile Bogrea intitulat: „Pentru învățământul clasic", document emoționant însoțit de o lungă scrisoare.

Mama lui G. Vâlsan, fiind bolnavă de inimă, mă roagă să intervin pe lângă S. Mehedinți, pentru a-1 aduce la Bucureşti cu catedra. Totul e posibil, întrucât,

atât cei de la Academia Comercială, cât şi cei de la Facultatea de Ştiințe din Bucureşti, sunt de acord să-1 primească.

Astă-noapte 1-am visat pe H. Tiktin. I-am scris cu câteva zile în urmă, anunțându-1 despre greutățile pe care le-am cu tipărirea voi. III al Dicționarului si propunerea pe care i-am făcut-o lui I. Bianu si 1.1. C. Brătianu pentru acordarea premiului Academiei Române. Urmează ca H. Tiktin să-şi dea consimțământul.

Scriu lui Octav Băncilă explicându-i răceala mea intervenită în ultimul timp.

.> i u •'

1926

4 ianuarie - La Cluj, Vasile Bogrea este grav bolnav. Majoritatea oamenilor de cultură care-1 prețuiesc îl încurajează, fie stându-i în preajmă, fie scriindu-i. în ultimele zile a primit de la S. Mehedinți scrisoare de îmbărbătare. Prințesa Bibescu 1-a vizitat pe patul de suferință.

18 februarie - Artur Gorovei îmi scrie că lucrează la Monografia Basarabenilor, volum care va cuprinde peste 400 pagini. Ideea convocării reuniunii folcloriştilor a fost bine primită de prof. univ. Ov. Densusianu cât şi de majoritatea folcloriştilor.

20 februarie - In urmă cu peste o lună am primit de la G. Vâlsan o lungă scrisoare (vezi 9 ian. 1926, Cluj) prin care îmi recomandă spre studiere mai multe cărți de etnografie şi folclor, în prezent studiez cartea de etnografie cu multe date etnografice - „Leş voix et l'histoire" de Eugene Pittard, Paris, 1924, după care urmă volumele: „Leş fonctions mentales des societes inferieures" şi „La mentalite primitive" de L. Levy - Bruni, Alean, Paris, 1922.

17 martie - Tuducescu şi cu I. C. Filitti mă întreabă dacă am avut vreodată ceartă cu Mişu Săulescu, care într-o şedință a Comisiei heraldice şi-a arătat mirarea că regele Carol I şi-a putut alege un bibliotecar ca Kirileanu care nu ştie nici ce-i legătura unei cărți... Le-am răspuns că n-a fost nimic rău între noi şi că dimpotrivă Mişu Săulescu s-a arătat prietenos față de mine.

Ştiind prietenia prințului Barbu Ştirbei cu Mişu Săulescu, i-am arătat mirarea mea despre boierescul dispreț față de mine, adăugându-i că prof. Mişu Săulescu ar avea dreptul să mă judece şi să mă desconsidere dacă ar fi cine ştie

ce mare cărturar sau un financiar european la catedra lui universitară ca un Paul Leroy Belieu. Peste câteva zile prințul Ştirbei îmi aduce răspunsul lui Săulescu: „Eu n-am făcut alta decât am pus întrebarea, dacă ştie Kirileanu ce este o carte?" A încercat prințul Ştirbei să mă întâlnesc cu Săulescu, dar eu am refuzat, zicându-i că şi fiul de țăran are demnitatea lui.

29 martie - La Piatra Neamț, deputatul G. D. Lalu a reuşit ca împreună cu Oscar Stați, fost primar, să-1 lămurească pe Nicu Calmuschi să accepte, sa fie trecut

imul pe lista de deputați. Prin acest accept s-a reuşit să se realizeze prietenia intre aceşti doi fruntaşi ai Partidului Poporului. Prezentându-se în fața ministrului, igămintea lor este să i se primească demisia de la Prefectură, iar în locul lui, (ctavian Goga să cheme pe Ernest Kirculescu pentru a depune jurământul ca refect.

10 mai - în scrisoarea din 4 mai, Vasile Bogrea consemnează faptul că a

)articipat la lucrările Congresului filologilor. L-a văzut şi pe Cartojan, iar cu Mellet

;el mai mare lingvist contemporan din lume s-a întreținut mai multe ore, fiind

evitat acasă la el. încearcă să-şi reia cursurile de la Universitate.

21 mai - Scriu lui C. Meissner, felicitându-1 cu ocazia zilei onomastice. Prințesei Ileana, elevei mele, îi înmânez un buchet de flori.

4 iunie - Unirea credinței şi a bisericilor. Creadă fiecare în riturile si dogmele la cari ține, dar bisericile să lase ura, punând mai presus de toate cuvântul sfânt al Mântuitorului: dragostea aproapelui si pacea.

11 iunie - Lună nouă în seri senine de vară. Pare o fețişoară sprințară care

acum îşi deschide ochii asupra lumii. Viitorul îi stă ascuns în partea nedesluşită a

penumbrei. Privesc luna si mă gândesc la soarta lingvistului Vasile Bogrea.

Scrisorile primite [de la el] sunt zguduitoare. Doamne, usurează-i suferințele! Oare

cât va mai trăi în astfel de dureri?

16 iunie - Socrat Lalu, la propunerea mea si însuşită de regele Ferdinand I, îl însoţeşte pe ambasadorul SUA în România, W. de Colberston, pentru a cunoaşte bogăţiile, frumuseţile si pe poporul român. Zilele trecute au fost la „Tău" (Lacul Roşu).

25 iunie - Se pare că scrisoarea mea din 5 iunie, către Vasile Bogrea, prin care mă plângeam de atitudinea lui N. lorga, cu privire la acordarea unui premiu din partea Academiei Române, lui H. Tiktin, începe să dea roade.

l iulie - G. D. Lalu îmi scrie despre o notă a lui Jean Raux trimisă de Socrat D. Lalu. Ea priveşte pe dl. ministru Hiott care a rugat pe dl. Butculescu să i se dea câteva lămuriri în legătură cu staţiunea Châteî-Noir din Elveţia. Mă roagă să-i traduc aceste heroglife d-lui ministru, ţinând seama că. regiunea îmi este cunoscută, vizitând-o la invitaţia lui Marcel Godet - fostul bibliotecar regal, aflat acum în Berna, la Biblioteca Naţională Helvetică.

9 iulie - La Cluj, dr. Haţeganu îl anunţă pe Vasile Bogrea că chirurgul vienez Finsterer este gata să-1 opereze. Al. Lapedatu este de acord. Vasile Bogrea îmi cere

părerea: „în orice caz, d-ta înţelege-te cu Lapedatu şi ce veţi hotărî va fi bun şi aprobat de mine cu adâncă recunoştinţă."

18 iulie - îl însoţesc pe Constantin Buşilă la Piatra-Neamţ, iar de aici spre Broşteni unde ne aşteaptă familia Lalu. Nu vom putea face împreună decât Rarăul şi Pietrele Doamnei, fiind nevoit să se întoarcă la Bucureşti pentru a pleca în străinătate, la o reuniune ştiinţifică. Regretă starea sănătăţii lui Vasile Bogrea.

Mă întreb cum o fi primit H. Tiktin, la Berlin vestea transmisă de mine, la 5 iulie c., cum că, la intervenţia M. S. Regale Ferdinand I, Academia Română i-a acordat un premiu excepţional de o sută de mii lei pentru Dicţionar. Mai mult, zilele acestea, Sextil Puşcariu îmi spune că a hotărât să cumpere, pentru Muzeul Limbii Române din Cluj, biblioteca precum şi fişele „Dicţionarului româno-german".

28 iulie - Broşteni-Neamţ. Ieri au sosit, spre bucuria lui G. D. Lalu, W. de

Colbertson, ambasadorul SUA, şi Socrat D. Lalu, pentru a urca pe Rarău. După

câteva zile de odihnă, urmează să plece spre nordul Moldovei. Ministru american

este în culmea fericirii, admirând nu numai frumusețile naturale ale țării, dar şi

monumentele ei istorice.

29 iulie - Căutând prin hârțoage dau peste scrisoarea lui G. D. Lalu (4 a VH-a

c.) prin care anunță vreme frumoasă la Piatra Neamț şi dorința de a sosi şi eu pentru

a merge la Broşteni. Tudor Arghezi a publicat în „Țara Noastră" a lui Octavian

Goga, ui urmă cu două săptămâni, un articol despre Biserica noastră şi îmi cere

să-mi spun părerea. I-au reținut atenția şi articolele laudative ale lui N. lorga despre

C. Meissner şi S. Mehedinți despre Episcopul Teofit. W. de Colbertson, ieri, a fost

pe Barnar la pescuit de păstrăvi.

în județul Neamț, W. de Colbertson este din 13 iulie. Sosirea lui a produs mare nelinişte între gospodine. Rămas împreună cu Socrat Lalu, G. D. Lalu a plecat să aranjeze traseul de deplasare al diplomatului american. Trei zile a stat la Broşteni şi una la Borsec, unde se afla în stațiune Jean Raux. A văzut vila regretatului prof. univ. I. Paul şi a admirat împrejurimile, prin care sunt răspândiți mulți pictori. Despre P. Gheorgheas a vorbit cu Prefectul, speră să iasă cât mai repede din spital. Ocupat fiind, nu speră să vină la Bucureşti până la deschiderea Parlamentului.

W. de Colbertson, însoțit de Socrat Lalu, până la sfârşitul lunii a vizitat: M[ânăsti]rea Bistrița, Cetatea Neamț şi împrejurimile, Lacul Roşu (Tăul), Borsec, Ceahlăul, Barnar şi Broşteni.

Este îngrijorat că Valea Bicazului, Valea Negrei, Crucea Bărnărelul, ^ostenii şi Bamarul sunt împânzite de hoți, deşi au fost înaintate numeroase rapoarte către autorități. Ca deputat, a cerut Prefectului de Neamț să trimită recruți oasarabeni să facă treaba jandarmilor, aducând linişte în rândul locuitorilor.

an

/ septembrie - Aristide Popovici ieşind la pensie, în urma a 34 de serviciu, îmi scrie mulțămindu-mi de buna înțelegere ce a existat între noi.

8 septembrie - Apus de soare tomnatic sub poalele pinilor de la Şcoala Superioară de Agricultură Herăstrău. Roiuri de insecte se joacă în razele înroşite, făcând cercuri suitoare şi coborâtoare. Aici veneam să zăresc în zilele senine silueta Munților Bucegi, în dorul Ceahlăului. M-am retras aici de durere. A murit Vasile Bogrea.

26 septembrie - Prințesa Nadejda Ştirbei îmi scrie din Karlsbad unde se află

la tratament împreună cu soțul ei, prințul Barbu Ştirbei. Aflându-se la sfârşitul curei

de apă minerală, de abia aşteaptă să revină în țară, la soarele nostru strălucitor şi

frumos. „Aici când nu plouă, ce se întâmplă foarte rar, se arată ceva, anemic alb şi

lucios la cer, si toată lumea se bucură că în fine le-a revenit soarele, aşa cred ei !"

A suferit mult la vestea verişoarei sale Marta Blome - contesă, prințesă Cantacuzină, înainte de căsătorie. Accidentul de automobil a fost tragic... „pentru mine - scria prințesa Ştirbei - dispariția ei lasă un mare gol. Hans, soțul ei, zace în spitalul d-rului Herota cu un picior rupt, celălalt rănit si clavicula fracturată".

în stațiune se află şi episcopul de Roman. E galben ca o lămâie - consemnează prințesa Nadejda. „Bine că n-a venit acum doi ani că era aicea Goga, cu nevasta lui, s-ar fi îngălbenit şi mai rău".

încheierea mă emoționează: „La revedere, cu bine sperăm, dragă Mosu Ghiță. Dacă n-ai uitat, ți-am arătat că noi ne gândim la D-ta cu prietenia noastră veche şi credincioasă". Cum poți uita astfel de oameni, împreajma cărora am trăit timp de două decenii?

27 septembrie - Moartea lui Vasile Bogrea m-a îndurerat foarte tare. L-am

privegheat, după obiceiul pământului, trei zile şi trei nopți. Mergând la Cluj, am

făcut o copie după testamentul lui Vasile Bogrea, aflat la Al. Lapcdatu, întocmit la

24 august 1926, înainte de a pleca pentru operație, la Viena.

„Scumpe Domnule Lapedatu (Alex.)

Fiindcă acum e sigur că plec, dar nu e sigur că mă voi întoarce - ceea ce omeneşte e totuna posibil fiind acum mai posibil ca totdeauna -, cer de la bunătatea d-tale, ca o supremă binefacere, osteneala de a face să se împlinească întocmai aceste ultime dorințe ale mele în ce priveşte « averea » mea (socotelile seminarului le-am predat colegului meu Bezdechi):

1. Cărțile şi revistele ce compun biblioteca mea doresc să se împartă între seminariile Facultății de Litere a Universității noastre. Cărțile vechi româneşti se vor împărți între Institutul de Istorie Națională şi Muzeul Limbii Române.

Prietenii cari din întâmplare nu mi-au restituit unele volume împrumutate sunt rugați să le păstreze, ca o slabă suvenire din parte-mi.

2. Mica mea colecție de monede vechi se va da Cabinetului de Numismatică

al Universității.

3. Manuscriptele şi autografele vechi şi noi ce se găsesc în saltarul de sus din

dreapta al biroului meu se vor distribui, de asemenea, între Institutul de Istorie şi

Muzeul Limbii Române.

4. De notele şi elucubrațiile mele proprii aflătoare în sertarul mare din aceeaşi

parte a biroului, în cele trei mape de piele, ori în alte părți, mi-e totuna ce se va

alege.

5. Hârtiile si corespondența, cuprinse în saltarul cel mare din stânga al biroului, vor fi predate familiei mele, adică surorii mele, soția profesorului Posluşnicu de la Liceul din Botoşani (str. Sf. Neculai 25).

6. Portretele de familie tot ei doresc să-i rămâie, împreună cu celelalte tablouri, rămase disponibile (din totalul de 61), după ce vor fi reținut din ele, după

alegere, în amintirea mea, câte unul sau două, prietenii mei cei mai aproape de

inimă: Bănescu, Bărbat, Goangă, pe lângă d-ta însuți şi incomparabilul Kirileanu.

7. Acelaşi lucru țin să se facă şi cu obiectele de birou, cu puținele obiecte de

artă ce posed şi cu diverse alte articole ce se găsesc prin saltarele biroului şi pe cele

două sobe; după ce prietenii mei îşi vor alege câte o amintire, de rest va dispune

soră-mea.

8. Tot ea va dispune, după voie, de „garderoba" şi „camera" mea, adică de

cuprinsul celor două dulapuri din antreu, care însă ele nu sunt ale mele: afară de

stelaje, etajeră şi dulăpiorul de cărți, mobila aparține toată gazdei.

Acesta este testamentul meu.

Scriindu-1, mă doare gândul că aş putea să adorm departe de ai mei.

Pentru toate binefacerile lor, eu nu le pot da - eu nu vă pot da - decât un nesfârşit prinos de iubire şi gratitudine şi - dacă soarta neînduplecată vrea aşa - o supremă închinăciune din pragul eternității.

V. Bogrea."

29 septembrie - Constantin Buşilă la Piatra Neamț. Ideea invitării lui Constantin Buşilă la Piatra Neamț aparține lui G. D. Lalu. Ca deputat în Parlamentul României, preocupându-se de problemele gospodăreşti ale județului Neamț, G. D. Lalu a dat atenție mare Uzinei Electrice din Piatra Neamț. Construcție veche, maşinile depăşite de vreme, uzina ridică mari probleme, defectându-se des. Atunci s-a apelat la Buşilă, prof. univ. dr. Preşedinte al Consiliului Național pentru Energie, fost coleg de liceu la Iaşi. în vara şi toamna anului 1926, a venit de mai

L multe ori; vedea şi constata ce trebuie făcut, după care pleca la Bucureşti, în cele

l din urmă, C. Buşilă a făcut proiectul noii Uzine Electrice.

K 1 /fr*

7 decembrie - La concertul simfonic care a avut loc în urmă cu două zile, !rnitrie Guşti mă întrebat despre cauza îndepărtării mele de persoana lui. îi spund în scris, că un sociolog mare cum este el trebuie să fie şi un bun psiholog, n îndrumător al tinerimii şi al culturii trebuie să ştie să-şi aleagă prietenii, 'ântărirea valorii reale si timpurilor trebuie făcute cu grija cea mai sfântă. Aici este ecepția mea. Cât a fost la Iaşi s-a opus intrării lui Vasile Bogrea la Universitate, espre care lorga a spus la moarte că este cel mai mare cap al nostru de astăzi. De and este la Institutul Social Român alegerea oamenilor o face pe considerente de >portunîtate şi mai puțin de valoare intrinsecă.

18 decembrie - Anul 1926 a fost nefast pentru țară, deoarece au avut loc evenimente cum ar fi: fuga prințului Carol de la datorie; alegeri electorale mai neruşinate ca oricând; boala Regelui Ferdinand I şi incendiul de la Palatul Regal.

în acelaşi timp, acest an a fost nefast şi pentru mine, poate cel mai dureros din viața mea, murindu-mi cei mai apropiați prieteni. A trecut în veşnicie fratele Simion Kirileanu, lăsând în urmă patru orfani; prea bunul Ion Paul, prof. univ. la Cluj; de asemenea a plecat dintre cei vii neprețuitul Vasile Bogrea. La toate acestea se adaugă - inundarea Cancelariei mele plină cu cărți; furtul bagajelor cu manuscrise şi dezastrul cărților mele la arderea Palatului Regal.

25 decembrie - Prima zi de Crăciun - Bucureşti. Stau în camera mea de sihastru, gândindu-mă la răposatul meu frate, Simion Kirileanu, mort în aprilie curent. Rănit în 1916, la braț, tratat superficial prin spitale, rana a degenerat, determinându-i moartea. Cu câteva săptămâni în urmă, la rugămintea prof. univ. dr. Socrat Lalu, Simion, venind la Bucureşti, a fost consultat de dr. Teohari, mare specialist. Totul a fost în zadar. Revenind la Holda, a mai trăit câteva zile şi s-a sfârşit.

înmormântarea a fost dureroasă. Lume multă venită de pe toate văile Bistriței, învățători de pretutindeni, nelipsind Al. Vasiliu-Tătăruşi, Dumitru Gheorghiță, V.A. Gheorghiță, Dumitru Furtună si mulți alți folcloriști, în jurul sicriului, Olga, soția lui Simion, şi cei patru copii.

Ziarul „Vestitorul sătenilor" a evocat, în numărul din iunie, personalitatea lui Simion Kirileanu, iar în „Lamura" au scris - Nicolae lorga şi I. Simionescu despre „Moartea celor trei folcloriști: C. Rădulescu-Codin, St. Şt. Tuțeseu si S. T. Kirileanu". ^ Sara, împreună cu persoanele Palatului, particip la felicitările

adresate de Familia Regală. Mâine sunt invitat ia Buftea de Nauejda şi Barbu Ştirbei.

1927

17 februarie — La examenul de bacalauriat, îmi amintesc că am scris, la teza de istorie despre eventuala dispariție a imperiilor multinaționale (țarist, otoman şi austro-ungar) şi apariția statelor independente şi suverane. Acest proces logic 1-am tratat ca pe un act de progres pentru statele mici şi mijlocii, printre care şi România.

21 februarie - Bucătăreasa Veta, de la popota Palatului Regal, mi-a vorbit astăzi despre pofta de mâncare a d-rului Mamulea, care nu lasă nimic în farfurii.

6 iunie - Istoricul I. C. Filitti, bunul meu prieten, aflând de numirea mea ca Secretar General al Preşedinției Consiliului de Miniştri, îşi exprimă bucuria printr-o scurtă scrisoare, întrebându-mă printre altele, când sunt mai liber, pentru a purta cu mine o conversație ceva mai lungă, în legătură cu noile mele atribuții. Să-1 fi pus prințul Barbu Ştirbei ?

9 iunie - Vărul I. Teodorescu-Broşteni, după ce mă felicită pentru numirea în înalta funcție de stat - Secretar General în Guvernul Prințului Ştirbei, îmi cere să-i înlesnesc numirea ca inspector şcolar la Circ. Iaşi sau Chişinău, unde este cerut de către învățătorime cu insistență.

12 iunie - „S-o porți sănătos!" mi-a spus Barbu Ştirbei - Primul-ministru al Guvernului, înmânându-mi decorația de „Mare Ofițer al Coroanei". Este răsplata muncii pusă în slujba a doi monarhi: Carol I şi Ferdinand I, timp de peste două decenii.

27 iunie - Dimitrie Mihailescu numit subrevizor şcolar în județul Câmpulung Moldovenesc, în locul lui Simion Holtea averescan, mă roagă de a interveni pe 'ângă ministru N. Lupu, pentru a i se trimite decretul de numire.

16 iulie- îi scriu lui I. Al. Brătescu-Voineşti despre excursia făcută pe Valea Bistriței, împreună cu Nicolae Popescu - membru al Academiei Române, profesor de istoria bisericii române la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Ajunşi la Vatra Ornei, am vizitat M-rea Voroneț şi am stat la iarbă verde timp de mai multe gasuri, îmi exprim dorința de a-1 întâlni la pescuit de lostrițe pe Valea Bistriței, la "ărnar.

6 august - Lt. col. Herescu, comandantul Reg. 17 Infanterie, îmi scrie din

j, ca răspuns la scrisoarea mea din 31 iulie curent, prin care îi comunicam

ionația (în fotografii) prin care Excelența Sa Principele Ştirbei a făcut-o Reg. Mehedinți Nr. 17 „Ştirbei Vodă", că doreşte să aşeze fotografiile, „în 15 saloane si birouri, în semn de falnică amintire".

23 august - Aflându-mă pe Negoiul împreună cu 1.1. C. Brătianu şi prințul Ştirbei, îi scriu o poştală prietenului meu - Al. Vasiliu-Tătăruşi, învățător folclorist, împărtăsindu-i impresiile din excursie.

30 august - Bucureşti. Meditez la plăcuta excursie făcută pe Munții Făgăraşului. Acolo, privind spre Transilvania, i-am făcut primului-ministru 1.1. C. Brătianu, în prezența prințului Ştirbei, propunerea să mute Capitala României în oraşul Făgăraş, îi scriu lui Al. Vasiliu-Tătăruşi.

7 septembrie - Mă întâlnesc în gara Dolhasca cu Al. Vasiliu-Tătăruşi. Este

preocupat de editarea volumului „Cântece si poveşti", pe care-1 vrea să-1 scoată prin

Academia Română.

16 septembrie - Al. Vasiliu-Tătăruşi îmi aminteşte de fratele Simion Kirileanu, mort anul trecut şi de poveştile date pentru tipărire, încă din decembrie 1924. O dată cu manuscrisul a lăsat si nişte foi (filuțe) cu numele fiecărei povesti şi cu însemnările variantelor la câte a putut găsi.

10 octombrie - Citesc numărul jubiliar al „Convorbirilor literare", voi. 59/1927 în care S. Mehedinți si alți foşti junimişti scriu despre T. Maiorescu, reabilitându-1 în fața poporului.

14 octombrie - „Omului domnesc şi dacului de pe Valea Bistriței", scrie Simion Mehedinți pe lucrarea trimisă: „Le pays et le peuple roumain", Bucureşti, 1927.

30 noiembrie - Sorbona. Paris. Jean Boutiere, profesor agregat la Universitatea din Paris, doreşte să întocmească teza de doctorat despre „Viața şi opera lui I. Creangă" sub conducerea prof. M. Mário Roques. îmi cere informație şi material bibliografic.

4 decembrie - în Necrologul lui 1.1. C. Brătianu publicat de S. Mehedinți în „Duminica Poporului" se zice: „Azi când Regele e la Curtea de Argeş iar Brătianu

la Florica mi-aduc aminte de un singur lucru: în vara trecută luând drept călăuză pe

un om de lângă țărână (G. T. Kirileanu) răposatul a trecut curmeziş munții pe culmea Neagoiului". Duioasă împrejurare a soartei.

11 decembrie - Răspund cu întârziere lui Jean Boutiere exprimându-mi bucuria aflând că un învățat din Apus şi-a propus să cerceteze şi să scrie despre viața şi opera lui Ion Creangă, îi promit că-mi voi da tot interesul să-1 ajut în scrierea cărții. Deja am întreprins anumite măsuri pentru ca unele cărți să ajungă în Franța.

17 decembrie — Paris. G. D. Lalu este bolnav. Elisa, soția lui, a început cu

ziua de 10 decembrie curent, să meargă cu Georgette, fiica lor, la Conferințele ce

se țin la Sorbona. A primit scrisoare de la Louis Basset secretarul Cancelariei

Palatului - pentru care îi mulțumeşte.

18 decembrie - Li volumul „Amintiri", Partea a IlI-a, Iaşi, 1927, pag. 169,

prof. univ. dr. Leon scrie: „Aerul din Broşteni, apa Bistriței şi tot peisagiul te

dispune la contemplațiunea frumuseților naturii, te fac să crezi că florile din

Broşteni au o culoare şi un parfum mai deosebit, că buruienile după cum spuneau

babele doftoroaie de acolo au virtuți mai magice şi mai secrete ca în alte părți, chiar

oamenii ți-apar că au mai mult lipici decât aiurea.

Un copil al Broştenilor este Ghiță Kirileanu, cel dintâi din Holda care a ajuns la Universitate si pe care soarta 1-a aruncat tocmai în Palatul lui Vodă şi care totuşi şi-a păstrat puritatea sufletului".

21 decembrie - Fălticeni. Artur Gorovei lucrează la Monografia Fălticenilor. Neputând veni la Bucureşti pentru a studia în Arhivele Statului mă roagă să-i trimit informațiile ce le am despre satele: Şoldănesti, Tâmpeşti, Pădureni şi Oprişani, care fac astăzi parte din oraş.

25 decembrie - Primesc scrisoarea din 18 decembrie 1927, Jean Boutiere mă informează că a primit atât bibliografie despre Ion Creangă, cât şi unele lucrări de la personalitățile recomandate (D. Furtună, A. Gorovei ş.a.).

u)
1928

25 ianuarie - Sara, după terminarea programului la Cancelaria Regală, citesc articolul: „Din zilele Unirii: Al. I. Cuza, Alecu Forăscu şi loan Roată", semnat de I. Creangă şi reprodus în ziarul „Dimineața".

3 februarie - Jean Boutiere îmi scrie că se află în bune relații cu directorul Casei Şcoalelor şi că a primit materialele solicitate pentru întocmirea cărții despre Opera lui Creangă.

6 februarie - G. D. Lalu s-aîntors din străinătate unde a stat câteva luni. Elisa si fetele au rămas în Franța, îmi aminteşte de moartea băiatului lui Socrat Lalu, în Bucureşti, şi despre operația de apendicită făcută la Paris, întreabă de prințul Carol şi de părintele Nae Popescu. „Socrat îmi scrie regulat de treburile sale; nu-mi pomeneşte nimic de nenorocirea lor. Eu merg deseori la cimitir, văd toată durerea şi dezolarea noastră tare întemeiată..." în continuare îmi aminteşte despre pățania lui G. V. Măcărescu - deputat țărănist - căruia, la Bicaz, i-a fost străpunsă de baionete maşina, primind 63 de înțepături. Ca să scape, a trebuit să spargă geamul şi să sară din maşină, îşi manifestă neîncrederea în guvernarea țărănistă. „Au ei oameni, noi si mai buni? - mă întreabă pe mine. Au experiența necesară? Trebuie să-i încercăm ca să prindem si nădejdea într-înşii". îmi aduc aminte de o vorba a lui Moş Tăcută: „Scripca cântă (sau lăutarul cântă) la nuntă frumoasă; mireasa! Cobza spune 1-as c-o să vedem, 1-as c-o să vedem..." Mă roagă să-i spun lui Socrat Lalu că n-a găsit în bibliotecă cartea „La Mariage".

16 martie - Citesc conferința dr. Muşlea la Cercul didactic primar din Cluj intitulată „învățătorii si folclorul", apărută în „Patria", vineri 16 martie 1928.

După ce defineşte termenul englezesc care a ajuns astăzi să însemneze, în aproape toate țările, materialele culturii tradiționale a poporului şi ştiința care le studiază, conferențiara! relevă că se va ocupa numai cu partea spirituală a acestei culturi (poveşti si cântece, obiceiuri si superstiții, jocuri si leacuri,

obiceiuri juridice etc), pentru că în direcția aceasta d-sa crede că învățătorii ar putea desfăşura o activitate prețioasă în domeniul folclorului românesc.

Folclorul este important mai ales din două puncte de vedere: național şi ştiințific. El este un mijloc eficace pentru cunoaşterea poporului nostru de la sate şi

a singurei noastre culturi autohtone; a țăranului. Familiarizarea cu faptele folclorului înseamnă o puternică înrădăcinare în solul patriei, şi ştiința aceasta contribuie mai mult ca oricare alta la fortificarea internă a întregului popor. Din punct de vedere ştiințific, folclorul e astăzi necunoscut ca o disciplină independentă, el lărgeşte chiar orizonturile celorlalte ştiințe, devenind astfel o disciplină ajutătoare pentru istorie, filologie, istoria religiilor etc.

Pentru o ştiință atât de importantă, noi românii am făcut pân-acum prea puțin. Nu s-a procedat cu metodă, şi de acest lucru se şi resimte starea actuală a studiilor folclorice la noi. înainte de toate trebuie să se culeagă materialele culturii tradiționale a poporului nostru - cât mai curând - până nu se pierd cu desăvârşire. Pentru aceasta învățătorii sunt cei mai indicați, datorită faptului că sunt în contrast zilnic cu poporul, care are încredere în ei şi le spune ceea ce ştiu din bătrâni. De altfel si până acuma, majoritatea folcloriştilor noştri a fost recrutată din cadrele învățătorilor. Nume ca ale lui Ion Pop-Reteganul, Rădulescu-Codin, Simion Kirileanu sau Minai Lupescu au rămas înscrise în istoria folclorului nostru. Exemplul lor să servească de îndemn învățătorilor noştri, cari să se pună pe muncă.

Conferențiarul trece apoi la schițarea cunoştințelor elementare de cari are nevoie învățătorul-folclorist pentru ca acțiunea sa de culegere să aducă roade cât mai bogate. Se dă în primul rând o listă a locurilor şi oamenilor pe cari trebuie să le vadă folcloristul pentru a afla cât mai multe din materialele folcloristice. Dar simpla lui prezență nu e întotdeauna suficientă. Uneori e nevoie să se introducă, să cânte ori să povestească el însuşi, să chestioneze în chip dibaci. Se arată ce poate face pe terenul folcloric învățătorul de la oraş, apoi învățătoarele în general, asupra rolului cărora alții n-au insistat.

Cu materialele adunate - se dau şi sfaturi practice pentru notarea lor în mod ştiinţific - conferenţiarul crede că nu e bine să se procedeze ca pân-acum; ştiinţa de astăzi nu mai e pentru publicarea făcută de însuşi învăţătorul-culegător. Materialele folcloristice trebuie văzute întâi de un specialist pentru a nu se publica în chip neştiinţific, sau pentru a nu se tipări lucruri cari s-au mai publicat de 2-3 ori. Soluţia propusă de conferenţiar este următoarea: Să se trimită aceste materiale Muzeului Etnografic din Cluj, care, după exemplul ţărilor din nordul Europei, şi-a organizat o arhivă folcloristică de culegeri în manuscris, cari se vor publica după ce spe¬cialiştii îşi vor da seama de valoarea lor. Ceea ce nu se tipăreşte, se iventariază şi se păstrează la dispoziţia cercetătorilor.

De încheiere, se face un apel la învăţători să răspundă la chestionarele trimise ~~ încă înainte de Crăciun - de Muzeul Etnografic al Ardealului, şi se arata Datatorilor cari au culegeri sau vreau să culeagă că nu pot proceda mai cuminte cu materialele lor folclorice, decât trimiţându-le Arhivei acestui institut, care are Posibilitatea să le publice aşa ca să facă cinste neamului şi ştiinţei noastre.

17 mai — Tecuci. Căpitanul Diea Ion, membru în Comitetul de Iniţiativă pentru dezvelirea bustului lui T. Pamfile din Tecuci, îmi cere să-mi anunţ prezenţa la festivităţi. Sunt înscrişi: Episcopul Iacov al Huşilor, generalul Sinescu, Ştefan Ciobanu - membru al Academiei Române, Al. Lascarov-Moldoveanu - scriitor, Apostol Culea - publicist, D. Furtună - folclorist, Vera Grand - colonel etc.

27 mai - Piatra-Neamţ. Aurel Băeşu a primit cărţile trimise de mine. Este singur acasă. G. D. Lalu este plecat la M-rea Neamţ. Se plânge că dr. N. Vlădescu de la Bisericani îl prea îndeasă cu medicamente.

La M-rea Neamţ, pe ziua de 21 mai, a avut loc o înălţătoare sărbătoare creştinească, la care am lipsit atât eu cât si Costică Bolomei. Erau câteva mii de care cu oameni din toate provinciile româneşti alipite (Basarabia, Bucovina şi Transil¬vania). Cerul senin, un soare binefăcător le-a îngăduit oamenilor să servească masa în parcul cu stejari de la cerbărie.

2 iunie - Dimitrie Guşti a făcut o cerere pentru a o se aproba fondurile necesare cercetărilor sociologice la Fundul Moldovei. Mă roagă să-i dau sprijinul, intervenind pe lângă ministrul Hiott.

6 iunie - Printr-o nouă adresă sunt anunțat că s-a hotărât dezvelirea Bustului lui T. Pamfile, la 17 iunie curent. Sâmbătă, 16 iunie, sară se va ține o Conferință despre opera lui T. Pamfile. întreg Comitetul de Inițiativă, în frunte cu P. S. S. Episcopul Iacov, mă roagă stăruitor de a nu lipsi fiind considerat prietenul cel mai apropiat al celui dispărut.

11 iunie - Episcopul Iacov al Huşilor; mă invită printr-o scrisoare plină de afecțiune la serbările de la Tecuci. Vor activității să-i dea un caracter național. Bustul este ridicat în Grădina Publică.

16 iunie - Gh. D. Mugur, Directorul general al Fundației Culturale „Regele

Minai I", mă invită pentru 17 iunie curent, la inaugurarea Muzeului Etnografic din

Cluj. Mă întreb şi eu, unde să merg, la Tecuci sau la Cluj?

C. S. Nicolăescu-Plopsor îmi scrie că este greu să trăieşti şi să lupți în oraşul „idioților solemni din cetatea banilor". Vrând să realizeze o mare antologie a scrisu¬lui oltenesc s-a legat sufleteşte de Biblioteca „Pământ şi suflet oltenesc".

17 iunie - Duminică, la Tecuci. Parastas la mormântul lui T. Pamfile, ora

8,30. Predică ținută de scriitorul I. Gr. Oprisan, în Catedrala oraşului, ora 10-

Dezvelirea bustului lui T. Pamfile şi serviciul religios oficiat de P. S. S. Episcopul

T_, „, Huşilor, o ora 11V2. Praznic. Sara: Serbare în Grădina Publică. j.

22 iunie - Toți membrii familiei noastre regale stau sub influența cuiva. Prințul Carol a fost sub influența atâtora (Zizi, Mugur, Lupeasca etc) şi vedem unde a ajuns. Regina Marioara a avut noroc să scape de anturajul de la Sinaia şi să ajungă sub influența Regelui Alexandru, om cumsecade - de acum şi ea este la locul ei. Regele Ferdinand şi Regina Măria au fost sub influența Prințul Ştirbei, care i-a ferit să cadă în greşeli.

Prințul Nicolae este plecat spre influențe rele şi va ajunge mai rău ca Pr. Carol. Lăcomia lui îl va împinge la prăpastie.

4 iulie - G. Vâlsan a fost numit reprezentant al Institutului Geologic la Congres şi a primit ajutorul bănesc din partea Societății Geografice, din care o parte mă roagă să-i plătesc lui M. Onofrei pentru turnarea bustului în bronz.

11 iulie - în scrisoarea de ieri, Emil Racoviță consemnează: „Vezi că nu m-am înşelat când te-am proclamat omul cel mai îndatoritor de pe pământ! Iți mulțămesc pentru demersurile făcute şi pentru timpul ce mi-ai consacrat atât de amical."

Grăbit cum sunt, la plecarea din Piatra Neamț spre Bucureşti, am uitat pe masă la G. D. Lalu trei fotografii ale lui Roger Bolomei - arhitectul. G. D. Lalu mă roagă să-i fac rost de articolul scris de Matei Cantacuzino, apărut în „Adevărur.,Se spune că este foarte bine scris.

15 iulie - Jean Raux mă roagă să-i împrumut opera lui N. Bălcescu în limba franceză.

Scriu lui Aurel Băeşu, rugându-1 să țină seama de recomandările medicului N. Vlădescu. Starea lui este foarte gravă. Din cele spuse de Socrat Lalu, nu se ştie dacă mai apucă sfârşitul anului.

19 iulie - La Congresul Artelor Populare de la Praga, din toamna acestui an, ministrul Al. Lapedatu mi-a propus să merg ca delegat din partea României. Regula mea de viață fiind a mă feri de prezentări în public şi nesimțindu-mă bun cunoscător în această specialitate am recomandat pe Artur Gorovei, care a acceptat această însărcinare.

4 septembrie - întorcându-mă ieri de la Piatra Neamț, unde m-am refăcut după gripa avută, am găsit scrisoarea lui G. Vâlsan, aflat internat într-un sanatoriu din Franța, îi răspund imediat încurajându-1 şi, totodată, anunțându-1 că i-am pus 20 000 lei la Banca Franco-Română.

26 septembrie - în amintirea dragostei pentru mine, G. Madan scrie: „Şi ni-i dor de d-ta, drag şi bun prieten. Ți-a dat D-zeu o fire care mângâie şi alină... în

li

•rasul ista zgomotos şi zăpăcit, când stau cu D-ta de vorbă, parc-aş fi undeva în ;erdacul unei case de podgorii, cu meri înfloriți şi zumzet de albine".

15 octombrie - Ion Bianu s-a întors de la Praga unde a participat ca delegat

iin partea României la lucrările Congresului de Artă si Folclor, îmi restituie

decorațiile împrumutate, scriindu-mi că n-a avut ocazia să se înfrumusețeze cu ele.

Mă întreabă cum merg lucrările la clădirea Bibliotecii Universității din Iaşi.

16 octombrie — Alarmat, Ion Bianu îmi scrie: „deschide - te rog - cutia cu

decorația pe care ți-am trimis-o ieri... într-însa trebuie să se găsească si Bene

Merenti a mea pe care o avusesem cu mine şi acum la desfacerea bagajelor nu o

găsesc".

5 decembrie - Scriu lui Artur Gorovei, interesându-mă de activitatea lui scriitoricească. Ii mulțăiuesc pentru vorbele bune despre mine, adresate iui Sadoveanu. Despre Dumitru Furtună nu mai ştiu nimic. Am auzit că se află si el în corespondență cu Jean Boutiere.

76 decembrie - învățătorul Constantin Brudariu m-a căutat de mai multe ori la Palat fără a mă găsi. Are nevoie de lucrările lui Constantin Meissner, pe care vrea să i le împrumut. Să le ceară personal de la autor, nu îndrăzneşte.

'Sivi-

IIU v

1929

11 ianuarie - Primesc din Leipzig, de la Karl Hiersemann, o adresă din 7 ianuarie 1929, prin care îmi cere să-i trimit cartea „Aus dem Leben Konig Karls von Rumănien". Redau textul.

Sehr guhrter, Herr,

In Erledigung Hires sehr geschiizten Auftrages brachte ich heute die beiden. Bande «Lehmann-Hartleben, die Trajanssaule », It. hier beigefugter Rechnund zum Vărsând und wiinsche guten Empfang.

Die vier Bande « Aus dem Leben Konig Karls von Rumăniem » sind leider vollstăndig vergriffen. Ich werde mich um ein antiquarisches Exemplar bemiihen und bleibe inzwischen Ihrer weiteren geschătzten Aufträge gern gewărtig.

Mit vorziiglicher Hochachtung, Karl W. Hiersemann."

Prin poştala din 2 ianuarie C., Jean Raux îmi urează din Paris „La mulți ani!"

15 februarie - Paris. Mihai Onofrei, aflându-se la studii în Franța, îmi scrie. Pe prima pagină, sus în stânga, este desenat interiorul camerei, în care doarme, scrie, învață, simțindu-se fericit, chiar dacă nu are nici masă si nici scaune.

„Tare mi-i frică, d-le Kirileanu, ca peste puține zile să rămân şi fără pat. Dar ce are a face! Sunt în Paris şi e suficient, ca lumea să creadă că stau într-un frumos apartament... Aşa am să spun când mă voi întoarce..."

La Paris este frig, iarna instaurându-se în drepturile ei. Mihai Onofrei face haz de felul de manifestare al parizienilor. „Ieri şi azi a fost un groaznic frig - spun ei- şi să-i vedeți pe unii, îmbrobodiți cu şaluri, pe alții fugind, pe străzi, şi dând din mâini ca nebunii, ca să se încălzească. Franțuzoaice şi englezoaice încălțate cu cizme; iar alții abia-şi pot purta picioarele. Din cauza gripei, sunt bolnavi prăpădiți, au gâturile umflate şi nu mănâncă nimica cu săptămânile".

Neprimind bursa din țară, suferă de foame, întrerupându-şi cursurile la Academie; umblă prin muzee, stă în cameră, citeşte şi desenează. „Mă trezesc dimineața la 71A, stau încă în pat, din cauza frigului, până la 81A. Timp de o oră, retrăiesc cele văzute prin muzee, prin galerii şi expoziții. Fac comparație între arta modernă şi cea clasică. Mă căznesc să descifrez importanța şi rostul artei moderne, cu totul opusă artei clasice. Mă întreb dacă arta modernă şi ultra modernă nu este cumva o farsă? Până acum însă, o nebuloasă în ochii mei, dar simt că nu e aşa uşor de făcut această artă si că e produsul unei frământări şi a unei munci îndelungate. Am văzut unele lucrări de la început a unor artişti moderni, ce puteau să echivaleze

cu Ingres şi Delacroix. De ce a\ wăsit numele lor? E poate evoluția timpului. Bourdelle e foarte criticat în Franța si totuşi este un formidabil artist. El nu se mărgineşte să copie natura, ci pune mai mult expresia viziunii sale, şi asta e foarte mult. E o interpretare a naturei. Totdeauna spune: « caută adevărul - corectează-1, fără să copii modelul. Gândeşte mult şi apoi lucrează ».

După o oră de gândire, singura când mă simt bine, adică la căldură, mă scol si mă îmbrac, îmi fac o cafea, şi apoi mă duc la Academie, de-mi văd o lucrare în mărime naturală, ce nu e terminată încă, singurul lucru, ce mi-e permis, fără plata Academiei, si apoi plec prin galerii de artă, apoi vin acasă şi desenez, ori lucrez la o schiță ce am adus-o de la Academie. Am mai lucrat şi nişte pământ pentru ca să studiez în mic tot aşa de bine ca şi în mare, căci vreau să-mi creez un stil. E vârsta când trebuie să-mi stabilesc un drum, pe care să-1 explorez. Mediul îmi este foarte prielnic. Numai, de a-şi avea parte de el mai mult

timp. Citesc mult, aflând din cărți lucruri necunoscute, precum şi multe reviste de artă."

21 februarie - Andrei Veress din Budapesta îmi mulțămeşte pentru grija ce o am pentru tipărirea lucrărilor sale. Urmează să plece la Viena, iar de aici în Italia. Este o muncă lăudabilă de a te ocupa de strângerea informațiilor scrise despre prezența ungurilor în diferite țări europene.

11 martie - Pe volumul „Memorii de titluri şi lucrări", Al. Tzigara-Sarmucaş notează: „Vechiului şi statornicului adevărat prieten Kirileanu cu veşnică

recunoştință". :<

* î.

Primesc scrisoare de la Artur Gorovei. 5 £ 31C ,

77 martie - N. I. Râmniceanu, avocat în Iaşi, îmi scrie că pleacă, împreuna cu soția, la Viena, pentru a-şi îngriji sănătatea. Cum el va lipsi o lună de zile, serviciile judiciare pentru Fundația Culturala „Regele Ferdinand î" vor fi girate de av. C. Climescu - fost consilier la Curtea de Apel din Iaşi.

25 mai — Minai Onofrei îmi scrie din Paris. A primit bursa trimisă din România, la intervenția fraților Lalu. Să nu uităm Spiru Lalu, senator în Parlamentul României, 1-a instalat la Paris, la Academia de Sculptură condusă de Bourdelle. îmi mulțămeşte pentru tot ce fac pentru el, deplângând lipsa de interes ale autorităților față de studenții români de peste hotare. Şi mă întreabă: „Vedeți, dle Kirileanu, cât de greu se conving autoritățile noastre, ca să ajute un element ce poate mai târziu să fie util țării?"

Câtă dreptate are acest tânăr atât de talentat, precum a dovedit-o, nu numai în țară, dar si în Italia, Grecia şi chiar acum în Franța,

27 mai — Artur Gorovei îmi trimite o foaie de hârtie cu greşelile de tipar din „Poveştile" lui Al. Vasiliu-Tătăruşi. Mă anunță că Octav Minar i-a scris lui Jean Boutiere că posedă un memoriu de-a lui Creangă scris de Ținea Vartic şi mă roagă să-1 informez dacă ştiu ceva despre un astfel de document pentru a-i scrie profesorului francez.

30 iulie - Jean Boutiere mă anunță că a început tipărirea cărții „Viața şi opera lui Ion Creangă", îi răspund că mă voi ocupa de popularizarea prin mijlocirea presei, vestind populației apariția acestei lucrări în limba franceză.

7 august - G. D. Lalu mă plânge că mă aflu în Țara lui Cuptor. Crede că peste câteva zile mă retrag ia munte. După plecarea mea din Broşteni a plouat răcorind pământul şi a purificat aerul. Mă aşteaptă la Piatra Neamț pentru a întocmi o adresă către Primărie, căreia la 1 septembrie urmează să-i predea clădirea Şcolii primare nr. 4 din Valea Viei „Jean Raux şi G. D. Lalu".

29 octombrie - „Articolul din « Le Temps » a făcut mulți admiratori - îmi

scrie G. D. Lalu -, au uimit pe cei care 1-au citit şi care nu bănuiau măcar că este

o asemenea boală capul care ne interesează". Face aluzie la prințul Carol.

Elisa Lalu, fiica lui Theophil Raux a aflat că între tatăl ei şi S. Mehedinți a avut loc schimb de scrisori. Mai mult Theophil Raux s-ar fi deplasat la Bucureşti, întâlnindu-se cu savantul. Mă roagă, ținând seama de prietenia mea cu S. Mehedinți, să aflu despre ce este vorba şi să-i explic situația din familie, că mai curând sau mai târziu, aceasta va fi nevoită să anuleze testamentul. Este o curată boală ca un om care a fost timp de 18 ani atât de bun şi de afectuos cu unicul copil ce i-a mai rămas, să facă o aşa risipă de bani.

Theophil Raux fiind în viață, a dispus cum a vrut de 10 milioane de lei. A dat 3 milioane pentru construirea Scolii nr. 4 din Valea Viei; 2 milioane pentru Episcopia Catolică; 1 milion la maici, iar acum vrea să doneze 2.400.000 lei pentru un fel de azil (pentru care s-a adresat D-lui Mehedinți), îmi atrage atenția că eu, împreună cu S. Mehedinți, sunt legatarul principal al Testamentului şi nu vrea ca soția sa şi copiii să fie privați de dreptul de moştenitori.

Mă roagă să trimit la Secretariatul Senatului Carnetul de C. F. R. al Elisei Lalu, iar lui S. Mehedinți să-i înmânez ziarul „Le Temps", cu articolul în cauză, pe care ți-1 voi trimite ulterior.

30 octombrie - Vreme frumoasă la Piatra Neamț. Mihail Manoilescu a plecat

la Cluj, unde se însoară fratele său mai mic. G. D. Lalu îmi trimite articolul din „Le

Temps". Elisa Lalu are de gând să conducă până la Bucureşti pe Theophil Raux

care vrea să plece în Franța, la Nice.

IfiT

Se interesează dacă la 10 noiembrie se face serbare la Broşteni. Cine vine? Şi ce ținută are?

15 decembrie - îi scriu lui Virgil Madgearu, rugându-1 să includă în Bugetul Statului suma necesară intrării în funcțiune a Muzeului Etnografic din Cluj, aflat sub conducerea lui Romulus Vuia, reputat om de ştiință apreciat şi în străinătate.

20 decembrie - Pe cărticica „Contribuții la istoria Maramureşului" - scrisă după manuscrisul fostului arhivar Gh. Petrovay - Sighet, 1929 - Ion Bârlea notează: „Celui mai mare protector şi binevoitor al meu, d-lui G. T. Kirileanu, cu cea mai mare stimă".

28 decembrie - Ion Teodorescu-Broşteni îmi scrie despre felul cum sunt

primite binefacerile mele. A predat 500 lei diaconiței de la Biserica Talpalari,

pentru care mi-a mulțumit mult; a fost pe la Kupermann oferindu-i 5000 lei pentru

colecția completă a „Vieții Româneşti" si 700 lei pentru cea a „Contemporanului",

dar incompletă. Cu toate că are nevoie de bani a refuzat oferta. Până la urmă a avut

10.000 lei.

Traian Icnim de la Arhivele Statului din Iaşi s-a spânzurat într-o magazie. Unii spun că era bolnav de nervi, însă realitatea e că s-a sinucis din cauza mizeriei, întreținea 6 guri şi îmbrăca 6 trupuri goale, purtând şi prin scoli, numai cu patru mii de lei pe lună.

Dr. Profira Nacu candidează pentru postul de medic la Circ. Panciu. Se teme de intervenția țărăniştilor din Focşani, ca să nu-şi pună oamenii lor.

29 decembrie - Prof. L Lupu si soția, din Iaşi, îmi urează „La mulți ani!".

Regretă moartea tragică a lui Traian Ichim. >:

r T

1930

•

•' . • o &. -r n™! . ,p,

•""" "1

7(5 ianuarie - Ministru N. Costăchescu după audiența la Regență a vorbit cu

generalul Condiescu. Acesta a stăruit să se primească ideea ca prințul Nicolae să vie

în fruntea Fundației „Principele Carol", acum „Regele Mihai I". Prințul Nicolae stă

•n£» rr «a «H 111*1 iot" fr/^n^tva Ini i rvnrliocmi îl a ci m 11*0 r» a rminr*a r* wa -far^d *s] A 7a c a Tir* o

j-'^ ^*A»iV**** AJ Jlfc** ^WAJ.V.1 Vii fc*A X_< VAiViA^kJ Wfc* A.JL L+LJ A*~ b*4 b* WM i AAt^-A AVU. V/ T M. A M W Vi» r WfcU **i-JA V *i*

asigurarea continuității în administrare sistem Mugur.

Ministrul Costăchescu a comunicat toate acestea râzând ministrului Hiott.

19 ianuarie - Prof. Ion Lupu din Iaşi îmi scrie cerându-mi părerea în legătură cu expresia „stupit la furcă".

„întâmplarea a făcut ca zilele trecute să mă găsesc între mai mulți profesori de limba română sau filologie, unde se discuta expresia: «cineva are stupit la furcă ». Cu toții susțineau că stupit înseamnă scuipat şi că prin urmare analogia cu acest lichid este pusă în lumină, când se afirmă că cineva este bogat la vorbă, un fapt pe care-1 exprimă tocmai expresia de mai sus.

Mi-am adus aminte că odată nefericitul meu prieten, D. Puşchilă, îmi vorbise într-o excursie făcută cu el prin împrejurimile Huşilor, în vara anului 1911, despre această expresie şi despre semnificația ei filologică, stupi nu înseamnă scuipat, în această expresie, zice el, ci câlți de la latinescul « stuppa » aşa că a avea stupit la furcă înseamnă a avea mult caer de câlți? a avea caer în general, din care să poți toarce mult şi de aici analogia cu cine poate istorisi îndelung. Am dat această explicație filologilor, despre care-i vorba, pomenind şi despre autorul ei; m-am gândit apoi că n-ar fi rău să vă scriu si dv. semnalându-vă gândul fostului meu prieten. Cum aveți atâția cunoscuți printre filologi, mi-aş permite să vă rog să le comunicați această explicație pentru ca prin ei să fie menționată într-o publicație de specialitate.

Personal, o ştiți, nu sunt filolog şi nici nu mă gândesc, ca vreodată să Poposesc în acest domeniu, totuşi mi se pare că explicația dată de Puşchilă merită să fie luată în considerație. Din studiile mele de logică ştiu ca rădăcini

deosebite P°t, prin evoluție, să aibă o formă comună, aşa că faptul că avem două cuvinte Semănătoare ca formă, nu înseamnă deloc că vin din acelaşi izvor. De altfel şi alte i, cum e, de pildă, cea engleză, ne dau aceeaşi dovadă: one = unul şi one = om

francez); primul derivă din «unus» şi al doilea din «homme». în fața acestor brme un neştiutor ar argumenta ca filologii, în mijlocul cărora m-am găsit, cum /-am spus, din întâmplare."

27 ianuarie - Excursia în străinătate a familiei Lalu continuă. Elisa Lalu îmi scrie din Piazza-Barberini-Roma. Deşi ne aflăm în criză economică, afacerile fiindu-le bănoase, îşi permit să trăiască prin străinătăți.

Pe tărâm politic eu am rămas la vechiul „şovinism" cu modesta-i mămăliguță strămoşească, oricât de măreț s-ar arăta la orizont Colacul vremurilor noi la care nu mă voi îndesa niciodată în viața mea.

6 februarie — Nu-s fumător, dar am altă patimă care-mi cere multă cheltuială zilnică şi de bani şi de timp pentru lectură. Cumpăr tot felul de gazete si reviste. De-un timp s-au înmulțit peste samă şi nu mai ştii pe care să le ei, ca să ştii pe ce lume trăieşti.

9 februarie - Citind din „Filosofia Renaşterii" de P. P. Negulescu, voi I-n, Carol Gobl, Bucureşti, 1910,1914, gândul mă duce la acele probleme ale epocii, care trebuiesc rezolvate. Tendința de universalitate a dus la diletantism şi sete de lucruri noi, fără putință de specializare si adâncire a cercetărilor. Tot aşa si eu, G. T. Kirileanu când a început cultura pe Valea Bistriței. Multe planuri mi-am propus, dar puține înfăptuiri.

3 februarie - Dr. N. Hortolomei, profesor univ. în Iaşi, îmi scrie despre sosirea sa în Bucureşti, exprimându-şi dorința de-a mă vizita la Palatul Regal.

14 martie - în ziua de 10 martie, familia G. D. Lalu se afla la Roma. De acolo îmi trimite o vedere ce reprezintă interiorul Catedralei Sf. Petru. Semnează: lorguțu (G. D. Lalu), Elisa, Jeanne, Georgette si Ina.

20 martie - Conducerea revistei „Viața Săceleană", din Satulung-Săcele, mă anunță că a primit mandatul expediat de mine si mi-a trimis abonamentul (2 numere).

Nori negri se abat asupra vieții politice a României. Zvonuri şi zvonuri, despre o eventuală întoarcere a Prințului Carol în România. Oamenii politici ostili lui Carol sunt neliniştiți. Prințul Ştirbei e morocănos mai tot timpul.

25 mai - în „Universul literar" citesc: „Chendi a lucrat împreună cu G. T. Kirileanu, bibliotecarul Palatului, si a avut o deosebită admirație pentru cultura şi râvna spre cele frumoase ale acestuia" - scrie Al. Cazaban.

29 mai - Comitetul de inițiativă pentru primirea D-lui De Saint Aulaire mă invită să particip, atât la primirea oaspetelui străin, cât şi la conferința acestuia de la Ateneul Român, sâmbătă, 31 mai 1930, ora 18.00.

1

Simt că la Palat se pregăteşte ceva. Unii generali sunt agitați. Regența este în pericol. Observ şi tac. Asa-i stă bine unui funcționar umil ca mine. Cine ştie ce rnă aşteaptă ?

Răsfoind printre cărțile de pe birou, gândurile îmi fug la anii copilăriei, îmi amintesc că mămuța era neştiutoare de carte, dar era o comoară de limbă şi de bun-simț. Ea cânta frumos din gură. A cântat până la ceasul morții când a închis ochii pentru veşnicie.

1 iunie - La nelinişstea mea se adaugă cuvintele pline de dragoste venite din îndepărtata Italie, de la Jeanne şi Georgette Lalu, aflate în călătorie de studii. Din Assisi, din fața monumentului Cheiesa Inferiore di S. Francesco-La Crocera, îmi scriu că sunt încântate de tot ceea ce văd şi le pare rău că nu pot fi împreună cu persoanele dragi. „Această Capelă e piină de fresce de Giorto şi o privim cu interes, aşa cum ați făcut şi Dv. cu ani în urmă, în prezența Nadejdei Ştirbei sau Louis Basset. Ne pare rău că nu suntem acasă, căci mai frumos ca oriunde e tot la noi în țară şi în special la Piatra."

Frumoasă lecție de patriotism! Numai când eşti printre străini, îți dai seama cât de scumpe şi dragi sunt locurile natale.

4 iunie - Privesc la teancul de vederi trimise de familia Lalu din Milano, Capri şi Veneția. Basilica di S. Marco-Venezia a stârnit o puternică emoție micuței Ina, făcând-o să-mi scrie: „Am auzit vestitele clopote, iubite Moş Ghiță. Şi-mi pare rău că nu eşti cu noi. Sunt speriată de atâtea frumuseți!..."

6 iunie - în corespondența primită zilele acestea se află şi scrisoarea institutorului N. Teodorescu din Piatra Neamț, care lucrează, după cum scrie, la „Albumul județului Neamț, în imagini", îmi cere sprijinul pentru tipărire.

„Din 1922 lucrez la un Album al județului nostru. Am adunat, cu foarte mari greutăți şi cheltuieli, peste 600 fotografii cât se poate de bine reuşite, din tot ce poate caracteriza acest județ: monumente si localități istorice, şcoli, biserici, fabrici, localități baîneo-climaterice, vederi ale pitoreştilor poziții de imobile de un interesant şi viu interes istoric.

Lucrarea o cred cât se poate de interesantă, întrucât județul Neamț pe lângă minunatele frumuseți naturale posedă atât de multe mărturii ale mărețului trecut. Vestigii ce nu pot şi nu trebuie trecute cu vederea.

Ca să imprim această lucrare, am nevoie de minimum 120 mii (120 000 lei), sumă pe care nu o am şi nici nu o voi putea-o avea personal.

Din toate părțile nu am avut decât încurajări şi promisiuni (Ministerul Cultelor, Casa Şcoalelor) pentru ca în urmă să se invoce criza şi lipsa de fonduri şi cum parcă-mi amintesc spusele cuiva, că pe Dv. vă interesează un asemenea Album, aPelând pe la toți m-am gândit că poate voi fi norocos adresându-mă şi Dv., socotind Ca prin trecerea de care Vă bucurați şi cu bunăvoința ce dovediți în orice împrejurare,

mi-ați înlesni poate dobândirea măcar a unei părți din sumă, pentru care mă oblig -de altfel ca față de oricine, căruia i-am solicitat un asemenea ajutor - să pun gratuit la dispoziție un număr de exemplare de o valoare egală cu ajutorul dat.

Alătur câteva foi din nr. de pe mai 1929 din „România ilustrată" consacrat județului Neamț cu reproduceri după fotografii trimise de mine, pentru a vă face idee măcar în parte despre Albumul în chestie.

10 iunie - Inevitabilul s-a produs. Carol a revenit. Panica la Palat a fost de nedescris. Simpatizanții lui Brătianu au plecat din țară, stabilindu-se în străinătate. Pe prințul Ştirbei evenimentele 1-au găsit la Braşov, în drum spre Elveția. Generalul Kaufman se va ocupa de rezolvarea afacerilor financiare a[le] familiei princiare.

13 iunie - Se spune că Barbu Ştirbei ar fi fost anunțat din timp, de către un apropiat al lui Carol, că viața îi este în primejdie. Şi eu, la rându-mi, am fost

scos de la Palat, suprimându-mi-se postul de bibliotecar. Motivul: am fost sprijinitor al Regenței, am lucrat alături de L I. C. Brătianu şi Barbu Ştirbei. Punându-mi-se în vedere să mă mut, am părăsit odaia din spatele Palatului, găsind adăpost în casa primitoare, de pe str. Victor Emanuel I-V, a prof. univ. Socrat Lalu.

Am rămas să îndeplinesc, în continuare funcția de Secretar General pe viață al Fundației Culturale „Regele Ferdinand I". Pentru cât timp? Nu ştiu.

21 iunie - în vavilonul bucureştean unde vântul soartei şi nevoia m-a purtat zeci de ani, împotriva frământărilor mele sufleteşti, pe lângă chinul şi zbuciumul prin care am trecut şi trec, am avut şi foloase: Biblioteca Academiei Române; Arhivele Statului; legături sufleteşti cu atâția oameni aleşi, iar pe deasupra concertele muzicale pe care le-am urmărit cu dorința de a mă cultiva si de a putea gusta muzica, marea mea slăbiciune, şi biblioteca, altă slăbiciune.

După ce mă întorc de la Fundație, stau şi scriu, imortalizând pe hârtie evenimentele culturale, politice şi diplomatice ale țării. Vor prinde bine, generațiilor care vor veni.

28 noiembrie -Romulus Vuia, directorul Muzeului si Parcului Etnografic din Cluj, mă roagă să-i trimit: „1) o biografie a dv., 2) o fotografie, 3) o listă a tuturor lucrărilor publicate sau în curs de apariție, precum şi locul unde au apărut. Aceasta din urmă pentru a controla si completa bibliografia noastră folclorică..."

„întrucât mai aveți publicațiile Dv., am fi foarte recunoscători dacă ne-ați putea trimite, fie gratuit, fie contracost. în cazul din urmă avem nevoie de o listă a lor spre a controla dacă se află în biblioteca Muzeului."

1931

5 ianuarie - S. Capsa, din Bucureşti, felicitându-mă cu ocazia „Anului Nou", mă roagă să nu uit să îi împrumut pe „Ionică cel prost", că tare îi este dor să citească această minunată poveste.

iUi uaiîn, prcşc^intCie i miuației „ivcgCie i ordinând î", încearcă să mă persecute, pus la cale de Carol II.

7.5 februarie - Livia Maiorescu Dymisza mi-a scris anul trecut despre intenția tipăririi scrierilor lui T. Maiorescu. Fiind ocupat cu mutatul cărților mele prea numeroase, n-a mai fost chip să-mi îndeplinesc cu I. Rădulescu-Pogoneanu

dorința de a o vizita, în ceea ce priveşte tipărirea Operei lui T. Maiorescu aşteptăm un răspuns hotărâtor de la Socec, întrucât de mai multe luni se aşteaptă întoarcerea lui Rudinescu de la Paris.

20 februarie - îl informez pe Nicolae lorga că, în numărul pe ianuarie 1931, din „Convorbiri literare", a apărut un articol semnat de Al, Tzigara-Samurcaş în care este vorba de „histoni sub haina de apostoli, care prihănesc toate domeniile în care din invidie nesățioasă vor să ne impună" şi că „talentul nu se scuză diferitelor încarnații sub care se înfățişează, potrivit intereselor personale, cei setoşi de a domina. La rândul său, colonelul Sever Plăniceanu semnează o scrisoare deschisă lui N. lorga, iar Ia pag. 92 se publică articolul „O boicotare din Neamul Românesc."

14 martie - Meditez asupra conținutului articolului: „Pe marginea unei scrisori a lui Ion Creangă" (Răspuns Econ. D. Furtună) de Lucian Predescu. Replica dată de Predescu este necruțătoare, îi scriu lui D. Furtună despre cele citite în ..Opinia" din Iaşi, 1 1 martie a.c., rugându-1 să-mi răspundă cât se poate de repede.

25 martie - Ion Lupu şi-a trecut examenul de doctorat cu D. Guşti, îi scriu, felicitându-î şi amintindu-i de obligațiile pe care le are de a aplica pe ogorul nostru național ştiința şi metoda pe care a dobândit-o în străinătate, în şcolile din Germania, Franța şi Anglia.

12 aprilie - Cluj. Muzeul Limbii Române. Atlasul Lingvistic al României; Puşcariu îmi mulțămeşte pentru banii aprobați de către Fundația ..

Ferdinand I" pentru editarea Atlasului. Mă roagă să depun banii la Albina Sucursala Cluj, în contul lucrării, bani care asigură apariția acesteia până la sfârşitul anului.

14 aprilie - Budapesta. Institutul de Istorie. Andrei Veress îmi scrie mulțămindu-mi pentru înlesnirea tipăririi „Documentelor de istorie a Ungariei" de către Fundația „Regele Ferdinand I", „încheindu-se astfel contul vomului III lucrez fără odihnă la al IV-lea, adică primul din Bibliografie ca să-1 vedem cât mai curând gata. Azi trimisei tipografiei şpaltele părții a doua spre paginat, aşa că va merge bine, volumul va putea fi gata în 4-5 săptămâni." Mă roagă să vorbesc cu Rudinescu să facă rost de hârtie, întrucât, până la sfârşitul anului trebuie să tipărim trei volume.

Andrei Veress a făcut un memoriu prin care se plângea împotriva unor membri ai Comitetului Fundației, căruia nu i-am dat curs. Aprobându-mi gestul, Andrei Veress consemnează: „Este bine să-1 păstrați, ca să fiți orientat de ceea ce mă supără si mă nelinişteşte, dat fiind şi atitudinea cu totul ostilă față de mine şi de publicațiunea lui lorga, D-zeu să-i ierte păcatele!"

Deşi am încercat o împăcare a istoricului maghiar cu C. C. Giurescu şi N. lorga, n-am reuşit întru totul, istoricii români supunându-i documentele la o adevărată verificare ştiinifică.

25 aprilie - Iar sunt la grea cotitură a zbuciumatei mele vieți. Ultima sau penultima. Carol II, prin generalul Baliff, îmi face zile de nesuportat, îmi vine să scuip în urmă... Simt că am toți nervii descoperiți.

Am rămas om de prisos, om de nimic, urgisit, om compromis şi compro¬mițător, câinele nimănui. Dar eu fiind neam de popă si fiu de opincar ştiu să rabd si să aştept.

10 mai — Plutim în iluzii. Asară țintuirea drapelelor. Azi pregătiri de paradă militară. Tunul bubuie, clopotele sună. Intru la orgă. Lumea se închină, preoții si slujitorii oficiază ca la teatru. In Cişmigiu, lume gătită de sărbătoare. Bucuria verdeiui si al florilor după ploaia bună de astâ-noapte. întâinindu-mă cu Râdulescu-Neger el zice: „Ne place să ne înşelăm până la moarte. Sunt adânc dezgustat de toate cele ce se văd. Un om care nu-şi cunoaşte greşelile nu este om..." La radio auzim: „Regele consolidator, personalitate excepțională, cu o putere de muncă nemărginită..." Aşa o fi?

20 octombrie - Plec spre Iaşi. Urmăresc desfăşurarea lucrărilor la Biblioteca Universității din Iaşi. Urmează să mă întâlnesc cu G. Pascu, prof. univ., pentru a-i înmâna un exemplar din „Bibliografia ungaro-română", voi. I de Andrei Veress. La rându-mi, vreau să cer manuscrisul rămas de la T. Rosculeț, despre limba şi folclorul basarabean.

1932

12 februarie - De mult timp nu ştiu nimic de G. N. Dumitrescu-Bistrița, preot folclorist, editorul „Izvoraşului", revista de muzică, artă națională şi folclor, îi scriu, întrebându-1 de viață şi preocupări, îi cer să trimită pentru Fundația Culturală „Regele Ferdinand I", colecția revistei şi a Calendarului „Izvoraşul".

21 februarie - G. N. Dumitrescu-Bistrița a primit rândurile mele şi-mi scrie, anunțându-mă că mi-a trimis cele cerute (revista şi Calendarul „Izvoraşul") până la 10 noiembrie 1931, inclusiv Calendarul pe 1932, în dublu exemplar.

îmi cere articole pentru „Izvoraşul" şi câteva date biografice. Numerele pentru lunile viitoare vrea să le închine memoriei lui Simion Kirileanu, C. Rădulescu-Codin şi Şt. Şt. Tuțescu - învățători-folclorişti, morți în 1926. De aceea vrea să aibă mai multe informații asupra vieții lor, precum şi legăturile de prietenie cu oamenii de seamă ai României.

27 februarie - Andrei Veress îmi mulțămeşte pentru informațiile transmise, îşi amâna plecarea în străinătate până după primirea corecturilor voi. IV şi V. Mă roagă să-1 impulsionez pe C.C. Giurescu pentru revizuirea şpaltelor.

5 manie - Sextil Puşcariu, în urma banilor primiți de la Fundația „Regele Ferdinand I", poate continua anchetele literare în Basarabia. Rata de 75 000 lei urmează s-o depun la Banca Românească. I-a scris lui I. Bianu, rugându-1 să-mi dea fascicolele din Dicționar care-mi lipsesc.

27 martie - Istoricul Veress foarte activ în tipărirea documentelor maghiare. Doreşte să-1 ajut ca „manuscrisul anilor 1596/1597" să intre cât mai repede la tipar, îşi anunță sosirea în Bucureşti, pe l aprilie.

1933

12 ianuarie - Prof. C. D. Fortunescu din Craiova îmi trimite zece extrase din articolul despre „Dicționarul geografic" apărut în „Arhivele Olteniei".

28 ianuarie - Mihai Costăchescu, prof. de istorie la Liceul Internat din Iaşi, a descoperit manuscrisul „Ceasornicul domnilor"1, scris la sfârşitul sec. al XVIII-lea.

24 februarie - Pregătesc propunerea pentru acordarea premiului Academiei Române a lucrării istoricului Mihai Costăchescu. Hârtiile le-am dat la înregistrat şi sper ca rezultatele să fie bune, pe măsura operei vrednică de recunoaştere. Bucuria îmi va fi mai mare când voi vedea că i se tipăresc Documentele lui Ştefan cel Mare şi ale urmaşilor săi şi culegerea de literatură populară.

18 martie - După o lungă tăcere Artur Gorovei revine la datorie, îmi scrie în aceste împrejurări care sunt mai presus de voința noastră. Face referiri la urmările crizei economice, când „asistăm la prăbuşirea unei lumi contra căreia s-a pornit urgia de sus, de sus de tot, mă văd şi eu una din victime, nevinovat de

alta decât doar că am şi eu un ideal, şi poate că am contribuit la propagarea unui curent care, exploatat de demagogii de astăzi, mă doboară printre cei întâi". Sunt cuvinte care exprimă mult adevăr, împotriva mişcării cuziste şi legionare. Este îngrijorat pentru bibliotecă j cssă si chiar Centru vi?.tă. „Mă astc-nt zi de zi să-mi văd arzând casa, ds faclele mulțimii răzvrătite în contra noastră, cei care nu umblăm cu cămaşa peste pantaloni, mă văd şi pe mine hăcuit de topoare; şi câte nu văd eu", în fața pericolului legionar, Artur Gorovei nu ştie ce să facă; să dea biblioteca Academiei sau să vândă cărțile fiindcă [nu] are nevoie de ele. îmi propune să-i cumpăr reviste şi cărți vechi pentru Fundația „Regele Ferdinand I".

27 martie - Scriu lui G. Vâlsan, despre stările mele sufleteşti şi lipsa dorinței de viață. Mă simt un om de prisos. Toți se uită la mine ca la un ciumat. Este greu de suportat dizgrația din partea Suveranului. Dumnezeu îi va da după fapte!

1 Traducere şi prelucrare de Nicolae Costin, după opera lui Antonio de Guevara, Libro aureo del grafl emperador Marco Aurelio con el Relax de principes (1529) (n. red.).

23 mai - Să fi văzut martirul acestui artist şi să fi tăcut. Aflându-mă în Iaşi, 1-am vizitat pe Octav Băncilă, care se zbate în lipsuri materiale de necrezut.' împovărat cu zece copii nu are cu ce să-i hrănească şi îmbrăca. Pe lângă toate acestea, a primit şi lovitura de a nu mai fi numit director la Şcoala de Belle-Arte din Iaşi. Este o victimă a politicianismului local.

28 mai - Revenind la Bucureşti, îi scriu lui Artur Gorovei despre starea în care se află Octav Băncilă, cerându-i sfatul cum 1-am putea ajuta. Discut problema, la nivelul conducerii Fundației, despre cumpărarea unei părți a cărților pentru Biblioteca Fundației Universității din Iaşi.

7 iunie - Sunt în Piatra Neamț, la nepoții mei, fiii fratelui Simion. pentru a-i ajuta, în aceste zile cumplite. Scriu lui Artur Gorovei despre operațiunile ce trebuie să le facă, la Iaşi, în legătură cu predarea cărților. Vizitez familia Lalu. Aflu că Spiru Lalu, în februarie curent, a stat două săptămâni în Piatra Neamț. Acum este în Franța.

14 iunie - Artur Gorovei a predat cărțile, la Fundația din Iaşi, şi cele două documente istorice de la Ştefan cel Mare, istoricului Costăchescu. îmi trimite volumul „Noțiuni de folclor", Cartea Românească, 1933.

2 iulie - Savantul G. Vâlsan este în Franța, internat în spital, îmi mulțămeşte pentru demersurile pe care le-am făcut pe lângă I. G. Duca, pentru a i se trimite banii de care are nevoie.

12 iulie - Mă aflu într-o stare sufletească necunoscută mie până acum, care mă face să trăiesc într-o stare de neştire, îndeplinesc cu greutate şi silă obligațiile de serviciu. Toate acestea le scriu bunului prieten, I. D. Ştefănescu, anunțându-1 că am primit pentru Fundația Culturală „Regele Ferdinand I" volumul „Le peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie". Am citit pe nerăsuflate studiul despre Varlaam şi loasafat, după zugrăveala de la M-rea Neamț, care ne deschide orizonturi noi asupra trecutului nostru cultural. Aştept studiul asupra icoanelor de la Schitul Văleni de lângă Piatra Neamț.

în urmă cu câteva zile am primit: „Le Folklore du Dauphine" a lui A. von Gennep, broşură „Le Folklore Braban9on", iar astăzi lucrarea despre scrierile lui Rabelais, pentru care îi mulțămesc.

28 iulie - Paris (XIV - Hopital de Vaugvard - Le Pare) „Visez la sănătatea care nu mai vine - îmi scrie G. Vâlsan - aflat în Parcul spitalului, în fund, la stânga, fereastra sălii de operații". L-a vizitat G. Oprescu, care i-a spus de scrisoarea mea, dar care a uitat să i-o aducă.

Profesorul I. Cantacuzino vrea să-1 transfere la Sanatoriul din Roscoff.

31 iulie - Din Broşteni, îmi scrie Artur Gorovei. Se află în drum spre Dorohoi, unde se duce la ec. Furtună cu o traistă de documente. Acesta întocmeşte Monografia mănăstirii Gorovei" şi o alta a Oraşului Dorohoi. Cu două săptămâni în urma, a fost la Valea Glodului, cu scopul de a intra în posesia lăzii cu documente a lui Teodor Rosetti, pe care n-a găsit-o, fiind la mama lui Lambrino, la Oroiu. îşi propune, să-1 viziteze pe Grigore Ghyka-Deleni, unde a fost invitat, tot în căutare de documente şi informații în legătură cu o colonie de polonezi din satul Flămânzi.

8 octombrie - Zilele acestea a fost numit la conducerea Fundației Culturale „Regele Carol II", Al. Rosetti. Citesc noua ediție a poveştilor lui Creangă, îngrijită de G. Pascu, în care am găsit numeroase greşeli. Pe margine am făcut următoarea însemnare: „Nu ne trebuie ediții cu revoluție, ci numai cu răbdare, pricepere şi cumințenie".

79 octombrie - îmi scrie C. D. Fortunescu, de la „Arhivele Olteniei" din Craiova, anunțându-mă de demersurile făcute de conducerea Fundației pentru plata abonamentelor.

„Au mai trecut câteva luni de când, potrivit recomandației D-tale, am făcut o nouă cerere d-lui Preşedinte al Fundației «Ferdinand », d-lui general Baliff - cu toate că aceasta priveşte Biblioteca Palatului Regal, iar nu Fundația numită -, solicitând achitarea celor două abonamente ale bibliotecii pe anii 1931, 1932 şi 1933, care fac împreună tocmai două mii de lei. Nu am primit însă nici un răspuns de la nimeni. Parcă biblioteca nu ar avea un bibliotecar, aşa ai crede! De are unul si-1 ştii D-ta cum îl cheamă, spune-mi ca să-i scriu şi d-sale personal. Eu cred că e cineva acolo care dinadins face aceasta, de dragul meu.

Am pus în tipar Nr. 69-70 al revistei, care va fi si ultimul, căci nu mai pot rezista: am întrecut de 200 000 lei datoria mea la tipografie. Si dacă cei ce au primit revista mi-ar achita cinstit abonamentul, as plăti datoria toată şi mi-ar rămâne 100 000 lei rezervă pentru continuarea « Arhivelor Olteniei ». Dar în acest ultim număr voi înşira pe toți acei cari au ucis revista şi m-au sărăcit pe mine.

De trei ani n-am mai putut să mă urnesc şi eu vara de acasă. Mulțumesc lui Dumnezeu că sunt cel puțin sănătos, îți doresc şi D-tale, stimate Domnule Kirileanu, toate cele bune, cu binețe şi mulțumire sufletească."

37 octombrie - în ziarul „Adevărul" de astăzi, tecuceanul Mihail Manolescu, fost ministru de finanțe, îl întreabă printr-o scrisoare pe B. Lăzăreanu, dacă Moş Ion Roată ştia carte? De fapt, este chestiunea ridicată de Barbu Lăzăreanu într-un număr recent al publicației. Mihail Manoilescu, pentru a demonstra că Ion Roată nu ştia a scrie, se foloseşte de certificatul de alegeri în Divanul ad-hoc al Moldovei, aparținând bunicului mamei sale Clucerul Constantin Bedercu, ca deputat al micilor boieri din județul Iaşi, pe care şi-au pus semnătura în original membrii Comisiei de

Validare, la 24 septembrie 1857, printe care şi Ion Roată. Numele său scris pe jumătate în litere vechi şi jumătate în litere noi este precedat de o cruce pe care deputatul țăran a pus degetul. „Este deci neîndoios că semnătura lui Ion Roată -notează Mihail Manoilescu - pe care dv. ați văzut-o în tabloul lui V. A. Urechia [nu] este a sa proprie, ci, cum si dv. bănuiți, - a unui « grămătic » oarecare."

Părerile sunt controversate şi astăzi. Şi dacă aleşii ţăranilor în Divanurile ad-hoc trebuiau să ştie carte?

1

>(. •'.;. 'r! 3L„

1934 ••;.

vrţj

7 ianuarie - Pe cartea „Cântece pentru şcolari" - Grigore Breazu îmi scrie: i-lui G. T. Kirileanu, cel cu cugetul şi simţirea, cu fapta şi cu îndemnul este intas al străduniilor noastre pentru cele ale sufletului românesc. Omagiu ipectuos..."

21 ianuarie - îi scriu bunului prieten Virgil Ciofiec, după sosirea de la Nisa. ergând la prof. Dem. Russo, acesta mi-a ţinut o adevărată conferinţă despre jmuseţile insulei Corfu, care sunt superioare Coastei de Azur.

J. Cantacuzino, marele nostru savant, a murit. A lăsat un mare gol în viaţa iinţifică a României si a Europei.

26 februarie - Când priveşti figurile oamenilor de seamă din trecutul nostru

te gândeşti la ce-ar fi putut face si ce-au izbutit să facă, te cuprind fiorii dragostei

s ţară. Mă plec cu pioşenie în faţa străbunilor poporului nostru. Apără-ne,

•oamne, de furia răutăţilor oamenilor de stat din ţară si de peste hotare. Fă ca

>mânii să trăiască în hotarele lor naturale, uniţi, aşa cum si-a dorit-o din veacuri.

Conducătorii Statului român sunt chemaţi să facă faţă revizionismului iternaţional. Numai cu lorga, este prea puţin. Flacăra patriotismului trebuie să fie ermanent vie în pieptul fiecărui român.

30 martie - Mi-i în gând să public în fascicole materialul ce mi-a rămas după >ierderea lăzilor la Iaşi, 1916, şi rătăcirea, la mutarea grăbită, de la Palatul Regal la >rof . Socrat Lalu, în urma presiunilor lui Carol II, care nu vroia să mă vadă, în ura ui faţă de prinţul Barbu Ştirbei, căruia îi fusesem sfetnic credincios.

Aveam de gând... Dar ce folos să vorbeşti despre câte are omul de gând? Fimpul a trecut. Alte multe lucruri şi alte multe rielucrări m-au făcut să dau

uitării icesîe scumpe şi plăcute stadii de folclor ale lui Al. Odobescu, care sunt pierdute.

23 aprilie - Un „Sf. Gheorghe" trist. Am primit felicitări de la puținii prieteni, care în viața lor n-au avut a se bucura de serviciile mele, atâta timp cât m-am aflat la Palatul Regal. Marea majoritate m-a uitat, în concepția lor greşită: funcția creează prestigiul. Dureros din partea lor. Moş Ghiță rămâne acelaşi, îngăduitor cu cei slabi şi lipsiți de virtuți...

4 mai - Am aflat că Dimitrie Guşti are intenția să-1 propună pe Dem. Russo (m. c. din 1919) ca membru titular al Academiei Române, în locui lui Suțu -decedat luni, 7 mai. Dem Russo pleacă la Paris, întâlnindu-mă, 1-am întrebat dacă şi-a dar adeziunea scrisă, la care mi-a răspuns că nu cunoaşte formula acesteia. Aflându-mă la incinerarea lui Paul Zarifopol, am încercat să-i vorbesc, în privința aceasta, dar nu m-am putut apropia, din cauza mulțimii de oameni.

75 mai - în țară, în principalele oraşe, au loc mari mitinguri antirevizioniste. Sunt condamnate declarațiile lui Hitler, Mussolini şi Horthy, în legătură cu revizuirea frontierelor.

7 august - Scriu Reginei Margareta a Iugoslaviei că Minsitrul Hiott mi-a dat ordin să procur pentru Majestatea Sa câte un exemplar din „Memoriile Regelui Carol I", în limbile: germană şi franceză. „Am scris la editorul german de unde ni se răspunde că nu mai posedă nici un exemplar pentru vânzare şi că, numai pe la anticari, s-ar putea găsi. Am luat măsuri în această privință şi sunt în aşteptarea răspunsului. Din ediția în limba franceză am găsit un exemplar pe care cu adânc respect Vi-1 înaintez o dată cu această scrisoare."

27 august — Primesc cartea „Izvoare si popasuri", Bucureşti, 1934, de G. M. Cantacuzino cu dedicația: „Lui Moş Ghiță Kirileanu, în amintirea unor începuturi şi unor îndrumări, pentru care i-am rămas recunoscător".

1 septembrie — Simion Mehedinți, îndreptar pentru tinerimea de azi. îi scriu, mulțămindu-i pentru articolul dat publicității intitulat „Optimismul lui Eminescu", care va contribui la îndreptarea tineretului atât de dezorientat astăzi, îi urez „La mulți ani î" de ziua numelui.

9 septembrie - Filosofii mei preferați sunt: Socrate şi Vasile Conta. Pe urmele lui Vasile Conta am mers timp de mai mulți ani, când eram profesor

particu¬lar la Grumăzeşti-Neamţ, nu departe de Ghindăoani, unde s-a născut filosoful.

Când sunt supărat şi dezgustat de viaţă, îmi vin în minte versurile lui Vasile Conta: „O nimic cât ieşti de mare,/ Pare c-am murit de mult./ Treci zi, vino noapte,/ Aporpie-te, moarte!"

Prin aceste versuri, văd cum se realizează trecerea în neant.

22 septembrie - Dem. Russo este bolnav. L-am rugat pe Nae Popescu să treacă pe la dânsul, dar n-a făcut-o. Mi-a arătat o carte poştală ilustrată primită de la Sofia, unde Nae Popescu a participat la Congresul de bizantologie, în ciuda apelului lansat de N. lorga către specialişti de a nu merge la această reuniune internaţională.

14 octombrie - Artur Gorovei la Fălticeni s-a pus pe muncă. Vrea să mă •resez dacă poate ca Fundaţiile Regale să-i tipărească „Altădată" - manuscris t de mine de la „Adevărul" şi dacă găsesc „Dicţionarul aghiografic"... de dr. erasim Timus, să-i fac un rezumat despre Sfântul Mercure de la Rădăşeni. De ;menea, 1-ar interesa o lucrare despre obiceiurile, la cei vechi, la culesul viilor.

12 noiembrie - în legătură cu istoricul caselor unde funcţionează Muzeul

iţional din Fălticeni, înfiinţat de prof. Vasile Ciurea, acestea au aparţinut lui A.

intacuzino-Pascani, cumpărate de autorităţile locale, în acest scop - îmi scrie

isile Şoarec, fost avocat în oraşul lui Nicu Gane. Informaţiile îmi sunt cerute de

.colae lorga.

13 noiembrie - Casa Drosu nu mai există. Noaptea târziu neputând dormi,

ieşea vedeam, în odaia cea mare cu fereşti spre nord, pe Regele Caro! I plim-

indu-se singur şi îngândurat, preocupat de grijile ţării. Când a venit Regele Carol

II-lea, în 1930, a dat ordin să se dărâme această casă ca să mărească grădina alatului. Măsura, ca multe altele, a fost dezaprobată de către unii oameni politici.

7 decembrie — La Piatra Neamț, în Sala Roxi a avut loc o mare întrunire, cu are ocazie senatorul Panaite Popovici a vorbit despre „l Decembrie 1918. Ziua fațională a României". Au fost respinse tezele revizioniste, în încheiere Panait 'opovici a spus: „Poporul român vrea pace. Dacă totuşi, ungurii vor încerca tirbirea hotarelor noastre, atunci românii vor şti să le apere". S-a dat citire moțiunii" către Guvernul României, prin care se cere întărirea capacității de .parare a țării, pentru a face față agresiunii militare din afară.

2 decembrie - In Parlamentul României, național-țărăniştii n-au luat cuvântul a Şedința festivă dedicată aniversării „Unirii de la l decembrie 1918". După erminarea discursului primului-ministru Gh. Tătărescu, Ion Mihalache a convocat 3 conferință de presă unde a explicat motivele neparticipării la cuvânt: 1) Partidul Liberal prin atitudinile sale a făcut cu neputință altfel de raporturi cu Partidul Național-Țărănesc decât cele de război permanent şi 2) slăvind actul unirii cu Ardealul, ar fi trebuit să vorbim despre înțeleaptă acțiune a Comitetului. Partidului Național Român în frânte cu Ciceo Pop, Vaida-Voevod. luliu Maniu, Aurel Vlad şi alții, N-am vrut să se creadă că voim să facem capital de partid din ceea ce de mult a devenit capital național

Slăvim actul Unirii prin tăcere şi vom şti să tragem învățăminte din evenimentele desfăşurate din 1916-1918, să ascultăm şi să împlinim poruncile prezentului.

3 decembrie - Ieri, duminică, a fost o zi agitată din punct de vede

Este de reținut demonstrația organizată de P. N. L. de sub conducerea Iu' rvi Brătianu, unde au participat peste zece mii de oameni. Cu ocazia cuvântării ținute fruntaşul liberal a făcut cunoscut şi programul său de guvernare care constă în' „Restabilirea încrederii, naționalism economic, dezvoltarea proprietății individuale cu controlul statului, dezvoltarea libertății în înțelesul ei adânc şi permanent etc". Insă mai presus de toate, chiar înaintea datoriilor interne şi externe, a înarmării trebuie schimbat radical sistemul de guvernare, de natură să se restabilească creditul țării înainte de toate.

în atenția oamenilor politici şi de stat, Dinu Brătianu, C. Angelescu ş.m.a., a stat „afacerea Skoda".

La Ploieşti, Gr. lunian a aniversat, în cadrul festiv, 15 ani de la crearea Partidului Țărănesc, în cuvântul său, Gr. lunian a vrut să arate că Partidul

Radical Țărănesc de sub şefia sa nu este o creație întâmplătoare, ci îşi are izvorul de la prima mişcare țărănistă la care a colaborat şi dânsul.

Luni sară discut cu N. lorga, care-mi spune despre întâlnirile diplomatice şi politice la nivel înalt, avute ieri în Bucureşti. Dimineața, N. Titulescu a primit pe' miniştrii Comnen şi Gurănescu, iar după amiază a fost vizitat acasă de domnii: Gh. Tătărescu, Victor Slăvescu - ministrul finanțelor, Manolescu-Strunga - ministrul industriei şi comerțului; Dumitrescu - guvernatorul Băncii Naționale şi Savel Brădulescu - subsecretar de stat în ministerul afacerilor străine. La 18,30 şi-a făcut' apariția luliu Maniu, iar la ora 22, a sosit dl. Ostrowski, noul ministru al sovietelor în Bucureşti, însoțit de dl. Ciuntu, ministru nostru la Moscova. Ce-au discutat, numai ei ştiu, mai ales că ambasadorul rus a rămas până la orele 24.00.

în timp ce la Titulescu era mare întrunire diplomatică, Ion Mihaîache, preşedintele Partidului Național Țărănesc, era primit în audiență la Regele Carol al H-lea, la Palat.

4 decembrie - îmi reține atenția interviul lui G. Argetoianu, fost ministru,

prezent la lucrările Congresului Uniunii Agrare din Banat, ținute la Timişoara.

Chestiunea Skoda o socoteşte o ceartă familială între național-țărănişti şi liberali.

Despre împrumut are de gând să vorbească în Parlament, iar în ceea ce priveşte

durata Guvernului Tătărescu, aceasta este între o săptămână şi o sută de ani.

Cenzura şi starea de asediu - spune C. Argetoianu - nu-şi au locul acum. ele sunt

inutile şi iritante. Este de acord că România are nevoie de un guvern de mână tare,

de prestigiu, format de oameni probați şi înțelepți, care să guverneze cu pumnul,

pentru înlăturarea tulburărilor, în ceea ce priveşte situația economică, pentru ieşirea

din situația existentă, este nevoie de libertatea comerțului şi industriei, desființarea

restricțiilor care pun în lanțuri organizarea economică ş.a.

•itir

1935"l-

-.a

Vr

72 ianuarie - Profesorul C. D. Fortunescu, mare. personalitate culturală a :>vei, îmi trimite zece extrase din art. despre „Dicționarul geografic" apărut în ilvele Olteniei".

28 ianuarie - Mihai Costăchescu, istoricul din Iaşi, mă anunță că a intrat în

anirea manuscrisului „Ceasornicul domnitor", scris la sfârşitul sec. al XVUI-lea.

29 ianuarie - împreună cu Socrat D. Lalu citesc cartea iui I. Ai. Brâtescu-

neşti, unde scrie despre pădurarul Drozman si a regiunii aflate sub paza lui în

iul Bamarului-Broşteni. îi scriu că aceste pagini înălțătoare se vor adăuga la

', de până acum ale lui I. Creangă, N. Gane, lacob Negruzzi, Vlahuță, Coşbuc si

loveanu pentru alcătuirea unei antologii a frumuseților Bistriței moldoveneşti,

j vă puteți închipui cât de înduioşat am fost când am văzut amintirea ce faceți

bunul meu tată, care a pădurit înaintea lui Drozman pe aceleaşi meleaguri, cu

;eaşi vrednicie".

10 februarie - în „Universul", duminică, 10 febr. 1935, citesc articolul acerea lumii", păcatul original, primul omor, potopul de Emilian Vasilescu, nsemnat în rubrica „Din folclorul românesc", cu mari implicații filosofice. Lomânul, ca orice muritor, - scrie autorul - a trebuit să-şi pună întrebarea: De

>de provine lumea? Cine a făcut-o? Cum a luat ea naştere? Şi, natural, în lipsa lor explicații savante care nici ele nu lămuresc lucrurile - a dat răspunsul pe care i simțit în fundul sufletului său: Dumnezeu", Şi aşa, încearcă să dea răspuns 'oblemelor puse în dezbatere, ridicate de către popor în creațiile sale.

5 iulie — Viața economică în țara este în plin progres. La fel se întâmplă, din île citite în presă, şi în țările europene, în Portugalia. Olanda, Iugoslavia etc. avernele promovează o politică economică de protecție, în SUA nu numai că roducția de petrol este în creştere de ia o săptămână la alta, dar preşedintele .oosevelt a semnat cel mai mare buget naval care a fost vreodată elaborat în timp e pace în Statele Unite ale Americii.

între 15 şi 20 iulie curent, societățile de folclor din Anglia au organizat o ărbătoare internațională de dansuri populare. Societatea Compozitorilor Români a

hotărât ca la acest concurs să ne reprezinte formația de dansuri populare „Căluşarii" din Pădureții Argeşului. Jocul căluşarilor va fi apreciat de englezi, nu numai că are peste o sută de figuri, salturi şi ritmuri diferite... ci şi pentru că aminteşte - după părerea lui Marcu Beza, un vechi joc englez, hobby horse", a cărui dispariție o regretă Shakespeare prin gura lui Hamlet. înțelegerea conținutului jocului popular românesc, scrie Al. Lazăr, va fi uşurată de conferința profesorului Constantin Brăiloiu pe această temă.

25 iulie - Scriu soților Cioflec din Bucureşti, descriindu-le stările sufleteşti, după alungarea mea de la Palat şi de la Fundația culturală „Regele Ferdinand I" de unde mi-am dat demisia din funcția de Secretar General pe viață, numit de regatul Suveran. „Lui Emil Panaitescu nu i-am putut spune de ce nu merg la Mârşa. Singurii cărora m-am mărturisit este bunul prieten Socrat D. Lalu, d-na Martha Rainer şi d-voastră.

Zilele acestea venind la Piatra Neamț să mai văd cum merge clădirea cea nouă am găsit prietenească dv. scrisoare de care m-am bucurat, dar totodată m-am şi ruşinat. M-am bucurat de buna amintire, m-am ruşinat de când cu schimbarea şi întunecarea firii mele de mai înainte, în grija mea a fost bunica, părinții şi frații. Credeam c-a fost destul pentru mine. Dacă m-ar fi făcut mama cu mai puțină simțire şi inimă, n-aş mai fi luat seama la atâtea amărăciuni şi necazuri, dar aşa am ajuns să fiu dezgustat de mine însumi şi să-mi fie greu a

ieşi în lume. Eram nedumerit de vorba lui lorga: „eu nu sunt eu" şi văd că acuma i-am prins şi eu înțelesul, într-o lume care mă înăduşă.

Şi tot credeam că de la o vreme s-ar mai rări necazurile şi că-mi voi găsi puțină linişte ca să-mi mai vin în fire. Când colo, au dat peste mine alte supărări cu totul neaşteptate.

Când m-ai văzut data din urmă cu geamandanui, veneam cu nepoata mea de la Spitalul Central de boli nervoase şi mă duceam la gară, spre a o însoți la Piatra, în loc ca tinerii să se îngrijească de slăbiciunile bătrâneții mele, mi se cere tot mie să mă chinuiesc cu dânşii. Şi totuşi, acum în anii din urmă, în loc să mă liniştesc a trebuit să robesc, cum numai cel de sus ştie, ca să-i pot ajuta pe orfanii fratelui meu cu speranța că fata cea mai mare după trecerea licenței îşi va da examenul de capacitate şi va fi în stare să aibă grijă ea de creşterea celorlalți trei frați, lăsându-mă pe mine în pace. Acum îmbolnăvindu-se am trimis-o acasă la Holda cu mama ei pentru a urma un tratament.

lartă-mă că ți-am înşirat acestea lucruri triste, dar am făcut-o ca să înțelegi de starea în care mă găsesc.

Casa cea nouă se va acoperi săptămâna viitoare ş-apoi după ce se vor mai usca pereții vor începe lucrările înlăuntru. Tencuiala pe dinafară se va face la anul viitor când mă voi putea muta acolo cu cărțile mele. Va fi şi o odaie cu baie pentru musafiri, aşa încât veți putea şi dv. să vă bucurați de frumusețile mamei Bistrița şi

1 -70

ț lui Moş Ceahlău, la care zilnic mă voi închina din cerdacul de sus, anume făcut ntru a mă ajuta la punerea în rânduială a însemnărilor mele.

Cât despre taina D-tale de la Durau şi vechile mele gânduri de aşezare la idicile din capra - D-zeu ştie ce-o mai fi... Până atunci rogu-vă citiți alăturatul iip de preot zugrăvit de părintele Nae Popescu."

25 august - Răspund lui Virgil Cioflec la scrisoarea trimisă cu ocazia morții ivantului George Vâlsan. în ultimele clipe ale lui Vâlsan, în afară de tatăl său, au iai fost S. Mehedinți, eu şi asistentul Pop. „îți poți închipui câtă greutate a fost cu uitarea bătrânului la Tekirghiol şi cu aducerea sicriului la Bucureşti. Mehedinți s-a igrijit de toate cu multă inimă aşa încât mi-a părut rău că eşti si d-ta în numărul celora care nu-1 prețuiesc după cuviință. Uite, am mai citit o dată

articolul său espre Vâlsan şi 1-am găsit cel mai cu miez si bine simțit. Articolul lui lorga e plin e atacuri nedrepte vărsându-şi ura împotriva Junimii, a lui Mehedinți si a lui Dem lusso. Nu ie spune pe nume, dar aluziile sunt străvezii.

Răscolind aici prin pachetele de scrisori, am găsit multe de la Vâlsan, în care-şi lescrie suferințele neînchipuite. E de mirare cum a putut îndura aceşti din urmă ani ii cum a putut munci în lupta cu asemenea boală. Anul acesta, împlinind 50 de ani, ni-a arătat dorința de a-şi aduna în volum studiile risipite prin reviste. Am luat k'orbă cu cei de la Fundațiile Regale, dar n-am avut trecere la cuvânt. Am încercat ;u I. Simionescu de la Cartea Românească, cu acelaşi rezultat.

A doua zi după înmormântare, am adunat manuscrisele rămase, le-am pecetluit şi le-am dat spre păstrare până la toamnă când vom putea face alegerea lor. Nu ştiu dacă vom găsi un testament. Dar m-am înțeles cu bătrânul în această privință. Cu această ocazie mi-am făcut şi eu testamentul, căci e rău să te găsească moartea fără hotărârile cele din urmă. Mă simt foarte slăbit şi amărât. Aş avea nevoie de linişte si nu-i chip să o găsesc, decât în mormânt. Din toată inima vă doresc sănătate şi voie bună, şi dacă vii pe la Bucureşti, lasă-mi un cuvânt de la dl, Lalu.

20 octombrie - Uf! Bine că am scăpat de zgomotul infernal bucureştean, de nebunia reclamelor luminoase, de forfoteala mulțimii, fără ocupație şi de goana celor cu automobile. Numai de hârțoagele vechi ale Academiei Române si Arhivelor Statului m-am despărțit cu greu. Aici la Piatra Neamț, am cerul senin prea frumos, Ceahlău! fără ceață, cu puțina zăpadă, iar mai încoace încântătoarele covoare tomnatice ale pădurilor de brad, iar îii vale, apsle repezi ale „marnei" Bistrița.

25 noiembrie - Teatrul Național din Bucureşti. Pe dr. Vasile Voiculescu îl cunosc personal. Luni seara, pe scena teatrului joacă piesa „Umbra" de Vasile Voicuiescu, scrisă, din câte ştiu, ia Buşteni şi inspirată din viața satului. Piesa de teatru reprezintă o pagină de înaltă valoare literară şi de mare adâncime omenească,

este o pagină de viață adevărată - aşa cîHn se răsfrânge viațaidjaflifida unui suflet de o rară sensibilitate.

15 decembrie - Primesc, după multă întârziere, de la Onisifor Ghibu scrisoare, prin care mă întreabă dacă am primit de la rectorul Universității lucrarea lui despre Universitatea Dacia Superioară, îmi trimite în pachet mai multe cărți de ale lui.

ab

1936

oî

76 ianuarie - Nepotul lui Petru Gheorgheasa, folcloristul este student la Itatea de Teologie din Cernăuți. Are ca lucrare de seminar despre istoria unei ici. I-am sugerat ideea să scrie Monografia Bisericii din Brosteni, fiind cea mai e de pe meleagurile noastre. Ca documente ajutătoare i-am recomandat: ografia moşiei Brosteni, Monografia bisericilor şi şcoalelor din Brosteni si ura despre Popa Todică din Holda scrisă de Nicolae Popescu - prof. la ilatea de Teologie din Bucureşti.

Lucrarea s-ar dovedi si mai bună dacă ar fi precedată de un mic, dar complet iiu asupra legăturilor Brostenilor cu M-rea Voroneț, care a stăpânit moşia steni, însă si aici trebuie documente si nu le am şi nici nu ştiu în ce colecție s-ar i.

6 februarie - Citesc în „Curentul" lui Pamfil Seicaru de ieri, 5 februarie

ent, art. scris de Rada Dragnea „Junimea față de Eminescu" în legătură cu cartea

ui N. Roşu „Dialectica naționalismului", despre noi aprecieri greşite în legătură

„Junimea" şi Titu Maiorescu. Eu care am trăit în spiritul „Junimii" şi în

copierea lui Maiorescu, îmi pot da seama de neadevărurile care se scriu astăzi,

;rnai pentru a se ponegri personalitatea celui mai mare om de cultură pe care 1-a

ut România. T. Maiorescu a avut grijă de Eminescu, iar membrii „Junimii" 1-au

»reciat.

14 martie - în Camera Deputaților s-a discutat despre prețul ridicat al gazului

letan, despre binefacerile concesionării telefoanelor, despre scumpirea zahărului.

\ continuare dr. I Costinescu - ministru! industriei - dă citire mesagiilor regale si

roiectelor de legi: ratificarea convențiilor între România şi Polonia, privitoare la

onstrucția şi conservarea bornelor de frontieră; ratificarea protocolului de

telimitare a frontierelor româno polone; ratificarea convenției de radio-difuziune,

•eronată la Lucerna, în 1933. La rândul său, Senatul a luat în discuție salarizarea

:orpului didactic, impozitul pe lux si cifra de afaceri si modul de funcționare al

Colegiului „Carol I" din Craiova.

17 martie - Situația internațională este încordată. Hitler ține discursuri, justificându-si politica externă. La Londra N. Titulescu are întrevederi cu

conducătorii debitat ai Marei Britanii. Franța este categoric împotriva negocierilor

cu Germania. ;<L . ..

no

22 martie - Presa românească scrie despre moartea lui Gabaret Ibrăileanu. în „Adevărul Literar şi Artistic" semnează articole, în care este evocată personalitatea marelui critic literar, Gala Galaction, G. Călinescu, Otilia Cazirnir, Cezar Petrescu, H. Sanielevici, Demostene Botez, George Lesnea etc. Citesc cu interes art. „Taine1-al nostru" scris cu multă simțire de George Călinescu.

Tot din această publicație aflu că sâmbătă 14 martie a avut loc la Ateneul Român sărbătorirea scriitorului Liviu Rebreanu.

29 martie - în Parlamentul României, prof. N. lorga a evocat figura lui H. Tiktin - unul dintre oamenii cei mai meriîoşi pentru cunoaşterea limbii române, pe care noi 1-am lăsat să plece din țară, nedându-i o bucată de pâine. Mergând în Germania, din cauza originii lui evreieşti, a fost persecutat şi lăsat să moară în cea mai cruntă mizerie. Scrierile sale asupra filologiei române 1-au plasat printre

savanții cei mai prețuiți din grupul filologilor din jurul revistei „Zeitschrift fur romanische Philologie", de sub direcția lui Grober, încă din 1894.

Cu H. Tiktin am întreținut o vastă corespondență şi nu numai, dar 1-am sprijinit în editarea „Dicționarului româno-german", intervenind împotriva răutăților lui lorga, la 1.1. C. Brătianu şi Regele Ferdinand I. Mă uimeşte demagogia d-lui lorga când afirmă: „Să intervenim pe lângă reprezentanții noştri de peste granițe, spre a se interesa de rodul muncii de o viață a unui om aşa de învățat, aşa de modest... şi cu atâta iubire față de acest popor, care, trebuie să spunem, că nu şi-a făcut datoria față de dânsul". Mă întreb: cine tuna şi fulgera, în urmă cu peste un deceniu, împotriva lui H, Tiktin, la Academia Română şi în Parlament? Ați uitat, d-le lorga?

14 aprilie - A murit, la Iaşi, Constantin Botez, mare om de cultură, pe care 1-am cunoscut atât de bine în anii refugiului. Viața lui a fost o neîntreruptă revărsare de iubire şi de bunătate. L-au iubit elevii, profesorii şi toți ceilalți oameni care 1-au cunoscut.

19 aprilie - G. Călinescu scrie în „Adevărul Literar Artistic", despre romanul lui Constantin Stere - „In preajma revoluției". Articolul se intitulează: „C. Stere. Uraganul".

în Piatra Neamț, pe lângă grija ce o am de nepoții fratelui Simion, mă preocup şi de aranjarea căiților mele atât de umblate prin magazii şi depozite.

1 Hippolyte Taine (1828-1893), filosof, istoric şi critic literar francez (n. ed.).

18 iunie - în „Universul", nr. 166, joi 18 iunie curent, citesc cu interes art. i miv. I. Simionescu - „Pe Bistrița cu pluta", în care văd anii din tinerețe când am si eu cu pluta, însoțind marii oameni de cultură ca T. Maiorescu, N. lorga, Brăteseu-Voineşti, Socrat D. Lalu. C. Buşilă, G. Vâlsan. Em. de Martonne

Sub cupola Academiei Române au ioc ample dezbateri şi luări de poziții triva atitudinii lui N. lorga de a pune la „index" pe toți acei care promovează ;ratură trivialități, grosolănii si obscenități. Se aminteşte despre polemica din i dintre N. lorga şi Eugen Lovinescu, în care se scrie că astăzi, scriitorii nu se Lasă influențați de ideile directoare ale fostului dictator semănătorist".

18 noiembrie - Citesc în „Revista Critică" (Iaşi, anul X, pag. 38), articolul ;seala lui Creangă, seminarist, suprinde", semnat de L D. Țicăloiu. Este vorba extul: „Şi a doua zi, marți, toamna în ziua de lăsatul secului de postul

Sân¬ului..." (I. Creangă). Autorul articolului consemnează: „Este tara îndoiala o sealã de calendar, deoarece de postul Sân-Petrului se lasă sec totdeauna la ninica a întâia după Pogorârea Sfântului Duh, aşa că, la noi ortodocşii, postul jstolilor începe totdeauna si invariabil cu Lunea care urmează după Duminica iror sfinților, care Duminică cade cel mai devreme la 17 mai şi cel mai târziu la iunie stil vechi, în cazul întâi Pastile cad la 22 martie, iar postul Sân-Petrului ține de zile; iar în cazul al doilea, învierea cade la 25 aprilie si postul Sân-Petrului e de 8 zile".

Judecata este bună. I. D. Țicăloiu are dreptate. Greşeala lui Creangă este identă. Despre aceasta au mai scris şi alții.

23 noiembrie - Toamnă lungă şi frumoasă. Oraşul Piatra Neamț este invadat ; tot felul de conferențiari si politicieni. Viața politică este dominată de liberali induşi de Nicu Guranda, înlocuitorul d-rului I. Costinescu. Țărăniştii aflați în 3oziție au în frunte pe experimentatul şi popularul Gică Măcărescu - deputat de iult timp.

1937

r J

/ ianuarie - Anul Nou 1-am petrecut în familie, împreună cu nepoții şi cumnata Olga Kirileanu. Speranțe mari, însă viața este deosebit de grea.

75 ianuarie - Bojdeuca lui Creangă din Iaşi se restaurează, în vederea aniversării centenarului. După cum îmi scrie „tata" Meissner, oamenii de cultură, politicieni şi conducerea Univ. „Al. I. Cuza" din Iaşi fac mari eforturi pentru repararea bojdeucii.

Scriu prietenilor: Mihai Costăchescu şi I. Lupu, cerându-le informații despre programul festivităților. Mă bate gândul să particip şi eu.

26 martie - S. Mehedinți a primit de la mine studiul „Mitropolitul Dosoftei Feliti". Mă roagă să mă interesez despre Elena Cuza la Piatra Neamț, în vederea completării lucrării Luciei Bros - „Doamna Elena Cuza".

28 martie - Sunt bolnav. Răspund lui G. Bezviconi în legătură cu materialul pe care mi-1 cere despre Ion Creangă, în timpul din urmă despre viața şi opera lui Creangă au apărut multe articole, încât n-aş mai putea adăuga şi eu ceva de folos.

30 martie - Asară am ascultat la Radio conferința despre România la Expoziția de la Paris ținută de D. Guşti, îi scriu, amintindu-i, în legătură cu reprezentarea în pictură a epocilor noastre istorice, să nu fie uitat Decebal, aşa cum s-a întâmplat de mai multe ori (expoziția din 1906 şi la fresca Ateneului din Bucureşti). El este Vercingetorix al nostru si, precum ştii, francezii nu-1 uită niciodată.

25 aprilie - S. Mehedinți mă felicită de ziua onomastică Sf. Gheorghe. îmi aminteşte că răscolind printre hârțoage a dat peste două fotografii ale tatălui meu.

•*• *

3 mai - îmi scrie C. N. Rădulescu, trimițându-mi în acelaşi tirnp lucrarea „Vrancea", pentru care îi mulțămesc. Tare fericit aş fi să văd ieşind la lumină o monografie asemănătoare şi despre Valea Bistriței moldoveneşti (Județul Neamț).

W iulie - îi răspund lui S. Mehedinți în legătură cu atitudinea mea la citirea testamentului lui G. Vâlsan. Nu pot uita purtarea urâtă a unor „aşa-zişi" prieteni, îl

nez că am de gând să scot o nouă ediție Creangă şi pentru aceasta îl întreb povestea „Făt Frumos fiul iepei" a fost publicată în „Convorbiri literare" după iscrisul original aflat în păstrarea lui A. C. Cuza.

în legătură cu nedumerirea că C. Meissner a fost francmason îi răspund:

am fost data trecută la Iaşi, tânărul arhivist Gh. Ungureanu mi-a arătat

mă originală de francmason emisă de la Paris în 1869 pentru Dimitrie Rosetti

mnăturile garanților Titu Maiorescu, V. Pogor, P. Mavrogheni. Aşadar şi Titu

irescu a fost francmason şi prin urmare Tata Meissner urmează vechea tradiție

listă.

îi apreciez gestul său făcut în legătură cu aşezarea plăcii comemorative iță la fosta casă a lui T. Maiorescu.

17 iulie - Scriu soților Morariu din Cernăuți despre preocupările mele de îtare a documentelor despre Mihai Eminescu. care lipsesc din colecția iemiei

Române, îi trimit o copie a articolului lui Eminescu din „Timpul" care î găseşte în nici o bibliotecă, îmi exprim regretul că T. Maiorescu este urmărit apă moarte cu lovituri nedrepte. Nici părinteasca lui grijă pentru scriitori ca nescu, Creangă, Slavici, Caragiale şi atâția alții nu-i este pe deplin recunoscută.

25 iulie - Din Dorohoi, ec. dr. D. Furtună îmi scrie:

„De-abia astăzi sosii de la Bucureşti unde am stat vreo trei săptămâni, ca să pun în curent cu unele şi cu altele, am luat cunoştință de scrisoarea dv A™ ">° e 1937. Oh, scrisul dv. frumos, îngrijii, ra.uuăiui ^ l»un: Multe comori de ştiință rați dv., coane Gheorghe. Si - vai. cam puțintei dintre noi îşi dau socoteală rre asta!

îmi scrieți despre D-ra cu ochi frumoşi, fricoasă-n toată legea - Ariadna lariano. Ei bine, am fost pe la d. prof. Russo (Dem. Russo - n. n.) şi am fost it în acelaşi sens. Am să-i trimit bucuros, mai cu seamă că d-sa, frumoasa idna, atât de învățată, la vârsta d-sale scrie în broşură despre influența literaturii greceşti; asupra scriitorilor noştri, că aceştia... «ca dintr-o grădină fără iâni» au luat ce-au vrut de la neogrecii de pe vremuri.

Vezi, d-ră mândră şi plăcută toî e bine: că literatura neogrecească de pria)lul 18 şi începutul sec. 19 nu era vreo frumoasă parte femeiască. Altfel, înțelege a cum ar deveni cazul... Coane Gheorghe! Mă rog şi iar mă rog de-o copie a lui ică cel prost. Cum? Cât trăiesc, să n-o citesc eu diii mâna matale?

Pregătiți-mi-o si țineți-rni-o la îndemână şi acel pachet de scrisori adresate lany Naniescu. Eu am materialul gata. Vă voi cita cu mare drag. Am să citez şi a din broşurile ce ați binevoit să mi le trimiteți. Despre Banu Grigore ncoveanu vă rog să recitiți cuvântarea lui Ilarion Argeşanul şi să-mi extrageri a despre Safta, soția răposatului; căci fac o broşură despre ea şi aş cita.

în fine, spuneți-mi, coane Gheorghe, de la 15 august înainte, în ce zile (începând de la 16 august) vă pot găsi în Piatra Neamț?! Vreau să vin pentru astea chestii, de vor mai// şi altele, mai importante, pentru noi ambii."

24 septembrie - Scriu Măriei Costinescu despre prezența la Piatra Neamț a

pictorului Ştefan Popescu :

Luna aceasta ne-a venit aici pictorul Ştefan Popescu, care doreşte să execute câteva lucrări pe Valea mamei Bistrița. Din cele discutate, observ că-i

place mult lunca din fața caselor în care locuieşte dl. Preotu - administratorul familiei Costinescu. întrucât îi vine peste mână, trebuind să piardă în fiecare zi câteva ceasuri cu drumul din oraş (unde locuieşte acum) până la lunca Bistriței, mi-a dat a înțelege că ar dori să fie găzduit de dl Preotu, spre a fi mai aproape de locul unde pictează zilnic.

Fiindcă pictorul este o cunoştință mai veche a dv. spunându-mi că vă cunoaşte de la Buftea (Castelul Prințului Barbu Ştirbei -n, a.) şi din călătoriile pe Muntele Găina m-am gândit să-ți cer sfat în privința dorinței artistului Ştefan Popescu. în aşteptarea sfatului matale, vă rog să primiți împreună cu dl. Costinescu cele mai călduroase închinăciuni de sănătate.

6 noiembrie - Mă preocup intens de procurarea materialelor în vederea scoaterii noii ediții Creangă, îi scriu lui Leca Morariu, anunțându-1 de o eventuală sosire la Cernăuți, în vederea discutării planului editorial.

21 noiembrie - Sunt bolnav. Când vremea este umedă şi răcoroasă trebuie să stau în pat. Ascult la Radio bucăți din Schubert, Boccherini, Mozart, iar de citit am pe masa de noapte minunata carte despre Salazar Oliviere: „Une revolution dans la paix" de Ernest Flammarion. La pagina 51 este înşirarea nenorocitelor minciuni care ne mănâncă şi pe noi. Toate acestea i le scriu istoricului I. C. Filitti.

25 noiembrie - Scriu lui George Juvara în legătură cu notele de la cursurile

lui T. Maiorescu. întrebându-1 pe S. Mehedinți, nici el nu ştie prea multe. A auzit

că la Cernăuți s-ar găsi un fost student, care ar avea o astfel de comoară.

1938

l ianuarie - Mă aflu la Iaşi. Anul nou 1-am făcut cu Tata Meissner. L-a$|< at pe Ion Lupu. Minai Costăchescu a rămas acelaşi bun prieten ca totdeauna. ;3

2 ianuarie - Viața politică a României este instabilă. Se anunță schimbări [. Carol II se pregăteşte pentru instaurarea puterii personale.

3 ianuarie - La Arhivele Statului din Iaşi studiez ediția ziarului „Curierul de i" de pe vremea lui Creangă, în care au apărut o parte din poveştile prozatorului,

iblicate în foiletonul acestei publicații, preluate din „Convorbiri literare", în 8, cu unele corecturi.

5 ianuarie - Ajuns la Piatra Neamț, îi scriu lui Ion Petrovici, felicitându-1 de i onomastică si a numirii sale la conducerea Ministerului Educației Naționale, îi ntesc despre dezordinea care există în învățământ si amestecul poliției în scoli.

Rezultatele cercetărilor făcute la Iaşi i le comunic lui Dem. Russo. Am găsit pasagiu din scrierile lui Creangă care lipseşte din „Convorbiri literare", cât şi din iile prime apărute în Iaşi. Prezența mea la Iaşi a mai fost determinată de primi- unei scrisori de la Al. Rosetti si a unui acont bănesc pentru noua ediție Creangă. >lioteca iui Orest Tafrali, istoricul, mort anul trecut, este în pericol să se piardă.

7 ianuarie — Guvernul Goga se află la conducerea țării. Peste tot domină o ifuzie generală. Lumea este îngrijorată de noii slujbaşi lipsiți de experiență. Intre :pții politici ai lui O. Goga şi cei ai lui A. C. Cuza au apărut conflicte.

24 ianuarie — Aniversarea Unirii Principatelor Române s-a făcut numai în >b. In centrul oraşului nu s-a rnai cântat şi jucat Hora Unirii.

Revăd vechile ediții Creangă şi adun noi materiale, în vederea întâlnirii cu . Rosetti.

Al. Vasiliu-Tătăruşi pare plictisit de viață. Se gândeşte la moarte, aşa cum ese din rândurile primite: „Şi noi, când ne-a veni rândul, ne-om duce pe ceea ne unde-i satul fără nume şi cărarea fără urme". Până atunci mai este.

1

1

25 ianuarie - La rugămintea lui Al. Rosetti, în 1939, urmează să apară noua ediție Creangă îmbunătățită. Scriu lui S. Mehedinți, Leca Morariu, Ion Muşlea si Perpessicius - anunțându-le anul apariției lucrării mult aşteptate.

27 ianuarie - Gr. Scorpan scrie în revista „Critică" (1937) articolul „Eminescu şi linia franceză" („Le poete Eminesco et la ligne de la poesie franțaise" de Al. Nanu, Paris, 1930.) Mă opresc asupra studiului intitulat: „Forme dialectale în poezia lui Eminescu", extras din „Buletinul Institutului de Filologie", III, Iaşi, 1937, pag. 17: dea şi deie; ia şi iee; stea şi steie.

10 februarie - Guvernul Goga-Cuza îşi prezintă demisia. Regele Carol II instaurează dictatura. Partidele politice sunt desfiinţate. Regele - aşa cum îi scriu şi lui S. Mehedinţi - nu esle în măsură să conducă ţara. Să lăsăm istoria să vorbească.

17 februarie - Constantin Meissner este „îndurerat" că nu poate participa la luptele electorale ce au loc. Prin desfiinţarea partidelor politice are loc în România un proces de „despoliticianizare", care loveşte în temperamentul său combativ.

Mă roagă ca luni, 28 februarie 1938, să fiu prezent la Iaşi pentru a participa la aniversarea a o sută de ani de la naşterea povestitorului (1837).

27 februarie - Primesc de la Artur Gorovei lucrarea „Folticeni", cercetări istorice asupra oraşului. Cu câteva zile în urmă am primit şi „Ouăle de Paşti" tipărită de Academia Română. Este comunicarea completată, ţinută la Congresul de folclor de la Praga.

25 aprilie - Sfântul Gheorghe este considerat războinic, de către S. Mehedinţi, care a înaintat până la postul cel mare. Mă încurajează în editarea lui Creangă, dorindu-mi „Mulţi ani!"

7 mai - Scriu lui Leca Morariu, exprimându-mi jalea ce m-a cuprins cetind vestea năprasnicii boli ce-a dat peste Octavian Goga. Este o dramă a sufletului românesc, care ne frământă gândurile fel şi chip în adâncă tristeţe şi deznădejde... (G. T. Kirileanu nu aflase trecerea în eternitate a poetului Octavian Goga, în urma congestiei cerebrale suferite, la 6 mai - n. n.)

21 mai - Sunt bolnav. Nu pot lucra nimic. Medicul mi-a găsit aorta şi tensiunea sporită. Citesc teza de doctorat: „Frăţia de cruce şi frăţia de moşie", de Octavian Cârdei, susţinută la Facultatea de Drept din Iaşi. Este scrisă într-un stil „Haplea", fapt ce va da naştere la discuţii din partea specialiştilor, îl informez despre toate acestea pe I. C. Filitti, istoric şi bun prieten.

5 iunie - îmi scrie preotul C. N. Gheorghiu din Broşteni - Neamţ, în legătură Jiserica veche.

Te vei mira poate de primirea acestei scrisori, dar eu tot îţi scriu, urându-ţi itate şi putere.

- Apoi iată de ce e vorba: Bisericuţa cea veche din Broşteni este - relativ -; conservată având deocamdată nevoie de a fi reacoperită şi alte câteva mici

irațiuni. Pentru aceasta eu am un mic fond (vreo 15 000 lei) şi vreau s-o repar ir în vara aceasta. Urmează să forme/ comitetul al cărui preşedinte de onoare vei Jumneata, dacă accepți, şi să se facă intervenție la C. M. I pentru a obține enita aprobare!

Acum, după ce ştii de ce este vorba, cred că nu te vei supăra că-ți rezerv tea cea mai grea din această pioasă îndeletnicire!

Eu deşi am nevoie de reparațiuni şi la biserica nouă, le trec cu vederea pentru dva la timp aceste moaşte de lemn. Ele trebuie să dăinuiască încă multă vreme acest loc, ca simbol al trăiniciei credinței strămoşeşti spre cinstea ostenitorilor ori şi în al doilea rând, noi nu trebuie să uităm că aici a răsunat cândva glasul Lodios al vrednicului dascăl Neculai Nanu, nici că «Ionică al lui Ştefan al Petrii Humuleşti» aici şi-a făcut ucenicia pe câmpul spinos al slovei, pe care mai du a transformat-o în veritabil aur moldovenesc.

Dar dragă moş Ghiță, trebuie să-ți dezvălui si a doua parte a problemei, tuala Ad-ție a D. Broşteni, inspirată nu ştiu din ce interese, a intervenit în ultimii mi pe rând: la Mitropolia Moldovei, la Ministerul Cultelor şi la C[omisia] onumentelor] Istorice, de unde a obținut aprobare (ce nu se aprobă celor tari?) a ridica această bisericuță pentru a fi transplantată la Snagov! Eu cred că nu i-ar bine acolo cum nu i-ar sta Floarei Reginei... pe Bărăgan!"

Nu ştiu dacă am obținut aprobarea de la C. M. I. şi dacă au obținut-o atunci mai pe motivul că aici se ruinează şi se iroseşte ceea ce nu e adevărat.

Rog ia D-ta înțelegere cu părintele Mătasă şi obțineți aprobarea de a se repara i pe loc căci după cum am citit în monografia întocmită de Dl. Petru leorgheasa, chiar Regele Carol I-iu, marele ctitor de țară şi de mărețe locaşuri nte, a fost de părere ca această bisericuță să rămână pe loc!

Apoi, în definitiv, biserica aceasta nu este nici a Mitropoliei, nici a Ministe-ui, nici a Dominiului, ci este a locuitorilor pusă numai sub ocrotirea Corn. Mon. orice.

Cred că D-ta eşti singura! care vei trece mai uşor prin aceste greutăți şi vei ține aprobarea de reparație pe Ioc.

Rămân al domniei tale fierbinte rugător către Dumnezeu."

18 iulie - Polemica dintre Gh. Ungureanu şi G. Călinescu, în legătură cu anul sterii lui Creangă, reține atenția specialiştilor din țară. Cercetând prin

hârțoagele Iiivei de la Primăria din Piatra Neamț, a dat peste actul de naştere al lui Ion

i

Creangă (1842), care contrazice data naşterii pusă de Creangă în „Amintiri" (1837). Pentru a face față criticilor, Gh, Ungureanu şi-a extins cercetările prin arhivele Bisericii 40 de sfinți şi-a seminarului „Veneamin" şi a altor şcoli din Iaşi. A găsit dosarul catihetului N. Conta cu informații despre Creangă şi a trecut la scrierea unei lucrări, care îndreaptă în multe privințe biografia lui Creangă. Rog pe Torouțiu să înlesnească tipărirea cărții care se anunță interesantă.

24 iulie - G. Călinescu s-a grăbit şi a scos o ediție Creangă. Cartea a fost cetită de S. Mehedinți care îmi împărtăşeşte impresiile, deloc favorabile. „Despre Creangă nu poate vorbi cum se cade decât un țăran şi anume din partea locului. Cu cât răsfoiesc mai mult cele privitoare la etnografie, cu atâta rămân mai pătruns de sfială față de ceea ce se chiamă limba unui neam, fie el şi în pădurile Africei". Mă îndeamnă, ca om al locului (genius loci) să scriu în această ediție tot ce cred despre Creangă. Mă consideră cel mai potrivit dintre toți.

9 august - La Tg. Neamț, pe muntele „Dealul Gol" au început lucrările de ridicare a monumentului primului batalion al Vânătorilor de Munte din localitate. La Broşteni, cu câteva zile în urmă, s-a ținut Conferința medicilor primari de județe din Moldova. Conferința a fost prezidată de dr. Teodor Bulău - inspector general sanitar al regiunii Iaşi.

Pe plan extern, îmi reține atenția schimbul de telegrame între cei trei miniştri de externe: Petrescu Comnen, Metaxa si Kjossei - Vanaf, în legătură cu semnarea acordului dintre Bulgaria şi înțelegerea Balcanică.

14 octombrie - Scriu lui Bazil Munteanu, aflat la Paris, despre trecerea în neființă, în urmă cu o săptămână, a lui Dem. Russo - mare învățat şi bun prieten. Moartea a intervenit prin somn. La înmormântare C. Rădulescu-Motru a rostit o cuvântare, foarte mişcătoare, în urma discuțiilor avute cu C. C. Giurescu, Al. Rosetti şi Nae Popescu s-a hotărât să se publice la Fundațiile Regale cursul universitar al prof. Russo, iar în „Revista bisericii ortodoxe" rămâne să se publice materialul adunat asupra Mitropoliei Proilavului.

5 noiembrie - Rog pe părintele D. Furtună în legătură cu eventuala comemorare a lui I. Creangă la Academia Română, în această privință am discutat cu L Petrovicî, propunându-i o festivitate mai mare, nu limitându-se la un simplu discurs academic. Aşteaptă materiale şi propuneri amănunțite în acest sens.

1939

12 ianuarie - Scriu lui Bazil Munteanu la Paris, împărtăşindu-i neliniştea pe e o am în urma morții lui Dem. Russo. îi mulțămesc pentru sentimentele de etenie pe care le poartă fața de mine. îi promit că dacă sunt sănătos vreau să merg Paris să văd şi eu noul muzeu de folclor şi artă populară, despre care am cetit /inte de laudă în presa franceză. La începutul lunii, i-am trimis numărul pe luarie din „însemnări ieşene" în care turcologul Fr. Babinger a scris un articol igios despre Dcrn. Russo.

18 ianuarie - La scrisoarea lui Radu Rosetti răspund cu întârziere, îi mulță-;sc pentru voi. I despre istoria familiei Rosetti, primit cu câteva zile în urmă. îi mit o cărticică cumpărată de C. Turcu despre familia Rosetti Bălănescu din Cârligi.

5 februarie - Ziarul „Avântul" din Piatra Neamț a reapărut după o tăcere de tru ani. încetarea „Avântului" în 1935 îşi are înțelesul în vremurile dezmățului litic din trecut şi dezmățului practicat de presa de odinioară în funcție de febra îctorală a iarmarocului politic. O contribuție importantă la reapariția publicației •a adus-o colonelul Ilie Crețulescu - prefectul județului Neamț.

Am ascultat cu interes la Radio cuvântarea lui Hitler, Cancelarul Germaniei. ; data aceasta Hitler n-a mai țipat ca altădată şi n-a mai ridicat revendicări ritoriale, în schimb a cerut restituirea coloniilor pe care le avea Germania înainte ' război şi care astăzi sunt în stăpânirea Angliei.

8 martie - G. V. Modan se află internat în clinica D-rului Muresan din

lişinău. Pe volumul „De la noi din Basarabia", G. Modan scrie: „Scumpului şi prea-

bitului meu amic Gh. T. Kirileanu, care în vremuri grele, ca un frate iubitor m-a

'rotit şi m-a ajutat - în « semn de frățească de la greu bolnavul înspre vindecare »".

23 aprilie - Rog pe C. C. Giurescu să publice lucrarea lui Minai Costăchescu i privire la documentele urmaşilor lui Ştefan cel Mare. îi comunic adresa toricului ieşean.

9 mai - Citesc în „Serviciul Social" din 9 a V-a 1939 art. „Tinerețe şi creație",

care se subliniază că „Veacul nostru este veacul tineretului". Tinerețea, această

primăvară a vieții, cum o cântă celebrul vers al lui Leopardi, este vârsta prea fericită a marilor dăruiri. Tânărul este entuziast până la fanatism şi sincer până la violență; este generos şi loial, risipitor.cu energia pe care o simte clocotind în vinele lui.

Serviciul social este o instituție nouă creată de Carol II şi D. Guşti, este o operă de caritate socială, la care tineretul este angajat în primul rând. Menirea acestuia este să se jertfească omeneşte, pentru semenii lor de ia sate, să le înalțe viața, dar să se pregătească şi pentru apărarea fruntariilor României.

Situația internațională ne arată că Omenirea se află în prag de război. Nicicând n-a avut loc o aşa intensă activitate diplomatică între Anglia, Franța,, Uniunea Sovietică, Germania, Iugoslavia, Turcia etc. Studenții polonezi renunță la vacanță pentru a construi fortificații la frontiera cu Germania, iar Mussoîini aliatul lui Hitler va fi chemat ca mediator în diferendul polono-german.

Polonia este hotărâtă să reziste Germaniei, dar cum se va opune Rusiei Sovietice? Tare mă tem că va fi reîmpărțită între Germania şi U.R.S.S.

29 iunie - Sfârşit de carieră didactică şi de an şcolar. Eufrosina Săvescu,' directoarea Şcolii Normale de Fete din Piatra Neamț, este sărbătorită cu ocazia1 ieşirii la pensie. Soră cu Martha Rainer [Trancu-Iaşi], Eufrosina Săvescu pe lângă inteligență s-a dovedit un bun pedagog şi organizator, conducând şcoala normală timp de aproape două decenii (1921-1939), situând-o printre cele mai bune din țară. Glasul şi inima Eufrosinei Săvescu freamătă de dureroasă emoție în ceasul acesta de bun rămas.

8 iulie - în senatul României, părintele Agârbiceanu răspunzând la Mesajul

Tronului, a făcut o analiză corectă a situației politice din țară, evidențiind locul şi

rolul Monarhiei în progresul României. Critică partidele politice care au dus la

adâncirea dezbinărilor națiunii. Cheamă poporul la unitate în jurul Coroanei.

9 iulie - Zilele acestea în Piatra Neamț a luat ființă Cercul de studii al

corpului medical, care are drept scop stimularea activității de cercetare ştiințifică şi •

de tipărire a rezultatelor acestuia. S-a propus scoaterea unei reviste intitulată:

„Mişcarea Medicală". Comitetul de conducere: dr. Al. Comaniță, Bondescu şi

Moroşan - preşedinți de onoare; preşedinte activ dr. Valeriu Ungureanu, vice¬

preşedinte dr. L. Lazarovici, casier dr. Şt. Marin, bibliotecar dr. Corneleac.

20 iulie - De ia Imprimeria națională primesc adresa Nr. 30Î4 din 18 iulie 1939 prin care ing. B. Mărăcine îmi aduce la cunoştință următoarele încurcături:

„La imprimeria noastră s-a tipărit în editura Fundațiunii pentru Literatură şi Artă « Regele Carol » volumul « Creangă » îngrijită de dv."

Tot la noi, s-au tipărit volumele Creangă („Amintiri" şi „Povesti") îngrijite de dl. Prof. Pascu.

Dintr-o eroare de expediție s-au trimis d-lui Prof. Pascu patru volume, te pe hârtie de lux în ediția îngrijită de dvs., volume care erau destinare Casei le. Dl. Pascu, întâlnindu-vă pe dv., vi le-a dat, iar dv. ați oferit Domniei Sale din volume, anume volumul Nr. 18, cu dedicație. Dl. Pascu v-a oferit şi d-lui ie din lucrarea d-sale tot cu dedicație.

Cum di. profesor Al. Rosetti ne cere volumul de lux care poartă Nr. 18, şi dl. Profesor Pascu nu ni-1 restituie decât dacă îi dăm înapoi volumele d-sale, găm să aveți amabilitatea să ne trimiteți nouă aceste volume care vi le-a oferit ascu pentru a schimba pagina pe care e pusă dedicația şi apoi să i le trimitem i schimb, d-lui să ne restituie volumul Nr. 18 cerut insistent de dl. Profesor tti pentru a fi predat la Palat.

în speranța că dvs. veți aprecia şi satisface rugămintea noastră, vă rugăm să iți distinsa noastră considerațiune."

„Primind astăzi adresa dv. Nr. 3014 din 18 iulie curent, [scrie G. T. Kirileanu] jrăbesc a vă răspunde că v-am expediat prin poştă recomandat exemplarul pe e de lux al ediției Creangă (G. Pascu) pe care autorul mi-1 dăduse în schimbul iplarului din ediția mea, care din greşeală se expediase la adresa dlui G. Pascu."

13 august - în „Avântul" mi-a apărut articolul „Schitul Cozia. Un scump

de artă bisericească" - primul de acest fel în istoria locală despre acest ument.

Miron Şoarec, renumit pianist român, născut în Piatra Neamț, însoțit de G. ^arussy şi C. Stănescu-Cerna a susținut în seara zilei de 9 august un frumos ;ram artistic. Un grup de 60 cercetaşi francezi au vizitat județul Neamț, venind utobuzele din Vatra Dornei. Au rămas încântați de frumusețile văzute pe Valea ației.

După deschiderea Taberei şcolii Seminarului Social din Piatra Neamț, prof. '. Petre Andrei. Ministrul Educației Naționale, m-a vizitat. Am discutat despre ția şcolii si despre cursul evenimentelor politice interne si externe, în acelaşi >, ministru Petre Andrei s-a întâlnit cu un fost coleg de şcoală, cu dl. Ghiță cu, funcționar la Fabrica Moldova, născut în Brăila.

26 august - La Partidul Frontul Renaşterii Naționale, partid unic, creație a elui Carol II, au aderat toți funcționarii de stat şi foştii fruntaşi ai partidelor tice din județul Neamț. Tabelul este prea mare pentru a putea fi dat publicității.

4 septembrie - Ziarul „Avântul" ne informează că la Humuleşti, în ograda ricii, într-o odaie a Căminului Cultural a luat ființă un muzeu închinat vieții si rei lui Ion Creangă. Ctitorii muzeului şi-au propus să întocmească o hartă a nmtirilor" - însemnând locurile pe unde a trecut marele povestitor în anii ilăriei.

Citesc cu interes „Mama lui Ion Creangă" - Cuvântarea profesorului dr. Eugen Mironescu la Centenarul naşterii lui Ion Creangă, sărbătorit la Ateneul Român, de Cercul Ieşenilor din Bucureşti, în ziua de 30 mai 1937.

30 septembrie - Din Câmpina, ing. Ştefan Philippide, fiul lingvistului Al. Philippide, îmi trimite 3 voi. din lucrarea „Istoria tis Roumannias Eckthoisis 1918"" cu dedicația: „Dăruiesc această lucrare închinată neamului românesc, eminentului om de carte D-lui G. T. Kirileanu, elev, prieten şi cinstit prețuitor al părintelui meu Alexandru Philippide."

5 noiembrie - Folcloristul L Teodorescu-Broşteni îmi descrie procesul dintre sătenii din Crucea şi proprietarul pădurilor din Valea Dornei, unde avocatul P. Pogonad a fost la înălțime, apărându-le interesele. De asemenea, îmi vorbeşte despre calită¬țile apelor minerale de la Vatra Dornei, pe care le-a băut în timpul tratamentului recomandat de dr. Vasile Buțureanu.

1940

3 ianuarie - Primesc felicitări de Anul Nou şi urări de sănătate de la bunii ;teni: D. Guşti, S. Puşcariu, Mihai Costăchescu, I. Lupu, Perpessicius ş.m.a. iscarea lui S. Mehedinți este de-a dreptul emoționantă. Ion Diaconu, profesor la eul „Unirea" din Focşani, îmi scrie despre greutățile pe care le are în tipărirea rarilor de folclor.

17 ianuarie - Răspund lui AL Rosetti şi C. C. Giurescu, mulțămindu-le de nția ce mi-o acordă. Scriu lui Ion Diaconu, rugându-1 să-mi comunice când ireste volumul II al Ținutului Vrancea. îmi exprim nedumerirea de ce Al. setti, urmaş la catedra lui Ov. Densusianu, nu dă atenția cuvenită publicării rarilor Institutului de Filologie si Folclor rămase netipărite.

19 ianuarie - I. Simionescu, academician, mă îndeamnă să dau publicității

i documentele mele. Anul trecut am pus în rânduială însemnările privitoare la

jciumările vechilor răzeşi dorneni în luptele purtate cu boierii hrăpăreți, pentru

icumpărarea moşiilor furate, îl rog, să mi se încredințeze corectura operelor lui

eangă tipărite la Editura Cartea Românească. O duc greu. De-aş fi singur mi-ar

mge pensia, însă am în sarcina mea creşterea a patru nepoți, fiii fratelui meu

nion Kirileanu, mort în 1926.

20 ianuarie - Scriu lui Simion Mehedinți, informându-1 despre preocupările

île scriitoriceşti si intenția de a publica ceva pentru colecțiile: „Cunoştințe

lositoare" şi „Pagini alese".

25 ianuarie - Dimitrie Guşti a prezentat, în şedința Academiei Române, nținutul monografiei sociologice a satului Năraja din județul Vrancea. îl rog să-mi mită un exemplar pentru biblioteca mea şi colecția „Curierului serviciului social", ndația culturală regală „Principele Carol", Bucureşti 1939, unde au apărut nişte ndii foarte bune, care-rni sunt trebuitoare.

30 ianuarie - Am avut de gând să merg la Cernăuți, pentru a-1 vizita pe Leca lorariu. Pusesem de o parte mai multe mărunțişuri despre Creangă, pentru a vedea s este bun de dat la tipar. Din cauza bolii n-am putut ajunge la Leca Morariu. îi imit fotografia unei scrisori a lui Eminescu către Creangă, a[l] cărei original îl am

l

i

de îa Ținea Vartic, din 1899. Deşi am publicat textul scrisorii în „Şezătoarea", îi trimit scrisoarea pentru a fi publicată în „Buletinul Mihai Eminescu".

Mă bucură faptul că Octavia Morariu, în „Buletinul Mihai Eminescu", pe care 1-am primit recent (nr. 17), a publicat studiu despre Veronica Miele. Eu am văzut la Iaşi, pachetul cu scrisori ale lui Eminescu către Veronica Miele, la d-na Lucia Erbiceanu din Iaşi, care urma să i-1 dea soției d-lui Grigoriu, pe atunci ministru României la Londra. Din câte ştiu, d-na Grigoriu este nepoata Veronicăi Miele. Prin intervenția d-lui ministru I. Nistor, scrisorile lui Eminescu şi Veronicăi Miele ar putea să apară în publicația din Cernăuți - „Buletinul Mihai Eminescu".

4 februarie - Al. Rosetti îmi trimite două volume cu opera postumă a regretatului Dem. Russo.

5 februarie - Astă-noapte până târziu m-am desfătat citind, stând parcă de vorbă cu marele nostru erudit. Ii scriu, anunțându-1, că sunt de acord să-i împrumut colecția ziarului „Timpul", dar nu ştiu ce an să aduc la Bucureşti, mai întâi, din cei cinci pe care îi am.

8 martie - l. Rădulescu-Pogoneanu îmi scrie că este surprins că n-am fost prezent la comemorarea lui T. Maiorescu, care a avut loc săptămânile trecute în Bucureşti. Cu ocazia centenarului lui Maiorescu, dintre toate articolele, îmi recomandă să citesc doar două: 1) Autoritatea lui Titu Maiorescu de Ion Veverca

şi 2) Articolul lui Mihai Carp în „Tribuna Şcoalei". în prima zi, 15 februarie, festivitățile s-au desfăşurat la Şcoala Normală Superioară. A vorbit D. Pompeiu, directorul şcolii, urmat de coruri şi de conferințele a trei studenți (Titu Maiorescu la studii, Titu Maiorescu şi „Junimea" şi Titu Maiorescu în lumina aforismelor). La invitația directorului a luat cuvântul şi I. Rădulescu-Pogoneanu.

A doua zi, 16 februarie, a avut loc comemorarea la Academia Română în prezența regelui Carol al II-lea. Au fost rostite cuvinte de prețuire şi recunoştință, ascultate de N. lorga cu fața încruntată. Cuvântarea lui I. Petrovici de peste o oră, bună, dar nu destul de caldă, consemnează I. Rădulescu-Pogoneanu - se simțea că parcă are multe rezerve si caută, mai mult pentru ocazia solemnă decât din convingere sinceră, să construiască lui Maiorescu o „genialitate a formei". La sala Dalles, la intervale de 2-3 zile, s-au ținut conferințe, prin care s-a omagiat personalitatea celui mai mare om de cultură pe care 1-a avut România până la moartea lui. Au conferențiat: Simion Mehedinți, L Rădulescu-Pogoneanu, C. Rădulescu-Motru, Tăuşanu, Torouțiu ş.a., toți respingând defăimările lui lorga. La Universitate, duminică, 18 februarie, îa 11 dimineața, au vorbit C. Rădulescu-Motru, Mircea Djuvara, D. Caracostea ş.a. Conferința lui N. lorga apărută în „Neamul românesc" a fost nedemnă, ca şi articolul lui - „Semnul lui Cain", în aceeaşi publicație.

21 martie - Al Rosetti a cetit romanul Tatianei Găluşcă şi 1-a găsit interesant, dar ă cum este scris acum e neinteligibil. Părerea lui este că trebuie scris din nou.

în ceea ce priveşte o nouă ediție Creangă, are toate aprobările, îmi atrage itia în legătură cu articolele defăimătoare ale lui N. lorga despre Titu Maiorescu emnul lui Cain" din „Neamul românesc") si Dem. Russo.

26 martie - Răspund lui L A. Rădulescu-Pogoneanu, motivându-rni lipsa la ivitățile prilejuite de centenarul lui T. Maiorescu. Boala ținându-mă la pat, n-am ut fi alături de oamenii apropiați marelui critic. Dezaprob atitudinea lui lorga de dgrare a celui mai mare om de cultură al României.

Lui S. Mehedinți îi scriu, ammțându-1 că în luna aceasta am cetit celelalte ia trilogii a Şcoalei şi a Vieții. Trilogia ştiinței am lucrat-o anul trecut. Cărțile sunt o ;vărată Biblie pentru conducerea vieții omeneşti ajunsă la anarhie şi disperare pe sste vremi apocaliptice, înfățişându-ne o concepție nouă de viață pentru a ieşi

la tan, îi amintesc despre contribuția adusă la modernizarea şcolii româneşti şi de ;resul pe care 1-a stârnit „Şcoala model" propusă de el, în principiu aprobată de Regele •dinand, dar nerealizată din cauza politicianismului, „îmi aduc aminte că L I. C. îtianu prim-ministru a venit într-o zi în chilioara mea de la Palatul Regal şi jumătate ceas mi-a cerut informații despre d-voastră cu privire la şcoala plănuită."

în continuare îi scriu câteva observații marginale făcute de mine în cursul irii „Trilogiilor".

2 aprilie - Primesc de la Simion Mehedinți „Trilogiile": Ştiință-Şcoală-Viața cu licații la poporul român, pe care scrie: „Cu românească dragoste, omului de la munte".

23 aprilie — De ziua onomastică mă felicită nepoții şi rudele apropiate. Din 'ă primesc scrisori de la bunii mei prieteni: Mehedinți, Puşcariu, Perpessicius, Al.)setti ş,a.

/5 mai - Răscolind prin hârțoage am dat peste copia unei scrisori a lui T. aiorescu către sora sa Emilia în care este vorba despre publicarea prefețelor la)iscursurile parlamentare". Trimit acest document lui Torouțiu, cu rugămintea -i fie dat lui Radu D. Rosetti, care scrie un volum omagial închinat lui Maiorescu.

23 mai - Pictorul Ştefan Popescu nu mi-a scris de multă vreme, îl aştept să 'Seascâ în Piatra Neamț, pentru a picta frumusețile naturale ale Văii Bistriței.

6 iunie - Situația internațională a României este critică. Din câte sunt format, Preşedintele Consiliului de Miniştri al României a remis la 29 mai 1940, misirului german, Fabricius, o notă verbală, prin care sublinia necesitatea îzvoltării relațiilor economice cu Germania, în acelaşi timp, îl informez cu

pregătirile militare ce se fac în țările vecine: U.R.S.S., Bulgaria şi Ungaria. Răspunsul lui Fabricius a fost brutal, adresând întrebarea: „Dacă şi în ce măsură Guvernul român este dispus a trata privitor la o cerere de revizuire a vecinilor săi, ca de exemplu, a URSS în chestiunea Basarabiei".

29 iunie - In noaptea de 26/27 iunie 1940, Molotov, ministrul de externe al URSS, a remis Ministrului român Gh. Davidescu o notă ultimativă prin care ni se cerea evacuarea şi cedarea imediată a Basarabiei, a Bucovinei de Nord şi a regiunei Herța. Lovitura a fost dureroasă. România era singură. Germania prin telegrama lui von Ribbentrop a sfătuit Guvernul României să primească condițiile

sovietice fără nici o rezervă. Consiliul de Coroană şi Guvernul s-au supus, în cele din urmă, în fața acestei situații. Ființa națională era în pericol. România nu putea lupta împotriva armatelor statelor vecine. Doamne, fereşte poporul român de urgia unui război cotropitor.

4 iulie - Datorită presiunilor externe, în special ale Germaniei si ale Rusiei Sovietice, la 4 iulie curent, I. Gigurtu este numit prim-ministru, iar Mihail Manoilescu la Afacerile Străine. Ceilalți miniştri ai Guvernului Gigurtu sunt de orientare germanofilă, bucurându-se de credit personal în Germania şi Italia.

21 iulie - Sextil Puşcariu îmi mulțămeşte pentru frumoasa ediție Creangă „Nimeni n-a putea face mai bine decât d-ta, care ai ştiut pune atâta dragoste şi sinceră admirație în această carte" - scrie marele lingvist. Urmează să-i apară „Limba română" la Fundația „Regele Ferdinand I".

28 iulie - I. Gigurtu şi M. Manoilescu au fost chemați de Hitler şi de Duce. întrevederea cu Fuhrer-ul a avut loc pe ziua de 26 iulie, la Berchtesgaden, iar pe 27 la Rorna, cu Mussolini. Ambii conducători au sfătuit pe români să înceapă negocierile cu Bulgaria şi Ungaria.

10 august-Scriu la Câmpina lui Ştefan Philippide, elogiindu-i personalitatea tatălui său, prof. univ. Al. Philippide, de la a cărui moarte se împlinesc şapte ani. Marele filolog şi lingvist mi-a fost profesor la Iaşi. M-a apreciat, numindu-mă „pasăre rară".

17 august - Ştefan Philippide îmi răspunde, descriindu-mi părțile pozitive, dar si pe cele negative ale tatălui său. Pe patul de moarte, scriu biografii, Ai. Philippide ar fi spus: Aş vrea să mor şi să rnă trezesc iar „pentru a mă bucura că am murit". Din cele scrise rezultă că tatăl său a fost un om rău. Viața a fost pentru el un zbucium de fiecare zi, prilejuit de adversitatea şi răutatea oamenilor pe care i-a urât. Se ura şi pe el singur, cum ura şi familia lui, care nu era decât o povară pe care alcătuirea societății omeneşti o impune oamenilor - nota Ştefan Philippide.

5 septembrie - Scriu lui D. Caracostea, rugându-1, să protejeze pe directorii:

,upu de la Liceul „C. Negruzzi" şi Virgul Marineanu de la Liceul Național din

buni administratori ai acestor şcoli şi adevărați părinți pentru elevi, îi amintesc pre Mihai Costăchescu. profesor la Liceul Național din Iaşi, membra gspondent al Academiei Române şi fost inspector general al învățământului undar din Moldova, care a fost înlocuit într-un chip sumar si jignitor de fostul ristru, prof. Petre Andrei.

4 septembrie - Generalul Antonescu a fost numit de Regele Carol al II-lea

şedințe al Consiliului de Miniştri şi împuternicit să conducă treburile statului, în

ste condiții istorice deosebit de grele.

6 septembrie - Sub presiunea mişcărilor de stradă nemulțumite pentru

rderea unei treimi din teritoriul țării, Regele Carol al lî-lea a abdicat în favoarea

lui său, Regele Mihai I. Fostul rege a luat drumul pribegiei, în seara aceleiaşi

î, scăpând cu mare greutate, între Lugoj şi frontieră, de furia legionarilor dornici

răzbunare.

9 septembrie - Din câte aflu, Carol al II-lea n-a putut să se sprijine nici pe nată. Mai mult, comandantul diviziei sale de gardă, generalul Coroamă, originar t județul Neamț, 1-a sfătuit să plece din țară, în interesul poporului român.

25 septembrie - Adrian Brudariu îmi trimite „Discurs în Adunarea iputațiîor la discuția Mesajului Tronului" din 1932, cu dedicația: „D-lui G. T. rileanu, în semn de adâncă recunoştință şi deosebită admirație pentru modestia care îşi sacrifică zilele pentru patrie şi familie".

3 octombrie - Prof. univ. dr. Socrat D. Lalu mă anunță în scris că urmează să mese o mică broşură pentru Ştefan Kiriieanu, fratele meu din Brosteni.

5 octombrie - Azi-dimineață am citit în „Curentul" despre tragica moarte a

Petre Andrei. Regele nefast pentru țară a fost o nenorocire şi pentru puținii

meni de treabă pe care, silnic, i-a chemat cu gândul să acopere propria sa mocirlă putregaiul moral. Aşa a fost cu Patriarhul Miron Cristea, aşa a fosi cu Gctavian >ga, aşa este cu Petre Andrei. Şi cine ştie ce vom mai vedea! Vai, ce vremi ne-a st dat să trăim...

17 octombrie - Pe volumul „La magie de la main droite dans le folklore umain", prof. C. Stoicescu scrie: „Eminentului cunoscător al folclorului mânesc, D-lui G. T. Kiriieanu, omagiu, în această lucrare, la pag. 269 este citat T. Kiriieanu cu două articole".

C. Meissner îmi răspunde din Câmpina unde se află la nepoții săi Alexandru şi Zoe Vasiliu. Moartea năprasnică atât a lui Petre Andrei, cât şi strigătele de disperare ale românilor din Transilvania chinuiți de barbarii huni, îl afectează mult.

15 noiembrie - Scriu lui Leca Morariu, provestindu-i despre Gr. Kirileanu, vânător neîntrecut, şi Popa Todică, gospodar de frunte din Hoîda Broştenilor.

1 decembrie - De aproape trei săptămâni zac în pat bolnav de gripă. Un prieten îmi aduce vestea asasinării lui Iorga. La Radio, în ziare nu s-a spus nimic în afară de comunicatul oficial, în 1907, când Iorga era amenințat cu moartea s-au găsit suflete credincioase, între care şi Emil Panaitescu, care au stat de pază zi şi noapte. Acum nu s-a găsit nimeni să-i poarte de grijă. Moartea lui Iorga este o mare pierdere pentru cultura noastră națională, în Piatra Neamț, asasinarea lui Iorga este trecută sub tăcere de regimul legionar.

La Bucureşti, pe clădirea Universității, prof. dr. Marin Popescu-Spineni, în semn de protest, a arborat Drapelul țării în doliu.

3 decembrie - Scriu prințului Barbu Ştirbei revenit în țară după abdicarea căpcăunului Carol al II-lea.

25 decembrie - îl informez pe Ştefan Popescu despre starea sănătății mele şi

despre sincerele sentimente de prietenie ce-i port. Pe masa singurătății mele am

drept mângâiere profilul Ceahlăului pictat de Şt. Popescu, care-mi înlocuieşte

vederea lui în zilele când ceața sau norii mi-1 ascund la ceasul închinării.

26 decembrie - La Iaşi, iarnă grea. Ninge zi şi noapte, îmi scrie Mihai

Costăchescu. Niciodată nu i s-a parat iarna atât de mohorâtă, raai tristă şi rnai

friguroasă, cu oameni pe drumuri, săraci, flămânzi, suferind de toate. A doua zi

după înmormântarea lui lorga a fost la Bucureşti. Era o tristeţe fără grai şi sufletul

îi era îndurerat ca moartea mizerabilă şi fără motiv. Suntem răspunzători de

moartea istoricului şi ea va apăsa cumplit, ca un blestem, asupra noastră...

30 decembrie - De la Braşov, îmi scrie pictorul Ştefan Popescu, care este înspăimântat de mersul evenimentelor interne. „Aş avea multe de spus şi de vorbit, dar în vremurile astea de cenzură, « pune Doamne lacăt gurii mele!» Cu toate acestea nu mă pot împiedica să scriu că am trăit prea muit, - notează Şt. Popescu -să văd ţara prăpădită, ciuntită, dezordinea, spaima şi cruzimile ridicate la principiu de guvernământ. Bietul lorga, în special condiţiile în care a sfârşit, a impresionat nu numai ţara toată, dar şi lumea întreagă, din toate părţile. La Piatra Neamţ n-am mai venit, cum mă gândeam, căci evenimentele s-au precipitat şi cui îi mai arde de lucru senin, ori de cai verzi pe pereţi."

1941

l ianuarie - Simion Mehedinţi îmi trimite o scrisoare alarmantă. „Ţara este rimejdie ameninţată atât din afară, cât şi din interior, în mijlocul iernii, trupele tdună mereu. Dacă fiara apocaliptică dă peste noi, totul cade la fund; poporul sg va fi smuls din rădăcină." îmi cere să-1 sprijin pe Giurescu în menţinerea tului universitar.

16 ianuarie - Comentez pentru Leca Morariu mai multe expresii folosite de ior, în vorbirea zilnică. Ii recomand cercetarea cărţilor : „Tainele munţilor" de I. cârlan şi „Oameni de la munte" de S. Mehedinţi.

27 ianuarie - La Fălticeni, legionarii şi-au făcut de cap, ca de altfel, în multe se ale ţării. Preot care a dus pe stradă o mitralieră la sediu, urmat de o sanie cu niţie de război ; un poliţist care trage cu revolverul asupra unui coleg, ca să-i dea poliţia; nemernici care au ocupat telefonul; subprefect înarmat cu două olvere care ocupă prefectura; funcţionari de stat care trec în grup cântând pe idă... si alte multe ticăloşii ale scursurilor societăţii, care voiau să ocupe toate jbele. în continuare îmi prezintă aspecte din ţară. „Am trăit ca să văd toate :stea fără de legi ! - scrie Artur Gorovei. Mai bine aş fi murit mai înainte !"

28 ianuarie - Scriu generalului Rosetti, exprimându-mi bucuria că armata a şit să pună stavilă prăbuşirii ţării, îi cer îndepărtarea elementelor legionare din

'li şi încetarea abuzurilor josnice de răzbunare, împotriva elementelor de valoare i universități. Deplâng atitudinea rectorului P. P. Panaitescu, față de colegii săi ia Universitatea din Bucureşti, care a publicat în „Cuvântul" din 12 ianuarie, un icol jignitor la adresa profesorilor care au refuzat să sprijine „mişcarea".

5 februarie - Răspund la scrisorile din 21 şi 23 ianuarie trimise de Leca >rariu.

Mihai Costăchescu îmi scrie, dezaprobând acțiunile legionarilor. „Am trăit 3 de groază: elevi cu pistoale la şold si cu puşti adevărate cu care amenințau pe >fesori şi directori, dacă ar fi îndrăznit să ie stea în calea lor de neisprăviți... •pectori, făcând cu puşca la umăr ocolul autorităților, pentru a le cuceri, de la

cea adevărată care voia să le apere". Mihai Costăchescu dezaprobă articolul lui Panaitescu din „Cuvântul"

Vărul Ionel Diaconescu, fost prefect de Nemaț şi deputat în Parlamentul României, îmi trimite ziarul „învierea" în care se scrie despre N. lorga.

14 februarie - Indignai de cele întâmplate în țară, îi scriu generalului

Antonescu, cerându-i să revină asupra deciziei pentru ca Seminarul Pedagogic de

pe lângă Universitatea din Bucureşti să poarte numele de T. Maiorescu. „Cu durere

am văzut că în timpul rectoratului d-lui Panaitescu s-a înlăturat numele lui T.

Maiorescu, punându-se pe cel a[l] lui Vasile Cristescu, care n-a fost profesor

universitar şi nici profesor de pedagogie.

îmi permit a vă ruga, să binevoiți a aprecia dacă nu s-ar cuveni, să se revină iar la numele lui T. Maiorescu, în scris, zisului « Seminar Pedagogic »".

15 februarie - Savantul I. Simionescu, pe cartea „Pitorescul României", voi.

IV (în munții noştri), 1941, scrie „Lui Moş Ghiță, în amintirea vremii de hoinăreli

pe la Holda, Holdița şi Rarău".

28 martie - Mihai Costăchescu se află în Bucureşti. Prin scrisoarea din 16 martie mă anunță că a fost la Cimitirul „Belu", unde a aprins o lumânare la

mormântul lui lorga. Câtă simplitate! Un mormânt sub un gard, mormântul unui om pe care nu-1 putea încăpea lumea întreagă. O bătaie de joc a sorții, a vremii noastre. Câtă dreptate are! lorga trăieşte în amintirea noastră.

20 mai - Trimit lui C. C. Giurescu însemnările marginale făcute de mine pe cartea „Istoria românilor" pentru clasa a VlII-a. Cartea este miezoasă, clară, bine rânduită, cu simțire, cu hărți bune şi atât de bogat şi frumos ilustrată, care m-a făcut să mă gândesc cu tristețe la manualele din vremea tinereții mele.

7 iunie - Tot mai mult se vorbeşte despre revenirea mea la Palatul Regal. Primesc scrisori, prin care sunt anunțat de prieteni, să mă pregătesc. Prințul Barbu Ştirbei lucrează în acest sens, însă grija nepoților pe care o am în samă nu-mi permite plecarea din Piatra Neamț.

9 septembrie - S. Mehedinți vrea să răspundă provocărilor ungureşti apărute în cartea „Siebenburgen" la l august 1940. Mă roagă să-mi dau părerea în legătură cu articolele lui Eminescu, nesemnate, apărute în cele două volume scoase de I. Crețu. Vrea să scrie observațiile cu privire la „Sufletul românului".

14 septembrie - Sunt lăudat de S. Mehedinți pentru faptul că „Buletinul Făt-Frumos" este scris aproape în întregime de mine. Al. Rosetti mă vizitează la Piatra Neamț.

5 octombrie - Merg la Bucureşti. Trec pe la Ştefan Popescu şi Martha Rainer. >. Mehedinți nu-1 găsesc acasă.

Războiul îşi arată fața. Sărăcie, mizerie şi oameni îndurerați.

21 octombrie - Preocupările lingvistice i le mărturisesc lui S. Mehedinți. Ii u despre impresiile pe care le am despre Al, Tzigara, aflând despre pățania stenului Giurescu. în Bucureşti 1-am văzut pe Sârbulovici, umflat şi încrezut :ându-se la comisia unde se taie si se spânzură dăscălimea universitară. Mersul boiului mă neliniştește, fiindcă ştiu că ne-am angajat într-o mare aventură.

31 octombrie - Printr-o scurtă scrisoare, Al. Rosetti îmi împărtăşeşte jresiile în legătură cu vizita ce mi-a făcut în Piatra Neamț. „Regăsirea Moldo-". „Pionul măreț şi bunele clipe petrecute în tovărăşia dumitale m-au mişcat ni sunt neuitate. I-a dat biletul lui Ciucă şi s-a întâlnit cu prof. lonescu-Mihăesti."

15 decembrie - La Bucureşti, A. Sacerdoțeanu a organizat Şcoala de hivistică pe lângă Direcția Generală a Arhivelor Statului, îmi trimite primul letin scos al acestei şcoli, rugându-mă să-mi spun părerea în legătură cu nținutul lui.

Scriu lui Socrat Lalu, Ştefan Popescu şi familiei Rainer.

27 decembrie - Bazil Munteanu îmi trimite cartea: „De la metodă la noaşterea literară", Bucureşti, 1941, cu dedicația: „D-lui G. T. Kirileanu cu recu-'Ştință pentru sentimentele generoase pe care mi le-a arătat si în amintirea mare-i şi neuitatului nostru prieten Demostene Russo - cald şi respectuos omagiu".

23 decembrie - Asasinarea lui lorga, anul trecut a zguduit lumea ştiințifică. . Bănescu, ştiind cât 1-am prețuit pe istoric, îmi trimite broşura: „N lorga - elogiu ademic", Bucureşti, 1941, cu următoarele rânduri: „Vechiului şi bunului prieten . T. Kiriîeanu cu admirația comună a marelui si neuitatului învățător".

'Î3VJ.

1942

26 ianuarie - Nepotul Decebal Kirileanu, student la Facultatea de Medicină Veterinară îmi scrie că D-na dr. Martha Rainer a fost bolnavă. Pe la prof. dr. Socrat D, Lalu n-a trecut, fiindcă n-a avut nevoie de bani, îşi pregăteşte teza de licență.

20 februarie - Războiul produce suferințe. Sublocotenentul Nicola C. Mihail îmi scrie din Spitalul „Dr. I. Costinescu" din Piatra Neamț o scrisoare „emoționantă", care va rămâne document pentru istoria poporului român.

„Ştiu că sunteți bun si cu milă pentru cei necăjiți. Situația fiind critică, am curajul să vă cer un ajutor, în ziua de 25 februarie a.c. este comisia medicală. Urmează să mă prezint. Nu am altă pretenție decât să pot căpăta un concediu - până acest frig se va duce. Nu sunt laş, căutând a mă sustrage de la datorie. Tatăl meu a murit la Turtucaia, în 1916. Eu am rămas de la doi ani sub îngrijirea mamei neputincioase. A trebuit să sufăr toate lipsurile. Puteam scăpa de armată, dar am venit să nu fiu arătat cu degetul. Sunt concentrat din 1939. La decretarea războiului mă aflam în munții Bucovinei. Am mers pe jos în luptă cu inamicul până în ziua de 27 septembrie 1941, când am fost rănit la cap pe coasta Mării de Azov. Nu sunt complet sănătos, având mari dureri de cap şi un reumatism articular. Nu pot rezista frigului.

Vin a vă ruga, d-le Kirileanu, să puneți o vorbă bună pe lângă dl. dr. Enăchescu sau Bogdan, pentru a căpăta un concediu medical".

Ce însemna Războiul? Şi câte mii de astfel de cazuri nu sunt i

19 martie - Decebal a trecut pe la d-na Rainer si C. Meissner. Trebuie să-si tipărească teza de licență. Studenții au înaintat un memoriu la Decanat. Consiliul profesoral 1-a aprobat şi înaintat Rectoratului, însă acesta le-a spus că legea cere să se tipărească lucrările de absolvire. Urmează ca Ministerul Propagandei să dea fiecărui student câte zece mii lei, ceea ce reprezintă diferența între costul tipăritului de anul trecut până la prețul de azi. Constantin Meissner este bolnav.

5 mai - Istoricul G. Bezviconi îmi scrie că a recenzat lucrările lui Constantin Turcu, însă nu crede că articolul poate să apară în numărul recent al revistei „Cetatea". Aseară mi-a pus la poştă o broşură, extras din „Cetatea Moldovei". Este surmenat din cauza prea multor lucrări, în „Unirea Femeilor Române", revista recomandată de mine, a găsit materialul necesar, fapt pentru care îmi mulțămeşte. Acum face corectarea cărții „Scriitorii basarabeni din prima jumătate a secolului al

-lea". Este un capitol nou în istoria culturii şi deci a literaturii române. Din lipsă ani va avea greutăți cu tipărirea.

25 mai - Dr. G. Eustațiu îmi trimite cartea [?] cu dedicația: „Moşului Ghiță leanu care urmăreşte cu binevoitoare atențiune activitatea membrilor familiei ssner. în semn -de mare afecțiune".

75 iunie - Ion Diaconu îmi trimite volumul „Poezia populară de militărie a toiului din 1941", Focşani, 1942, însoțit de rândurile: „D-lui G. T. Kiriîeanu, ilui de suflet, închinare!"

19 iunie - Filosoful D. Guşti îmi trimite din Paris volumul:„La science de la realite ale" cu următoarele cuvinte: „Lui G. T. Kiriîeanu, cu veche prietenie şi admirație".

3 august - Decebal a început rnilităria în cadrai Facultății de Medicina erinară. După 20 de zile de instrucție urmează ca Marele Stat Major să-1 irtizeze la unitate. A predat cărțile date de mine părintelui Bobulescu, idemiei Române, d-lor [Emanoil] Bucuția şi Al. Rosetti.

7 august - în ziarul „Viața" aflu că un funcționar din Dorohoi are două sori ale lui T. Maiorescu, dar nu le publică. Am să-i scriu lui D. Furtună să se reseze de valoarea lor ştiințifică.

6 septembrie - Dumitru Caracostea, Directorul Fundațiilor Regale pentru

;ratură şi Artă, printr-o adresă îmi scrie că este de acord să pregătesc ediția a n-a a

rării - „Opere" de Ion Creangă, în 3000 de exemplare, cu introducere şi variante,

; trebuie să fie gata până la sfârşitul anului. La început urmează să primesc

1.000 lei, iar la predarea lucrării voi primi drept acont suma de 40.000 lei.

Schimbându-se împrejurările politice şi D. Caracostea înlocuit, ediția a Il-a a srei.lui Creangă nu mai poate fi realizată.

5 octombrie - După ce m-a vizitat. Constantin Turcu a plecat la Iaşi. A ajuns bine. A trecut pe la Minai Costăchescu şi Gh. Ungureanu. Şi-a propus să copie amicile Păltinişului si pe cele referitoare la Piatra.

7 noiembrie - Soții Ivoaie, italieni de origine, sunt rechemați în Italia. Din

iureşti îmi scrie, luându-şi rămas bun de la mine şi România. După terminarea

boiului, mă roagă să-i vizitez la Paîermo.

3 decembrie - Ing. D. Leonida îmi trimite volumul intitulat: „Problema rgiei în România", cu dedicația: „D-lui Kiriîeanu în semn de stimă şi amiciție", anunță o iama grea. Războiul continuă. Mii de vieți româneşti mor în fiecare zi. itru ce?

9

1943

3 ianuarie - Răspund celor ce m-au felicitat cu ocazia Anului Nou: D. Guşti, Em. Bucuța, C. Meissner, I. Teodorescu, A. Gorovei ş.m.a.

6 ianuarie - Deşi nu-1 cunosc, îi scriu lui Ion Breazu, prof. la Universitatea din Cluj - mutata la Sibiu —, felicitându-1 de ziua numelui şi pentru însemnata activitate desfăşurată ia revista „Transilvania" din Sibiu. „Din conținutul ultimului număr rezultă că publicația este o comoară de studii de afirmare a culturii şi a drepturilor noastre naționale [în] provincia românească de peste munți, unde este vatra şi izvoarele sfinte ale neamului daco-român. Dacă ar fi trăit V. Bogrea şi G. Vâlsan, pe care deseori îi vizitam la Cluj, s-ar fi bucurat mult, apreciindu-vă munca."

14 ianuarie - Directorul Arhivelor Statului din Iaşi a primit 70 000 lei de la minister pentru „Revista Arhivelor Moldovei". Dorind să scoată un număr, îmi cere nu numai colaborarea, dar şi părerea în legătură cu noua publicație.

21 ianuarie - Citesc în presă despre mersul războiului în Răsărit şi în Nordul Africii. Se anunță mari pierderi în oameni şi materiale din partea sovieticilor, în timp ce armatele germane păşesc peste tot victorioase cu pierderi minime, în Africa de Nord, încercarea Armatei a 8-a engleză de străpungere a liniilor germane la Suara a dat greş. Mareşalul Romei - comandantul armatei germane - este de neînvins, după minciunile scrise de ziarişti, în Germania a fost decretată mobilizarea generală a poporului.

24 ianuarie - Unirea Principatelor Române sărbătorită în tăcere de către români. Foamea, mizeria provocate de război, la care se adaugă numărul mare de răniți şi pierderi de vieți omeneşti, toate acestea fac ca poporul să fie trist. Numai ici şi colo, prin scoli s-a cântat şi jucat Hora Unirii.

26 ianuarie - Pericle Papahagi, profesor şi istoric, a trecut în neființă. De la acest om de ştiință ne-au rămas studii şi lucrări despre românii din Macedonia, în mijlocul cărora s-a născut şi a trăit o mare parte din viață. Publicațiile lui despre literatura poporană a aromânilor sunt cele mai însemnate izvoare pentru cu¬noaşterea vieții sufleteşti a fraților noştri de peste Dunăre. Volumul de peste o mie

igini de „Materialuri folcloristice" publicat în colecția lui Gr. Tocilescu în 1900 o adevărată comoară a folclorului aromânilor. Vara trecută Pericle Papahagi a în Piatra Neamț, venit să-şi vadă rudele. Cu această ocazie am stat de vorbă :e ceasuri.

27 ianuarie - Prof. dr. Socrat D. Lalu îmi trimite următoarele rânduri: lătate; dea D-zeu să nu fie raai rău țării şi nouă anul acesta, ca cel trecut. Iți dau •ni vei cere pentru Todică. în fine, am reuşit cu mult chin să scot cartea. Aceste a fascicole (« Diverse », Editura « Cultura », Bucureşti, 1943) mi-au cerat mult multă osteneală decât se vede. Şi cu toate acestea sunt mulțumit. Fie, orice, s că le-au tipărit! Ajunge-voi, să mai public ceva? Te rog, dă alăturatele scicole Bibliotecii Liceului « Petru Rareş » si nu spune la nimeni". Mă întreb de .tata mister?

îi răspund lui G. Juvara despre corespondența Emiliei Humpel, sora lui T. iorescu, lăsată, din cele spuse de soția lui C. Meissner, d-nei Mehiik, văduva fesorului I. M. Melnik din Iaşi. Emilia Humpel, după retragerea ei de la ducerea Institutului de fete, a plecat la Viena, unde a şi murit.

7 februarie - în sala Cinematografului „Regal" s-au desfăşurat lucrările ătorii Grupării învățătorilor Scriitori sub conducerea lui Mircea Ispir - V. Toni, t ministru. Preşedintele Asociației Generale a învățătorilor din România a vorbit pre scriitorul Ion Ciocârlan - învățător, în continuare, B. Iordan, Octav Sargetiu,). Petrari, V. Copilu-Ghentra, Dorian Grozan, B. Frunte, M. Stamate, au citit din ;rele lor.

în aceeaşi zi, seara, Apostol D. Culea a conferențiat despre „Costumul ional la români". Noaptea a fost găzduit de mine, în odaia de sus, cu vedere spre ahlău.

11 februarie - îi scriu prof. dr. Socrat D. Lalu, anunțându-1 că am primit :hetul cu prea frumoasele volume publicate în aceste vremi atât de vitrege pentru ar (voi, I şi II, „Diverse" - n. n.). „Am dat pachetul adresat directorului Liceului 'etru Rareş », iar volumele dedicate mie le-am cercetat nopțile trecute, petrecând isuri plăcute cu lectura paginilor unde prezinți cu atâta emoție despărțirea de edră şi de comoara de însemnări.

Bine ai făcut că. le-ai hotărât să dăruieşti tinerimii universitare atâtea povețe ndrumări din partea unui om stânt prm bunătatea nesfârşită pe care ai răspândit-o în tte părțile şi îndeosebi pentru cei tineri şi necăjiți şi pentru cei din vechea tierație, îndemnurile tale se potrivesc cu acelea din cartea lui Vâlsan, de curând stată la Casa Scoalelor - « Sfaturi pentru studenți ».

In bucata de la urmă, plină de hazul şi fericirea zilelor tale de pescuire pe ilurile Bistriței, ai avut bunătatea să pomeneşti şi de familia mea, încărcându-ne

pe toți cu prea multe laude, mai ales pe mine a cărui viață adesea îmi vine s-o asemăn în zburdălniciile ei cu donchihotisurile lui Cervantes. Câte iluzii de muncă pentru luminarea şi ridicarea sătenilor în mijlocul cărora m-am născut au fost zădărnicite de oameni şi împrejurări, iar vântul având ironia să mă azvârle tocmai spre Vavilonul bucureştean atât de nepotrivit sufletului meu; ba încă la Curtea Regelui unde mi-am risipit cei mai buni ani ai vieții, într-o muncă istovitoare încununată cu dizgrația regală a dărămătorului țării (Regele Caro! II - «.«.).

Şi totuşi nu mă pot plânge că n-am avut parte de cele mai scumpe si curate prietenii, oriunde mi-am petrecut viața. Numai două nume mi-au rămas odioase şi le ştii: Regele Carol II şi Prințul Nicolae."

24 martie - îl rog pe C. C. Giurescu să se ocupe de editarea „Documentelor de la Petru Rareş" culese cu atâta trudă de istoricul Mihai Costăchescu, pentru a fi gata până în 1946 când se împlinesc 400 de ani de la moartea lui Rareş.

8 aprilie - Scriu lui Em. Bucuța, mulțămindu-i despre prezentarea la Radio a cărții lui Nae Popescu despre Popa Todică, unchiul meu. îi relatez despre excursia făcută împreună cu prof. univ. prin Moldova de Sus şi coborârea cu pluta pe Bistrița şi urcarea pe Ceahlău.

Adolf A. Chevallier, fotograful artist m-a ajutat cu fotografiile lui, în înfrumusețarea ediției Creangă, scoasă în 1939, în schimb, uitucul de mine, am uitat să-i dau un exemplar: „De aceea te rog să mă ierți şi să primeşti cu aceeaşi inimă pe care o ai totdeauna față de mine alăturatul exemplar care mi 1-a adus un prieten de la editorul din Bucureşti".

1 mai - Primesc de Ia Perpessicius, „Opere" de Eminescu, voi. H/1943, cu dedicația: „D-sale, Domnului G. T. Kirileanu cu nestrămutată simpatie pentru cărturar şi editor, din partea unui umil învățăcel, devotat omagiu".

6 iunie - Grigoriu Romulus, elev în clasa a Vll-a de la Liceul Militar „Regele Ferdinand I" din Chişinău, îmi scrie mulțămindu-mi pentru cartea împrumutată - „Viața şi Opera lui I. Creangă" de Jean Boutiere.

16 iunie - S. Mehedinți, pe volumul „Opere complete", voi. II, 1943, pe care ffii-1 trimite, scrie: „D-lui G. T. Kirileanu, în anul aşteptărilor celor grele şi cu gândul la ce va fi mâine-poimâine în munții noştri".

6 iulie - Institutul de Istorie Națională din Bucureşti, luând în discuție contribuția mea la dezvoltarea culturii româneşti, m-a proclamat preşedinte de onoare aî secției locale a Institutului de Istorie Națională din Piatra Neamț.

12 iulie - Pisani nu mai este. A murit un mare ziarist pe care 1-am cunoscut rețuit. întreaga presă românească îi aduce un ultim omagiu.

Ştiri alarmante de pe Frontul de Răsărit. Trupele germane se retrag în urma tliei de la Karsk, Ce face presa? Dezinformează oamenii, evidențiind eroismul .sului german. Se pare că „bătălia" este pierdută.

14 iulie - Ultimul articol al lui T. Pisani (n. 1868) a fost închinat amplasării Hişmigiu a celor douăsprezece statui de marmură, amintind fiecare figura şi iele unui poet sau unui gânditor. M-am bucurat că amintirea lui T. Maiorescu primeşte cuvenita ei cinstire. M-am întristat că în alaiul celor doisprezece râtoriți, lipseşte Barbu Delavrancea. „Uitarea caut s-o îndrept vorbind de el aici, oltul acesta. Ochii cititorilor se vor opri azi, o clipă pe rândurile mele şi numele Barbu Delavrancea va fi pe multe buze. E si aceasta o cinste."

„Aici s-a întrerupt şirul ideilor, o oboseală subită, o nevoie de odihnă 1-au îrminat să amâne continuarea; citesc în «Universul», luni, 12 iulie 1943 -tră să ştie că sfârşitul său apropiat va lăsa fără sfârşit cea din urmă manifestare nei cariere dusă până la apariția aripelor Morții»".

16 august - Simion Mehedinți are mari planuri editoriale. Este vorba de editarea [sorilor lui P. Carp, o nouă ediție a Istoriei contemporane şi alte lucrări ale lui T. iorescu. C. C. Giurescu îşi manifestă dorința să-1 cunoască pe G. Juvara.

26 octombrie - Pe volumul,,Preoți de mir adormiți în Domnul", Bucureşti, 1942, Nicolae M. Popescu scrie: „Domnului G. T. Kirileanu, cu toată dragostea şi prețuirea".

3 noiembrie - Sunt surprins de măsurile statului luate împotriva evreilor. In Piatra amț conducerea Comunității Evreieşti protestează împotriva legislației antiiudaice.

8 noiembrie - Ziua onomastică a Regelui Mihai I este sărbătorită prin ierea de articole omagiale şi trimiterea de telegrame.

Mareşalul Ion Antonescu se adresează printr-o telegramă cetățenilor oraşului tra Neamț mulțămindu-le pentru simțămintele exprimate cu ocazia inaugurării itrului Național.

Presa locală şi centrală scrie despre succesele repurtate de Puterile Axei pe te fronturile din Europa, Africa şi Orientul îndepărtat. Discursul lui Adolf Hitler - ît ii; lata poporului german, cu ocazia a 25-a aniversări a întemeierii Partidului țional Socialist, a fost „optimist" şi plin de „speranțe".

30 decembrie - Mihai Costăchescu îmi urează „La mulți ani!" şi mă anunță la 7 ianuarie, anul viitor, de Sf. loan, va vorbi la Radio Iaşi despre Mănăstirea tna. Mă roagă să pregătesc o conferință cu amintiri vechi din Şcoala de Ia Iaşi.

1944

7 ianuarie - l. Teodorescu-Broşteni îmi scrie despre pățania lui Leon i Mrejeriu şi că regretă mult cele întâmplate Directorului revistei „Popasuri", fost

elev, care mi-a cerut să-i scriu ceva pentru publicația pe care o conduce.

8 martie - îi mulțămesc lui Em. Bucuța pentru cărțile pe care le-am primit:

1) „Focul viu" de Al. Vasiiiu-Tătăruşî şi 2) „Leonard şi Gertruda". îi trimit un exemplar din „Amintirile literare" ale lui Artur Gorovei.

Al. Rosetti şi Perpessicius se interesează de starea sănătății mele.

6 aprilie - în țară a intrat panica în oameni. Războiul este pierdut. Trupele ruseşti se apropie de fruntariile țării. Când văd lumea aiurită de grija avutului şi primejdiilor de tot felul, şi mă gândesc Ia putința părăsirii fără voie a adăpostului bătrâneților şi a hârțoagelor mele, atunci îmi zic: „Vai, ce fericit eram până acum şi ce bine ar fi dacă m-ar lăsa în bârlogul meu". D. Guşti şi Al. Lapedatu îmi scriu despre o eventuală plecare în refugiu a familiei mele împreună cu biblioteca mea documentară.

3 mai - Când sună alarma, ies din casă şi mă uit la găini, la câini, la păsările care zboară. Toate-s fără grijă. Numai oamenii sunt cele mai rele ființe de pe suprafața pământului. Si dezgustat de viață, de crimele civilizatorilor occidentali, mă preumblu pe alee aşeptând păsările cu clonțul de fier de la vremea de apoi.

10 mai - Leca Morariu mă întreabă de la care Creangă este manuscrisul chirilic aflat în păstrarea mea. Este îngrijorător de mersul războiului. Asupra Bucovinei se abat nori negri. In caz de Germania pierde războiul, lucru sigur, Rusia va trece la ciuntirea României. Pactul Ribbentrop-Molotov, din august 1939, rămâne în picioare.

16 mai - Manuscrisul aflat la mine a fost scris de Vasile Creangă din Broşteni. După ce a învățat la Şcoala lui Neculai Nanu, Vasile Creangă a fost dascăl la Biserica din Borca şi notar la Primăria de acolo. A fost căsătorit cu fiica preotului Ion Vasiliu (vară primară cu bunica mea, preoteasa Axenia, soția lui Popa Todică din Holda). Din caietul scris de Vasile Creangă, la 1844, iunie 20 (se apropie

enarul lui), s-a publicat în „Şezătoarea", voi. 18, (1922) oraţiile de nuntă. După irtea lui Vasile Creangă, văduva lui a dăruit manuscrisele bunicului meu după na, preotul Todică din Holda, cu care fusese coleg la şcoală lui Nanu.

îi recomand, pentru a culege mai multe informaţii, să ia legătura cu învăţă-.1 loan N. Popescu. folclorist, colaborator la „Şezătoarea" şi alte publicaţii din aflat în comuna Ştefăneşti, judeţul Vâlcea, de unde este şi părintele Bălăşel.

25 mai - Martha Rainer îmi scrie despre bombardamentele aviaţiei aliaţilor Ţlo-americane) asupra oraşului Bucureşti. Multe bombe au căzut în Parcul laparte, în apropierea casei ei. Sunt îngrijorat de pericolul în care se află prinţul bu Ştirbei, cu familia şi pictorul Şt. Popescu.

6 iunie — împărtăşesc îngrijorarea generalului Radu Rosetti în legătură cu ea Academiei, în urma bombardamentului american. Minai Costăchescu mi-a estit despre cele două bombe căzute pe clădirea Academiei Române, dar fără ;ăciuni.

20 iunie - Mi-au fost repartizate 7 vagoane de către Acadmeia Română tru a încărca biblioteca şi împreună cu nepoţii şi mama lor, Olga Kirileanu, să refugiez din Piatra Neamţ. Refuz plecarea. Două vagoane le ofer preotului Vlad. i oraş au plecat toate instituţiile şi notabilităţile. Străzile sunt aproape pustii, iar icnii, îngrijoraţi, nestiind ce îi aşteaptă.

4 august - S-ar putea ca inerţia şi resemnarea mea, care m-au făcut să rămân 'iatra, când toată lumea a fugit care încotro, să-mi fi fost de folos, încă din iunie, refuzat vagoanele trimise de Academie pentru a mă refugia.

Soţia fostului meu coleg de la Şcoala Normală „Vasiîe Lupu" din Iaşi, Gavril |rei (a ajuns general de artilerie), olteancă îndrăcită, îmi zicea că sunt fosilă, iar i-am răspuns: „Bine ar fi să fiu fosilă, dar eu ştiu că-s putregai! Din fosilă urne: ceva, dar din putregai nimic!..."

9 august - Duc la Brateş, COR-, Tsrcău cuferele cu documente (însemnări, •îspondenţă, note etc.), pentru a le ascunde de ruşi.

U august - „Ai făcut o faptă bună scăpând de la distrugere hârtiile Sturdza ni scrie generalul Radu Rosetti. Sunt de cea mai mare însemnătate pentru istoria tatei din anii 1901-1904 şi pentru pregătirea ei de război". După părerea lui nu >sit timpul de a fi date publicităţii.

l

l

23 august 1944 - După noua ofensivă rusă pe frontul Moldovei, a urmat hotărârea de evacuare a autorităţiior. Tunurile se auzeau apropiat, iar convoaiele

armatei germane în retragere dovedeau starea de descompunere a frontului.

De mare tristeţe eram cuprins după plecarea întregii mele familii în bejenie, iar eu singur în două case goale,,.

Toată lumea răsuflă blestemând fatala conducere, de până acum, ş-atâtea pierderi zadarnice... Iată că la Radio Bucureşti, de la ora 11 seara, vine bomba schimbării guvernului şi a încheierii armistiţiului cu Puterile Aliate. Guv[ern] demoratic din 4 partide.

Să vedem raţiunea armatei germane de la noi, precum şi atitudinea Ungariei. Le revers de la medaille! [reversul medaliei.]

Maiorul german venit în cartier la ora IVA noaptea a fost chemat la comandament.

24 august - Radio Romfânia] pe unde lungi nu funcţionează. »

Radio Bucureşti pe unda mijlfocie] vorbeşte alt glas. Vorbeşte clar, se pare a

fi moldovean. Ceteşte decretele de amnestie etc. Imnul regal f[oarte] leşinat si fals. Ceteşte tr[aducerea] în frfanceză] a proclamaţiilor.

Nemţii pradă în retragere. Ucid porcii, iau oile. Au ucis şoferi militari români si le-au luat camioanele.

Poliţia suspendase evacuările, apoi s-au încărcat din nou şi străzile-s pline de căruţele bejenarilor români şi a camioanelor germane. Românii spre Tazlău, şi germanii pe Bistriţa în sus...

Evreii se tem de atacul germanilor.

Românii zic că şi-au aşezat artileria pe dealurile din jurul Pietrii...

Radio Rom[ânia] de la 2 p. m.[14] dă muzică pop[ulară] în loc de radio¬jurnal !

La 2[14]'/i încetează lumina şi apa. Se zice că după ordinele armatei române la plecare

Cătră seară încep tunurile din Piatra, iar cele de pe front se aud apropiindu-se. Armata germană se va lupta în Piatra.

25 august - De dimineață se aud tunuri spre răsărit de Piatra. Se apropie

frontul. Apoi încep tunuri mari din Piatra. După plecarea maioruiui german care a

dormit la mine, pleacă la Dorna, vin soldații germani, întreabă unde se poate

cumpăra licheur şi mere. Ochesc prin odăi. Au devastat otelul „Regal", cofetăria şi

debitul de tutun de acolo. Prada [hefuirea] străzii Cuza-Vodă, casa văduvei

Strohminger a fost prădată noaptea de germani. Din ce-a mai rămas, aduce în casa

cumnatei. Parcă la noi ar fi mai mare siguranță!

213

Spre seară, tunurile bat mereu şi se adună în coloane tancuri şi cară de luptă, pleacă spre răsărit. La 10 încep explozii. Foc mare spre centrul oraşului... L noaptea stau de veghe îmbrăcat.

26 august - La 2 după miezul nopții, ultima mare explozie, apoi linişte

vă, până la 5, când încep tunurile şi pârâiturile care se apropie de oraş dinspre

Lt.

Pe str[ada] Şt[efan] cel Mare văd numai câteva căruțe cu cai.

Alături, la Grigoraş, masă cu scaune în grădină, unde au mâncat germanii, i casei şi a grădinii.

Mă mir că nu s-au văzut până acum avioane. Depozitul de benzină de peste arde...

Cinci nevolnici suntem în cele două case. La mine, eu şi invalidul mut şi fără un picior...

Si peste noi bate tunul şi pârâie mitralierele, căci germanii sunt pe Cozla, ;ica, Cârloman, iar ruşii vin de partea câmpului.

Umplu câteva geamantane cu haine şi manuscrise, pentru cazul când s-ar de casa. Si mă gândesc că eu am rămas între cărți ca țăranii care-şi lucrau intui la bubuitul tunurilor.

Se aud şi câteva avioane pe la 11. Pe la 12!/2 mare iureş se aude apropiindu-se, avioane ruseşti, apoi linişte şi iar trosnesc tunurile. Str. Ştefan cel Mare pustie.

Oare biserica şi turnul lui Ştefan cel Mare vor scăpa?

La 2 [14]Vi văd fum mare dinspre otel „Regal". Se vede că 1-au azvârlit în ;ând s-a auzit grozava detunătură

Vântul bate în susul Bistriței. Se mai vede un fum gros înspre gara veche.

Pe la miezul nopții încetează tunurile. Iar pe la l se mai aud câteva. Focul din ui oraşului continuă.

Şi timpul este de o limpezime rară,

27 august - Zi senină, răcoroasă. Noaptea f[oarte] chinuitoare de teama

ui şi a prădătorilor. La 2V£ se vede mare foc înspre Pângrați. Pesemne ardea o

:ă de cherestea.

Pe îa 5 trec patrule ruseştii pe str. Şt.[efan] cel Mare. Se aud pârâituri de liere.

La 6 o singură lovitură de tun pe Cozla. La 61Â alte lovituri de tun, din jos sau us?

Nemții ar fi plecat astă-noapte, după ce au prădat multe case... La 7'/2 se iese tunurile nemțeşti. Primejdia de foc continuă. La lO'/i trece o căruță cu trei ucişi de germani. Mai sunt alți trei si un copil de român ucis!

Prin grea cumpănă am mai trecut.

914

l

Doi soldați ruşi vin să cumpere țigări. Se vede că s-a găsit un binevoitor să spună că debitui de [ia] otel „Regal" este ținut de cumnata. Dar acest debit a fost devastat...

întrebând de ce atâtea cărți, le-am răspuns că-s profesor... :

28 august - Dorm dezbrăcat, dar cu grijă, căci bubuiturile de tun se aud în tot

cursul nopții, iar în oraş împuşcături.

Dimineața tunurile se îndesesc spre Ceahlău...

Biserica lui Ştefan a rămas neatinsă. Dar a căzut o bombă drept în fața ' clădirii Băncii Naționale, sfărâmându-i ferestrele. Otel „Regal" a fost devastat. , Restaurantul vecin a ars. Multe locuințe devastate... Germanii s-au aşezat pe dealul Bisericanilor şi de acolo bombardează Piatra.

29 august - Toată noaptea bubuituri de tun. Au fost bombe asupra oraşului, r

30 august - După miezul nopții, relativă linişte până la 6 dimineața, când iar

se aud bubuituri mai depărtate.

12 octombrie - Venind ruşii. Prefect de Neamț a fost instalat av. Ion Mătasă, omul cu mai multe fețe, care a trecut pe la toate partidele politice.

Primul ziar, aşa-zis democrat, a apărut în Piatra Neamț, scos de comunişti, a fost „Flacăra", condus de Constantin Luca si Mihai Bicaz.

20 noiembrie - Ion Lascăr - secretarul organizației P.C.R. - semnează în „Flacăra" art. „Să se respecte voința poporului", iar învățătorul N. Pintilie în art. „Basarabia" îşi manifestă dezaprobarea în legătură cu răpirea Basarabiei şi Bucovinei de către URS S,

După cum ne comunică mareşalul Curții Regale, Regele Mihai I a avut la dejun ca invitați pe d-1 Barton Bery, ministrul Statelor Unite în România, pe repre¬zentanții militari şi pe membrii americani ai Comisiei pentru aplicarea armistițiului.

24 decembrie - Nepotul Todică, medic militar îmi scrie din Moroieni, anunțându-mă că a fost la D-na Rainer în Bucureşti. Este foarte obosită din cauza insomniilor, nu mai vorbim de tristețea firească a pierderii bunului profesor. Este indignată de atitudinea prof. Tr. Popa, despre care susține că eu a-şi avea o părere bună. Todică, luându-rni apărarea, i-a spus că probabil eu î-arn privit din punct de vedere literar, iar nu ştiințific; că n-am ştiut că i-a făcut în ultimul timp zile fripte savantului.

1945

l ianuarie - Stau şi fac bilanțul evenimentelor anului 1944. România, nu tai că a pierdut războiul, dar i-a fost ciuntit şi teritoriul, pierzând Basarabia şi ovina. Trupele ruseşti s-au instalat ca trape de ocupație. Acum luptăm alături lusia împotriva Germaniei.

Pentru mine, anul 1944, a însemnat păstrarea cărților din biblioteca umentară, dar şi pierderea hârțoagelor pe care le-am ascuns în satul Brateş de pe sa Tarcăului. în septembrie trecut, când m-am dus să-rni iau îucruriie, n-am rnai it nimic, doar pe malul apei Tarcău, numai hârtii de ale mele, distruse de ploi.

7 ianuarie - Răspund lui Emanoil Bucuța, mulțămindu-i cu recunoştință tru trimiterea cărților: „Mircea cel Bătrân" de P. P. Panaitescu - cu multe critici idresa lui lorga si Giurescu, şi „Mitologia românească" scrisă de Marcel lescu a cărei alcătuire n-o prea înțeleg. Supun criticii mele această lucrare, care răspunde scopului arătat de autor în prefață. Cartea este o neorânduită îstecătură de bucăți luate de ici-colo.

Leca Morariu îmi scrie din Cernăuți că este vorba ca Facultatea de Teologie ie mutată la Suceava sau Iaşi. După mine, facultatea îşi are locul cel mai nimerit iuceava, capitala lui Ştefan cel Mare, ziditorul de mănăstiri.

19 ianuarie - Primesc scrisoare de Sa pictorul Şt. Popescu, membra de onoare \caderniei Române, prin care îşi manifestă regretul pentru pierderea lăzilor cu ți şi scrisori puse la adăpost pe Valea Tarcăului.

15 februarie - Se împlineşte un an de la moartea savantului Socrat D. Lalu, de o rară bunătate şi facere de bine. Ca filantrop, moştenindu-1 pe tatăl său, tnitru Lalu, a sprijinit artele şi cultura. A acordat burse şi a construit localuri de li cu G. D. Lalu, fratele său.

Şt Popescu este impresionat de trecerea în lumea veşniciei a prof. Fr. Ramei (1944), ivara, d-na Zarifopol, fata lui Constantin Dobrogeanu-Gherea şi atâtor alți prieteni buni.

24 mai - Em. Bucuța a vorbit ieri, 23 mai, la Academia Română despre G. Isan. Se împlinesc zece ani de la dispariția marelui savant. Mă gândesc dacă n-ar fi e ca Leca Morariu să scrie despre Vasile Bogrea. La anul se împlinesc, în tembrie, douăzeci de ani de la moartea acestui lingvist şi filolog. De asemenea,

în 1946, se împlinesc o sută de ani şi de la moartea lui Lambrior, cel dintâi filolog al nostru, atât de prețuit de Gaston Paris.

9 iulie - Una din nepoatele lui Ion Creangă, pe nume Elena Creangă, îmi scrie o emoționantă scrisoare, în care redă starea Casei Creangă, în urma terminării războiului. Ea se află acurn la Mănăstirea Varatec.

„Doresc a şti despre Dv. dacă sunteți bine si vă aflați acasă. Eu sunt refugiată de anul trecut îa M-rea Varatec. în noiembrie 1944 am plecat acasă să văd ce găsesc şi dacă pot ierna. A fost imposibil să mă mut: totul devastat, ferestrele sparte, mesele, şifonierul, paturile luate..., n-am nimic, m-au sărăcit... Cu anevoie am găsit căruță să mă duc acasă, cer foarte scump transportul, vitele sunt rechiziționate. Domnule Kirileanu, vă rog foarte mult, interveniți pe îa autorități, poate îmi mai dau un ajutor să pot pleca acasă, pentru că ştiu totdeauna ai avut durere, ați fost pentru ajutorul oricui.

De aici am auzit că la Humuleşti, la Casa Creangă, a murit Sofia Grigoriu. Rău mi-a părut de dânsa. Eu din casă am scos trusoul şi covoarele, restul a rămas, în două ceasuri a fost plecarea mea, eram bolnavă. Am vrut să rămân pe loc, nu m-a lăsat comenduirea."

6 octombrie - în şedința din 23 mai 1945 de la Academia Română, Emanoil Bucuță a susținut comunicarea intitulată: „George Vâlsan după zece ani". Pe extrasul primit scrie: „D-lui G. T. Kirileanu, pentru bunăvoința căruia a fost cu putință această comunicare academică şi o întoarcere printre noi după zece ani a unui suflet frumos ca George Vâlsan. Cu mulțumiri, Emanoil Bucuță."

24 octombrie - Situația politică a țării este pecetluită nu numai de prezența tru¬

pelor ruseşti pe pământ românesc, care se poartă mai rău ca pe timpul Regulamen¬

tului Organic, când îşi făceau de cap, dar şi de consolidarea puterii comuniştilor.

6 noiembrie - în neputința de a lucra ceva cu temei, scriu scrisori si aştept răspunsuri, ca să am iluzia că trăiesc în societate. Tot aşa cu însemnările pe fițuici: iluzia că lucrez.

25 noiembrie - Cu gândul la Buletinul „Mihai Eminescu" am copiat

viitoarele numere mai multe acte privitoare la moşiile Graşeni şi Ipoteşti ale

părinților poetului - găsite în Buletinul Oficial al Moldovei din 1853, pe care vreau

să i le trimit lui Leca Morariu.

3 decembrie - Primesc de la prof. Tatiana Găluşcă, folcloristă, volumul

„Mocanii -joc dramatic al românilor din Dobrogea", Sibiu, 1945, cu dedicația: „d-lui

G. T. Kirileanu, părintelui sufletesc, îi închin stima şi dragostea mea fără margini

pentru îndemnul la munca folcloristică şi primul cuvânt bun căpătat în drumul greu

al culegerii de folclor". , ,

->I nî •n îs

1946

7 ianuarie — Mersul evenimentelor interne şi externe ne sunt nefavorabile. Se mtă vremuri grele pentru intelectualitatea românească. Nu mai amintesc pentru ții oameni politici din perioada interbelică.

10 februarie - îi mulțămesc lui C. C. Giurescu pentru trimiterea cărții „Istoria nanilor", ediția a Il-a, şi pentru cinstea ce mi-a făcut, amintind numele meu în față. Anul acesta se împlinesc 400 de ani de la moartea lui Petru Rareş. îl întreb ;ă este posibilă editarea Documentelor Domnului Moldovei, iar de nu, propun să j facă o slujbă de pomenire la Probota.

14 februarie - îi amintesc istoricului Mihai Costăchescu că nu peste mult ip comemorăm 200 de ani de la moartea lui I. Neculce - cronicarul, propunându-i ierea unui articol pentru „Revista Istorică Română".

M< 17februarie - Aflând că prințesa Ileana se află la Castelul Bran îi scriu: .r

„Măria Ta,

Scumpă şi binefăcătoare a celor necăjiți!

Cu toate că de la plecarea mea cam silită din serviciul ce-1 aveam la Casa gală nu v-am mai dat semn de viață, cu gândul am fost deseori la Măria Ta, căci adăița Sihăstriei mele privesc zilnic chipul din acele fericite vremi când citeam preună la Palatul Cotroceni istoria şi geografia României - pe care fotografie ai is

aceste cuvinte: « Eu la lecția lui Moş Ghiță; între noi când sunt plictisită din id în când... 16 mai 1927 ».

Zâmbesc şi acum amintindu-mi că nu vă împăcați cu cuvintele cronicarului ron Costin că nu-s vremile sub cârma omului, ci bietul om sub vremi. Cred că în)calipticile zile ce mi-a fost dat să trăiesc în ultimul război prăpăstios, după toate e le îndurăm, cred că dați dreptate înțeleptului şi pățitului cronicar moldovean...

De la refugiații prieteni adăpostiți în regiunea Branului am aflat despre ivitatea ce desfăşurați pentru alinarea suferințelor şi a lipsurilor de tot felul. Vă eți închipui cât a fost de mişcat sufletul meu amărât văzând că ați întins mâna de tor până la mine care fiind numit moş acum 20 de ani, acum la vârsta de 74 de , sunt răsmoş! O duc greu pentru că, murind acum 20 de ani un frate al meu fără >re, a trebuit să îngrijesc eu de văduva lui şi de cei patru mici orfani. Până la

•

război îmi ajungea pensia, dar de când cu nebuna scumpete nu mai pot face față nevoilor. Noroc de câțiva prieteni binevoitori de aici şi de la Bucureşti, între care şi prințul Barbu Ştirbei şi d-na Măria Costinescu, că am putut avea lemn de foc iarna asta! Dumnezeu ştie ce ne mai aşteaptă L..

Adânc recunoscător pentru marele ajutor ce ați binevoit a-mi acorda, rog pe Dumnezeu să vă apere şi să vă dăruiască sănătate şi tot binele întregii familii, având numai bucurii din partea scumpelor odrasle, pe care sperăm că le veți aduce odată să vadă Bicazul şi Valea Bistriței, unde ați petrecut cu scumpii părinți în vara anului 1918,

Respectuoase sărutări de mână si închinăciuni de la vechiul devotat".

9 martie - Principesa Ileana îmi răspunde, prin scrisoarea din 4 martie 1946, următoarele:

„Nu pot să-ți spun ce plăcere mi-a fost să-ți primesc azi scrisoarea. Mii de mulțumiri. Mă-ntreb dacă chiar azi sunt de părerea lui Miron Costin. Fiind optimistă tot cred că deşi nu puteam stăpâni timpurile nu avem nevoie să fim subjugați de ele. Cred că se poate scoate binele din orice. Dumnezeu a fost bun cu mine, mi-a adăpostit soțul şi copiii şi mi-a lăsat posibilitatea să pot ajuta şi pe

alții. Am clădit un mic spital pentru răniți şi pentru populația din împrejurimi. I-am zis Inima Reginei, căci Inima Mamei se odihneşte aici, şi găseam că e cel mai desăvârşit monument ce i-1 puteam ridica.

Copiii mei sunt mari, frumoşi şi buni. Ştefan e la Liceul „Nicolae Filipescu" la Predeal (refugiat de la Mănăstirea Dealului) în cî. IV-a, Maria-Ileana (Minola, cum îi zicem) în ci. II, Alexandra în ci. I aici în gimnaziu mixt-Bran, Dominic în II primară şi Magdalena într-a-ntâia. Mica Elisabeta e singura acum fără carte. Tare mult aş vrea la vară să-i aduc pe cei mari cel puțin pe Valea Bistriței, dar transportul azi e greu. Vreau ca şi ei să cunoască şi să iubească locuri ce rni-au fost dragi.

Acum câteva zile am fost la Buftea. Prințul şi prințesa (Barbu şi Nadejda Ştirbei - n.n.) sunt cam suferinzi, dar acolo domneşte aceeaşi atmosferă de odinioară. La ei am auzit de greutățile în care te găseşti. Pe Mărie o văd din când în când la Sinaia, suntem foarte prietene. Am găsit că avem multe în comun. Adeseori mă gândesc la lecțiile ce mi le dădeai, păcat că nu eram mai cu băgare în seamă. Dar aşa-i tinerețea. Cărticica o dau Minolei căci ea e cea mai muncitoare dintre copii. Sper că-ți va sosi scrisoarea şi fotografia aceasta - suntem mulți, şi eu foarte mândră.

Cu drag, dragă Moş Ghiță, să nu crezi că te uitasem, dar timpul trece repede şi am cutreierat atâtea meleaguri şi atâtea evenimente s-au revărsat pe capul meu că mi-a scăpat să mai țin contactul. E cam ruşinos şi te rog să-ți ierți neatenta, dar recunoscătoarea elevă!"

23 aprilie — Sf. Gheorghe este sărăcăcios. Din țară primesc puține scrisori de felicitare cu ocazia zilei onomastice.

O1Q

4 iunie - Ion Teodorescu-Broşteni din Iaşi s-a apucat de scrierea unui ionar de moldovenisme. Mă bucură vestea primită, dar mă întristează ştirea ții Sofiei Nădejde, vrednica femeie şi marea scriitoare, suflet sfânt care a avut sa de suferit.

îi scriu lui Perpessicius despre apropiata comemorare a morții lui Eminescu, resându-mă de copierea manuscriselor poetului şi apariția noului volum.

17 iunie - Mă interesez despre starea sănătății oamenilor dragi: D. Guşti, S. ledinți, Leca Morariu, Radu Rosetti, S. Puşcariu etc.

7 iulie - Petru Groza s-a aflat duminică la Bacău, pentru împărțirea titlurilor jroprietate. Din Piatra Neamț au plecat zeci de camioane încărcate cu țărani. A ; prezent şi generalul Filip Agricola însoțit de o companie militară. Petru Groza, nul-ministru al guvernului a vorbit o oră şi jumătate: fleacuri şi iar fleacuri.

9 iulie - Domnişoara Gherciu, fostă amantă a lui Ică (Mihai Antonescu), a craiului Aldea si în cele din urmă a lui Petru Groza, era în acelaşi timp şi Dană în serviciul anglo-american. Dorind să plece în străinătate cu generalul lea şi-a vândut casa din Herăstrău, dar ruşii nu le-a dat voie. Atunci, d-ra erciu a propus să le vândă secretul complotului Aldea.

Sculptorul Mihai Onofrei a fost epurat din serviciu pentru că a făcut bustul Ion Antonescu. Acum lucrează la statuia lui Petru Groza, noul prim-ministru al mâniei.

14 iulie - Renta de stat care îmi aducea venit de 12 000 de lei anual îmi

icura suma trebuincioasă pentru plata anuală a servitorului. Acum cu această

na nu pot cumpăra un kg de caş. Halal conducere economică a bietei noastre țări.

emiterea rentei mi s-a dat garanția că se va respecta cursul monedei de la

^mental facerii împrumutului.

27 iulie - Am auzit că Moscova a respins pretențiile Angliei şi ale SUA de a

pune României şi Bulgariei condiții care le ar atinge suveranitatea de stat în

;stia Dunării, pe motivul că Rusia este apărătoarea independenței popoarelor

canice. Minciuni. Noi ştim unde au ajuns independența" şi suveranitatea

mâniei! In acelaşi timp comandantul trupeior sovietice din Ungaria, aflat la

dapesta, a declarat guvernului maghiar că poate încheia legatari diplomatice cu

mânia si Bulgaria. Vai de noi, state.

28 iulie - Radio-Bucureşti înşiră faptele bune ale guvernului Groza. între

ele, aminteşte despre medicamente din belşug, care au ajuns în cele mai

îndepărtate sate ale țării. Dacă este aşa, de ce Spitalul din Piatra Neamț este lipsit de toate, bolnavii neavând nici medicamente, nici hrană.

Scriu prietenului Ştefan Popescu aflat, în mare suferință, în Bucureşti.

29 iulie - Primesc vizita lui Lecca Morariu. Nevrând să rămână la Universi¬tatea din Iaşi, s~a dus la Bucureşti de unde a fost dat afară din învățământ. Democrația adevărată cere ca lumea să fie informată cinstit despre toate faptele economice, culturale şi politice. Ziarele şi Radioul ne dau până acum numai minciuni.

14 august - „Adevărul" din 3 august dă fotografiile celor patru miniştri de externe ai Marilor Puteri. Pe când Molotov este prezentat frumos, ceilalți sunt redați hidoşi, în caricatură: Bidault-copilandru, Byrnes- ridicol iar Bevin-grosolan.

20 august - Prin Nicolae Axiniei am ştiri despre Torouțiu. îmi este sufletul întristat de pierderea unor oameni ca Victor şi Aurel Morariu şi de greutățile ce apasă pe umerii bunului prieten, Leca Morariu.

23 august - în timp ce ministrul Iugoslaviei de la Atena este rechemat la Belgrad, ca urmare a atacurilor presei greceşti împotriva lui Tito, Turcia, Anglia şi SUA fac schimb de note cu sovietele în privința Dardanelelor.

La Bucureşti se aniversează doi ani de la eliberarea României de către trupele sovietice şi întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Regele Mihai I şi corpul diplomatic ascultă la Ateneu discursul de politician al lui Petru Groza.

27 august - Răsfoind colecția ziarului „Adevărul", dau peste numărul din 25 iulie curent, unde Brănişteanu afirmă despre cuvântarea lui Ion Mihalache că el vede mult neocomunism acoperit. Se plânge că nu se face propagandă pentru stabilirea antiiudaismului; fără să vadă că faptele şi purtarea evreilor provoacă indignarea românilor. Ei dețin toate posturile cheie în economie, cultură, viața politică şi de. stat. La Piatra Neamț câțiva evrei s-au retras din P.N.Ț., în urma discursului lui Ion Mihalache, cu intenția de a se înscrie la comunişti.

29 august - Radio-Bucureşti reproduce mereu articole din, jPravda" prin care se critică țările imperialiste că ar exercita presiuni asupra statelor esî-europene. în special, ruşii acuză imperialismul englez, ca şi cum acesta ar fi

singurul imperialism în Europa. Despre imperialismul sovietic n-avem voie să vorbim ?

Generalul Gârbea îmi aduce cărțile împrumutate şi îmi spune că au fost scoşi din armată cei mai buni ofițeri, toți capii de promoție, între care şi el.

221

23 septembrie - Scriu lui A. Sacerdoțeanu despre primirea „Revistei ivelor", voi. VI (1944—1945), mulțămindu-i pentru articolul închinat lui L A. [ulescu-Pogoneanu.

Sunt vizitat de G. D. Lalu. Este mulțumit de mersul evenimentelor politice.

23 octombrie - Perpessicius a scris un articol despre pesonalitatea lui Em. :uța la moartea lui, iar la Radio nu s-a vorbit nici un cuvânt. Arn citit cu plăcere ;baterile Academiei Române. S. Mehedinți a fost scos din casă, iar biblioteca fiscată. Mă interesez de starea sănătății pr. Nae Popescu.

l noiembrie - îi scriu lui Lecca Morariu anunțându-1 de moartea lui Em. :uța şi despre veştile primite de la Torouțiu. Livia, fiica lui T. Maiorescu, a murit Câmpulung. A fost înmormântată la Bucureşti, alături de tatăl său.

7 noiembrie — Primesc de la Al. Lapedatu vestea că la Țăndărei, județul mița, au fost găsite manuscrisele rămase de la Narcis Crețulescu. Ele au fost ițe la avocatul Alexandru Crețulescu, nepot de-al arhimandritului.

25 noiembrie - C. Argetoianu cuprins de dorul țării a ticluit o scrisoare are aderențele sale la ideologiile democratice actuale. A uitat oare aşa de repede germanismul şi legăturile cu financiarii Berlinului ?

Scriu lui C. C. Giurescu că am primit de la părintele C. Mătasă scrisoarea din i octombrie împreună cu 300 000 lei, acont pentru manuscrisele şi micile ari, care urmează să i le trimit; referitoare la istoria economică din valea ;riței, la sate răzăşeşti şi de clăcaşi, la o veche mănăstire etc.

Daniel Constantinescu mi-a adus de la S. Mehedinți extrasul cu „O turisire despre creştinism", îi scriu că am aflat din presă despre comunicarea de Academia Română, „Bătrânețea în cadrai muncii pentru cultură", precizându-i ortanța acestei lucrări şi influența ei asupra celor bătrâni, a pensionarilor.

28 noiembrie - în legătură cu rezultatul alegerilor electorale refuz să tentez. In urma acestei victorii declarate şi impuse în mod democratic, puterea mnismului se consolidează. Teroarea împotriva celor care au slujit monarhia şi

iile regimuri va fi necruțătoare. Moscova dictează, iar securitatea, având în stă consilieri sovietici, execută ordinele.

14 decembrie - Părintele profesor Vasile Gheorghiu mi-a citit scrisoarea, care îl roagă pe Stoilov, aflat la Paris, să intervină la conducerea statului, în îrea integrării profesorului Lecca Morariu în învățământ. La rându-mi, am scris i lui I. Nestor în această privință, dar n-am primit nici un răspuns.

1

Răspund lui Torouțiu, după mai multe luni, fiindcă am ajuns la bătrânețe greoi la scris, iămurindu-1, că nu sunt supărat. Față de el am numai iubire şi sinceră prețuire pentru contribuțiile folositoare aduse culturii noastre naționale. Scrisorile lui P. P. Carp pe care voiam să le public în „Convorbiri literare", cumpărate de la un anticar, i le-am dat spre studiere tânărului G. Juvara. Aştept apariția lucrării despre exegeza eminesciană.

26 decembrie - Primesc de la S. Mehedinți scrisoare, prin care îmi mulțămeşte pentru rândurile „Din manuscrisele lui Eminescu". Este amărât de luarea samavolnică a casei şi a bibliotecii, îmi cere să fac observațiile marginale pe „Operele complete", când vor apare.

28 decembrie - Trimit lui Lecca Morariu două extrase, întrucât într-o scrisoare din anii trecuți m-am cam probozit în chestia luptei contra neologismelor de prisos. La anul viitor putem sărbători centenarul acestei lupte.

30 decembrie - Ştefan Popescu din Bucureşti îmi scrie: „Cu multă emoție am

citit rândurile ce mi-ai adresat pentru ziua mea, căci şi eu în ultimul timp am pierdut

mulți prieteni si din ce în ce mă simt mai singur. E tristețea fatală a bătrâneței... Tot

ce ne mai putem dori e să fim sănătoşi, câte zile ne-o mai da Dumnezeu, ca să

n-avem prea mult de suferit, încolo, mai ales în vremurile de azi, să cauți să te

strecori prin dificultăți şi să-ți păstreze nervii întregi, să ai pe cât se poate o sănătate

suportabilă.

Planuri de viitor nu mai putem face, trebuie să ne mulțămim cu ce ne-o îngădui Domnul! Aş dori să te văd pe la noi, măcar pentru câteva ceasuri, să stăm la taifas. Dar cu greutățile de călătorie de azi nu prea sper... Nici eu n-am putut părăsi Bucureştiul în vara trecută şi cu atât mai mult în vara viitoare, nu văd posibilitatea să mă duc undeva la lucru. Foametea din multe părți ale țării şi, chiar unde nu-i foamete, scumpetea şi banditismul hotelierilor te înspăimântă, în plus nicăieri nu te găseşti mai bine ca acasă şi când ai ajuns la bătrânețe trebuie să te potoleşti. Destul cu himerile!"

Artistul are 74 de ani. Este bolnav şi se simte bătrân.

31 decembrie - îmi scrie S. Mehedinți. Fiind despărțit de casă şi de

bibliotecă, stă ca un copac, răsturnat de vânt şi cu rădăcinile pe jumătate rupte.

•ho

2 ianuarie - Un An Nou sărăcăcios si trist. Cine ştie ce ne mai aşteaptă^

>und celor din țara care m-au felicitat cu ocazia sărbătorilor de iarnă. i

5 ianuarie - Ion Muşlea din Cluj, îrni confirmă că a primit aproape după un an, zece lucrări pe care i le-am trimis prin profesorul Giuglea. Mă roagă să-i trimit prin i manuscrisul lui luliu Tuducescu (culegerea de folclor bănățean) şi să-i dau /a date biografice despre Al. Vasiliu-Tătăruşi, Gh. Madan şi Petra Gheorghiasa.

7 ianuarie - Scriu lui L Al. Brătescu-Voineşti, exprimându-mi durerea în tură cu vestea primită, a trecerii părintelui său în lumea de dincolo, vrednic irator şi cântăreț a[l] frumuseților Bistriței şi primitivelor ei locuri.

2 februarie - Simion Mehedinți îmi trimite cartea „Premise si concluzii la Terra, ntiri şi mărturisiri", Bucureşti, 1946, cu dedicația: „D-lui G. T. Kirileanu, strajerul riței şi-al munților, din partea unui « om de munte », cu toată afecțiunea".

15 februarie - îi scriu lui C. C. Giurescu, explicându-i, că din cauza bolii î, n-am avut timp de scris, aşa că am întârziat cu trimiterea unor materiale, îl să-mi trimită lucrarea tatălui său C. Giurescu, apărută în 1912, despre plăieşi. nintesc despre condițiile grele de viață pe care le trăieşte istoricul Mihai :ăchescu, în laşul înfometat.

19 februarie - Pe masa mea de lucru stau scrisori şi ziare. După îndelungata

boală încerc să fac ordine. Mă ajută şi nepotul Nicolae Kirileanu, ofițer venit

prizonierat, tocmai din îndepărtatul Murmansk, la intervenția ambasadorului

ez la Bucureşti.

10 martie - Em. Bucuța a primit de la mine scrisorile lui G. Vâlsan pentru a udia. După moartea lui, moştenitorii au sigilat biblioteca. Torouțiu, pentru a în stăpânirea lor, este bine să ia legătura cu soția lui, Lucia Borş-Bucuța.

20 martie - Cer lui Gh. Ungureanu, directorul Arhivelor Statului din Iaşi, rmații despre moşia Schitului Hangu.

Guvernul Groza acționează din plin asupra vechilor sprijinitori ai regimurilor politice trecute. Lupta se duce împotriva moşierilor, industriaşilor, politicienilor vechi şi intelectualilor. Vai de noi, ce ne aşteaptă!

21 aprilie - Sosind de la Bucureşti, nepotul Grigore, o dată cu scrisoarea de la Chevallier mi-a adus şi comoara de fotografii făcute pe Valea Bistriței, fi scriu artistului fotograf, mulțămindu-i pentru acest neprețuit dar izvorât din frățeasca dragoste şi din jalea depărtării de scumpele locuri natale. Zilele acestea m-a vizitat dl. Petil, actualul fotograf al Comisiei Monumentelor Istorice, îi trimit cartea cu două poze, din două pagini însemnate cu cruce roşie, pentru a le fotografia. Una pentru mine, iar cealaltă pentru părintele Cojocaru.

23 aprilie - De ziua mea onomastică îmi urează „mulți ani" nepoții şi cunoştințele apropiate din oraş. Discut despre viața politică a țării cu Vasile Şoarec, fostul şef al Baroului Avocaților, atât de prigonit de regimul de azi.

12 mai - Din Bucureşti, îmi scrie George Juvara, informându-mă, că a trecut pe la Adolf Chevallier, pe care 1-a găsit îmbătrânit şi abătut, la gândul repatrierii în Elveția. A trecut [şi] pe la S. Mehedinți, dându-i plicul pentru C. C. Giurescu, după care a poposit la Torouțiu, discutând despre comemorarea, în iunie, a treizeci de ani de la moartea lui T. Maiorescu.

23 mai - Scriu lui Constantin Turcu şi lui Mihai Costăchescu din Iaşi, mulțămindu-le pentru ştirile date despre I. E. Torouțiu, care a tipărit cele 12 volume de „Studii şi documente literare", a doua ediție.

Prigonirea împotriva „foştilor" se întețește. Au loc arestări. Mulți fruntaşi politici sunt arestați. Gh. V. Măcărescu - fost deputat de drept în Parlament din partea Partidului Național Țărănesc, apropiat lui luliu Maniu, Ion Mihalache ş.a.- pentru a nu fi arestat a trecut în clandestinitate. Securiştii caută peste tot, dar fără rezultat. Se zvoneşte că ar fi fugit peste hotare. Vasilică, fiul lui, proaspăt absolvent al Facultății de Drept, pregătit de Tătărescu pentru diplomație, a fost scos din Ministerul de Externe.

3 iunie - La Iaşi intensă activitate literară. Constantin Turcu se preocupă de scoaterea unei ediții Creangă. A grupat materialul pe care îl are în manuscris astfel: Amintiri din copilărie. Amintiri despre alții. Poveşti si povestiri. Didactice. Diverse. Vocabular, îmi cere ilustrații şi dacă este posibil, de cele făcute de Chevallier. Mai mult, mă roagă, să scriu un scurt cuvânt pentru lucrare.

7 iunie - Constantin Turcu îmi trimite completare la scrisoarea din l iunie (primită pe 3), anunțându-mă că, în toamnă, o dată cu lucrările: „Bălcescu" de P. P.

aitescu, „Ion Ghica"<fli^^Boit6^ff,:,KogălnidS&îu" de Dan Smionescu, va apare

oua ediție Creangă. «'.toi •'«« ' *

nîrt<:, lor-.'

75 JM//C - George Bezviconi se afirmă în istoriografia românească. In urmă o lună am primit lucrarea lui monumentală: „Călători ruşi în Moldova şi ntenia", 1947, apărată sub îngrijirea Institutului de Istorie Națională din ureşti. îi scriu amintindu-i că la indicele numelor lipseşte Lev Tolstoi, care ne-a .t amintiri mişcătoare despre Bucureşti, în timpul şederii sale. De asemenea, este Da de Malinovski, consul rus la Iaşi, amintit de Em. Bucuța în revista „Gândirea" le alți scriitori români: lacov Stamati şi Veniamin Costachi - mitropolit! ai [dovei; C. Erbiceanu, A. V. Urechia şi A. D. Xenopol.

24 iulie - La Cluj, Th. Capidan şi-a propus să scoată un dicționar toponimic ian, intenție susținută într-o comunicare recentă în cadrul Academiei Române, îi u susținându-i inițiativa, însă până atunci ne apasă ruşinea lipsei Marelui Dicțio- geografic al României şi faptul că nu ne-am învrednicit a avea după Unire un ionar geografic pentru Transilvania, sarcină pe care o avusese prof. Mereuțiu.

26 iulie — Scriu prietenului Şt. Popescu despre familia Lalu, făcându-i itația să vină la Piatra Neamț. Frumusețile Bistriței îl aşteaptă.

30 iulie - A. Chevallier mi-a cerut volumul din Arhiva românească şi ultimul îtin lunar al Academiei Române, îi trimit volumul din Arhiva românească cu retul că n-am fost în stare a-1 răsfoi până la capăt, scăpându-mi articolul lui ;oneanu care publică „însemnările" lui T. Maiorescu, M-ar interesa cartea: tlătoria Regelui Mihai I în părțile domene" de I. Conea. De la Radu Mircea lează să primesc broşura lui Emil Vartosu.

l octombrie - Mă gândesc la fruntaşii țărănişti implicați în Procesul marii lari. Istoria îşi va spune cuvântul despre fărădelegile comuniştilor. Constantin «ilă, bunul prieten, fost coleg de şcoală la Institutele Unite se află în închisoare.

l noiembrie - Gh. Ungureanu - directorul Arhivelor Statului din Iaşi -găteşte o lucrare închinată țărănimii. Mă întreabă despre dosarele oficiale rete asupra răscoalelor țărăneşti din 1907, de care are nevoie, îi dau informațiile esare, rugându-1 să păstreze tăcere asupra numelui meu, deoarece cât sunt în ;ă arn o datorie de discreție ca fost bibliotecar al Casei Regale. „Aceste dosare d luate de Ionel Brătianu spre păstrare în arhiva sa personală, opoziția a testat, iar P. P. Carp a vorbit în Parlament, cerând dosarele să fie restituite la livele Statului. Deoarece opoziția voia să le folosească împotriva partidului ral şi să se producă astfel agitații nefolositoare, regele Carol I a dat ordin ca

aceste dosare să fie aduse spre păstrare la Biblioteca Regală prin mijlocirea mea. în timpul războiului din 1916-18, aceste dosare cu alte acte au fost evacuate în lăzi metalice la Dobrovăț-Vaslui, tot prin mijlocirea mea. După încheierea păcii, lăzile cu documente au fost aduse înapoi la Palatul Regal, unde lăzile s-au păstrat încuiate până la pensionarea mea în iunie 1930. De atunci nu ştiu ce se vor fi făcut cu acele lăzi şi mi-e teamă să nu se fi rătăcit când cu dărâmarea şi cu refacerea Palatului Regal".

Aflându-mă în Moldova, am răsfoit aceste dosare şi am constatat că nu cuprindeau mare lucra. Probabil că documentele mai interesante nu au fost restituite de Ionel Brătianu. Ii recomand să caute colecțiile ziarelor „Adevărul" şi „Neamul Românesc" din 1907.

12 decembrie - Soarta scrisorilor lui G. Vâlsan pe care i le-am împrumutat lui Em. Bucuța este rezolvată. Ele au ajuns la Torouțiu, fiindu-i înmânate de

Lucia Borş-Bucuța. îmi propun să pun ordine în corespondența cu ceilalți oameni de seamă: V. Bogrea, S. Puşcariu, Mihai Lupescu.

16 decembrie - Pe lucrarea „De senectute..." 1947, Simion Mehedinți notează: „D-lui G. T. Kirileanu cordiale urări din partea unui bătrân".

31 decembrie - în Ajunul Anului Nou primesc scrisoare de la Şt. Popescu din Bucureşti, care mă anunță că anul 1947 a fost un an blăstămat. Soția i-a căzut pe ghiață, şi-a rupt brațul, pentru care a stat în spital o lună, iar el, operat de prostată a stat o lună şi jumătate în sanatoriu. Intervenția chirurgicală i-a făcut-o dr. Burghelea, cel mai mare specialist.

Plecând la Constanța să lucreze şi cum vagonul avea toate geamurile sparte, a răcit.

„între timp a venit stabilizarea - îmi scrie Şt. Popescu - şi catastrofa; pierderea economiilor făcute pentru ca să ai o bătrânețe liniştită... acum trăim, vânzând la săptămână sau zece zile un pachet de acțiuni şi trăim înspăimântați că vedem că se apropie fundul sacului. Răceala mea de pe vară care îmi dădea continuu dureri de spate, din ce în ce mai mari, s-a întețit. Doctorul spune că-i pieurită. De două luni aproape stau în casă cu îngrijiri, cu injecții, cu doctorii care nu se găsesc, cu doctori, cu consult, cu dureri din ce în ce mai mari.

Acum au găsit că am spondeloză: un fel de umflătură de la vertebre, de origine reumatică, care apasă pe nervii ce ies din măduva spinării. Durerea în timp de criză e îngrozitoare; am 5-6 crize pe zi care țin cam o jumătate de oră, iar noaptea mă împiedică să dorm".

Regele Mihai I, sub presiunea comuniştilor, a abdicat. Mă gândesc acum, ce-o fi la Palatul Regal ? Mare vânzoleală, atât la nivelul curtenilor mari cât şi în rândul funcționarilor.

1948

••

rt

7 ianuarie - Anul care a trecut a fost trist, dominat de evenimente neplăcute: ari, procese politice, abdicarea suveranului ş.a. Serbările care au avut

loc, la 30 mbrie, au fost silite, organizate şi privegheate de activiştii de partid vânduți or.

3 ianuarie — Răspund prietenilor din țară. Perpessicius, Al. Rosetti, Mihai ăchescu, S, Mehedinți, I. Lupaş ş.a. Nu-i uit pe l. Lupu , profesor la Liceu! •nat din Iaşi, vechi prieten, arestat pe nedrept, după rebeliunea legionară din arie 1941. Pentru a-1 scoate din Lagărul de la Tg. Jiu, am fost nevoit să-i scriu lucătorului statului, lui Ion Antonescu.

6 ianuarie - Primesc de la istoricul I. Lupaş scrisoare, prin care mă anunță că tenentul N. Kirileanu, nepotul meu, 1-a vizitat, înmânându-i cele trimise de ;. La rându-i, îmi trimite câte un exemplar din volumele IV şi V - „Studii de ie" cu rugămintea ca după lecturarea lor să-i transmit cu toată sinceritatea :rvațiile mele.

W manie - Prin scrisoarea din 8 martie curent, Artur Gorovei îmi transmite mațiile despre Gheorghe Vrabie, din Bârlad, doctor în folclor cu studii în Berlin. .r Gorovei are de gând să scoată ..Şezătoarea" împreuna cu î. Muşlea la Cluj.

30 martie - Sunt bolnav. Am avut o pneumonie pe care am tratat-o cu :ilină. Scriu M Torouțiu, spunându-i, că am aflat din „Adevărul" despre moartea iui lec şi să nu uite să se ocupe de găsirea corespondenței avute cu St. O. losif.

12 aprilie - La Bucureşti, Adolf Chevallier se pregăteşte sa plece în Elveția. spund la recomandata din 10 aprilie pe care o trimit prin nepotul Grigore. leanu. îi amintesc sa discute cu Grigore despre clişee şi cele -două lădițe vechi se află la mine.

16 aprilie - De ziua onomastică, S. Mehedinți îmi trimite o lungă scrisoare țită de felicitări şi urări de bine, multă sănătate să pot împlini munca de cărturar «stei țări. Scrie lucrarea: „Genealogia ştiințelor şi geneza istoriei Universale".

23 aprilie - Nepotul Grigore îmi spune că Şt. Popescu este grav bolnav în Bucureşti. Eu i-am scris la 20 ianuarie curent, dar n-am primit răspuns.

10 mai - Simțindu-mă mai bine, în urma bolii pe care am avut-o, gândindu-mă la un sfârşit neaşteptat, m-am apucat de aranjat hârțoagele în bibliotecă. Am început cu cele privitoare la Creangă. Dând peste corecturile făcute de Lecca Morariu la povestea „Ionică cel prost", observ unele îndreptări necorecte, îi scriu, explicându-i adevăratul sens al cuvintelor. La rându-mi, îl rog să-mi explice sensul cuvintelor „sabia duhului" din „Amintirile lui L Creangă",

întrucât văd că prof. Yves Auger de la Universitatea din Cluj, în cartea lui tradusă în franceză, dă o explicație diferită de a mea, care se bazează pe texte din cărțile bisericeşti.

16 mai - Gh. Ungureanu, la Iaşi, descopere noi documente în legătură cu şcoala lui Baloş de la Broşteni. Ea era denumită şi pension.

Ascult la Radio şi mă crucesc de minciunile care se spun despre Armata Roşie, despre Stalin şi cultura sovietică. Comisarii sovietici sunt peste tot, pentru a ne ajuta să apucăm pe o „cale" nouă, aceea a socialismului.

6 iunie - Leca Morariu îmi laudă scrisul sigur, clar şi atât de pilduitor, de

cuviincios, îmi recunoaşte tinerețea sufletului, îmi scrie că mi-a trimis cartea lui

[Valeriu] Anania, iar celelalte urmează să sosească. Regretă că are interdicție de a

publica. Apeciază articolul lui Aug. Z. N. Pop, prin care omagiază personalitatea lui

G. T. Kirileanu.

Primesc telegramă de la Simion Mehedinți, prin care mă anunță că am fost primit membru de Onoare al Academiei Române. Surprinderea a fost mare, iar bucuria, în aceeaşi măsură. Noaptea m-am gândit la truda mea de o viață pusă în slujba culturii româneşti, la îndemnurile lui T. Maiorescu, N. lorga, Ai. Philippide, Mihai Lupescu, Sextil Puşcariu şi alți oameni mari.

7 iunie — Scriu lui S. Mehedinți că, în momentul anunțului primit, de onoarea

ce mi s-a făcut din partea Academiei Române, eram în cerdacul sihăstriei mele,

alegând cărțile privitoare la revoluția de la 1848, pentru organizarea unei expoziții.

Şi tare m-am mirat că Andrei Şaguna n-a fost socotit vrednic prin această expoziție,

organizată - aşa cum îmi spune profesorul respectiv - pe baza unei tematici stabilită

de tovarăşii de la partid.

Am citit şi recitit telegrama şi nu mă puteam dumiri asupra acestei neaştep¬tate şi prea mari cinstiri ce mi se face din partea Academiei. Am fost în viața mea un pasionat adunator şi cetitor de cărți şi documente vechi, dar asta n-ajunge să merit asemenea mare cinstire, cuvenită numai fruntaşilor culturali... Se vede că d-voastră şi alți prieteni binevoitori ați voit să confirmați o vorbă cu care T. Maiorescu aprecia modestia mea, zicând că aş fi dintre acei cei au mai mult înlăuntru decât în afară.

22Q

Ziua de 5 iunie, mi-a adus bucurie, satisfacția muncii mele, dar şi mare ;re, văzând ce se întâmplă cu viața culturală a țării.

U iunie - Naționalizarea fabricilor. Este lovitura cea mai mare dată jrietarilor întreprinderilor industriale. Modelul rusesc se aplică şi la noi.

14 iunie - Impresionat de cele petrecute în țară şi neştiind ce mă aşteaptă în :>r şi care va fi soarta cărților mele, îi scriu prea bunului prieten - generalului ;etti -, „mulțămindu-i, pentru cuvintele calde rostite în cadrul Academiei, pentru ; nu-mi voi putea arăta recunoştința decât prin darul cărților rare şi al luscriselor vechi ce mi-au mai rămas după pierderile din ultimul război", îi lit o notiță asupra unei anaforale din 1824, în care este vorba de un strămoş al eralului Rosetti.

75 iunie - Aflu că la 9 iunie 1948, prin Hotărâre de Guvern, Academia Tiână se transformă în Academia Republicii Populare Române. O dată cu asta, au fost scoşi din Academie, toți oamenii de ştiință români (conform art. III) z, prin activitatea lor, „s-au pus în slujba fascismului şi reacțiunii, dăunând prin asta intereselor țării si ale poporului".

Eu nu am fost cruțat, deoarece am fost slujbaş la Casa Regală şi susținător al imurilor politice burghezo-moşiereşti.

20 iunie - Prin adresa nr. 3701, din 18 iunie 1948, mi se aduce la cunoştință

am fost ales, în şedința de 5 iunie, Membru de Onoare al Academiei Române,

omunicându-vă acest vot, scrie Tr. Săvulescu, secretarul general, vă rugăm să

miți, Stimate Domn, încredințarea distinsei noastre considerațiuni".

21 iunie - Făcându-mă că nu ştiu despre scoaterea mea din Academie, o dată

S. Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, I. Lupaş, Radu Rosetti, C. C. Giurescu şi

ilți alți academicieni, îi scriu lui Tr. Săvulescu următoarele: „Primind adresa Dv.

31 prin care ați binevoit a-mi comunica alegerea mea ca membru de Onoare al

ademiei Republicii Populare Române, am rămas adânc mişcat față de această

ire cinstire ce mi se face pentru modesta şi tăcuta mea activitate culturală.

Din tot sufletul vă mulțămesc D-voastră şi onoraților colegi, rămânându-mi icuta datorie să-mi arăt recunoştința către înaltul Dv. aşezământ de cultură prin ruirea manuscriselor vechi româneşti care mi-au mai rămas în urma dureroaselor Arderi din timpul celor două războaie. Cu adânc respect şi devotament G. T. rileanu".

31 iulie — G. Bezviconi îmi scrie, anunțându-mă că lucrează la bibliografia io-româna. îmi transmite informații despre evenimentele politice din țară.

6 august - Răspund lui Bezviconi, rugându-1 să-i spună lui Barbu Lazăreanu că 1-am ascultat la Radio şi că i-am scris pe adresa Universității Populare unde este rector, dar n-am primit răspuns. Voiam, să-1 rog, să se ocupe de scrierile lui Vasile Bogrea răspândite prin diferite publicații.

Revistele „Flacăra" şi „Contemporanul", la care se adaugă ziarul „Scânteia", împroaşcă cu noroi floarea intelectualității româneşti, scoasă pe nedrept din Academia Română. Ca să uit necazurile mă cufund în lectura scrierilor din alte timpuri.

15 august - Mihail Roller, cel care dirijează viața culturală a statului, fiul

rabinului din Buhuşi-Neamț, scrie în „Scânteia" - despre „Rolul Academiei în

R.P.R", precizând că „au fost eliminați din cel mai înalt for de ştiință şi cultură cei

care s-au făcut vinovați de o activitate antidemocratică fascistă şi reacționară". Şi

pentru a nu lăsa loc de comentarii, încheie: „cei care au crezut că pot găsi în vechea

Academie un colț în care să poată cultiva atitudini reacționare, au primit prin acest

nou statut răspunsul pe care îl merită".

16 septembrie - Scriu lui A. Sacerdoțeanu, apreciindu-i activitatea şi lecțiile

de deschidere pentru cursul arhivarilor, îi propun ca portretele marilor arhivari

trecuți în eternitate ar fi bine să fie trecute într-un volum, spre folosul tinerimii.

Apreciez recenziile făcute asupra noilor publicații apărute, despre rolul Academiei

şi lauda lui I. Bianu. Dezaprob articolul lui T. Bălan despre Mihai Costăchescu,

care i-a făcut atâta bine. Răsfoind cele 6 volume de „Documente bucovinene"

publicate de T. Bălan, am găsit multe greşeli, aşa că asprimea față de greşelile lui

M. Costăchescu mi se pare exagerată. Bănuiesc că art. lui T. Bălan s-a publicat fiind

pe gustul lui A. Sacedorțeanu, care nu[-l] poate suferi pe Mihai Costăchescu.

5 octombrie - Mă vizitează C. Motăş, care-mi povesteşte cum a decurs primirea mea la Academia Română, propunerea fiind făcută de Nae Popescu.

în rândul celor bogați, panica este nedescris, ea fiind justificată. Munceşti o viață şi te trezeşti peste noapte calic, sărac lipit pământului.

9 decembrie - Vasile Şoarec, vizitându-mă, la plecare îmi zice: „Aşa cum se duc oamenii la M-rea Neamț să-şi uşureze greutățile sufleteşti, aşa vin la mine să-şi uşureze sufletul". Mai de mult, Vasile Şoarec a publicat la Sihăstria din Tg. Neamț - „Poporal românesc", 16 iunie 1939. Timp de peste o oră, arn vorbit despre T. Maiorescu şi contribuția adusă culturii româneşti.

".W* &tl . • ii J r . 'iî j: iO

vier -. îuo ;>"ț m < eb, n

1949 * * *

. >v>n I;C<?."-:v;nî

9 aprilie - Panait Pavlu îmi scrie din Bucureşti în legătură cu situația iilor. Casa Generală de Pensii1 preluând plata pensiilor foştilor pensionari ai si Case Regale, găsind că pensiile ce se acordă erau prea mari, a hotărât să le că. Aşa se explică că, în 1948, am primit 4984 lei pe lună, iar în 1949, numai). Doreşte să vină în Piatra Neamț dar nu are unde să stea. Lui G. D. Lalu i s-a vila, fiind mutat pe Valea Viei, într-o casă insalubră.

75 aprilie - Aflu din presă că Universitatea „C. I. Parhon" din Bucureşti, iltatea de Ştiințe Naturale, Colegiul Naturaliştilor, membrii Institutului logic, Societatea Română de Geologie şi membrii familiei, anunță cu adâncă ;re, încetarea din viață a prof. univ. L Atanasiu, în ziua de 14 aprilie curent, ismit, prin telegramă, condoliante familiei.

20 aprilie - Răspund cu mare întârziere lui Leca Morariu, întrucât am fost

Dat cu răsfoirea notelor despre limbă şi folclor, scoase în urmă cu 40 de ani din

ignum Etymologicum..." a lui Hasdeu.

21 aprilie - Căpitanul Eugen Dumitrescu din Piatra Neamț a murit într-un

dent aviatic în Iugoslavia. Ultima dată a zburat deasupra oraşului Piatra Neamț,

martie curent, când a aruncat un pachet de daruri mamei sale. înmormântarea

ivea loc în Cimitirul „Eternitatea" din localitatea natală.

25 aprilie - A încetat din viață acad. Em. C. Teodorescu, profesor onorar de îlogie vegetală la Facultatea de Ştiințe din Bucureşti, membru corespondent al idemiei de Ştiințe din Paris, deputat.

7 mai - Răspund lui lacob Baghiu din Vatra Dornei că pământul aflat în inătatea lui nu este proprietatea mea, deci nu ara forme legale şi nu-1 pot da în linistrare. Pământul meu de la Gura Negrei 1-am dăruit, prin Tribunalul Neamț, olului Vasile D. Sandu din comuna Crucea.

Rog pe Nichita Bistriceanu să-mi procure scrierile lui D. Almas şi ale lui Ion Mi pentru biblioteca mea documentară.

în textul de bază: Pensiuni (n.ed.).

20 mai - Scriu lui Ion Muşlea din Cluj, mulțămindu-i pentru pachetul trimis

cu „Anuarul Arhivei de Folclor" (VH/1945). Manuscrisul cu balada lui Tuducescu este

pus deoparte spre a-i fi trimis la momentul potrivit, îi cer părerea despre valoarea

celor 10 volume de culegeri de folclor „Comoara neamului" de G. T. Kirileanu.

21 mai - îmi amintesc de cele spuse de maiorul Gr. Ghenea din Iaşi, căruia

I. Creangă îi da lecții particulare că, atunci când vremea era urâtă, institutorul zicea:

„Plouă, ninge, bate vântul si mai vine şi o vreme!"

La Piatra Neamț este frig şi plouă de câteva zile. Rar se arată soarele.

10 iunie - URSS a tăgăduit ajutorul dat partidelor comuniste din străinătate, zicând că este o neînțelegere. A declarat că nu vrea pământ străin, dar a răpit Țările Baltice, Bucovina şi Basarabia.

Cine este primar al oraşului Piatra Neamț? Cine conduce finanțele? De ce are loc desconsiderarea totală a intelectualilor cu pregătire? Ciobanu, ajutor de brăcuitor timp de 15 ani, astăzi este director la fosta Fabrică „Moldova", Ionel Katz zis Ionel Miclescu, originar din Bacău, este mare director în județul Neamț şi locuieşte în casa lui Vorel, iar Ghiță Ghelberg conduce prefectura.

27 iunie - Filiala Bucureşti ARLUS a organizat la Casa de Cultură, din Calea Victoriei nr. 42, conferința cu tema: „URSS apără pacea lumii", care a fost ținută de Silviu Brucan - redactor-şef adjunct al ziarului „Scânteia"

72 iulie - A murit pictorul Octav Băncilă. în ziarul „Adevărul", Demostene Botez semnează „Necrologul". S-a stins din viață un mare artist, care toată viața a muncit din greu, pentru a-şi întreține familia numeroasă.

30 iulie - Scriu lui Petru Caraman, mulțămindu-i pentru studiul trimis prin prof. I. Tăzlăuanu. Dat afară de la Universitate, P. Caraman şi-a reluat activitatea ştiințifică în domeniul lingvisticii şi folclorului.

Despre mergerea pe cuptor a fetei de ia casa flăcăului cu care a păcătuit a vorbit şi losif Nădejde în „Noua revistă română", voi. I, nr. 3, 1 februarie 1900, pag. 126. La noi, pe valea Bistriței, fetele se întâlnesc cu flăcăii, conform obiceiului, când se duc ia brusturi, la baraboi, la srneură, la alune şi afine.

5 august - Pavel Holban din Iaşi îmi transmite ştirea că a primit triodul scris de Paraschiva Holbăneasa, străbunica lui, şi cu ajutorul lui C. Turcu şi-a scos toate însemnările privitoare la familia lui. Bunicul său, Ion Holban a scris „Alexandria" şi a mai lăsat un manuscris care se află la Academia Română.

j 233

10 august - La Radio ne sunt dați ca exemplu peritru țăranii români, loznicii şi tractorişti sovietici care fac minuni în agricultură. Propagandă cinoasă pentru adormit copiii. i;

12 august - Am fost cinstit şi-am prețuit pe mulți dintre savanții noştri care iusmăneau: T. Maiorescu, N. lorga, S. Mehedinți, Al. Philippide, A. D. opol, Ov. Densusianu ş.m.a. Trăind printre ei am luat numai ce-a fost bun, iar :le acesta 1-am pus în slujba culturii.

24 august - [Harry] Truman a propus un miliard patru sute cincizeci de oane de dolari pentru refacerea Europei Apusene. Camera Reprezentanților a îs la jumătate suma iar presa critică risipa de ajutoare, în urma cărora pot avea e economice şi financiare. Stalin rânjeşte satisfăcut, aşteptându-se la :spectarea acordurilor de către Truman.

5 noiembrie - Prin Neculai Săvoiu, îi scriu lui D. Sandu să-mi trimită descri-păstoriei pe timp de un an.

21 decembrie — Din Mesajul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS către in, rezultă că ruşii au aruncat la lada cu gunoi capitalismul. Urmează deci, în :epția lor, extinderea comunismului în întreaga lume prin venirea la putere a etariatului. Exemple avem: România, Bulgaria, Polonia, Ungaria, oslovacia.

1950

2 ianuarie - Scriu lui S. Mehedinți mulțămindu-i pentru urarea de An Nou.

Cine ştie ce ne mai aşteaptă. Speranțe, pentru noi „foştii", mai puține, îi amintesc

de Centenarul Eminescu.

7 ianuarie - Leca Morariu o duce greu la R. Vâlcea. Viața marilor intelectuali, mândria culturii naționale, este în pericol. La cererea ruşilor, avându-se modelul sovietic, se trece la distrugerea fizică şi morală a acestora. Scriu lui Perpessicius.

12 ianuarie - îi scriu lui Torouțiu, la împlinirea sutei de ani de la naşterea marelui şi sfântului Eminescu. Mă gândesc cu simțiri recunoscătoare la acei care au muncit şi jertfit, printre care şi I. E. Torouțiu, pentru cunoaşterea nemuritoarei sale opere.

Mă vizitează Vasile Şoarec şi Orghidari de la Roznov. G. D. Lalu o duce greu. Fără casă şi hrană, vai de el. Elisa Lalu dă ore de franceză elevilor.

19 ianuarie - Perpessicius a primit scrisoarea de la mine. Timp de o săptămână a lipsit de la serviciu din cauza gerului mare, pe care nu-1 poate suporta din cauza inimei. Din această cauză n-a participat la sărbătorirea Centenarului Eminescu. Nu lucrează nimic din cauză că peste 20 de manusrise ale poetului au fost duse la Expoziția documenară de pe Bulevard. Lucrează, aşa cum îmi scrie, la voi. IV („Poeziile postume") din scrierile lui Eminescu.

3 martie - îi scriu lui Mihai Costăchescu, istoricul, întrebându-1 de sănătate

şi de activitatea pe care o depune în slujba culturii. Iarna este grea şi friguroasă. Au

loc arestări în rândul celor deposedați de întreprinderi, moşii, case, farmacii etc.

19 martie - Mihai Costăchescu îmi răspunde că transcrie si traduce din documentele moldoveneşti din veacul al XVI-lea. Constantin Turcu îl vizitează des, procurându-i materialele. Gh. Ungureanu şi el călătoreşte pe urmele lui Creangă, în căutare de manuscrise.

16 aprilie - îi scriu lui Gh. Ungureanu, mulțămindu-i pentru surpriza pe care mi-a făcut-o de Paşte, trimițându-mi lista elevilor lui Nicolae Nanu din 1851, în care am identificat pe Ion Grințescu, preot si fostul meu învățător.

20 aprilie - Perpessicius îmi trimite zece pagini ale comunicării academice, ;pre „Eminescu şi contemporanii", dovadă a cunoaşterii operei marelui poet.

23 aprilie - Pe cartea primită de la Dan Simonescu - Mihail Kogălniceanu, ;rieri sociale" stă scris: „23 aprilie 1950. D-lui Gheorghe Kirileanu o amintire de na şi afectuoasă afecțiune cu prilejul zilei onomastice".

3 mai - Dan Simonescu trecând prin Piatra Neamț mi-a lăsat trei volume îrute la „Vatra", editură care şi-a întrerupt activitatea când C, Turcu urma să iată ediția Creangă: Dacă mă întâlneam cu el, îi spuneam de cele două biblioteci e zac într-o încăpere de la Prefectură. Este vorba de bibliotecile lui D. Naum şi rințului Caradja, care au fost ridicate când cu exproprierea din martie 1949.

17 mai - îi scriu Anei O. Băncilă, exprimându-mi bucuria că statul, în cinstea torului Octav, i-a acordat o pensie care să-i uşureze greutățile vieții. O informez mi s-a anulat pensia. Dacă ar trăi Octav Băncilă mi-ar spune: „Vezi, măi Ghiță, aveam drepate să te cârâi pentru ideile tale!!." Iar eu i-as răspunde: „Octave, tave, făcut-am eu cuiva rău pe lume ?"

22 august - Trimit scrisoare lui Perpessicius, prin Gh. Nicolăiasa - vechi sten. îi scriu despre impresia ce mi-a făcut comunicarea „Eminescu şi itemproanii", care mi-a adus o mângâiere ce simțeam la creşterea valului izațiilor împotriva lui T. Maiorescu. Tragismul vieții şi operei lui Eminescu şi-a îs apogeul la centenarul naşterii sale. A fost singurul care în potopul de onsiderări a păstrat măsura în toate privințele. N-a arunca piatra în articolele ise, asupra „Junimii" şi a lui T, Maiorescu, aşa cum au procedat: Cezar Petrescu, L] Gulian, Pericle Martinescu ş.a.

16 septembrie - Scriu lui George Giuglea de la Universitatea din Cluj, >licându-i sensul mai multor cuvinte despre care m-a întrebat, îl rog să-mi scrie 'ă în Muzeul Limbii Române se mai găsesc cele 18 volume cu răspunsurile la Chestionam! îimbistic » al lui Hasdeu. Auzisem că s-au pierdut".

27 septembrie - Citesc cu interes colile voi. IV ale „Catalogului nuscriselor româneşti", trimise de Nicolăiasa. Am impresia că trăiesc ceasurile cute asemănătoare celor di u vremea când frecventam sala manuscriselor din hiul local al Bibliotecii Academiei Române.

6 decembrie ~ îi scriu ing. P. N. Panaitescu despre repetatele pierderi de cărți, iia în 1901, când cu mutarea ca magistrat de la Iaşi la Broşteni. A doua tot 1901, d mi s-a suprimat postul de la Broşteni şi a trebuit să mă întorc la Iaşi ca profesor

l

de l[imba] română la liceul de fete „Humpel". A treia în 1902, când m-am dus ca profesor particular în familia Caradja din Grumăzeşti-Neamț. A patra în 1904, când am fost numit inspector comunal la Broşteni. A cincea în 1905 când, suprimându-mi-se iar postul, am plecat la Bucureşti, în serviciul Casei Regale. A şasea în 1930, când fiind scos la pensie înainte de termen de Casa Regală prin dizgrația lui Carol EL. A şaptea în 1935, când datorită aceleiaşi dizgrații am fost înălturat şi din postul de la Fundația Ferdinand şi a trebuit să mă mut la Piatra Neamț. Mai adaug pierderile de cărți şi manuscrise când cu refugiul din 1916 şi cel din 1944.

1951

2 ianuarie - Un An Nou sărbătorit în familie, cu nepoții si soțiile lor. Multă stețe în sufletul meu, cu gândul ce ne aşteaptă în viitor. Oamenii fug unii de alții să nu se compromită.

4 ianuarie - Scriu profesorului universitar lorgu Iordan, informându-1 că vara sa Alexandrina Grințescu mi-a adus pachetul cu clişeele pe care i le trimisesem ntru folosirea lor la noua ediție critică a operei lui Ion Creangă. Cu această ocazie rog să intervină la autoritățile centrale de stat pentru înlăturarea unei mari dreptăți ce mi s-a făcut prin luarea a 10 ha, de pădure în comuna Broşteni, pe care am moştenire de la părinți.

6 ianuarie - într-un articol din ziarul „Pravda" citesc: „Statele Unite ale mericii se poartă în Franța ca într-o țară ocupată". Dar URSS în România se jartă altfel? Propaganda sovietică reprezintă tehnica sfruntatei minciuni întregită i crimele odioase după sistemul lui Hitler. Aşadar, agitația vizuală prin chipuri şi >zinci lipite pe garduri reprezintă o curată risipă de hârtie.

9 ianuarie - Presa de partid are articole despre critică şi autocritică. Se jndamnă metodele de impunere în loc de convingere; înfumurarea comuniştilor si)iritul de căpătuială, însă formal. Criticile venite de jos sunt persecutate. Iată rimejdia autoliniştirii!

în ceea ce priveşte munca de lămurire, la fel minciuna propagandistică. In ara lui 1950, Mihail Sadoveanu la Bodeştii-Precistei a vorbit oamenilor despre nportanța colectivizării agriculturii, cerându-le să intre în gospodăria colectivă, în celaşi timp, mitropolitul Moldovei Sebastian Rusan a făcut popularizare în 'iserica Precista din Piatra Neamț, arătându-le credincioşilor binefacerile regimu-ii comunist, şi citând cuvinte din „Evanghelie" a spus: „Cine nu munceşte nu are rept să mănânce".

28 ianuarie - în urma comemorării la Academia Română a profesorului G. 'lurgoci, îi scriu lui G. Macovei să-mi trimită, în broşură, cuvântările rostite. Am ost buni prieteni, am mers în excursie pe muntele Ineu, la izvoarele Bistriței, sub onducerea savantului francez, Em de Martonne. De asemenea, ne-am scăldat mpreună în Dunăre, la Ada Kaleh. întâmplarea a făcut ca, zilele acestea, să dau

peste o scrisoare a lui Marcoci privioare la un concurs folcloric, propus de un savant englez cu tema - Viața păstorească la români. Ştiu că fratele meu Simion Kirileanu, învățător folclorist în Holda, corn. Broşteni, a trimis o astfel de lucrare în manuscris, cu descrierea păstoritului la Broşteni.

18 februarie - Scriu ministrului Prâsnea, fost prefect al județului Neamț, informânu-1 că după moartea lui Carol Zani, cel mai vrednic şi mai cinstit antreprenor de lucrări publice, rămânându-i în urmă un prețios instrumentaj al specialității sale, precum şi un bogat depozit de fierărie, zilele acestea, toate materialele i-au fost ridicate din ordinul autorităților locale. Scrisoarea am trimis-o fără ştirea văduvei lui Carol Zani, după ce mi-a povestit cu lacrimi în ochi marea pagubă ce i s-a făcut.

24 martie - Artur Gorovei a murit. Mi-a fost prieten de-o viață, îi scriu lui Leca Morariu domiciliat în Râmnicu Vâlcea, anunțându-i dureroasa veste. Am de la el multe scrisori pe care le păstrez cu grijă. Din câte cunosc, o parte din vasta-i bibliotecă a dăruit-o Arhivei de Folclor a Academiei, iar o altă parte Muzeului din Fălticeni, în ceea ce priveşte corespondența mea, aceasta se mai păstrează la L

Rădulescu-Pogoneanu, S. Mehedinți, Nicolae Popescu (părinele Nae), C. Meissner, N. I. Râmniceanu, M. Costăchescu, C. Turcu.

2 aprilie - Primesc de la Bezviconi scrisoarea trimisă din 27 martie 1951. îmi scrie despre moartea lui Artur Gorovei. A fost înmormântat la Cimitirul Belu, fiind însoțit pe ultimul drum de scriitorii: Rem. Cioflec, Caracas, Şerban, Şoricu, Varone, Iov, Lungeanu, Donar, Munteanu ş.a. Mihail Sadoveanu a lipsit.

29 aprilie - Văzând că dr. I. Marnulea nu-mi răspunde la scrisori şi auzind

de la dr. Gotcu veşti rele despre sănătatea acestuia, am avut informații de la FI.

Marinescu. După câteva zile el îmi răspunde printre altele scriindu-mi: „L-am

văzut pe dr. Mamulea care m-a vizitat în ultimul timp, dar află că nu mai este dr.

Mamulea pe care îl ştii. Este complet senil".

4 iunie - Primul-ministru dr. Petru Groza s-a despărțit de soție, însurându-se cu nevasta şefului de gară de la Băneasa, numai cu doi ani mai mare decât fiica sa, din întâia căsătorie, în oraş se arată cu altă femeie. Teohari Georgescu, Gh. Gheorghiu-Dej şi C. Prâsnea sunt în aceeaşi situație!

30 iunie - Trăiesc înmormântat între hârțoage de tot felul pe care nu-s în stare

a le pune în rânduială. Un teanc lângă mine între pat şi perete. Pe masa de lângă pat

alte teancuri de cărți pentru lectură, iar lângă lampa electrică, teancul scrisorilor

primite care aşteaptă răspuns. Sub masă, o măsuță mai mică pe care stau plicuri cu

"elul de însemnări, iar pe jos sunt întinse pachete cu tăieturi din ziare vechi, sub îl meu este cutia cu materialul Monografiei Broştenilor.

La capătul patului meu, în picioare, este pupitrul cu crinii pictați de Regina ia, pe care-i aşezată „Biblia" lui Clain, „Dicționarul" lui Candrea, cărți de-a lui /[ehedinți, G. Vâlsan şi portretul lui Dante. Pe polițele pupitrului - hârtii sonale şi cărți privitoare la Valea Bistriței.

Pe măsuțele alăturate, teancuri de cărți. Lângă uşă, dulapuri de cărți şi supra - „Dicționarul Academiei Române" şi „Dicționarul Larousse". Ceilalți 2ți cu rafuri de cărți si dulapuri închise pentru păstrarea hârțoagelor. Deasupra sorului, aparatul de radio.

Pe o ladă îmi îngrămădesc hainele, iar pe colțul unei mese încărcate cu cărți i cele de trebuință pentru mâncare, căci mănânc singur în odaia mea, celelalte d ocupate de chiriaşi impuşi.

Sus pe pereți am tablouri: Deasupra, la capătul patului, Icoana lui Ştefan cel re din „Evangheliarul" de la Homor, copie făcută de pictorul D. Horcea, iar de ubt, chipurile lui Decebal şi Traian de pe Columna lui Traian. La stânga patului, tablou cu Biserica Domnească de la Argeş şi portretul tatei; fotografia cu ;groparea preotului Todică din Holda. Mai încolo, tabloul cu membrii „Junimei" la Iaşi, având deasupra pe Eminescu. Pe peretele cu uşa: pictura lui Octav ncilă cu „liliecii", „cap de femeie" de Leonardo da Vinci; Valea Negrei oştenilor de Georg Luhrig si trei picturi de Aurel Băesu. Pe peretele dinspre "d: pictura lui Octav Băncilă cu „capul" tatei, chipul lui Leonardo da Vinci; ienul lui D. Stoica cu Tudor Vladimirescu, Biserica din Răpciuni. Pe polițele din a cărților fotografii: de-ale oamenilor aleşi ai românilor. Apoi învățătorii: N.)leriu, Al. Vasiliu-Tătăruşi, P. Gheorgheasa si Simion Kirileanu.

Din pat am ca privelişte pe fereastră: jos aleea cu flori, iar sus coasta Cozlei rumos împădurită cu creastă de brădet. De la masa din odaie se vede Petricica. să văd Ceahlăul, Cernegura şi Valea Bistriței, mă duc în cerdac.

16 iulie - Stăpânit de duhul numeroaselor generații de parohi din care mă g, am ales atâtea însemnări lăsate de bătrânii mei cărturari pe marginea cărților :hi bisericeşti. Odată şi odată poate că vor fi de folos.

23 iulie - Neputând lucra, m-am apucat de răscolit lăzile cu vechea

respondență. căci în felul acesta pot sta de vorbă cu mulți prieteni care au plecat

mult dm lumea aceasta, într-o scrisoare din februarie 1910, Al. Vasiiiu mi se

ingea că o învățătoare din județul Dorohoi care-i scrisese cu mult foc s-a căsătorit

altul, în alta, din 6 iulie 1926, se miră că profesorul Vasile Pârvan vorbeşte de

:ăcia Academiei, adăugând aceste cuvinte: „Eu cu slujba bisericească - (făcea şi

dascălul la Biserica din Tătăruşi - n.n.) am băgat de seamă că de multe ori mai

belsugat prasnic face săracul, şi mai îmbelşugată-i masa celui sărac la vreme de

prasnice, decât a celui bogat, plin cum îi stupul. Şi far de aceea, eu îs cu gândul la aceia ce mă doresc: iar când se va milostivi Dumnezeu să aud veste bună drept as mai întineri şi parcă aş mai prinde putere". Motivul scrisorii a fost întârzierea publicării de către Academie a „Poveştilor" sale.

27 august - Răspund prof. G. Giuglea de la Universitatea din Cluj, în urma cărții poştale trimise de Sântămăria Mare - ziua când îi hram în satul proştilor din Holda, îi cer părerea în legătură cu răspunsurile academicienilor Constantinescu-lasi şi Al. Graur, privind atitudinea lui I. V. Stalin față de filologul [N. L] Marr, în probleme de lingvistică.

5 septembrie - Profesorul I. Şiadbei nu numai că a fost un admirator al lui Alexandru Lambrior, dar mai mult, a adunat mult material care 1-a înaintat Academiei Române. Eu m-am situat pe poziția lui lorgu Iordan, Al. Rosetti şi Al. Graur, fapt ce i-am trimis un articol, prin care-mi spuneam părerea despre contribuția lui Lambrior la dezvoltarea lingvisticii româneşti, în ceea ce priveşte limba română, o aşteaptă mari încercări. Trebuie să ne apărăm limba, de curentele străine, care ne sunt ostile şi care merg până la negarea originii latine a poporului şi a limbii române.

14 septembrie - Scriu lui S. Mehedinți, exprimându-mi neliniştea în legătură cu amestecul Academiei de Ştiințe URSS în prolemele lingvistice ale României. Comisari ruşi peste tot. Floarea ştiinței româneşti scoasă din Academia Română, din învățământul liceal şi universitar.

Mă vizitează Vasile Gheorghiu, membra de onoare al Academiei Române, scos pe nedret, ca şi mine, în iunie 1948, ca urmare a reorganizării Academiei. Fără pensie, trăieşte m satul Cut de lângă Piatra Neamț din rnila enoriaşilor.

21 octombrie - Leca Morariu, fost profesor la Universitatea din Cernăuți, rămas fără serviciu, a organizat la Râmnicu Vâlcea o orchestră şi un cor. De la spectacolele pe care le susțin, primeşte şi el o mică parte, din care trăieşte de la o

zi la alta. El este cumnat cu I. E. Torouțiu. Eu consider cele zece volume scoase de I. E. Torouțiu, o Comedie umană, mai ceva ca a lui Balzac. în scrisoarea ce i-o trimit, îi împărtăşesc unele impresii despre T. Maiorescu, amintindu-mi de sfânta lui discreție părintească cu ajutorul moral ce mi-a arătat şi mie în vremuri grele.

Scriu iui Th. Naum ia Cluj, interesându-mă de soarta lui I. Muşlea şi a altor oameni de cultură din Transilvania.

30 octombrie - Răspund la scrisoarea lui P. N. Panaitescu, mulțămindu-i pentru informațiile date în legătură cu aniversarea a 90 de ani de la naşterea lui Aristide Caradja - marele învățat şi înalta apreciere a operei lui Nicolae lorga şi înțeleaptă

241

loastere a meritelor sale. Eu care m-am aflat mult timp în preajma lui, am probat marile lui nedreptăți şi purtările pline de ură şi invidie față de Urechia, [eseu ş.a. şi îndeosebi, pornirea lui împotriva lui T. Maiorescu.

30 decembrie - Citesc „Destinul omenirii", ultima lucrare a profesorului meu losofie de la Universitatea din Iaşi - P. P. Negulescu. Cu această ocazie aduc giul omului de cultură român care a murit de curând în mari lipsuri. L-am ;gheat, aşa cum am făcut-o cu cei dragi, plecați pentru totdeauna: Vasile rea, George Vâlsan, Sextil Puşcariu, Nicolae lorga s.a.

J

1952

2 ianuarie - Scriu lui Mehedinți, dându-i lămuriri în legătură cu unele formulări ale lui Alecu Russo, în scrierile sale. Scriitorul Alecu Russo n-a avut a face cu Dealul Omului din Pipirig, amintit de Ion Creangă, ci cu Dealul Omului de la Pârâu Omului, care se varsă în Neagra Mare a Brostenilor. Sub numele de Dealul Omului şi Dealul lui Ciubuc, aceste părți de loc făceau parte din marea răzăşie a Dornenilor, fiind vândute de obştea răzeşilor în anul 1839 cavalerului lancu Rusu -tatăl lui Alecu Russo scriitorul - cu suma de 5000 galbeni, de care aveau nevoie domenii spre a-si putea răscumpăra răzăşiile lor, răpite de Vodă Ipsilanti şi ajunse în mâna lui Alecu Balş. îi recomand în această direcție să

citească „Descrierea moşiei Broşteni-Suceava", 1906 şi „Hotarnicul răzeşilor dorneni cu suferințele lor", scrise de mine.

în 1843, tatăl lui Alecu Russo vinde moşia Negrişoara logofătului Costache Conachi, care a încercat să înființeze acolo o fabrică de fier, însă Alecu Balş împiedică funcționarea fabricii, intrând ulterior în stăpânirea acesteia, prin cumpărare.

Scriu lui Leca Morariu, Perpessicius şi Constantin Turcu de la Iaşi, mulțămindu-le pentru urările de sănătate cu ocazia Anului Nou.

14 ianuarie - Adaos la scurta autobiografie. Manuscrisele personale, după risipa mutărilor şi a pierderilor, sunt de aceste feluri: 1. Corespondență. Scrisori primite si parte din ciornele cu răspunsuri (epistolarul); 2. însemnări zilnice, între care două lăzi pierdute, cele privitoare la Nicolae lorga; 3. Extrase din documente şi manuscrisele vechi de la Biblioteca Academiei Române şi de la Arhivele Statului din Bucureşti şi Iaşi. Extrase din toate manuscrisele lui M. Eminescu şi din ziarul „Timpul"; 4. Materiale asupra descrierii Moşiei Broşteni şi alte sate; 5. Materiale privitoare la încununările de pe cărțile vechi bisericeşti din Valea Bistriței; 6. însemnări despre viața păstorească; 7. Material despre limbă şi folclor; 8. Carnete cu însemnări din călătoriile prin țară; însemnări bibliografice; 9. Extrase din cărțile citite; 10. Material pentru întocmirea biografiei mele; 11. însemnări referitoare la activitatea desfăşurată la Serviciul petițiilor şi ajutoarelor Casei Regale (1907-1909) şi 12. Material privitor la cuvântările regale.

243

21 ianuarie - Din suprimat în serviciile pe care le-am avut la stat, am ajuns ratiat din serviciile avute la Casa Regală. Din om :nic şi necăjit - cum îmi au pentru că nu-mi era îngăduit a face tot binele pe care-1 doream - am ajuns pensie la bătrânețea octogenară şi consi/ierat orn de prisos. Mai mult, .ecuțiile din partea autorităților locale încep să le resimt, îmi scrie din Cluj, Ion Muşlea, G. uiuglea şi Th. Naum.

r,

7 februarie - Apropiindu-tru de luna martie, când voi împlini 80 de ani, mereu fac socoteala zbuciumatei mele vieți, într-un fel sau altul, şi-mi răsare în minte ba franțuzului: „Qui trop embrasse entraîne". Căci aceasta mi-a fost păcatul, atât ;ele spirituale cât şi în cele materiale. Cu lăcomie mi-am îndreptat în

prea multe ;cții mintea si cercetările. Ce s-a ales din această muncă sufletească? Puțin lucru, e să rămâie. Cu îndărătnicire am făcut economie pentru bătrânețe şi pământuri npărate şi acțiuni la diferite societăți economice. Ce s-a ales din ele? Nimic.

26 manie. — Primesc de la Ion lonaşcu scrisoarea trimisă din Bucureşti, datată,

martie a.c. Aflat la Iaşi, în control la Institutul de Istorie a cunoscut pe C. Turcu

[. Tăzlăuanu, care 1-au informat despre traiul meu la Piatra Neamț, îmi scrie că,

ntru istoria Moldovei, au apărut două volume: primul, perioada 1551-1590, şi se

ă în tipar volumul al doilea, 1591-1600. în lunile următoare vor fi gata două voi.

01-1605 şi 1605, precum şi un volum masiv 1501-1550, cu material lucrat în parte

prof. M. Costăchescu. Starea sănătății bunului prieten Costăchescu lasă de dorit.

îmi scriu amintirile despre prietenii din Iaşi. Nu uit activitatea desfăşurată ntru construirea localului Bibliotecii „M. Eminescu", în timpul când eram tcretar general al Fundației Culturale „Regele Ferdinand".

27 martie - Cu mare întârziere, primesc scrisoarea (16 martie 1952) de la

îrpessicius, prin care mă felicită cu ocazia împlinirii vârstei de 80 ani. Nu mi-a

TIS până acum, din cauza stării sănătății nu prea bună şi a programului

ipraîncărcat. îmi promite trimiterea voi. IV din ediția în care se tipăresc postumele

i Eminescu, „ca un modest si datorat omagiu pentru unul din cei mai statornici şi

iai iscusiți dintre zelatorii cultului eminescian cum sunteți..." De asemenea, îmi

î trimite o retipărire a însemnărilor lui Dimcu Golescu ca un studiu introductiv, ce

pare la ESPLA în „Biblioteca pentru toți".

îmi scriu Aurora şi Constantin Turcu din Iaşi, urâadu-mi de ziua naşterii (25 mrtie 1872 - n.n.) sănătate, mulțumire sufletească şi îndeplinirea gândurilor de ine. în continuare, îmi elogiază activitatea neobosită pusă în slujba culturii smâneşti, dragoste pentru literatura şi limba română, pentru istoria poporului 3mân, pentru credințele şi datinile acestuia,

944

6 aprilie - Scriu prof. Perpessicius, mulțămindu-i pentru cinstea şi bucuria ce mi-a făcut o dată cu urările transmise cu ocazia a 80-a mea aniversare la care n-am visat că voi ajunge şi pentru informațiile despre voi. IV din opera lui Eminescu şi despre „Călătoria" lui Dinicu Golescu. Sper că voi trăi să le citesc.

8 aprilie - Minciuni propagandistice: „Țările din blocul URSS nu sufăr de crize economice: Stalin vrea consolidarea păcii între popoare; imperialiştii americani sunt duşmanii libertății şi fericirii popoarelor" etc. Aici minciuna devine odioasă: „Omul este cel mai prețios capital". Nu este adevărat. Omul este distrus prin norme, întreceri socialiste, stahanoviste, dar mai mult în închisori, lagăre ş.a. în URSS au fost ucişi, din ordinul lui Stalin, milioane de oameni, dar nu se spune, pentru a nu ştirbi din prestigiul socialismului.

12 aprilie - Maiorescu este ponegrit şi interzis în şcoli. Numele lui T. Maiorescu se va ține sus prin scrisul şi faptele sale, aşa că orice socoteli mărunte vor rămâne cu mărunțimea lor. Stai şi te gândeşti cu jale asupra cauzelor mici care mişcă pe oamenii mari asupra dezbinărilor care ne amarase scurta noastră viață. Ceea ce te doare mai mult este faptul că omului demn, neînstare să facă semne de închinăciune, va fi preferat vicleanul ori chiar bruta, care va şti să atingă coarda sensibilă a omului trufaş, aflat în posturi de conducere.

21 aprilie - Trimit scrisoare prof. I. lonaşcu. îl aştept la Piatra Neamț pentru a-i arăta vechiturile ce mi-au mai rămas în urma pierderilor din timpul ultimului război, a câtorva lăzi cu ceea ce aveam mai bun. Documentele istorice apărute recent, n-am cu ce le cumpăra. Luându-mi-se pensia şi pierzând în urma celor două stabilizări economiile nu mai pot cumpăra cărțile preferate.

16 mai - Primesc scrisoarea lui G. Juvara. îmi scrie că a murit Alex. Tzigara-Samurcaş şi nuvelistul I. A. Bassarabescu, iar Constantin Rădulescu-Motru s-a restabilit, după operația de ochi, făcută de eminentul dr. Blatt. Mă întreabă dacă cunosc vreo lucrare privitoare la vechiul drept public românesc.

28 mai - P. V. Haneş îmi scrie, amintindu-şi de anii când ne-am cunoscut la familia Meissner. Trimit pe nepotul Grigore Kirileanu la Bucureşti.

3 iunie - împotriva lingviştilor români s-a declanşat prin intermediul presei comuniste o adevărată campanie de ponegrire. Publicațiile sovietice, de asemenea, critică poziția lingviştilor români - lorgu Iordan, Al. Rosetti şi Al. Graur - care s-au ridicat în apărarea limbii române, îmi scriu prietenii din Bucureşti că la Facultatea de Filologie, deja unii profesori au început să le demonstreze studenților că originea

bii române este slavă şi nu latină. Academia de Ştiințe a URSS nu este străină icest lucru.

10 iunie - Unii lingvişti români, printre care, lorgu Iordan, Al. Rosetti, Al. iur s.a., vor fi scoşi la pensie forțat, pentru că îşi însuşesc greu principiile rvisticii staliniste. Mă întreb: „cum se pricepe I. V. Stalin atât de bine, în bleme de lingvistică?"

Scriu lui I. E Torouțiu, la Bucureşti, interesându-mă de starea sănătății şi de ,rta limbii române.

2 august - Primesc de la I. E Torouțiu scrisoarea trimisă din Bucureşti, la 27

ie 1952, prin care îmi mulțămeşte de cartea poştală (10 iunie a.c.) care i-a lăsat

inimă multă duioşie. Din conținutul scrisorii rezultă că familia Torouțiu, din

'ericire, este uitată de toți, fapt pentru care, trăiesc între cărți şi hrisoave, ca şi

ție. O duc greu, dar nu se plâng. Lucrează când la „Studii şi documente", unde a

ns la volumul XIX, când la o încercare de „Sinonimică românească".

25 octombrie - Citesc în presă că Academia RPR a însărcinat noua Direcție nstitutului de Lingvistică (V. Cheresteşiu - prof. univ. director şi D. Macrea -)f. univ., director adjunct - n.n.) să-şi organizeze întreaga activitate pe baza lialei lucrări a lui I. V. Stalin - „Marxismul şi problemele lingvistice"... nibalismul politic merge si mai departe. S-a constatat că vechea conducere în loc meargă pe drumul luminos al lexicografici sovietice, drum indicat de însuşi nin încă din

anul 1920, a urmat servil metodele de lucru şi principiile de redactare roduse la noi de lingvistul reacționar Sextil Puşcariu.

29 octombrie - Noua conducere a Institutului Lingvistic, vândută ruşilor, îşi apune să întocmească de urgență şi să publice un dicționar de proporții rus-Tiân, până la sfârşitul anului 1953. Redactarea şi execuția lui tehnică trebuie să • cât mai aproape de nivelul lexicografici sovietice.

3 noiembrie - Amestecul specialiştilor sovietici în înfăptuirea reformei

igvistice în România este evidentă. Vasile Cheresteşiu menționează în art. „Din

tivitatea Institutului de Lingvistică al Academiei RPR", despre ajutorul pe care-1

imesc specialiştii noştri de la Academia de Ştiințe URSS, prin publicația

vietică: „Vaprosî iazîcoznania" (Probleme de lingvistică). Pentru colaboratorii

stitutului se va introduce învățământul ideologic de marxism-leninism.

7 noiembrie ~ Ascult la Radio despre marea paradă militară din Piața Roşie, cinstea Revoluției din Octombrie 1917. Prin cotropirea şi jefuirea economică a ultor state din Europa, Rusia Sovietică a ajuns o mare putere a lumii.

11 noiembrie - Ca unul care lunga-mi viață mi-am închinat-o cercetării documentelor referitoare la operele lui Eminescu şi Creangă doresc să nu închid ochii până nu citesc: 1) Volumul cu literatura populară a lui M. Eminescu, ediția Perpessicius şi 2) Ediția critică I. Creangă a lui Iorgu Iordan, precum şi volumul II din însemnata sa operă: „Nume de locuri româneşti în RPR".

21 noiembrie - în urmă cu câteva zile, Prințesa Nadejda Ştirbei îmi scria următoarele: „Si dr. I. Mamulea e închis (fost medic la Curtea Regală - n.n.). Are şi el 80 de ani. Când Elisa Brătianu era aşa de bolnavă anul trecut şi 1-a rugat să vină s-o ajute, nu s-a dus de frică! « Voila bien le rezultat»: de ce ți-e frică nu scapi... Dr. P. Gotcu, fost medic şi el la Curtea Regală, îmi spune că dr. Mamulea este arestat, dar nu se ştie pentru ce. După câteva luni a fost eliberat pe motiv de boală. Stătea la D-na Hariton cu care s-a certat. Alexandrina Grințescu, nepoata rnea, îmi scrie că dr. Mamulea a murit, ca, peste câteva zile, să mă anunțe că trăieşte".

11 decembrie - Scriu lui Florea Marinescu, interesându-mă de starea sănătății d-rului I. Mamulea, fost medic la Curtea Regală. Aş dori să-i scriu, dar nu-i ştiu adresa exactă. Nepoata mea Alexandrina Grințescu mi-a trimis-o, dar nu sunt sigur că este aceasta, întrucât n-a stat de vorbă cu el.

17 decembrie — „Eu nu pot uita bunătatea ce ați avut pentru mine la numeroasele boale de care am suferit si nici zilele bune petrecute împreună" - sunt sincerele cuvinte adresate dr-ului I. Mamulea. Din toată inima îi doresc sănătate şi zile bune.

Scriu lui S. Mehedinți, familiei Hudiță şi lui Iorgu Iordan.

19 decembrie - Mulțămesc soților Octavia şi Leca Morariu pentru scrisoarea din 12 decembrie primită azi. Alăturez o notiță despre „răboj", cu rugămintea de a da venerabilului prieten ing. P. N. Panaitescu împreună cu cele mai sincere urări de sănătate.

25 decembrie - Primesc, prin N. Cristea-Bubanovici din Piatra Neamț, urări

de sănătate cu ocazia sărbătorilor de iarnă, din partea părintelui C. Bobulescu şi a

profesorului Victor Brătulescu.

26 decembrie - Scriu părintelui Nae Popescu, fost membru al Academiei

Române si scos pe nedrept ca şi mine, în iunie 1948, bucurându-mă că este sănătos.

„Profesorii din Piatra Neamț vin la biblioteca mea, cerându-mi lucrări despre D.

Cantemir. M-am gândit la publicațiile sfinției sale Constantin Brâncoveanu şi m-am

întrebat dacă vei fi citit lucrarea lui I. Minea despre Cantemir".

28 decembrie - Răspund profesorului Victor Brătulescu pentru rândurile ițe prin Cristea-Bubanovici şi bunele urări cu ocazia sărbătorilor. „M-am rât că-mi spui un cuvânt despre părintele C. Bobulescu, de la care nu mai m ştiri, rămânând fără răspuns la rândurile ce i-am scris de ziua numelui".

31 decembrie — Mare surpriză. Primesc scrisoare (carte poştală) de la îusti, care în pragul Noului An, gândul său se îndreaptă spre mine, prieten din de

studenție. Este bolnav. Pentru a-şi duce existența, lucrează la o cooperativă teşugărească din apropierea Capitalei (comuna Cățelu - n.n.} care :ecționeaz jucării de cauciuc pentru copii. Orarul de lucru pe timp de iarnă este a orele 5 la 23. Iată, ce face regimul comunist cu oamenii mari de cultură ai nului românesc!

od
•"CM
ăo
lis
'•Y rufe
UÎZ
9*1

-.-»§. r/?)>
sfa i Vite t*.
1953-

7 ianuarie - Am petrecut un An Nou singur cu gândurile mele. Mă gândesc ce-am fost şi cum am ajuns de batjocora unor inculți formați ca intelectuali aiurea, la Moscova, Kiev sau Leningrad. Cine sunt: Ana Pauker, Leonte Răutu sau losif Chişinevski. Despre Mihail Roller ştiu că este fiul rabinului din Buhuşi, județul Neamț. Şcoliți la Moscova au venit să-şi bată joc de bietul popor român. Lupta de clasă, lupta de clasă... în numele ei sunt uciși mii de oameni. Care este legătura, mă întreb, între lupta de clasă si umanismul socialist, atât de mult fluturat de către comunişti. Propagandă, minciună, minciună şi iarăşi propagandă.

3 ianuarie - Idealizarea stalinistă a oamenilor este făcută, cum bine văd, prin conferințe, dezbateri publice, articole şi prin radio, în rândul intelectualilor se dezbate teoria lui Stalin despre limbă, în cercuri cât mai largi. Realitatea este că marii noştri lingvişti resping principiile staliniste despre limbă, unii dintre ei în mod fățiş, cu riscul pierderii libertății.

7 ianuarie - Institutul de Lingvistică al Academiei RPR, aflat în plin proces de reorganizare, editează o revistă nouă, intitulată „Limba română", care se va preocupa de orientarea profesorilor ce predau limba română în şcoli. O atenție deosebită se va da redactării unei noi gramatici a limbii române, care este sub tipar, fiind aproape gata.

După părerea „noilor specialişti", nu avem un manual corespunzător de gramatică a limbii române pentru şcolile elementare, cu excepția celor întocmite de Haim Tiktin (evreu la origine) şi Al. Lambrior. Câtă minciună şi jignire adusă lingviştilor români!

25 ianuarie - S. Mehedinți, bunul meu prieten, trăieşte în altă locuință, departe de valoroasa lui bibliotecă, bolnav şi aproape nevăzător, îmi scrie că urmează să i se facă operație la ochiul stâng. Despre cărțile de care 1-am întrebat nu ştie nimic. „« Istoria lui Wells? », scrie S. Mehedinți, exemplarul meu, era plin de însemnări. Cine ştie ce foc s-o fi aprins cu el!... Nici el, nici Van Loom, nici Wili Durând... n-au citit destulă geografie şi etnografie, fără de care istoria flutură în vânt ca pasărea care zboară pe loc, făcând isprava pe care poporul nostru o exprimă şi azi numai prin două vorbe, amândouă foarte latine!"

La rându-mi, sunt şi eu îngrijorat de soarta cărților mele, adunate cu atâta trudă.

26 ianuarie - Cotrobăiesc prin cărțile mele rare, dar nici vorbă să dau peste arta istorie a lumii" de Herbert George Wells, scriitor, istoric şi sociolog englez, ten apropiat a lui D. Guşti. Am împrumutat-o, dar nu ştiu cui? Uitucul de mine.

2 februarie - La soarta „Dicționarului limbii române", la care mi-am adus şi :ontribuția, întocmit de un colectiv de lingvişti conduşi de Sextil Puscariu (iar m repins ca necorespunzător, pentru că imită vechile dicționare academice, icterizate prin aşa-zisa indiferență față de nevoile maselor), meditez şi nu ştiu ce ;red. Cum se poate renunța la o aşa mare operă ştiințifică? La 28 iulie anul ;ut, a fost dezbătută public macheta dicționarului dată la tipar la insistențele zidiului Academiei RPR si respins absolut necorespunzător, modelul prezentat.

9 februarie - Aflu că noua conducere a Institutului de Lingvistică a idemiei RPR este formată din oameni de orientare promarxistă, mai puțin :etători de renume în domeniul ştiinței, însă apreciați ca fiind adevărați activişti de tid. Astfel Vasile Chiresteşiu - profesor la Universitatea din Cluj, autorul unui ționar român-maghiar, a fost numit în vara anului 1952 director al Institutului de igvistică, iar adjunct, profesorul universitar D. Macrea transferat de la Cluj ca şef catedră la Facultatea de Filosofie din Bucureşti, după alungarea de acolo a lui Al. setti.

La Cluj, Institutul de Lingvistică - aşa cum îmi scrie Th. Naum - şi-a nținut vechea conducere formată din Emil Petrovici şi Ştefan Pasca, ambii foşti vi şi colaboratori ai eruditului om de cultură Sextil Puscariu, azi atât de bârfit.

5 martie - Primesc scrisoare de la bunul Simion Mehedinți. Regretă moartea Mihai Costăchescu, considerându-1 de neînlocuit în ramura lui. îşi aminteşte de >punerea făcută Academiei, alături de mine şi de juristul Ilie Popescu (Spineni), itru primirea în forumul ştiințific al României.

7 martie - Leca Morariu îmi scrie din Râmnicu Vâlcea că 1-a înştiințat pe Rădulescu-Motru, aflat în Spitalul Endocrinologie Bucureşti despre moartea lui N. Panaitescu, tatăl istoricului. Prezenți la înmormântare cei trei fii: Petru toricul - n.n.), Dumitru si Ionel, trei vlăjgani cât brazii, n-au vărsat nici o lacrimă.

9 martie - Scriu lui Mihai Băcescu, mulțămindu-i pentru cele două scrisori

imite de la el. îi recomand să ceară informații la părintele Bobulescu despre dr.

Petrescu, om rar pentru istoria culturii noastre. Publicațiile lui ştiințifice la :ademia Română sunt o comoară de informații din bogata-i bibliotecă de chituri. Cred că are şi publicații referitoare la Wallstein.

10 martie — Zilele trecute, i-am scris academicianului Aristide Caradja, răspunzându-i la duioasa scrisoare pe care am primit-o la sfârşitul lunii februarie. Scriu lui Leca Morariu şi Mehedinți. Nu-1 uit pe Gh. Nicolăiasa, cerându-i manuscrisul cu culegeri de folclor privitor la nuntă.

25 martie -Primesc scrisoare de la Gh. Nicolăiasa. îmi scrie referitor la

manuscris că aşteaptă un prilej nimerit să mi-1 trimită prin cineva la Piatra Neamț.

Materialul folcloric adunat de mine este cu atât mai prețios, îmi scrie Gh.

Nicolăiasa, cu cât cele 19 volume de la Biblioteca Academiei (mss 3418-3436)

cuprinzând răspunsurile de la chestionarul Hasdeu au fost luate de Sextil Puşcariu

la Cluj, unde s-au prăpădit în 1940.

26 martie - Mă gândesc cu îngrijorare la pierderea manuscriselor cuprinzând

răspunsurile la chestionarul lui Hasdeu. Sunt informat că în Bucureşti funcționează un

singur Institut de Folclor, cel din Piața Amzei, condus de Sabin Drăgoi. Societatea

de Istorie, Filologie şi Folclor, care are sediul la Institutul de Istorie şi Filologie care

are ca director pe Constantinescu-Iaşi, a scos revista „Cum vorbim". La rândul lui,

Institutul de Lingvistică a editat recent revista numită „Limba română".

5 aprilie - Am primit de la Bucureşti revista „Limba română", pe care am început s-o lecturez cu atenție: Nu mai ştiu nimic de I. Muşlea din Cluj.

18 aprilie - Scriu la Cluj, lui G. Giuglea, profesor universitar, exprimân-du-mi părerea în legătură cu recenzia făcută de Cheresteşiu, despre voi. I din lucrarea academicianului lorgu Iordan, „Nume de locuri româneşti în RPR" (apărută anul trecut), în ultimul număr al revistei „Limba română".

22 aprilie - Am primit scrisoare de la Petru Caraman, prin care mă felicită de ziua onomastică, „Sf. Gheorghe", şi-mi aminteşte de frumusețile Ceahlăului.

17 mai - Scriu lui Petru Caraman, profesor la Universitatea din Iaşi, descriindu-i muntele Ceahlău, la care mă închin în toate zilele senine. El este visul romantic al Carpaților Moldovei. Am fost şi pe Negoiul muntean, dar măreția lui e informă, pe când Ceahlăul are înfățişare de adevărat templu, în continuare îi cer unele lămuriri lingvistice.

21 mai - îi scriu lui Th. Naum, profesor la Universitatea din Cluj, întrebându-1 despre soarta chestionarului lui B. P. Hasdeu. îl rog să-mi scrie despre soarta lui L Muşlea.

24 iunie - Primesc scrisoare de la Th. Naum, din Cluj. Despre L Muşlea, îmi scrie că şi el a avut de suferit din partea regimului comunist, în ceea ce priveşte

tionarul lui Hasdeu, el se află la locul lui, adică la Muzeul Limbii Române, care n se numeşte nu mai puțin pompos de Institutul de Lingvistică al Filialei din a Academiei RPR. Conducerea este asigurată de Emil Petrovici şi Ştefan Pasca laboratori şi foşti elevi ai lui Sextil Puşcariu. La dicționarul pornit altădată de ii Puşcariu s-a renunțat încă din vara trecută, ca necorespunzător.

30 iunie - în ajun de Sf. Petru îmi scrie Petru Caraman despre călătoria pe hlău. I s-a gravat pe retină o întreagă serie de imagini minunate din splendidul aj, inegalabil ca pitoresc, al munților Moldovei... „Ceahlăul! îl văd când în ;guî lui - notează savantul Caraman - aşa de complex, sub forma-i de colos iv; când sub variantele-i aspecte pe cât de originale, pe atât de grandioase şi unătoare. De asemenea, îmi aminteşte de minunea Cheilor Bicazului."

3 iulie - Răspund lui Petru Caraman. îi scriu lui Sirnion Mehedinți, ebându-1 de sănătate.

// iulie - Petru Caraman, marele savant, prin preocupările sale îmi aminteşte mult regretatul Vasile Bogrea. îmi scrie (vezi scrisoarea din 7 iulie 1953) că a it deoparte lucru la „Antroponemia românească", simțindu-se obosit. Acum s-a icat să redacteze definitiv lucrarea, „Descolindatul în sud-estul şi Orientul •opei". îmi cere să-i trimit repertoriu de nume, pe care 1-a cercetat vara trecută la ie în bibliotecă.

5 septembrie - Primesc scrisoare din 30 august 1953, trimisă de Adrian ;hi, prin care îşi cere scuze că nu mi-a mai scris de mult. L-am ajutat cu :umente pentru scrierea lucrării de folclor despre Miorița. A studiat mult în lioteca mea.

9 septembrie - Azi am primit scrisoare de la Gh. Spacu, trimisă la 4 îtembrie din Bucureşti. A primit vesti despre mine de la Gh. Macovei. La ;ăminîea mea, fiica lui L Tazlăuanu a fost admisă studentă în anul 1.1 se puneau :dici din cauza „originii tatălui său, scos pe nedrept din învățământ".

13 septembrie - Asupra înlăturării oameiiiior de valoare de la profesiunea de au dat dovezi de muncă roditoare, prin oameni neisprăviți, "vem cazul)fesorului I. Tazlăuanu, fost profesor la Liceul de băieți din Piatra Neamț şi după îea mutat ca profesor şi director la Liceul Național din Iaşi.

In martie 1949, aflându-se la o moşioară a soției sale, i s-a fixat domiciliul țat în Piatra Neamț, fiind îndepărtat şi din învățământ, în urma unei delațiuni. A ;ut numeroase întâmpinări cu dovezi că i se aduc învinuiri fără temei, care au

l-ț-7

rămas fără rezultat, până în anul 1952 când - făcând o nouă întâmpinare la Interne - s-a rânduit o cercetare la Miliția din Piatra Neamț şi Iaşi. La Iaşi, anchetatorul de la Interne a cerut informații de la Inspectoratul Şcolar, la conducerea căruia se găsea un evreu rău intenționat. Mergând la Liceul Național

1-a găsit pe profesorul de franceză Răşcanu pe care 1-a chestionat asupra lui Tăzlăuanu.

Răspunzând că este unul din cei mai buni profesori din țară, inspectorul aducea mereu vorba asupra politicii pe care a făcut-o. Profesorul Răşcanu îi răspundea că nu a făcut altă politică decât aceea ce i s-a impus pe vremea inspectorului Potop, aşa cum li s-a impus tuturora.

26 septembrie - Scriu soților Octavia şi Leca Morariu, la Râmnicu Vâlcea, despre valorosul .Arhivar de istorie şi filologie" a[l] marelui T. Cipariu, peste care am dat zilele acestea în biblioteca mea, în urma răsfoirii revistelor îngrămădite în pod de răul chiriaşilor. Cu această ocazie am aflat locul unde Cipariu vorbeşte despre originea tatălui său, care este de locul lui din oraşul Piatra.

75 octombrie - Mihai Băcescu îmi scrie. Când a primit scrisoarea mea era gata de plecare spre Bucegi, cu un număr mare de muzeografi, îşi exprimă dorința să viziteze peşterele de pe Valea Jidanului-Ceahlău cu ocazia venirii la pescuit de lostriță pe Bistrița.

2 noiembrie - în octombrie, luna trecută, am primit scrisoare de la I. E. Torouțiu. îi răspund cu întârziere, pentru că am fost bolnav şi îngrijorat ba de una, ba de alta. îmi este teamă ca biblioteca să nu fie dată pradă focului, aşa cum s-a întâmplat cu biblioteca lui S. Mehedinți sau a lui D. Guşti, îi cer, rugându-1, să-mi publice într-un volum separat corespondența culturală întreținută cu C. Meissner şi colaboratorii revistei „Şezătoarea", cu profesorii: I. R. Pogoneanu, V. Bogrea, Sextil Puşcariu, G. Vâlsan, Leca Morariu, H. Tiktin, I. Bianu, S. Mehedinți, N. lorga, Barbu Ştirbei, L. Basset ş.m.a; cu străinii: Jean Boutiere, M. Godet, H. Focillon etc., cu condiția ca originalele corespondențe să rămână la Piatra Neamț.

16 decembrie - G. Juvara îmi scrie din Bucureşti. Scrisoarea este datată 9 decembrie 1953. îmi dă vestea atât de dureroasă a sinuciderii soților Torouțiu, de care mă leagă o veche prietenie. Cultura românească suferă o mare pierdere prin moartea unui om aşa de pregătit. Cumnatul lui, Leca Morariu, era bolnav.

24 decembrie - Scriu soților Octavia şi Leca Morariu, în legătură cu moartea dramatică a soților Torouțiu, înmormântați în aceeaşi zi. Mă gândesc la soarta atâtor documente ce urmau a fi tipărite printre care şi o parte din corespondența mea (Vasile Bogrea şi George Vâlsan).

av iac m • ••n

1954

l ianuarie - Bolnav şi hărțuit de organele statului, anul 1954 se arată idurător cu mine. Urări de Anul Nou, din partea prietenilor, am primit puține, m că mulți se află în închisori sau au dispărut pentru totdeauna.

12 ianuarie - Răspund lui Constantin Turcu de la Arhivele Statului din Iaşi, du-i explicațiile necesare la cuvântul de „sat", îmi amintesc despre cele două junsuri academice: cel al lui Lucian Blaga, „Elogiul satului românesc" - discurs it la 5 iulie 1937, în şedința solemnă a Academiei Române, şi celălalt, „Laudă inului român" al lui Liviu Rebreanu, cu răspuns de Ion Petrovici, în şedința idemiei Române din 29 mai 1940. De asemenea îi mai recomand şi discursul de spție despre „Poezia populară" a lui Mihail Sadoveanu.

în ceea ce priveşte „dările săteşti" îi dau informații sigure din lucrările lui N. u, I. lonescu de la Brad şi C. Negruzzi.

l februarie - Cu toate mizeriile şi nedreptățile ce le îndur, sunt optimist. Mă idesc că fac parte dintr-o generație care a văzut atâtea războaie şi răsturnări laie de la 1877 încoace.

Mai pâlpâie puțin lumina minții, dar memoria si puterile îmi scad mereu, puținare trupească şi sufletească, spre a nu zice: decadență, marasm ori nolisment.

Scriu lui Simion Mehedinți şi Leca Morariu despre starea sănătății mele.

6 februarie - în urma scrisorii primite la începutul lunii, îi răspund lui zviconi încurajându-1 în legătură cu cercetările ce le face cu privire la viața nancierului Dinu Moruzi. In anticăria mea am cărțile publicate de el, din care una

ărită în Piatra Neamț.

Mai am şi revista „Unirea femeilor române" la care a colaborat Moruzi. însă :orită gerului mare, care nu vrea să se moaie, nu le pot căuta prin pod şi prin pozitul neîncălzit, îi dau informații despre Octav Minar.

7 februarie - La câți am dat lecții învățându-i carte: lui Eugen Singuraf în Fălti-

ii, lui Dascălu Ținta, lui Neculai Barcan din Piatra Neamț, lui V. Cantacuzino din

Iaşi, fiului d-nei Bogdan, fiului d-nei Lambrino, d-rei Romalo, prinţeselor Măria şi Ileana, Constantin si Lucia Caradja în Grumăzeşti-Neamţ, fetelor Ştirbei, d-rei Lahovari ş.a.

Prietenii mi i-am ales şi cultivat în toate ţinuturile româneşti, în toate clasele sociale si între străini.

10 februarie - îmi scrie Mihai Băcescu. în Bucureşti este iarnă grea, o iarnă de pe timpul cronicarilor. Omătul, îmi scrie bunul prieten, trece peste un metru, iar pe unde a viscolit ajunge la 2-4 metri.

5 martie - Daniel Constanîinescu, întors de la Bucureşti, mi-a spus că s-a întâlnit cu părintele Nae Popescu (fost membru al Academiei Române - n.n.) şi spunându-i că eu n-am primit demult scrisoare de la el, i-a răspuns: „Cum nu-i scrie ăla? El scrie că are timp. Pe lângă timp, mai are şi puţină inimă creştinească, milă şi dragoste". Mi-a povestit apoi despre grozavele suferinţe ale bucureştenilor în această iarnă grea. După vorba generalului francez Berthelot: „perfecta organizare".

30 aprilie - îi răspund lui Simion Mehedinţi, mulţămindu-i pentru bunele urări de ziua mea şi pentru ştirile asupra sănătăţii lui. în privinţa celor vrednici de a fi trecuţi în „Calendarul Poporului Român" pentru Secolul Renaşterii (1821-1921), 1-am tot amânat, mă justific faţă de savantul român fiindu-mi greu la alegerea celor 10-20 de morţi din acest timp, temându-mă că voi face nedreptăţi sau omisiuni. „Dv. vă plângeţi de slăbiciunea ochilor trupeşti, iar eu mă plâng de slăbirea ochilor minţii ş-a memoriei. Ochii şi urechile trupeşti nu m-au părăsit, dar mintea mi s-a întunecat din ce în ce mai mult, aşa că nu mai sunt în stare a lucra ceva cu temei! Iar din cauza slăbiciunilor bătrâneţii octogenare stau mai mult în pat şi ca să alung urâtul, fără încordarea minţii mele împuţinate, răsfoiesc din colecţiile revistelor mai vechi, ca un semn de rămas bun... Luna trecută a venit la rând « Duminica Poporului» şi m-am simţit întinerit sufleteşte când am revăzut aici anii Dv. de luptă culturală pentru îndreptarea sufletelor de la sate pe calea cea bună, chemând la muncă atâtea suflete alese. Este o dureroasă cronică a păcălelor din epoca de întregire a hotarelor româneşti, după războiul cel mare. în continuare, ajungând la anul 1930, odată cu venirea lui Carol al II-lea pe tron, îi amintesc că am văzut cu mirare cum atâtea suflete curate aveau credinţa că a venit un mântuitor pentru greutăţile ţării, asemănându-1 cu Vodă Cuza! Şi mi-am adus aminte convorbirea ce am avut

atunci, arătându-mi nădejdea Dv. în noua domnie şi în oamenii noi ca George Brătianu. Aţi rămas mirat de mărturisirea mea că eu n-am încredere nici în moralitatea noului Rege, nici în activitatea politică a lui G. Brătianu, înşirându-vă dovezile pe care-mi întemeiam judecata mea.

Mi s-a părut că Dv. îmi socoteaţi judecata nedreaptă, fiind pornită din faptul înlăturării mele din postul de bibliotecar ce-1 aveam sub regii Carol I şi Ferdinand I, ca unul ce lucrasem în timpul din urmă cu Barbu Ştirbei, pe care Carol II îl ura de

rte deşi fusese un stâlp vrednic şi credincios. Şi mă întreb ce veţi zicând acum >re părerile Dv. din 1930 şi care vă este judecata definitivă asupra domniei lui 3! II si a vieţii ce-a dus departe de ţară până la moartea lui în 1953 la Lisabona.

Aceeaşi întrebare i-am făcut-o prietenului Vasile C. Şoarec, care a avut easi păreri ca şi Dv., amintindu-i vorba preoţilor catolici: «Mea culpa, mea ia, mea maxima culpa! » îvli-a cerut colecţia « Duminica Poporului» din 1930 care o am legată), făgăduindu-mi că-şi va scrie: « Mea culpa! »

Pe foaia alăturată vă înşir numele celor vrednici de a fi trecuţi în « Calendarul opalui Român » din « Secolul Renaşterii». Rămâne să rnă gândesc şi la gradaţia ucrări scurte, dar cât mai exacte şi caracteristice. Calendarul Satului, Ţinutului ilor din felurite regiuni şi al Ţării întregi. Alt Calendar al Neamului ar fi acela morţii care şi-au jertfit viaţa în războaiele pentru apărarea ţării şi întregirea mului (« Duminica Poporului » din 9 nov. 1930 cu art. despre Sandu Manoliu îimion Mehedinţi).

Pentru « Calendarul Poporului» am dat numele lui Tudor Vladimirescu, •am lancu, N. Bălcescu, Al. I. Cuza, I. C. Brătianu, M. Eminescu, T. Maiorescu, ireangă" etc.

13 mai - Scrisă la 6 mai, scrisoarea de la Leca Morariu am primit-o abia azi. ăspund în grabă, amintindu-i despre apariţia noii ediţii a operei lui Creangă asă de N. Ţimiras. Din câte văd, N. Ţimiras m-a dat uitării, deşi îi arătasem o re atenţie primei ediţii. Se zvoneşte că ar fi dat divorţ de soţie, fiica lui istantin Creangă, fiul scriitorului, şi ar fi plecat în străinătate.

20 mai - Leca Morariu îmi cere câteva note bibliografice despre pictorul tav Băncilă. Primesc vizita avocatului Vasile Şoarec, un bun prieten şi un mare nirator al savantului Simion Mehedinți.

24 mai - Scriu lui Simion Mehedinți; în legătură cu „Calendarul Poporului"

‚Secolul Renaşterii" (1821-1921) „în tinerețea mea eram poreclit Stâmilă pentru

stârneam lumea la excursii în zilele frumoase de la Broşteni. Acum la bătrânețâ,

cauza incapacității de a mai lucra, stârnesc pe alții. Aşa am făcut în chestia

:alendarului Poporului Român » în « Secolul Renaşterii» (1821-1921).

Prin prof. I. Tăzlăuanu când a plecat la Iaşi, am comunicat planul Dv. cuprins cele doua scrisori, distinsului prof. de la Iaşi F. Caraman, cu care rn-am prietenii vara tiecută când, după o excursie pe Ceahlău, m-a vizitat şi pe mine, lânând încântat de ştiința, strălucita-i inteligență şi rarul său caracter".

Ieri venind de la Iaşi, profesorul I. Tăzlăuanu mi-a adus răspunsul pe opt jini a lui P. Caraman cu lista şi caracterizarea a 30 de nume. în loc de „Calendar", Caraman îi spune „Panteonul Neamului Românesc", „vechi sanctuar în care buiesc cinstite cu pietate marile noastre umbre. Un asemenea sanctuar, zidit din

marmură sau din piatră, țara nu posedă; dar românii autentici îl poartă în sufletele lor. Căci cultul eroilor de ieri este în grația existenței şi a prosperității româneşti de mâine. Şi fără îndoială, cultul lor n-a fost niciodată o datorie mai sfântă ca acum."

Urmează apoi înălțătoarea caracterizare a celor 30, începând cu Eminescu, Hasdeu, Kogălniceanu, Alecsandri, Bălcescu, Al. Russo - sfârşind cu generalul Averescu şi încheind astfel: „Cer iertare că am scris totul prea în fugă, ca să pot trimite scrisoarea prin Dl. I. Tăzlăuanu la plecarea-i grăbită din Iaşi. Am scris totul prea în fugă şi halandala, fără ordine cronologică şi fără o ierarhie a valorilor. M-am lăsat dus aşa în voia condeiului si-a asociațiilor de gânduri... în orice caz, vă trimit «â tout hasard» ceea ce am gândit şi simțit spontan. Ştiu că Dv. prețuiți spontaneitatea, fiindcă, aceasta înseamnă sinceritate şi deci, într-o bună măsură, autenticitate.

îndată ce voi copia în întregime cele 8 pagini, vi le voi comunica.

Propunerea titlului « Panteonul Neamului Românesc » arată deosebirea între mentalitatea generației noastre născute lângă biserică (cu pomelnic şi calendare) şi cea a generației care ne-o urma."

30 mai - Răspund cu întârziere la poştala din luna trecută, trimisă de G. Juvara: „Pentru că foarte greu am ieşit din iarna aceasta lungă şi prea figuroasă, cu sănătatea şubredă şi lipsuri de tot felul. Stau mai mult în pat si rareori pot răsfoi din cărțile şi revistele pe care le am, ca s-alung urâtul... Am auzit că în Bucureşti, din cauza gerului au murit oameni ca: prof. dr. Tănăsescu, Th. Cudalbu sau Ionel Teodoreanu." In continuare îi dau datele biografice cerute pentru Simion Kirileanu.

3 iunie - îmi scrie din Fălticeni, A. G. Stino că s-a întâlnit cu pr. Al. Bardieru care i-a vorbit mult despre mine şi biblioteca mea. în acelaşi timp, nu-şi poate manifesta mâhnirea pentru toate necazurile mele. A. G. Stino nu prea se simte bine în urma operației. Citeşte şi scrie, îmi aminteşte despre moartea lui A. Gorovei. „îl văd aievea în odăiță la mine sau la tata, cu cafeaua în mână, cu gândurile risipite -sau povestind câte ceva evocativ. Parcă nici n-a mai fost, nici el, nici tata, nici atâția, deşi amintirea lor este atât de vie! Creangă al meu vegetează, va trebui să reiau firul. Mă gândesc să încep traduceri în franțuzeşte."

9 iunie - Primesc o scrisoare de ia Constantin Turcu din Iaşi. îmi mulțămeşte pentru cartea poştală pe care i-arn trirais-o în 19 rnai curent. Mă socoteşte cronicarul vremii de la 1900-1950, alături de lorga şi alți memorialişti, îmi scrie că se pregăteşte comemorarea lui Ştefan cel Mare. Vor apare 2 volume de documente din secolele XIV şi XV şi un volum de contribuții, în vederea sărbătoririi acestui eveniment, îşi propune să reia studiul despre Curtea lui Ştefan cel Mare din Piatra Neamț.

27 iunie — Din Iaşi, Gh. Năstase cu ai lui îmi scrie că au primit scrisoarea i trimisă prin C. Turcu, la 3 ianuarie, după şase luni. O dată cu scrisoarea, a mai nit şi fotografia mea, aceeaşi pe care o văzuse la prof. I. Tăzlăuanu. Dat afară a Universitate, Gh. Năstase, după cum îmi scrie, o duce greu „De lucru nu prea esc, copiii sunt mari, trebuie hrăniți (gravă problemă), îmbrăcați şi învățați". i soarta intelectualului în socialism, bănuit de reacționarism.

29 august - Transmit lui S. Mehedinți sincere felicitări de ziua numelui şi ri de sănătate pentru întreaga familie. Cu această ocazie îi trimit si un extras din

>licația istoricului francez J. Michelet peste care am dat de curând în nămolul de ți îngrămădite în pod din cauza chiriaşilor. Titlul cărții scrisă acum o sută de ani ; „Leş soldats de la Revolution!" în care este vorba despre marii luptători pentru îrtate, un fel de Calendar al fruntaşilor neamului. Cred că la Biblioteca ademiei trebuie să fie întreaga operă a lui Michelet - marele filoromân.

10 septembrie - De la Bucureşti o echipă de cercetători au poposit la

lioteca mea. Printre ei şi o doamnă deosebit de frumoasă, care s-a comportat îhtr-un

d aparte față de mine. Interesul lor față de mine este deosebit de mare, parcă aş

'enit de pe altă planetă.

Scriu lui Leca Morariu, la R. Vâlcea, interesându-mă de viața lui materială.

11 septembrie — îi scriu doamnei C. că, bătrân uituc cum sunt în plăcuta con-

sație de azi, nu i-am arătat câteva cărți puse deoparte pentru a i le prezenta. Fiindcă

uieste aproape de strada mea, o rog să vină pentru câteva momente la bibliotecă.

12 septembrie - La orele 2 noaptea, imaginându-mi că sunt tânăr, compun o

iscare de dragoste, „Către... neuitata mângâietoare a sufletului meu", „îmi eşti

i de scumpă pentru că înălțata-ți fire înțelegătoare a sufletului omenesc s-a

eresat cu atâta pricepere de soarta unui om al poporului, ascultându-i cu simpatie

e mai intime mărturisiri din puținele pagini care au putut scăpa de dureroasele

irderi ale unei vieți bătute de vânturile soartei."

27 octombrie — îmi scrie savantul Petru Caraman de la Iaşi, prin care îmi ilțumeşte pentru documentele-manuscrise trimise prin prof. Ion Tăzlăuanu, pe •e le va folosi la viitoarele sale lucrări. Vrea să termine volumul II din studiul 'escolindători în Orientul Europei".

29 octombrie - Răspund cu mare întârziere părintelui ec. dr. Dumitru rtună, (la scrisoarea din 6 septembrie 1954 - n.n.), care mă consideră „cel mai

'ățat fiu al Moldovei", dându-i informațiile necesare despre căminarul Mihai ahuță. Starea sănătății nu mi-a permis să-i copii capitolul I din „Cântarea ilarilor" („Biblia", din 1688).

5 noiembrie — îi scriu lui Petru Caraman, mulțamindu-i pentru cuvintele atât de calde la adresa muncii mele. Este cel mai scump certificat pentru mine şi o mare mângâiere că materialul adunat a avut neaşteptatul noroc, să fie folosit de cel mai competent învățat pe care-1 cunosc prea târziu.

11 noiembrie - M-a vizitat avocatul Adrian Brudariu, fost deputat în Parlamentul României. Sunt bolnav. Am un caiet în care fac însemnări zilnice. Doresc ca viitorimea să cunoască ceea ce se petrece în zilele noastre, în care domnesc şi stăpânesc rusii şi o dată cu ei, minciuna, jaful şi inculții.

16 decembrie - Primesc scrisoare de la Constantin Daicoviciu, istoricul, prin care mă informează că a vorbit cu Traian Săvulescu - preşedintele Academiei - în vederea primirii unui ajutor. M-a cunoscut la Cluj, în urmă cu treizeci de ani pe când eram la regretatul Vasile Bogrea, profesor la Universitatea Dacia Superioară.

21 decembrie - Adrian Brudariu pleacă la Bucureşti, în urma unui denunț,

din partea unui chiriaş impus, că ascult noaptea Radio Londra, sunt arestat la

domiciliu. Manuscrisele şi biblioteca îmi sunt în pericol. Elly, soția lui Todică

Kirileanu, dă telefon la Bucureşti şi-1 anunță pe Gabriel Ştrempel de la Biblioteca

Academiei Române.

22 decembrie - Soseşte Gabriel Ştrempel. Elly şi soția lui Grigore Kirileanu,

ajutate de Gabriel Ştrempel şi şoferii celor două maşini (un autocamion şi o dubită

— n.ri) au încărcat o parte din cărțile mele, manuscrisele şi corespondența aflată în

cufere, pe care le-am donat Bibliotecii Academiei Române. Cufărul cuprindea

însemnările mele despre Curtea Regală. Gabriel Ştrempel, la început, a refuzat să-1

primească, îi este frică. La plecare, m-a sfătuit că, pentru a salva cele peste 20 de

mii de cărți, este bine să le predau bibliotecii orăşeneşti sau Academiei, unde se va

crea un fond special purtând numele meu.

23 decembrie - La sfatul meu, Elly Kirileanu, soția lui Todică, a plecat la

Bucureşti sa-1 întâlnească pe acad. Gh. Macovei şi să-i povestească despre situația

în care mă aflu: bolnav şi arestat la domiciliu. Caietul cu însemnări pe care-1 țineam

sub pernă mi-a fost luat.

24 decembrie - Ajunul Crăciunului. Seara s-a întors soția lui Todică de la

Bucureşti. A reuşit să stea de vorbă cu Gh. Macovei la Institutul de Cercetări

Geologice. Era însoțit de un consilier sovietic. I-a înmânat plicul de la mine, i-a citit

conținutul, a întrebat-o de starea mea de sănătate; îndemnând-o să se întoarcă la

Piatra Neamț, fiindcă va vorbi despre mine acolo unde trebuie.

•j*

1955

l ianuarie - Slăbănog şi fără putere, intrat în dizgrația tuturor prietenilor din •a Neamț, fiind considerat „duşman ai poporului", stau în pat şi meditez la ;iumata-mi viață petrecută prin străini.

3 ianuarie - îi scriu avocatului Adrian Brudariu, exprimându-mi îngrijorarea aarta cărților mele. Pentru a fi salvate, la propunerea nepoților: Decebal, Todică jrigore, m-am gândit să le donez oraşului. De aceeaşi părere sunt multe jştințe, care rn-au vizitat în ultimul timp.

12 februarie - Scriu d-rui Petru Groza - Preşedintele Prezidiului Marii mări Naționale - plângându-mă împotriva autorităților locale pentru perse-ile la care sunt supus şi hotărârea de a dona Bibliotecii din Piatra Neamț fondul umentar adunat cu atâta trudă din propriii mei bani. Alăturat scrisorii am anexat igrafia făcută după portretul tatălui meu executat de pictorul Octav Băncilă.

27 februarie - Primesc de la Cabinetul Preşedintelui Prezidiului Marii mări Naționale o scrisoare, prin care dr. Petru Groza îşi cere scuze pentru starea mea la domiciliu. „Emoțiile pe care le-ați avut - se menționează în soare - sunt legate de lipsa de tact şi chiar de abuzurile unor funcționari în ordine, pentru care ei îşi vor primi pedeapsa, neadmițându-se atingerea ilității populare. Bucuros de a vă şti trecut peste aceste emoții, consider că ele î compensate de faptul că prin actul ce ați făcut si care va trebui să primească o Tiă potrivită şi definitivă, ați îmbogățit patrimoniul cultural, artistic si literar al soralui nostru. Fiii cinstiți ai acestui popor trebuie să vă poarte recunoştință itru actul generos de a pune ia dispoziția lor rezultatul unei munci dedicată moşului şi culturii româneşti."

în scrisoare se mai arată că s-a primit scrisoarea mea din 12 februarie curent, ipreună cu anexa, reprezentând expresivul şi minunatul portret al omului Grigore ileanu, tatăl Dvs."

21 martie - Augustin Z. N. Pop, printr-o emoționantă scrisoare, îşi manifestă ința să cunoască personal pe cel mai „vârstnic cercetător istoric şi folclorist al ii şi neamului nostru". Pentru aceasta, urmează să mă viziteze la Piatra Neamț,

în următoarele zile să mă întrebe despre legăturile mele cu Titu Maiorescu şi despre scrierile politice şi în proză ale lui Eminescu.

4 mai - A murit, la Paris, George Enescu - marele nostru violonist şi

compozitor. Aflându-mă în Bucureşti, la Palatul lui Vodă am avut posibilitatea să

particip la mai multe recitaluri la Ateneul Român. La înmormântare a participat şi

regina Olandei.

29 mai - Din Bucureşti am primit veşti despre moartea prințului Aristide Caradja, mare savant, pe care 1-am cunoscut personal, încă din 1902, unde am

dat lecții copiilor lui - Lucia şi Constantin, timp de 2 ani, la Grumăzeşti lângă Tg. Neamț,

5 iunie - L-am cunoscut din scrisori, pe savantul lingvist Petru Caraman, fost

prof. univ. dr. la Facultatea de Filologie din Iaşi. I-a vorbit despre mine şi biblioteca

mea profesorul Ion Tăzlăuanu, dat afară din învățământ din cauza unei mici

moşioare a soției.

Acum 30 de ani (1925), bunul meu prieten, profesorul Vasile Bogrea, fiind bolnav într-un sanatoriu din Bucureşti, îl vizitam adeseori. II vizita şi Nicolae lorga, care-1 prețuia aşa de mult, încât era singurul om pe care-1 cruța de poreclele batjocoritoare pe care le împrăştia. Bogrea aflând de la el că am multe extrase din manuscrisele de la Biblioteca Academiei Române, mi-a dat a înțelege că ar dori să le vadă. I le-am pus la îndemână, iar mai pe urmă am văzut cu bucurie că le-a folosit în publicația lui filologică „Dacoromania". Era întâia mea bucurie de a vedea folosit materialul adunat de mine nu numai pentru plăcerea mea personală şi din dorința cunoaşterii trecutului nostru, dar mai ales a vieții sufleteşti de la sate. „Dv. vă datoresc a doua bucurie văzând că însemnările mele antroponimice pot fi de folos pentru studiile pe care le scrieți. Doresc să vă pun la dispoziție caietele cu extrase din documentele şi manuscrisele aflate la Arhivele Statului din Bucureşti, privitoare la județele Neamț şi Suceava. Mai apoi materialul adunat pentru Monografia Broştenilor, care a rămas nepublicat din cauza zgârceniei celor ce au aprobat numai cele 150 de pagini pe care vi le-am trimis"...

28 august - încerc să-1 consolez pe Constantin Turcu, aflat în slujba Arhivelor Statului din Iaşi, în legătură cu nedreptatea ce i s-a făcut, privind promovarea în muncă. M-am bucurat de vestea că lucrează la un vocabular al cuvintelor vechi, îi scriu dându-i răspuns la unele întrebări pe care le-a adresat în scrisoarea din 12 august curent.

„întâmplătoarea trimitere, o dată cu caietul activității culturale a lui Ibrăileanu, a foilor cu activitatea mea, a avut darul unei comparații umilitoare pentru mine, căruia viața a fost mai mult închinată binelui pe un plan deosebit

cu caracter social: ajutorul familiei şi al clasei sociale din care fac parte: țărănimea.

ile cu corespondența care mi-a rămas în urma atâtor pierderi stau dovadă a Citații mele sociale şi culturale. Cine ştie dacă se va găsi cineva să pună în iare acest material care ar putea fi o icoană a vremurilor în care am trăit şi a irilor vieții care m-au purtat din satul Holda până la Palatul lui Vodă."

De asemenea îi transmit unica mea amintire despre G. Ibrăileanu. „Când 'esorul Al. Philippide a fost însărcinat, în urma propunerii lui Titu Maiorescu, >regătirea Dicționarului Academiei Române, el şi-a luat câțiva studenți pentru iterea fişelor cu cuvinte din scriitorii români, între aceştia eram si eu, însărcinat i cu poeziile lui C. Conachi. îmbolnăvindu-mă de piept, după jumătate de an de acă a trebuit să renunț la această lucrare. La propunerea mea, ca în locul meu să eze G. Ibrăileanu, Al. Philippide a zis: «Socialistul acela»? Iar eu i-am mns: « Cuvintele lui Conachi n-au a face cu socialismul! » Philippide a râs în ote şi a primit ca Ibrăileanu să lucreze în locul meu."

7 octombrie, ora 3 dimineața - D. Guşti - marele nostru sociolog şi filosof¬ic ilustru pentru cultura națională şi europeană, a murit, persecutat de cei inculți itat de cei care ar fi trebuit să fie tot timpul alături de el - intelectualii. Presa onală n-a scris nici un cuvânt, iar Academia RPR n-a fost prezentă cu nimic, ivitatea lui pe tărâm social a fost disprețuită, cu toate că pe urmele ei lucrează rn tinerii formați la şcoala lui D. Guşti.

In privința lui D. Guşti a tăcut şi neamul lui Israel, cu toate că soția lui este îică. Dar ea este rudă cu Lupeasca lui Carol II. Această căsătorie s-a făcut după ;mnul imperativ a lui Carol II. Si cu toate acestea i s-au tăiat subvențiile pentru vitatea socială, trecându-le lui Sidorovici - responsabil cu activitatea sportivă, îsta s-a sinucis pe vremea legionarilor, iar Guşti a suferit dizgrația în vremea luniştilor. însemnările de față ar trebui citite şi de atotputernicul Mihail ioveanu! Căci D. Guşti e născut în acelaşi an, aşa că i s-ar fi cuvenit şi lui o lormântare mai aparte, dacă nu funeralii naționale. (Din micile însemnări

ț,,„„„ „i, i,,; \^„„„ /-?u;*x v;-.;i~ j;— *•: 1 —: t-:._i.,; —:i-;~;<. j_..._-

nuut au, 1Ui ivxuau vjmța iviiiioaim uni uuipui pnvcgmuiui piiicjuii uc mimiica

stenului D. Guşti - n.n.)

14 octombrie - Scriu Editurii „Tineretului" din Bucureşti în legătură cu riția broşurii: „Stejarul din Borzeşti" de Eusebiu Camilar, scriitor şi demician, făcând unele propuneri: 1) Ar fi fost bine ca între ilustrații să fie şi :a vechii biserici a lui Ştefan cel Mare din Borzeşti, care se găseşte în cartea lui Balş: „Bisericile lui Ştefan cel Mare". Prin aceasta s-ar dovedi copiilor marea şi oasa evlavie a lui Ştefan cel Mare; 2) Să se corecteze câteva greşeli de limbă care iz pot ierta unui autor academician. De exemplu: la pag. 5 se zice: „gâze de prin uri" în loc de fânețe; iar mai jos, în continuare, se scrie „Stefăniță, aşezat pe un uc...", dar în ilustrația de la pag. 7, se vede că Stefăniță stă ca judecător, pe o iță de stejar, iar nu pe un butuc. Butucul este copac tăiat şi aşezat de-a lungul la

o cioată. La pag. 11 se zice: „Să-şi înhame caii la tânjale..." câte cuvinte atâtea greşeli. De ce? Pe vremea lui Ştefan cel Mare, numai boii se înjugau la plug, la car şi la tânjală. Caii erau numai pentru călărit şi pentru trăsuri, iar nu pentru tânjală.

24 octombrie - Articolul din ultimul număr al „Gazetei literare" din 20 octombrie curent, în care este vorba despre unele aprecieri asupra operei lui Al. Odobescu despre care s-a ocupat cu ani în urmă în „Convorbiri literare" şi Simion Mehedinți. Este vorba de o noutate de stil în acest articol: „dar, însă, oare". Asta îmi aminteşte de greşelile de limbă ale noului academician Eusebiu Camilar, specialist în scrierea Văii Bistriței la Radio, pentru care s-a folosit, fără s-o arate, descrierea unui vrednic folclorist diletant - Tănase-Teiu, mort în războiul recent, în 1942.

26 noiembrie - Academia RPR a sărbătorit 75 de ani de la naştere şi a semicentenarului de activitate ştiințifică a academicianului Gh. Macovei. Din patul în care bolesc îi scriu, transmițându-i „sincere felicitări şi urări de sănătate". „Cu această ocazie, eu îți aduc cele mai inimoase omagii de recunoştință pentru rara bunătate sufletească pe care mi-ai arătat-o, în zilele mele de cumpănă".

/ V;
'â
1956

I ianuarie - Ziua de „Sf- Vasile", prima zi din Noul An -1956. M-au vizitat

>otii, urându-mi „La mulți ani!", după care au plecat pe la casele lor. Cumnata

a, Olga Kirileanu, soția fostului meu frate, învățătorul folclorist Simion T.

ileanu, mort în 1926, în satul Holda, comuna Broşteni de pe Valea Bistriței, m-a

armat cu cele ce se mai întâmplă prin oraş. O veste bună: n-a fost arestat nici un

nevinovat. Notez să se ştie, atâta timp cât trupele de ocupație ruseşti vor fi pe itoriul țării mulți oameni de valoare vor avea de suferit. Țara, biata de ea; o iduc ruşii de la Moscova, şi nu Bucureştiu!

3 ianuarie - Stau în pat şi gândesc la trecut, în urmă cu 50 de ani eram la

latul Regal, înconjurat cu multă căldură de funcționarii de acolo. Personal, regele

rol I îmi arăta multă încredere. Fusesem recomandat de Titu Maiorescu,

nstantin Meissner, dar mai ales mă vorbise de bine Louis Basset, secretarul

ncelariei Casei Regale, sfetnicul apropiat al Suveranului.

Astăzi, persecutat şi hulit de toată lumea. Umilit, persecutat pentru asa-zisa ;a origine nesănătoasă. Sunt învinuit că am slujit instituția monarhică. Şi mă reb: ce am făcut rău prin aceasta?

4 ianuarie - Am primit scrisoarea de la Romulus Vuia, profesor la

liversitatea din Cluj, datată 30 decembrie 1955. N-am putut să-i răspund la timp.

•ăutățirea bolii mele de inimă a făcut pe medic să-mi impue şederea în pat şi

ținerea de la orice activitate fizică sau intelectuală. Profesorul Vuia îmi pune

meroase întrebări în legătură cu prezența lui Ion Creangă la Şcoala lui Nicolae

mu din Broşteni şi a comemorării a 20 de ani de la dispariția regretatului savant

;orge Vâlsan.

I1 ianuarie - Mă vizitează bunul meu prieten Ion Tăzlăuanu, profesorul atât

prigonit de regimul politic de astăzi pentru nişte „păcate" inventate, îmi

nsmite vesti despre Petru Caiaraaa, animțându-mă că urmează să primesc isoare de la savantul român.

De la Dan Simonescu, Augustm Z. N. Pop şi alți universitari din Bucureşti, nic până acum. Doamne, fereşte-i de răutate omenească!

12 ianuarie - îmi scrie Ioana Berindei, din Bucureşti, despre bucuria ce o are, urma venirii lui I. Hudiță din puşcărie.

„în seara de 21 decembrie 1955, la ora 10, a venit Tata, mult aşteptatul şi iubitul nostru Tată. Mă grăbesc să vă anunț pentru că ştiu ce mult o să vă bucurați Dumneavoastră.

Noi plutim de mulțimire!! E slab, dar sănătos, vesel şi fericit să se afle printre noi, după opt Crăciunuri petrecute singur. Dan (Berindei — n.n.) vă trimite trei reviste şi se scuză că nu vă scrie, dar are de predat o lucrare - « Aspecte ale problemei agrare la începutul domniei lui Cuza ».

Vă urăm din inimă, un mare an sănătos şi îmbelşugat.

Cu cele mai frumoase gânduri."

21 ianuarie - Simțindu-mă mai bine, îi răspund profesorului Romulus Vuia, dându-i pe scurt informațiile cerute. Despre „şederea lui Ion Creangă la Şcoala lui Nicolae Nanu din Broşteni", îi recomand: „Amintirile" lui Ion Creangă şi articolele lui Mihai Lupescu, fost învățător în Broşteni şi lucrarea lui Leca Morariu, fost profesor la Universitatea din Cernăuți; „Pe urmele lui Creangă". De asemenea, n-am uitat să-i amintesc de teza de doctorat a lui Jean Boutiere, articolele mele din revista „Şezătoarea" şi recenta lucrare a lui Gheorghe Ungureanu, directorul Arhivelor Statului din Iaşi.

Despre lucrări referitoare la „descrierea casei țăranului român din Valea Bistriței", îi amintesc scrierea lui T. Papahagi - „Images d'ethnographie roumaine", în 3 volume: monografiile moşiilor din valea Bistriței, publicate în 1906 cu ocazia jubileului de 40 de ani de domnie a lui Carol I.

Informațiile cu privire la comemorarea lui George Vâlsan nu le-am primit de la Bucureşti. In 1935, eu i-am adus corpul de pe malul Mării Negre spre a fi înmormântat la Bucureşti, în calitate de executor testamentar.

Fiind un mare admirator al lui Titu Maiorescu şi cunoscându-i viața, sufăr foarte mult atunci când este ponegrit pe nedrept. De curând a apărut, la Bucureşti, o carte asupra vieții lui Ion Creangă, în care Titu Maiorescu, părintele sufletesc şi ajutorul lui Ion Creangă, este ponegrit în tot felul.

Ii sugerez ideea lui Romulus Vuia să citească articolul „Adio, D-le

Maiorescu!" apărut în „Gazeta Literară" din 8 decembrie 1955, semnat de GeorgetaJ

Horodincă. Deşi pentru prima oară, după mulți ani, apare numele lui Titu Maiorescu, articolul reprezintă o ruşine pentru cultura românească, prin neadevărurile scrise. i

23 ianuarie - Primesc scrisoare (Iaşi, 20 ianuarie 1956) de la Petru Caraman, •> aşa cum mă anunțase I. Tăzlăuanu, în care elogiază personalitatea lui Vasile Bogrea. „Tot ceea ce a scris el în domeniul lingvisticii - până la cea mai măruntă notiță - constituie un model al geniului. Nu ştiu ce să admiri mai mult: acea uimitoare erudiție cu care-şi fundamenta solid ipotezele, acea înlănțuire logică şi gradată a argumentelor, acea sclipitoare concluzie la care ajungea foarte adesea

tru a-ți oferi revelator ca într-o lumină de aureolă etimonul. Da, articolele lui lologice sunt o poezie, de unde nu lipseşte inspirația şi nici imaginația" (...) Sunt cele mai frumoase rânduri scrise în 1956.

28 ianuarie - Căutând să răspund unor întrebări puse de Petru Caraman, în itură cu etimologia numelor : Simion Mehedinți şi T. V. Ştefănelli, mă adresez ntelui Vasile Gheorghiu, membru de onoare al Academiei Române, prof. univ. astăzi cu domiciliul forțat în satul Cut, comuna Dumbrava de lângă Piatra mț, pentru a-mi da unele lămuriri. Originar din Câmpulung Moldovenesc, fost ?esor de teologie la Universitatea din Cernăuți, Vasile Gheorghiu, cunoscând nții şi strămoşii acestuia, era în măsură să dea informațiile cele mai exacte.

Eu bănuiesc că numele cu terminație italiană şi 1-a ticluit singur, numele v-ărat fiind Ştefanei.

23 februarie - Scriu Octaviei şi lui Leca Morariu la Rm. Vâlcea, Şerban ;ulescu, Perpessicius şi lui Caracas. Citesc cu atenție articolele scrise cu mare mă împotriva oamenilor de cultură din perioada interbelică, din revista ntemporanul". Este publicația care face jocul nu numai al puterii dar şi al icovei.

15 februarie - Avocatul Vasile Şoarec din Piatra Neamț, om de mare cultură, preşedintele Baroului Avocaților, senator în Parlamentul României în timpul srnării lui Al. Marghiloman şi colaborator la „Duminica Poporului" a lui ion Mehedinți, mă vizitează şi-mi citeşte câteva scrisori de la savantul geograf. nuit că este fruntaş legionar, în 1939, a fost arestat. A fost salvat de execuție de ion Mehedinți, care 1-a cerut de la Regele Carol II, pe propria sa garanție.

'&['S* r\vi i sivisj ~Dr£\C" O<- Ha a^ra-r»-i»-v»£i*-»+-oi1 d »-»*-» 1-i^-i/t A rin*-!-*- rtf** rmt n n

** > J^^St HI*/ 1.1^ X JLVJH.», V4VJ \^ Y VilJLJ.-HVllLV-'i^ pVAltlWV^, JU-IIL 11WVW1L OU.

orăşeneşti Piatra Neamț, fondul meu documentar de carte adunat cu atâta ă, o viață întreagă, în aceste condiții voi scăpa şi de unele griji, întrucât am să sz ca bibliotecar, fiind plătit de către stat.

Scriu lui Leca Morariu şi Simion Mehedinți despre actul meu filantropic, dar ti încotro. Cărțile trebuiesc salvate de la foc. Nu vreau să împărtăşească soarta r din bibliotecile lui Th. Naum de la Gândeşti, L I. Mironescu din Tazlău şi ale

- oameni de cultură.

19 martie - Mă vizitează G. Pienescu, trimis de bunul meu prieten, prof.

- lorgu Iordan, în legătură cu editarea de către ESPLA a unei noi ediții Creangă.

tânărul editor i-am trimis o scrisoare lui lorgu Iordan, informându-1 că forțat de

•ejurări, lipsit de pensie şi de medicamentele necesare întreținerii sănătății, sunt

nevoit să accept colaborarea la ediția populară Creangă, care urmează să apară pe baza materialelor mele.

30 martie - Preotul Vasile Gheorghiu din Cut, fost prof. univ. dr. la Facultatea de Teologie de la Universitatea din Cernăuți, membru de onoare al Academiei Române, îmi scrie, rugându-mă, să-mi întocmesc un „jurnal", în care să-mi notez evenimentele zilnice, el neavând de unde să ştie că eu fac lucrul acesta încă din 1906, la îndemnul profesorului meu P. P. Negulescu, atunci când am fost luat să lucrez la Palatul Regal.

Din cercetările făcute de Vasile Gheorghiu şi eu mă trag din Ocolul Câmpulung Moldovenesc, aceasta rezultând dintr-un hrisov al moşului său, vornicul Gheorghe Gheorghiu. „Vă reclam, deci, integral pentru noi, întrucât a fost răpită de Austria, cuprindea teritoriul de la poalele Rarăului, spre Sud pe Valea Bistriței şi cu atât mai mult, cu cât una sau mai multe din străbunele D-voastră sunt fiice de preoți din Câmpulung".

1 aprilie - Din cele scrise de bunii mei prieteni din Iaşi, Cluj şi Bucureşti, persecuțiile oamenilor de cultură români continuă. Atâta timp cât trupele sovietice şi consilierii de la Moscova se vor afla în România, intelectualitatea românească va avea de suferit. „Modelul sovietic" trebuie să fie aplicat întocmai de politicienii comunişti. Am convingerea că va veni timpul când chinurile noastre vor lua sfârşit. Mă întreb: Ce-i cu ponegrirea lui Maiorescu ? Ce zic Mehedinți, Giurescu, Hudiță, Motăş, Macovei? Dictatura sângeroasă, plină de jertfe omeneşti nevinovate.

3 aprilie - Iorgu Iordan îmi cere scuze pentru întârzierea răspunsului la scrisoarea trimisă prin G. Pienescu. Este bolnav, îşi tratează o sciatică care-1 supără de mai mult timp. Se bucură că am acceptat colaborarea la tipărirea noii ediții populare Creangă, întrucât „sunt cel mai bun cunoscător al operei şi vieții acestui mare artist al literaturii noastre."

8 aprilie - Un prieten din Bucureşti mi-a adus ştirea că Iorgu Iordan este plecat la Roma. îi scriu lui G. Pienescu, amintindu-i că astăzi se împlinesc trei săptămâni de când a fost la Piatra Neamț, pentru a discuta despre noua ediție Creangă, îl rog, pe lângă faptul să-i înmâneze o scrisoare lui Iorgu Iordan, să-mi trimită un exemplar din „Cronica" lui Ion Neculce, ediția distinsului profesor.

12 aprilie - îi trimit lui Leca Morariu notița cu însemnările despre scriitorul militar Jean Bart, cu numele adevărat Eugen Botez, fost elev al lui Ion Creangă în Iaşi. Am fost prieten cu Jean Bart pe când era elev la Şcoala Militară din Iaşi, iar eu la Şcoala Normală de Băieți „Vasile Lupu". Ultima dată m-am întâlnit cu el, în

5 în Dealul Mitropoliei din Bucureşti. El era scos din serviciu de la MinisteM

ncii, iar eu eram dizgrațiatul lui Carol al II-lea. sa

23 aprilie - Bunul prieten Dan Simonescu îmi trimite cartea „Alexandria", 6, cu dedicația: „Folcloristului valoros, moş G. T. Kirileanu, cu urarea de a-1 a încă mulți şi fericiți ani printre noi cei care-1 prețuim şi iubim".

l mai - îmi scrie Dan Simonescu. îmi dă ştirea tristă că prof. Ion lonaşcu a ; scos de la Arhivele Statului, pe motive de origine socială. Regret foarte mult, ucât mi-a dat spre studiu numeroase publicații arhiviste.

Meditez la ultimele zile din viața lui Dimitrie Guşti, marele si inegalabilul iolog, filozof, fost preşedinte al Academiei Române, în ioc să-i fie prețuită nea şi opera, a fost supus, din ordinul consilierilor ruşi, la mari persecuții. A rit fiind părăsit de bunii prieteni, bolnav şi distras sufleteşte, în urma umilințelor :.are le-a suferit în ultiimii ani. C. I. Parhon si Mihail Sadoveanu, intervenind pe ga Teohari Georgescu, n-au putut face prea rnult.

14 mai - Neliniştit de soarta lui Ion lonaşcu, scos pe nedrept de la Arhivele tului, îi scriu lui Dan Simonescu să se intereseze de soarta lui şi să-mi scrie, îl ; să-mi trimită studiul „Kogălniceanu şi literatura populară" şi alte cărți noi care ir în Bucureşti.

16 mai - Leca Morariu face haz de muie în poştala primită azi, în legătură cu Jdatul din Vinerea Patimilor, îmi cere date despre Toader Baroiu din Holda a ui fotografie făcută de artistul A. A. Chevallier i-am trimis-o la Cernăuți, în 14 i 1939, pe când era profesor la Facultatea de Litere.

18 mai - îi răspund lui Leca Morariu, dându-i informațiile cerute despre ader Baroiu, ai cărui strămoşi au venit în Holda, la sfârşitul sec. al XVHI-lea, din iea Clujului pe vremea când au fugit aici multe familii de la şes. Dintre urmaşii jstora amintesc trei frați - Ilie, Dumitru şi Yasiie - oameni înalți şi puternici, buni vestitori. Comoara de limbă şi folclor, pe care a cercetaî-o învățătorul Simion T, rileanu, a fost publicată în „Şezătoarea", VIII - „Povestea despre Esop".

Urmaşul lor, Toader Baroiu, la bătrânețe şi-a pierdut mințile, fiind închis în sa cie nebuni de la Socola. Ieşind de fscob a plecat spre Bucureşti să se plângă eiiii. Văzându-1 Louis Basset - secretarul Cancelariei şi aflând de uncie este, m-a ;at pe mine să-i ascult plângerea. Revenind acasă, a spus în tot satul că eu îi sunt şman. în vara următoare când m-am dus în concediu în Holda, pe când vizitam erica din sat şi mormintele părinților mei, Toader Baroiu a venit şi el ca să-mi Lte păgânia de la catapeteasma bisericii, unde crăcea lui lisus Hristos

răstignit îl ița greşit numai cu un picior, căci picioarele erau puse unul peste altul.

28 mai - Am primit volumul legat al „Cronicii" lui Ion Neculce, editat de Iorgu Iordan, trimis de G. Pienescu. îi scriu, mulțămindu-i cu recunoştință pentru gestul plăcut față de un bătrân iubitor de cărți. Prețiosul volum 1-am aşezat lângă cel al lui P. P. Panaitescu cu Cronica lui Ureche.

11 iunie - Mă vizitează Virgil Cândea. îi împrumut manuscrisul „Histoire de la Valachie" de Mihail Kogălniceanu, adnotat de Nicolae Bălcescu, fiindu-i necesar pentru pregătirea unei comunicări ce urmează să o susțină la Academia RPR.

14 iunie - Cu trenul de seară a sosit de la Bucureşti prof. univ. Iorgu Iordan, pentru a studia textul noii ediții Creangă, în fosta mea bibliotecă. L-am culcat în odaia de sus cu vedere spre muntele Sfânt Ceahlăul. De mâine începem munca. La cei 85 de ani ai mei, ştiu că această activitate va fi obositoare, dar în prezența lui Iorgu Iordan va fi plăcută.

18 iunie - Astăzi dimineață, cu trenul de 8Vi a plecat spre Bucureşti prof. Iorgu Iordan. Au fost trei zile de muncă intensivă. S-a lucrat de la ora 7 dimineața până la 11 seara, cu pauză de prânz de o oră-două. Eu mergeam la culcare, iar profesorul continuă să lucreze singur până la miezul nopții, în acest timp, deşi scurt, mi-am dat seama că Iorgu Iordan are mare putere de muncă, dragoste pentru specialitatea lui şi mai ales pentru limba lui Neculce şi Creangă, în timpul orelor libere i-am povestit neplăcerea ce i-am făcut în urmă cu 25 de ani din cauza lui Nicolae Iorga şi greutățile prin care trec acum la vârsta de 85 ani. Mi-a promis că mă ajută la Academie, în legătură cu titlul de membru de onoare al înaltului forum ştiințific al României.

Toate acestea i le scriu lui Adrian Brudariu, pentru a cunoaşte şi el frământările mele.

20 iunie - Mă odihnesc după atâta muncă obositoare. Răsfoiesc prin

hârțoagele mele şi mare îmi este bucuria când dau peste vechile mele însemnări

despre Ion Creangă. Asa-zisa ediție populară Creangă, ce urmează să apară în

ESPLA, este ultima din viața mea închinată marelui şi neîntrecutului povestitor din

Humuleştii-Neamțului.

21 iunie - îi scriu lui Petru Caraman, savantul lingvist de la Universitatea din

Iaşi, povestindu-i despre prezența lui Iorgu Iordan la Piatra Neamț.

Primesc scrisoare de la Ion Conea, prin care mă roagă să particip la întocmirea unei broşuri, ce urmează a fi publicată cu materialele susținute în 1955 la sesiunea comemorativă închinată morții lui G. Vâlsan (20 de ani), îmi cere să scriu câteva pagini despre savantul geograf G. Vâlsan.

28 iunie - îi scriu savantului Petru Caraman din Iaşi, felicitându-1 cu ocazia ei onomastice „Sf. Petru şi Pavel". Cu ocazia aceasta îi fac invitația de a mă vizita ntru a studia în bibliotecă, recent donată Bibliotecii orăşeneşti din Piatra Neamț.

7 iulie - Mă vizitează Leca Morariu. Pentru a mă vedea a venit tocmai de la Lmnicu Vâlcea. O duce greu, foarte greu. Din profesor universitar în Cernăuți, a ms muritor de foame. Dă lecții de vioară şi pian împreună cu soția sa Octavia, ra regretatului I. E. Torouțiu, pentru a-si întreține zilele. Am stat mult de vorbă, n vorbit despre anii din urmă, când cultura românească era apreciată la valoarea iar reprezentanții ei o popularizau cu mândrie peste hotare, în ultimul timp mulți m dus, fără a li se da cinstirea cuvenită. Ne gândeam la Sextil Puşcariu, Dimitrie işti şi mulți alții. De asemenea, ne-am depănat amintirile despre I. Muşlea, Al. audian, Gh. Bezviconi, Ion Hudiță, I. C. Chițimia, Şerban Cioculescu, VI. reinu, George Juvara, Ion Petrovici, Perpessicius şi mulți alții, unii persecutați, iar li aflați în închisori sau fără servicii, muritori de foame.

9 iulie - Primesc scrisoare de la Petru Caraman. îmi mulțumeşte pentru licitările adresate cu ocazia zilei onomastice. Mă roagă să-i scriu cât mai mult, ndu-i informații despre Vasile Bogrea, eruditul lingvist, pe care n-a avut fericirea -l cunoască. Astăzi a plecat spre casă Leca Morariu, omul atât de urgisit de enimentele vremii. Mâna refuză să scrie momentul despărțirii. Oare va veni npul ca cei vinovați de teroarea din țară să fie pedepsiți ? Istoria va fi adevăratul stițiar.

26 iulie - De la Câmpulung Muscel, Ioana Berindei îmi scrie:

...„Nu ştiu dacă ați aflat că Tata şi cu ceilalți profesori, în aceeaşi situație cu au intrat la Institutul de Istorie în calitate de colaboratori externi. Când am plecat o Bucureşti, erau două luni (la 3 iulie) de când nu-şi luaseră banii, fondul fiind 'iiizat. Cred că s-a rezolvat favorabil căci Andrei Oțetea noul director al stitutului, se zbătea să le scoată banii. Se pare că era destul de plictisit că tocmai nd a venit el director s-a oprit activitatea colaboratorilor.

Adevărul e că sunt mulți şi bani puțini. Pentru ultimele două trimestre fondul a aprobat, urmează să rezolve banii pe trecut, pentru care ei au lucrat. Mama e uit mai bine şi refăcută de când a sosit Tata. El se simte bine, e dornic de lume ici 8 ani n-a vorbit cu nimeni. La sosire nu prea putea să meargă din lipsa de ;erciţiu. Acum e complet restabilit. De când a venit, îşi lucrează împreună cu ama dinții, la Facultatea de Stomatologie. Amândoi şi-au pierdut o groază de nți şi măsele în timpul arestului.

Eu am rezistat mai bine. Naşterea Ruxandrei m-a dezechilibrat puțin dar sunt iroape refăcută. Totuşi, pe cât de bine mă simțeam anul trecut la Piatra, pe atât de ost îmi merge anul acesta aici...

Dragă Moş Ghiță noi toți te îmbrățişăm cu multă căldură, şi-ți urăm din toată inima multă sănătate".

30 iulie - Mă vizitează d-na Elena Bucă, vara prof. Virgil Câneda. îmi aduce scrisoare de la acesta, presărată numai cu mulțumiri pentru gestul meu făcut de a-i împrumuta „Letopisețul Țării Româneşti" folosit de Nicolae Bălcescu. întrucât manuscrisul dat 1-a ajutat mult îmi cere a doua versiune a „Letopisețului", aceea descrisă de V[asi]le Bogrea, care începe cu bătălia de la Cosovo şi se încheie cu domnia lui Şerban Cantacuzino. Găsindu-1 în lada cu manuscrise, i 1-am împrumutat cu rugămintea de a fi dat şi lui Dan Simonescu spre consultare. Prin aducătoarea scrisorii am intrat în posesia publicațiilor Academiei: „Studii şi cercetări de istoria artei", „Studii de istorie literară" şi ca „Dicționarul limbii române" pentru care îi mulțămesc mult.

3 august - Semn vădit al întunecimii sufletului meu. Căutam peste tot volumele lui G. Călinescu despre Eminescu. Mi le găseşte Adrian Brudariu în dulapul mare cu toate cele despre Eminescu. Toate volumele au notițe scrise de mâna mea, iar eu le dasem uitării cu totul. Aceasta se cheamă: debilitate senilă.

Stând bine şi gândindu-mă, norocirea mea a fost Minai Lupescu - învățătorul; AL Philippide - profesorul de liceu şi universitate; C. Meissner - directorul Şcolii Normale de Băieți „Vasile Lupu" din Iaşi şi Titu Maiorescu ascultând pe Kirileanu.

5 august - Răsfoiesc revistele primite de la Virgil Gândea. După ce aflu conținutul acestora, le pun pe etajeră pentru a le studia mai târziu. Mă opresc la „Dicționarul limbii române" apărut în locul „Marelui dicționar" a[l] lui Sextil Puşcariu. Citesc [câteva] pagini. Mai mult nu reuşesc. Gândul mă duce în urmă cu câțiva ani, la marele nedreptăți făcute lui Sextil Puşcariu - lingvistul de inegalat în România. Lucrarea, recent apărută, a fost scrisă din grabă la comandă şi sub controlul comuniştilor, aflați la conducerea statului şi ai celor de la Moscova, de la Academia de Ştiințe a URSS.

8 august - Mă aflu în dizgrația organelor de stat locale. Sunt considerat „duşman al poporului" pentru că am lucrat la Palatul Regal. Contribuția mea la dezvoltarea culturii româneşti nu se vede. Dar, de fapt cine s-o vadă? Primarul, preşedintele sfatului [de] raion, oameni cu o cultură minimă, reprezentanți ai proletariatului, recrutați din rândul celor mai nepregătiți lucrători din fabrici.

Scriu lui S. Mehedinți. Nepotul Grigore pleacă la noapte cu trenul spre Bucureşti.

12 august — Slab cum sunt, o adevărată mortăciune, aranjez cărțile pe rafturi Şi mă gândesc la viitorul lor; să nu aibă aceeaşi soartă ca ale bunilor prieteni: S. Puşcariu, S. Mehedinți, D. Guşti şi alți oameni de cultură scoşi cu forța din casele lor.

îmi scrie Şerban Cioculescu, Leca Morariu şi'bunul Attg. Z. N. Pop. După-ază primesc vizita avocatului Vasile Şoarec.

16 august — Ascultând la radio, printre altele, am auzit laudele lui Demostene ez aduse noii cărți de poezii a lui Tudor Arghezi, „Cântare omului", pe care am ipărat-o de ia librărie, prin nepotul meu librarul Grigore Kirileanu. Citinu-o, im oprit la „Flautul descântat", povestea unui cioban înşirată pe 12 pagini. Iată ervațiile mele: Ciobanii nu cântă din flaut, ci zic din fluier, din fluierul fermecat iu din flautul descântat! în august 1927, aflându-mă pe muntele Negoiul ca itat al primului-ministru Ionel I. C. Brătianu, am citit dintr-un caiet a[l] unor câni, „Ciobanul împărat", unde se scrie despre fluier şi nu flaut.

Ionel I. C. Brătianu, prin invitația făcută, a vrut să-mi dovedească măreția goiului muntean față de micimea Ceahlăului moldovenesc, pe care în 16-1918, când se afla în refugiu pe Valea Bistriței, îl preamărea. După două luni, rele om de stat, şeful PNL, şi-a găsit moartea în urma unei greşite operații la gât ută de dr. C. Angelescu. Toate acestea i le scriu lui Perpessicius, însoțite de •şurile mocanului ardelean - Nicu Nartea din Valea Sibiului.

29 august - Virgil Gândea, prin scrisoarea din 26 august trimisă din cureşti, îmi mulțămeşte pentru manuscrisul împrumutat, document prețios, care ajutat pe Nicolae Bălcescu în scrierea „Istoria românilor subt Mihai Voievod teazul". Mă roagă să-i povestesc istoricul acestuia şi cum a ajuns în posesia lui isile Bogrea. Greu de răspuns, întrucât, nu numai că Vasile Bogrea a fost un rnic cercetător, al Arhivelor Statului, dar, în acelaşi timp, a fost prietenul apropiat savantului Nicolae lorga, un neîntrecut colecționar de documente inedite.

5 septembrie - Am primit scrisoare şi un pachet de cărți de la istoricul ireîian Sacerdoțeanu din Iaşi. Printre lucrări, am găsit voi I. din conferințele lui cerdoțeanu rostite la Şcoala de Arhivisică si un altul, catalogul documentelor mâne din Braşov, întocmit de C. Stoide.

8 septembrie - Citesc în presă că Institutul Botanic al Grădinii Botanice de la

liversitatea din Bucureşti anunță încetarea din viață a botanisului dr, G. P.

Ințescu, decedat în ziua de 8 sept. 1956, în vârstă de 78 ani. Corpul defunctului,

iginar din Petricani-Neamț, este depus în holul din Sera mare a Grădinii Botanice

os. Cotroceni, ni. 32) de unde va fi transportat la cimitirul Ghencea, în ziua de 11

pt. 1956.

9 septembrie - în urmă cu 30 de ani a murit Vasile Bogrea, cel mai mare

nîre lingviştii noştri, în urma unei operații făcute într-o clinică din Viena de către

of. dr. Finsterer. Caut scrisoarea lui Bogrea către Al. Lapedatu, din 24 august 1926,

Cluj, în care se afla testamentul acestuia. In fața portretului înconjurat de lumânări aprinse, îl priveghez conform obiceiurilor strămoşeşti. Din testament citesc emoționante rânduri: „Scriindu-1, mă doare gândul că aş putea să adorm departe de ai mei... Pentru toate binefacerile lor, eu nu le pot da - eu nu vă pot da - decât un nesfârşit prinos de iubire şi gratitudine şi - dacă soarta neînduplecată vrea aşa - o supremă închinăciune din pragul eternității".

Am fost la înmormântarea lui, la Cluj, oraşul atât de îndrăgit de el, după 1919, când a fost numit profesor la Universitatea Dacia Superioară. Dormi prieten drag, te voi urma cât de curând.

25 noiembrie - Mă vizitează Vasile Soarec. îmi aduce pentru lecturare

volumul „Amintiri", în care scrie şi despre mine, rezervându-mi peste 30 pagini, un

adevărat studiu biografic.

26 decembrie - înainte de a trece în eternitate, I. I. Soricu (1882-1956),

profesor, poet, autorul volumelor: „Florile dalbe". Poezii, 1912; „Doine din zile de

luptă", Iaşi 1917; „Pâine neagră". Poezii, 1939 etc., îmi scrie, anunțându-mă că

suferă de multe metehne: emfizem pulmonar, insuficiență cardiacă şi altele. I-am

răspuns, dar rândurile mele nu 1-au mai găsit în viață.

30 decembrie - Mă pregătesc să intru într-un An Nou. Sper că anul 1957, să-mi aducă noi satisfacții morale şi materiale. De când dr. Petru Groza m-a luat sub protecția sa, viața mi s-a schimbat în bine. Mi s-a ridicat şi interdicția de a publica.

1957

4 ianuarie - Primesc scrisoare de la Simion Mehedinți. Anul 1957 consideră

i va fi mai bun. Altădată, la schimarea anului, obişnuia să facă ordine în

)respondență. Acum când stă în casă străină a pierdut obiceiul. Anul 1956 a fost,

;a după cum scrie, cel mai negru şi mai frământat din viața savantului, îmi

ninteşte despre centenarul itinerariului din Istoria lui Ion Maiorescu şi-mi descrie

ysonalitatea lui Petru Caraman; cauzele dării lui afară din învățământul superior,

-a ridicat cu mult suflet în apărarea Basarabiei. Nu 1-a uitat nici pe Minai

ostăchescu, istoricul. Se gândeşte la aniversarea lui Titu Maiorescu, atât de criticat

hulit înainte, iar acum scos din manualele şcolare, îmi atrage atenția şi despre laşterea", în urmă cu 90 de ani, a „Convorbirilor literare". Sunt momente, itr-adevăr, care nu pot fi uitate.

5 ianuarie — Petru Caraman nu m-a uitat, îmi scrie, prin Ion Tăzlăuanu,

ansmițându-mi urări de sănătate şi mulți ani. Mă informează despre preocupările

ii ştiințifice din domeniul lingvisticii.

Urmează să-i trimit documentele pe care mi le cere.

Nu ştiu nimic despre bunii mei prieteni: C. C. Giurescu, Ion Muslea, G. iuglea şi Th. Naum. Scriu lui Ion Lupaş, fost profesor la Universitatea Dacia uperioară din Cluj, [despre] preocupările pe care le am, privind scoaterea ediției jpulare Creangă împreună cu lorgu Iordan.

10 ianuarie - Din Sibiu, Ion Lupaş îmi transmite calde mulțumiri frățeşti, ste suferind, în urma anilor petrecuți în închisoare. Nu vede bine, deşi a făcut două perații la ochi, prima în decembrie 1955, iar a doua în luna aprilie 1956. Urmează te două intervenții chirurgicale, de astă dată la Cluj. Speră să-şi reia acivitatea iblicistică. Este optimist.

21 ianuarie - Stau în pat. O gripă puternică cu temperatură nu mă lasă să icrez. La 85 de ani ai mei am ajuns de râsul lumii. Cine am fost şi ce am ajuns, rimesc vizita profesorilor Aurel Rotundu şi Victor Savin. Le cer să-mi dea câte o icomandare, fiindu-mi necesare pentru încadrarea mea ca bibliotecar. Mi le-a cerut onstantin Prâsnea - ministru, anul trecut, când a fost pe la mine şi tare m-a jignit, izând de neputințele mele bătrâneşti.

7 februarie - Răspund lui Simion Mehedinți, îl rog să se gândească mai puțin

la a 85-a aniversare a mea şi să ne gândim, să vedem ce putem face, pentru a aduce

în actualitate memoria lui Titu Maiorescu. Este o mare ruşine pentru cultura

românească de a scoate numele şi opera marelui critic literar din învățământul liceal

şi universitar. Ponegrit în trecut, interzis astăzi. Câtă nedreptate se poate face unui

om nevinovat!

8 februarie — îi scriu directorului Gruia, anunțându-1 că trecând luna ianuarie,

eu nu am primit subvenția de 700 lei pe care Ministerul Culturii a binevoit a mi-o

da până la rezolvarea dreptului meu de pensie, care mi s-a luat în martie 1950, cu

toate că la timpul său mi s-au făcut reținеri din salar conform legii pensiilor, îl

informez că, în temeiul Decretului din februarie 1946 privitor la pensiile de merit,

pentru faptele culturale, făcusem o cerere pentru care a binevoit a se interesa acad.

Barbu Lăzăreanu, dar până acurn n-am primit vreun răspuns. Suma de 500 lei care

mi se acordă de la sfârşitul anului trecut, în două rate lunare de către Ministerul

Culturii, nu-mi ajunge pentru hrana zilnică şi mai ales pentru căutarea medica¬

mentelor necesare tratării boalelor mele octogenare.

9 februarie - Zilele acestea le închin lui Titu Maiorescu, pe care 1-am

cunoscut personal şi care mi-a încredințat colecția ziarului „Timpul", pentru a

studia articolele scrise de Mihai Eminescu. L-am avut drept model în viață, „de

când m-am născut", şi m-am „adăpat, - aşa cum îi scriam, la 10 ianuarie 1903, din

Grumăzeşti-Neamț, unde lucram ca profesor la copiii prințului Aristide Caradja -

cu sufletul la apa pururea vie a izvoarelor d-voastră, fie pe tărâmul criticii literare,

fie pe cel al învățăturii universitare, fie pe cel al activității politice". Citesc din

scrierile lui Maiorescu.

12 februarie - în Piatra Neamț în afară de mine care 1-am cunoscut pe Titu

Maiorescu, mai este şi Vasile Şoarec, avocat, fost student al acestuia. Discut cu

Vasile Şoarec despre personalitatea lui Titu Maiorescu. îmi spune printre altele, că

„însemnările" lui Titu Maiorescu au nemulțumit pe oamenii superficiali; cei serioşi

au fost fericiți să poată întregi personalitatea criticului cu note aşa de serioase, în

ceea ce priveşte „prelegerile" ținute, în 1897, studenților, şi-a exprimat nedumerirea

că, atunci, nu i-a dat nimănui în minte să-i stenografieze cursurile! Ce şir de cărți

minunate ne-ar fi stat acum înaintea ochilor. I-am dat dreptate. Şi când te gândeşti

că, în 1939, a fost salvat de la moarte, de un discipol apropiat al lui Maiorescu, este

vorba de Simion Mehedinți! v

75 februarie - Ziua de naştere a lui Titu Maiorescu; 117 ani; moment de mari emoții pentru mine. Am pe masă zeci de articole decupate din presa vremii

despre Titu Maiorescu, multe dintre ele semnate de V. V. Haneş, T. Pisani şi Virgil Ierunca.

titre toate, mă opresc la articolele: „Pentru o concepție ştiințifică în manualele limba şi literatura română din învățământul mediu" de Ion Mihăileanu, ontemporanul", 10 sept. 1942, si „Adio, d-le Maiorescu!", 8 decembrie 1955, azeta literară", prin care loveşte în demnitatea literaturii şi învățământului nânesc, prin minimalizarea personalității şi falsificarea operei lui Titu liorescu.

26 februarie - Manualele şcolare scrise de A. Rosetti, J. Byck şi D. P. rpessicius, după Reforma învățământului din iunie 1948, au fost respinse. Revista lontemporanul" scria: „Credem că manualele de literatură şi limbă română de curs perior ale domnilor A. Rosetti, J. Byck si D. P. Perpessicius constituie, în tualele împrejurări, când se trece la aplicarea practică a reformei învățământului, îrimejdioasă încercare de a orienta pe elevi înspre ceea ce a existat reacționar în îratura română, de a-i forma într-un spirit contrariu intereselor poporului". De ? Fiindcă, în ele se scria despre Titu Maiorescu,

3 martie - Primesc scrisoarea de la Dan Simonescu, care mă anunță că seşte în Piatra Neamț în luna mai. Când îmi scrie „se simte parcă ar fi la Piatra îamț, în camera mea caldă şi primitoare, de unde aude vuind Bistrița în vale; rcă privesc din balcon spre fagii şi brazii înalți dinspre « drumul Doamnei». nintirile trezesc dor de ducă şi să nu vă miraţi dacă prin mai vă veți pomeni cu ine, ca să termin şi transcrierea textului despre «țăranul de la Dunăre », care stă atunci în cartoane".

„România literară", din 3 martie 1957, are o pagină intitulată: „1907, în eratura vremii", cu multe articole şi poezii dedicate evenimentului. Se publică si ticolul lui Artur Gorovei din „Noua Revistă Română", 29 mai 1911, în care se rie „că în toate județele în afară de partea muntelui țăranii au fost bătuți cu Ibăticie".

La munte fusesem numit inspector comunal pe timpul răscoalelor şi umblam n sat în sat adunând oamenii la primării şi biserici, satisfăcându-le din dreptele lor reri.

l G martie - Am primit astăzi o scrisoare de la Gheorghe Pienescu. îmi urează uiți ani, acum, când, în curând împlinesc 85 de ani. îi răspund, mulțămindu-i din t sufletul, de tot ceea ce face pentru mine, acum la sfârşitul

ziieior mele. Ediția ipulară Creangă este uiuma după 50 de ani, de la publicarea, în 1906 a primei iiții cu text care ținea seama de limba adevărată a lui Creangă.

Profesorul Victor Saviu îmi aduce „Referința", atât de necesară menținerii eie în funcția de bibliotecar, în care scrie că şi azi „cărturari de vază, ademicieni, prof. univ., cercetători literari şi lingvişti vin în localitate exclusiv *itru a obține informațiile şi îndrumările necesare de la G. T. Kiriieanu, posesorul

unor documente importante pentru scoaterea unor lucrări". Are dreptate, în ultimul timp au fost la mine, fiind găzduiți în odaia de sus cu vedere spre muntele „Sfânt" - Ceahlăul: lorgu Iordan, D. P. Perpessicius, I. Hudiță, Petru Caraman, Serban Cioculescu, Augustin Z. N. Pop etc. Acelaşi conținut are şi referința profesorului Aurel Rotundu.

17 martie - După mai bine de jumătate de lună îi răspund lui Dan Simonescu. M-am bucurat de vestea ce mi-a dat, în legătură cu înființarea Şcolii de bibliotecari. Lucrează împreună cu Virgil Gândea, pentru care am o deosebită dragoste, îi cer să-mi scrie, trimițându-mi informații despre scriitorul I. Ludo, autorul cărții: „Regele Palaelibus" (Carol II), în care la pag. 88 este vorba despre mine, bibliote¬carul Palatului, dat afară imediat după venirea la putere (iunie 1930 a lui Carol H).

20 martie - îmi scrie I. Hudiță, despre viața pe care o duce după ieşirea din închisoare.

„« Mai bine le e duşmanul binelui», zice un vechi aforism francez. El mi se aplică mie perfect. Sperând mereu că voi putea face un drum la Piatra şi vom putea astfel sta de vorbă pe îndelete, am tot amânat aşezarea pe hârtie a atâtor lucruri câte s-au întâmplat în ultimii 12 ani! Nici acum n-am pierdut speranța să putem trage o fugă la vară, pe la Piatra, Tg. Neamț, Bogdăneşti, unde n-am fost încă de la întoarcerea mea de la pension!

Aflu de la dl. Voitinovici că mata împlineşti mâine 85 de ani şi că el vine la Piatra să vă vadă. Vă trimit deci prin dânsul aceste rânduri. Un număr aşa de frumos de ani constituie cel mai perfect mijloc de control al disciplinei morale sub care mata ți-ai depănat viața. Nu e de-ajuns să ai o bună ereditate, meritul părinților, meritul străbunilor; depinde mult şi de tine personal să ştii cum să-ți conduci viața ca să poată dura aceşti frumoşi ani: muncă, echilibru, disciplină, sobrietate, adică, într-un cuvânt: înțelepciune. Moş Ghiță Kirileanu dovedeşte

astfel că a fost şi este şi va rămâne mai departe un înțelept. Constatarea acestui fapt ne umple sufletele de bucurie, al meu şi-al celor din jur: soție, fiice, gineri. Toți vă trimitem în scris cele mai frumoase urări de ziua naşterii, până vom avea bucuria să vi le exprimăm şi verbal, la vară.

Noi o ducem, să zicem, bine. După ce am tânjit atât de mult după libertate, astăzi când o avem, în lumina ei, celelalte lucruri de care depinde viața, mi se par mici, de puțină importanță; dacă reuşeşti să te mulțumeşti cu puțin în viață, ai pus mâna pe secretul fericirii omului. Am devenit şi eu astfel, în ultimii ani, un înțelept, un fericit. Eu am terminat, la Institutul de Istorie, unde lucrez de un an de zile, lucrarea: « Lovitura de stat a lui Cuza din 2/14 mai 1864 ». în momentul de față se bate manuscrisul la maşină.

277

Soția, fiicele, ginerii şi cu mine vă urăm încă o dată sănătate cu ani mulți si curie.

Cu cea mai adâncă afecțiune."

22 martie - Răspund istoricului Ion Hudiță, mulțumindu-i pentru urările ;ute cu ocazia împlinirii vârstei de 85 de ani.

„Sub greutatea vârstei octogenare şi a celor ce-am suferit în ultimii ani, simt m mă cufund spre neant. De aceea rămân în urmă cu răspunsul la scrisorile care iu teanc lângă patul în care zac, fiind cu neputință de a-mi îndeplini datoriile față vechii şi bunii prieteni.

Aşa se face că n-am putut răspunde la timp Ioanei şi soțului său (Dan ;rindei - n.n.). Şi de aceea nu-ți pot scrie nici d-tale decât aceste puține cuvinte jlțămindu-ți pentru bunele urări la împlinirea celor 85 de ani.

Dorind întregii familii sănătate şi urări de bine, bucurându-mă de vestea că ți veni la vară în părțile noastre.

Până atunci frățeşti îmbrățişări."

9 aprilie - La Radio Bucureşti, vorbeşte prof. univ. dr. lorgu Iordan. Mă ocup

adunarea materialului necesar editării operei lui Creangă.

10 aprilie ~ Primesc scrisoare de la prof. lorgu Iordan, îmi dă noi ştiri în lega¬

ră cu ediția Creangă, îi răspund, informându-1, că i-am trimis lui Gh. Pienescu de

ESPLA un exemplar Creangă, ediția din 1939.

12 aprilie - Bunii prieteni de la Biblioteca Academiei Române m-au felicitat

ocazia împlinirii a 85 de ani de la naştere. Scrisoarea m-a emoționat până la

;rimi. îmi aduc aminte cu plăcere de anii când, lucrând la Palat, mergeam aproape

nic să mă întâlnesc cu Bianu sau să studiez în sala de manuscrise a Bibliotecii

;ademiei.

,*.

11 scriu lui Petru Caraman şi lui Augustin Z. N. Pop.

16 aprilie - Şerban Cioculescu îmi scrie din Bucureşti, apreciindu-mi contri-ția la întocmirea bibliografiei lui Ion Codru-Drăguşanu. îşi exprimă bucuria de mirea lui D. P. Perpessicius ca director general la Biblioteca Academiei Române, i avea timp pentru a edita1 operele lui Eminescu.

23 aprilie - L-am cunoscut personal pe Spiru Haret, la Palatul Regal, când

nea în audiență la Suveranul României, Carol I. Mai mult, el s-a aflat în

respondență cu fratele meu Simion Teodorescu Kirileanu, învățător haritist şi

în manuscris: scrie (n. ed.).

i

renumit folclorist din Holda-Broştenilor, de pe Valea Bistriței. El 1-a ajutat la editarea unor volume de culegeri de folclor, printre care şi „Ştefan cel Mare şi Sfânt" (Legende istorice) 1903 şi 1904.

Răsfoind prin hârțoagele mele, am dat peste ziarul „Epoca" din 28 octombrie 1909, în care citesc articolul despre „Demisiunea d-lui Maiorescu". Din

discuțiile avute cu Titu Maiorescu, în urma plecării sale de la Universitatea din Bucureşti, rezultă că la baza demisiei sale a fost nu numai jignirea adusă de Spira Haret, în urma refuzului de a accepta însărcinarea de a fi membru în comisia de judecată a corpului didactic secundar, cum şi presiuni de ordin politic. Să nu uităm că în acel timp, Titu Maiorescu era socotit omul cel mai inteligent din România, care prin pregătirea sa enciclopedică domina întreaga viață spirituală a țării. Faptul că se bucura de o mare popularitate în rândul electoratului, aceasta îngrijora pe liberali, îmi amintesc că a fost o unanimitate de regrete în presa românească afară de cea liberală, care, fireşte, s-a abținut față de retragerea de la catedra universitară a ilustrului nostru fruntaş, Titu Maiorescu.

Astăzi, este şi mai rău. Numele lui Titu Maiorescu nu numai că este trecut sub tăcere, dar este hulit, mergându-se până acolo, să fie interzis a se pronunța în şcoli şi universități. Istoria va face dreptate.

Este ziua mea onomastică - „Sf. Gheorghe". Singur în odaia mea stau şi privesc la fotografia lui Titu Maiorescu. Mă sfătuiesc cu dânsul, vorbind despre vremurile trecute, atât de înfloritoare pentru cultura românească!

24 aprilie - Un muribund care nu vrea să moară - i se face portretul final.

Pictorița lulia Hălăucescu îmi cere ca, zilnic, să-i pozez. Pentru anii mei este

obositor. Dar n-am încotro, trebuie să mă supun: „este în interesul culturii", îmi

spune talentata artistă.

25 aprilie - Primesc de la Remus Caracas, cu ocazia aniversării mele de 85

de ani, corespondența dintre boierul Prăjescu şi mai marele artist Matei Millo. Cu

Remus Caracas mă cunosc de mult, de pe când lucram împreună în sala

manuscriselor vechi româneşti de la Academia Română. Amândoi 1-am ajutat pe

Nicolae lorga, în scrierea lucrărilor sale, dându-i numeroase documente.

3 mai - Am ascultat la Radio, în zilele de l şi 2 mai, desfăşurarea „marilor demonstrații" populare prilejuite de ziua internațională a muncii. Şi cu toate acestea, în interiorul partidului condus de Gheorghiu-Dej au loc frământări

politice. După modelul sovietic se duce lupta împotriva deviatorilor şi oportunişţilor din partid. Treptat, treptat, Gheorghiu-Dej scapă de unele „cadre de partid", evrei la origine, care, de ce să nu recunoaştem, au făcut mare rău culturii româneşti. De fapt, ei sunt aceia care au dezlănțuit teroarea în rândurile intelectualilor, extermi-nându-i fizic şi moral.

279

; 23 mai - După o mare întârziere, îi răspund lui Remus Caracas, amintindu-i spre prietenia de care ne-am bucurat din partea savantului Nicolae lorga. Dintre ti intimii lui Nicolae lorga ne-a chemat numai pe noi doi, să-i fim de mângâiere înmormântarea iubitei sale fiice, la Mănăstirea Zamfira. Nicola lorga rni-a fost sunoscător nu numai pentru scrierile mele închinate lui Eminescu şi Creangă, dar ai ales pentru faptul că m-am silit să-i fiu de folos în cercurile înalte, unde nu era ea prețuit după cuviință. Insă ceea ce m-a durut, a fost schimbarea atitudinii sale ipă scoaterea mea de la Palat de către Regele Carol II, în 1930, şi în 1935, de la mdația Culturală „Regele Ferdinand I", în urma persecuțiilor primite din partea sneralului Baliff. Carol uitase că fusesem numit de către Regele Ferdinand I, ;cretar general pe viață al acestei fundații şi nu avea dreptul să mă scoată la pensie mod forțat, în afara voinței mele.

Istoricul Nicolae lorga şi-a încredințat întregu-i suflet fostului său elev ajuns ge, fără să-şi dea seama că-1 va duce ia pieire. Legionarii î-au împuşcat, răzbu-indu-se pe rege, nedându-şi seama cât rău au adus culturii româneşti.

25 mai - Prof. univ. Dem. Russo a fost grec de origine. Mi-a fost un mare ieten, fiindcă a ştiut să-1 prețuiască pe Vasile Bogrea, eruditul lingvist. Sora lui em. Russo, Camariano, a avut doi copii: pe Nestor si Ariadna Cioran-Camariano, nbii vechi cunoştințe de ale mele. în martie 1957 am primit de la Nestor amariano (n. 1909), studiile: „Metodele gramaticii lui Văcărescu", Bucureşti, ?36, „Torquato Tasso în literatura greacă" 1936 şi „Primele traduceri din emardin de Saint-Pierre în literatura română", 1944. îi scriu, mulțămindu-i pentru irțile trimise, pe care le-am alăturat la studiile neuitatului său unchi, Dem. Russo. rog, s-o anunțe pe sora sa, Ariadna, să-mi trimită din ultimele sale lucrări date ublicității.

6 iunie - George Bezviconi, istoricul, este un bun prieten al meu. Mă aflu în arespondență de mult timp cu ei. îi scriu cerându-i iertare că nu i-am scris de mult. e măsura înaintării în vârstă, datorită feluritelor boli si a împuținării

memoriei, mă iiprinde din ce în ce mai mult lenea cititului şi cu deosebire a scrisului. Sunt «cântat de bogata activitate a ambilor soți şi că n-au uitat laşu! nostru ajuns în mari psuri şi suferinți. Am să-i trimit fotografia mea, pe care mi-o cere, după ce o voi rimi de la un bun prieten din Bucureşti, care m-a fotografiat, când a venit să-mi iziteze biblioteca donata, în februarie 1956, Ministerului Culturii, cu condiția să imâie în casa mea ca un început de bibliotecă documentară regională (18 mii de ărți şi documente).

II informez pe Bezviconi că voi încerca să scriu un articol despre rarul suflet l folcloristei de peste Prut, Tatiana Găluşcă-Crăşmaru, care a locuit la mine şi apoi li-a scris adeseori până anii trecuți, în ultimul timp era profesoară la şcoala din eriş, comuna Cocioc, județul Ilfov.

780

7 iunie - Ziarele centrale din ultimele zile publică lunga convorbire a lui N.

S. Hruşciov cu reprezentanții presei americane sosiți la Moscova. Din conținutul

acestui interviu dat publicității am reținut următoarele: 1) Conducătorul PCUS cere

americanilor să distrugă Cortina de fier care separă cele două lumi: capitalistă şi

socialistă; 2) îşi bate joc de postul de Radio „Vocea Americii", fiind de acord cu

bruierea acestuia; 3) Afirmă că nepoții ziariştilor americani vor trăi în socialism,

întrucât evoluția omenirii duce în mod obiectiv spre această nouă societate; 4) Dacă

va fi război atomic, acesta va duce la pieirea capitalismului, a socialismului nu;

5) Să fim constanți în relațiile diplomatice, întrucât ruşii nu se tem de nimic;

6) Retragerea trupelor americane, din Europa de Vest, atrage după sine plecarea

trupelor sovietice din țările socialiste şi 7) Când este vorba de dezarmare să avem

încredere unii în alții, să nu ne tratăm ca doi bandiți.

Realitatea este că în ruşi nu trebuie avut încredere. Una zic şi alta fac. Aşa este în politică. Nu mai ştii în cine să ai încredere.

8 iunie - în legătură cu serbarea comemorativă care a avut loc la Casa „Liviu

Rebreanu" din Prislop, la 4 iunie 1957, țin să fac câteva precizări. Pe scriitor 1-am

cunoscut personal şi 1-am prețuit mult. în ziarul „Făclia" sunt redate trei poze şi

placa memorială de pe casa în care s-a născut scriitorul, dar chipul lui lipseşte, în

schimb, pe prim plan este vorbitorul Eusebiu Camilar, apoi în fruntea tinerimii

învățătorul Tațcu, în medalion. Deci am dreptate. Sfânta reclamă este totul!

17 iunie - Gheorghe Năstase, prof. univ. din Iaşi, dat afară din învățământ şi apoi închis, timp de mai mulți ani, îmi spunea în vara aceasta ca George Călinescu ar fi din Tecuci şi cunoscându-1 pe filosoful Ion Petrovici, 1-ar fi zugrăvit în batjocură în romanul său. Nu este adevărat. Călinescu este născut pe alte meleaguri1.

27 iunie - îi scriu lui Petru Caraman, felicitându-1, aşa cum fac în fiecare an,

cu ocazia zilei onomastice de „Sfinții Petru si Pavel". Mă interesez de Constantin

Turcu, Gheorghe Ungureanu şi alte vechi cunoştințe.

28 iunie - De câteva zile, istoricul Ion Hudiță cu soția se află în vizită la

mine. Colindă oraşul şi localitățile din împrejurimi. Mult a mai avut de suferit.

Fruntaş al PNȚ a fost arestat, judecat şi condamnat la mulți ani de închisoare,

pierzându-se din vedere contribuția lui adusă la dezvoltarea culturii naționale.

6 iulie - Câte o licărire de fapte bune tot mi-au mai rămas: darul făcut lui Petru Caraman cu ocazia sfinților „Petru şi Pavel". Acelaşi dar 1-am făcut lui Ion Hudiță, la sfârşitul lunii trecute când m-a vizitat cu soția. Din spusele lor, trebuie să mă aştept la sosirea, în zilele următoare, a lui Vladimir Streinu şi Şerban Cioculescu.

1 G. Călinescu s-a născut pe 19 iunie 1899, în Bucureşti (n. ed.).

75 iulie - Zoe Basta - redactor la revista „Călăuza bibliotecarului" - îmi [ţămeşte călduros pentru colecția publicației pe lunile ianuarie 1956 - iunie 16 donată Ministerului Culturii, colecție ce rămâne în oraşul Piatra Neamț.

Scriu lui Constantin Turcu. Primesc scrisoare de la Dan Simonescu.

16 iulie - Cumpăr „laşul literar", nr. 6 din 1957, Revistă a Uniunii

iitorilor din România, în cuprinsul ei se află art. lui Constantin Turcu intitulat:

T. Kirileanu la 85 de ani", îi scriu, mulțămindu-i pentru bucuria ce mi-a făcut, •ucât nu s-a scris de mult timp despre mine, recunoscându-mi-se meritele turale.

17 iulie - Persoanele fermecătoare lasă dor în suflet, în viața mea am ştiut să

pect bărbații de stat, apărându-le onoarea, îmi aduc aminte de două scene cu

dejda Ştirbei, soția prințului Barbu Ştirbei, fost ministru şi prim-ministru, căruia

m fost mult timp devotat sfetnic şi admirator. Prima: La Copou, singuri, în 1917,

vind bisericuța pe care am văzut-o, iar a doua: la Florența, admirând într-un

re muzeu, pictura cu nudul Evei, ispitită de şarpele viclean. De fiecare dată

-am zis: „Nu este potrivit ca un fiu de țăran primitiv ca mine să ridic privirea spre

afinată fiică de prinț".

19 iulie — Citesc despre Zamfir Arbore şi prezența lui în mişcarea socialistă, fost prieten cu Cristian Racovski, ucis din ordinul lui Stalin. îmi amintesc că .oțindu-1 pe prințul moştenitor Ferdinand în Franța, în 1913 la

Paris, în timp ce t plimbam singur pe stradă, m-am întâlnit cu Racovski, pe care îl cunoşteam din >mânia. Ne-am salutat, am schimbat câteva cuvinte banale, după care ne-am spărțit. N-am făcut câțiva paşi că am fost oprit de un agent de siguranță francez, re, oprindu-mă, mi-a spus: „Ştiu că sunteți venit cu prințul Ferdinand din imânia, faceți parte din anturajul lui! De unde-1 cunoaşteți pe Racovski, ce ;ături aveți cu el?" Surprins i-am explicat că m-am întâlnit întâmplător şi că nu istă nimic între noi. Puteam să fiu arestat, însă agentul m-a părăsit repede, îbindu-se, să-1 ajungă pe socialistul bulgar1, pentru a-1 urmări în continuare.

6 august - Mă întrețin greu, bolnav şi neputincios, la 85 de ani, îmi dau ama că sunt o povară pentru cei tineri. Lumânarea vieții a ajuns la capăt; a ajuns icul la deget. Cu toate acestea doresc să mai trăiesc pentru a scoate ediția pulară Creangă. Primesc scrisoare de la Ana Lovinescu soția lui Octav Lovinescu 'ațele lui Eugen), mama lui Horia şi Vasile Lovinescu.

22 august - Răspund la cartea poştală primită de la Ana Lovinescu 882-1960). O cunosc din anii de tinerețe, când învățam la Gimnaziul din Fălticeni.

* Cristian Racovski (1873-1941) era militant al mişcării muncitoreşti din România, de origine bulgar (n. ed.).

Aş fi încântat dacă fiul ei în excursiile lui folclorice ar veni la Piatra Neamț, i-aş arăta publicațiile din secția de folclor a bibliotecii mele istorico-literare pe care am donat-o oraşului Piatra Neamț.

2 septembrie - Nu de mult a apărut, în presă, studiul lui I. C. Chițimia despre

Al. Lambrior, „Al. Lambrior, folclorist", în „Studii şi cercetări de istorie literară şi

folclor VI" (1957, nr. 1 şi 2). Cu ani în urmă, când I. Simionescu era preşedinte al

Academiei Române, am stăruit să se publice lucrarea prof. Siadbei. Eu am propus,

eu am auzit, îi scriu, rugându-1, dacă va scoate în broşură studiul despre Al.

Lambrior, să-mi trimită şi mie un exemplar pentru bibliotecă.

11 septembrie - Primesc scrisoare de la Gh. N. Dumitrescu - Bistrița, preot, muzicolog şi folclorist. Mergând la Bucureşti s-a întâlnit cu Aug. Z. N. Pop de la care a luat adresa mea din Piatra Neamț, îmi scrie, fiind frământat de dragostea pe care o are pentru folclorul românesc, pentru scrierile lui T. Pamfile, M. Lupescu, S. FI. Marian, S. T. Kirileanu, Andrei Bârsan etc. Lipsindu-i unele publicații folclorice, îmi cere să-i împrumut colecțiile revistelor „Şezătoarea" şi „Ion Creangă" şi să devin colaborator la „Izvoraşul" pe care doreşte să-1 scoată.

27 septembrie - Deşi îl cunosc bine pe George Călinescu, nu-1 simpatizez. Se crede, prin deşteptăciune, superior tuturor oamenilor din trecut şi de azi din România, în legătură cu persoana lui am o mirare de trei dureri. Mirare: cu ani în urmă scria cronici pesimiste, iar acum sunt optimiste. Cele trei dureri sunt determinate, aşa cum bine au observat mulți oameni de cultură, de tendința de minimalizare a personalității lui Eminescu, Creangă şi tăcerea asupra lui Titu Maiorescu şi Simion Mehedinți.

3 octombrie - De câteva zile C. Niculescu-Plopsor se află în Piatra Neamț.

Aştept să mă viziteze pentru a-mi cerceta documentele, îndeosebi, corespondența.

Oltean deştept şi şiret, îl atrag timbrele poştale vechi de o inestimabilă valoare.

Dacă dați peste plicuri fără timbre, când cercetați scrisorile mele, ele fiind decupate,

să ştiți că le găsiți la dl. Plopşor, pasionat filatelist.

17 octombrie - „Habent sua fata libelli" (cărțile îşi au destinul lor) îmi scrie Nicolae Bănescu din Bucureşti. Mi-a trimis prin poştă colecția din „Floarea darurilor", „rarissim si splendida publicație a marelui Nicolae lorga din 1907". în numerele 19 şi 20 din 1907, găsesc consemnată călătoria lui cu pluta pe râul Bistrița. După mulți ani pierduți în zadar, s-a apucat să scrie „Istoria Bizanțului", însă îşi exprimă decepția în legătură cu viitorul ei.

24 octombrie - Astăzi scriu mojarității prietenilor din țară: Simion shedinți, Leca Morariu, Şerban Cioculescu, P. D. Perpessicius, Ion Hudiță, odor Naum şi Ion Muşlea.

Citesc din articolele apărute în urmă cu cincizeci de ani scrise de Nicolae raa şi colaboratorii lui, în „Floarea darurilor", colecție primită cu câteva zile în mă de N. Bănescu.

2 noiembrie - In vară s-au împlinit patruzeci de ani de la moartea lui Titu aiorescu. L-am privegheat ca nimeni altul, în țara aceasta, excepție făcând Simion ehedinți care i-a fost aproape până în toamna anului 1916, când ne-am refugiat în oldova. N-a vrut să vină cu noi. A rămas în Bucureşti, dar fără a coaliza cu ipele germane care ne cotropiseră țara, aşa cum au susținut mulți oameni politici

frunte cu Nicolae lorga, care 1-au ponegrit până în anii din urmă. M-am ridicat în (ararea lui, împreună cu S. Mehedinți, George Juvara, P. P. Negulescu, Ion rtrovici, I. A. Rădulescu-Pogoneanu şi mulți alții, combătând calomniile aduse ;lui mai mare om de cultură român. Multe învinuiri i s-au adus printre care şi aceea i este ateu şi nu crede în Dumnezeu. Nu este adevărat! De câte ori 1-am însoțit pe

mănăstirile din țară, aflându-ne în interiorul bisericilor, 1-am văzut făcând cruce. [ă întreb: afirmarea de către Maiorescu a existenței absolutismului nu înseamnă cunoaşterea lui Dumnezeu ?

Am în față ziarul „Acțiunea", 5 mai 1943, care reia controversata problemă

credinței lui Titu Maiorescu. De această dată se solicită părerea lui Tudor rghezi, care a trăit timp de nouă luni în chiliile mănăstirii Cernica, unde venea, în ecare an în săptămâna patimilor (Vinerea Mare), Titu Maiorescu împreună cu)ția să se roage. Actele de credință adevărată nu sunt verbale ci secrete -însemnează Vasile Netea în interviul luat lui Tudor Arghezi -, fac parte din iterioral nostru... E un păcat moral sa te amesteci în sufletul cuiva si să-1 ispectezi. Credința adevărată nu se povesteşte ci se trăieşte, în continuare autorul Cuvintelor potrivite" a relatat cum venea Titu Maiorescu la Biserica „Sf, Nicolae" £ îa Cernica, însoțit de d-na Maiorescu, dădea starețului Visarion două lumânări întru a le aprinde; stătea treizeci-patruzeci de minute, după care pleca la fel de iscret de cum venise. Relatările lui Tudor Arghezi se referă la prezența lui Titu îaiorescu numai la biserica din Cernica, însă cu certitudine, marele critic al Junimii" a mai mers şi la alte lăcaşuri de închinăciune,

11 noiembrie - Aştept mandatul de pensie pe luna aceasta, pentru ca să pot iuta pe un mare binefăcător de al meu. Redarea pensiei, ridicată pe nedrept în 950, se datorează intervenției prof. lorgu Iordan.

Am cumpărat cartea despre Mihail Sadoveanu scrisă de fiica sa pentru a o imite lui Adolf Ad. Chevallier în Elveția, plecat în urmă cu nouă ani, ca urmare a

l

l

persectplor ISofire aWSSt supus,' pĂtfu ,',gravui" motiv că a fost ffîl&^raful Cur^i

Regalei^ •&>>' "î' »3*: 1>îo1 \

33i- 3Tiju >a6i «no -as f

14 noiembrie - îi scriu profesorului Ion Tăzlăuanu, la Iaşi, pentru a-i cere adresa Măriei Costinescu, soția dr. Ion Costinescu - mare personalitate politică şi ştiințifică a României, în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Citesc monografia Castelului Bran de prof. Emil Micu, reamintindu-mi că aici a trăit ultimii ani din viață Regina Măria. Şi tot aici, Principesa Ileana, fosta mea elevă şi binefăcătoare, a înființat un spital, în amintirea mamei sale, la sfârşitul celui de-al doilea război mondial, îngrijindu-se de soarta răniților de pe front. Inima Reginei Măria a fost adusă de la Castelul Balcic, la Bran, tot de principesa Ileana, astăzi rătăcitoare prin lume, plecată din țară, la începutul lui ianuarie 1948, o dată cu Regele Minai, forțat să abdice.

în biblioteca mea am „Branul şi Cetatea Branului" (monografie istorică-geografică-turistică-pitorească-descriptivă) de prof. loan Moşoiu, cu o introducere de Simion Mehedinți; Editura Asoc. Turing-Clubul României, Bucureşti, 1930.

Cartea lui Emil Miciu - „Castelul Bran" este scrisă în spiritul vremii, denaturându-se adevărul istoric şi ponegrindu-se monarhia.

18 noiembrie - Despre Revista „Flacăra ilustrată" din 16 noiembrie 1957, Nicolae Savin zice: „Minciunării cât lumea şi mai puțin adevăr". De altfel, prin asta se caracterizează întreaga presă a României.

20 noiembrie - Scriu lui Mihail A. lonescu - directorul Muzeului „Antipa" din Bucureşti - cerându-i unele informații despre M. Băceşti.

Monografia satului Dragoş din județul Vaslui scrisă de învățătorul Onu, la sfatul meu, este închinată lui G. T. Kirileanu - octogenarului bătrân şi bolnav.

Scriu lui Gheorghe Pienescu de la ESPLA, atenționându-1 ca în tipărirea ediției populare Creangă să se respecte corecturile mele.

2 decembrie - în anul 1957 mi s-au acordat trei recunoaşteri ale activității mele culturale din trecut: 1) în urma donației bibliotecii mele documentare, în 1956, statului, mi s-a redat pensia care fusese anulată în 1950; 2) Mi s-a încredințat editarea unei noi ediții Creangă, în locul celor apărute până atunci, însă cu multe greşeli şi 3) în „Revista de folclor" a apărut articolul scris de Aug. Z. N. Pop intitulat: „G. T. Kirileanu la 85 de ani" în care este descrisă activitatea mea publi¬cistică şi contribuția la dezvoltarea folcloristicii româneşti, în „laşul literar", Constantin Turcu scrie un articol asemănător.

7 decembrie - Primesc de la Aug. Z. N. Pop scrisoare, prin care arată ca primirea fotografiei mele a fost o adevărată sărbătoare în familie, îmi cere să scriu un articol asupra răspunsurilor la Chestionarul lui Hasdeu, care urmează să fie publicat într-una din publicațiile de specialitate. De asemenea, îmi solicită informații despre învățătorul folclorist Simion T. Kirileanu - fratele meu.

9 decembrie - Augustin Z. N. Pop mă roagă să-i dau unele lămuriri în legătură cu pasagiul de încheiere a Pluguşorului ce s-aude în Moldova astăzi. Istoricul literar vrea să ştie dacă producțiunea populară respectivă a apărut în „Şezătoarea" lui Gorovei. îmi cere să caut în colecție, întrucât aceasta lipseşte din Biblioteca Academiei, fiind împrumutată Institutului de Lingvistică.

21 decembrie - Se aniversează zece ani de la Proclamarea Republicii. Cu această ocazie, prin intermediul presei, radioului etc. are loc ponegrirea monarhiei, a regilor, începând din 1866 şi până în decembrie 1947. Oare aceştia n-au făcut nimic bun pentru poporal român ? Eu, care am trăit în preajma lor câteva decenii (1905-1930) cunosc mai bine Adevărul.

'••n:

1958

l ianuarie - Ii răspund prietenului Gheorghe Ungureanu, directorul Arhivelor Statului din Iaşi, mulțămindu-i pentru poştala ce mi-a trimis din Moscova, îl întreb dacă a dat de urma documentelor lui Nicolae lorga (trimise în

Rusia o dată cu tezaurul, în 1916 - n.n.), caietele pe care i le dăruisem eu când i-am propus să înceapă să-şi scrie însemnările.

Trimit scrisori de felicitare lui Leca Morariu, amintindu-i cele trei lucrări bibliografice, pe care doresc să mi le trimită; dr. Lucia Borcea, soția fostului savant, Ion Borcea, Constantin Turcu şi Zahei Creangă - nepot de-al povestitorului din Humuleşti.

4 ianuarie - Primesc scrisoare de la Constantin Motaş, ginerele învățătorului folclorist din Brosteni, Ion Teodorescu, care-mi scrie despre necazurile pe care le are cu un frate internat în spital. Mă informează despre solemnitățile de comemorare a zece ani de la moartea iui Emil Racoviță, primul explorator român al Antarcticii, cu care ocazie i s-a dezvelit la Cluj, la începutul lunii decembrie anul trecut, un bust de bronz. După numai două săptămâni, Universitatea din Iaşi, în zilele de 22 şi 23 decembrie, a organizat manifestările cultural ştiințifice comemorative închinate marelui savant, întemeietorul biospeologiei româneşti. Academia Română, de asemenea, a făcut comemorarea prin glasurile a trei profesori: N. Botnariuc din Bucureşti, Emil Pop şi Vasile Radu din Cluj.

6 ianuarie — Scriu lui Ion Muşlea, dr. în etnografie şi folclor al Universității

din Cluj şi lui Augustin Z. N. Pop. Trimit o carte poştală avocatului Ion Matasă din

Piatra Neamț.

7 ianuarie - Astăzi la ora 5 dimineață a încetat din viață dr. Petru Groza,

important om politic şi de stat. L-am cunoscut personal. Mi-a făcut mult bine, însă

n-a vrut s-arate că mă ştie. A fost vândut Moscovei, ca mulți alți oameni politici, în

amintirea mamei, împart ajutoare celor din casă şi lăcrămez. Sunt 79 de ani de la

moartea ei.

8 ianuarie - Suferind cum sunt, stau în pat şi citesc ziarul socialist,

„Drepturile omului" (l febr. 1885-26 oct. 1885). După-amiază mă vizitează luliana

upoaia - fotografa şi artista ardeleană, care mi-a dat două cărți scrise de D. [ogea: „Amintiri" şi „Gh. Panu la Durau".

9 ianuarie - Asară am primit scrisoare de la bunul prieten Lecca Morarru.

iind obosit n-am citit-o. Este datată, 6.1.1958, R. Vâlcea, îmi laudă scrisul sigur şi

-arnos, clar şi atât de pilduitor. Referitor la cele trei cărți împrumutate inii sene că

jcrarea lui Anania mi-a trimis-o mai demult recomandat, iar celelalte două

rmează să le primesc. Apreciază articolul lui Aug. Z. N. Pop scris despre mine,

isă a neglijat să amintească articolele mele din „Făt-Frumos". îşi manifestă

îgretul că are interdicție de a publica. Aceasta este soarta oamenilor mari învinuiți

e colaboraționism cu regimurile politice trecute.

10 ianuarie - Are loc înmormântarea lui Petru Groza. I s-a făcut slujbă

sligioasă, iar pe ultimul drum este condus de un sobor de preoți. Puterea încearcă

ă se pună bine cu poporul.

12 ianuarie - Sunt bătrân şi neputincios. Nu pot lucra. Stau în pat. Nimeni nu ine să mă vadă. Mă gândesc la cele vechi, la soțiile devotate bărbaților, femei de puritate morală exemplară, aşa cum au fost: Paraschiva Mrejeriu, Lucreția ianoliu, Eugenia Simionescu şi Ana Udrischi.

75 ianuarie - Primesc din partea Editurii de Stat pentru Literatură şi Artă - ledacția Clasicii Români - să semnez contractul în trei exemplare pentru lucrarea Amintiri. Povestiri. Poveşti" de Ion Creangă, care s-a editat sub supravegherea lea, cu multe greşeli.

Răspund lui R. Caracas şi Constantin Turcu. îmi manifest nemulțumirea în îgătură cu greşelile de tipar făcute la noua ediție Creangă. Scrisoarea urmează s-o "imit mâine.

18 ianuarie - Nepotul Grigore duce scrisoarea la poştă. Conținutul ei este rmătorul. „Potrivit scrisorii Dv. Nr. 356 clin 13 ianuarie 1958, pe care am primit-o în, 17 curent, vă înapoiez cele trei exemplare ale contractului privind lucrarea:

Amintiri. Povestiri. Poveşti» de Ion Creangă pe care le-am semnat. Mai înainte nmisem de la Dv. un pachet poştal cu 6 (şase) exemplare din noua ediție Creanga i ESPLA, pe care cercetându-la ani rămas cu impresia că lui Creangă nu i-ar fi iăcut faptul că în cartea lui lipseşte chipul autorului şi a casei dia Rumuieşti în care -a născut. De asemenea, nu i-ar fi plăcut greşelile din alăturata foiță, care ar fi bine ă se tipărească ca erată",

27 ianuarie — Intre scrisorile primite astăzi este şi aceea a bunei noastre rietene Măria Costinescu din Sinaia. Scrisoarea, prin cuprinsul ei, este un

document istoric pentru posteritate, din care se desprinde halul de degradare morală şi materială la care au fost supuşi din partea puterii actuale oamenii bogați, când uneori nici mămăligă n-aveau ce mânca. Arestați, privegheați, copiii persecutați în şcoli şi universități, ei au tăcut, îndurând cele mai mari umilințe. „A scrie, în împrejurările de azi e tare greu, mai cu seamă când te apasă o sumedenie de griji cu care trebuie să te iei la harță în fiercare zi şi supravegherea celor puşi să te păzească, îmi pare aşa de bine că am avut veşti de la mata prin dr. Gheorghiu care a fost atât de drăguț să mi le telefoneze. Era cât pe aci să nu afli nimic despre mine, căci am avut gripa asta asiatică în vara trecută, cu o dublă pneumonie, şi mi-a fost foarte rău. în afară de aceasta îl scosese şi pe Nicu din slujbă, aşa încât am dus-o cât se poate de greu. Casa îmi era plină de copii (ai mei şi a Nadejdei - fiica prințului Ştirbei) pentru care spălam şi găteam. Nu ştiu ce m-aş fi făcut dacă nu era cumnata mea Adina Brătianu (sora lui 1.1. C. Brătianu - n.n.) aicea ca să mă ajute şi să mă îngrijească (...). Ți-aduci aminte când dr. Mamulea (medicul Palatului - n.n.) decreta, cu o mână băgată în veston, â la Napoleon: « O să vedeți mai târziu, o să vă schimbați felul de a privi viața... ». Eu cred că s-a înşelat. Am găsit, din contra, atâta bunătate şi înțelegere acolo unde nu mă aşteptam deloc.

Acum aştept să-mi vină studenții, după examene, la 1 februarie... Alexandru învață ingineria, cel mijlociu muzica pentru care este foarte talentat, şi cel mic fizica şi matematica. Toți trei învață foarte bine, dar natural s-au resimțit greu cei patru şi trei ani pierduți, în care n-au putut intra în facultate din cauza originii nesănătoase. Despre Nădejdea poate ai aflat că s-a întors Şerban din puşcărie. A fost mare bucurie în casă şi se pare că a găsit o slujbă care îi convine, undeva aproape de Bucureşti, la țară. Despre tanti Elisa (soția lui Ionel I. C.

Brătianu - n.n.) ştii că a murit? Sărmana, s-a chinuit mult în ultimul timp. Ții minte cum spunea: « Mie îmi place mămăliga, e o mâncare pentru păsări ». De la « Zuchi maichii» am primit o lungă şi bună scrisoare, în mai multe rânduri m-a întrebat de d-ta. Bărbatul ei a fost foarte apreciat acolo în închisoare, iar fata lor are o slujbă foarte bună."

22 ianuarie - Scriu lui R. Caracas. Meditez asupra scrisorii Măriei Costinescu.

23 ianuarie - A murit prof. Elena Pogoneanu - distinsa şi neprețuita soție a

lui I. Rădulescu-Pogoneanu, vechi junimist, prof. univ. Un apărător al memoriei

celui care a fost Titu Maiorescu. Trimit condoleanțele mele şi scuzele necesare,

fratelui acestuia ing. C. Rădulescu-Pogoneanu.

26 ianuarie - îmi scrie, din Cluj, Ion Muşlea. îmi cere scuze că din 1949 nu mi-a mai scris. S-a bucurat de apariția articolului publicat despre mine, apărut în „Revista de folclor" şi scris de Augustin Z. N. Pop. îl supără ochii ca şi pe prof.

78Q

jiuglea. Continuă să lucreze, îmi trimite articolul închinat centenarului naşterii şi 1 semicentenarului morții lui Ion Pop-Reteganul - marele nostru folclorist. Mă oagă să răspund chestionarului, publicat în „Anuarul Arhivei de folclor", VII, 945, intitulat „Din activitatea mea de folclorist". Urmează să publice răspunsurile ui Alexiu Viciu (1855-1950) de la Blaj si ale lui Traian Gherman, directorul evistei „Comoara satelor".

31 ianuarie - Răspund Măriei Costinescu, scuzându-mă de întârziere din ;auza unor cerințI nedrepte asupra bibliotecii mele documentare donate oraşului 'iatra-Neamț. „Eu donasem numai cărți tipărite (20 mii), iar acum mi se cer şi nanuscrisele vechi pe care le făgăduisem Academiei Române, după moartea mea. } săptămână mi-am bătut capul până am putut face o scrisoare de refuz. Bucuria icrisorii matale a fost amestecată cu amărăciune aflând de boala prin care ai trecut, vl-am bucurat de rezultatele bune la învățătură ai fiilor Dv. Mă mângâie speranța ;ă-i vei aduce pe Valea Bistriței şi valea Bicazului ca să vadă pe unde ați trăit în impui refugiului din întâiul război mondial."

în continuare, îi amintesc că la Piatra Corbului unde se scăldau cele patru iurori Ştirbei, acum este o fabrică de ciment, iar satul Bicaz a devenit un orăşel ndustrial. De asemenea, îi mulțămesc pentru vestea morții Doamnei Elisa Brătianu >i despre starea sănătății Doamnei Balş şi de eliberarea din închisoare a d-lui 'londor.

4 martie - Citesc articolul lui G. Giuglea din revista „Geopolitica", intitulat ,Cheie pentru învățarea continuității morții noastre în Dacia" (toponomic). Răspund lui R. Caracas, mulțămindu-i pentru extrasele Vâlsan şi Conia.

6 martie - îi scriu lui Dan Simonescu să se intereseze de cărțile mele trimise \cademiei Române. Doresc ca manuscrisele să servească oamenilor de ştiință, în icuvitâtca lor de creație spre binele culturii româneşti.

Răspund recomandat lui G. Juvara despre fostul elev al lui Creangă. Cu iceastă ocazie îi mărturisesc nemulțumirea de felul cum s-a tipărit opera lui Ion Creangă, Ediția populară, îngrijită de mine.

Primesc vizita lui Irimescu (inspector cultural - n.n.) de la „Călăuza Bibliotecarului".

Gânduri către C. C. Giurescu - istoricul. Deşi i-am scris, păstrează tăcere. Nu fni-a trimis cele două publicații promise. Ți-i silă de moşnegărie! Uiți că în curând yei intra în rândul moşnegilor. Ai fată măritată şi doi băieți de însurat.

8 martie - Trimit lui Constantin Rădulescu, Bucureşti, noua ediție Ion Creangă cu dedicația: „această ediție Creangă publicată la bătrânețea mea de actogenar « perimat» (după caracterizarea ce mi-a făcut prof. G. Călinescu, în

„Contemporanul", 17 ianuarie 1958). îți poți închipui dureroasa constatare a greşelilor de la pag. 63 si tabla de materii; precum şi schimbarea cuvântului« baiu » (2 silabe) cu « bai»", la pag. 78. De asemenea, mirarea mea că nu s-a pus chipul lui Creangă la început şi nici casa lui părintească din Humuleşti, după ediția mea 1939, pe care o trimisesem editurii spre a fi avută în vedere în această privință."

12 martie — La 4 dimineața, mă scol ca să fac însemnări asupra activității zilei de azi. îmi propun să-i cer d-rei Pitaru, bibliotecara, să-mi caute articolul recent apărut cu cuvântarea lui Gh. Gheorghiu-Dej şi revista „Sănătatea".

îi răspund lui I. Bârlea mulțămindu-i pentru grija ce-mi poartă.

14 martie - Trimit câte o carte cu dedicație bunilor prieteni: Minea Luca din Cluj, str. Bernard Andrei, nr. 11; d-rei Lotus, M. Băcescu, Constantin Turcu, familiei prof. I. Tăzlăuanu, Aurora Costăchescu, prof. Petru Caraman, nepotului dr. Todică Kirileanu şi lui Vladimir Buțureanu (Iaşi), manifestându-mi dragostea şi recunoştința pentru ei şi, în acelaşi timp, regretul pentru această păcătoasă ediție cu greşeli şi cu lipsa chipului lui Creangă şi a casei unde s-a născut îh Humuleşti.

19 martie - Primesc scrisoare de la G. Giuglea, str. Mărăşeşti 8, Cluj, din 16.111.1958, în care îşi exprimă admirația pentru „talentul meu de director bibliotecar şi priceput în bibliografie", îmi dă ultimele informații pe care le are despre Simion Mehedinți, Orghidan şi Motaş.

Dau nepotului Grigore, librarul, şi soției sale, Lenuca, noua ediție Creangă, carte pe care scriu: „Drept amintire şi recunoştință pentru grija ce-mi purtați la bătrânețea mea. Dar mi-i ruşine de această sărăcăcioasă ediție lipsită de chipul lui Creangă şi a casei unde s-a născut".

26 martie - Primesc de la Augustin Z. N. Pop o carte poştală cu următoarele rânduri: „Vă trimit din Braşovul păstrător de mari tradiții salutul cald de dorință şi drag, prilejuit de o conferință despre jertfele de altă dată ale scrisului românesc".

28 martie - A apărut cartea lui Al. Vasiliu-Tătăruşi, „Poveşti", cu o prefață de I. Dodu Bălan în care este pomenit şi numele lui G. T. Kirileanu. Este o recunoaştere națională la contribuția pe care am avut-o, în ceea ce priveşte încurajarea folcloristicii româneşti şi sprijinirea folcloriştilor de seamă în editarea scrierilor lor: Şt. Cacoveanu, G. Madan, Al. Vasiliu-Tătăruşi, D. Furtună, I. Bârlea etc.

31 martie - Scriu lui Augustin Z. N. Pop despre apariția lucrării lui Al. Vasiliu-Tătăruşi - „Poveşti" - în colecția „Miorița", Editura Tineretului, vechi prieten şi coleg a lui S. T. Kirileanu. îmi amintesc de rugămintea ce făcusem pentru

republica si Legendele despre Ştefan cel Mare adunate de S. T. Kirileanu, în 1904, i legătură cu comemorarea a 400 de ani de la moartea Domnului Moldovei. Iduva lui S. T. Kirileanu a făcut cerere în această privință, dar nu i s-a dat curs.

în legătură cu ediția populară Creangă, mg. G, Zugrăvescu îmi spune că ovestitorul din Humuleşti ar fi avut şi o colecție de cimilituri porcoase. Dar cine de sigur? Din cercetările făcute de mine a manuscriselor şi cărților lui Creangă, nu ;zultă aşa ceva.

2 aprilie - Răspund lui Dan Berindei în legătură cu lucrarea istoricului C. C. jiurescu: „Harta rusă în sec. XIX", pe care am citit-o cu interes.

7 aprilie - Scriu o carte poştală lui G. Călinescu, interesându-mă de starea ănătății lui. A fost persecutat şi el ca toți marii intelectuali ai României, pentru recutul lui burghez.

A apărut „Baltagul" lui Mihail Sadoveanu. O citesc cu plăcere, face cinste iteraturii româneşti, nu ca „Mitrea Cocor".

Trimit o scrisoare „Onoratei Direcții ESPLA", informând-o că i-am înapoiat, emnate de mine, cele trei exemplare ale contractului privitor la ediția populară "reangă. „Ca urmare, mă aşteptam să primesc ultima rată a onorariului ce mi s-a cordat, deoarece ediția se află de vânzare în librării. Fiindcă au trecut de atunci trei iini fără să primesc vreun răspuns, îmi permit a vă ruga să fiu lămurit în această irivință, căci trăind şi văd sosirea unei noi primăveri, mă gândesc la marea nevoie e am de a face reparații la casa unde se află biblioteca mea documentară, dăruită iraşului Piatra Neamț şi mai ales să fac un gard în jurul casei, deoarece-i cu totul tricat din cauza vechimii".

în scrisoarea adresată lui Gh. Pienescu, îl rog să-mi răspundă „de ce nu s-a >us, în lucrarea ediției populare Creangă, fotografia povestitorului şi casa lui din Jumuleşti unde s-a născut. Ori s-a aşteptat punerea lor într-o nouă ediție anunțată n broşura « Proiecte de apariții pe 1958? »

în acelaşi timp te-as ruga să compari ediția populară Creangă cu frumoasa ărticică din colecția « Miorița » - nr. 1. AL Vasiliu-Tătăruşi« Poveşti», în prefața ăreia se vorbeşte de G. T. Kirileanu! Şi-n altă ordine de idei: ştii vorba țăranului are posteşte cu greu în postul mare aşteptând ca Ziua Paştelui să vină mai repede? ^.şa şi eu de trei luni aştept primirea restului de onorar pentru ediția « Creangă »".

o aprilie - Nernaiavând puiere sa-mi fac patul, astă-noapte am dormit mbrăcat sub pătura de lână, în neputință de a mai lucra ceva. în timpul somnului m visat că urcam cu mare greutate pe muntele Stănişoara.

Ajungând în vârf le-am spus prietenilor: „S-avem răbdare, să aşteptăm cu icredere zile mai bune". Oare să visezi o viață altfel decât cea de azi, poți fi nchetat de securitate?

9Q9.

9 aprilie - Pe 3 aprilie, Chivu Stoica, Emil Bodnăraş si Avram Bunaciu au

plecat în călătorie spre Asia, pentru a vizita şi împrumuta din experiența țărilor

socialiste. Presa centrală de partid şi de stat „Scânteia" şi „România liberă" scriu

despre realizările „minunate" ale acestor țări şi viața „îmbelşugată" a popoarelor.

Dacă o fi ca la noi, sunt lămurit. Minciuni şi iarăşi minciuni. Oare, până unde se va

merge cu neadevărurile ?

Se vorbeşte peste tot, în Bucureşti şi la noi, în Piatra-Neamț, despre o eventuală mutare a Tratatului de la Varşovia, în România, la Bucureşti, în clădirea fostului Palat Regal. Care este rațiunea, nu ştiu! Nu mai există local la Varşovia pentru tratatul comunist?

10 aprilie - G. Călinescu a publicat un articol în „Steaua" (anul VIII, nr. 11,

noiembrie 1957), despre poetul latin - Ovidiu, întorcându-1 pe toate părțile, după

cum îi obiceiul. Tot aşa a procedat şi cu Veronica Miele, într-o notă finală la

articolul său : „Despre biografie", apărut în „Contemporanul" din 31 ianuarie 1958.

Nu-i mai place nimic! Cine îl mai înțelege?

11 aprilie - Octogenarul G. T. Kirileanu, care a donat oraşului Piatra Neamț

o bibliotecă documentară de 18 mii de cărți, îşi propune să-i adreseze deputatului

Marii Adunări Naționale, ales în județul Neamț - Valea Muntelui, invitația de a-1

vizita. Vreau să mă plâng de nedreptatea ce mi s-a făcut, în urmă cu ani, prin răpirea

casei în care m-am născut şi am crescut, în satul Holda - Broşteni.

13 aprilie - Fără cerere din parte-mi, Academia RPR m-a ales „Membru de Onoare" cu adresă semnată de Preşedinte (Traian Săvulescu - n. n.), în acelaşi an, 1948, această onoare a rămas răsuflată, fără a mi se comunica dezonoarea şi cauza ei. în locul meu şi al altor academicieni de valoare au fost primiți oameni pe măsura lui Eusebiu Camilar.

15 aprilie - N-am putut face studii de specialitate în străinătate, ca mulți dintre prietenii mei, însă ca un doritor al faptelor bune şi ca un diletant autodidact m-am silit să fiu de folos păturii sociale în care m-am născut. Am iubit limba curat românească şi m-am luptat contra neologismelor de prisos. M-am ridicat împotriva curentelor din afară, care-i negau originea latină.

După multe luni, îi răspund savantului Constantin Motăş, rugându-1, să am bucuria primirii unui exemplar din cuvântarea ținută la Cluj, cu ocazia comemorării a zece ani de la moartea marelui savant prof. Racoviță. I-am amintit de invitația făcută lui I. Teodorescu de a-şi vizita, împreună cu ginerele (C. Motăş - n.n.) şi fiicele, Valea în care s-a născut (Broşteni, Valea Bistriței - n.n.).

18 aprilie — Zi frumoasă încărcată. Scriu aproape toată ziua. Cu greu, din

cauza vârstei, concep scrisorile către Dan Simonescu, C. Motăş, L Tazlăuanu,

Alexandrina Grințescu, Aureliei Nădejde - fiica lui Ion Nădejde — şi Ion Lupu le

trimit câte o carte poştală. Răspund lui Dan Berindei prin tatăl său care mă vizitează.

19 aprilie - Egoismul şi altruismul sunt anormale. Adevărul se află la mijloc.

N-am putut în viața mea să-i sufăr pe lăudăroşi. Peste tot se scrie, în România, că

Uniunea Sovietică ajunge din urmă şi întrece Statele Unite ale Americii. Asta-i o

mare laudă a lui N. Hruşciov. După el Uniunea Sovietică, cât de curând,

construieşte comunismul. Se cunoaşte că a fost ajutor de cioban. Numai un om cu

o slabă cultură poate susține astfel de neadevăruri. Şi când te gândeşti la crimele din

timpul lui Stalin?

Mă consult în multe probleme ale vieții cu Petru Caraman, căruia îi scriu la Iaşi. Le trimit scrisori lui M. Băcescu şi George Macovei (bolnav). Lui G. Juvara îi cer să scrie mai mult despre T. Maiorescu, aflat în continuare în dizgrația conducerii de partid.

23 aprilie - Primesc mai multe scrisori din țară şi localitate, de la bunii mei prieteni, care mă felicită cu ocazia zilei onomastice, de „Sf. Gheorghe". S. Mehedinți, P. Caraman, I. Muşlea ş.m.d.

Scriu bunilor mei prieteni, soții Leta (fiica acad. Vasile Gheorghiu - n.n.) şi Petru Mironescu, despre suferințele ce le îndur din cauza celor de la Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, care au scos noua ediție Creangă cu multe greşeli, nerespectând recomandările mele.

29 aprilie - Copiez impresiile de călătorie cu pluta pe Bistrița ale lui N.

lorga, făcute împreună cu mine, în decursul vremii.

Mă vizitează Ion Bică, de la Editura Tineretului, îi dau informații despre Casa lui Ion Creangă de la Kurnuleşti.

30 aprilie - Citesc articole importante apărute în „laşul literar", în fosta

Capitală a Moldovei sunt mulți şi valoroşi oameni de cultură. Cei mai în vârstă îmi

sunt vechi prieteni.

Răspund la scrisorile d-nei Mehedinți, G. Juvara şi R. Caracas.

3 mai - Scriu lui S. Mehedinți, interesându-mă de sănătatea lui şi a familiei. Primesc o poştală de la Leca Morariu.

8 mai - Mare propagandă în legătură cu aniversarea creării partidului Comunist. Radioul şi întreaga presă de partid si de stat vorbesc şi scriu numai despre această aniversare, pe care o simte cu adevărat numai o parte a poporului.

închisorile sunt pline de oameni nevinovați, iar la Canal trudesc din greu cei care sunt împotriva comuniştilor.

9 mai - Ziua. Victoriei. Comuniştii aniversează atât capitularea Germaniei, în mai 1945, cât şi proclamarea independenței României, în 1877. Victoria armată împotriva trupelor hitleriste este pusă pe seama numai a trupelor ruseşti, uitându-se că în acest război au mai luptat şi SUA, Anglia şi Franța.

15 mai - îi scriu lui Augustin Z. N. Pop, informându-1 că am primit extrasul din „Revista de folclor", HI, nr. l, despre aniversarea revistei „Şezătoarea", cu întreaga ei familie de colaboratori. Sper, cu această ocazie se va alcătui şi publica o monografie completă a activității lui Artur Gorovei, directorul acestei reviste, aşa cum s-a făcut pentru ceilalți folclorişti: T. Pamfile, Pop-Reteganul, C. Rădulescu-Codin etc. îl rog să-mi afle adresa prof. Tr. Herseni şi să-mi spună cum pot intra în posesia „Revistei studențeşti", nr. 3, martie 1959, în care pag. 9 este închinată lui Eminescu cu un articol semnat de G. Călinescu.

19 mai - Fiind informat printr-o scrisoare de P. Caraman că doreşte să urce Ceahlăul, îi scriu, rugându-1 să-mi descrie excursia făcută. Când eram în putere am făcut şi eu peste 60 de astfel de excursii pe Muntele „Sfânt" al tuturor românilor, însoțind personalități politice, de cultură şi diplomați străini.

28 mai - M-a vizitat sculptorul Clement Pompiliu, spunându-mi, că la

Bucureşti, Adam Bălțatu a organizat o mare expoziție de pictură. Clement Pompiliu

1-a cunoscut prin Minai Onofrei, fiindu-i student.

29 mai - Printre cei ajutorați de mine este şi pictorul Adam Bălțatul -

prietenul apropiat din tinerețe a lui Aurel Băeşu şi Minai Onofrei. După primul război

mondial a poposit de mai multe ori la noi la Holda. Aici, în 1925,1-a cunoscut pe

marele artist Luhring, prof de pictură la Universitatea din Drezda-Germania.

Cu ocazia deschiderii Expoziției îi trimit o telegramă, felicitându-1.

5 iunie - Copii dintr-o carte franțuzească „Povestea poveştilor", scrisă de Ion

Creangă. Sunt curios ca editor al operei lui Creangă, să văd cum sună această

„poveste" (corosivă - n.n.) în versiune franceză.

6 iunie - îmi iubesc mult istoria poporului român. Aştept cu nerăbdare nr.

1/1958 al revistei „Limba română" şi „Studii de istorie", nr. 6/1957, apărute de

curând, unde sunt prezentate articole de istorie din operele lui N. Bălcescu şi M.

Kogălniceanu. în timpul vieții mele, am închegat prietenii culturale cu N. lorga, V.

îrvan, A. D. Xenopol, S. Mehedinți, G. Vâlsan, V. Bogrea, S. Puşcariuj' jrpessicius, Al. Lapedatu, I. Lupaş, L Hudiță, A. Gorovei, D. Guşti ş.m.d.

9 iunie - Ca fiu al mamei Bistrița, mă simt dator a culege tot ce s-a scris

:spre apele şi munții săi. De aceea îi scriu savantului P. Caraman, rugându-1 să-mi

;rie câteva pagini despic Muntele Rarău şi despre călătoria cu pluta; impresii

srsonale, ca mare iubitor de natură ce este.

10 iunie - Astăzi trăiesc o mare emoție. Discut cu prof. Crihan despre marele

i bunul meu prieten Artur Gorovei, care şi-a închinat viața progresului culturii

jmâneşti. în 1948 iunie, cu ocazia reorganizării Academiei pe principii

ştiințifice", aşa cum bine scria Mihail Roller, a fost scos pe nedrept din rândul

lembrilor săi, împreună cu C. Rădulescu-Motru, D. Guşti, Nae Popescu ş.m.a. Tot

tunci mi s-a făcut şi mie dezonoarea de a mi se retrage titlul de membru de onoare,

dată cu cei enumerați, la care se adaugă şi savantul Simion Mehedinți.

14 iunie - Ziarul „Scânteia" publică trei interviuri în legătură cu marele veniment de necrezut pentru poporul român: plecarea trupelor sovietice din lomânia. Orice s-ar spune, este o realizare mare pe plan diplomatic din partea lui

}h. Gheorghiu-Dej, să sper că, de acum, oamenii nu vor mai trăi sub teroarea iictaturii.

Transcriu articolul despre Mihai Lupescu scris de Artur Gorovei pentru ditoarea publicație comemorativă. Sunt bucuros că prin cei care au înființat revista .Şezătoarea", la sfârşitul secolului trecut, m-am aflat şi eu, G. T. Kirileanu ->ctogenarul de astăzi, bolnav şi neputincios.

21 iunie - Răsfoind notițele am dat peste însemnările făcute în 1928, despre

Dumitru Kiriac - unul dintre marii înaintaşi ai muzicii corale româneşti, pe care 1-am

cunoscut personal, întreaga viață a luptat să scoată la iveală frumusețea cântecului

îopular. în 1901, a fondat Societatea corală „Carmen", care avea ca „motto"

Cuvintele: „Să cântăm cu voie bună/ Doina noastră cea străbună." A murit, în 1928,

.una ianuarie, regretat de toți oamenii de artă din țară.

22 iunie - A murit Mihail Roller, istoricul, diriguitorul ideologiei

româneşti, omul Moscovei care a făcut rault rău culturii româneşti. Originar dia

Buhuşi, fiu de rabin, comunist ilegalist, s-a apucat să „scrie" „Istoria României",

falsificând-o, mergând până acolo încât a negat originea latină a limbii şi poporului

român. Din cauza lui şi a multora ca el, istoricii noştri patrioți zac în închisori sau

le este interzis să scrie, datorită originei lor burgheze. Unii sunt scoşi din învățământ

pe motivul că sunt antisemiți. Aflându-se în posturile cheie ale vieții politice şi

culturale, evreii îşi impun punctul de vedere pe evoluția spiritualității româneşti.

Ziarul „Scânteia", condus de Silviu Brucan şi mulți alții ca el, publică articole elogioase la adresa acestui ideolog vândut sovieticilor.

23 iunie - Petre Lalu, dispunând de cărți rare, îmi oferă spre cumpărare 33 de volume dintre cele rămase de la Todiriță Rosetti. Pentru a putea trăi, în zilele de azi, eşti nevoit să te desparți de cărțile dragi. Când era la Paris cheltuia ca un nabab banii tatălui său. Mai mult, se încurcase cu o femeie uşoară de care s-a lăsat cu greu înduplecat să se despartă.

27 iunie - Trimit o telegramă de felicitare lui Petru Caraman cu ocazia Sfinților „Petru şi Pavel". Păcat. Pentru dragostea lui exagerată pentru țară a fost scos din învățământ.

29 iunie - Primesc vizita fiicei lui Petru Caraman.

3 iulie - Scriu lui Petru Caraman şi folcloristului I. Teodorescu-Broşteni. îl rog să-mi răspundă. Ziarul „Flacăra" din Piatra Neamț are ca director pe Solorez, om incult, pus acolo pentru originea muncitorească. El este de părere că redactorii nu trebuie să ceară informații culturale lui G. T. Kirileanu. Se miră că sunt vizitat de oameni mari din capitală.

7 iulie - Ies în oraş şi caut la tabăra de elevi pe Măria Caraman. O găsesc la Şcoala nr. 4 din Precista.

14 iulie - Primesc scrisoare de la Nicolae Eugen Vlahuță, rudă mai îndepărtată cu Al. Vlahuță, care îmi cere să intervin să i se încredințeze organizarea Casei memoriale de la Văratic. „Fiind informat că rudele mai apropiate ale lui Al. Vlahuță, anume Alexandrina I. D. Ştefănescu şi Anişoara Grigorescu, n-ar solicita această însărcinare, subsemnatul, fiind ruda cea mai apropiată ca văr de frate al fiicelor poetului, a-şi fi doritor să mi se încredințeze mie această însărcinare". Motivează cererea prin aceea că a cunoscut casa lui Al. Vlahuță înainte de a fi distrusă, prin anii 1912-1915.

23 iulie - îi scriu lui G. Juvara, informându-1 că după moartea lui G. Vâlsan, în calitate de executor testamentar al său, am găsit printre cărți exemplarul din „Logica" lui T. Maiorescu, cu observațiile făcute pentru scoaterea unei [noi] ediții. Trecând în lumea drepților, G. Vâlsan n-a putut să-şi ducă sarcina la îndeplinire. I. Rădulescu-Pogoneanu a vrut să editeze lucrarea însă, cartea a rămas la soția sa^ •• căreia luându-i-se casa a fost nevoită să mute biblioteca în altă parte.

5 august — Scriu lui Adolf Chevallier în Elveția, prietenul care şi-a părăsit ra în urma persecuțiilor comuniştilor evrei aflați la putere în oraşul Piatra Neamț, otivul plecării, în 1948, a fost că a lucrat ca fotograf la Curtea Regală.

7 august - T. Arghezi a fost călugăr, scriitor în batjocură şi de batjocură. Aşa un văzut şi-1 văd şi azi. Ceea ce mă supără este faptul că unii dintre „literații" imunişti îl compară cu Eminescu - marele geniu al poporului român. Iată, până ide merg linguşitorii!

9 august - Scriu lui Lecca Morariu, la Râmnicu Vâlcea, unde-şi trăieşte rghiunul, informându-1 că am găsit cartea lui Anania despre Plutăritul pe Bistrița.

A sosit, după o lungă absență, colonelul Antonescu, tatăl prof. Iulian titonescu. Nu este rudă cu mareşalul Ion Antonescu, doar o potrivire de nume. rămoşii lui s-au numit Kamner, nemți la origine, veniți din Braşov.

16 august - Răsfoind prin hârțoage, am dat peste dedicația autografă a lui •eangă pe cartea sa - „Povățuitorul de citire", dată lui Mihai Duca. „Domniei sale >mnului Mihail Duca, colegul meu de şcoală, ca un semn de frăție şi iubire, îcomand această mică lucrare didactică, pe care o socot a fi folositoare în ramul tivității dăscăleşti". (I. Creangă, Iaşi, 1878 septembrie.)

/ 7 august - Citesc în „Scrieri alese" de Pompiliu Constantinescu mişcătoarea •arare a lui Perpessicius pentru Ediția Eminescu. Răsfoiesc cărticica despre P. mi, fostul meu profesor si îndrumător, scrisă de D. Alexandrescu.

în ultimul timp sunt asaltat de ziarişti. Semn bun. înseamnă că vin timpuri >i, când oamenii de seamă ai acestei țări nu vor mai fi dezonorați. La prânz am st vizitat de ziaristul bucurestean I. Ghimesan. I-am povestit viața şi i-am edentat biblioteca, L-am impresionat, vorbindu-i despre prietenii niei, care astăzi i mai sunt: Vasile Bogrea, Sextil Puşcariu, Dimitrie Guşti, George Vâlsan ş.m.a. îspre scoaterea mea şi a celorlalți oameni de cultură de la Academia Română şi locuiți cu alde Eusebiu Camilar, am spus puține cuvinte.

23 august - Ascult la Radio desfăşurarea festivităților cu ocazia zilei

iberării României de către trupele ruseşti. Tac şi ascult minciunile spuse cu atâta

nvingere de cei plătiți să o facă. Unde este demnitatea de român? Am uitat: ei nu

nt români. Naționalitatea lor este alta.

24 august - Uitucia mea progresează. Uit unde pun cărțile. Mă gândesc la

ața lui Titu Maiorescu, la ceea ce a făcut el pentru cultura românească, pentru

. Eminescu şi I. Creangă. Si cu toate acestea, cât este de hulit şi batjocorit de cei

chemați să conducă destinele culturii româneşti - oameni lipsiți de carte, dar buni pentru originea lor muncitorească.

25 august - Mă vizitează Dumitru Almaş - scriitor, istoric, conferențiar universitar - născut în Negreşti, comuna Dobreni, județul Neamț. Nici el nu este de acord cu prigoana împotriva oamenilor de cultură. Precaut, eu țin distanța, însă el îmi vorbeşte de parcă n-ar fi comunist.

28 august - Scriu felicitări pentru Al. Elian, Al. Naum, S. Mehedinți şi Augustin Z. N. Pop. Vasile Şoarec este bolnav. Nu m-a vizitat de mult. Din cele auzite de la fiica sa, Lucia Mircea, medic la Spitalul Județean, îi scrie săptămânal lui S. Mehedinți, protectorul său.

l septembrie - Sunt bolnav. Stau în pat, fără să fac ceva folositor.

13 septembrie - Primesc scrisoare de la nepotul N. Kirileanu, maior în armată, că a fost îndepărtat din postul său pe motive de origină socială, pentru că eu am slujit ca bibliotecar la Palatul Regal.

19 septembrie - Scriu lui Augustin. N. Z. Pop, mulțămindu-i pentru mângâierea ce mi-a adus prin publicarea în „Luceafărul" din 15 septembrie 1958, a scrisorii mele către G. Vâlsan privitoare la opera marelui George Enescu. Sufletul îmi este amărât din cauza pățaniei unuia dintre cei mai vrednici nepoți ai mei de frate, îndepărtat din postul pe care-1 deținea în armată. Nu merita asemenea jignire. Oare nu s-ar putea să aduc la cunoştința marilor mei prieteni - prof. lorgu Iordan şi lui Perpessicius marea nedreptate făcută vrednicului meu nepot, arătându-le scrisoarea sa ?

24 septembrie - Sunt scârbit de ceea ce se întâmplă în România. Peste tot: teroare, jaf, minciună, batjocură şi umilință. Fericiți cei ce au murit! Nu mai văd nimic. Valul de arestări continuă. Până când?

9 octombrie - Scriu în carnetul meu zilnic. Doctorii nu vin să mă vadă, pentru că li-i silă de un cadavru care nu vrea să moară.

12 octombrie - Citesc culcat, iar însemnările zilnice le scriu în aceeaşi poziție, îmi este dor de scrisorile lui Petru Caraman. Nu ştiu nimic despre el. în starea de împuținare trupească şi sufletească în care am ajuns este greu să şi scriu mult. Trimit câteva rânduri lui I. Muşlea, la Cluj.

17 octombrie - Citesc cu stupoare, indignat fiind de cuvintele lui Gulian scrise în „Studii", anul III, nr. 2, aprilie-iulie 1950, pag. 100; - „Oamenii de cultură

urghezi, lachei devotați capitalismului şi ideologiei burgheze apusene, în loconirea lor față de ideologia burgheză... astăzi, preamăresc pe T. Maiorescu". Eu are 1-am cunoscut atât de bine pe T. Maiorescu, pot spune că el reprezintă un mare m de cultură, care nu poate fi scos din Istoria literaturii româneşti.

21 octombrie - Ascultând la Radio, aflu că Doina Trandabur a rămas în mglia. Cum este si firesc, va fi incriminată: trădare de țară. Trimit o carte poştală ai Şerban Cioculescu.

23 octombrie - Ion Lăudat - profesor la Universitatea din Iaşi a vorbit la ladio despre locul şi rolul revistei „Şezătoarea" în folcloristica românească. Alături le Artur Gorovei, profesorul ieşean a vorbit despre contribuția lui G. T. Kirileanu a această prestigioasă publicație. Bine că se mai aminteşte si despre mine că am acut câte ceva... încolo, numai zile urâte am avut, fiind ponegrit peste tot.

26 octombrie - Sfântul Dimitrie. Ziua onomastică a lui D. Guşti, bunul meu)rieten trecut în lumea drepților, în urmă cu trei ani. După venirea ruşilor, în urma lezlănțuirii prigoanei împotriva oamenilor de cultură români, Guşti a fost scos din ;asă; i s-a confiscat biblioteca care era ca mărime aproape cât a mea, dându-i-se bc, şi numai datorită intervenției lui C. I. Parhon - preşedintele de atunci ARLUS - pe lângă Teohari Georgescu, Ministrul de Interne, a scăpat de puşcărie. L-am cunoscut la Iaşi. Student strălucit, a fost trimis în Germania la studii unde s-a ifirmat ca un mare om de ştiință. Ştiu, din discuțiile avute cu el, că mai multe aniversități i-au propus să vină la ele ca profesor, dar a refuzat. L-am ajutat mult, mai ales în perioada de depresie psihică când a fost respins la concursul pentru acuparea catedrei universitare de la Iaşi, care i se cuvenea de drept. Internat într-o clinică din Berlin îmi scria, dezorientat nestiind ce să facă să rămână în Germania, unde i se recunoaşte valoarea, sau să vină în țară unde

avea de luptat cu mediocrităţile ajunse în mari posturi universitare susţinute de politicienii vremii. Până la urmă, dragostea de Ţară a învins. Guşti a revenit, devenind în scurtă vreme nu numai un mare savant, dar şi ministru, preşedinte al Academiei Române, în 1953, îmi scria ca este bolnav şi la vârsta lui înaintată e nevoit să muncească, în schimbul doi, la o fabrică din apropierea Bucureştilor. După doi ani, a murit în singurătate, lipsit de mijloacele de existenţă, chiar dacă Puterea îl reabilitase, facându-i o pensie bună. Umilinţele la care a fost supus erau prea mari, pentru sensibilitatea unui astfel de om ae o rară bunătate.

/ noiembrie - Primesc informaţii de la Ştefan Kirileanu, fratele meu din Holda-Broşteni, că nepotul Neculai, fost maior si profesor la Şcoala de ofiţeri de infanterie din Sibiu, dat afară pe nedrept, a fost încadrat la o întreprindere de export în oraşul de pe Cibin. Nu ştiu cine o fi intervenit - lorgu Iordan sau Perpessicius ?

l

l

l

l

Nu mai are importanţă. Şi când mă gândesc prin câte a trecut acest nepot de frat îţi vine să scrii un roman. Tânăr absolvent al Şcolii de ofiţeri, având gradul de sublocotenent, a fost trimis pe front, în ultimele zile ale războiului. Luat prizonier de către ruşi, după semnarea Armistiţiului cu URSS, a fost dus într-un lagăr tocmai la Murmansk. în 1945, organizându-se o vânătoare la Holda, a participat şi ataşatul militar al Marii Britanii în România, Stephenson. Acesta însoţit de fiica sa şi de bucătar, împreună cu Al. Brătescu-Voineşti, o veche cunoştinţă, încă din Anglia, au fost cazaţi timp de mai multe zile la fratele Ştefan. Al. Brătescu-Voineşti cunoştea bine locurile, întrucât, mersese la pescuit de nenumărate ori împreună cu prof. univ. dr. Socrat D. Lalu, aşa că era un vechi prieten al casei. La plecare, vrând să plătească, Ştefan Kirileanu a refuzat să primească bani. în schimb englezul 1-a întrebat dacă-1 poate ajuta cu ceva. Aflând necazurile prin care trecea din cauza prizonieratului lui Nicolae, Stephenson a spus: „Sper ca Malinovski să mă ajute de această dată". Şi 1-a

ajutat. La sfârşitul lui octombrie 1945, Neculai s-a întors în Holda, în anii care au urmat: ofițer la Şcoala militară din Sibiu, la început în calitate de comandant de pluton şi companie, iar ulterior ca profesor. Din cauza mea, pentru că am spijinit regimul monarhic, lucrând la Palatul Regal, a fost dat afară din serviciu. Pentru nedreptatea făcută am suferit foarte mult.

10 noiembrie - îmi scrie Simion Mehedinți. Scrisoarea este datată 8 nov., Bucureşti, îmi mulțămeşte pentru urările transmise celui „cufundat în întunericul târziu al vieții". Mă anunță că începând din decembrie 1957, nu mai vede, nemaiputând citi. Regretă că nu ne-am întâlnit de mult, fiindcă am fi avut ce discuta. Mă fericeşte pentru că mă aflu lângă Bistrița: el neavând „parte de China şi de Chilugul copilăriei".

17 noiembrie — Văd că pentru 78 ani ai lui Mihail Sadoveanu s-au publicat articole festive cu numeroase ilustrații, pe când pentru 90 de ani ai lui Simion Mehedinți - nimic. La Radio s-a produs glasul scriitorului comparat cu „Ceahlăul prozei româneşti".

24 noiembrie - Din Iaşi îmi soseşte prin poştă scrisoare de la Petru Caraman, datată 12 noiembrie. Acest savant scos din învățământ, pe nedrept, pentru excesul său de dragoste pentru România, mă informează că Academia Română refuzându-i cărțile solicitate studiului, în vederea scrierii unor lucrări, a apelat la străinătate, Cehia, Polonia şi URSS. „De atunci - scrie el -, aproape fără întrerupere, am comandat şi am expediat căutând, ca în timpul cât îl aveam la dispoziție până la termen, să citesc totul şi să-mi extrag notele trebuitoare", îşi cere iertare că-mi scrie rar, întrucât lucrarea asupra căreia se concentrează este studiul despre „Ştefan cel Mare în folclorul ucrainean", „poate cea mai solidă carte a vieții mele, din tot ce-am scris până acum"...

„Este un studiu amplu de slavistică în sensul cel mai complex şi mai cuprinzător al termenului, deopotrivă de folclor slav pe plan comparativ larg - punând la contribuție folclorul tuturor slavilor -, ca şi de lingvistică, în special de dialectologie slavă. Vreau să ridic în cinstea marelui Ştefan Voievod un monument pe care nu 1-a ridicat şi nu-1 va putea ridica nimeni"... „E vorba de ceva serios, aşa cum serios a fost Ştefan Vodă. E dorința mea cea mai arzătoare".

îl stimez pe Petru Caraman. Este un savant în lingvistică, în zilele de azi, precum a fost Vasile Bogrea după primul război mondial.

26 noiembrie - Mulți prieteni am avut, însă puțini mai sunt în viață, în ultima categorie se înscrie şi Leca Morariu, om de mare cultură, care împreună cu prof. univ. dr. Vasile Gheorghiu, Ion Nistor ş.m.a. a întreținut în Bucovina flacăra vie a românismului. Oraşul Cernăuți a fost un centru universitar puternic, aflându-se în contact cu marile curente europene.

La invitația lui [şi] a altor universitari, am ținut la Metropolitan mai multe conferințe şi cursuri, în fața studenților. De Cernăuți mă leagă numeroase amintiri. Ce este Bucovina astăzi ? Toată lumea o ştie: o bază militară strategică pentru Rusia comunistă, un coridor spre Centrul Europei, pentru o eventuală invazie, îl aştept să mă viziteze. Pentru aceasta i-am trimis un mandat poştal cu 300 lei. Nu are servici. Susține concerte muzicale la Casa de Cultură din Rm. Vâlcea, împreună cu talentata sa soție - Octavia.

1 decembrie - Ziua Națională a României. Patru decenii de când la Alba lulia, Adunarea Națională a hotărât Unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat. Astfel, a fost desăvârşită unirea națională a statului român. Arhiva personală dedicată acestui eveniment istoric este pierdută, furată sau luată în mod intenționat. Mă întorsesem de la Iaşi în Bucureşti, însoțind Suveranii României, îmi amintesc entuziasmul ce cuprinsese nu numai Palatul Regal sau cercurile politice mai de sus, dar şi pe bucureşteni. în acele zile de neuitat am stat mai mult pe lângă Ion L C. Brătianu, prințul Ştirbei şi Nicolae lorga. însă, aflându-se dependentă de Rusia Sovietică, România azi n-a putut sărbători evenimentul.

Sufletul îmi este trist fiindcă şi astăzi studenții de la Universitatea din Iaşi - anul trecut au aniversat 500 de ani de la urcarea pe Tronul Moldovei a lui Ştefan cel Mare - se află în închisori. De teama consilierilor sovietici ne este teamă să ne recunoaştem propria istorie. Ne aflăm în plin proces de slavizare.

Despre 1 Decembrie nimic, spre deosebire de sărbătorirea zilei de 7 noiembrie, când peste tot au avut loc demonstrații ale semenilor scoşi cu forța din fabrici şi instituții. Rusia Sovietică nu este iubită de popor. Răpirea Basarabiei şi a Bucovinei nu era acceptată de români. Mulți oameni din Piatra Neamț, pentru că au condamnat Pactul Molotov-Ribbentrop, din 1939, se află în închisori.

18 decembrie - N-am scris de mult lui Augustin Z. N. Pop, dar nici de la el n-am primit nimic, îngrijorat să nu se fi îmbolnăvit, îi scriu: „Datele noi despre

Nicolae Bălcescu, pe care cu deosebită plăcere le-am citit în « Luceafărul» sosit ieri la Piatra Neamț, m-au liniştit şi te rog să primeşti frăţeşte urări de Crăciun si Anul Nou împreună cu D-na". în continuare, îl rog din nou să-mi trimită adresa prof. univ. Tr. Herseni, colaborator apropiat şi continuator al şcolii monografice conduse de D. Guşti.

21 decembrie - îmi scrie Şerban Cioculescu (scrisoarea, 17 dec. 1958, Bucureşti), cerându-mi scuze pentru că nu mi-a răspuns la scrisorile primite de la mine, în luna trecută. Mă încurajează, lăudându-mi scrisul şi preocupările ce le am pentru a fi la zi cu evenimentele culturale din țară. Regretă că nu 1-a cunoscut pe Vasile Bogrea, în schimb a audiat o parte din cursurile ținute de istoricul Vasile Pârvan. în continuare, mă informează despre conținutul piesei „Sfatul familiei" descoperită de Remus Caracas şi dată mie să fac publicitate în jurul ei, la „Gazeta literară", însă din lipsă de spațiu a fost nevoit să „scurteze din articol 70 de rânduri".

23 decembrie - Trimit felicitări, în țară, prietenilor: S. Mehedinți, I. Muşlea, G. Giuglea, Constantin Turcu, Augustin Z. N. Pop, Gh. Ungureanu, Th. Naum ş. a. cu ocazia „Crăciunului" şi a „Anului Nou".

-•li-

1959

l ianuarie - M-a vizitat profesorul Aurel Buzilă născut în Şarul-Dornei, >otezat de generalul Manoliu, persecutat politic şi cu domiciliul forțat în Piatra ^earaț. O duce greu, tace şi rabdă. După plecarea lui, pregătesc scrisorile de •ăspuns celor care m-au felicitat cu ocazia Sărbătorilor de iarnă : Adrian Brudariu, Caracas, Augustin Z. N. Pop, Ion Chițimia, Zahei Grigoriu ş.a.

2 ianuarie - Neputând dormi în noaptea spre 2 ianuarie am scris lui Petre

3araman, mulțămindu-i pentru telegrama de ieri. în continuare, răspund lui Şerban

Hioculescu şi Constantin Motăş.

3 ianuarie - Am mers la Poştă să depun scrisorile către prietenii din țară.

Cumpăr de la librărie cartea recent apărută despre cronicarul moldovean Grigore

Jreche. întorcându-mă acasă, găsesc pe studentul în teologie C. Bârna, de loc din

Bodeşti. Citesc articolul lui Z. Stănoiu din „Contemporanul", 30 decembrie 1958,

;u titlul: „Profesiunea de funcționar", în care scrie despre Regele Mihai I.

4 ianuarie - Ca o ironie a soartei, lucrez la textul edițiilor Eminescu de

Scurtu şi Perpessicius. Ion Nacu, bibliotecarul, consultă revista „Steaua Dunării"

lin 1959. Primesc scrisoare de la Ion Conea din Bucureşti.

5 ianuarie - Scriu la Cluj, d-rului Mircea Luca. Ion Lupaş şi Veturiei O,

3oga, interesându-mă de starea sănătății lor. îi rog să-mi răspundă, informându-ma

îe starea sănătății filozofului Lucian Bîaga, omul atât de persecutat de comuniştii

îvrei şi unguri aflați la putere, nu numai la Clujul cultural.

6 ianuarie - Fac o vizită !ui Ion Popescu de ziua lui, ducându-i cu această

>cazie noua ediție Eminescu scoasă cu atâta greutate de învățatul Perpessieius.

7 ianuarie - Trimit câte o carte poştală iui A. C. Stoidi (istoric), Vasiie Anton

avocat), G. Rădăşanu (profesor), Didi Eamandi, dr. Tudor şi G, Nicolăiasa.

3rirnesc de la Bucureşti vizita cuscrului Ionel Diaconescu, fost prefect liberal de

Meainț şi deputat în Parlamentul României. Discutăm despre trecut şi prezent, însă

?u teamă să nu fim ascultați, în zilele de azi şi pereții au urechi.

8 ianuarie - Citesc din Eminescu, volum trimis de Perpessicius si med't l

munca lui atât de grea, dar şi nobilă. El este cel mai mare eminescolog pe care îl are

România astăzi, îmi scrie Eleonora Costescu din Bucureşti, redându-mi aspecte din

activitatea ei literară. Biblioteca documentară este vizitată de elevii Cercului literar

de la Liceul de fete din Piatra Neamț. Le prezint cărți de literatură şi manuscrise

rare, dspre clasicii români, mulți dintre ei cunoscuți de mine personal, cum au fost:

I. Slavici, Emil Gârleanu, Al. Vlahuță, St. O. losif, Garabet Ibrăileanu ş.m.a.

9 ianuarie - Rânduiesc vechiturile din rafturi. Mă vizitează prof. Aurel

Buzilă, iscodindu-mă despre Curtea Domnească din Piatra Neamț, cercetată cu

mulți ani în urmă de mine. Spre seară vine la mine magistratul Ion Țuțuianu care

mă provoacă la o dezatere istorică despre Casa unde a locuit mulți ani „Doamna

Elena Cuza", prima Doamnă a României, aşa cum bine a denumit-o Nicolae lorga

şi mulți alți istorici. Anul trecut, în 1958, s-a pus o inscripție, spre aducere aminte

a locuitorilor şi îndeosebi a turiştilor.

10 ianuarie - Răspund bunului meu prieten Perpessicius, scriindu-i cuvinte

frumoase pentru jignirile aduse, în legătură cu apariția ultimului volum Eminescu.

îi scriu lui G. Juvara, un mare iubitor a lui T. Maiorescu, întrebându-1 despre

sănătatea lui lorgu Iordan. Sunt închise schiturile din județul Neamț iar călugării

arestați şi anchetați, fiind învinuiți de spionaj în slujba puterilor străine, îți vine să

râzi: călugării şi spionajul, când lor le este frică şi de umbra lor. Motive invocate

pentru desființarea schiturilor din regiunile de munte considerate locuri pentru

ascunderea celor certați cu regimul comunist. Oamenii cu domiciliul forțat în Piatra

Neamț sunt chemați la Securitate şi interogați. Ruşii au plecat, dar obiceiurile au

rămas.

11 ianuarie - Ninge binişor. Se pune pe iarnă. Seara, la mine în odaie, discut

cu G... despre presa basarabeană, iar cu prof. Aurel Buzilă despre marea

personalitate a lui Ştefan cel Mare şi Sfânt. După plecarea lor, obosit, mă culc şi mă

gândesc la viitor, nu al meu, ci al culturii româneşti. „Pentru mine nu mai este mult

până departe", vorba unui guşat din Holda-Broştenilor.

12 ianuarie - Citesc scrisoarea lui G. Nicolaeasa despre legăturile mele cu

oamenii mari de cultură. Am dreptate. Am cunoscut majoritatea dintre ei, iar pe unii

i-am ajutat moral şi material. Elevele de la Liceul de fete, îmi cer cărți despre

Unirea Principatelor Române. Se pregătesc nu numai pentru lecțiile la clasă, dar, aşa

cum spun ele, profesorii organizează, în cadrul cercului de istorie, discuții pe bază

de materialele prezentate. Este un lucru bun. înseamnă că istoria începe să intre în

drepturile ei. Aflu din informații sigure că G. D. Lalu a ieşit din închisoare, învinuit

ă deține aur, a fost arestat şi condamnat, însă realitatea este alta. Fost industriaş, xploatator cum îi zic muncitorii, fost deputat în Parlamenul României din partea verescanilor, G. D. Lalu a făcut câțiva ani de puşcărie fiind nevinovat. Casa şi verea naționalizate, strămutat într-o locuință improprie, va trăi din lecțiile de limba ranceză pe care le predă Elisa, soția lui unor eleve din oraş.

13 ianuarie - lulia Hălăucescu mă vizitează. Din cele spuse de ea, pleacă la

Jorca cu I. Latarazek, din Bucureşti. Pictoriță talentată, fiica preotului Verşescu,

re deja un nume în arta românească contemporană.

14 ianuarie - Scriu lui Popa Nae, fost profesor universitar la Facultatea de

"eologie din Bucureşti, scos o dată cu mine de la Academia Română, în anul 1948,

ugându-1 să aibă grijă de studentul C. Bârna, viitor slujitor al bisericii ortodoxe.

16 ianuarie - Scriu lui Aurelian Sarcedoțeanu, fost Director General al

Arhivelor Statului şi ing. C. Rădulescu. Un grup de elevi din Almaş, însoțiți de

nvățătorii lor, vizitează Biblioteca documentară. Un alt colectiv, de astă dată

ormat din elevi mai mari; le vorbesc despre Vasile Alecsandri şi contribuția adusă

a Unirea Principatelor.

17 ianuarie - Cumpăr cărți frumos legate de la familia Rusovici, care se teme

ă nu fie arestată. A intrat panica în oamenii cu domiciliul forțat în Piatra Neamț,

îste o adevărată hăituiala. Am încredere că vor veni timpuri mai bune...

19 ianuarie - Scriu Lorei Cristescu din Bucureşti şi lui Ion Muşlea, fost prof.

miv. în Cluj, un mare om de cultură. Cumpăr 11 volume din opera lui Nicolae

orga, la un preț avantajos. Seara, mă gândesc la legăturile avute cu marele istoric

i prețuirea de care m-am bucurat din partea lui.

20 ianuarie - Răspund lui Constantin Turcu, director adjunct la Arhivele

Statului din Iaşi, anunțându-1 de înapoierea materialelor trimise spre consultare. La

'adio, din cele ascultate, sărbătorirea Unirii va fi cam săracă.

24 ianuarie - Scriu prof. Dan Simonescu despre articolul său închinat Unirii 'rincipatelor din 1859, în care nu aminteşte nimic despre cartea publicată în 1909, le învățătorii din județul Neamț, închinată sărbătoririi marelui eveniment.

„Cu deosebită plăcere am citit frumosul articol publicat în « Contemporanul» lin 23 ianuarie (sosit azi la Piatra Neamț), cu titlul« Cuza Vodă în folclor », şi-ți sunt ecunoscător că ai amintit numele răposatului meu frate, folcloristul Simion T. urileanu. M-am mirat însă că ai trecut cu vederea cartea intitulată « Cuza Vodă, storisiri pentru popor », publicată la Piatra Neamț, în 1909, când se împlineau 50

de ani de la Unire, de învățătorii nemțeni Leon Mrejeriu, S. T. Kirileanu şi Gh. Popescu-Vânători. Tot aşa s-a întâmplat şi cu ocazia comemorării a 500 de ani de la venirea pe tronul Moldovei a lui Ştefan cel Mare."

26 ianuarie — Răscolind şi tot aşezând prin cărți, am dat peste lucrarea lui

Tudor Vianu despre Metaforă („Problemele metaforei"), din care încep să studiez.

La Fabrica de celuloză a izbucnit un mare incendiu.

27 ianuarie - Răspund lui Remus Caracas despre soarta cărților donate

Bibliotecii orăşeneşti din Piatra Neamț şi a celor vândute Academiei Române.

Pericolul de a fi arestat şi condamnat, dar şi, mai mult, arderea cărților adunate cu

atâta trudă m-au determinat să fac acest gest. Ridicarea pensiei, lipsa de medica¬

mente şi bolile care se agravau m-au făcut să vând şi din manuscrise. Prea tânărul

Ştrempel este martor în această privință.

28 ianuarie - Toată ziua am zăbovit, cotrobăind prin lădița cu materialele

(notițe, scrisori, amintiri, decupări din presă) despre Nicolae lorga. Scriu văduvei

fostului secretar particular al lui T. Maiorescu, întrebând-o de sănătate.

29 ianuarie - I-am trimis o carte poştală lui C. Turcu din Iaşi, rugându-1 să-mi

trimită cartea lui Ion Lupu, fost profesor la Liceul Internat, „Lumea de dincolo. O

problemă de sociologie", Viața Românească, Iaşi, 1931, despre care i-am vorbit de

mai multe ori. Dau informațiile necesare despre pictorul Aurel Băeşu, fostului

călugăr de la Durau, Savin Alexeevici, comemorat anul trecut şi la Vatra Dornei.

30 ianuarie - Adolf A. Chevallier, fotograful artist, se află în Elveția, îi

scriu, informându-1 despre oamenii din Piatra Neamț şi starea sănătății mele. Pentru

a-1 ajuta, să nu mai piardă timp prin bibliotecă şi prin oraş, îi dau din publicațiile

mele unde scrie dspre Aurel Băeşu, dascălului Savin Alexeevici.

l februarie — Printr-o recomandată, îl rog pe Tudor Vianu, să-1 ajute pe G. Juvara să ocupe un post de funcționar la Biblioteca Academiei, pentru că este muritor de foame. Scriu lui Juvara despre intervenția făcută, îndemnându-1 să meargă pentru a-1 căuta pe viitorul său protector, în persoana omului de cultură T. Vianu.

3 februarie - Indignat de cele ce se petrec în țară, scriu prof. I. Tazlăuanu din Iaşi, interesându-mă de soarta victimelor „luptei de clasă", bunii mei prieteni: Petru Caraman, Gh. Năstase. Seara, înainte de a mă prinde somnul, răsfoiesc „Revista critică". Publicație de cercetări filozofice, lingvistice şi literare (ian.-mart. 1927 -iul.-dec. 1930), apărută la Iaşi sub direcția prof. univ. George Pascu.

6 februarie — învinuit pentru ținere de aur, dr. Țapov a fost arestat, stârnind idignarea tuturor medicilor. Protestul lor s-a manifestat prin tăcere. Aparatul îpresiv este prea puternic, legile prea aspre pentru a îndrăzni să zici ceva cu voce ire. Frica domină peste tot. Orice cârteală este interpretată ca fiind îndreptată npotriva regimului dictatorial.

Sunt vizitat de Zoe Pastia, de la Biblioteca Centrală din Bucureşti, care-mi duce o scrisoare de la verişoara Alexandra Grințescu, din Craiova.

8 februarie - Trăiesc o zi mare. Grigore Botezata din Chisinău îmi trimite

-ei volume de poveşti basarabene pulicate de el în Moldova de peste Prut. Sunt

urios să văd dacă a cuprins şi poveştile culese de Simion T. Kirileanu, publicate în

922, în volumul „Poveşti basarabene".

9 februarie - A murit soția preotului Constantin Mătasă. Trimit telegramă de

ondoleanță.

10 februarie - Primesc vizita lui G. D. Lalu, fost coleg la Institutele Unite din

aşi, recent ieşit din închisoare, şi a lui Ion Țuțuianu - magistrat. Scriu lui Adrian

irudariu, rugându-1 să-mi trimită monografia Moşiei Broşteni, pe care i-am

mprumutat-o.

13 februarie - Dr. Todică Kirileanu - nepotul meu de frate - pleacă la Iaşi.

l rog să înmâneze scrisorile adresate lui I. Tazlăuanu şi d-nei Aurora Costăchescu

• soția marelui istoric român [Mihai Costăchescu], membru de onoare al Academiei

Române.

14 februarie - Până şi preoții s-au dat cu comuniştii. Mergând pe stradă şi

ntâlnindu-mă cu Protopopul Pătraşcu, mi-a adus reproşuri pentru acordarea de

jutor „spionilor". Despre ce spioni este vorba? Nu ştiu şi mi-am căutat de drum.

ață aşa se ponegresc oamenii nevinovați.

75 februarie - Scriu arhitectului C. Tom despre bisericile de lemn de pe 'alea Bistriței, adevărate monumente istorice, studiate şi de mine împreună cu

umeroşi specialişti din țară şi de peste notam, Sunt îngrijorat de starea sănătății cad. Macovei, bunul meu binefăcător din decembrie î 954, când arn fost arestat la omiciliu. Scriu ing. Mihai Filipescu cerându-i informații.

16 februarie - îngrijorați de lipsa scrisorilor mele, Petru Caraman, Tazlăuanu şi Constantin Motăş mă roagă să le dau informații despre starea anătății mele.

19 februarie - Port ample discuții cu preotul I. Roşescu, fost profesor de religie la Liceul „Petru Rareş" din Piatra Neamț, în legătură cu intenția lui Vasile Alecsandri de a candida la Tronul Moldovei. Lucreția Missir, având domiciliul forțat în Piatra Neamț, îmi aduce cărți rare spre vânzare-cumpărare. Citesc „Unele probleme ale limbii române" de Al. Rosetti. îmi amintesc cum, în urmă cu câțiva ani, Al. Rosetti, Al. Graur şi lorgu Iordan, ridicându-se împotriva „principiilor lingvistice promovate de Stalin", au fost supuşi persecuției şi destituiți din funcțiile pe care le dețineau. Trimit 300 lei lui I. Tazlăuanu, scos din învățământ. Doi studenți bucureşeni (evrei din Piatra Neamț) vor să cerceteze presa veche aflată în fondul documentar.

1 martie - Revăd cărțile dăruite de Caracas pentru Biblioteca documentară.

Sunt cărți pe măsura pregătirii culturale, îmi este un mare prieten.

Scriu lui Adrian Brudariu, invitându-1 pe la Piatra Neamț. A stat în închisoare pe nedrept cu toată prietenia ce i-o purta dr. Petru Groza. Interesant, securitatea acționa peste capul oamenilor politici şi de stat, la fel ca şi în Rusia Sovietică. Spre seară am primit vizita preotului Constantin Mătasă.

2 martie - Zi foarte frumoasă. D-ra Humă, G. lorga şi Dăscălescu lipsesc de

la bibliotecă fiind bolnavi de gripă. După o plimbare scurtă mă retrag în odaie şi

citesc despre Barac. Cumnata mea, Olga Kirileanu îmi poartă de grijă. O femeie

deosebită pe măsura calităților fostului ei soț, Simion T. Kirileanu - învățător

haritist, folclorist, omul atât de apreciat de N. lorga, M. Dragomirescu. I.

Simionescu, S. Mehedinți ş.m.a.

3 martie - Nor şi soare; cald şi frumos.

Tuşesc mereu si nu pot lucra. Stau în pat şi scriu d-rului Paul Gotcu - fost medic la Curtea Regală - şi lui Leca Morariu - învățatul surghiunit la Râmnicu Vâlcea. Deşi prigoniți şi umiliți, ei îşi duc cu demnitate viață, având speranța că vor scăpa de suferințe.

4 martie - Dimineață soare, frumos. Dinspre Ceahlău bate vânt rece. Scriu

recomandate lui Perpessicius şi I. Conea, descriindu-le viața mea grea de om

suferind şi de prisos. Caut şi nu găsesc pachetul cu însemnări şi corespondență

privitor la 85 de ani ai mei! Nu ştiu unde 1-am pus... Bolile pe care le am îmi

stârnesc o stare de lehamite. Doresc să mor, pentru a nu mai chinui pe cei din jur.

5 martie - Astă-noapte am avut un vis îngrozitor de urât. Cine ştie ce zile mă

mai aşteaptă. Citesc din scrierile lui T. Maiorescu, Omul pe care îl am ca model în

viață şi pe care 1-am apărat de răutățile oamenilor politici, dar şi a[le] scriitorilor.

6 martie - Dimineața a nins. N-am putut lucra. Ziaristul Cemegura de la

lacăra" Piatra Neamț mă vizitează cerându-mi informații despre cărțile vechi pe1

•e le am în bibliotecă. Vrea să scrie un articol. Nu-1 pot servi.

La radio, luări de cuvânt pentru a sărbători 13 ani de la instaurarea cu ajutorul iilor a Guvernului dr. Petru Groza. Scriu o felicitare Floricăi Muzicescu.

7 martie - Răspund Catrinei, nepoata lui Alexandru Vasiliu-Tătăruşi,

mițindu-i fotografia lui, după care i-a fost făcut portret pictorul Aurel Băeşu.

8 martie — Scriu lui Traian Herseni, rugându-1 să mă ajute cu publicațiile

anografice. Sunt vizitat de magistratul I. Ţuţuianu. De Ziua Internaţională a

meii, gândul mă duce la acele soţii ale oamenilor de seamă, morţi în închisori sau

Canal şi nevinovaţi, doar pentru simplu motiv că şi-au slujit Ţara şi Cultura.

9 martie - Ce ţi-i şi cu ziarişii comunişti de astăzi, înainte, când eram socotit

i pericol pentru regimul politic actual, de teamă, nu mă vizita nimeni, acum dau

ivală, cerându-mi fel de fel de informaţii. Astăzi, Cernegura de la „Flacăra",

vine, solicitându-mi date despre viaţa şi opera lui Creangă.

Scriu câte o poştală lui Emil Riegler şi Aurorei Turcu din Iaşi.

i >i

10 martie - Caut registrul monografiilor să văd ce am de la Traian Herseni.,

in păcate, lucrările lui au fost trimise cu pachetele de cărţi, în decembrie 1954, >

ibliotecii Academiei Române, prin Gabriel Ştrempel. '

j

12 martie - Colectivizarea forţată a agriculturii, după „modelul sovietic", din

ra noastră, mă face să caut volumele lui Sturdza Scheianu privitoare la „Chestia

;rară", dar nu le găsesc în cele două serii de cataloage ale cărţilor donate de mine.

atalogarea s-a făcut în batjocură.

13 martie - Primesc vizita a doi tovarăşi inspectori de la Administraţia

inanciară. Se interesează de salariile primite si de numărul bibliotecarilor.

După-amiază, soseşte Ion Diaconescu, domiciliat în Bucureşti: fost prefect şi îputat (PNŢ) în Parlamentul României. Are copii foarte buni, vor ajunge departe.

14 martie - Gh. Lupoaea, având domiciliul forţat în Piatra Neamţ, îmi aduce

>re vânzare mai multe exemplare din cărţile lui Dimitrie Hogea. Le cumpăr.

După îndelungi căutări, găsesc volumul lui Sturdza Scheianu despre Chestiunea țărănească (agrară)" (sic!) alăturea cu Rosetti.

Iau cunoştință de Hotărârea Partidului Muncitoresc Român cu privire la ivățământul fără frecvență de cultură generală.

15 martie - Lăsata secului. Scriu lui George Juvara în privința serviciului la

Academie, îl rog să-mi răspundă informându-mă despre bunii prieteni:

Perpessicius, lorgu Iordan, Al. Philippide, Al. Elian, B. Lăzăreanu ş.a. Revăd

lucrările lui B azil Munteanu (n. 1897), prof. uni v., istoric literar, comparatist de

reputație universală: Le probleme du retour â la nature dans Ies premiers ouvrages

de Senancour, Bucureşti, 1924; Panorama de la litterature roumaine contemporaine,

Paris, 1938; De la metodă la cunoaştere literară, 1941; Clasicismul francez:

Literatura românească în perspectivă europeană, 1942 ş.a.

16 martie — Impresionat de starea țărănimii de astăzi, revăd cele două colecții de

legiuiri în chestia țărănească din 1907. Răsfoiesc marea carte a lui G. Călinescu -

„Istoria literaturii române" care dispăruse din bibliotecă fără ştirea mea.

17 martie - Numele lui T. Maiorescu începe să apară în lucrările de

specialitate. Gr. Kirileanu, nepotul meu de frate, mi-a adus de la librărie lucrarea

„Istoria psihologiei" de M. Ralea şi C. I. Botez în care sunt 21 pagini despre T.

Maiorescu, dar la Indice lipseşte numele!

18 martie - în urma celor citite în ziare, astă-noapte 1-am visat pe Hruşciov,

mare demnitar politic dar incult.

Având nevoie de lemne, dau bani cumnatei mele Olguța. Scriu recomandată lui Geo Şerban despre Alecu Russo prin ținutul Neamț.

19 martie - Dormitez fără a lucra. Citesc în revista „Orizonturi", febr. 1958,

articolul lui Jacques Derog - „Moartea este curabilă". întrucât obosesc repede,

pentru a înțelege cele citite trebuie să meditez mult.

Mă vizitează pr. C. Roşescu - autorul Monografiei „Calu-Iapa", lucrare serioasă, documentată din punct de vedere ştiințific.

20 martie - Vis oribil de urât. Se apropie moartea! Nu mai este mult până

departe. Trimit pe Gr. Kirileanu la Bucureşti cu scrisori pentru Anicuța şi Adrian

Brudariu; pentru lorgu Iordan si alți prieteni. Aştept să vină de la Holda, fratele

meu Ştefan cu veşti noi despre mersul evenimentelor săteşti. A dus-o greu. L-a

scăpat de cheaburie Mihail Sadoveanu, prietenul lui S. T. Kirileanu.

21 martie - Scriu recomandată lui Traian Herseni, care întârzie să-mi

răspundă. Răspund prof. univ. C. Motăş, mulțămindu-i pentru fotografia trimisă

Luciei Borcea, dr. îîi Bacău.

23 martie — C. Bârna, student în teologie, vine de la Bucureşti, aducându-mi multe cărți de la R. Caracas şi corespondență de la prieteni. Citesc ultimele lucrări

părute despre N. lorga, istoricul ucis de legionari într-un mod atât de bestial. Dacă

r fi trăit, cum ar fi fost tratat astăzi? j

Dau 300 lei fiicei lui I. Tăzlăuanu şi soțului ei, pentru că mi-a făcut chipul.

25 martie - Adrian Brudariu mă felicită cu ocazia împlinirii vârstei de 87 ani.

răspund la scrisoare. -

26 martie - Ascult la Radio muzică simfonică sub bagheta unui dirijor

talian. Concertul cuprinde opere din G. Enescu şi Beethoven. Nepotul Grigore

Lirileanu s-a întors de la Bucureşti, însă fără un răspuns de la lorgu Iordan, aflat în

[rum spre Lisabona.

27 martie - Luna aceasta împlinind 87 de ani şi trecând în al 88-lea (care ştiu

;ă va fi şi ultimul), după ce am donat oraşului biblioteca mea documentară de 18

aii de cărți, sunt stăpânit de gândul să las şi satului meu unde m-am născut şi

;rescut câteva mii de cărți potrivite pentru popor în vechea casă a tatălui mamei

nele - Popa Todică din Holda-Broşteni. Casa este ocupată fără drept în anii din

irmă de oameni mici la suflet, neținându-se seama de plângerea făcută Sfatului

'opular al comunei Brosteni.

28 martie - Dl. Rusovici vine din nou să-i cumpăr cărți. Majoritatea sunt de

Irept internațional, îl refuz. N-am bani. Scriu lui I. Tăziăuauu ?i iui Voitinovici.

3rimesc răspuns prietenesc de la Tr. Herscrj.

29 martie - Ieri la Tribunal a avut loc procesul d-rului Țapov. Când s-a apărat

i-rul, fiind învinuit că deține aur, lumea plângea.

împreună cu D. Tuțuianu am cumpărat de la Rusovici cărțile de drept. Fanarul anticar a scos la vânzare scrierile lui Dim. Alexandrescu.

31 martie - Cobor lucrările lui Nicolae lorga din locul unde Ie pusese jibliotecarul. Am găsit multe dublete.

Discut timp de mai multe ore cu prof. Roşescu - harta Comunei Calu-Iapa - htocmită cu zeci de ani în urmă.

1 apr-lie ~ Cercetez lucrările istorice ale iui C. C. Giurescu şi fiului. Răspund

ui Constantin Brudariu, învățător, vechi prieten, domiciliat în Timişoara. Sunt

ngrijorat de aplicarea Decretului publicat în „Scânteia" din 29 martie 1959, de

îxpropriere a sătenilor.

2 aprilie - Primesc de la I. Bârlea din Bucureşti scrisoare în care mă felicită

:u ocazia sfintelor sărbători ale Pastelor, în acelaşi timp având lucrarea despre

bibliografia veche gata, mă întreabă, cui să se adreseze la Academia Română. Din cele scrise, L Bârlea vine să completeze „Bibliografia veche" a lui I. Bianu.

Ajuns în situația: Iţic ghiceşte! Mă adresez Primăriei Piatra Neamț şi celei din Broşteni pentru a aduce dulapurile de la Holda pentru Biblioteca Orăşenească.

Merg la consult la dr. Ion Popescu.

3 aprilie - Aranjez şi cercetez cărțile răzlețe din rafturile de sus gândindu-mă cu

câtă trudă le-am adunat în viața mea. Le-am predat oraşului forțat de împrejurări,

pentru a le scăpa de la foc, aşa cum s-a întâmplat cu atâtea alte biblioteci din țară.

Omul incult nu-şi dă seama că a distruge o carte este o crimă.

Scriu verişoarei mele, Alexandrina Grințescu, aflată la Toplița.

4 aprilie - în zori de zi, privesc pe fereastră si văd cornul lunii. Este ora 5

dimineața. La ora 7, razele soarelui mângâie „Tabloul cu crini" pictat de Regina

Măria şi donat mie pentru serviciile aduse Casei Regale. Este bucuria ochilor mei,

precum bucuria minții este lectura articolelor, studiilor şi cărților rare.

Citesc „Revista Mitropoliei Moldovei", sept.-oct. 1958, iar după-amiază, cercetez cărțile aranjate în podul casei.

5 aprilie - Deşi este duminică, adun cărțile despre N. lorga. Răsfoiesc cărțile

pe care le am despre Uniunea Sovietică, minunându-mă de bogățiile mari de care

dispune. Aflu la Radio şi citesc în presa locală („Steagul roşu" Bacău), că, în urma

„muncii de lămurire", comuna Dochia a fost cooperativizată în întregime.

7 aprilie - Ieri s-a dat filmul „I. Creangă". Astăzi, mergând la Cinematograf

pentru a-1 vedea, am fost păcălit, căci a fost alt film! Stau şi meditez la viața din

închisoare dusă de G. D. Lalu, povestită duminică, 5 aprilie, în prezența lui I.

Țuțuianu. Cine ar fi crezut, un astfel de om, bogat şi cult, fost deputat, să ajungă în

închisorile comuniste. Securitatea, dirijată de consilierii sovietici, îşi face de cap,

arestează, condamnă, pe cine vrea, peste voința comunişti lor.

8 aprilie - Scriu petiții către primăria din Broşteni, pe care le trimit prin

Neculai Săvoiu, cerându-mi rafturile pentru cărți. Noaptea, îl găzduiesc pe Ionel

Diaconescu, aflat în trecere pe Valea Bistriței. Trecem în revistă evenimentele din

prima jumătate a veacului nostru, petrecute şi trăite, cum numai noi ştim.

10 aprilie - Astăzi n-am făcut foc în casă. Afară este cald. Stau culcat şi citesc Cuvântarea lui Nichita Hruşciov rostită la Leipzig. URSS, ca o mare putere, impresionează, dar şi înfricoşează lumea capitalistă.

Scriu lui Leca Morariu, la R. Vâlcea. Spre seară, soseşte, de la Holda, fratele Ştefan Kirileanu.

11 aprilie — „România liberă" ne informează despre schimbările ministeriale

;are au avut loc recent. Din câte am citit, Emil Bodnăraş este înlocuit cu D.

simulescu - cel cu palatul de două milioane construit după gustul soției, bani furați

ie la întreprinderile din țară: Bicaz, Adjud etc.

12 aprilie - Pe zi ce trece, forța de muncă îmi scade. Resemnat că nu mai am

nuli de trăit, răsfoiesc volumul 50 al „Buletinului Societății Geografice" pe care-1

iăruisem Rodicăi Kirileanu, fiica lui Simion, aunci când era studentă la Facultatea

ie Istorie-Geografie de la Universitatea Bucureşti.

13 aprilie - Astăzi, primesc scrisoare de la Traian Herseni. îi răspund imediat. Spre seară mă vizitează prof. I. Nacu, directorul Arhivelor Piatra Neamț, sare-mi aduce de la Iaşi mai multe lucrări ale lui Constantin Turcu, istoric şi mare om de cultură, născut la Izvorul Alb, pe Valea Bistriței.

14 aprilie — Merg la control medical, înmânez d-rului I. Popescu noua ediție

Creangă, apărută cu atâtea greşeli din cauza d-lui Gh. Pienescu, de la Editura de

Stat pentru Artă şi Literatură Bucureşti. Venind acasă, citesc articolul despre

arhivişti, trimis de C. Turcu.

15 aprilie - J. F. Dulles - Ministru de Externe al SUA a demisionat. Este bolnav de cancer. ,.

Scriu o carte poştală d-rului Paul Gotcu, bolnav în spital.

16 aprilie - Se întoarce Neculai Săvoiu. îmi aduce de la Holda o parte din

cărțile rămase de la fratele Simion Kirileanu. Dar vai de ele în ce stare se află!

Demisia lui J. F. Dulles, aşa cum scriu ziarele, a fost acceptată. Păcat. A fost un

mare diplomat şi un duşman al ruşilor.

17 aprilie - Soare şi frumos, înfloresc cireşii. Merg la Arhivele Statului din

Piatra Neamț, interesându-mă de nişte acte. Acasă, mă întâlnesc cu Ion Mătase,

avocat, memorialist şi publicist, însă nu pe măsura fratelui său, Constantin Mătase,

preotul şi arheologul.

18 aprilie - Este sâmbătă. Scriu lui Const. Turcu la Iaşi, mulțămindu-i pentru

scrierile trimise. De ziua mea, dau 40 lei lui Nucu (strănepot, elev; astăzi, medic -

n.n.), 40 lei Ioanei, câte 100 lei Lenucăi şi mamei lui Victoraş - Ely Kirileanu.

Seara, admir luna, luceafărul şi o stea strălucitoare (Sirius). Gala Galaction împlineşte 80 de ani.

19 aprilie - Ascult la Radio un frumos concert simfonic, cu gândul la Enescu,

care mi-a dezvoltat dragostea pentru muzica cultă. Trimit scrisori de felicitare

prietenilor: G. Macovei, G. Năstase, G. Nicolăeasa.

20 aprilie - Trimit scrisoare şi un mandat poştal de 200 lei lui I. Tăzlăuanu

din Iaşi. Felicit pe G. Giuglea (Cluj), G. Juvara, G. Oprescu, G. Cantacuzino, G.

Bezviconi (Bucureşti), cu ocazia Sf. Gheorghe.

21 aprilie - în revista „Natura", anul X, Nr. 6/1958, noiembrie-decembrie, a

apărut un articol despre marele om de ştiință român, naturalist şi oceanograf - I.

Borcea, semnat de Minai Băcescu.

22 aprilie - Mare grijitură în odaia mea. Sunt vizitat de soția d-rului Tapov

şi de Elena Vâmav. împart bani nepoților şi rudelor. Ziua onomastică a „Moşului"

trebuie sărbătorită, pentru a rămâne în amintirea oamenilor.

23 aprilie - Dimineața, scriu lui Ionel Diaconescu. Primesc scrisori de la

prietenii din țară, în afară de rudele de la Holda. Mă vizitează: preot C. Rosescu,

soții căpitan Mironescu (Leta Mironescu este fiica prof. univ. dr. Vasile Gheorghiu,

cu domiciliul forțat în Dumbrava, satul Cut - n.n.), N. Vlahuță, Elisa şi G. D. Lalu,

soții Hălăucescu, Emil Brudariu ş.m.a.

24 aprilie - Scriu o felicitare Floricăi Muzicescu. Răspund celor ce m-au felicitat de ziua onomastică.

Pr. prof. G. Moisescu îmi trimite, prin studentul C. Bârna, 2 voi. din „Istoria bisericii române".

25 aprilie - De ziua mea, primesc de la Augustin Z. N. Pop, scrisoarea intitulată: De „Sfântul Gheorghe" 1959, cu următoarele rânduri: „Să ne trăieşti,

stejar falnic, o sută de ani bunule învățător de cărturărie neaoşă", în continuare

consemnează: „în vechiul Dv. articol cu atât de importante contribuții la anii din

urmă ai lui Eminescu („Convorbiri literare", 1906) vorbiți despre o scrisoare a

inginerului Simtion, prieten al poetului, despre nebunia acestuia, către Maiorescu.

N-o reproduceți. Ce cuprindea? Ce mi-ați mai putea comunica despre agonia morală

a lui Eminescu, din ce v-a mai spus Maiorescu şi din ce ați mai aflat de la alții, care

i-au fost martori? Aş dori să scriu un articol cuviincios şi documentat asupra

sfârşitului clasicului poet şi mă adresez D-voastră cu sufletul ce-mi cunoaşteți, cu

cuviință, pentru documentarea cinstită şi cu mândrie de a vă fi ucenicul literar".

Scriu lui Petru Caraman, mărturisindu-i din durerile mele octogenare. Neputând

dormi, noaptea târziu răsfoiesc cărțile trimise de pr. prof. Moisescu - „Istoria

[sericii române". Americanii au numit la Externe, în locul lui J. F. Dulles, pe ristian Herter.

26 aprilie - Nu lucrez nimic. Stau în pat toată ziua şi mă gândesc la anii

apilăriei petrecuți în preajma preotului Todică. îmi trec prin față amintiri atât de

•umoase, încât ochii mei se umplu de lacrimi.

27 aprilie - Visele nu-mi dau linişte noaptea, îi scriu prof. dr. în filosofie, Ion

,upu, din Iaşi să-mi trimită cartea „Lumea de dincolo. O problemă de sociologie",

riața Românească, Iaşi, pentru a-mi tălmăci visele.

28 aprilie - Trăiesc o mare bucurie. Primesc scrisoare de la Tatiana Găluşcă-

'rismariu, profesoară şi folcloristă, despre care nu ştiam nimic. O veche cunoştință

i o apropiată colaboratoare.

29 aprilie - Răspund la scrisoarea pr. prof. Moisescu. Scriu lui Serban

^ioculescu. Trimit 9 cărți poştale în țară, la prietenii care m-au felicitat. Spre seară

m mers cu mare greutate la prietenul Vasile Soarec, care este foarte bolnav. Bun

•rieten, deşi este mai tânăr ca mine, se pregăteşte să ne părăsească.

30 aprilie - Merg la fotograf cu manuscrisul cerut de Dan Simonescu. îi

aspund lui Petru Caraman care este neliniştit de starea sănătății mele. Luca Missir

;ste bolnav în spital, iar la Durau, călugărul pictor Varahil Teodor Moraru, prin

lesființarea mănăstirii, este despopit. Mari isprăvi mai fac comuniştii. Prin astfel de

'apte se îndepărtează de popor.

1 mai - Au Ioc demonstrații ale oamenilor muncii în principalele oraşe aie

arii. La Piatra Neamț, muncitorii, cadrele didactice şi funcționarii administrației

ocale au defilat, manifestându-şi aşa-zisa dragoste față de Partid şi Patrie,

Nepotul Radu Kirileanu merge Ia Broşteni. îmi spune despre noile arestări ;are au avut loc zilele acestea, printre care şi a domnului Nasîa. Guvernul are ie voie de forță de muncă la Canal.

La ora 3 noaptea, neputând dormi, cu gândul Ia soarta intelectualilor români :are zac prin îaebiăori, răsfoiesc cartea recent apărută „Mărturii despre Unire".

2 mai - Cercetez carnetul cu dedicațiile culese din cărțile trimise de oamenii

ie cultură. Primesc vizita d-rului Luca din Cluj. Mă interesez de soarta Iui I.

VIuşlea, Giuglea, Naum s.a.

Acolo, rezistența împotriva regimului „popular" este mai puternică.

3 mai - Prima zi de Paşte. Emil Brudariu, ing. horticol, mă vizitează, îl întreb

despre soarta fratelui său, Adrian Brudariu. II întreb dacă i-a povestit ceva despre

perioada cât a stat în închisoare, îmi răspunde negativ.

Scriu fratelui meu din Bucureşti. Soacra lui Cătălin Kirileanu, nepotul meu, frate cu Decebal şi Todică, a sosit la Piatra-Neamț.

4 mai - Scriu lui Augustin Z. N. Pop, mărturisindu-i din durerile mele

octogenare. Mă interesez de preocupările lui în legătură cu opera lui Eminescu. Este

un mare cercetător, cu dragoste de cultura românească.

Spre seară mă vizitează preotul C. Rosescu, bunul meu prieten G. D. Lalu şi Ion Țuțuianu, toți trei duşmani înverşunați ai actualului regim.

5 mai - Toată noaptea a plouat. Starea sănătății nu este bună. Primesc vizita

prof. Buzilă şi a directorului Arhivelor Statului. - Filiala Piatra Neamț, I. Nacu.

Discutăm despre evenimentul editorial, apariția cărții „Mărturii despre Unire". Este

prima breşă în istoriografia marxistă.

7 mai - Academicianul G. Macovei, aflându-se în interes de serviciu în Piatra

Neamț, mă vizitează, îi mulțămesc pentru tot ce a făcut pentru mine. A fost bolnav.

Este slab.

Culcat cum sunt, scriu 7 cărți poştale şi o recomandată. Orchidan din Slobozia-Roznov trece pe la mine. După operație se simte rău.

Trimit 300 lei Margaretei A. Brudariu pentru luna aprilie. Ieşind din închisoare, soțul ei este muritor de foame, fără serviciu.

8 mai - Vâlvă mare, iar propaganda şi mai mare. Este aniversarea partidului

comunist creat în mai 1921. Radioul, presa comentează aniversarea marelui

eveniment.

Mă vizitează o mare personalitate universitară din Bucureşti, care îmi transmite urări din partea lui T. Vianu. Recitesc „Mănăstirea Neamț" de N. lorga, cu ocazia persecuțiilor religioase din țară. Preoți şi călugări prigoniți şi răspopiți, iar unele mănăstiri închise.

9 mai - Se sărbătoreşte Ziua Victoriei împotriva Germaniei naziste.

„România liberă" din 9 mai scrie despre noi persecuții ale intelectualilor. Au fost

arestați: Alecu Popescu, Al. Lăzărescu şi alți 15 suspecți din Piatra Neamț. De la

Tg. Neamț a fost ridicat tipograful de la M-rea Neamț. Lupta de clasă se adânceşte,

dar până când?

10 mai - Este duminică. Nu m-a vizitat nimeni. Am stat în pat, gândind la anii

petrecuți la Palatul Regal. Astăzi, în presă, despre monarhi numai de rău. După-amiază

stau în cerdac la soare şi privesc la „Muntele sfânt".

11 mai - Lucrez în bibliotecă. Mă întreţin cu bibliotecarii. Le povestesc despre cercetarea documentelor Eminescu, despre scrierea unor lucrări închinate memoriei genialului poet. Până şi T. Maiorescu recunoştea, în timpul discuţiilor pe care le aveam, inteligenţa şi puterea de creaţie de inegalat ale poetului fără pereche în istoria literaturii româneşti. El vedea în ţăranul român — unicul şi adevăratul popor românesc. Demn de admiraţie, din acest punct de vedere, rămâne mărturia de credinţă tipărită în „Timpul" din 18 februarie 1882. „Ţăranul - scria Eminescu - păstrează prin limbă şi datini unitatea noastră naţională; caracterul nostru în lumea aceasta franţuzită şi nemţită, el e singurul care de zece veacuri n-a disperat de soarta noastră în Orient."

12 mai - Cu bibliotecarul lorga verific cărţile de folclor, comoară a literaturii noastre.

La Geneva s-au întâlnit miniştrii de externe ale celor două mari puteri: SUA şi URSS - pentru a discuta soarta lumii. Realitatea este că americanii, nu numai ei, sunt vinovaţi de starea politică în care se găseşte astăzi România. Ne-au dat pe mâna sovieticilor. Nichita Hruşciov vizitează Chisinaul şi Kievul. Oricât ar încerca ideologii comunişti să ascundă caracterul imperialist al Imperiului Sovietic, nu pot. Faptele vorbesc.

13 mai - Todică Kirileanu s-a întors de la Bucureşti împreună cu soţia şi copilul. A luat cu succes examenul de medic primar.

Domnişoara Vlahuţă îmi solicită un nou împrumut. O refuz. Banii pe care i-am dat până acum nu i-am mai văzut înapoi.

Mă eânHesc la F.minesrii Tn .Srrîpri nnliţice «j militare" — hicrars ce rni s

f " " ~~ ~ " ~ J: i

fost furată de Ion Scurtu - la care am scris timp de mai mulți ani, țăranul era privit ca un producător al tuturor bunurilor materiale. Aparatul de stat trăia prin banii storşi din munca atât de grea a țăranului român. „Un pas pe care îl face deputatul de cameră, o prostie pe care o zice, costă pe țară bani şi banul e muncă. Un şir, scris de un ajutor de primar la sat, si banul e muncă. Mai mult, o prelegere rea ținută la Universitate costă bani şi banul e muncă..." Astăzi este altfel? Țăranii şi muncitorii întrețin întregul aparat de stat, la care s-a adăugat şi cel de partid. Ultimul este format din oameni lipsiți de cultură, fără carte, de aceea şi greşelile pe care le fac sunt făcute fără cap, fără a se gândi. Am ajuns vremuri grele, când proştii conduc un popor întreg ajutat fiind de un aparat represiv puternic (procuratura, tribunal, miliție şi mai ales securitate), care nu ştie multe decât închisoarea pentru foştii slujbaşi ai statului burghez.

14 mai - Dan Simonescu a primit scrisoarea mea din 30 aprilie curent şi-mi răspunde la întrebările pe care i le-am pus. N-a ştiut de gripa pe care am avut-o astă-iarnă, de care am crezut că nu mai scap. Scrie un articol documentat despre „Țăranul de la Dunăre", pentru care i-am dat materialele. „Vă mulțumesc în mod deosebit -scrie Dan Simonescu - şi la fel mulțumesc redacției revistei « Studii», căreia i-am comunicat bunăvoința cu care ați întâmpinat cererea noastră pentru amabilitatea cu care ne puneți la îndemână materialele pentru studiu.

...Cu mare plăcere mă ofer să scriu despre «Moş Ghiță» al nostru câteva pagini, despre a lui bibliotecă, despre manuscrisele lui valoroase, despre munca migăloasă de cercetător la Academie, al manuscriselor, despre studiile sale bazate pe lectura manuscriselor etc.".

Articolul, cu aprobarea mea, doreşte să-1 publice în „Călăuza bibliotecarului". Dacă nu-1 acceptă, urmează să-mi trimită manuscrisul, în continuare, îmi cere câteva date personale. In ceea ce priveşte revista ,3iserica ortodoxă română", nr. 10-11/1958, îmi scrie că „nu a scos extrase şi n-are voie a le scoate". De asemenea, mă întreabă dacă am primit „numărul ridicat de la redacție de Barbu Teodorescu".

Elevi de la Liceul Nr.2 vin să împrumute cărți. Le vorbesc despre L L. Caragiale, G. Ibrăileanu, Emil Gârleanu, Al. Vlahuță, P. Istrati - scriitori români pe care i-am cunoscut personal.

75 mai - încep să citesc „Memoriile" lui Camille Flammarion, mare om de cultură străin. L-am cunoscut în Bucureşti, în 1906, în ziua de 7 septembrie, cu ocazia conferinței ținută la Palatul Ateneului din Bucureşti, intitulată: „Ştiința şi cugetarea omenească".

Astăzi am avut cititori pe preotul Roşescu, Mihaela Cirillo - elevă şi Florea Olga, însoțită de un coleg.

16 mai - Dimineața soare, apoi nor. Cu greu mă spăl cu apă caldă. Stau culcat şi citesc „Memoriile" lui Camille Flammarion. După-amiază primesc vizita ma¬gistratului Ion Țuțuianu şi fostului industriaş G. D. Lalu.

18 mai - Nu pot lucra. Arhitectul Eugen Vasiliu, originar din Piatra Neamț, fiul preotului Vasile Vasiliu, îmi aduce scrisoare de la arhitectul Cantacuzino, prof. univ., mare om de cultură.

20 mai - Emilia Milord restituie cărțile despre Ştefan cel Mare. Trimit 5 cărți poştale în țară cu felicitări de Constantin şi Elena. După dejun, amețeli. Stau liniştit, dar gândurile mă duc la Titu Maiorescu şi prietenia ce i-a purtat-o lui Mihai Eminescu.

21 mai - Mă vizitează lulia Hălăucescu, pictor, fiica preotului Verşescu..,,. ;rmin de citit „Memoriile" lui Camille Flammarion. Reiau cartea bunului prieten ,. A. Brătescu-Voineşti - „Huliganism". Prin ing. Filipescu trimit lui Dan monescu mss. „Ciasomicul Domnilor".

23 mai - Fac cunoştință cu d-na profesoară Vasiliu. Predă limba germană. ic

LI mai trecut pe la mine Elisa Lalu şi dna Rusanovici. încep să-mi pierd memoria.,.

u-mi aduceam aminte de prenumele lui G. D. Mugur. A trebuit să caut în carte. ,.,.

24 mai - Dimineața, soare, frumos. După-amiază, nor şi ploaie. Visez pe

iatei Cantacuzino, îa prietenia care ne-a legat până la moarte. A trecut, în neființă,

F. Dulles, secretarul de stat american. Se amână cu 2 zile conferința de la eneva.

25 mai - Plătesc contribuția bănească la Biserica „Sf. Ion". Trec la

italogarea cărților din podul casei. G. D. Lalu mă roagă să-i scriu lui C. Turcu de

Arhivele Statului din Iaşi, în legătură cu vinderea si cumpărarea unor cărți rare ire au aparținut familiei Lalu. Opere de mare valoare.

Cu gândul la Matei Cantacuzino, îmi amintesc despre discuția dintre el şi egele Ferdinand I, în prezența mea. Regele: „îl vezi pe Kirileanu, arată ca un urghez!" Matei Cantacuzino: „Majestate, aveți lângă Dumneavoastră un sfetnic, n om cum rar se întâlneşte!" Regele: „Mie îmi spui, am ochiul format, ştiu ce să ăstrez în preajma mea!"

30 mai - Duminică. Zi frumoasă cu soare şi vânt. Merg cu greu la fotograf. ac copii după mss. cerute de Dan Simonescu. Scriu cu mare greutate savantului iavist de la Iaşi P. Caraman. Luca Missir este grav bolnav la spital. Călugărul ictor din Neagra Şarului despopit la Durau, în urma desființării schitului. Cercetez ametul cu dedicații de pe cărțile primite de la oamenii de seamă ai țării. Mă opresc supra acelora scrise de T, Maiorescu şi meditez îa adevărurile scrise de S. lehedinți despre cel care a revoluționat cultura României: „Dintre tinerii care au scultat învățăturile lui Maiorescu, unii vor fi pornit spre Catilina, căci demagogi m avut şi mai avem încă destui, ispitele n-au lipsit. Alții se vor fi împăcat cu lediocritatea. înebinându-şi viața lor scopurilor materiale. Cei buni, suntem icredințați că au găsit şi vor găsi un real sprijin în Hipta eroică a bărbatului care, npreună uu Aîecsandri, Kogăiiiicearm, Eminescu şi Creangă, reprezintă ptirlsa iea iai aleasă a renaşterii noastre".

Eu, ca si S. Mehedinți, G, Juvara ş.rn.a., care 1-am avut drept model pe T. laiorescu, facem parte din ultima categorie. Toată viața !-am apărat împotriva enigrărilor, a oamenilor invidioşi şi plini de răutate. Titu Maiorescu a fost un om emn şi dârz. El a urmărit consecvent formula propriei sale vieți. Cariera sa ne arată

că „omul închinat adevărului n-are să dea seamă nimănui decât conştiinței sale". Lucrul acesta nu 1-a înțeles N. lorga, şi a greşit defăimându-1 atât până la moarte, cât şi după aceea, atrăgându-şi dezaprobarea marilor intelectuali.

2 iunie - Noapte, ploaie rece.

A murit, în Capra, fruntaşul gospodar din Gotârgaşi, Theodor Axinia, socrul lui V. Lupuleasa, tăind un copac în pădure. La ora două noaptea încep

verificarea cărților din dulapul bibliotecarului rânduite de el, alandala. De la Broşteni scrie Ştefan Kirileanu, fratele meu, anunțându-mă că i s-a anulat pensia. Caută documente în Arhivele Statului.

2 iunie — Zi grea şi obositoare. După ce vizitez atelierul pictoriței lulia Hălăucescu, îi scriu lui Constantin N. Rădulescu, cerându-i publicațiile rămase de la părinți.

împreună cu Ştefan Kirileanu merg la Arhivele Statului pentru căutarea unor acte. Ii dau o sută de lei pentru a merge la Bucureşti cerându-şi drepturile. Pe lângă suprimarea pensiei, autoritățile locale 1-au mai făcut şi chiabur, întorcându-mă de la Arhivele Statului, pe stradă, fac cunoştință cu av. Vitenco, venit de la Cernăuți, prieten vechi cu prof. univ. Leca Morariu.

13 iunie - Nepotul Radu Kirileanu a rămas fără servici. Mă supără mult că

prigoana împotriva mea a încetat, dar a început să fie hăituite rudele mele, pentru

cele bune făcute de mine. La rândul său, fratele Ştefan s-a întors de la Bucureşti

nerezolvând problema pensiei.

14 iunie - Cumpăr de la Gh. Cotoras cărți vechi despre Basarabia. Nepotul

Grigore, „librarul", îmi spune că pe străzi militarii legitimează populația. Scriu

Luciei Borcea la Bacău şi prof. Vasile Ghițescu.

75 iunie — Dimineața a plouat mult şi liniştit. Starea sănătății mele este din ce în ce mai gravă. Mă vizitează sculptorul Mihai Onofrei, vechi prieten. Scriu recomandate lui I. Crăciun şi Brahariu la Cluj. în acelaşi timp îl întreb pe Perpessicius despre comemorarea lui Eminescu - poetul nostru național. Preotul C. Roşescu îmi dă să citesc monografia „Calu-Iapa", scrisă de el.

17 iunie - Presa centrală scrie despre poetul M. Eminescu. Scriu lui I. D.

Ştefănescu la Văratec şi o carte poştală lui Caracas.

18 iunie - Mă simt slăbit. Stau în pat, citesc şi decupez din ziare articole

apărute despre Eminescu, cu ocazia comemorării a 70 de ani de la plecarea dintre

cei vii.

20 iunie - A murit Luca Missir. A scăpat de toate umilințele la care era supus le organele de anchetă. Scriind lui G. Juvara am vărsat cerneala pe masă. Trimit 500 ei lui Adrian Brudariu la Bucureşti, pentru a avea cu ce trăi şi 300 lui Vasile Şoarec, ivocatul, grav bolnav, lipsit şi el de pensie. Lui N. Vlahuță, îi pun numai 25 lei, mai nult nu am. Cercetez lucrarea lui Al. Odobescu despre „Tezaurul de la Petroasa".

22 iunie - îmi scrie Radu Budeanu. Bolnav cum sunt, scriu la Iaşi lui Constantin Turcu si, la Bucureşti, Zoei Dumitrescu-Buşulenga. Trimit revista ,Şezătoarea", XV, prof. Al. Borza din Cluj, iar prof. I. Tăzlăuanu din Iaşi 100 lei.

28 iunie - Cu greu îi scriu lui P. Caraman, felicitându-1 cu ocazia zilei inomastice: Sf. Petru şi Pavel. Mă vizitează Constantin Vorel, farmacist, fost proprietar al Laboratorului, acum naționalizat, trecut în proprietatea statului. De la Bucureşti,soseşte Adrian Brudariu, aducându-mi medicamente, îi scriu lui \ugustin Z. N. Pop, despre neputințele mele la care sunt supus din cauza bolilor.

2 iulie - Azi am avut bucuria cărților aduse de la R. Caracas şi Al. Bardieru,

aunii mei prieteni. Scriu oamenilor de seamă din țară: S. Mehedinți, I. Muşlea.

3 iulie - Citesc din cărțile primite de la R. Caracas. Noaptea soseşte cu trenul

Adrian Brudariu. Mă întrețin cu dânsul până la miezul nopții. Un om care a muncit

şi a luptat mult, cu toată protecția lui Petru Groza a făcut doi ani de puşcărie,

nevinovat fiind.

4 iulie - Primesc de la Constantin Turcu din Iaşi o carte poştală. Mă roagă să-i

trimit articolele promise. Bolnav cum sunt, nu mai pot scrie nimic, îi răspund lui

Al. Bardieru. După-masă vine Adrian Brudariu. îmi prezintă starea de spirit din

Bucureşti a oamenilor de cultură. Mulți zac în închisori, alții trudesc la Canal, iar

Linii ț*11 *T*n»*it H**r\o-H-£* r\f* r*act»1p» 1r*r Ti Ha

f*.**** V* A1 '

i, fcVJ W «. ^ J. w J. ts W ******* »****•••

Doctorul Todică Kirileanu mi-a luat tensiunea. Este bună 15/8.

5 iulie - Este duminică. Zi încărcată în evenimente, dar fericită. Mă silesc să-i

răspund lui R. Caracas, mulțămindu-i pentru cărțile donate bibliotecii mele, acum

aparținând oraşului Piatra Neamț. Mă vizitează Şoarec, tânărul din Bacău, fratele

mai mic al avocatului Vasile Şoarec. îmi descrie starea sănătății bătrânului Vasile

Şoarec, aflat la marginea mormântului. Spre sară, bucuria îmi este întregită de

sosirea de la Rv. Vâlcea a lui Leca Morariu. Discutăm ore întregi. Doarme în odaia

de sus.

6 iulie - Am dormit câteva ore. M-am gândit la destinul oamenilor mari, la

umilințele pe care trebuie să le îndure din partea regimului comunist. Oare îi va putea

ierta istoria pe cei care au distrus floarea ştiinței româneşti? înainte de plecare îi voi da 300 lei ca şi lui Adrian Brudariu, reprezentând ajutorul lunar celor lipsiți de salarii.

După servirea mesei la prânz, Leca Morariu a plecat încântat de vizita făcută. După-amiază, spre seară, C. Dănilă Dascălu vine cu a treia soție spre a-mi da Albumul cu fotografiile mele.

7 iulie - Starea sănătății, staționară.

Scriu [o] recomandată istoricului Constantin Turcu şi o [carte] poştală fratelui Ştefan din Broşteni. Lui R. Caracas îi trimi mandat poştal 260 lei pentru cărțile trimise separat pentru mine. De asemenea, îl rog pe Lucian Predescu să-mi trimită un „Dicționar". Spre seară îi arăt lui Adrian Brudariu testamentul meu.

8 iulie - Caut cărțile omului de stat Clemenceau pentru a le răsfoi în nopțile

mele de veghe. Răspund lui Ştefan Kirileanu, rugându-1 să-mi trimită biblioteca

folcloristului Simion T. Kirileanu. Seara, Adrian Brudariu, fost deputat țărănist, îmi

povesteşte aspecte din viața parlamentară a țării. Lucruri interesante, dar hazlii.

Primesc scrisoare de la Augustin Z. N. Pop. îmi scrie din trenul spre Braşov, unde merge să predea câteva lecții de literatură națională la un curs cu bibliotecarii din Transilvania. După 20 iulie soseşte în Piatra Neamț, îmi cere să-i pregătesc câteva date despre biblioteca predată oraşului şi trei-patru dublete de folclor.

Leca Morariu îmi scrie că a ajuns bine la Rm. Vâlcea şi că soția sa, Octavia, s-a bucurat primind veşti de la mine.

9 iulie - Scriu lui G. Nicolăiasa rugându-1 să vină la Piatra Neamț pentru a

discuta despre biografia mea. Răspund lui Leca Morariu.

10 iulie - Magistratul I. Țuțuianu şi lorguțu D. Lalu m-au obosit căutând

tâlcurile de valoare din podul casei. Sunt picturi de ale lui Băeşu, Octav Băncilă şi

a prof. univ. din Dresda-Luhring, denumit şi „pictorul Bistriței", pe care vor să le

vândă pentru a putea trăi. După plecarea lor, scriu prof. univ. Al. Borza din Cluj,

mulțumindu-i pentru cărțile donate bibliotecii mele. După-amiază discut cu Adrian

Brudariu.

Nepotul Grigore pleacă cu soția la mare. îi dau 500 lei, 100 lei lui Țuțuianu şi 50 lei lui G. Nicolăiasa.

12 iulie - Neculai pleacă cu Todică la Iaşi să cumpere medicamente. Noaptea a fost foarte cald. Răspund Sfatului Popular din Vatra Dornei că cedez pământul de la Vama Veche. Spre seară tunete şi fulgere. Plouă torențial. Vreme bună pentru scris. Trimit scrisori lui Al. Borza din Cluj, Bibliotecii Academiei si

lui Al. Bardieru- Preotul Roşescu îmi recomandă pe doctorița Matasă de la Circ. I, ca fiind

oarte bună, pricepută în tratarea bolilor. Umblu cu greutate, târând picioarele şi

;umpănindu-mă din cauza amețelii.}

16 iulie - Sunt foarte bolnav. Adrian Brudariu stă pe scaun lângă patul meu i-mi citeşte poezii. Scriu cu greu, lui C. Rădulescu din Bucureşti, anunțându-1 că iunt suferind.

18 iulie - Cu greu scriu o carte poştală lui lorgu Iordan, recomandându-i)entru Congresul folcloriştilor revista „Şezătoarea", scoasă cu mulți ani în urmă de \. Gorovei, M. Lupescu si de mine. Vreme urâtă, plouă şi trăsneşte. Se apropie „Sf. lie". Sunt neliniştit. Nu mă simt bine.

21 iulie - Zi mare. După ce scriu o nouă scrisoare lui lorgu Iordan în legătură

:u Congresul folcloriştilor, recomandându-i unele lucrări, intră în casă Vladimir

îtreinu cu soția, îi găzduiesc în odaia de sus cu vedere spre Ceahlău. Sunt foarte

încântați.

22 iulie - între timp familia Streinu se află în oraş, eu mă ocup de aşezarea

in dulapuri a cărților primite de la Adrian Brudariu. După-masa de prânz am în

vizită doi istorici: preotul Constantin Mătasă şi preabunul prieten Ion Hudiță, venit

de la Bucureşti. Noaptea stăm de vorbă: eu, VI. Streinu cu soția şi Ion Hudiță.

Discutăm starea culturii româneşti şi situația foştilor academicieni, îl rog să se

intereseze, când ajunge la Bucureşti, cum stau cu membrii de onoare la Academie

şi să-mi trimită veşti despre Prințesa Ştirbei, buna mea protectoare rămasă fără nici

un sprijin.

23 iulie - Trimit să-mi cumpere dulceață de 200 lei. Am musafiri şi trebuie

sa-i tratez cum se cuvine. Am rămas singur. Nu pot lucra. Stau în pat şi citesc pentru

a uita de dureri. Sara, după revenirea lui VI. Streinu, îi amintesc despre situația mea

de la Academia R.P.R, Nu-rni dă nici un sfat. Toți suntem neputincioşi în fața rnai

marilor partidului comunist, îmi vorbeşte despre Serban Cioculescu, Simion

Mehedinți şi mulți alții persecutați, primul integrat în muncă, iar marele savant cu

sănătatea zdruncinată, aproape orb, fără casa, bibliotecă şi pensie.

25 iulie - Ieri arn primit revista „Arta plastică". Grigore s-a întors de Ia M?-re. Astăzi, Doamna Costăchescu, soția istoricului Minai Costăchescu, îmi aduce de la Iaşi, publicațiile d-rului G. Zosin. Respectuoase mulțămiri. Scriu recomandată, mulțămind pentru revista „Arta plastică". Adrian Brudariu aduce de la fratele său un dulap pentru cărți şi un scrin pe care îl aşez în odaia mea de dormit, începând plata lor lunar câte 150 lei până la achitarea de 1000 lei.

26 iulie - Asară la ora 9 (21) am pățit marea ruşine de a nu putea găzdui pe

fiul si ginerele lui Petru Caraman, odaia fiind ocupată de Vladimir Streinu. Prof. C.

Nacu îmi cere ediția Creangă cu poveşti porcoase.

27 iulie - Vladimir Streinu vrea să scrie un studiu despre Ion Creangă. I-am

dat notițele mele bibliografice pentru a căuta materiale noi la Biblioteca Academiei

Române. Totodată îşi manifestă dorința de a se ocupa de scrierile lui D. A. Sturdza.

Mare surpriză. După-amiază m-a vizitat fiica prof. univ. dr. D. M. Cădere. Tatăl ei este din Buhalnița, iar bunicul un mare învățător, pe nume Gh. Cădere,

în timp ce stăteam de vorbă, soseşte prof. Victor Savin, închis de mai multe ori pentru politică țărănistă.

29 iulie - Funia se strânge tot mai mult în jurul parului. Mai am puțin de trăit.

Doctorul Vartic, cardiolog, îmi prescrie după consult o rețetă. După plecarea

acestuia, discut aproape o oră despre Masivul Ceahlău. Decebal, nepotul, mă înfă¬

şoară la mijloc, pentru a nu-mi fi frig la şale.

30 iulie - încep tratamentul. Stând în pat, cercetez documente de istorie scrise

de M. Costăchescu. Scriu lui G. lorga să-mi trimită „Istoria României" de C. C.

Giurescu.

31 iulie - Trăiesc greu anul meu din urmă. Adrian Brudariu s-a internat în

spital la Iaşi. Vine să mă vadă prof. univ. Al. Borza din Cluj. VI. Streinu cu soția

pleacă să viziteze mănăstirile de la Tg. Neamț.

1 august - Sunt singur. Din când în când vine Olga Kirileanu să mă vadă.

Stând în pat cercetez pachetele de sub masă. Preotul Rosescu îmi povesteşte ce se

mai întâmplă prin oraş. Radioul îl ascult rar. Citesc din „Istoria literaturii române".

Scriu dedicații pe cărțile ce urmează să le dau Elenei şi lui Vladimir Streinu,

însoțite de fotografia mea.

2 august — Plouă de ieri. Familia Streinu pleacă pe Ceahlău. Cercetări prin

vechituri. Răsfoiesc, amintindu-mi de trecut, de oamenii mari pe care i-am cunoscut.

3 august - Mortăciune cum sunt, scriu lui Petru Caraman si Constantin

Turcu. Vasile Gafița îmi repară dulapul primit de la Adrian Brudariu.

4 august - Scriu o carte poştală verişoarei Grințescu. Pe revistele primite văd

semnătura lui C. Rădulescu din Bucureşti. Discut cu I. Țuțuianu art. 59 din Decretul

Prezidențial M.A.N. cu privire la pensii.

5 august - Actrița Vera Lazăr de la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț,

recent venită din Bucureşti, vizitează biblioteca. Vladimir Streinu cu soția se întorc

de pe Ceahlău.

6 august — Ziarele anunță vizitele conducătorilor sovietici în SUA. Războiul

rece" începe să se dezghețe, iar Cortina de Fier să devină transparentă. La noi

ncep, aşa după cum citesc în „Scânteia", ziarul comunist, pregătirile pentru

niversarea a 15 ani de la 23 august, când România, în 1944, a întors armele

mpotriva Germaniei hitleriste. Au plecat, spre Bucureşti, Elena şi VI. Streinu cu

crisoarea de la prof. I. Tăzlăuanu. Spre seară, mă vizitează Adrian Brudariu. I-am

>ropus din nou să-si scrie amintirile din închisoare, însă refuză, fiindu-i frică de

•rganele represive.

7 august - Citesc din Erasmus. Adrian Brudariu se simte rău. Anii din

nchisoare îi dăunează sănătății.

8 august - Scriu lui C. Rădulescu, anunțându-1 că peste câteva zile îi trimit

,50 lei. „Elogiul nebuniei" scris de Erasmus mă captivează, împart banii victimelor

;omunismului: G. D. Lalu, I. Tăzlăuanu, Adrian Brudariu ş.a.

9 august - Este duminică. Cercetez lada din pod cu hârtiile de la Casa Regală.

\u rămas puține. Marea lor majoritate au fost pierdute pe Valea Tarcăului, în 1944,

) dată cu venirea ruşilor. O parte s-a pierdut în 1954, când am fost arestat la

lomiciliu. De frică, nici Gabriel Ştrempel n-a luat toate lăzile cu documentele de la

'alatul Regal, atunci când i-am dat o parte din cărți pentru Biblioteca Academiei.

11 august - S-a întors din concediu bibliotecarul lorga. Discut cu dr. Todică JCirileanu, înainte de a pleca la Broşteni, despre reparațiile ce urmează să le facem a casă. Un grup de universitari din Bucureşti mă vizitează, înainte de plecare ne 'otografiem. Spre seară sosesc profesorii Porcescu si Gârneață din Iaşi.

13 august — îi mulțămesc lui I. Muşlea pentru trimiterea de la Cluj a voi. XI iin ..Dacoromania". Trimit scurte scrisori lui Auaustin Z. N. Pop, Constantin Turcu »i dr. Lucia Borcea. Discut cu Adrian Brudariu despre testamentul meu. îmi face anele propuneri de care trebuie să țin seama. Nepoții nu trebuie să se certe între ei.

15 august - Scriu lui Augustin Z. N. Pop, mărturisindu-mi părerea de rău, că n-a sutut veni la Piatra Neamț, din lipsa banilor pentru tren: „Dacă ştiam, cu dragă mimă, aş fi fost gata să-i pun la dispoziție în vederea acestei prețioase vizite ca oaspete scump în casa mea, spre a putea cerceta împreună materialul meu docu¬mentar. Când vei avea câteva zile disponibile în acest scop, te rog a-mi scrie spre i-ți trimite suma necesară pentru călătorie."

Publicația bibliografică „Cărți noi" din aprilie 1959 la rubrica „Pedagogie" munță cartea apărută: Bratu Bianca, „învățătorul Ion Creangă", ESDP, 1958, 256 ?ag., prețul 9,90 lei cartonat. La librăriile de aici n-a venit această carte, iar

prietenilor din Bucureşti cărora le-am făcut rugămintea să mă ajute a cumpăra ambele ediții pentru mine, nu mi-au răspuns.

N-aş putea afla pe autoarea acestei cărți, ca să-i spui că la Piatra Neamț este un bătrân care a donat oraşului biblioteca cu toate publicațiile privitoare la Ion Creangă si că ar dori să nu-i lipsească sus-zisa publicație.

17 august — Sunt o adevărată căzătură bună de nimic. Pleacă fiica lui Tăzlăuanu cu soțul ei. îi dau 200 lei pentru bătrânul ei tată, omul care a suferit prigoana regimului comunist. Lecturez scrisorile primite de la Perpessicius şi Mihai Băcescu. Sunt documente emoționale. Oare prevăd sfârşitul meu?

20 august - Fac curat pe masa de lucru şi prin sertare. Mă simt din ce în ce

mai obosit. Mi se apropie sfârşitul. Singur cu gândurile mele, meditez la trecut şi

prezent. In ceea ce priveşte viitorul, acesta nu există pentru mine. După prânz, în

odaia mea au năvălit cei plecați la Broşteni cu copiii lor.

21 august - Hârtii peste tot. Revăd însemnările de prin sertare. Citesc studiul

despre I. Creangă din cartea recent primită de la Vladimir Streinu, „Clasicii noştri".

Se interesează de sănătatea mea Constantin Turcu si I. Nacu de la Arhivele Statului

Plătesc 5 kg de brânză primite de la Vasile Lupuleasa.

23 august - Zi cu soare, în oraşele țării au loc festivitățile prilejuite de

aniversarea celor 15 ani de guvernare socialistă. Doi universitari din Iaşi vizitează

biblioteca, prilej de a sta de vorbă cu mine. îi interesează viața mea. Mă cercetează

cu atenție, nevenindu-le a crede că stau de vorbă cu un om, care a cunoscut atâția

oameni mari ai României. Neputincios cum sunt, scriu lui Caracas că sunt bolnav,

nemaiavând speranțe să apuc sfârşitul anului.

24 august - Citesc catalogul cărților primite de la Adrian Brudariu.

Mulțămesc pentru cărțile primite lui Gh. Ungureanu. Noaptea scriu Academiei

Române despre situația pensionării mele.

25 august - Zi cu soare. Dimineață sunt vizitat de un salariat de la Starea

civilă, iar spre seară de un călugăr şi un funcționar de la Academia Română.

26 august - Mă vizitează fiica lui Octav Băncilă, Camelia Donea -

bibliotecară la IAR Bucureşti. Aduce puțin cu mama ei. Oare ştie că i-am iubit

mama şi urma să mă căsătoresc cu ea? Insă, delăsător cum sunt, am pierdut-o, s-a

căsătorit cu pictorul Octav Băncilă. A fost prima şi ultima mea dragoste. De aceea,

furat de treburi, nu m-am mai căsătorit. Am rămas burlac, cum spun poporenii.

Citesc „Viața românească", ultimul număr, închinat lui Constantin Stere lupă moartea sa, în 1937.

27 august - Discut cu Constantin Turcu, Elisa şi lorguțu Lalu despre picturile

;elebre, multe cumpărate din străinătate, pe care vrea să le vândă. Strămutat în casă

trăină, cu pensia suprimată a ajuns muritor de foame.

28 august - Recitesc studiul lui Simion Mehedinți „Locul poporului şi al

leamului românesc la răscrucea vieții europene de azi", Bucureşti 1943, pe care nu-i

;unoşteam şi pe care 1-am primit de la un bun prieten aflat în trecere prin Piatra

sfeamț.

Alexandrina Grințescu pleacă la Bucureşti, după 8 zile de găzduire, în irezența lui Adrian Brudariu, Elisa şi G. D. Lalu scriu lui George Oprescu despre sicturiie familiei Lalu pe care doreşte să le vândă. Scrisoarea o duce la Bucureşti, ng. M, Filipescu.

29 august - Soare şi cald. Copiez cărticica lui Simion Mehedinți „Locul

>oporului şi al neamului românesc la răscrucea vieții europene de azi", Bucureşti,

i943. împart bani nepoților şi celor aflați în suferință. Uituc cum sunt, n-am apucat

ią-i scriu lui G. Oprescu, despre tablourile lui G. D. Lalu. Aducându-mi aminte că

-am scris ieri, m-am oprit, rupând scrisoarea.

30 august - în prezența lui Constantin Turcu, asistat şi cu ajutorul lui, scriu

ui Simion Mehedinți, elogiindu-i viața şi opera, acum în preajma zilei aniversare.

1 septembrie - Prof. N. M. Vasiliu din Roman îmi aduce primul volum din

Memoriile sale. Mă vizitează prof. Traian Cicoare din Dragomireşti-Neamț. îi

)ovestesc că dimineață m-arn trezit în gând cu cuvintele „paralizie" (dambla), dat

iind starea mea de acum. Trimit o carte poştală prof. Al. Bardieru.

2 septembrie - Adrian Brudariu pleacă la Bucureşti şi Cluj. Duce scrisori lui

/ladimir Streinu şi D. Brahariu. Condoleanțe, Aurel Sîino.

3- septembrie — Citesc cu plăcere primul caiet cu reflecții şi amintiri scrise de m>f N. M. Vasiliu.

4 septembrie - în sfârşit, am primit pachetele cu cărțile lui Simion Kirileanu, ratele meu, rămase la Holda după moarte, în ultimii ani a avut loc marea >rădăciune a lor. Dintr-o vastă bibliotecă, de ordinul miilor au mai rămas doar :âteva sute de cărți, îi scriu lui Ştefan, exprimându-mi nedumerirea în legătură cu tarea bibliotecii lui Simion.

5 septembrie - Cercetez sacii cu cărțile aduse de la Holda-Broşteni

Biblioteca lui Simion a fost pradă jafului în cele două războaie mondiale. Nu mai

pot merge, îmi plâng zilele în care am ajuns.

6 septembrie - Lucrez cu Adrian Brudariu, recent revenit în Piatra Neamț, la

testamentul meu.

7 septembrie - Noaptea fac însemnări pentru întocmirea testamentului iar

ziua are loc scrierea lui. Scriu Bibliotecii raionale în legătură cu includerea numelui

meu în ghidul județului Neamț, lucrarea ce urmează a se întocmi. Mă vizitează N.

Vlahuță cerându-mi bani. Adrian Brudariu urmează să plece mâine la Bucureşti, îi

dau o scrisoare pentru lorgu Iordan şi una pentru R. Caracas. Soții Luca din Cluj

vin să mă vadă.

11 septembrie - Fiica lui Sava Ariton îmi scrie din Bucureşti că a murit tatăl

său. Aici în Piatra Neamț a murit Octav Rotundu - judecător, fratele prof. Aurel A.

Rotundu, fost director la Liceului „Petru Rareş". Citesc despre savantul N. lorga în

„Memoriile" prof. N. G. Vasiliu din Roman. Noaptea mă visez cu N. lorga, parcă

ne plimbam prin Vălenii de Munte.

12 septembrie - Trimit o carte poştală lui Augustin Z. N. Pop, invitându-1 de

urgență să vină la Piatra Neamț.

Spaima găinilor ! a rațelor ! A apărut noua carte a lui I. Ludo, „Salvatorul" (unde scrie despre Regele Carol H, care 1-a scos pe G. T. Kirileanu de la Palat -

13 septembrie - Lecturez „Memoriile" prof. N. G. Vasiliu din Roman.

14 septembrie - Trimit scrisori prof. N. G. Vasiliu din Roman, C. Rădulescu,

George Juvara şi Horia Oprescu din Bucureşti.

75 septembrie - Radio-România dă ştiri despre drumul lui Nichita Hruşciov în America. Dr. Cârdei a fost numit la Spital în locul dr. Coadă.

Primesc telegramă despre sosirea lui Mihu Dragomir. Iată că la 87 de ani închinați cărții şi faptelor bune primesc o emoționantă scrisoare a unei „fiice" necunoscute care-mi zice „Tăticuțu".

17 septembrie - Răspund printr-o recomandată acad. E. Petrovici din Cluj. Scriu lui C. Rădulescu şi Biancăi Bratu, ultimei mulțumindu-i pentru cartea „învățătorul Ion Creangă", pe care mi-a trimis-o la Piatra Neamț.

19 septembrie — Scriu lui Adrian Brudariu, trimițându-i în acelaşi timp şi 500 ;i prin mandat poştal. Termin de citit interesantele „Memorii" ale prof. N. G. fasiliu din Roman. A murit istoricul Barbu Câmpina.

21 septembrie - Citesc articolul despre România în revista „Orizonturi",

icriu lui Augustin Z. N. Pop. Preotul Roşescu îmi dă să citesc Prefața la monografia

‚Calu-Iapa".

22 septembrie - Răsfoiesc revistele de pe masa de lucru. Răspund la

icrisorile lui Constantin Turcu, Adrian Brudariu şi pr. A. Bradieru. Colectivizarea

brțată merge greu. Țăranii renunță cu greu la pământurile lor. Cei care se opun sunt

irestați şi duşi la Canal sau umplu închisorile. Regimul comunist vede duşmani

jeste tot. Aşa se explică teza adâncimii luptei de clasă.

27 septembrie - Soare şi nor. Spre seară plouă. Duminică. Mă vizitează prof.

Sf. G. Vasiliu. Stau de vorbă cu el până la miezul nopții. Discutăm politică, cultură,

>tarea învățământului ş.a.

28 septembrie - Primesc o lungă scrisoare de la R. Caracas. Mă informează

despre vechii oameni de cultură, starea lor morală şi materială fiind foarte grele.

Este frig. Cumnata face focul în sobă. Cum voi suporta frigul numai eu ştiu?

1 octombrie - Bolnav sufleteşte. La sfârşitul lui septembrie, Şerban Cioculescu, mă vizitează, spunându-mi de arestarea scriitorului Vladimir Streinu.

După ce a vizitat mănăstirile şi s-a urcat pe Ceahlău, împreună cu soția, plecând de

la mine, la sfârşitul lui august, ajuns în Bucureşti, la începutul lunii septembrie a

fost arestat, iar eu neştiind despre cele întâmplate, îi scriam săptămânal.

Scriu prietenilor rămaşi, Nae Popescu, Augustin Z. N. Pop, Adrian Brudariu, cerându-le sfatul în legătură cu soarta lui Vladimir Streinu. Cum să procedez [?] pentru a mă ridica în apărarea lui. Mă gândesc să-i scriu lui Dej, întrebându-1 ce face cu vechii intelectuali, are de gând să-i extermine pe toți? Vai şi amar de viața lor.

2 octombrie - Merg la CEC cu Decebal Kirileanu. Scot 2000 lei, din care 200

lei dau nepotului pentru cumpărături. Ajuns acasă, scriu la Adjud, fiicei lui Sava

Anton, interesându-mă de fratele lui Vladimir Streinu, doctor la Orbeni.

3 octombrie - încep tratamentul medical. Zilnic injecții şi asistență medicală. Mai bine mort decât aşa!

Nu-mi iese din cap arestarea lui Streinu şi Pilat. Ce le-o mai pune în cârcă? Dau 50 lei lui N. Vlahuță, căruia i s-a ridicat pensia.

6 octombrie - Stau la soare în cerdac şi admir Ceahlăul. Doamne tare este frumos! Am terminat de copiat ultimul caiet a[l] lui N. G. Vasiliu din Roman. Mulți profesori mă vizitează, rugându-mă să le povestesc despre activitatea mea de editor al operei lui Ion Creangă.

8 octombrie - Scriu recomandate lui Constantin Turcu şi Augustin Z. N. Pop, cerându-le să vină în ajutorul lui Streinu.

10 octombrie - Bolnav cum sunt, mă adresez lui Perpessicius, prof. Nae

Popescu, lorgu Iordan şi C. Rădulescu, cerându-le să facă ceva pentru eliberarea lui

VI. Streinu. Toți tac la insistențele mele. Le este teamă. lartă-mă, drag prieten, sunt

prea bătrân si bolnav pentru a-ți veni în ajutor! Vor veni şi alte vremuri când

oamenii vor fi apreciați.

11 octombrie - Duminică. Dimineața soare iar după-masă nor. Mă vizitează

preotul Al. Barderiu, bunul şi vechiul prieten, întâlnire şi despărțire emoționante.

Cine ştie dacă ne vom mai vedea.

12 octombrie - Nu mai pot lucra. Emil Vradariu îmi aduce scrisoare de la

fratele său din Timişoara. O duc greu. îmi împărtăşeşte durerea în legătură cu soarta

lui VI. Streinu, dar nu-1 poate ajuta cu nimic. De abia a ieşit din puşcărie.

15 octombrie - Scriu de zor prietenilor, dar nu-mi răspund. De ce? Frica de puşcărie i-a adus în stare de mutenie. Trimit, din nou scrisori lui Augustin Z. N. Pop, prof. I. Tăzlăuanu şi dr. Lucia Borcea din Bacău. Consemnez publicațiile date lui Al. Barderiu.

19 octombrie - îmi este anunțată vizita lui Ion Vasilesco din Chişinău. Mă scol şi mă îmbrac cu greutate. Trimit prin Todică Kirileanu, dr. la Institutul de Ftiziologie din Iaşi, mâna dreaptă a profesorului Bumbăcescu, scrisoare şi bani prof. I. Tăzlăuanu. Ion Vasilesco cercetează scrierile lui Al. Russo. Citesc cartea de poezii populare scrisă de Cicerone Teodorescu.

25 octombrie - Duminică. Soare şi frumos. Trimit carte poştală preotului D. Balaur şi prof. D. Braharu din Cluj. Radio Bucureşti toată ziua vorbeşte despre vizita lui Nichita Hruşciov în România. Presa, la fel, închină toate coloanele „marelui" eveniment.

28 octombrie - Dr. Lucia Borcea soția savantului Ion Borcea îmi face o scurtă vizită. Impresionată de starea în care mă găseşte, după câteva momente pleacă în oraş.

29 octombrie - Scriu lui Leca Morariu. Am aşteptat-o pe dr. Lucia Borcea,

dar n-a venit. Elevii de liceu citesc „Convorbiri literare". Eu le citesc din Creangă

si T. Maiorescu, le vorbesc despre Mehedinți şi Torouțiu.

30 octombrie - M-ara ataşat de Petru Caraman, omul atât de prigonit pentru

patriotismul lui. Se afla la Turda. Ce face? Nu ştiu. îi scriu, mărturisindu-i din

durerile octogenare, despre suferințele provocate de arestarea lui Vladimir Streinu.

31 octombrie - Cercetez mai întâi condicuța cu cărțile împrumutate din

biblioteca mea. Lucia Borcea îmi povesteşte despre intelectualii vechi din

Bucureşti. Elena Vârnav îmi aduce Operele lui Creangă, ultima ediție scoasă de

mine cu greşeli. Martirul sufletelor chinuite continuă. Noi arestări şi condamnări de

preoți şi învățători.

l noiembrie - L-am visat pe G. Vâlsan. Stăteam de vorbă ca în trecut. Poate mă cheamă la el. Fiți gata că nu ştiți când Fiul Omului va veni - adică moartea lui Moş Ghiță. Memoria mi-a ajuns cârpă netrebuincioasă. încep lectura cărților antijunimiste ale lui D. Macrea. încep cu Macrea despre O. Densusianu.

5 noiembrie - Deşi nu-mi răspund, îmi fac datoria: scriu lui Mihai Băcescu,

consăteanul din Broşteni, azi mare om de ştiință, lui Mihai Onofrei - sculptorul si

prof. univ. Nae Popescu. Citesc cartea scrisă despre Ciprian Porumbescu - „Cânta

la Stupea o vioară".

6 noiembrie - Este duminică. Plouă toată ziua. Decebal este lângă mine. îmi

citeşte amintirile oamenilor mari despre G. T. Kirileanu. Scriu lui Leca Morariu,

rugându-1 să vină să mă vadă. Sfârşitul nu este departe. Culcat în pat, cercetez

cărțile lui Simion Kirileanu aduse, nu de mult, de la Holda-Broşteni.

14 noiembrie - In zilele din urmă am umblat numai prin spital. Analize si consultații medicale. Medicii rriă asigură că până la Anul Nou mă voi simți bine. Cine ştie? Zilnic mă vizitează prietenii din oraş. Vor să mă vadă, înainte de a închide ochii.

20 noiembrie - Ieri a murit avocatul Vasile Soarec, bunul prieten al lui

Simion Mehedinți si al meu, A suferit mult. Scriu telegramă de condoleanță dr.

Lucia Mircea Dan, fiica avocatului dispărut, îmi amintesc despre cuvintele rostite

de mama Iui Constantin Meissner: „Nu te lăsa, lupta să învingi boala! Şi de ce nu,

moartea!"

21 noiembrie - Scriu lui G. Juvara şi C. Rădulescu din Bucureşti, îmi reține

atenția cuvântarea amenințătoare a lui Hruşciov la adresa americanilor. Mikoian

pleacă în Mexic. Trimit 300 lei lui Adrian Brudariu.

22 noiembrie — Pe ultimul dram, avocatul Vasile Şoarec a fost condus de o mulțime de oameni. Toți îl regretă, în afară de evrei. Scriu lui C. Motăş şi lui I. Tăzlăuanu din Iaşi şi lui Ion Hudiță la Bucureşti, rugându-1 să-mi ducă o cerere adresată conducerii Bibliotecii Academiei Române.

28 noiembrie - Sunt foarte bolnav. Prostata mă va duce la groapă.

3 decembrie - Soseşte din Craiova verişoara Alexandrina Grințescu. Mă găseşte într-o stare jalnică. Cu greu scriu părintelui Nae Popescu şi lui N. Râmniceanu. Trimit pr. Al. Barderiu adresa prof. Tatiana Găluşcă, folcloristă.

5 decembrie - La dorința mea, a fost chemat judecătorul pentru a autentifica Testamentul în favoarea nepoților: Decebal, Todică şi Grigore.

11 decembrie - Scriu lui Gabriel Ştrempel la Biblioteca Academiei Române anunțându-1 de starea sănătății, recomandându-i cumpărarea unor manuscrise şi documente rare.

13 decembrie - Prof. I. Tăzlăuanu vine de la Iaşi să mă vadă. îmi aduce scrisori de la C. Turcu şi alți prieteni.

14 decembrie - Trimit Academiei Române, prin Gabriel Ştrempel, două lăzi

de manuscrise şi cărți.

75 decembrie - Plec pentru internare la Spitalul din Bicaz. Mă însoțeşte dr. Todică Kirileanu care mă dă în grija d-rului Munteanu. Anul 1959 este ultimul din viața mea. Nu mai este mult până departe!

25 decembrie — Vin pe rând să mă vadă nepoții, urându-mi,,La Mulți Ani!" Mă bucur, dar slabe speranțe.

•au

1960

l ianuarie - Toată viața m-am silit să fac economii ca să pot avea cele pentru mnul trai. Când am ieşit la pensie bunisoară (1935), aveam şi economii pentru icvoile bătrâneşti şi ajutorarea fraților mai mici decât mine. De când au început «valorizările am rămas lipsit de hrană zilnică şi a trebuit să vând cărți ca să pot trăi. \jungand la 88 de ani au venit peste mine felurite boli grele, iar la urmă cea mai irâtă şi grea - prostata. Iar a trebuit să vând Bibliotecii Academiei cele mai valoroase manuscrise vechi, şi aşa am închipuit o sumă ca să-mi cumpăr medica¬mente străine, ce-mi sunt necesare tratamentului medical.

3 ianuarie - La prânz, între orele 12 şi 13 a fost mare cercetare medicală în

chestia inimii, cu dr. Paladi. Erau de față medicii: Eugen Munteanu, Al. Țapu,

Todică Kirileanu (nepotul meu) şi Mihai Flonta. S-a hotărât, în cele din urmă, să

mai rămân în spital, încă trei săptămâni pentru operație.

4 ianuarie ~ Am primit de Anul Nou urările de sănătate de la preotul

Roşiescu din Slobozia-Roznov. Ce-o fi făcând? O fi terminat Monografia satului?

Astăzi îi răspund la scrisoare.

5 ianuarie - în zilele din urmă, mi s-a scris la Piatra Neamț de către

Constantin Turcu, în legătură cu unele aniversări si articole publicate cu această

ocazie. Este vorba de construirea, sub privegherea mea.; a Bibliotecii Centrale

Universitare „Mihai Eminescu" din Iaşi, în trecut Fundația „Regele Ferdinand I".

Sunt indignat, deoarece „Sfântul adevăr istoric este înlăturat".

îi răspund lui Constantin Turcu, mulțămindu-i cu rezervă, pentru interesantele publicații pe care a avut bunătatea să mi le trimită la Piatra Neamț, îi mărturisesc că m-a durut omisiunea în legătură cu istoricul clădirii noii biblioteci universitare din Iaşi. Această bibliotecă a fost construită, datorită Regelui Ferdinand I, ca un dar recunoscător Capitalei Moldovei, precum şi a însemnatei ei îmbogățiri cu cărți din biblioteca lui, a preşedintelui Fundației „Regele Ferdinand I" şi cu bogata colecție cumpărată de la moştenitorii profesorului Gh. Gheorghiu -marele colecționar de documente literare, în presă, şi asta mă doare, despre activitatea bibliotecarului G. T. Kirileanu, în timpul celor zece ani cât a condus Fundația Regală, nu s-a spus un cuvânt de recunoştință.

r

7 ianuarie - Obosit din cauza slăbiciunii, n-am putut să scriu istoricul pe scurt al acestei importante instituții de cultură a României, între timp 1-am aşternut pe hârtie şi-1 trimit lui Constantin Turcu. Iată conținutul informațiilor date: „La începutul lunii august 1925, pregătindu-ne să aniversăm 60 de ani de la naşterea Regelui Ferdinand I, Prințul B. Ştirbei luându-mă la Buftea, mi-a cerut părerea despre ce s-ar putea face în cinstea Regelui, ca amintire pentru popor. I-am răspuns: fiindcă în Bucureşti este Fundația « Carol I», iar Moldova este lipsită de o asemenea cinste, avându-se în vedere că, în timpul războiului 1916/1918, familia regală a locuit la Iaşi, s-ar cuveni să se facă o fundație asemănătoare ca cea din Bucureşti.

Prințul Ştirbei găsind bună propunerea mea, mi-a cerut să redactez scrisoarea către rege şi să întocmesc schema de organizare a fundației. Preşedinte a fost numit ministrul Casei Regale - Mişu, iar secretar general al Fundației«

Regele Ferdindnd I» pe viață, am fost desemnat eu. In 1930, când a revenit ca rege Carol H, cel dintâi care a fost scos la pensie şi înlăturat de la Casa Regală, am fost eu. Dar din funcția de secretar neavând dreptul să mă scoată, a numit ca preşedinte pe generalul Baliff, cu ordinul de a-mi micşora atribuțiile şi a-mi face mizerie, pentru a mă determina să mă retrag din postul meu, ceea ce am şi făcut în 1935, când am plecat la Piatra Neamț.

Până în 1935, eu am făcut multe la această fundație culturală, cum am făcut de altfel şi pentru oraşele Cluj şi Cernăuți, după primul război mondial, contribuind la înființarea a numeroase instituții culturale."

10 ianuarie - Am nevoie de bani. Până acum Academia nu mi-a trimis nimic pentru documentele cumpărate. Domnul Ştrempel tace, întârzie cu răspunsul, îi scriu lui Gora - prietenul meu, care m-a ajutat şi înainte de operație.

21 ianuarie - Din Bucureşti, prea buna verisoară, Alexandrina Grințescu îmi scrie, cerându-şi scuze că n-a putut să mă viziteze la Spitalul din Bicaz. A aflat de la Adrian Brudariu prin telefon că am revenit la Piatra Neamț, între cărțile mele scumpe şi dragi. La plecare mi-a lăsat mai multe vederi şi reviste străine. De asemenea, în cameră mi-a lăsat şi unele lucruri aduse de la Mănăstirea Neamț.

Sunt pregătit sufleteşte pentru a doua operație. Mă vizitează nepoții şi multe cunoştințe din oraş. Răspund la scrisoarea trimisă de Constantin Turcu, mulțămindu-i pentru pachetul de cărți barosane trimise pentru biblioteca mea. îl anunț de noua operație ce urmează s-o fac. Nu ştiu dacă anul al 88-lea la care am ajuns va putea trece de 25 martie viitor, în al 89-lea an al vieții mele.

23 ianuarie - Din ce în ce mă simt mai slăbit. Citesc scrisorile de încurajare primite de la Augustin Z. N. Pop, P. Caraman, I. Hudiță, Leca Morariu şi pr. Mătasă. Sfârşitul e aproape. Nepotul Grigore, librarul, mi-a adus zilele trecute ultima lucrare a academicianului C. Motăş despre „Chipuri de naturalisti", pe care o răsfoiesc cu interes. Citesc cu plăcere capitolele despre Antipa şi Racoviță. Mă gândesc că

daturi de aceştia ar fi meritat să fie pus bunul său prieten — C. Meissner, tatăl sufletesc al atâtor învățători de seamă. Toate acestea i le scriu lui C. Motăş.

24 ianuarie - Unirea Principatelor Române. Mă gândesc la prezența în oraşul Piatra Neamț, timp de mai mulți ani, a Doamnei Elena Cuza, pe care am cunoscut-o oersonal. Aici venea s-o vadă mulți oameni de seamă, printre care si N. lorga.

îi scriu lui G. Macovei, academicianul, pentru cartea trimisă „Geologia îtratigrafică", însoțită de urări de sănătate. Din păcate, merg din ce în ce mai rău.

l februarie - Acad. C. Motăş îmi scrie, trimițându-mi broşura „Cronica stației zoologice Agigea", că mi-a trimis recomandat „Figuri de naturalişti", însă eu i-am scris că nepotul librarul mi-a adus-o. Mă roagă să-i răspund, dacă am primit cartea de la el şi cum o duc cu sănătatea. De asemenea, îmi spune că 1-a vizitat pe S. Mehedinți, iar despre C. Meissner ar fi trebuit să scriu eu sau Ion Teodorescu-Broşteni.

23 martie - Cu ocazia aniversării a 88 de ani de la naştere, Constantin Turcu îmi doreşte mulți ani şi fericire. Primesc din țară urări de însănătoşire. O dată cu scrisoarea, Constantin Turcu mi-a trimis şi un exemplar din „Afişul" privitor la Creangă si Eminescu, comemorați de curând de Filiala Iaşi a Academiei RPR, aceasta pentru a nu crede că ieşenii sunt mai prejos decât cei din Chişinău.

28 martie - Din cerdacul casei privesc spre Ceahlău. Am spectacole picturale şi sculpturale de nedescris. Nori în chip de munți cu omăt de ghețuri.

îmi amintesc că i-am dat lui Emil Gârleanu clişeul lui Creangă, nerestituit.

/1 aprilie - Dictez scrisori pentru Augustin Z. N. Pop, R. Caracas şi d-lui Ştrempel. Sunt foarte bolnav şi n-am bani pentru medicamente, îl rog pe Strempel să urgenteze trimiterea sumelor respective pentru plata manuscriselor vechi vândute Bibliotecii Academiei RPR. De scris nu mai pot. Aceste rânduri le-am dictat soției nepotului meu, iar eu numai cât semnez.

Astăzi primesc scrisoarea lui Gabriei Strempel, prin care îmi cere scuze pentru întârzierea răspunsului, întrucât a aşteptat rezolvarea unora dintre lucrări, în vederea trimiterii banilor, sumă ce se ridică peste 7000 lei. în ceea ce priveşte clişeele lui A. A. Chevallier, Institutul de Arheologie aşteaptă oferta.

16 aprilie - Răspund la scrisoarea Sui R Vuia, din 14 martie a.c., vestindu-i că Lenuca, soția lui Grigore Kirileami, urmează să plec? h Bucureşti, pentru a stabili prețul şi condițiile vânzării colecției de clişee rămase de la A. Chevaiiier, plecat în Elveția.

6 mai - Purei Miilea din Timişoara, la recomandarea lui Tomescu, şef de serviciu la Biblioteca Centrală din Bucureşti, îmi scrie întrebându-mă în ce condiţii am predat fondul meu documentar de carte şi manuscrise Bibliotecii Piatra Neamț întrucât la fel ca mine vrea să procedeze Onisifor Ghibu din Sibiu.

336

Prof. O. Ghibu stă îhtr-o locuință cu 4 camere, din care două camere sunt rechiziționate pentru persoane străine. El oferă, scrie P. Miilea, şi o casă părintească în Sălişte (lângă Sibiu) şi o vilă din Stana (staţiune climaterică lângă Cluj) cu drept de proprietate statului pentru înfiinţarea unei case de odihnă pe seama angajaților Bibliotecii, cea 8000 volume, nenumărate piese unice, un pian, mobilă etc.

23 mai - Pr. Alexandru Bardieru este neliniştit pentru că nu are veşti de la mine. îmi scrie că s-a mutat de la Boroaia la Broscăuți de lângă Dorohoi. L-a vizitat pr. ec. dr. D. Furtună, este bolnav si slăbit.

31 mai - îmi scrie Emilia şi I. Hudiță - istoricul. Deşi a fost eliberat din închisoare de 9 luni, nu a rezolvat problema pensionării, motiv pentru care n-a putut veni la Piatra Neamț. Urmează, în urma respingerii de trei ori a dosarului, să se adreseze Comisiei Centrale. La Institutul de Istorie „N. lorga" nu mai lucrează de la l septembrie 1959. Lucrările lui, în număr de patru, privind epoca lui Cuza Vodă, deşi după aprecierile lor „sunt foarte interesante şi bazate pe documente noi, extrase din arhivele străine, nu se pot publica întrucât sunt redactate într-un spirit obiectivist, iar Institutul nu poate publica decât lucrări partinice".

„Eu sunt mulțumit şi mă simt onorat de constatarea că lucrările mele sunt scrise într-un spirit obiectivist" - îmi scrie Hudiță. „Aşa am învățat eu istoria şi metoda istorică. Istoricul trebuie să scrie obiectiv şi n-are de luat atitudine în chestiunile pe care le studiază. El nici nu trebuie să apară lăsând să vorbească documentele. Prin aceasta, el rămâne credincios acestei metode ştiințifice".

După cum îmi scrie, I. Hudiță lucrează la „Secularizarea averilor mănăstireşti în timpul domniei lui Cuza", după care se va preocupa de studiul tulburărilor din Bucureşti (1863) şi detronarea lui Cuza, în noaptea de 11 februarie 1866.

/ iunie - Soția şi fiica prof. Ion Tăzlăuanu se află la Sinaia. Elena Tăzlăuanu îmi scrie că se roagă împreună cu mama ei, la Dumnezeu, pentru sănătatea mea.

Scriu lui Şerban Cioculescu că, deşi sunt grav bolnav şi în neputință de a citi şi scrie, totuşi mi-am dat silința de a-i citi articolul despre George Topîrceanu, apărut în „Gazeta literară". Ştiu despre corespondența dintre prințesa Nadejda Ştirbei şi G. Topîrceanu. Poetul a tradus poeziile ei în limba franceză. Drept recunoştință prințesa a intervenit, prin mine, la ministru Banu, pentru a-1 numi inspector al teatrelor. Stau şi mă gândesc cu tristețe cât de puțin se respectă astăzi adevărul omițându-se esențialul.

în librăriile din Piatra Neamț n-am găsit spre cumpărare volumele apărute de curând.

4 iunie - Primesc scrisoare de la Augustin Z. N. Pop, în care îmi mulțămeste pentru „osteneala" ce-am depus-o ca „din patul de suferință" să-i scriu. „El lucrează acum la o carte de contribuții eminesciene, în latura biografică" - îmi scrie Augustin Z. N. Pop, care va avea circa 400 pagini cu „ilustrații" pe care vrea să mi-o dedice mie. Această carte „va fi lucrarea de căpătâi" a vieții sale. Mă întreabă

dacă am ceva însemnări, epistole, comunicări privitoare la Eminescu, pe care să i le împrumut. „M-as bucura mult căci în volum voi folosi mai bine de 100 materiale (acte, concepte, scrisori) inedite - şi, ca tuturor cercetătorilor eminescieni, ştiu că Eminescu i-a fost de şaizeci de ani încoace o religie a demnității literare... Când voi retipări, lărgită, biobibliografia Dumneavoastră, voi întregi faptul sprijinului ce-ați dat lui H. Tiktin pentru valorosul lui dicționar român-german şi voi face menționarea corespondenței întinse ce-ați purtat cu el."

9 iunie - Augustin Z. N. Pop îmi scrie că a primit scrisoarea şi mandatul de

bani, pentru care îmi mulțămeşte, anunțându-mă că soseşte la Piatra Neamț, la

sfârşitul săptămânii, întrucât are foarte multe obligații de şcoală.

10 iunie - R. Caracas îmi răspunde că nu a găsit volumul Institutului de

Geografie, în care Simion Mehedinți, părintele geografiei româneşti, este „maltratat

cum nu se mai poate", întâlnindu-se cu Augustin Z. N. Pop şi povestindu-i

defăimarea la care este supus savantul român, acesta s-a indignat în gradul cel mai

înalt, întrucât Augustin Z. N. Pop vine la Piatra Neamț, i-a promis că-mi aduce

cartea lui personală.

30 iunie - C. Rădulescu din Bucureşti este convins că toată lumea mă iubeşte şi îndeosebi nepoții şi celelalte rude. Mă asigură că odată cu venirea verii durerile mi se vor ameliora. Augustin Z. N. Pop, Perpessicius şi Radu D. Rosetti îmi trimit salutări şi urări de sănătate. Referindu-se la Radu D. Rosetti, acesta, îmi scrie C. Rădulescu, este foarte slab şi o duce greu cu vederea, un ochi fiind complet pierdut.

3 iulie - Dictez scrisoarea pentru L Hudiță, scuzându-mă că nu i-am răspuns imediat.

„lartă-mă că nu ți-am putut răspunde la scrisoarea d-tale din urmă, care s-a rătăcit, în aceste timpuri când am fost transportat la un medic specialist din Bicaz. Te rog, deci a-mi scrie din nou ca să ştiu cele ce mi-ai scris. Cu greaua mea boală din urmă, venită după celelalte de anul trecut, care mi-a paralizat piciorul drept, slăbindu-mă, aşa că acum sunt pironit la pat, nemaiputând umbla. Iar sufleteşte sunt din zi în zi mai distrus şi nu mai pot lucra.

îmi aduc aminte de vorba unui bătrân din Holda: « Nu-i mult până departe! ». Mă bucur că vă țineți tare, apărâdu-vă principiile ştiințifice cu demnitatea caracteristică unui demn intelectual ce sunteți. Sunt nemulțumit că oamenii în drept aflați la conducerea țării nu apreciază valoarea intelectualilor de azi. Un vizitator mi-a spus că profesorul Andrei Oțetea are misiune culturală la Paris, deşi a învățat la Roma. Mă gândesc că în Franța ar fi locul dv., al profesorului I. Hudiță, care nu este cu nimic mai prejos decât Andrei Oțetea."

•o

ANEXE

J'f. '*'

NOTE BIOBIBLIOGRAFICE

l

ALEXIU, Viciu (1855, Agristen, județul Tămana Mică - 1950, Cluj), profesor, lingvist, scriitor.

Cursurile primare în localitatea natală, cele gimnaziale în Blaj. Pregătirea ştiințifică şi-a continuat-o la Roma. Profesor la Gimnaziul din Blaj. A scris: „Legendariu românesc" (1884); „Dicționar portativ latin-român şi român-latin" (1892-1908); „încercări în vocalismul limbii române" Blaj, 1893; „Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal", Bucureşti, 1906 şi 1925; „Colinde din Ardeal. Datini de Crăciun şi credințe poporane. Culegere de adnotațiuni şi glosar", Bucureşti, 1914; „Etnografice", 1929; „Flori de câmp", ediție îngrijită de R. Todoran şi I. Tateş, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1976 etc,

ANTIPA, Grigore (27 noiembrie 1867, Botoşani - 9 martie 1944, Bucureşti), prof. univ., om de ştiință, membru al Academiei Române.

Studii în țară şi străinătate. Frate vitreg cu N. Leon. Prieten apropiat al lui Socrat D. Lalu - prof. univ. dr., şi G. T. Kirileanu - bibliotecar la Palatul Regal. Inspector general în Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, Directorul Muzeului de Istorie Naturală din Bucureşti, deputat în Parlamentul României. Prezent pe Valea Bistriței în calitate de inspector general al pescuitului în România. A scris: „Aplicarea măsurilor de cruțarea peştelui în Dunăre şi Prut", Bucureşti, 1898; „Arnold Lang" (1854-1914), Iaşi, 1915; „Călătorie de studii la pescăriile din Scandinavia în anul 1912", Bucureşti, 1913; „Cercetările hidrobiologice în România şi importanța lor ştiințifică şi economică", Bucureşti, 1912 etc.

ANTONIADE, Mihai (15 decembrie 1883, Bucureşti - 1963, Bucureşti), jurist, psiholog, prof. univ.

Mare om de cultură român. Absolvent al Facultății de Drept din Cadrul Universității Bucureşti (1905). Studii de specializare şi călătorii de documentare în străinătate. Traducătorul în româneşte a operei lui Carlyle.

A scris: „încercări asupra spiritului dreptului comercial", Bucureşti, 1905; „O autobiografie: Gherbert Spencer", Bucureşti, 1910 ş.a. Unele lucrări i-au fost trimise cu autograf lui G. T. Kirileanu.

ARION, C.C. (m. 1924, Bucureşti), jurist, ministru. Membru al Partidului Conservator. Ministru Instrucțiunii Publice în Guvernul Maiorescu. A înființat Şcoala Normală de Băieți „Gh. Asachi" din Piatra Neamț. Deputat în Parlamentul României.

ARION, Virgil (1861-1942), doctor în drept, prof. univ. Om politic, fruntaş al Partidului Conservator, deputat în Parlamentul României. Studii universitare în România şi

jermania. Revenind în țară, a lucrat ca director al Băncii Naționale, membru în conducerile Vlinisterului Instrucțiunii Publice şi al Societății Ateneului Român, proprietarul publicațiilor de largă circulație în țară şi străinătate: „Patria" şi „La Patrie", în calitate de vicepreşedinte al Comitetului Central al „Ligii Culturale" şi-a adus contribuția la răspândirea ideei de unitate națională a tuturor românilor. A scris: „Chestiunea evreiască", [aşi, 1914; „Filosofia dreptului R von Jhering. Finalismul în drept", Bucureşti, 1912; „Pagini din timpul răscoalelor țărăneşti", Vălenii de Munte, 1912; „Politica austriacă față de România", (discurs), Bucureşti, 1913 ş.a.

AUGER, Yves (1893, Rochelle, Franța - ? Franța), prof. univ., scriitor şi traducător.

Absolvent al Şcolii Normale Superioare din Paris, agregat în litere. Profesor, din 1921, la Universitatea Dacia Superioară din Cluj, catedra de limbă şi literatură franceză. Prieten cu Vasile Bogrea, G. T. Kirileanu, G. Vâlsan. împreună cu Em. de Martonne, Socrat D. Lalu, G. T. Kirileanu, conduşi de G. Vâlsan, a făcut mai multe excursii în România, în scopul cunoaşterii frumuşelelor acesteia, a obiceiurilor şi tradițiilor poporului român. L-a vizitat pe G. T. Kirileanu în Piatra Neamț. A publicat două traduceri din literatura noastră: „L'auberge d'Ancoutza" de Mihail Sadoveanu şi „Souvenire d'enfance" de Ion Creangă, în 1947 si studiul biografic despre „Arheologul, etnograful şi folcloristul Constantin Niculescu-Plopşor (1900-1968). Profesor Universitar la Craiova.

AVERESCU, Alexandru (1859-1938), mareşal, ministru, prim-ministru, preşedinele Partidului Poporului.

Militar de carieră. A urcat în ierarhia militară până la gradul de mareşal. Studiile militare în țară şi în Franța. Revenind în România, s-a afirmat ca expert, tactician şi strateg militar. Eroul de la Mărăşeşti. Deşi a fost un mare prieten al Franței, în timpul primului război mondial 1-a criticat pe generalul Berthelot - şeful misiunii militare franceze în România, considerându-1 nepregătit, iar prezența militarilor străin, neavenită.

A scris zeci de articole şi studii militare de tactică şi strategie militară; de orienare şi comportament al ostaşilor şi ofițerilor pe câmpul de luptă („Călăuza ofițerului", Bucureşti, 1904; „înaintările în armată", Bucureşti, 1912; „Lecțiuni de geografie militară", Bucureşti, 1895 etc.). Ministru de Război, prim-ministru de mai multe ori, a fost un om politic de seamă al statului român.

BALAUR, Dimitrie I. (4 septembrie 1913, Rezeni, județul Lăpusna - 29 aprilie 1996, Bucureşti), preot, folclorist. Nume consemnat, alături de al folcloriştilor români în „Jurnalul" lui G. T. Kirileanu. Studii teologice în Chişinău şi Bucureşti. Absolvent al Facultății de Teologie şi al Facultății de Litere şi Filosofie - Bucureşti. Consilier cultural, preot la biserica Parcul Domeniilor şi Biserica Răzoare din Drumul Taberei. A scris despre „Sărbători şi obiceiuri religioase în Moldova de Răsărit: Din literatura populară a Basarabiei", 1921 ş.a.

BANU, Constantin (1873-1940), om de cultură, publicist. Membru al PNL, C. Banu s-a aflat în grațiile familiei princiare Ştirbei. Ministru al Cultelor (1922-1923). A scos si condus revista „Flacăra" (1911).

BARDIERU, Alexandru (12 martie 1913, Nespoaia, Hotin - ? Broscăuți, Suceava), preot, folclorist.

Prieten până la moarte al lui G. T. Kirileanu. Prezent în Piatra Neamț, în timpul anilor de cumpănă pentru marele cărturar. Colaborator la publicațiile: „Ateneu", „Cuvânt moldovenesc", „Pagini basarabene", „Roza", „Albina", „Izvoraşul" ş.a. A scos prin eforturi financiare proprii gazeta „Tribuna tinerimii". A scris: „Poveşti populare româneşti nepovestite", Editura Ion Creangă, 1972 („Mreană, mreană, năzdrăvană").

BASSET, Louis (1846, Orbe, Elveția - ? Elveția), secretar particular al regilor Carol I şi Ferdinand L

A studiat la Colegiul şi Facultatea de Litere din Neuchatel, în Elveția. Profesor de franceză în Bucureşti, secretar al Cancelariei Regale în timpul lui Carol I şi Ferdinand I. în timpul primului răzoi, învinuit de agent în slujba Puterilor Centrale, a fost îndepărtat de la Palat, în 1919, G. T. Kirileanu, la cererea lui Ferdinand I, pleacă în Germania, Elveția şi Italia. La întoarcere, îl aduce în România, astfel că Louis Basset îşi reia funcția pierdută temporar la Curtea Regală. A fost o persoană influentă în viața politică a României, un slujitor credincios al monarhiei.

BĂLĂŞEL, Teodor (7 noiembrie 1869, Bogdănesti, județul Vâlcea - 31 ianuarie 1940 [1941] Rm. Vâlcea), preot, folclorist.

Folclorist de renume. S-a aflat în corespondență permanentă cu G. T. Kirileanu, S. T. Kirileanu, T. Pamfile, A. Gorovei, Mihai Lupescu ş.a. Colaborator la publicațiile de folclor ale vremii: „Şezătoarea", „Ion Creangă", „Izvoraşul" etc. A scris: „Casele şi curțile țărăneşti", „Vălenii de Munte, 1909; „Ostrovul de la Călimăneşti" (Povestiri), Bucureşti, 1913; „împăratul şi Ciobanul" - povestiri morale culese din popor, Rm. Vâlcea, 1938; „Versuri populare române", 4 voi, Craiova („Cântice populare olteneşti", în „Folclor din Oltenia şi Muntenia", Bucureşti, 1967 ş.a.

BÂRLEA, Ion (1883, Berbeşti, Maramureş — 1969, Bucureşti), preot, profesor, folclorist.

Studii: Seminarul teologic Gherla şi Facultatea de Teologie Cluj. Preot şi profesor în Sighetul Marmației. în 1912, a fost vizitat de către G. Vâlsan şi G. T. Kirileanu. Scoate în 1924, cu sprijinul lui G. T. Kirileanu, „Balade, colinde şi bocete din Maramureş", voi. I-II, Editura Casei Şcoalelor, 1924. Ediția a doua a apărut sub titlul: „Literatură populară din Maramureş", sub îngrijirea lui Iordan Datcu, având un cuvânt înainte semnat de Mihai Pop.

BEZVICONI, George (14 aprilie 1910, Jitomir, Ucraina - 1966, Bucureşti), istoric. Studii universitare în Iaşi. Absolvent al Facultății de Litere şi Filosofic, secția istorie. Colaborator la publicațiile de specialitate din România. A scris mult, bucurându-se de apreciarea istoricilor din țară si străinătate. S-a aflat în corespondență cu G. T. Kirileanu.

Dintre lucrări amintim: „Costache Stamati. Familia şi contemporanii săi" (cu prefață de Artur Gorovei), Iaşi, 1942; „Necropola Capitalei", Bucureşti, 1972 etc.

BIBESCU, Martha (1886-1978), scriitoare, publicistă, principesă „coborâtoare din os domnesc" - cum scria G. T. Kirileanu. A însoțit-o de nenumărate ori, în drumețiile ei, pe Valea Bistriței, urcând Ceahlăul şi Vârful Rarău. Multe din cărțile scrise, în limba franceză de Martha Bibescu, s-au aflat cu dedicație în biblioteca documentară a lui G. T. Kirileanu.

BOBULESCU, Constantin (8 mai 1882, Vlădiceni, comuna Bucium, județul Iaşi - l dec. 1958, Bucureşti), preot, profesor, scriitor.

Absolvent al Facultății de Teologie Iaşi. Profesor şi subdirector la Seminarul Veniamin Costache" Iaşi. Din 1920, preot în Bucureşti. Prieten cu G, T. Kirileanu.

A scris: „Lăutarii noştri. Din trecutul lor", Bucureşti, 1922; „Din viața mitropolitului Veniamin Costache", Bucureşti, 1939; „Lăutari şi hori în pictura bisericilor noastre", Bucureşti, 1940 s.a. A mai publicat articole şi studii în „Revista arhivelor", buletinul Comisiunii monumentelor istorice", „Revista istorică", „Şezătoarea", „Biserica ortodoxă română", „Arhiva românească" ş.a.

BOGDAN, Ion (1864—1918), prof. filolog, istoric, membru al Academiei Române. Studii universitare în Bucureşti. Desăvârşirea pregătirii ştiințifice în Occident.

Lucrări: „Câteva manuscripte slavo-române din biblioteca Imperială de la Viena", Bucureşti, 1889; „Contribuții la istoria Moldovei între anii 1848-1858", Bucureşti, 1901; „Documentele lui Ştefan cel Mare", voi. I; „Hrisoave şi cărți domneşti 1457-1492", Bucureşti, 1913; „Inscripțiile de la Cetatea Albă şi stăpânirea Moldovei asupra ei", Bucureşti, 1908 ş.a.

BOLDUR, Alexandru V. (25 febr. 1886, Chişinău - 1959, Iaşi), prof. univ., istoric, publicist.

Studii: Chişinău şi Iaşi. Absolvent al Facultății de Litere şi Filosofic, secția istorică din Iaşi. A funcționat ca profesor la catedra de istorie a Facultății ieşene. A scris: „Societatea națiunilor şi ştiința dreptului internațional", Chişinău, 1927; „Istoria ruso-română şi istoricul Basarabiei", Chişinău, 1928 ş.a.

BORCEA, Ion (1879, Rahova, comuna Buhoci, județul Bacău - Agigea, 1936, înmormântat la Rahova-Bacău), om de ştiință, biolog, prof. univ. Iaşi, deputat în Parlamentul României din partea PNȚ. Căsătorit cu Lucia Leon, medic. Studii de specializare în străinătate. Fondatorul Stațiunii Zoologice marine de la

Agigea. A studiat peştii din Marea Neagră şi a pus bazele scolii româneşti de oceanologie.

BRĂTESCU, Alexandru - fiul scriitorului I. Al. Brătescu-Voineşti - pictor (8 septembrie 1897, Târgoviste - ?). Studiază în Franța şi Anglia. A lucrat ilustrații de carte pentru ediții bibliofile în țară şi străinătate, diverse hărți şi panouri decorative; a executat pictură murală în biserici şi instituții de cultură. Pasionat vânător şi pescar, în 1946 a însoțit pe Valea Bistriței, la Barnar şi Holda, pe ataşatul miliar englez - Stephenson. A scris un tratat de pescuit sportiv.

BRĂTIANU, I. I. C. (1864-1927), deputat, senator, ministru şi prim-ministru. Inginer cu studii în Franța. Căsătorit cu Elisa, născută Ştirbei. Preşedinele Partidului Național Liberal. Este socotit cel mai mare om politic şi de stat al României din primele trei •-.îeern aîe sec. XX, A condus destinele României în cele mai grele momente ale istorisi: primul război mondial şi Conferința de Pace de la Paris - 1919. A avut în G. T. Kirileanu un adevărat sfetnic. A scris: „Chestia tramvaielor comunale la Senat", Bucureşti, 1911; „Manifestul - program al Partidului Național Român", Bucureşti, 1911 ş.a.

BRUDARIU, Adrian (26 aug, 1893, Dobrovăț, județul Vaslui - 1972, Elveția), avocat, deputat în parlamentul României din partea Partidului Național Țărănesc.

BRUDARIU, Constantin (1866, comuna Tomeşti, Iaşi - 1948, Timişoara), învățător. A scris: „Convertirea țăranului la şcoală", 1898; „Ce este şi ce trebuie să fie şcoala țăranului", Iaşi, 1901; „învățământul poporului", Iaşi, 1909. Cu G. T. Kirileanu a publicat „Cartea țăranului român", 1911.

BUTCULESCU, Nicolae N. (1867-1944), profesor de contabilitate, decan al corpului experților contabili, administrator al Casei Regale. Prieten apropiat cu prof. dr. Socrat D. Lalu şi G. T. Kirileanu.

CACOVEANU, Ştefan (25 dec. 1843, Giugundul de Sus, județul Alba - 17 dec. 1936, Alba lulia), judecător, folclorist. Absolvent al Facultății de Drept, Litere şi Teologie. Mai întâi lucrează ca funcționar, apoi judecător la tribunalul din Alba lulia. Prieten cu Eminescu. A scris amintiri despre Eminescu; legende, balade şi basme. Opere: „Floarea Soarelui", legendă, Sibiu, 1910; „Fabule", Bucureşti, 1925; „Petrea Voinicul şi alte balade în formă populară", Sibiu, 1930; „Basmele în Poveşti din Transilvania", Editura Dacia, 1975. G. T. Kirileanu, prieten apropiat

al lui Şt. Cacoveanu, a predat Academiei Române importante documente ale acestuia, referitoare la Eminescu.

CANCEL, Petre (1852, Bacău - 1947, Bucureşti), prof. univ., slavist, autor al lucrărilor: „Păstoritul la poporul român", Bucureşti, 1913; „Asupra temelor vechi slave bisericeşti în ii şi asupra naşterii slavismului y", Bucureşti, 1920; „Introducere în filologia şi lingvistica slavo-română", Bucureşti, 1938; „Sintaxa veche slavă", 1938; „Studiul verbului vechi slav", 1938.

CANTACUZINO, Jean (1863-1934), savant, membru al Academiei Române. Unul dintre cei mai mari medici şi bacterologi ai Europei. Profesor la Sorbona. L-a avut ca student pe Socrat D. Lalu din Piatra Neamț, prof. univ. dr. (Iaşi şi Bucureşti); director general al serviciului sanitar (1907-1910). în timpul primului războiu mondial a organizat şi condus serviciul de apărare sanitară a României. A scris sute de studii si lucrări în limba franceză.

CARP, Mihai (1875-1967) - colaborator la „Viața românească".

CENAN-RACOVIȚĂ, Constantin (1882- ?), ziarist, scriitor. Apreciat de G. T. Kirileanu pentru preocupările ce le-a avut pentru scrierile lui Eminescu. Redactor la revista literară bilunară „Mihai Eminescu" care apărea la Botoşani în 1905. A mai colaborat la „Tribuna" din Arad şi „Patria" din Cluj. A scris piese de teatru şi romanul „Săraca țară".

CIOFLEC, Virgil (1876-1948), publicist şi istoric de artă. Vechi prieten al lui G. T. Kirileanu. A scris: „Mălurenii", Bucureşti, 1916; „Luchian, cu 60 ilustrații", Bucureşti, 1925; „Expoziția centenarului pictorului N. Grigorescu". Cu o introducere de Virgil Cioflec, 1938, Academia Română şi Municipiul Bucureşti. A colaborat la „Curierul literar". „Literatură şi artă română", „Luceafărul", „Pagini literare", „Tribuna", „Viața românească" ş.a.

DAVID, Mihai (1886, Negreşti, judeşul Vaslui - 1954), prof. univ. dr., geograf. Prezent la congresul geografilor din România din 1940. Prieten apropiat al lui G. T. Kirileanu şi profesorului Panait Popovici.

DĂIANU, Elie (1869-1956), publicist. Colaborator la publicațiile „Răvaşul" (Cluj), Tribuna" (Sibiu), „Dreptatea" (Timişoara) etc.

FLORESCU, Alexandru (1863-1936), maior. Ataşat militar prin mai multe țări. A întreținut legături cu revoluționarii români din Transilvania. Vezi dr. Vasile

Lucaci: Quelques mots sur le peuple Roumain" (cuprinde şi „Discours prononce..." par Al. D. Florescu au Banquet du Congres..."), Londres, 1911.

GENNEP von Arnold (1878-1957), folclorist francez. A scris în 4 volume „Le Folklore. Croyances et coutumes populaires fran?aises" , Paris, 1924; „Manuel de folklore fran9ais contemporain", Paris, 1937-1938; etc.

GRĂDISTEANU, Petru (1841-1921), avocat, senator. Licențiat în drept la Paris, avocat în Ministerul de Finanțe; deputat şi senator de Drăgăşani, preşedinte al Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor. Scrieri selective: „Asupra raportului d-lui Ministru al Justiției", Nr. 12627 din 30 august 1868, Bucureşti, 1868; „O gestiune de drept internațional", Bucureşti, 1872; Raport asupra programului Partidului Național Liberal, 1895 etc.

LAHOVARI, Ion (1848-1915), ministru de externe (1893) şi al Domeniilor, în 1904, 1910 şi 1912. Fruntaş al Partidului Conservator. Prieten cu Al. Blanfort şi Vasile Soarec din Piatra Neamț, în 1904, vizitează Păstrăv aria din Tarcan - proprietatea lui Radu Porumbaru din Bacău.

LAVISSE, Ernest (1842-1922), profesor, istoric şi publicist francez, prieten şi colaborator cu A. D. Xenopol. A scris: „Istoria Franței de la origini până la revoluție" (9 volume); „Istoria contemporană a Franței" (10 voi.); „Istoria generală" (12 volume) în colaborare cu A. Raubaud.

LAZU, Grigore N. (1845, Cernăuți - 1898, Piatra Neamț), avocat. Autor al volumului „Ultima rază" (poezii), Ed. revistei „România muzicală", Bucureşti, şi a numeroase traduceri din clasicii greci, latini, francezi şi germani, în județul Neamț a fost: subprefect, prefect şi şeful poliției locale. Prieten cu N. lorga, însă dezaprobat de junimiştii — N. Gcine lacob Ncaruzz' V. Pa^or s.ci.a.

LOVINESCU, Ana (1892-1960), soția lui Octav Lovinescu (fratele lui Eugen), mama lui Horia şi Vasile Lovinescu. Scrisoarea se referă la acesta din urmă care a scris câteva articole despre opera lui Ion Creangă.

LUPU, Th. loan (18 aug. 1883, Muncelu, corn. Frumuşelu, județul Tecuci - 1958, Iaşi), prof. dr. Asolvent al Facultății de Litere şi Filosofic, Universitatea din Iaşi. Specializări în Germania, Franța şi Anglia. Profesor la Liceul „C. Negruzzi". Prieten cu G. T. Kirileanu, M. Costăchescu ş.m.a. Lucrări: „Lumea de dincolo, O problemă de sociologie", Iaşi, 1931; „Vina şi procesul ei la români", Iaşi, 1934 ş.a.

MACOVEI, Gheorghe (1880-1969), geolog, membru al Academiei Române. Studii de specializare în Franța. Om de ştiință emerit, laureat al Premiului de

Stat. Are lucrări dedicate asupra formațiilor cretacice, zăcămintelor de petrol, geologiei Dobrogei de Sud si a Carpaților Orientali. Prieten cu G. T. Kirileanu. în decembrie 1954, când G. T. Kirileanu

era arestat la domiciliu, a intervenit pe lângă dr. Petru Groza pentru a fi eliberat şi a nu mai fi persecutat. Dr. Petru Groza, printr-o scrisoare, îşi cere scuze pentru samavolniciile vechii securități.

MADAN, Gheorghe V. (1872-1944), folclorist. Colaborator la publiațiile: „Epoca literară", „Din trecutul nostru", „Literatura şi arta română" ş.a. Prieten apropiat al lui G. T. Kirileanu. A publicat: „Cântece şi versuri alese din cei mai buni scriitori români", Bucureşti, 1904; „Suspine" (Poezii populare din Basarabia adunate de G. Madan.) Cu prefață de George Coşbuc, Bucureşti, 1908 etc.

MAINARD FERDINAND I, Victor, Albert de Hohenzollern (1865-1927), rege al României (1914-1927). Făuritorul României Mari. S-a născut la Sigmaringen (Germania) în 24 august 1865, ca al doilea fiu al prințului Leopold de Hohenzollern. Sudii: Gimnaziul din Diisseldorf, cursurile Universității de la Turingen şi Leipzig, Şcoala Militară din Cassel. Prin Decret regal din 18 martiel889, prințul Ferdinand a fost proclamat prinț de Coroană al României, moştenitor al tronului. La 23 aprilie 1889 a intrat ca ofițer în armata română, urcând toate gradele ierarhiei militare, în 1914, avea gradul de general de Corp de Armată şi Inspector general al Armatei.

în ziua de 10 ianuarie 1893, s-a căsătorit la Sigmaringen cu prințesa Măria de Saxa- Coburg - Gotha, nepoata reginei Victoriei a Angliei. Membru de onoare al Academiei Române, în campania militară din 1913 în Bulgaria, Comandant Suprem al Armei Române; la 14 octombrie 1914, rege al României, în timpul primului război mondial a jucat un rol important în refacerea Armatei. A prezidat, în Parlamentul României, împroprietărirea țăranilor si adoptarea votului universal.

Prim-rege al României întregite, la 14 oct. 1922, încoronat la Alba lulia.

Protectorul lui G. T. Kirileanu. L-a împroprietărit cu loc de casă în Piatra Neamț şi 1-a numit Secretar general pe viață al Fundației Culturale „Regele Ferdinand I" (1925).

MAIORESCU, Livia Dymisza (1863-1946), fiica lui Titu Maiorescu. S-a aflat în corespondență cu G. T. Kirileanu. Scrisorile primite de la ea, păstrate de la T. Maiorescu, au fost publicate de G. Juvara la îndemnul lui G. T. Kirileanu.

MEISSNER, Constantin (1854-1942), profesor, membru al Academiei Române. Junimist. S-a format ca intelectual sub conducerea lui T. Maiorescu. Director al Şcolii Normale „Vasile Lupu" din Iaşi, director general în Ministerul Instrucțiunii Publice, ministru industriei şi comerțului, ministru al Lucrărilor Publice ş.a. Reformator al învățământului sub Spira Haret, om deosebit cu dragoste de țară şi şcoală.

MRAZEC, Ludovic (1867-1944), geolog şi petrograf. Savant. Membru şi preşedinte al Academiei Române. Prof. univ. la Bucureşti, întemeietor şi director al Institutului Geologic al României.

MREJERIU, Leon (1878, Cotârgaşi, com. Broşteni, județul Neamț - 1945, Mizil, înmormântat la Piatra Neamț), institutor, prefect şi deputat, publicist. Fondator al revistei de folclor „Ion Creangă" (1908), împreună cu Mihai Lupescu, Tudor Pamfile şi G. T. Kirileanu. Colaborator la „Şezătoarea", „Cronica", „Universul", „Convorbiri literare" etc. A scris: „Ieri şi azi"; „Contribuții la istoricul învățământului primar", Piatra Neamț, 1940; „O şeză¬toare țărănească", Bârlad, 1907 ş.a. Autor de manuale şcolare împreună cu Mihail Sadoveanu.

MUNTEANU, Bazil (1897, Brăila - ?) profesor univ. dr., istoric literar, comparatist >

reputație universală. Autor al mai multor lucrări: „Le probleme du re"tour â la nature dans

s premiers ouvrages de Senancour", Bucureşti, 1924; „Panorama de la litterature

umaine contemporaine", Paris, 1938; „De la metodă la cunoaştere literară", 1941 ;i

Clasicismul francez: Literatura românească în perspectivă europeană", 1942, ş.a. :

NAUM, Â. Teodor (l sept. 1891, îaşi ? Cluj), profesor univ. dr. în Cluj. ;

Fiul lui Anton Naum. Şcoala Normală de Băieți „Gh. Asachi" din Piatra Neamț; icultatea de Litere şi Filosofic din Cluj. A fost studentul lui Vasile Bogrea. Profesor de nba şi literatura latină la Universitatea din Cluj, după moartea

savantului V. Bogrea, în)26. Â scris numeroase studii şi lucrări de literatură clasică. A coordonat scrierea lucrării îacra via" de Vasile Bogrea. In județul Neamț a moştenit de la părinți conacul şi moşia din itul Gândeşti, expropriate în 1945 şi 1949.

NICOLAESCU-PLOPSOR (1900-1968), istoric, prof. univ. dr. la Craiova. A făcut îpături arheologice la Horodiştea, comuna Calu şi Iapa din județul Neamț. Prieten cu G. T. Irileanu şi pr. C. Mătasă.

PANAITESCU, Emil (1885 - ?), prof. dr. la Universitatea din Cluj, director al Scolii .omâne din Roma, director al Institutului de Studii Clasice. Discipol al lui N. lorga.

PANGRATI, Ernest (1864-1931), arhitect, prof. universitar, decan al Facultății de tiințe, rector al Universității Bucureşti (1911-1912), ministru al Lucrărilor Publice în uvernul lui T, Maiorescu. Prieten cu G. T. Kirileanu.

PAUL, Ion (1857-1926), prof. dr. la Universitatea din Cluj, istoric literar, scriitor.

Studii universitare la Budapesta. Doctor în litere cu teza „Noul curent popular în iteratura română". Profesor la Caransebeş, Slatina şi Iaşi. Director al învățământului primar i normal în Ministerul Instrucțiunii. Prof. univ. de estetică (1916) la Facultatea de Litere liniaşi, iar după 1919, la Cluj. Coborâtor la revistele: „Convorbiri literare", Revista louă", „Transilvania", „Arhiva", „Luceafărul", „Viața romnească" s.a. Autorul nuvelei ,Florică Citeraşul", 1916. Autor de manuale şcolare în colaborare cu Miron Pompiliu.

PASCA, Adrian (1900-1970), scriitor, ziarist, colaborator la „Adevărul literar şi irtistic", „Ramuri", „Universul literar", „Viața Siterară" etc.

PACLIŞÂNU, Zenobie (Iustin Volbură, 1886 - ?), istoric, membru corespondent al \cademiei Române. Autor al lucrărilor: „Biserica şi românismul", Cluj, 1910; .Corespondența din exil a episcopului Inochentie Micu Klein (1746-1768)", Bucureşti, 1924; „Documente privitoare ia istoria şcoaleior din Blaj", Bucureşti, 1930; „Din corespon-iența d-rului Iulian Rațiu", Bucureşti, 1944; „Istoria creştinismului antic" (3 voi.), Oradea, 1937.

POFESCU. Nicolae (10 februarie 1881, Titu - 1963, Bucureşti), prof. univ, dr., membru al Academiei Române.

Studii teologice în țară si străinătate. Doctor la Viena. Profesor de istoria bisericii române -la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Colaborator la

„Convorbiri literare" şi la publicațiile de specialitate în țară şi de peste hotare. Vechi prieten cu G. T. Kirileanu. Vizitând Holda-Broştenilor 1-a cunoscut pe Popa Todică, despre care a scris o carte. In 1948, a prezentat referatul de primire a lui G. T. Kirileanu ca membru de onoare al Academiei Române - propunere votată în unanimitate.

PUŞCARIU, loan (28 septembrie/10 octombrie 1824, Sohodulul Branului - 24 decembrie 1919), cavaler, jurisconsult. Lucrarea la care se referă Bogrea este „Alfabetul secuilor şi slovele cirilice" (cu o stampă), Bucureşti, 1905. Academia Română. Extras din „Analele Academiei Române", Seria II, Tom. XXVII, Memoriile Secției Literare.

RADOVICI, Alexandru (1860-1918), om politic şi de stat. La început socialist, iar din 1899, membru al Partidului Național Liberal. Deputat, ministru al industriei şi comerțului (1914-1916) în guvernul I. I. C. Brătianu. Directorul Băncii Naționale a României în timpul refugiului în Moldova (1916-1918).

RANETTI, George (1875-1928), ziarist şi scriitor. A scos, cu N. Țăranu, revista „Furnica". A publicat piesa-parodie „Romeo şi Julieta la Mizil". Colaborator la publicațiile : „Moftul român", „Moş Teacă", „Adevărul literar" ş.a.

ROŞCULEȚ, Teodor (22 martie 1903, Bacău - 15 octombrie 1930, Iaşi), asistent universitar.

Studiile primare şi liceale în oraşul natal; Facultatea de Litere şi Filosofic din cadrul Universității „Al. L Cuza" din Iaşi. A publicat studii şi recenzii în „Viața românească" şi „Revista critică".

SAVA, Aurel (1902-1954), jurist şi istoric. A publicat documente şi lucrări referitoare la istoria Basarabiei. „Documente putnene" cu o prefață de N. lorga, Chişinău, 1929-1931; „Departamentul criminalistic şi norme de procedură penală la începutul sec, XlX-lea"; „Documente orheiene"; „Vornicul de Vrancea. O cercetare administrativă de acum a sută de ani", Bucureşti, 1934; „Documente privitoare la târgul şi ținutul Lăpuşnei", Bucureşti, 1937; „Documente moldoveneşti privitoare la românii de peste Nistru"; „Documente privitoare la târgul şi ținutul Orheiului", Bucureşti, 1944; „Corespondența lui Ilie Kogălniceanu cu fratele său lancu" ş.a.

SĂTEANU, Constantin (1878-1949), publicist.

Român de origine israelită, Constantin Săteanu s-a afirmat în cultura românească cu o operă vastă, ce denotă nu numai talent, dar şi cunoştinţe multiple. A scris: „Pictorul Octav Băncile", Bucureşti, 1930; „Figuri din Junimea cu 45 clişee şi autografe: M. Eminescu, T. Maiorescu, P. P. Carp, lacob Negruzzi...", Bucureşti, 1936; „Muşchetarii literaturii române moderne...", Iaşi, 1939; „Carnaval literar. Anecdote politice şi culturale. Vechea Junime literară, Contemporanul, Convorbiri literare...", Iaşi, f.a.; „Caragiale cu anecdote la a 25-a aniversare a morţii sale", Bucureşti, f.a.

SORICU, U. I. (16 iunie 1882, Satu Lung, Braşov - 1956), profesor, scriitor.

A jucat un rol important în istoria literaturii române. Elogiat pentru activitatea desfăşurată de G. T. Kirileanu în corespondenţa purtată cu S. Mehedinţi, Perpessicius, lorgu Iordan ş.a. Profesor de limba română la Sibiu şi Bucureşti. A scris: „Florile dalbe", „Poezii", 1912; „Doine din zile de luptă", Iaşi, 1917; „Influenţe româneşti în poezia şi folclorul unguresc", Sibiu, 1929; „Nicolae lorga - închinare la împlinirea vârstei de 60 ani", Sibiu, 1931; „Pasărea măiastră. Carte pentru cei mici şi buni", 1936; „îngerul a strigat. Poezii şi cântece naţionale", Bucureşti, 1939; „Pâinea neagră", Poezii, 1939 ş.m.a.

STOICA, Nicolae (28 martie 1903, Brăila - ?), pictor. A întreţinut o largă corespondenţă cu G. T. Kirileanu în timpul primului război mondial. L-a ajutat să vândă o parte din lucrări prinţului Ştirbei şi altor personalităţi sus-puse ale societăţii. Studii de specializare

n Italia, în restaurarea monumentelor istorice. Prezent cu lucrări la Saloane oficiale. A ţxecutat pictură murală şi de restaurare în mai multe biserici din Iaşi, Giurgiu şi Braşov.

TZIGARA-SAMURCAŞ, Al. (1872-1952), istoric de artă, directorul Muzeului Sfational de Artă şi al Fundaţiei Universitare „Regele Carol I". Sfetnic apropiat al Reginei Elisabeta. Prieten cu G. T. Kirileanu, dr. Romalo şi Socrat D. Lalu.

ŢIMIRAŞ, Nicolae (1876-?), scriitor, publicist. Din „Jurnalul" lui G. T. Kirileanu rezultă că N. Timiraş dispunea de documente inedite rămase de la Creangă şi Eminescu. S-a remarcat în presa vremii cu articole si studii în „Conservatorul", „Adevărul", „Minerva", „Naţiunea", „Patria", „Vatra", „Vieaţa nouă", ş.a. Dintre lucrări amintim: „Cântecul vântului", „Poezii", Bucureşti, 1907; „Judecata din urmă". „Povestiri din viaţa răsculaţilor", Bucureşti, 1908; „Locuri

văzute - însemnările unui ziarist", Bucureşti, 1909; „Ion Creangă - După documente vechi, însemnări şi mărturii inedite, cu numeroase reproduceri de autografe, portrete, vederi", Bucureşti, 1933, ş.a,

UNGUREANU, Gheorghe (1907, Izvorul Alb, com. Buhalnița, județul Neamț -1976, Iaşi), jurist, directorul Arhivelor Statului din Iaşi. Prieten şi colaborator apropiat al lui G. T. Kirileanu. A scris numeroase şi importante lucrări despre viața culturală a Moldovei şi z. instituțiilor de stat; despre familiile boiereşti cum sunt: „Familia Sion - studii şi documente" (1936); „Istoria avocaturii în Moldova" (1938); „Contribuții la cunoaşterea activității lui M. Kogălniceanu ca avocat" (1938); „Preotul Costache Conachi, organizator al arhivelor moldoveneşti" (1831-1833), 1939; „Ion Creangă" - Documente (1940; 1964); „Cronica Cotnarilor" (1971); „Documente literare", voi I (1973) etc.

VASILIU, Al. (1877-1945), învățător.

Născut în comuna Tătăruşi, județul Suceava. Şcoala Normală „Vasile Lupu" din Iaşi. Coleg cu S. T. Kirileanu, N. Stoleriu, Leon Mrejeriu, Petru Gheorgheasa ş.a. Culegător de folclor. A publicat, în 1909, la intervenția lui G. T. Kirileanu, în colecția Academiei Române „Din viața poporului român", lucrarea „Cântece, uraturi şi bocete ale poporului", în 1927 Academia îi publică „Poveşti şi legende" culese de Al. Vasiliu, formând volumul XXXVI din aceeaşi colecție.

VERESS, Andrei, istoric şi bibliograf maghiar, prof. univ. la Cluj şi Budapesta. Consilier cultural în Ministerul învățământului, după 1919. La indicațiile lui Horty s-a preocupat de strângerea dcumentelor referitoare la relațiile ungurilor cu popoarele vecine. G. T. Kirileanu 1-a ajutat în tipărirea unor astfel de documente.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAFIA OPEREI Volume şi extrase

Proprietatea minelor. Teză de licență în drept, Iaşi, 1900, 72 p.

Cartea țăranului român (în colaborare cu învățătorul Constantin Brudariu), Bucureşti, Casa Şcoalelor, 1901.

Descrierea moşiei regale Broşteni din județul Suceava, Bucureşti, 1906, 148 p. + o hartă.

Cel mai vechi cod silvic românesc. Orânduiala de pădure pentru Bucovina dată de împăratul losif al II-lea în 1786, Bucureşti, Tip. Gutenberg, 1908, 56 p.

Extras din revista pădurilor, an XXIII (1908), nr. 6, p. 161-170; nr. 8, p. 279; nr. 9, p. 330-347; nr. 10 p. 364-376.

M. Eminescu, Icoane vechi şi icoane nouă. Articole din ziarul „Timpul", decembrie 1877.

Republicate cu prilejul comemorării a 20 de ani de la moartea scriitorului de (G. T.) K(irileanu), Vălenii de Munte, 1909, 47 p.

Testamentul si pomelnicul marelui logofăt C. Conachi, Bucureşti, Institutul de arte grafice „Carol Gobl, 1909, 16 p. Extras din „Convorbiri literare", an XLII (1908), nr. 12, p. 608-621.

Călătoria la munte din 1833 (Folticeni-Stănişoara-Broşteni). Descriere în versuri, Bucureşti, Publicațiile Societății turiştilor români, III (1909), lip.

Mitropolitul Dositei Filitti şi aşezământul său cultural, Bucureşti, 1927, 4 p. Extras din „Covnvorbiri literare" an LX (1927), nr. 5, p. 179-183.

Calendarul manuscris din 1825 a lui Petrachi Popovici ot Fulticeni, Folticeni, Tipografia „J. Bendit", 1928, 14 p. Extras din „Şezătoarea", an. XXXVI (1927), nr. 6-7, p, 65-91.

Ştiri de acum o sută de ani despre mormântul lui Constantin Vodă Brâncoveanu, Bucureşti 1934, 13 p. Extras din revista „Apostolul", an. XI (1934), nr. 10.

Din scrisorile lui Titu Maiorescu: câteva ştiri despre Titu Maiorescu ca director la Şcoala normală de învățători de la Trei Ierarhi (1863-68), în volumul Comemorarea „Junimii" la laşi mai 1936 (sub îngrijirea d-lor Const. Meissner şi Radolf Suțu), Iaşi, Tipografia concesionară: Alexandru A. Terek, 1937, p. 201-206.

Schitul Cozia. Un scump odor de ană bisericească lângă Piatra Neamț, 1940, 13 p. Extras din „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice" an. XXXIII (1940), fasc. 103, p. 34-37.

De-ale lui Creangă. Cuprinzând şi uitatul articol „lezuitismul în România", Cernăuți,

940. Extras din „Făt-Frumos", an, XV (1940), nr. 2, p. 41-48.

Hotarnica răzeşilor dorneni 1800-1801, Piatra Neamț, Tipografia „Gh. Asachi",

941, 22 p. Extras din revista „Apostolul", an. XVII (1941), nr. 7-9, p. 1-12.

Răzeşii din Gârleşti în luptă cu logofătul Costache Conachi, Iaşi, 1941, 6 p. Extras lin „Analele Moldovei", an. I (1941), nr. l, p. 25-30.

Biserica Sf. loan Domnesc din Piatra Neamț. Tipografia românească „Gh. Asachi", (942, 23 p. cu fasc. Extras din „Anuarul liceului «Petru Rares » din Piatra Neamț pe L936Uo",p. IX-XII; 1-15.

Condica veche a bisericii Sf. Ilie din Fălticeni, Bârlad, 1942, 12 p. Extras din revista .Păstorul Tutovei", an. V, (1942), VI, 1-2, p. 38^t6.

„Dăslusire". O scrisoare inedită a lui Zilot Românul, Bucureşti, 1943, 20 p. Extras din Revista istorică română, voi. XI-XII (1941-42), p. 288-308.

Două scrisori ale lui Vodă Mihai Sturza din 1848-49, Bucureşti, 1944, 6 p. Extras din C. Giurescu, volum omagial, 1944, p. 301-306.

Notiță asupra manuscriselor iui Ion Creangă, în „Şezătoarea", an. V (1899), nr. 12, p. 209-216.'

O nouă ediție a scrierilor lui Creangă. Recenzie la ediția operelor lui Creangă, scoasă de Ilarie Chendi şi St. O. losif, în „Şezătoarea", an. VII (1902), nr. 9-10 p. 150-156.

Un cântec de stea si două orații, în „Şezătoarea", an. XI (1903), nr. l, p. 13-15.

Cuvinte din „Amintirile lui Ion Creangă", tălmăcite de însuşi Creangă. Glosar publicat de G. T. Kirileanu, în „Şezătoarea", an. IX (1903, nr. 10-11) p. 156-161.

Asupra vieții lui Ion Creangă (Publicarea certificatului de absolvire a seminarului), în „Şezătoarea", an. XI (1903), nr. 10-11, p. 162-163.

Eminescu revizor şcolar (1875-76), în „Alamanahul învățătorilor şi învățătoarelor din România", Focşani, Tipografia Gh. Q. Diaconescu, an. III (1903), p. 46-53.

Idei pedagogice de-ale lui Eminescu, în „Revista învățătorilor si învățătoarelor din România", an. III (1903), nr. 9-10, p. 281-284.

Eminescu revizor şcolar al județelor laşi-Vaslui, 1875-76, în „Revista învățătorilor şi învățătoarelor din România", an. III (1903) nr. 11-12, p. 369-372; an, IV, nr. 1-2, p. 12-17.

Credinți populare în cărți bisericeşti, în „Şezătoarea", an. XII (1904), nr. 6-7, p. 81-87.

Soarta moşiilor Chirosului din Bucovina rămase în Moldova, Logofătul Const. Balş cumpără moşia Broşteni la 1807, în „Arhiva Iaşi", an. XV (1904), p. 450^-58.

Să n-aibă formă populară scrierile lui Creangă ? răspuns lui T. Speranția, în „Făt-Frumos", (Bârlad) an. I, 1904, nr, 17-18, p. 267.

D-l Gh. Panu uituc, în „Tribuna conservatoare", an. I (1905), nr. 31, p.l.

Câteva date asupra lui Eminescu (Corespondența între Titu îvlaiorescu, M. Eminescu, C, Popazu, Chibici-Râvneanu. P. Missir, Al. Vlahuță, V. Burlă, Miron Pompiliu, I. V. Socec. despre sfârşitul Sui Eminescu), în „Convorbiri literare", an. XL/1906, nr. 11, p. 995-1016; nr. 12, p. 1089-1094.

Bistrița la Broşteni-Suceava, cu vederi în „Almanahul turiştilor români", voi. V (1907), voi. VI (1908).

Cercetări asupra hranei țăranului (în colaborare cu Al. G. Proca), în „Buletinul societății de ştiințe din Bucureşti", an. XVI (1907), nr. 1-2, p. 9-47.

Din cărțile vechi ale ținutului Sucevei, în „Şezătoarea", voi. X (1908) nr, 3-4, p. 33-43.

Mărturie pentru „fapt" şi alte „farmece" înaintea vornicului din Câmpulung Moldovenesc în 1761, în „Creangă", an. I (1908), nr. 3, p, 67-68.

Leacuri şi descântece adăugate pe un calendar vechi în „Şezătoarea" voi nr. 9-10, p. 113-121. ' •

Dări de seamă, în „Ion Creangă", an. I (1908), nr. 4, p. 124-125; nr. 5 p 156- an II (1909) nr. l, p. 26-28; an UI (1910), nr. 5, p. 191-192; an VI (1911), nr. 4,'p. 158;' an V (1912), nr. 2, p. 82.

Ideea unirii la marele logofăt C. Conachi, în „Convorbiri literare", an. XLXXX (1909), nr. l, p. 55-59.

Cuvinte rari, în „Convorbiri literare", an. XLIV (1910), nr. 2 p. 131-132; nr. 3, p. 267-268.

De la țară (Valea Bistriței moldoveneşti. Culegere de datini relatate de țărani), în „Convorbiri literare", an. XLIV (1910), nr. 2, p. 547-663.

Tradiții şi legende. Legenda treisfetitelor din Iaşi (Text reprodus după un calendar al lui Mihail Kogălniceanu) în „Şezătoarea", voi. X (1910), nr. 6, p. 158-163.

Menirea revistelor de prin județe, în „Ion Creangă", an. C (1912), nr. 3, p. 82-83.

Documente din epoca Unirii: a) Cuza Vodă către M. Kogălniceanu, b) Cuza Vodă către Const. Moruzzi, c) V. Alecsandri către Cuza Vodă, în „Revista istorică", an. III (1917), nr. 2-6, p. 118-120.

Două scrisori ale lui Ion Creangă către lacob Negruzzi, în „Ion Creangă", an. XII (1919), nr. 11-12, p. 101-102.

Din hârtiile lui M, Kogălniceanu. Biserica de la Războieni devine mănăstire, în „Spicuitor în ogor vecin", an. I (1920), nr. 1-3, p. 62.

Orații la nuntă din valea Bistriței Moldovenești, în „Şezătoarea", an. XXX (1922), nr. l, p. 9-15.

Cuvinte poporane din Dicționarul manuscript al marelui vornic lordache Golescu, în „Şezătoarea", an. XXX (1922), nr. 3-4, p. 105-108; nr. 5, p. 144-146; nr. 6, p. 161-164.

Doine. Transcrise dintr-un manuscris al poetului Dumitru Cond. Moruz, în „Şezătoarea", an. XXX (1922), nr. 3-4, p. 108-109.

Din culegerea părintelui Bâlea, Colindul vitelor bune, Colindul oilor, Colindul păcurarului, în „Şezătoarea", an. XXX (1922), nr. 3-4, p. 111-113.

Credinți şi datini din nordul Transilvaniei, în „Şezătoarea", an XXX (1922), nr. 3-4, p. 114-118.

însemnări istorice pe cărți vechi bisericeşti, în „Convorbiri literare", an. LVIII (1923), nr. l, p. 44-52.

Poezii populare din Maramureş, în „Şezătoarea", an. XXXI (1923), nr. 3, p. 33-36; nr. 4, p. 49-51; nr. 5-6, p. 73-76; nr. 7-8, p. 105-108.

Vasile Bogrea, necrolog, în „Şezătoarea", an. XXXIV (1926), nr. 9-10, p. 89.

Descântec şi medicină populară, în „Şezătoarea", an. XXXV (1927), nr. 3-6, p. 19-22; 29-30.

Despre articolele luiEminescu din „Timpul" (1882), în „Minai Eminescu", an. VIII (1937), nr. 15, p. 1-3

Multe şi mărunte, în „Făt-Frumos", an. XII (1937), nr. 5-8, p. 161.

De-ale M Creangă în „Făt-Frumos", an. XIII (1938), nr. 2, p. 43.

Maiorescu către Alecsandri (1874), în „Făt-Frumos", an XIII (1938), nr. 5, p. BO¬BI.

Câteva cărți din biblioteca lui Creangă, în „Făt-Frumos", an. XV (1940), nr. 3, p. 86-89.

Pe marginea „Drumurilor moldoveneşti" de Leca Morariu, în „Făt-Frumos", an. XV (1940), nr. 4-6, p. 113-115.

353

Maiorescu despre Eminescu în scrisorile lui Titu Maiorescu către sora sa Emilia lumpel; Eminescu despre Maiorescu, în „Mihai Eminescu", an. XXII (1941), nr. 19, p. 1-

,,21-31.

O scrisoare a lui M. Kogălniceanu către V. Alecsandri (1881), în „Arhiva omânească", an. V (1941) nr. 5, p. 83-84.

De-ale lui Ion Codru-Drăgusanu, în „Făt-Frumos", an. XVI (1941), nr. 2, p. 17-18.

O scrisoare către Alecu Russo, în „Făt-Frumos", an. XVI (1941), nr. 3, p. 42-43.

Limba veche si înțeleaptă, în „Făt-Frumos", an. XVI (1941), nr. 3, p. 56; nr. 4, p. 83; ir. 5, p. 108-109; an. XVII (1942), nr. 2, p. 40-42; nr. 3, p. 70-71; nr. 4, p. 123.

Răsunete bucovinene în manuscrisele Academiei Române, în „Făt-Frumos", an. XVII [1942), nr. 4, p. 105.

Ion Paul despre Eminescu, în „Mihai Eminescu", an. XII (1924), nr. 20. p. 7.

Manuscrisele lui Eminescu (comunicare la radio) în „Mihai Eminescu", an. XIV(1943), nr. 21, p. 2011.

W. Kotzebue către V. Alecsandri, dedicație autograf, în „Făt-Frumos", an. XIX (1944), nr. l, p. 226-227.

Bucovina în manuscrisele Academiei Române, în „Făt-Frumos", an. XIX (1944), nr. 4-6, p. 39-40.

Despre merele turture din „Amintirile" lui Creangă, în „Făt-Frumos", an. XIX (1944), nr. 4-6, p. 65-67.

Despre satul Pipirig, în „Biserica ortodoxă română", an. LXIII (1945), nr. 11-12, p. 660-669.

Câteva ştiri despre C. Conachi (documente) în „Arhiva românească", an. X (1945-46), nr. 10, p. 444-449.

Contribuția la istoricul raclei Sf. Paraschiva din Iaşi, în „Anuarul Liceului Național din Iaşi, 1944-46" (Omagiu M. Costăchescu), Iaşi, 1946, Tipografia Alexandru Q. Terek, Str. Gh. Mărzescu 9, p. 83-93

Fabrica de fier a logofătului C. Conachi (1844) pe Negrişoara Suceava, în „Revista istorică română", voi. XVII (1947), nr. 1-2, p. 115-119.

T

REFERINȚE CRITICE

IORGA, N., Note istorice asupra editării operei politice a lui M. Eminescu, în „Analele Academiei Române". Memoriile Secțiunii Literare, Seria a III-a,tom. IV, 1928-1929, p. 341.

GOROVEI, Artur, „Şezătoarea". Povestea vieții unei reviste de folclor, în „Anuarul Arhivei de folclor", I. 1932, p. 9-39.

BEZVICONI, G. O seamă de cărturari din Fundul Moldovei, în „Păstorul Moldovei", an. V, 1942, nr. 7, sept, p. 359-361.

POP, Augustin Z. N., G. T. Kirileanu la 85 de ani, în „Revista de folclor", an. II, 1957, nr. 3, p. 97-105.

TURCU, Constantin, G. T. Kirileanu la 85 de ani, în „laşul literar", an. III, 1957, nr. 6, ian-febr., p. 137-140.

PERPESSICIUS, Editorul lui Creangă: G. T. Kirileanu, în „Tribuna", an. VIII, 1964, nr. 52, p. 10.

TURCU, Constantin, Din istoricul „Dicționarului român-german" a lui H. Tiktin, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară", tom XIX, 1968, p. 159-167.

DATCU, Iordan, Profil: G. T. Kirileanu, în Ateneu, an. VI, 1969, nr. 7, p. 16.

DIMA-DRĂGAN, Corneliu, Cărți din biblioteca lui Ion Creangă, în „Ateneu", an. VI, 1969, nr. 12, p. 16.

BARDIERU, Alexandru, Amintiri despre G. T. Kirileanu, în „Clopotul", Botoşani, an. XXVI, 1970, 15 martie, p. 2.

MACARIE, Gh, Jean Boutiere si exegeții români ai operei lui l. Creangă, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară", tom XXI, 1970.

BOSTAN, Constantin şi Ciucă Valentin, Gh. Teodorescu-Kirileanu. Contribuții documentare, Piatra-Neamț, 1970.

CRIŞAN, Constantin, G. T. Kirileanu - elogiu modestiei, în „Luceafărul", an XV 1972, nr. 16, 15 apr., p. 2.

PRANGATI, Constantin, Din corespondența D. Guşti - G. T. Kirileanu, în „Revista de Filosofic", nr. 7, 1970.

BUCUR, Marin, Istoriografia literară românească. De la origini la G, Călinescu, Bucureşti, Minerva, 1973.

STOIDE, Constantin (recenzie), Constantin BOSTAN si Valentin CIUCĂ, Gh. Teodorescu-Kirileanu. Contribuții documentare", în „Studii si cercetări de bibliografie", nr. XIII, 1974.

KALUSTIAN, L, Moş Ghiță Kirileanu, în Facsimile, Bucureşti, Editura Eminescu,

>75, p. 173-179.

POP, Augustin Z. N., Slavici şi G. T. Kirileanu, în „Cronica", an. X, 1975, nr. 33,15 august.

KIRILEANU, G. T., Corespondență, Editura Minerva, 1977.

CIOCULESCU, Serban, Corespondența lui G. T. Kirileanu, în „România literară", i. X, 1977, nr. 37, 15 septembrie, p. 7.

CIOCULESCU, Serban, G, T. Kirileanu şi Creangă, în „România literară", nr. 39, Z septembrie, p. 7.

DATCU, Iordan, Un editor al publicisticii eminesciene ignorat - G. T. Kirileanu, în ironica", an. XIII, 1978, nr. 16, 21 aprilie, p. 28-30.

LIVESCU, Cristian, Corespondența ultimului junimist - G. T, Kirileanu, în Cronica", nr. 13, 1978, nr. 16, 21 aprilie, p. 7.

GOROVEI, Ştefan, G. T. Kirileanu, Corespondență, în „Anuarul Institutului de îtorie şi Arheologie « A. D. Xenopol» din Iaşi, tom XV, 1978, p. 659-660.

HAGIU, Ion, G. T. Kirileanu, Corespondență, în „Limbă şi literatură", 1978, voi. I, . 130-134.

MICU, Dumitru, G. T. Kirileanu. Corespondență, în. „Contemporanul", nr. 22, 2 anie 1978, p. 10,

DATCU, Iordan şi STROESCU, Sabina C., Dicționarul folcloriştilor. Folclorul iterar românesc, Bucureşti, ESE, 1979, p. 253-255.

GABOREANU, Vasile şi BUGA, Gheorghe, Gheorghe Teodorescu-Kirileanu, în .Liceul pedagogic « Vasile Lupu » din Iaşi, 1855-1980", Iaşi, 1980.

BOSTAN, Constantin, Ion Creangă - mărturii ale vocației didactice, în „Limbă şi iteratură", 1981, voi. IV, p. 634-637.

CIOPRAGA, Constantin, G. T. Kirileanu. Portret de cărturar, în „România literară", m. XV, 1982, nr. 12, 18 martie, p. 8.

BOSTAN, Constantin, Amintirea lui G. T. Kirileanu, în „Ateneu", an. 19, 1982, nr. 5, martie, p. 6.

LĂCUSTĂ, loan, G. T. Kirileanu: Nicoiae lor ga, aşa cum l-am cunoscut (file de lumal, cu o prezentare de I. Lăcustă), în „Magazin istoric", an. XVI, 1982, nr. 3, martie, p. W-48, nr, 4, aprilie, p. 17-20; nr. 5, mai, p. 47-50; nr, 6, iunie, p. 25-28,

NETEA, Vasile, Din legăturile lui G. T. Kirileanu cu ardelenii şi maramureşenii, în „Steaua", an. 33, 1982, nr. 6, iunie, p, 16,

BOSTAN, Constantin, G. T. Kirileanu. Amintiri (file de jurnal inedit), în „Ateneu", an. 21, 1984, nr. 9, septembrie, p. 10.

G. T. Kirileanu sau viața ca o carte. Mărturii inedite. Ediție îngrijită şi Cuvânt înainte de Constantin Bostan, Bucureşti, Editura Eminescu, 1985.

BOSTAN, Constantin, G. T. Kirileanu - însemnele modestiei. 25 de ani de la moarte, în „Biblioteca". Buletin de biblioteconomie. Supliment.,. 1985, nr. 4, octombrie-decernbrie, p. 16.

BOSTAN, Constantin, G. T. Kirileanu. Anii studiilor, în „Almanahul Ateneu", Bacău, an. I, 1986, p, 162-165.

ZUB, Alexandru, Mai mult înlăuntru decât în afară..., în „Convorbiri liierare", an. XCIII, 1987, nr. 3, martie, p. 4-5.

BOSTAN. Constantin, Studiu introductiv la G, T, Kirileanu, Scrieri, voi I, Bucureşti, Minerva, 1989.

ORNEA, Z, Contribuții, în „România literară", an. XXIL 1989, nr. 37, 14 septembrie, p. 7.

GEORGESCU, Nicolae, Cărți la centenarul Eminescu. Un cărturar moldav (G. T. Kirileanu), în „Luceafărul", an. XXXII, 1989, nr. 30, 29 iulie, p. 2.

LĂCUSTĂ, loan, G. T. Kirileanu „Din vremea când se pregătea Marea Unire" (file din jurnal), în „Magazin istoric", an. XXIV, nr. 10 şi 11, 1990, p. 24-30.

PRANGATI, Constantin, G. T. Kirileanu - L Antonescu (în colaborare), în „Ceahlău", 19 noiembrie 1990.

PRANGATI, Constantin şi KIRILEANU, Todică, G. T. Kirileanu: Ultimele pagini de jurnal, ultimele scrisori (I), în „Ateneu", 1990, decembrie.

PRANGATI, Constantin şi KIRILEANU, Todică, G. T. Kirileanu: ultimele pagini de jurnal, ultimele scrisori (II), în „Ateneu", an. 28, nr. l, ianuarie 1991.

PRANGATI, Constantin şi KIRILEANU, Todică, G. T. Kirileanu: Ultimele pagini de jurnal, ultimele scrisori (HI), în „Ateneu", an. 28, nr. 2, febr. 1991.

PRANGATI, Constantin şi KIRILEANU, Todică, Pagini de corespondență: Ion Lupu - G. T. Kirileanu, în „Ateneu", nr. 28, nr. 5, mai 1991.

LĂCUSTĂ, loan, Din vremea când se pregătea Marea Unire: G. T. Kirileanu, în „Magazin istoric" (Seria nouă), an. XXV, nr. l, nr. 2 şi nr. 3/1991.

PRANGATI, Constantin, Socrat Lalu despre G. T. Kirileanu, în „Asachi", an. II, nr. 31, 30 noiembrie 1992.

PRANGATI, Constantin, D in istoria unei mari prietenii: G. T, Kirileanu - S. Mehedinți, în „Literatorul", an. II, nr. 44, 16 octombrie 1992.

LĂCUSTĂ, loan, Bibliotecar la Palatul regal: G. T. Kirileanu, în „Magazin istoric", an. XXVI, nr. 6, 7, 8, 9, 10, 11/1992.

DUMITRESCU, Gabriela, Bibliotecar la Palatul regal: G. T. Kirileanu, în „Magazin istoric", an. XXVI, nr. 11 (308), noiembrie 1992.

PRANGATI, Constatin, G. T. Kirileanu la Academia Română, în „Academica", an. III, (25), noiembrie 1992.

PRANGATI, Constantin, C. Rădulescu-Codin în corespondență cu frații Kirileanu, în „Ramuri", nr. 3, martie 1993.

PRANGATI, Constantin, „înmormântat între hârțoage, în „Magazin istoric" (seria nouă), ianuarie 1993.

PRANGATI, Constantin si KIRILEANU, Decebal, lacob Negruzzi în corespondență cu G. T. Kirileanu, în „Literatorul", an. III, nr. 28, 16 iulie 1993.

PRANGATI, Constantin, C. D. Fortunescu către G. T. Kirileanu, în „Ramuri" nr. 6-7, iunie-iulie 1993.

PRANGATI, Constantin, G. T. Kirileanu şi Muzeul Limbii Române, în „Tribuna", nr. 25, 24-30 iunie 1993.

PRANGATI, Constantin şi KIRILEANU, Todică, Pentru o nouă biografie a lui George Topîrceanu, în „Literatorul", an. III, nr. 34, 27 august-3 septembrie 1993.

BERINDEI, Dan şi PRANGATI, Constantin, loan Hudiță - Pagini de jurnal. Corespondență, în „Magazin istoric" (seria nouă), an. XXVII, nr. 7, iulie 1993.

PRANGATI, Constantin şi KIRILEANU, Decebal, 1946. Dialog epistolar: G. T. Kirileanu - principesa Ileana, în „Magazin istoric" (seria nouă), septembrie 1994.

PRANGATI, Constantin şi KIRILEANU, Decebal, G. T. Kirileanu - Cultul eroilor - garanția existenței şi prosperității româneşti, în „Magazin istoric" (seria nouă), an. XXX, nr. 6, iunie 1996.

OPRIS, loan, O mare prietenie: G. T. Kirileanu - Al. Lapedatu, în „Acțiunea", Piatra Neamț, an. VIII, 1997, nr. 450, 4 martie.

LIVESCU, Cristian, G. T. Kirileanu - IBS, în „Monitorul de Neamț", an. III, 1997, r 54, 8 martie.

G. T. KIRILEANU, Scrieri, II, Editura Minerva, Bucureşti, 1997.

LIVESCU, Cristian, G. T. Kirileanu şi Mircea Eliade, în „Monitorul de Neamț", an. [, 1997, nr. 55, 10 martie.

CICOARE, Traian, G. T. Kirileanu - 125 de ani de la naştere, în „Acțiunea Press", n. VIII, 1997, nr. 451, 13 martie.

FRANCAȚI, Constantin, G. T. Kirileanu -125, în „Telegraful", 7 martie 1997.

PRANGATI, Constantin, Personalități din județul Neamț: G. T. Kirileanu - •ărturar, cuget limpede şi generos (1872-1960), în „Telegraful", 31 martie 1998.

PRANGATI, Constantin, Restituiri: Din corespondența G. T. Kirileanu - C. V. Jheorghiu, în „Asachi", nr. 125, Anul VIII, iulie 1999.

PRANGATI, Constantin,, Adrian Brudariu în corespondență cu G. T. Kirileanu, în .Asachi", nr. 127, anul VIII, septembrie 1999.

PRANGATI, Constantin, Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț, Editura jrigarux, 1999.

PRANGATI, Constantin, Inedit: G. T. Kirileanu - Jurnal, 1951-1960, în „Ateneu", inii 1997, 1998, 1999.

PRANGATI, Constantin, G. T. Kirileanu şi ediția Creangă din 1957, în „Convorbiri literare", an. CXXIII, Seria nouă, decembrie 1999, nr. 12 (48)

PRANGATI, Constantin, Constantin Crişan văzut de G. T. Kirileanu, în „Asachi", nr. 131, an. l IX, ianuarie 2000.

PRANGATI, Constantin, Inedit, G, T. Kirileanu - Jurnal, 1959, în „Ateneu", nr. 1/2000.

PRANGATI, Constantin, Inedit. G. T. Kirileanu - Jurnal, 1960, în „Ateneu", nr. 2/2000.

G. T. KIRILEANU, Note, amintiri, însemnări, scrisori inedite, aflate în manuscris, din arhivele de familie: G. D. Lalu, Socrat Lalu (Arlington, SUA), dr. Todică S. Kirleanu, dr. Decebal D. Kirileanu, Gr. Şt. Kirileanu, prof. Gh. Mihăilescu, prof. Victor Țăranu etc.

•'M

INDICE DE NUME

Adam, Sergiu, XL

Albu, doamna 70

Albu, prefect de Suceava 48

Aldea, general 220

Alecsandri, Vasile 306, 309, 320, 353,

354 '^

ifl

Alexandru, țarul Rusiei 17 Alexandru, regele Iugoslaviei 23, 125 Alexandru cel Bun 108 Alexandru, fiul prințesei Ileana 219 Alexandrescu, Dimitrie XIV; 312 Alexandru, sergent 121 Alexeevici, Savin 307 Alexiu, V. 341 Almaş, Dumitru 232 Anania, Dumitru 220, 299 Andrei, Petre 194, 200, 201 Andreiescu, însoțitor 17 Angelescu, Constantin, doctor, ministru

35,72 Angelescu, colonel XXIV; 30, 35, 38, 39,

46, 47, 56, 57, 98 Anghel, D. XIX Antipa, Grigore 46, 47, 52, 58, 86, 90, 93,

114, 118,335,341 Anton, Vasile 304 Antonescu, Emil 58

Antonescu, Ion 132, 200, 210, 228, 356 Antonescu, Mihai 220 Antonescu, Victor 37, 114 Antoniadi, N. 137, 141 Apopii, Gh., dascăl 67 Arbore, Zamfir 282 Argeşanu, Ilarion, 157, 186

Argetoianu, C. 78, 108, 117, 222

Arghezi, Tudor 147, 272, 284

Arghir, funcționar la Arhivele Statului din
Iaşi 9 Arion, C.C., ministru X, XX, XXII,
XXIII; 19, 341 Arion, Dinu 60 Arion, Ecaterina 138 Arion, Virgil 31, 54, 59, 341 Atanasiu, Ion 232 Auger, Yves X; 229, 342 Averescu, Al. X; 70, 77, 84, 91, 93, 95,
97, 98, 100, 102, 105, 115, 118, 126,
130, 342
Axinia, preoteasa VII; 120, 218 Axinia, Th. 321 Axiniei, N. 321
B
Babeş, I.G. 69
Babinger, Fr. 192 fl
Bacaloglu, prof. univ., Cluj 112
Baghiu, lacob 232
Bălan, T. 231
Bălan, preot 85
Balaur, D. VI; 331, 342
Baliff, general XXVII; 73, 91, 166-168,
280, 336 Balif, doctor 101 Balif, colonel 69 Balif, maior 38, 39, 43, 58 Baloş, 229 Balş, Alecu 121,243 Balş, C. 351

;, G. 92, 93. ;. Zoe 121- 141 Lac, Honore. 241
.u. C., ministru 128, 129, 131,348 ac 309
anga. colonel 33. 37, 40, 43, 44, 48, 49.54
can. N. XIII; 254
dieru, Al. Preot folclorist 257. 322, 330.331,333.336,342.355 •iţGh. 85
:na, C, student 304. 306. 311 roiu, Toader, 268 rt, lean 267 sarabii. familie 138 ssarabescu. I,A. 245 sseî. Louis XVI, XVII. XX. XXIV: l, 2, 11, 13. 20. 25-27. 31-35. 38, 40, 41, 43. 46, 50. 53-57, 59. 72, 81, 83, 91, 93. 95. 96. 107. 112. 153. 165, 253. 264. 268. 343. ista. Zoe 282 istaki. Th. 54 icescu, Mihai VI. XXXVI; 250, 253,
255,285.315,327,332 adina. Ovidiu, sociolog XX ăeşu, Aurel, pictor 134, 135. 141. 144,

156. 157,240,307,310,323 ălan. T. 231

ălăşel. Teodor, preot, folclorist 143, 343 ălcescu. N. istoric 256. 257. 269. 271.

272, 303 ălcescu. Ana 236

•ăncilă, Octav XXIII; 5, 19. 21. 22. 135, 144, 174. 233. 236. 240, 256. 260, 32.5, 327

'ăncilă, Octav. fiica 327 Sănescu N. 51, 95. 149. 204. 233. 359 Săliatu. Adam 295 târlea. L, folcîonM XI, XXÎI; 162. 172,

312.313,323,343 îârsan. Andrei 283 iedercu. C., deputat 172 îeethoven, Ludvvig von 312 Beldie. Constantin VIII ^endit. tipograf 136. 351

Beneş, ministru ceh 201 Bengescu, domnişoară de onoare 50 Bercea, I. 314, 315 Bercovici, bancher 113 Berindei, Dan, istoric XL; 265, 278, 357 BerindeL Ioana 264. 270 Berry-Burton Y., ministru 215 Berthelot, Henri, general francez 130,

131,255,342

Bevin, A., ministru britanic 222 Beza, Marcu 179 Bezdechi, Ştefan XXXIII; 48 Bezviconi. Gh. 185, 205. 226, 231. 238,

254, 270, 280, 315. 343. 354 Bianu, Ion XXII, XXVIII, XXIX: 10: 16,

19. 21. 24. 36. 102, 137. 144. 158,

169.231,278,313

Bibescu. Martha X; 62, 93, 132. 145, 313 Bicaz. Mihai. ziarist 215 Bică I. 294 Bivlault 221 Bilcescu, senator 113 Bismarck. Otto von 64 Bistriceanu, Nichita, ziarist 232 Blaga, Lucian 25. 44, 304 Blancfort, AL, magistrat 346 Blank. Aristide. bancher 108. 109. 110 Blatt. doctor la Palat 245 Blome. Marta, contesă 148 Bobulescu, C. 206. 247, 248. 250, 343 Bobulescu. Gh. VII Boccherini. Luigi 187 Bogdan. AL, doctor 42. 205 Bogdan. I. 32, 39, 344 Bogdan, Damian P. VII Bogdan, Şt. 27 Bogdan, doamna 255 Bogdan-Duică, G, 18. 20. 31, 34. 37, 54.

91. 103, 120, 133, 138, 140 Bogdan-Piteşti VI! Bogrea, Vasiîe VI, XI, XXV. XXVI.

XXVIII, XXIX, XXXVII; 76. 82. 84.

87. 89. 90. 91. 95-97. 101, 116. 133.

134, 136-138. 144-148. 149. 150. 201.

216. 227, 231. 242, 252. 253. 259.

261, 265, 270, 272. 280, 314, 348. 353 Boldur, Al. 344

Bolomei, C. 156, 157
Bolomei, Roger 25, 80, 157
Bolomei, frații XX; 56
Bondescu, 193
Borcea, L 89, 93, 315, 331, 344
Borcea, Lucia, doctor 311, 321, 325
Borş-Bucuța, Lucia 185, 224, 227
Borza, Al. 322, 323, 325
Bossie, şef de cabinet la I.I.C. Brătianu
143
Bostan, C. VIII; 183, 311, 355, 356 Botez, C.I. 311 Botez, Demostenie XXVIII; 10, 183, 233,
272
Botez, Eugen 267 Botez, profesori XIV Botezatu, Gr. 308 Botiş, O. 226 Botnăraş, Emil 314 Bourdelle, sculptor francez 160 Boutiere, Jean VI, X, XXX, XXXV; 152,
153, 154, 158, 209, 253, 265, 355 Boxshalde, lord englez 96 Boyle, colonel canadian 96, 109, 110 Braharu, Dumitru 331 Bratu, Bianca 326. 328 Brădulescu, Savel 177 Brăiloiu, C. 179 Brănişteanu, B. 221 Brătescu-Voineşti, Al. I. XI; 151, 178,
224, 319, 330
Brătescu-Voineşti AL, fiul 344 Brătianu, Adina 289 Brătianu, Dinu 177 Brătianu, Elisa 75, 127, 128, 137, 177,
297
Brătianu, Gh. 255 Brătianu, I.C. 74, 127,128, 133-135,157,
183, 198 Brătianu, I.I.C. X, XX, XXIV, XXV,
XXVI, XXVII, XXVIII, XXXVIII;
28, 32, 34, 35, 54-57, 63, 64, 68, 69,
70, 84, 85, 93, 96, 98, 101, 103, 105,
107, 109, 110-111, 119, 127, 138,
144, 152, 166, 183, 226, 227, 256,
272, 344, 349

Brătianu, Vintilă 68, 91, 132
Brătulescu, Victor 247, 248
Brâncoveanu, Constantin Vodă 247, 351
Brâncoveanu-Banu, Gr. 186
Brâncoveanu, Safta 186 >
Brâncus, Elisabeta VI
Brânzeu, B., prefect de Neamț 70, 174,)
Breazu, I. 207 -)
Brians 114
Brociner, colonel 32-35, 41-45, 50, 108
Brucan, Silviu 233
Brudariu, Adrian, avocat XXXII, XXXIV,
XXXIX; 28, 29, 200, 259, 260, 269,
271, 304 308, 309, 312, 315 317,
320-330, 332, 335, 344, 357 Brudariu, C. V, 312, 345, 351 Brudariu, Emil, ing. 317 Brudariu, familia 311 Brudariu, Margareta 317 Brusilov, generalul 122 Bubanovici. Cristea 247, 248 Bucă, Elena 271 Bucur, Marin 355 Bucuța, Em. 206, 209. 211, 216, 217, 221,
222, 223, 224, 226, 227 Budeanu, Radu 322 Buga, Gh. 355
Buicliu, Cristea, doctor 7)
BulatTh. 191)
Bulat, Toma 13 -
Bumbăcescu, N. prof. unv. 331 Bunaciu, Avram 293 Burghelea, doctor 227 Burikov, B. XXXIII Burlă, Vasile, prof. 352 Busche, ministru, 43, 46 Buşilă, C., prof.univ., ministru XIV,
XXIII; 24, 137, 147, 149, 183, 184,
226 Butculescu, N. 29, 34, 49, 50, 54, 78, 80,
81,83,98, 121,345 Buțurcanu, Vasile, doctor 195 Buțureanu, VI. 66, 291 Buzilă, Aurel, prof. 304, 305, 307 Buzilă, Pavel 73 Buznea XIII

•ck 176
•rnes, ministru 221
icoveanu, Şt. XI; 345

uimachi, A. 113
ilmuschi, N. 145. 146
imariano, Ariadna 156
anariano, Nestor 280
amilar, Eusebiu 262, 263, 281
ancei, Petru 133, 134
andrea, I.A. 240 "
antacuzino.Didina 111 antacuzino, I. (Jean). doctor, prof. univ., ministru XXIII; 17, 32. 132, 133, 171, 345
Antacuzino, G. 315 'antacuzino lordachi 60 lantacuzino. Marcela 138 :antacuzio, Matei 26, 35, 76, 80, 157,
175,319
"antacuzino Mişu 70 ^antacuzino, Nion 138 :antacuzino-Paşcani, Al. 20,21, 138, 176 Zantacuzino, Şerban Domnul 271 ^antacuzino. Vasile 254 ^antemir. Dumitru Vodă 17, 247 :apidan,Th. XXIV; 226 :aracaş, R. 36. 66, 81,239, 279. 280, 303, 304, 307, 309, 311, 321-323, 327, 329, 336, 338 ^aracostea, Dumitru XXIX, XXX; 140,
197, 200, 206 Caradja, Aristide XV, XXXVI; 54, 236,
241,251,261,275 Caradja, C. XV; 255, 261 Garadja, Lucia XV; 13, 54, 255, 261 Caradja familia 237 Caragiale, I.L. XX; 117, 186, 319 Caraman, Petru VII, X, XXX, XXXIV, XXXVII, XXXVIII, XXXIX; 233, 251, 252. 256, 258, 259, 264, 269, 270. 274, 276. 278, 281, 307, 308. 315, 316, 320, 322, 325, 332, 335

Cardaş, Gh. 119
Cardaş, R. 304
Carlyle, Thomas, 341
Carol, I, rege X, XVI, XVII, XVIII, XXI,
XXII, XXVI, XXVII; 7, 13, 38, 46,
50, 56, 120, 134, 145, 151, 176, 190,
255, 261, 264, 265, 266, 278, 342 Carol, principe 20, 28, 46, 64, 97, 105,
122, 125, 126, 130, 135, 150, 157,
162, 166-168 Carol II, rege XXVII, XXIX, XXX; 174,
177, 193, 194, 196, 197, 200, 201,
209, 237. 255, 256. 260, 266. 268,

277, 280, 329, 355 Carp, Minai 185 Carp, P.P. 39, 47, 50, 53. 55. 59, 62, 210.

223, 226, 349 Cartojan, N. 140, 146 Carussy, G.D. 194 Catargiu, H. 69 Catrina, nepoata lui Al. Vasiliu-Tătăruşi

310

Catrinariu, D., doctor 6 Cazaban Al. 164 Cazacu, Aurel 119

Cazimir, Otilia 182 •

Cădere, D.M., prof. univ. 325 Cădere, Gh., înv. 325 Călinescu, G. 182, 190, 191, 271, 281,

183

Câmpina, Barbu 330

Gândea, Virgil VII-\

Cârdei, doctor, 328 ;.;

Cerbaev, general rus 69

Cernegura, ziarist 310 '

Cervantes 209

Cezarescu, maior 69 '

Chendi, Ilarie I. V; 3, 140, 164, 325 Cheresteşiu, V. XXXIII; 12, 46,250,251,

336 Chevallier, Adolf, fotograf artistic

XXXV; 17, 104, 209, 225, 226, 228,

268, 284, 307 Chimişan, ziarist 198 Chirileanu, Grigore XI Chirileanu, Ioana XII

Chirileanu, Ion XI" "

Chişinevschi, losif 249

Chițimia, I.C. VI; 270, 283, 304

Cicerin, ministru sovietic 112

Cicoare, Tr., prof. 257, 328

Ciobanu, G., sergent 32

Ciobanu, Şt., acad. 156

Ciobanu, muncitor 233

Ciocârlan, I. 208

Cioculescu Şerban X, XX, XXX, XXXIV,

XXXV, XXXVII, XXXVIII; 266,

270, 272, 276, 277, 278, 281, 284,
316,324,330,337,355 Cioflec, Romulus 228, 239 Cioflec, Virgil XXVIII; 101, 104, 108,
109, 174, 180, 345
Cioflec, soții 179
Ciopraga, C., acad. XL; 356
Cioran-Camariano, Ariadna 186
Ciotori, D.N., ministru, 21, 22
Cipariu, Timotei 253
Cirillo, Mihaela, elevă 319
Ciucă, Mihai 204
Ciucă, Valentin VIII; 355
Ciuchi, Eugen XIX; 17
Ciucu, doamna 69
Ciuntu, Ed., ministru 177
Clain240 -u
Claudian, Al. 270
ClimescK, av. 360|C!
Clemenceau, George 323 Clopoțel 138 Coadă, doctor 329 Coandă, C., general 131 Cocea, N.D. 74 Codreanu, Zelea 132 Codrescu, Eleonora 305 Codrescu, Th. 13 Codru-Drăguşanu, LV; 278, 354 Cojocaru, preot 225 Colbertson, W., ministru SUA 46, 47,
146, 147
Comoniță, AL, doctor 193 Comnen, ministru 177, 191 Conachi, C. V, XIV; 243, 263, 350,
351-354

Condeiescu, N.N., general 92, 163
Conea, I. VII; 226, 269, 290, 304, 309
Constantin, regele Greciei 172
Constantinescu, Alecu 77, 103, 111
Constantinescu, consilier 128
Constantinescu,Daniel 222, 235
Constantinescu-Iaşi, acad. 241, 251

Conta, N. 191
Conta, Vasile XV, XIX; 175
Copilu-Chentra, I. 208
Coresi XXX
Corneleac, doctor 193
Coroamă, general 200
Corteanu, A., ziarist 60
Costache, Veneamin I. V, 226, 344
Costăchescu, Aurora, 308, 324
Costăchescu, Mihai, istoric VI: 69, 140, 170, 178,185,188, 194, 196,200-203, 206, 209, 210, 218 224, 225, 228, 231, 235, 239, 244, 250, 308, 324, 325
Costăchescu, N., ministru XXV; 163, 354
Costescu, Elena 305
Costescu, general 38, 46, 107
Costescu, I. 82
Costescu, cdt.-ul Siguranței Generale III
Costin, Miron cronicar 218
Costinescu, Emil, ministru 187
Costinescu, Ion, fiul, ministru 183, 187, 285
Costinescu, Măria, 187, 219, 285, 289
Coşbuc, George 158, 347
Cotlariuc, L 131
Cotoros, Gh. 321
Crăciun, I. 321
Crăiniceanu, general 63
Creangă, Constantin 1256
Creangă, Ileana, 217
Creangă, Ion V, VI, IX, X, XIX, XX, XXVI, XXIX, XXX.XXXIV.XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII; l, 13, 27,29, 116, 131, 133, 140, 141, 153, 154, 161, 167, 178, 185-188, 190, 191, 193-196, 206, 238, 243, 345, 256, 257, 264-269, 274, 276, 278, 280, 282, 283, 285, 310, 313, 320, 325, 327, 329, 331, 332, 336, 342, 350-353

ngă Vasile, vărul lui I. Creangă, 211,
112
ingă. Zahei
ulescu, Al. 222
:ulescu, Ilie 192
;ulescu. Narcis 222
ian, prof. 296
itescu, V. 202
;tescu. Lora, 305, 306 •/>
itescu, Gh. 78 r •
stea, Miron, patriarh 128, 200 şan, Constantin, scriitor 355. 357 ipenschi 60 dalbu 257
lea. Apostol 117. 156,208 lianu. N. XIII
za, A.C. XXIX: 103. 109. 132, 186. 256
iza. Al. I. XXI, 14, 23. 46, 58, 94. 255, 265. 304. 337, 353
iza. Elena. Doamna 74. 134. 305. 336 cernin, O., ministru 31, 43, 46. 47, 111 '
aicoviciu. C. 258 -*
'ame, Fr. 13
'an, Sever, deputat 86
fante, Alghieri, 240
)ascălu-Dănilă, C. 323
îatcu, Iordan VIII. XL; 343, 355
)avid. Mihai 345
)avidescu, Gh.. ministru 199
)a Vinci, Leonardo 240
)ăianu. Elie 346
3ăianu, Popa 137
3ăscălescu 309
^ccebal, rege 185, 240
Delavrancea, B, Ş u 219
Delavrancea. Cella 49. 109
Delacroix 160

Denize, secretarul reginei Elisabeta 49,
69. 83, 84, 85. 95. 126 Densusianu, Ov. 145, 196, 234, Derog. Jaque 311

Derussi, Gh. 117
De Saint, Aulaire 164
Diaconescu, Ionel, prefect de Neamț 91,
138,304,310,313,315 Diaconii, Ion 196 Diea, Ion, căpitan 156 Dima-Drăgan Corneliu 359 Dimiseanu. Georgeta XL Dimiseanu, Gabriel XL Dimitriu, C., sătean 72 Dissescu, C., ministru 40 Dissescu, doamna 124 Djuvara, Mircea 94, 197 Dobrescu, N., deputat 27 Dobrinin, N.K. XXXIII Dobrogeanu-Gherea, C. 214 Docan, Panait 19 Dodu-Bălan, 1.291 Donar 239
Donea. Camelia, bibliotecară 327 Dosoftei351 Dragnea, Rada 181 Dragomir, Mihu 329
Dragomirescu, Mihail 309 '
Drăghiceanu, Virgil 28, 62 Drăgoi. Sabin 251 Drosu. colonel 98. 176 Duca. I.G. 26, 35, 62, 68, 105. 131-133,
171
Duca, Mihai 230. 298 Duce (Mussolini) 199 Dules, F.J. 314. 316. 320 Dumitrescu-Bistrița, Gh.N. 131. 169. 283 Dumitrescu, Eugen, guvernatorul B.N.R.
177, 232
Dumitrescu-Buşulenga, Zoe XXXVII Dumitrescu, Gabriela 356 Dugern, baron, prof. univ. la Cernăuți 39,
41
Durând, Will 249 '
E
Elena, principesa Greciei 103 Eliade, Mircea 357

364

Eliade, Pompiliu 27
Elian, Al. 299, 311
Elias, Jacques, bancher 105
Elisabeta, principesa 122, 123

Elisabeta, fiica principesei Ileana 49, 89, 96, 101,219
Elisabeta, regina XVI; 10, 39, 40, 41, 44, 50, 54, 127, 128, 350
Emandi, Didi 304
Emilia, sora lui T. Maiorescu 198
Eminescu, Mihai V, VI, IX, XV, XVI, XIX, XX, XXX.XXXVIII; 21, 141, 175, 182, 186, 196, 235, 236, 240, 243,245, 247,256, 257, 261, 275, 278, 280, 283, 304, 305, 315. 317, 321, 336, 338, 345, 350-356
Enescu. G. XXVII, XXVIII; 36
Enăchescu, doctor 205
Enăchiță, Gh. 185
Erasmus 326
Erbiceanu, C. 226
Erbiceanu, Lucia 197
Ermilie, Ion XII
Eustatziu, G., doctor 206
Evolceanu, D. 60
Fabricius, W. 198, 199
Fântânaru, Petru XIII
Felea, Victor VIII
Ferdinand, principe şi rege X, XXIV,
XXV, XXVII; 7, 36, 37, 41, 50, 75,
80, 134, 135, 151, 156, 160, 183,244,
255, 280, 320, 334, 335, 347 7.
Ferdinand, Frantz 34
Ferechide, Nina 123
Filip, tipograf la Minerva 105
Filipescu, Mihai 308, 309, 320
Filipescu, N. XV, XVIII; 20, 31, 45, 58, 60, 61, 80, 138
Filipescu, Gr. 138
Filitti, I.C. 39, 131, 145, 187, 189
Finsterer, doctor, 146, 272
Flamarion.Camille 187, 319, 320

Fleva, Nicolae 32

Flonda, Mihai 334
Flondor 290
Florea, Olga319
Florescu, Al. 346
Fochi, Adrian VII; 252
Focillon, Henri X; 135, 235, 253
Forăscu, Alecu, 154
Fortunescu, C.D. XXXVII; 160, 170, 172, 178, 357.
Franken, A. 137
Frederic cel Mare 23
Frimu, I.C. 78
Frunte. B. ziarist 208
Frunză, Victor X, XXIX
Fuller, Zoe 121
Fuhrer 199
Furtună, Dumitru, folclorist XI, XIX, XXI, XXIX; 16,61, 64, 67, 131, 150, 153, 156, 167. 191, 206, 258
Gaboreanu, Vasile, inv. 189
Gafencu 54
Gafița, V. 325
Galaction, Gala VIII; 189, 314
Galles, prinț 102, 122
Gane, C. 3
Gane, N. 176-178, 346
Ganea, Gr. I
Gaster, Moses 119
Găluşcă-Crişmaru, Tatiana, prof. VI, XI;
198,217^316
Găvănescu, general 65
Gâdei, Octavian 189
Gârbea, general 221
Gârleanu, Emil XIX; 27, 305, 319, 336
Gennep, A. van 346
Georgescu, N. 356

Georgescu, căpitan 69
Georgescu, Teohari 239, 268 ^
Georgette, fiica lui G.D. Lalu, 153 D
Gesticone, familie 117 ;•)
Ghelberg, Ghiță 233 Ghenea, maior 233

l

leorgheasa, Petru II; 3, 21, 61, 68, 80,
141, 147, 190,224,240,350 leorgheasa, Raveica, înv. 141 leorghiu, C.N.,preot Broşteni 337 leorghiu, elector 289 ieorghiu-Dej, Gh. 239, 279 aeorghiu. Gh., vornic 287, 334 heorghiu, Vasile. prof. univ., acad. X; l,
17, 141, 222. 241, 266, 267
heorghiță, D. înv, 141, 150
heorghiță, Elisabeta, înv. 141
heorghiță, V.A., prof. 80, 150
herciu, domnişoara 320;
herman, Tr. 290 hibu, Onisifor VIII, XXV: 91,181, 336,
337
hica, Al. 131 ihica. Eduard. şeful Siguranței Generale
91
Ihițescu. Vasile 321 Ihyca-Deleni. Gr. 172 Hani, 58 îiers. consul 39 îigurtu (Ion) 199 jiotto 165 îiuglea, G. 19, 102, 224. 236. 240, 244.
274,315.316
îiurescu, C.C. XXVI, XXXI; 56. 192, 196, 201, 203, 204, 209, 210, 212, 216, 218. 222, 224, 225, 230 251, 267, 274, 281, 325, 327, 328 331, 354 joânga, prof.uruv., Cluj 140, 148 3odet, Măcel XVII, XIV; l, 7, 10, 146,
352 3ogaOctavian31, 34, 101, 118, 130,146,
147. 188, 208 joga, Veturia 304 joldiş 86
3olescu, Dinicu 244, 245 jolescu, lordache V; 352 3oodwin 32
Soltz, van der. diplomat german 46 Gopescu 24 Gora 335 Gorcux, Septimia. istoric 91

t Jporovei, Artur XXI, XXIII, XXIX, XXX,
fr XXXVI; 9,16, 19, 118 119, 131, 136,
" 138. 143, 145, 153, 157. 158, 160,
170, 171, 174, 176, 189, 201, 210,
225, 228, 239, 257, 276, 286, 324,
343, 354
Gorovei, Şt. 355
Gorski 122
Gotcu. Paul, general dr. 239, 247, 309, 314
Grakovski. colonel XXIV; 30, 41, 44, 48, 49,50
Grand-Vera, colonel 156
Graur, Al. XXXIV; 241, 245, 246, 309
Gădişteanu, P. 346
Greco, El. 135
Grigoraş, familia 210
Grigore, librarul 335 i
Grigorescu, Anişoara 297
Grigorescu, C. 140
Grigorescu N. 104. 345
Grigoriu, Zahei, magistral, nepotul lui Creangă 80, 90 304
Grințescu. Alexadrina, nepoata lui G.T. Kirileanu 238, 247, 308. 313, 323, 328
Grințescu, C. 272, 333, 335
Grințescu, L, prof. univ. Cluj XII. XXV
Groza, Petru XXXII, XXXV; 220. 221,
238,260,273.309.310
, Grozan, Dorian 208, 322, 347
' Gruia 275, 279 ;
: Gulian, C.I. 236, 299 -. Guranda, Nicu, deputat de Neamț 183. 184
Gurănescu, ministru 177
Guşti, Dimitrie XI, XIV, XX, XXI, XXXI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX; 4-6, 11, 14,15, 32,38,120,122,123,150,156, 167, 175, 185, 193, 196, 207. 210, 220, 253, 262, 268, 271, 303, 355.

Guşti, Paul regizor 129
H
Hagiu, I. 355 Hamlet, I. 179

Handoca, Mircea VIII, XXXIX rsf hlX
Haneş, P.V. 31, 58, 118, 245, 275 XX
Hans, soțul contesei de Blome 148 ~
Haret, Spiru XIII, XXI; 10,11,14,278,3tW.
Harrasso Witz, Otto 136
Hariton, doamna 247
Hasdeu, B.P. 9,232,236,251,252,257,286
Hațeganu, Emil 89, 146
Hălăucescu, Iulie 279, 305, 320, 321
Hălăucescu, soții 315
Herescu, It.col. 152
Herfurth, funcționar la Palat 57
Herseni, Tr. 310-312, 314
Herter, Cristian 316
Herz, A. 159
Hiersemann, Karl W. 159
Hinberg, Paul, ziarist 42
Hiott, ministru XXV, XXVI; 60, 143,
146, 175
Hitler, Adolf 175, 192, 193, 210, 238 Hodos, Nerva, istoric 66 Hogaş, Calistrat, XIII Hogea, D. 310
Hohenzollern, dinastie VI ^
Holban, Pavel 233
Holbăneasa, Paraschiva 233
Holtea, Simion. înv. 151
Homer 240
Horcea, D. 240
Horodincă, Georgeta 265
Horthy 175 A
Hortolomei N., doctor 164 '•*

Hossu, episcop 33, 34 Hrusciov, Nichita 281, 311, 313, 318,
329,331,332 Hudiță, Ion 122, 247, 264, 267, 270, 277,
278, 281, 284, 324, 333, 335, 337,
338, 357
Hudiță, Emilia 337 Humă, domnişoara 309 Humpel, Emilia XV; 298
I
lacov, episcop de Huşi 156 lancu. Avram 256

Ibrăileanu, Garabet XXXVI; 194, 117 183,261,262,305,319
Ichim, Tr., arhivar 162
Ierunca 275
Ileana, nepoata lui Creangă 90, 123, 219, 255, 285, 357
Ileana, principesă, fiica reginei Măria X; 49,81, 106, 125,219,255 „,_, ,,,,
Iliescu, Ghiță 194')]•.-A.
Inculeț, I. 301 > ^ £ 3[wifl _;,.,„,
Ingres 160 vrr S
loanid, Ion VIII .y ., >,..,
lonescu De La Brad, I. 120, 254
lonescu, Filip 31, 32, 44, 95, 96, 142, 144
lonescu, I. 244, 245, 268
lonescu, Mihai 285
lonescu-Mihăeşti, prof. 204
lonescu, Serafim, înv. XXIV; 25, 26
lonescu Take 34, 38, 51, 104, 107, 115, 118, 121, 126
lonescu, Titu 9
lonescu, Victor, deputat 21
lonesti, St. 142
loniță, preot din Holda VII"""
Iordan, Barbu 208 "• <;
Iordan, lorgu V, X, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX; 238,241', 246, 247,251,266, 267, 269, 274, 277, 278, 284, 303, 309, 311-313, 324, 329, 331, 346, 349
lorga, Nicolae V, VI, X, XVI, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXVI, XXVIII, XXIX, XXXV, XXXVII, XXXIX; 3, 10, 14, 16, 17, 20-24, 27, 28, 31, 36, 40,

42, 43, 49, 51-57, 62-64, 66-68, 79, 81, 82, 85, 86, 90-95, 99, 101-105, 113, 120, 121, 130, 131,136,161,174, 176,197, 198, 201, 203, 216, 219, 234, 257, 261, 272, 279, 280, 284, 305-309, 313, 317, 321, 329, 336-338, 349, 354

lorga, doamna 17, 103, 241-243, 253

lorga, G. 309, 325, 326

lorga, Mircea 43 i

losaft 171

losif II, împăratul Austriei 351

St.O. XIX-,228,305,352 D., ziarist 259 r. Rea, scriitoare 193 eseu, inspector cultural 290 ante Vodă, Al. 243 eseu. familia 243

r. Mircea 208

Hi, GavrilX,XL;6,24

ați, I.C. 232

ați, Panait 319

ian Grigore 177

novici, Teodor XI

iaie, familie italiană 106

île (baron) 39

mic, Jan Urban 118, 119

ffre, mareşal al Franței 101

vara. Alfred 90

ivara. George 187. 197, 208, 210. 223, 225. 245, 253, 257, 270, 284, 305, 307, 311, 315, 320, 322, 329, 332, 347

ivara, soră 107 ,

ialinderu. I. 56

valustian, L. 355

vamner, farmacist 298

Catz, Ionel 233

^aufman, general 166

iCaufman, O. Cozla 137

Keller. familia 50

Kirculescu, Ernest, prefect de Neamț 146
Kiriac. D., muzician 296
Krileanu, Cătălin 317
Kirileanu, Costache 71
Kirileanu. Decebal IX. XXXVI; 200,205.
325. 332
Kirileanu, Elly XXXII; 259 Kirileanu. Gr., vânătorul 201. 205, 228. 260

Kirileanu, Gr., nepotul (librarul) IX,
XXXVI; 81. 225. 260. 271, 272, 245.
311,312,321,323,324 Kirileanu, G.T.; V-XXXIX; 2, 3, 4, 5, 7,
96, 153, 174, 189, 192, 195, 206. 209,
2HX 217, 218, 219, 227, 230. 233.
236, 262, 268, 271, 276, 277, 282,
285, 308, 329, 332, 334, 341, 342,
343, 344-352, 354, 357 Kirileanu, Lenuca 259, 336 Kirileanu, N., ofițer 224. 228 Kirileanu, Olga, cumnată 185, 212. 264,
309. 325
Kirileanu, Petrea, frate 71 Kirileanu. Radu 314, 316 Kirileanu, Rodica, prof. nepoată 314 Kirileanu. Simion. frate înv. XXIII; 2.
10,16, 61. 63. 68, 71. 136. 137, 150,
155, 169, 239, 240, 257, 260, 264,
278, 283, 286. 306, 307, 310. 311.
314.323.328,329,332,350 Kirileanu. Şt., frate 65, 71, 200. 311. 313.
321. 323, 328 Kirileanu, Todică, doctor IX. XXXVI;
215. 260,308. 318, 322. 326. 331. 333,
328
Kirileanu. familia 314. 326. 333 Kirileanu, frații 357 Kojosei, Vanaf 191 Kogălniceanu, Ilie 349 Kogălniceanu, Mihai XXX; 22, 26, 55,
236, 257, 269, 320, 350. 353, 354^ ^
Kogălniceanu, Vasile 27,,nf<
Kopkow, doamna 73 ;;-
Kotzebue. Wilhelm von 354 ' i
Kraus, doctor 64

Kremnitz. Mitte 133
Kupermann, anticar 71. 162 \\
Lahovary, L, ministru 30, 376T
Lahovary. Simona 98 Lahovary, Sinica, domnişoară de onoare 49, 94, 99. 101

Lalu, Catinca 6, 136
Lalu, Dumitru 216
Lalu, Elisa 153, 162, 164, 235, 306, 315,
320, 328 Lalu, George (lorguțu) XIV; 6, 9, 21, 24,
25, 27, 80, 134,' 135, 141, 144, 147,
148, 153-156, 162, 165, 216, 222,
232, 235, 305, 308, 313, 315, 317,
319,323,326 Lalu, Georgette 165 Lalu, Socrat, prof. univ. dr. XXIX; 35, 62,
80, 81, 137-147, 150, 154, 166, 174,
184, 200, 204, 205, 208, 341, 345,
350,
Lalu Petru 297
Lalu. Spiru, deputat 25, 34, 47, 160, 171 Lalu, familia, 164, 171,328 Lalu, frații 160, 171, 226, 357 Lambrino, doamna 172 Lambrino, Lulu 107 Lambrino, Mircea, fiul prințului Carol
255
Lambrino, Zizi 107 Lambrior, Al. 217, 241, 249, 283 Lange 59 Lapedatu, Al. XXV, XXVIII, XXIX,
XXXI; 4, 10, 91, 136, 140, 146, 147,
157,211,222,272,357 Lapedatu, Ion 36 Lascarov-Moldoveanu, Al. 156 Lascăr, Vasile, ministru XVI; 215 Latarazec 305, 306 Laurian, Aug. Al.-Odette 125 Lazarovici, L., doctor 193 Lazăr, Al., profesor 179 Lazăr, Gh.,prof. la Liceul militar M-rea
Dealul 51
Lazăr, Gh., iluministul 94 Lazăre, Gh., junimistul 60 Lazăr, Vera, actriță 326 Lazu, Gr.N., poet, junimist, prefect de
Neamț 346

Lavisse, Ernest, istoric francez, 27, 346 Lăcustă, loan, istoric XXXIX, XL; 356 Lăudat, L, prof.univ. 300 Lăzâreanu, Al. 317

Lăzăreanu, Barbu 172, 231, 275, 311
Lebrun, Fr. 66
Lenin, V.I. 100
Leon, Aurel XVIII
Leon, Lucia, doctor 344
Leon, Nicolae, prof. univ. dr. 142, 153, 249, 341
Leonida, Dimitrie, ing. 206
Leopardi, poet 193 î¥
Leroy, Paul 145
Lesnea, G. 183 î'
Levy-Bruhl, L. 4, 145 >î
Litarezek 95 '
Livescu, Cristian 355, 357 î
Livia, fiica lui Maiorescu 222
Loam von 249
Lotus, domnişoară 291
Lovinescu, Ana 282, 346
Lovinescu, Eugen XII; 121
Lovinescu, Octav 282, 285
Lovinescu, Vasile XII
Luca, C., ziarist 215
Luca, Minea, 291
Luca, doctor 309, 316
Luca, soții 328
Lucaci, preot 53, 346
Ludo 277, 329
Luhring, Georg, pictor german, prof.univ. Dresda 240, 323
Lungeanu, M. 239
Lupan, N., înv. 21
Lupaş, I. istoric, X, XXVII, XXIX, XXXI; 228, 230, 274, 304
Lupeasca 157, 262

Lupescu, Elena XXX

Lupescu, Mihai, folclorist XVI, XIX, XXI, XXIII, XXXVII; l, 2,6, 7, 9, 10, 16, 25, 26, 55, 61, 65, 68, 81, 89-91, 92, 96, 101, 107, 108, 116, 118, 120, 135, 227, 229, 238, 239, 265, 272, 283, 322, 324, 343

Lupoaia, Ileana 288

Lupoaia, Gh. 310

Lupu, doctor, ministru 91, 119, 151

(i,

369

u I. Th„ prof. Iaşi XXXVI; 94, 109, 140, 162, 163, 185, 188, 196, 200, 223'. 307, 316. 346 ,u, Vasile 267. 271 mleasa, Gh. 71 mleasa, Vasile 327

icaev, E.A. XXXIII icarie, Gh. 64, 355 icheavelli, Nicolas 126 icovei, Gh.. acad. XXXI, XXXII; 238, 252, 259, 263, 267. 308, 315, 317, 336, 346 acovei. Ion 137 acrea, D., lingvist XXXIII; 246, 250,

332 adan, George. folclorist VI, XI; 157,

224, 347

adgearu, Virgil VI; 115, 121. 162

agdalena, fiica prințesei Ileana 219 [

taimorolu. D., arhitect 62

[aiorescu, doamna (Ana) J, 284 (

laiorescu, Dymsza Livia 167 laiorescu, G. 314 laiorescu, Ion 61

laiorescu,Titu V, VI, VII, IX. X, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XX, XXII, XXIII, XXXVI, XXXVII; 1-7, IU, 11, 17, 19, 94, 105, 116, 152 167, 182, 186, 197, 198, 202, 206, 208,210,222,225,226,229,231,236, 241, 242, 245, 256, 261, 262-265, 267,271,274-276,279, 283, 305, 307, 311, 315, 318-320, 332, 347-349, 351-354

^laior, George doctor 77 Vlalinovski, V. 226 Vtalinovski. mama 247 Mamulea, L, doctor XXIV; 10,14, 30, 35, 38, 40, 44, 46, 49, 50, 69, 75, 81, 84, 95, 96, 105, III, 125, 127, 129, 143 239

Maniu, luliu X, 78, 84, 98, 115. 126, 176.

225 Manoilescu, Mihai, ministru 144, 161,

172, 173, 199 Manolescu, I. 131 Manolescu, Mladin 52 Manolescu-Strunga, ministru 177 Manoliu, G., general 304 Manoliu, Lucreția 288 Manoliu, Sandu 256 Mânu, G., general 3, 58. 126 Marcoci 239 Margareta, principesa X Margareta, regina Iugoslaviei 175 Margiloman, Al. 34, 45, 59, 82, 84. 101,

102, 107, 109, 118. 131,266 Măria, principesă 122, 124, 127, 128. 285 Măria, regina XXVII; 40-43, 58, 62, 70,

75, 83, 106, 124, 127, 128. 130, 157,

240, 285, 313, 347 Marian, Simion Florea 9. 283 Marin, Şt., doctor 193 Marinescu, Florin 144. 239, 247 Marinescu, Virgil 200 Marr, lingvist 241 Martinescu, Pericle 79, 236 Mateevici, Alexei 97 Mateevici, Nadejda 97 Martonne, Em. de XXII; 122, 132, 184,

238, 342

Mavrocordat, Olga, doamnă de onoare 56 Mavrocordat, Petru 56, 186 Mavrodin, doamnă de onoare 49 Mavrogheni, prințesă 44 Măcărescu, G.V. 54, 183, 184, 225 : Mărăcine, B., ing. 193 Mării, I. XXVII

Mărioara, principesă 49, 101, 122, 157 ,] Măriuca, mama Iui G.T. Kirileanu 72 ; Mătasă, C. preot, 53, 190, 222. 308, 309,,

314,324,335,349 Mătase, doctor 323 Mătase, Ion, avocat, prefect 215, 314 Mâciu, Mircea XL Mârzescu. Gh. 354

Mecena VII

Mehedinți, Simion VI, X, XIV, XIX, XXII, XXVIII, XXIX, XXXI, XXXV, XXXVII, XXXIX; 10, 17, 19, 39, 60,

61, 77, 94, 95, 144, 147, 152, 165, 185, 187, 189, 196, 201-204, 205, 210, 220, 222-224, 227-230, 234, 235, 239, 240-243, 247, 249, 250-256, 258, 263, 266, 267, 271, 274-276, 283-285, 309, 320, 322, 324, 328, 332, 338, 349

Melnik, doamna 208

Mereuțiu, profesor 226

Meissner, soții XIII, XXIII

Meissner, C. XIII, XVI, XX, XXIII; 14, 20, 23, 25, 45, 46, 58, 60, 62, 107, 147, 185, 188, 201, 205-208, 239, 245, 253, 264, 272, 373, 336, 347, 351

Meissner, Elena XIII, XXVII; 45

Mellet, lingvist 146 /;IQ

Metaxa, ministru grec 191
Michelet, Jules, istoric 27, 258
Miele. Veronica 197
Miciu, Emil 285
Micu,Samuel XXXIV
Miclescu, Ionel 233
Mignon, prințesă 106, 219
Mihai L, rege 119. 200, 210, 216, 221, 227
Mihai Viteazul 17. 272
Mihailescu, D., subrevizor şcolar 151
Mihailescu, Ilie 151
Mihailescu, Gri. 357
Mihalache, Ion 95, 98, 108, 113,115,121, 239, 240, 241, 243, 247
Mihaly, om politic 33
Mihăileanu L 276
Mihailovici, Nicolae XXII
Mikes, Armând, comite 53
Mikoian 332
Miilea, Purei 336, 337
Miile 27
Millo, Matei 279
Milord, Emilia 319
Minar, Octav 161, 254
Minea, I-, istoric 247

Mircea-Dan, Lucia, doctor 299, 332
Mircea, prinț 49
Mironescu, LI. (Eugen), prof.univ., 195, 266
Mironescu, Leta, pictor 315
Mironescu, soții 294, 315, 316
Missir, Luca 316, 320, 322
Missir, Lucreția 309
Missir, P.P. XIV; 352
Misirliu, redactor la Adevărul 51

Mişu, mareşalul Palatului XXV, XXVIII; 88, 102, 108, 128, 131, 137
Mocioni 101, 143, 149 : ;'M
Moisescu, G. 315, 316
Molotov, V. 221 .
Mommsen, istoric 122 *•
Monod, Jean, doctor 81
Morandini, director al vămilor 81
Morariu, Aurel 221
Morariu, Leca VI, X, XXIX, XXX, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII. XXXVIII, XXXIX; 140, 141, 187, 189, 196, 201, 202, 211. 216, 217, 220-223, 229, 232, 235, 239, 247, 250, 251, 254, 256, 258, 265, 266-268, 270, 272, 284, 309, 313,321-323,332,333,335
Morariu, Octavia 197, 247, 256, 258, 270, 323, 353
Morariu, soții 186, 253, 266
Moraru-Varahil, T., preot 316
Moroianu, G. 10
Moroşan 193
Morțun, V.G. 9, 28, 108"/:
Moruzi, C. 353 'V-
Moruzi, Dinu 254:
Moruzi, doamna 138
Moruzi, George 78 -' •
Moscovici, Ilie 100
Moşoiu, I. 285
Motaş C. XXXVII; 231, 267, 304, 308, 311,333,335
Mozart, W.A. 187
Mrazek, Ludovic 114, 347
Mrejeriu, Leon XXIV; 2, 7, 18, 26, 68, 156, 157, 163, 210, 307, 320, 347, 350

ur. Gh. 117,',,<•
iteanu, Bazil X; 191, 192, 194, 204, 139,311,340
iteanu-Râmnic, D. prof. univ. 68, 102
-iteanu, Eugen, doctor Bicaz 333, 334

-esan, doctor 192 s;/
rgoci. G. 19, 21,44,238 lM'
ssolini, B. 175. 199,241,284 -. •
salinii 139
şlea. L X, XXXIV, XXXV. XXXIX; 154. 189, 204, 228, 233, 244, 251, 274, 299, 305, 306. 316, 322, 326 izicescu, Florica 305, 310. 314, 315

Nicolăiasa, N. 304
Nicolae. duce 122
Nicolae, prinț 122, 123, 157, 163, 309
Nicolescu, funcționar la Palat 48
Niculescu, Lucia, studentă 14
Niculescu, general 91
Nietzsche, Fr. 18, 45
Nistor, L, ministru XXXI; 39, 60,65,121, 197.222 !
Nistor, L, profesor, redactor II, XL
O

ibabu 126
icu, I. 304, 314, 317. 325 \
icu. Profira, doctor 152
aniescu. Jean 186
anu. N. II; 190, 211. 255, 264. 265
artea, Nicu 4. 81, 108.272
asta. doctor 316
aum. Al. 189
aum, Anton XIII
iaum, D. 236
iaum,Th. XIII: 241. 244, 250, 251. 266, 274.284,316,348 Jădejde, Ion 233

tastase, Gh., prof.univ. 258, 281. 315 4eamțu, Octavian XX •ieculce, L, cronicar 218. 265, 269 Negrei. Gavril. general X; 212 ^îegruzzi, Costachi 254 ^egruzzi. îacob 64, 81. 178, 346, 349,

353, 357 Negulescu, P.P. XIV, XV; 94, 164. 242,

267. 284 Netea. Vasile 356 Nicodim, patriarh IX, XIII Nicola, Mihail 205 Nicoleanu, general 101 Nicolaescu-Plopşor. C. 156, 283. 342, 348 Nicolăiasa, Gh. 19, 236. 251. 309, 315, 323

Odobescu, Al. 174, 263, 322

Olănescu. C.P. 115, 125

Olinescu, Marcel 216

Oliver, Salazar 187

Onciul, D. XVI, XVIII, XIX; 5. 50. 36,

94, 102, 132 Onofrei, Mihai, sculptor 134, 157. 159,

220,321,332 Onu, înv. 285

Opvescu, George 87. 89, 95 Oprescu. Horia 329 Opriş, I. 357

Oprişan, Gr.L. publicist 196 '

Orghidan. Tr. dascăl 235. 317 /i

Ornea. Zigu 356 4

Orso, Dall' 41, 44. 45, 50

Ostrowski, ministru sovietic 177 1

Oțetea, Andrei 270, 338!';

Ovidiu 293 - •'

'A

Paladi, doctor 334

Pamfile, Tudor XI, XIX. XX, XXI,

XXIII, 7, 9, 16, 55, 69, 116, 131, 156,

283

Pamfile, doamna 117 Panaitescu. Emil 31. 36. 47, 103, 105,

201.216,217 Panaitescu, P.N. 236, 250 Panaitescu, P.P. 87, 89 202. 203. 216.

226.241

Pandrea, Petre VII

Pangrati, Emil 34, 35, 36, 125, 129, 179, 348, 349
Pann, Anton 142
Panu, Gh. 352
Pantazi 94
Papacostea, Cezar 70 j:
Papahagi, Pericle 202, 208 jj
Papahagi, Take 262 !jj
Parhon, C.I. 268 "g
Paris, Gas ton 217 .
Pasca, Adrian 348 ţ,
Pasca, Ştefan XXVI ,i
Pascu, Gh., asist.univ. 169, 172, 193, 194, 307
Pasici, om de stat sârb 45
Pastia, Zoe 308
Pauker, Ana 249
Pau, I. 17, 132, 140, 150, 348
Paul, prinţ 123
Paulsen, Fr., filozof german 94
Pavlu, nepoata 232
Pătrascu, protopop 308
Păclişanu, Zenovie 348
Pârvan, V. XIX; 56, 87, 120, 133, 134, 136,240
Perrault, scriitor francez XXX
Perpessicius, D.P. V, IX, X, XXIX, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXVIII; 189, 196, 209, 211, 220,- 222, 228, 235, 237, 243-245, 247, 267, 270, 305
Petil, fotograf 225
Petrari, I.D. 208
Petrescu, Cezar 1-83, 236 <;
Petrescu, Costin, pictor 129, 250 >H
Petrescu, moşier 122 ^
Petricari, general 49 H
Petrovici, Emil XXVII; 250, 252, 329 >i
Petrovici, Ion, ministru 188, 191, 197,

254, 270, 284 5
Petro van, Gh. arhivar 162
Petru, fiul lui lorga 51
Philippide, Al. XIV, XXIX; 195, 199, 229, 234, 262, 271
Philippide, Şt. 195, 199, 311

Pienescu, Gheorghe XXXV, XXXVI-
266,267,269,278,314
Pillat, Dinu XXXIX; 330
Pillat, doamna 74
Pilon, Claude X
Pilsudski 125
Pintilie, N., înv. 215
Piru, Al. X, XXXVII
Pisani, Th. 210, 275 s Pitaru, domnişoară bibliot. 291 „. Pittard, Eugenie, scriitor francez 45, 146
Pitesteanu-Humulescu, Ev. 137
Plăiceanu, Sever, colonel 167
Plesoianu, secretar 127
Poenaru, funcționar la Palat 41
Pogonad, P. 195
Pogoneanu, 226
Pogoneanu, Elena 289
Pogor, Vasile, 186, 346
Pokalevski, ministr rus 45
Pompeiu, D. 197
Pompiliu, Miron 348, 352
Pompiliu, Clement, sculptor 295
Poni, Petru XIII, XIV, XXIX; 298
Pop, Aug. Z.B. XXXIV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX; 219, 260, 264, 272, 276, 278, 283, 285, 286, 304, 314, 315, 317, 322, 323, 326, 329, 330, 331, 335-338, 354, 355
Pop, Cicio 176
Pop, Gh. ziarist 110

Pop, Mihai 343
Pop-Reteganul, I. 154
Pop, Sever XXVI, XXVII
Pop, asistent univ. 150
Popa-Lisseanu, Gh. 82, 126
Popa, Haralambie XXIV; 26
Popa, Todică XI, XII; 201, 312• *
Popa, Tr., prof. univ. 215
Popazu, C. 352 j(£
Popescu, Al. 317
Popescu, I. 304, 313, 314
Popescu, Nicolae (Nae), acad. XI, XXIX, XXXI; 128, 154, 175, 180, 182, 191, 209, 210, 212, 222, 231, 239, 247, 255, 306, 330-333, 348

,escu-Spineni, Ilie 2, 250, 290 >escu-Spineni, Marin 201 >escu. Şt., pictor 187, 198, 201, 216, 221,223,226,227,229 jescu-Vânători, Gh. 307 novici, Aristide, adm. Domeniului Broşteni XXIII, XXIV; 5, 26, 44, 73, 74, 135, 148
povici-Borca, Gh. 9 '
ipovici. Mihai 98
)povici, Panaite, prof. senator 176, 345 jpovici. Petrache 351 îpovici, Th., 117, 136 Drcescu, prof. 326 orumbescu, Ciprian 382 orumbaru. Radu 70, 346 oteraş, Alecu 75 'otop, insp. se. laşi 253 'raja, C.V. 25 'rangati. Constantin VIII, XXXVII, XL;
355,356,357 3risnea, Constantin, prefect de Neamț,
ministru XXXIV; 239. 274 Precup 141
Predescu, Lucian 167, 323 Preotu, adm. moşiei Costinescu 187 Prezan, general 69, 70, 93 Proca, C., doctor 3, 352 Pricopiu, director de ziar 27 Pricopiu, doamna 49, 69, 126 Procopeanu-Procopovici, A. 3 Puşcariu, I. 3
p.•-.-.,-:,, c>~,,.-:i VT vvw
XXVIII, XXIX, XXXVII, XXXVIII,
XXXIII; 39, 116, 167, 169, 196, 198, 199, 220, 227, 229, 242, 246, 250, 251,253,270 Puşchilă, Dumitru 162
R

Rabelais 171 Racoviță, Emil 157, 335 Rakovski Cr. 78, 282 Radovici, ministru 27, 349 Radu. Vasile 287

Rainer, Tr. losif 216 ;'i?M

Rainer, Marta, doctor 82,84, 179, 193,

203, 205, 212, 215 Rainer, familia 204 Ralea, Mihai 311 Ralet, domnişoara 123 Ranetti, George 51, 349 Rares, Petru Vodă 76, 218 Raux, Elise 6 Raux, Jean, 24, 25, 137, 146, 147, 157,

159, 161

Raux, Theophile, industriaş 6, 25, 161 l Răceanu, Vasile 140 Rădăşanu, George 304 Rădulescu, Andrei, acad. XXXI; 27 Rădulescu, C. XXXVII; 185, 321,

324-326,329,331,332 Rădulescu. Constantin, ing. 185, 306 ! Rădulescu-Codin, C., folclorist XIXJ

XVI; 61, 64, 67, 150, 154,169 Rădulescu-Motru, C. XXXI; 94, 191,

197, 230, 245, 250, 284 Rădulescu, Niger, scriitor 168 Rădulescu-Pogoneanu, LA. XIV. XXXVII;

35, 161, 197, 198, 222, 239, 253

Răscanu, general 93, 130, 131

Răşcanu, Petru, prof. uni v. XIII; 22,253

Răutu, Leonte 249

Râmniceanu, general 87

Râmniceanu, Culică 163, 239

Râmniceanu, Liviu 183, 254. 281

Rebreanu, Liviu 183 -„.,«.;

Rigler, Emil, doctor 101, 310 Ribbentrop loachim, ministru 199 ^«, Roată, Ion 154, 172,173 Roques-Mario 152 Rolland, Romain 58 Roller, Mihail XXXII, XXXIII, XXXV;

231,249,296 Romalo, doctor XXIV; 30. 41,44, 69, 90,

350

Romanescu, C. prof. 18 Romei, mareşal 207 Rosetti, AL XXIX, XXXI, XXXIII,

XXXIV, XXXVII, XXXVIII, XXXIX;

• £l72, 186-189, 191, 196-198, 203,
(>' 204,206,211, 212, 220, 228, 276, 309
Rosetti, Radu, general X, XXVII; 48, 77,
78, 191, 198,207,212,310,338 Rosetti, familia 192 Rosetti, Thodor, prim-ministru 22, 172,
297
Rosetti-Bălănescu 192 Rooswelt, F.D. 349 Roşea, secretar 127 Roşculeț, Teodor 169, 349 Rosescu, C. 311, 315, 317, 319, 321, 323,
325, 330, 334, 353 RoşescuJ. 309,311 Roşu, N. 182 Rotundu, Aurel, prof. XXXVI; 274, 277,
329
Rotundu, Octav, judecător 329 Rudolf, împărat 17 Rudinescu 167, 168 Rusan, Sebastian, mitropolit 238 Rusovici, familie 306, 312 Russo, Alecu 243, 257, 311, 331, 354 Russo, Dm. prof. univ. 62, 95, 134, 142,
143, 174, 175, 180, 186, 188, 191,
192, 197, 198, 204, 280 ?
Rusu, lancu 243
î
Sacerdoțeanu, Aurelian VII, 204, 221,
231,272,306 Sadoveanu, Mihail VI, XXXIII; 136,138,
238, 284, 289, 292, 294, 311, 342, 347 Sandu, Vasile 232, 234 Sanielevici, H. 182 Sarail, general 111 Sargețiu, Octav 208 Sassu, Vasile, ministru 129, 130 Sava, Aurel 349 Sava, N. 285 Savel, Vasile, redactor 35 Savin, Victor, prof. 274, 276, 325 Săndescu, Gică 26, 137 Sărbulovici 204

Săteanu, C. 349
Săulescu, Mişu 115, 144
Săvescu, Eufrosina 193
Săvoiu, Neculai 234, 313, 314
Săvulescu, Tr. XXXI; 230, 259
Scholow 35
Schubert,Fr. 187 ":<y
Scorpan, Gr. 189
Scurtu, I. VI, XV; 21, 36, 304, 318

Seculici 43, 53, 56
Seulescu, M. 60
Shakespeare, W. 179
Sidor, Aneta, văduvă de război 46
Sidorovici 262
Simionescu, I. acad. XXV, XXIX; 24, 26,
89, 113, 120, 180, 184, 202, 283, 309 Simonescu, Dan XXXVIII; 226, 236.
264, 268, 271, 276, 277, 282 Simionescu, Eugenia 288, 306, 316, 319,
320, 349
Simtion, ing. 315 Simulescu, D. 314 Singurof, Eugen 254 Sion, familia, 350
Slavici, Ion 102, 116, 186, 306, 355 Slăvescu, Victor 177 Socec, V.I. 352 Socrate, filozof 175 Solorez, redactor, 297 Soricu, V.V. 239, 272, 349 Spacu, Gh. 232
Spiess, maestru vânătoarei 143 Spencer, Herbert 341 Speranția, Th. 352 Stahl, H.H. 64 StalinJ.V. XXXII, XXXV; 229,234,241,
246, 282, 309
Stamati, Costache 245, 249, 343 Stamati, lacov 226 Stamati, Mihai 208
Stamboliski, om de stat bulgar 107, 108
Stan, C. învățător 80
Stați, Oscar, av. 145 .?
Stănescu, C. XL Stănescu-Cerna C. 194 Stănoiu, E. 304

;ea. colonel 69, 89, 98 ibeck. John 48. 83 •henson 344 e, C. 119,183,328 iade, Jan 129 |0, Aurel G. 257. 328 ica D., pictor 67, 68, 103, 129, 131, 240
ica. N. 349 iceanu. C., prof. 200 ide, C.A. 272, 304, 355 illov, Simion 222
>leriu, N. XIX, XXI; l, 2, 8, 16, 68, 116,240,350.
-at. funcționar la domeniul Coroanei 72 ratilcscu, Eleonora 139 ratilescu, Tereza. prof. 14 reinu, frate 330 reinu, VI. XXXIV, XXXIX; 270, 324,
325-327,329-331. treinu. familia 324. 325 troescu. Sabina 355 trohminger, văduvă de război 113 .turdza, D.A. 20, 36. 56, 325 iturdza ? 37 Sturdza-Scheianu, D. 310 îuchianu, D. I. VI >urcov, A. XXXIII; 29 5uru, Pavel, librar 67

Ştefan cel Mare XII; 108, 127, 142. 143, 170, 171, 198, 219, 262, 263, 279, 305, 307

Ştefan, fiul prințesei Ileana 116

Ştefanelli, Th. 266

Stefănescu, Alexandrina I.D. 297

Ştefănescu, I.D. 134, 171, 321, 324, 325. 339

Ştefăniță, Vodă 262

Ştirbei, Barbu, prinț X, XX,XXII, XXIV. XXV, XXVI, XXVII; 16, 43, 46, 50, 52, 62, 69, 70, 72, 74, 75, 82, 84, 91, 92, 96-106, .118-127, 137, 148, 150, 152, 174. 187, 201, 203. 212. 219, 253,255,282,335,349

Ştirbei, Elisa 96, 102

Ştirbei, Măria 78, 337

Ştirbei, Nadejda 74, 75, 81, 83, 127, 148, 150, 151, 165

Ştirbei, fiicele 219, 247, 255, 282, 324 ;

Ştrempel, Gabriel XXXV, XXXVII.

XXXVIII, XL; 259, 307. 310, 32%

335,336 {.

Şuțu, M. 254 :

Şuțu, Rudolf 351

Şaguna. Andrei 229

Şăineanu. Lazăr XIV: 13

Şeicaru. Pamfil 76. 182

Şerban. Geo 311

Şerban, N. 239. 311

Şiadbei. I. 241

Şoarec. Gh. 56

Şoarec, Miron, compozitor 181

Şoarec, Vasile. av. XIV. XXXVI; 176, 225,238,2.35,256. 266. 272 273.275, 316, 322. 332, 333. 337. 338. 346. 354. 355

Tafrali, Orest 188
Tanoviceanu XIV
Tațcu, înv. 276
Tănase-Teiu, C., folclorist 263
Tănăsescu, doctor 101, 257
Tătaru, Paul. general 52
Tătărescu, Gh., prim-ministru 176, 225
Tăuşanu, 197
Tazlăuanu. L. prof. XXXIV; 233, 252, 253. 256-258, 261-265, 285. 307, 309, 315, 322, 326. 331
Tazlăuanu, fiica 327, 337
Telega, insp. se. 14
Teodorescu. Barbu 319

244, 274, ,333

l

Teodorescu-Broşteni, I. IX; 2, 16, 26, 63,
117, 119, 151 162, 195,207,210220,
341, 349, 350
Teodorescu, Cicerone 236, 331 Teohari, Tică, deputat 132 Terek 359
Thomson, ministru 110, 111 Tiktin, H. VI, X, XXVI; 133, 135, 144,
146, 182,249,253,338 Timus, Gherasim, doctor 176 Tisza, ministru austro-ungar 45 Tito, losif Broz 221 Titulescu, N., ministru 108,110,111, 114,
177, 182 Todică, preot 120, 182, 208-212, 240,
312,316
Tocilescu, Gr. G. 208, 242 Tofan, G., refugiat 37 Tomegea, înv. 21 Tomescu, şef serviciu la Biblioteca
Națională 336 Tolstoi, Lev 226 Topîrceanu, G. 337, 357 Torouțiu, I.E. 191-198, 221-229, 235,
241
Totu, arhitect 308 Traian, împărat 240 Trancujaşi, Gr., ministru 78, 96, 193 Trandabur, Doina, 300 Truman, H. 234 Tudor, doctor 304 Tufescu, Victor

VII Tutoveanu, G. 55 Tuduceanu 233 Tuducescu, Iulian 244 Turcu, Aurora 310 Turcu, C., dir. Arh. St. Iaşi XXXVI; 192,
205, 206. 225, 233, 236, 239, 243,
244, 254, 255, 281, 282, 285, 306,
307, 314, 320-328, 330-336, 355 Tutunaru, secretar de şcoală 18 Tuțescu, Şt. St., folclorist XXIII; 150 169 Tzigara-Samurcas, Al. 32, 39, 40-42, 82,
94, 96, 160, 167, 204, 245, 350

T

Țapov, doctor 308, 312 Țapov, soție 315 Țapu, Al. 334 Țănescu, maior 69, 99 Țăranu, N. 349 Țăranu, Victor 357 Țicăloiu, I.D. 139, 184 Țimiraş, M. 256, 350 Țintă, dascăl 254 Toni, ministru 208
Țutuianu, L, magistrat 308, 310, 312, 313, 317,318,323,325

U

Udrischi, Ana 288
Ungureanu, Gh. VII; 140, 190, 191, 206, 224, 229, 235, 265, 281, 327, 350, 335 Ureche, Grigore 269, 304 Urechia, V. Al. 173, 226, 242 Ursu, I. XXV

V

Vaida, Voievod 54, 78, 98, 101, 106, 176
Varlaam, mitropolit 21
Varone 239
Vartic, doctor 325
Vartic, Ținea 161, 297
Vasileso, L, Chişinău 331
Vasilescu, Emilian 178
Vasilescu, funcționar la Palat 44
Vasiliu, Eugen, arhitect 319
Vasiliu-Tătărusi, Al. VI, XI, XIV, XIX;
7, 11,69, 119, 150,152, 161, 188,210
224, 350
Vasiliu, Vasile, preot 319, 320 Vasiliu, N.G..228-331 Văcărescu, lenăchiță 280 Văitoianu, general 84, 85, 124, 128 Vâlsan, George, VI, XI, XIX, XXII,
XXIII, XXV, XXVIII, XXIX; 16, 19,
57, 67, 76, 86, 87, 89, 92, 95, 108,

377

109, 112, 133-135, 140, 141, 157, l?o' 180, 194, 207, 208, 216, 224. 227'. 240, 242, 253, 264, 265, 332, 342, 343

ârnav, Elena 315, 332 ârav, Th. 90 ârtosu, Emil, prof. 226 enizelos, ministru grec V; 112 ercingetori 185 eress, Adrei X, XXVI; 160, 168, 169,

350

erşescu, Gh., preot 320 'erşescu, fiica 306 'erzea, colonel 24 reta, bucătăreasa Palatului 151 'everca, I. 197 ?ianu, Tudor 307, 317 'iciu, Alexiu, 290 ^idrighin, Coman XII Ainogradov, V.V. XXXIII fisarion, Puiu, 128, 284 /itencu, av. 321 /Iad, Aurel 78, 176 /ladimirescu, Tudor 240, 256. 280 /lahuță, Al. XX; 81, 134, 178, 305. 319.

352

/lahuță, Minai 258 /lahuță, N. nepot XXXIV, XXXIX; 297,

298, 315, 322, 329, 330 Vlahuță, domnişoara 318 Vlădescu-Răcoasa, G., sociolog XX Vlădescu, N. ministru, 2, 157 Voîculescu Vasile 180 Voinescu, Alice VIII Voitinovici 277, 312 Vorel, familie 233 Vorel, V., farmacist 322 Vrabie G., folclorist 228

Vradaru, Emil 331

Vuia, Romulus, prof.univ. VI, X; 166, 264, 265, 336

W

Waldburg 40

Waldhausen 30

Wallstein 250

Waston, Seton 10

Weigand, Gustav VII, 119, 133

Wells, Herbert George 249

Wied, prințesă 41

Wilhelm î 40

Wilhelm II 64

Wolfbureanu 57

Woodfield 73, 106.

Xenopol, A.D. X, XIV, XVI, XXI; 33, 36,
38, 46, 66, 226, 234, 246, 355 i î
Xenopol, Riria 66 , T
T
239
Zaharade, ing. 123 Zamfirescu, Duiliu II; 54, 56, 94 Zâne, Carol, constructor italian 22, Zarifopol, Paul XX, XVIII; 175
O 1 f-\
Qf iT -JM.I **
iTr\r>r"\1 vyj.ț
Zizi 157
Zosin, doctor 324 Zotta, Sever 39 Zugrăvescu, F., ing. 292 Zup, Al. acad. 356

Biserica din Broşteni. Familia prințului Barbu Ştirbei şi G.T. Kirileanu.

V'Sw^WvT' * 2*rj? /
Y^|1|gf4/
\t -t ^ =W^ *%?*': /
V . - **.Vf EKwnCS^. ,*^*iî<^^ 3/^

. t, Jtc.l >-
eanii-

379

G.T. Kirileanu (sept. 1912)
G.T. Kirileanu cu Litarezek.